THOMAS MANN

Casa Buddenbrook

RAO

Thomas Mann

Casa Buddenbrook

Declinul unei familii

Traducere din limba germană de ION CHINEZU

Pe copertă:
GUSTAV KLIMT, Arborele vieții (detaliu)

Cuprins

Partea întîi

Partea a doua

Partea a treia

Partea a patra

Partea a cincea

Partea a şasea

Partea a şaptea

Partea a opta

Partea a noua

Partea a zecea

Partea a unsprezecea

Partea întîi

I

– Ce-înseamnă asta! Ce-înseamnă asta!…

– Ei, drăcie!… *c'est la question, ma très chère demoiselle!*

Doamna consul Buddenbrook, care şedea lîngă soacra sa pe canapeaua dreaptă, lăcuită în alb, decorată cu un cap de leu aurit şi cu pernele îmbrăcate într-o stofă gălbuie, aruncă o privire soţului ei instalat în fotoliul de alături, apoi se grăbi să sară în ajutorul mezinei aşezate lîngă fereastră, pe genunchii bunicului.

– Ascultă, Tony! spuse, cred că Dumnezeu m-a…

Şi mica Antonie, o făptură plăpîndă de opt ani, purtînd o rochiţă uşoară de mătase cu ape, îşi întoarse puţin căpşoru-i bălai, drăgălaş, de la faţa bunicului şi privi în odaie cu ochii-i albaştri-cenuşii, fără a distinge însă ceva de absorbită ce era, ca apoi să repete:

– Ce-înseamnă asta! Apoi rosti tărăgănat: Cred că Dumnezeu m-a… şi adăugă repede, cu faţa înseninată: m-a zidit, laolaltă cu toate făpturile…

O apucase în sfîrşit pe făgaşul cel bun, iar acum, radiind de fericire, turui pe nerăsuflate întregul pasaj întocmai cum suna el în catehismul de-abia publicat prin aprobarea înaltului şi prea-înţeleptului Senat, într-o ediţie nouă, revăzută, *anno* 1835[1].

Greu e pînă începi, se gîndi, că pe urmă merge, ca iarna cînd îţi dai drumul cu săniuţa la vale pe Jerusalemsberg, cu frăţiorii… Grijile îţi pier una cîte una şi chiar dacă ai vrea, nu te mai poţi opri.

– Şi tot el mi-a dat veşminte şi ghete, continuă fetiţa, mîncare şi băutură, casă şi gospodărie, femeie şi copii, ogoare şi vite…

La aceste cuvinte, însă, bătrînul *monsieur* Johann Buddenbrook pufni pur şi simplu în rîs, hohotind cu obişnuitul chicot înfundat şi totuşi răsunător pe care, în taină, şi-l pregătise anume. Rîdea de plăcere, fiindcă avea prilejul de a se distra cît de puţin pe seama catehismului şi poate că într-adins pusese la cale micul examen al nepoatei sale. Se interesă de ogoarele şi vitele micuţei Tony, o întrebă cît ia pentru un sac de grîu şi se arătă gata să facă negoţ cu ea. Faţa lui rotundă, trandafirie şi jovială, căreia, oricît s-ar fi trudit, n-ar fi izbutit să-i dea o expresie răutăcioasă, era încadrată de un păr alb ca zăpada, pudrat, iar pe gulerul lat al redingotei cenuşii cădea o codiţă aproape imperceptibilă. La cei şaptezeci de ani ai săi, rămăsese credincios modei din tinereţe; renunţase la găitanele dintre nasturi şi la buzunarele largi; dar în viaţa lui nu purtase pantaloni lungi[2]. Bărbia dublă i se răsfăţa vastă şi tihnită pe jaboul alb de dantelă de la gît.

Toți rîdeau, ținîndu-i isonul, în primul rînd din respect față de capul familiei. *Madame* Antoinette Buddenbrook, născută Duschamps, chicotea întocmai ca soțul ei. Era o doamnă trupeşă, pieptănată cu bucle albe şi grele, aduse peste urechi; rochia ei fără nici o podoabă, cu dungi negre şi cenuşii vădea naturalețe şi discreție; în mîinile-i albe, încă frumoase, ținea în poală o pungă mică, de catifea. Cu vremea, trăsăturile feței dobîndiseră o uimitoare asemănare cu acelea ale soțului său. Numai tăietura şi negrul vioi al ochilor săi mai aminteau oarecum originea ei pe jumătate romanică: prin bunicul său, se trăgea dintr-o familie franco-elvețiană, dar de fel era din Hamburg.

Nora sa, doamna consul Elisabeth Buddenbrook, născută Kröger, rîdea în stilul caracteristic Krögerilor, pufăind din buze, în timp ce îşi proptea bărbia în piept. Ca toți Krögerii, Elisabeth era o apariție extrem de elegantă şi chiar dacă nu putea fi numită o frumusețe, prin glasul ei limpede şi domol, prin mişcările sale liniştite, sigure şi delicate, inspira un sentiment de seriozitate senină şi de încredere. Părul roşcat, împletit pe vîrful capului într-o coroniță şi lăsat peste urechi în bucle largi, răsucite cu artă, era în armonie cu tenul alb, nespus de gingaş, punctat pe ici-colo cu pistrui mărunți. Dar ceea ce te izbea la fața ei cu nasul cam lung şi cu gura mică era faptul că între buza de jos şi bărbie nu avea nici urmă de adîncitură. Corsajul scurt, cu mînecile înfoiate, la care se adăuga o fustă strîmtă de mătase înflorată, vaporoasă, de culoare deschisă, îi lăsa liber gîtul de o desăvîrşită frumusețe, împodobit cu o panglică de atlaz, pe care scăpăra un pandantiv de briliante mari.

Cu o mişcare ce trăda oarecum nervozitate, consulul se aplecă înainte în scaun. Purta o redingotă de culoarea scorțişoarei, cu revere largi, cu mînecile umflate, care abia jos, sub încheieturi, se strîngeau în jurul mîinilor. Pantalonii strînşi pe picior erau din stofă albă, lavabilă, cu lampasuri negre pe partea din afară. Bărbia îi era ocrotită ca de un meterez de gulerul scrobit, în jurul căruia era înfăşurată o cravată groasă şi lată de mătase ce îi umplea toată deschizătura jiletcii colorate… Avea ochii tatălui său, albaştri, puțin adînciți şi iscoditori, doar cu o expresie poate mai visătoare. Trăsăturile feței lui erau însă mai grave şi mai accentuate, nasul i se profila puternic şi încovoiat, iar obrajii, acoperiți pe jumătate de favoriți bălai şi creți, nu erau nici pe departe atît de bucălați ca ai bătrînului.

Madame Buddenbrook se întoarse către nora ei, îi strînse brațul, privi în poală rîzînd încet şi îi spuse:

– Neschimbat, *mon vieux,* nu-i aşa, Bethsy?

Cuvîntul „neschimbat" îl pronunță „neschümbat".

Fără să răspundă, doamna consul schiță cu mîna ei delicată, un gest de amenințare astfel că brățara de aur zornăi uşor. Apoi, cu o mişcare caracteristică, îşi plimbă degetele de la colțul gurii pînă la bucle, ca şi cum ar fi vrut să netezească un fir de păr ce o luase razna.

Însă consulul rosti cu un zîmbet îngăduitor, dar cu o umbră de mustrare în glas:

– Vai, tată, iarăşi vă bateți joc de lucrurile sfinte!…

Stăteau în „salonul cu peisaje", de la primul cat al vastei case părinteşti aflate

în Mengstrasse, pe care firma *Johann Buddenbrook* o cumpărase cu cîtva timp în urmă şi în care familia se mutase nu demult. Tapetele solide şi elastice, aflate la o oarecare distanţă de pereţi, înfăţişau privelişti întinse, în culorile delicate ale covorului subţire de pe podea – idile pe gustul secolului al optsprezecelea, cu veseli culegători de vie, cu plugari plini de rîvnă, cu drăgălaşe ciobăniţe, împodobite cu panglici, ce se oglindeau în apa gîrlei, ţinînd cîte un miel curăţel în braţe sau sărutîndu-se cu ciobănaşi drăgăstoşi… O lumină aurie de apus de soare precumpănea în aceste tablouri, armonizîndu-se cu stofa galbenă a mobilei lăcuite în alb şi cu perdelele de mătase, şi ele gălbui, de la cele două ferestre.

Pentru întinderea odăii, mobila era puţină. Masa rotundă, cu picioare drepte, subţiri, suflate cu aur, nu stătea în dreptul canapelei, ci lîngă peretele opus, vizavi de micul armoniu pe a cărui acoperitoare se afla o cutie de flaut. În afară de fotoliile ţepene înşirate la intervale egale de-a lungul pereţilor, în încăpere nu mai era decît o mescioară pentru lucrul de mînă, lîngă fereastră, şi un fragil birou de lux încărcat cu bibelouri, aşezat înaintea canapelei.

Prin uşa cu geamuri, aflată faţă-n faţă cu ferestrele, se zărea o galerie cu coloane, cufundată în penumbră, iar la stînga intrării se deschidea, spre sufragerie, o uşă înaltă, albă, cu două canaturi.

Lîngă peretele celălalt într-o firidă semicirculară, îndărătul unei uşi de fier forjat, lucrată artistic, focul pîlpîia în sobă.

Căci frigul se lăsase devreme. Afară, dincolo de stradă, frunzişul teilor mărunţi din preajma bisericii Sfînta Maria îngălbenise de-a binelea, deşi era abia mijlocul lui octombrie. În jurul trainicelor colţuri şi unghiuri gotice ale catedralei şuiera vîntul şi cernea o bură de ploaie rece. De dragul bătrînei *madame* Buddenbrook, ferestrele duble fuseseră puse demult.

Era joi, ziua în care, din două-n două săptămîni, familia se strîngea laolaltă; pentru astăzi însă, în afară de rubedeniile din oraş, fuseseră invitaţi, la o masă fără pretenţii, şi cîţiva prieteni buni, iar acum, la ora patru după-amiază, ai casei şedeau în lumina tot mai slabă a amurgului, aşteptînd sosirea oaspeţilor…

Mica Antonie nu se lăsă tulburată de bunicu-său în alergarea ei cu săniuţa, ci, cam îmbufnată, îşi împinse buza superioară şi mai mult deasupra celei de jos. Ajunsese la picioarele Jerusalemsbergului, dar nefiind în stare să frîneze pe derdeluşul lunecos, zbură înainte, dincolo de ţintă…

– Amin, spuse ea, dar mai ştiu ceva, bunicule!

– *Tiens!* Mai ştie ceva! strigă bătrînul, prefăcîndu-se că nu mai poate de curiozitate. Ai auzit, mămico? Mai ştie ceva! Ei, să mai zică cineva…

– Cînd e un fulger mai cald, spuse Tony, dînd din cap la fiecare cuvînt, înseamnă că trăsneşte. Cînd e mai rece, înseamnă că tună.

Spunînd acestea, fetiţa îşi încrucişă braţele şi privi feţele vesele din jurul ei, ca şi cum nu s-ar îndoi de succes. Pe domnul Buddenbrook însă, asemenea cunoştinţe îl scoaseră din sărite, şi vru cu orice preţ să i se spună cine i-a vîrît în cap copilului această stupiditate, iar cînd se dovedi că de vină e Ida Jungmann, domnişoara din Marienwerder, angajată nu de mult la copii,

consulul se văzu nevoit să ia apărarea acestei Ida.

– Eşti prea sever, papà. De ce nu-i dai voie unui copil să aibă, la vîrsta asta, închipuiri oricît de ciudate, despre aceste lucruri?

– *Excusez, mon cher!… Mais c'est une folie.* Ce vrei? Ştii că mă supără să li se vîre copiilor în cap asemenea idioţenii. Şi de supărat ce era, *monsieur* Buddenbrook recurse din nou la dialectul lui nordic. Cum adică? Tunetul trăsneşte?… Trăsni-l-ar în moalele capului!… Ia mai lăsaţi-mă în pace cu prusaca voastră!

Adevărul e că bătrînul nu se împăca în ruptul capului cu Ida Jungmann. Nu era o minte mărginită şi văzuse ceva în viaţă. Ca furnizor al armatei, în 1813, cutreierase, în trăsura lui cu patru cai, toată Germania de Sud, cumpărînd grîne pentru prusaci. Fusese la Amsterdam şi la Paris, şi ca om luminat ce era nu credea, Doamne fereşte, că trebuie condamnat tot ce se găseşte dincolo de porţile oraşului său natal cu acoperişuri ţuguiate. Dar în relaţiile sale sociale, cînd nu era vorba de afaceri, înclina, mai mult decît fiul său, consulul, să păstreze distanţele în chip sever şi să fie ireconciliant faţă de străini. Astfel, cînd, într-o bună zi, copiii lui, întorşi dintr-o călătorie prin Prusia Occidentală, aduseseră în casă, ca pe un pui de bogdaproste, pe acea fetişcană – Ida abia împlinise douăzeci de ani şi era fiica unui hangiu din Marienwerder, mort cu puţin înainte de sosirea familiei Buddenbrook acolo – pentru fapta sa de bun creştin, consulul avusese greutăţi cu bătrînul, care aproape tot timpul îi vorbise străinei numai în franţuzeşte sau în dialect *plattdeutsch*… De altfel, Ida Jungmann se dovedi iscusită în gospodărie şi o guvernantă destoinică pentru copii. Într-adevăr, prin loialitatea ei, prin noţiunile sale în privinţa ierarhiei sociale, tipic prusace, ea se potrivea în fapt de minune cu postul pe care îl ocupa în această casă. Era o persoană cu principii aristocratice, făcînd o distincţie severă între cercurile de întîia şi cele de a doua mînă, între marea şi mica burghezie, era mîndră că ţinea, în calitatea ei de slujitoare devotată, de cercurile pe care le socotea de prim rang şi nu vedea cu ochi buni nici o prietenie ce s-ar fi putut înfiripa între Tony şi vreo colegă de şcoală, care, după aprecierea domnişoarei Jungmann, putea fi doar dintr-o bună clasă de mijloc…

Tocmai atunci, prusaca se ivi în galeria cu coloane, apoi intră pe uşa cu geamuri: era o fată voinică, ciolănoasă, îmbrăcată în negru, cu părul lins şi cu o faţă cinstită. O aducea de mînă pe mica Klothilde, o copilă neobişnuit de firavă, purtînd o rochiţă de stambă înflorată, cu părul spălăcit, cenuşiu, cu o faţă lipsită de vlagă, de fată bătrînă. Klothilde se trăgea dintr-o linie colaterală a familiei – fără nici un dram de avere – era fiica unui administrator de moşie din regiunea Rostockului, nepot al bătrînului Buddenbrook, şi, fiind o făptură ascultătoare şi de o vîrstă cu Antonie, era crescută aici în casă.

– Totul e pregătit, zise mamzel Jungmann, rostogolind prin gîtlej consoana *r* pe care înainte n-o putea rosti deloc. Klothildchen a pus cu nădejde umărul la bucătărie. Trina aproape că n-a mai avut nimic de făcut.

Privindu-şi jaboul de la gît, *monsieur* Buddenbrook zîmbi ironic la auzul accentului neobişnuit al Idei; consulul însă, mîngîindu-şi nepoţica pe obraji, îi

spuse:

– Bravo, Thilda! *Ora et labora,* stă scris. Tony a noastră ar putea lua pildă de la tine. Îi cam place să lenevească şi se cam obrăzniceşte uneori.

Tony lăsă capul în jos şi se uită pe sub gene la bunicul său; ştia ea bine că o să sară s-o apere ca întotdeauna.

– A, nu, nu! spuse bătrînul. Sus capul, Tony, *courage!* Ce-i şade bine unuia nu i se potriveşte celuilalt. Fiecare după croiala sa. Thilda e o fată cuminte, nimic de zis, dar nici noi nu sîntem de lepădat. E *raisonnablé* ce spun, Bethsy?

Se adresa nurorii sale, care îl aproba de obicei în toate, pe cînd *madame* Antoinette, mai mult din prudenţă decît din convingere, era, de cele mai multe ori, de partea consulului. Astfel, cele două generaţii îşi întindeau mîna ca într-un fel de *chassé croisé*[3].

– Eşti prea bun, papà, zise doamna consul. Tony îşi va da desigur osteneala să ajungă o femeie înţeleaptă şi vrednică… Băieţii s-au întors de la şcoală? o întrebă apoi pe Ida.

Dar Tony, care de pe genunchii bunicului vedea strada prin spion[4], strigă aproape în aceeaşi clipă:

– Uite-i pe Tom şi Christian venind încoace pe Johanisstrasse… şi domnul Hoffstede… şi nenea doctorul…

Clopotele de la Sfînta Maria intonară un coral – pang! ping, ping, pung! – destul de ezitant, aşa că anevoie se putea înţelege ce voiau să spună, dar plin de solemnitate; şi apoi, în timp ce clopotul cel mic şi cel mare vesteau – unul vesel, celălalt cu gravitate – că era ora patru, jos, glasul pătrunzător al clopoţelului de la uşa principală umplu vestibulul. Într-adevăr, erau Tom şi Christian, care soseau împreună cu primii oaspeţi, Jean Jacques Hoffstede, poetul, şi doctorul Grabow, medicul casei.

II

Jean Jacques Hoffstede, poetul oraşului, care avea desigur şi pentru ziua aceea cîteva rime în buzunar, nu era mult mai tînăr decît Johann Buddenbrook-senior şi, lăsînd la o parte culoarea verde a surtucului, se îmbrăca după aceeaşi modă. Dar era mai subţirel şi mai vioi decît bătrînul său prieten, avea ochii mici, neastîmpăraţi şi verzui şi un nas lung şi ascuţit.

– Vă mulţumesc din inimă, spuse el, după ce dăduse mîna cu domnii şi adresase doamnelor, îndeosebi doamnei consul, pentru care avea un adevărat cult, cîteva dintre complimentele sale cele mai alese. Un zîmbet plăcut, liniştit şi îndatoritor însoţea aceste complimente, pe care, hotărît, generaţia nouă nu mai era în stare să le facă. Vă mulţumesc din inimă, preastimaţi prieteni, pentru amabila invitaţie. Pe aceşti doi tineri – arătă spre Tom şi Christian care, îmbrăcaţi în bluze albastre cu cingători de piele, stăteau alături – i-am întîlnit, doctorul şi cu mine, pe Königstrasse. Veneau de la şcoală. Admirabili băieţi, n-am dreptate, doamnă consul? Thomas e un cap solid, serios; e născut pentru comerţ, în privinţa asta nu încape îndoială. Christian, în schimb, mi se pare un

drăcuşor şi jumătate, ce ziceţi? Un mic *incroyable*[5]… dar nu pot ascunde că am un adevărat *engouement* pentru el. O să studieze, îmi închipui; e spiritual şi deosebit de dotat.

Domnul Buddenbrook priză din tabachera sa de aur.

– E un maimuţoi, asta e! De ce nu s-ar face chiar poet, Hoffstede?

Mamzel Jungmann trase perdelele şi în curînd salonul fu inundat de lumina nesigură dar discretă şi plăcută a policandrului de cristal şi a candelabrelor cu lumînări, aşezate pe birou.

– Ei, Christian, spuse doamna consul, al cărei păr căpătase reflexe aurii, ce ai învăţat la şcoală azi după-masă?

Şi cei de faţă aflară despre Christian că avusese ore de caligrafie, aritmetică şi canto.

Era un băieţaş de şapte ani, dar de pe acum semăna într-un chip aproape comic cu tatăl său. Aceiaşi ochi mici şi rotunzi, pierduţi în orbitele adînci, acelaşi nas încovoiat ce se contura de pe acum ferm, proeminent. Iar cîteva linii de sub pomeţi arătau destul de lămurit că faţa lui nu-şi va păstra multă vreme rotunjimea copilărească.

– Am rîs de ne-am prăpădit, începu el să trăncănească, plimbîndu-şi privirile de la unul la altul. Ascultaţi numai ce i-a spus domnul Stengel lui Siegmund Köstermann. Se aplecă înainte, scutură din cap şi rosti energic, cu privirea în sus: „Pe din afară, dragă copile, pe dinafară eşti poleit, ca scos din cutie, dar pe dinăuntru, dragă copile, eşti negru scrum…" Înghiţea „r"-ul, cuvîntul „negru" îl pronunţa „negu", iar faţa lui oglindea dezgustul pentru poleiala de pe „dinafară", cu un comic atît de convingător, încît toată asistenţa izbucni în rîs.

– Adevărat maimuţoi! repetă bătrînul Buddenbrook, chicotind.

Domnul Hoffstede însă era transfigurat de plăcere.

– *Charmant!* exclamă, neîntrecut! Dacă l-aţi cunoaşte pe Marcellus Stengel!… Exact aşa vorbeşte. Nu zău, e divin!

Thomas, căruia îi erau străine astfel de talente, stătea lîngă frăţiorul său şi rîdea fără invidie, din toată inima. Dinţii lui nu prea erau frumoşi, ci mici şi gălbui, în schimb avea un nas de o remarcabilă fineţe, iar la ochi şi la faţă semăna mult cu bunicul său.

Se aşezară, la întîmplare, care pe canapea, care pe scaune, întinzîndu-se la taifas cu copiii; vorbeau despre frigul neaşteptat, despre casă… Domnul Hoffstede admira o splendidă călimară de porţelan de Sèvres, aflată pe birou, şi care avea forma unui cîine de vînătoare cu pete negre. Iar doctorul Grabow, de o vîrstă cu consulul, cu faţa prelungă, plină de bunătate şi blîndeţe, încadrată de nişte favoriţi rari, privea zîmbind la prăjituri, la cozonacii cu stafide şi la feluritele solniţe pline, înşirate pe masă. Erau „pîinea şi sarea" trimise familiei de către rude şi prieteni cu prilejul mutării ei în noua locuinţă. Cum însă trebuia să se vadă că darurile nu vin din nişte case de calici, pîinea se prezenta sub forma unor prăjituri grele, dulci, cu multe mirodenii, iar sarea era pusă în solniţe din aur masiv.

– Mi se pare că aici o să am de lucru, nu glumă, zise doctorul arătînd spre dulciuri şi ameninţîndu-i cu degetul pe copii.

Apoi, clătinînd din cap, ridică un vas masiv frumos lucrat, pentru sare, piper şi muştar.

– E de la Lebrecht Kröger, spuse *monsieur* Buddenbrook, zîmbind din ochi. Mînă largă ca totdeauna, scumpa mea rudă. Eu nu i-am făcut astfel de daruri cînd şi-a ridicat casa cu grădină dincolo de poarta oraşului. Dar aşa a fost el totdeauna: generos, darnic, un adevărat cavaler *à la mode…!*

Sunetul clopoţelului răsunase de cîteva ori prin întreaga casă. Sosi pastorul Wunderlich, un domn bătrîn, scund, în redingotă lungă, neagră, cu părul pudrat, cu faţa albă, veselă, plăcută, în care ochii cenuşii clipeau plini de viaţă. Era văduv de ani de zile şi se număra printre burlacii de modă veche, ca şi domnul Grätjens, misitul deşirat, care sosise odată cu el şi care îşi ducea mereu la ochi mîna descărnată în chip de binoclu, ca şi cum ar fi examinat o pictură: era considerat de toată lumea drept un mare cunoscător în materie de artă.

Sosi şi senatorul doctor Langhals cu soţia lui – vechi prieteni ai casei – şi să nu-l uităm pe negustorul de vinuri Köppen, cu faţa lată ce trona stacojie între umerii căptuşiţi cu vată, precum şi pe tot atît de trupeşa lui soţie.

Trecuse deja de patru şi jumătate cînd, în sfîrşit, intrară şi Krögerii: bătrînii şi fiul lor, consulul Kröger cu nevasta şi băieţii, Jakob şi Jürgen, care erau de o vîrstă cu Tom şi Christian. Şi, aproape în aceeaşi clipă, sosiră şi părinţii doamnei consul Kröger, angrosistul de lemne Oeverdiek cu nevastă-sa, o pereche de bătrînei care se topeau de gingăşie şi îşi vorbeau, în auzul tuturor, cu dezmierdări de logodnici îndrăgostiţi.

– Lumea bine vine tîrziu, zise consulul Buddenbrook, sărutînd mîna soacrei sale.

– Dar atunci vine, nu se încurcă! observă Johann Buddenbrook, deschizîndu-şi larg braţele spre familia Kröger şi strîngînd mîna bătrînului.

Lebrecht Kröger, cavalerul *à la mode,* un bărbat impunător purta încă părul uşor pudrat, dar se îmbrăca după moda nouă. Două rînduri de pietre preţioase sclipeau în chip de nasturi pe vesta lui de catifea. Cu favoriţii scurţi, cu mustăcioara răsucită în sus, fiul său, Justus, îi semăna leit şi la statură şi la ţinută: gesturile împlinite şi elegante tot de la el le moştenise.

Nimeni nu se aşezase deocamdată; în aşteptarea evenimentului de căpătîi, toată lumea stătea în picioare, încropind o conversaţie doar ca să treacă timpul. În sfîrşit, Johann Buddenbrook-senior oferi doamnei Köppen braţul şi spuse cu voce sonoră:

– Ei, dacă aveţi poftă, *mesdames et messieurs…*

Mamzel Jungmann şi jupîneasa deschiseră uşa albă, cu două canaturi dinspre sufragerie şi, încet, în tihnă, plini de încredere, toţi cei prezenţi trecură alături: în casa Buddenbrook puteai să fii cu siguranţă părtaşul unei mese îmbelşugate.

III

Cînd toată lumea se ridică, consulul Buddenbrook îşi duse mîna la buzunarul stîng de la piept. O hîrtie foşni şi, într-o clipă, zîmbetul omului de

societate se stinse pentru a face loc unei expresii de încordare şi îngrijorare, în timp ce pe tîmplele lui muşchii începură să-i joace de parcă şi-ar fi încleştat dinţii. Merse, de ochii lumii, cîţiva paşi spre sufragerie, apoi îşi înfrînse pornirea, căutînd-o cu privirea pe maică-sa care, în ultimele rînduri ale comesenilor, era gata să treacă pragul la braţul pastorului Wunderlich.

– Iartă-mă, dragă domnule pastor… Două cuvinte, mamă!

Şi în timp ce oaspetele încuviinţă dînd voios din cap, consulul Buddenbrook o pofti pe bătrîna doamnă îndărăt în salonul cu peisaje, lîngă fereastră.

– Ca să nu lungesc vorba: a sosit o scrisoare de la Gotthold, spuse repede, aproape în şoaptă, privind în ochii ei întunecaţi, întrebători, şi scoţînd din buzunar o hîrtie împăturită, sigilată. E scrisul lui… E a treia scrisoare, şi papă nu i-a răspuns decît la întîia… Ce-i de făcut? Am primit-o la ora două şi trebuia să i-o dau tatei de mult, dar aveam dreptul să-i stric cheful tocmai azi? Dumneata ce zici? Mai e încă timp să-l chem la o parte.

– Nu, Jean, ai dreptate. Mai aşteaptă, îl sfătui *madame* Buddenbrook şi cu o mişcare repezită, care îi era caracteristică, îl apucă de braţ. Ce o fi scriind? adăugă ea, neliniştită. Nu se lasă băiatul. S-a încăpăţînat, ţine morţiş la suma aceea de despăgubire pentru partea lui de casă… Nu, nu, Jean, nu acuma, nu încă… Poate diseară, înainte de culcare…

– Dar ce-i de făcut? repetă consulul, clătinîndu-şi capul plecat. Eu însumi m-am gîndit de mai multe ori să-l rog pe tata să cedeze… N-aş vrea să am aerul că eu, fratele vitreg, m-am vîrît pe sub pielea părinţilor şi i-am stîrnit împotriva lui Gotthold… Şi faţă de tata trebuie să evit aparenţa acestui rol, dar, cinstit vorbind… la urma urmei sînt asociat. În afară de asta, eu şi cu Bethsy plătim deocamdată chirie în toată regula pentru catul al doilea… Iar în ce o priveşte pe soră-mea de la Frankfurt, situaţia e limpede. Bărbatul ei primeşte chiar acum, cînd tata este încă în viaţă, o despăgubire ce nu reprezintă decît un sfert din preţul de cumpărare al casei… E o afacere avantajoasă pe care tata a negociat-o cu multă abilitate, ducînd totul la bun sfîrşit. Pentru firmă, rezultatul este cît se poate de îmbucurător. Iar dacă faţă de Gotthold tata are o atitudine de refuz categoric, e că…

– Ei, e ridicol, Jean. Situaţia ta în această privinţă e cît se poate de clară. Dar Gotthold crede că eu, ca mamă vitregă, nu mă îngrijesc decît de propriii mei copii şi că într-adins caut să-l înstrăinez pe tatăl tău de el. Asta mă întristează…

– Dar e vina lui! exclamă consulul aproape strigînd, apoi, aruncîndu-şi privirea spre sufragerie, coborî vocea. Din vina lui s-a ajuns la aceste relaţii regretabile! Judecă singură! Nu putea să aibă mai mult cap? Cine l-a pus s-o ia în căsătorie pe această demoazelă Stüwing şi… prăvălia ei? Consulul rîse cu ciudă şi încurcat. O fi vorba de slăbiciune în aversiunea tatei faţă de prăvălie, nu zic ba, dar Gotthold trebuia să-i respecte această mică vanitate.

– Ah, Jean, cel mai bun lucru ar fi ca papă să cedeze!

– Dar pot eu să-l sfătuiesc în sensul acesta? şopti consulul, ducîndu-şi cu un gest nervos mîna la frunte. Chestiunea mă priveşte personal şi tocmai de aceea

ar trebui să-i spun: plătește, tată. Dar eu sînt și asociat, datoria mea e să reprezint interesele firmei și dacă tata nu crede de cuviință să rupă această sumă din capitalul rulant pentru un fiu neascultător și răzvrătit… E vorba de mai bine de unsprezece mii de taleri. E o sumă… Nu, nu, eu nu pot să-i dau nici un sfat nici pentru nici contra. Nu vreau să mai știu nimic de toată povestea asta. Și o scenă cu papà mi-e neplăcută…

– Diseară, mai tîrziu, Jean. Acum vino, sîntem așteptați…

Consulul vîrî scrisoarea în buzunarul de la piept, îi oferi maică-sii brațul și intrară împreună în sufrageria splendid luminată, unde lumea abia apucase să se așeze în jurul mesei lungi.

Pe fundalul albastru-deschis al tapetelor, dintre coloane zvelte se desprindeau aproape însuflețite figuri albe de zei. Draperiile grele, roșii erau trase și în fiecare colț al încăperii, în candelabre înalte, aurite, ardeau cîte opt lumînări, în afară de cele înfipte în sfeșnicele de argint de pe masă. Deasupra bufetului masiv așezat la peretele din fața salonului cu peisaje, atîrna o pictură de mari dimensiuni: un golf italian, a cărui tonalitate de un albastru vaporos era de un efect extraordinar în această lumină. De-a lungul pereților se înșirau canapele solide cu spetează țeapănă, îmbrăcate în damasc roșu.

Orice urmă de îngrijorare și neliniște dispăru de pe fața doamnei Buddenbrook cînd se așeză între bătrînul Kröger, care prezida în partea dinspre ferestre, și pastorul Wunderlich.

– *Bon appetit!* spuse ea dînd din cap scurt, vioi și cordial, cum avea obiceiul, îmbrăcînd dintr-o privire rapidă întreaga masă, pînă la capătul de jos, unde ședeau copiii.

IV

– Am zis și zic: tot respectul, Buddenbrook! tună glasul domnului Köppen, copleșind conversația generală, în timp ce jupîneasa cu brațele goale și roșii, cu fusta largă și vărgată, cu o bonețică albă pe ceafă, ajutată de domnișoara Jungmann și de camerista doamnei consul, servise supa fierbinte de zarzavat cu pîine prăjită, iar comesenii începuseră să mănînce cu grijă. Tot respectul! Ce grandoare, ce distincție!… Vă spun pe cinste: în casa asta să tot trăiești, pe cinste vă spun…

Domnul Köppen nu frecventase pe vechii proprietari ai casei; făcuse avere abia în timpul din urmă, nu era tocmai neam de patrician și, din nenorocire, nu se putea dezbăra de cîteva metehne dialectale ca de pildă acest „vă spun pe cinste" pe care îl repeta mereu, iar pe „t" îl mînca întotdeauna.

– Unde mai pui că a costat mai nimic, observă sec domnul Grätjens, care pesemne știa acest lucru, în timp ce examina cu atenție golful prin palma adusă în formă de ochean.

Lumea fusese, pe cît posibil, așezată la masă amestecat, lanțul rudelor fiind întrerupt prin cîte un prieten al casei. Totuși principiul nu putea fi aplicat cu strictețe, și astfel soții Oeverdieck ședeau, ca de obicei, alături, aproape unul în

poala celuilalt, făcîndu-şi semne duioase din cap. Bătrînul Kröger, în schimb, trona înalt şi drept între soţia senatorului Langhals şi *madame* Antoinette, împărţindu-şi gesturile şi glumele discrete între cele două cucoane.

– Cînd s-a clădit casa aceasta? îl întrebă Hoffstede peste masă pe bătrînul Buddenbrook, care se întreţinea pe un ton jovial şi puţin ironic cu *madame* Köppen.

– *Anno*… un moment… pe la 1680, dacă nu mă înşel. De altfel, fiul meu e mai la curent cu aceste date…

– Optzeci şi doi, confirmă, întorcîndu-se spre el consulul, care şedea spre capătul celălalt al mesei, fără nici o vecină, lîngă senatorul Langhals. În 1682, iarna, a fost gata. Pe atunci începuse strălucita ascensiune a casei *Ratenkamp & Comp*… Ce tristă e această decădere a firmei în ultimii douăzeci de ani!…

Conversaţia se poticni, urmă o tăcere generală care ţinu o jumătate de minut. Cu ochii pironiţi în farfurii, comesenii se gîndeau la familia atît de înfloritoare pe vremuri, care ridicase şi stăpînise această casă şi care, sărăcită, decăzută, trebuise s-o părăsească.

– Ei da, e trist, spuse Grätjens, misitul, cînd te gîndeşti la nebunia care a dezlănţuit ruina… Dacă atunci Dietrich Ratenkamp nu s-ar fi întovărăşit cu acel Geelmaack!… Vă spun pe Dumnezeul meu că mi-am făcut cruce cînd a început să conducă treburile acest individ. Ştiu din cea mai bună sursă, doamnelor şi domnilor, ce speculaţii îngrozitoare făcea pe la spatele lui Ratenkamp, iscălind cu nemiluita la poliţe şi la obligaţii în numele firmei… Şi într-o bună zi, li s-a înfundat… Băncile nu mai aveau încredere în ei, le lipsea acoperirea… Nu vă puteţi închipui… Cine mai controla depozitul? Geelmaack poate? Trăiau de ani de zile ca nişte şobolani! Şi Ratenkamp n-avea grijă de nimic!…

– Parcă ar fi fost paralizat, spuse consulul şi faţa lui luă o expresie sumbră şi închisă. Aplecat peste masă, îşi plimba lingura prin supă şi din cînd în cînd privirile ochilor lui mici, rotunzi şi adînciţi în orbite se aventurau pînă în fruntea mesei. Parcă îl apăsa ceva şi cred că apăsarea aceasta e de înţeles. Ce l-a făcut să se asocieze cu Geelmaack, care a adus o nimica toată de capital şi n-avea deloc o reputaţie prea bună? Trebuie să fi simţit nevoia de a trece pe umerii altuia o parte din înspăimîntătoarea răspundere, fiindcă vedea că sfîrşitul se apropia fără să i se poată împotrivi… Firma era ca şi lichidată, vechea familie, cu un picior în groapă. Wilhelm Geelmaack n-a făcut desigur decît să-i dea ultima lovitură, împingînd-o spre ruina totală…

– Va să zică, dumneata, stimate domnule consul, spuse cu un zîmbet prudent pastorul Wunderlich, turnînd vin roşu în paharul vecinei şi în al său, eşti de părere că şi fără Geelmaack şi fără nebunia lui, totul s-ar fi petrecut la fel?

– Nu tocmai, răspunse consulul pe gînduri şi fără a se adresa anume cuiva. Dar cred că în mod necesar şi inevitabil Dietrich Ratenkamp trebuia să se însoţească cu Geelmaack, pentru ca destinul să se împlinească… A lucrat sub apăsarea unei fatalităţi inexorabile… Ah, sînt convins că ştia cîte ceva despre matrapazlîcurile asociatului său şi că nici situaţia depozitului său nu-i era cu

totul necunoscută. Dar omul era paralizat…

– Ei, *assez,* Jean, interveni bătrînul Buddenbrook, lăsînd lingura din mînă. Astea-s aşa, idei de ale tale…

Consulul zîmbi distrat şi îşi întinse paharul spre tatăl său. Iar Lebrecht spuse:

– Aşadar, să ne întoarcem mai bine la fericita zi de azi.

Şi apucînd cu un gest elegant şi precaut gîtul buteliei de vin alb pe al cărei dop era un mic cerb de argint, o aplecă puţin şi îi cercetă cu atenţie eticheta.

– *C.F. Köppen,* citi, dînd din cap spre negustorul de vinuri. Ehei, ce ne-am face fără dumneata!

Farfuriile de Meissen cu margine aurită fură schimbate. *Madame* Antoinette urmărea cu atenţie mişcările slujnicelor, iar mamzela Jungmann dădea ordine prin pîlnia tubului ce lega sufrageria de bucătărie. Se aduse peştele şi, în timp ce se servea cu multă grijă, pastorul Wunderlich rosti:

– Totuşi, prezentul acesta vesel nu e ceva chiar aşa de la sine înţeles. Tinerii, care în clipa aceasta, se bucură aici împreună cu noi bătrînii, nu se gîndesc desigur că a fost un timp cînd totul era altfel… Pot să vă spun că nu o dată am avut prilejul să iau parte personal la evenimentele din viaţa prietenilor noştri Buddenbrook… De cîte ori am în faţa ochilor aceste obiecte – şi luînd de pe masă o lingură grea de argint, pastorul se întoarse către *madame* Antoinette – mă întreb dacă nu cumva ele sînt dintre tacîmurile pe care, în anul 1806, amicul nostru, filosoful Lenoir, sergent al maiestăţii sale împăratul Napoleon, le-a avut în mînă… Şi mi-aduc aminte de întîlnirea noastră din Alfstrasse, *madame…*

Madame Buddenbrook coborî ochii în pămînt, cu un zîmbet încurcat şi încărcat de amintiri. Jos, la celălalt capăt al mesei, Tom şi Tony, care nu puteau suferi peştele şi urmăreau cu atenţie conversaţia celor mari, strigară aproape într-un glas:

– Da, da, spune-ne cum a fost, bunico!

Dar pastorul, care ştia că bătrînei doamne nu-i plăcea să povestească ea însăşi întîmplarea aceasta care îi stîrnise atîta durere, începu să istorisească în locul ei vechea păţanie pe care copiii ar fi ascultat-o bucuroşi şi a suta oară, dar pe care, poate, unii dintre invitaţi n-o cunoşteau încă…

– Scurt şi cuprinzător: închipuiţi-vă o după-amiază de noiembrie. Frig şi ploaie – să te ferească Dumnezeu. Urcam pe Alfstrasse, venind de la treburi oficiale, şi mă gîndeam: „Ce vremuri amarnice!" Prinţul Blücher se retrăsese, franţujii erau în oraş, dar din agitaţia generală nu se vedea mai nimic. Pe străzi era linişte, oamenii şedeau pe acasă şi-şi păzeau pielicica. Doar măcelarul Prahl ieşise în poartă, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, strigînd cît îl ţinea gura: „Ei bine, asta le întrece pe toate, asta e prea-prea…" şi deodată, pac! – un glonţ îi trecu pe dinainte… Stau şi mă gîndesc: „Ce-ar fi să mă duc pe la alde Buddenbrook? Le-ar prinde bine o vorbă de îmbărbătare. Omul zace în pat bolnav de brînică, iar nevastă-sa n-o fi ştiind unde i-e capul, cu încartiruirile". Dar pe cine credeţi că văd chiar în clipa aceea, venind într-un suflet spre mine? Pe mult stimata *madame* Buddenbrook în persoană. Dar în ce hal,

Dumnezeule! Fără pălărie, prin ploaie; abia apucase să-şi arunce un şal pe umeri. Mai curînd alerga decît mergea. Şi părul… volbură, nu altceva… Căci, recunoaşteţi şi dumneavoastră, *madame,* părul acela vîlvoi abia se mai putea numi pieptănătură. „Ce surpriză plăcută", zic eu, şi cum domnia sa nu mă observase, îmi permit s-o apuc de mînecă, fiindcă fuga asta nu-mi spunea nimic bun… „Încotro aşa grăbită, scumpă doamnă?" Abia atunci îşi dă seama de prezenţa mea. Se opreşte, se uită la mine şi izbucneşte: „Dumneata erai? Ei rămîi cu bine! Totul s-a sfîrşit! Mă duc să mă arunc în Trave".

„Doamne fereşte! exclam şi simt că pălesc. Nu-i un loc potrivit pentru dumneata, draga mea. Dar ce s-a întîmplat?" Şi o ţineam de braţ cu toată forţa pe care mi-o îngăduia respectul. „Ce s-a întîmplat? strigă dînsa, tremurînd. Au pus mîna pe argintărie, Wunderlich! Asta s-a întîmplat! Iar Jean zace în pat cu faţa spuzită de brîncă şi nu-mi poate fi de nici un ajutor! Şi n-ar putea face nimic chiar dacă ar fi sănătos! Îmi fură lingurile, Wunderlich, lingurile de argint, asta s-a întîmplat, iar eu mă duc să mă arunc în Trave!"

Şi o ţin eu strîns pe prietena noastră şi îi spun ce se spune în astfel de cazuri: „Curaj draga mea, zic, totul se va îndrepta. O să vorbim noi cu oamenii aceia, vino-ţi în fire, draga mea, te implor şi hai să mergem!" Şi o conduc pe stradă, în sus, pînă acasă la dînsa. Acolo, în sufragerie, dăm de soldaţi, vreo douăzeci de inşi, aşa cum îi lăsase madame, cotrobăind prin sipetul cel mare unde se ţinea argintăria.

„Cu cine dintre dumneavoastră aş putea vorbi, domnii mei?" întreb politicos. Oamenii încep să rîdă: „Cu toţi, papă". Iată însă că unul vine în faţă şi se prezintă, un vlăjgan cît un plop, cu mustăţile negre, văcsuite, de motan, şi cu nişte labe roşii care-i ieşeau din mînecile galonate. „Lenoir, zice, salutînd cu mîna stîngă, căci în dreapta ţinea vreo cinci-şase linguri. Sergent Lenoir. Ce doreşti dumneata?"

„Domnule ofiţer, rostesc eu, făcînd apel la *point d'honneur,* credeţi că o astfel de îndeletnicire e compatibilă cu galoanele dumneavoastră strălucite?… Oraşul nu şi-a închis porţile în faţa împăratului…" „Ce vrei dumneata? îmi răspunde el. Aşa-i la război! Oamenii mei au nevoie de asemenea tacîmuri…"

„Totuşi, aţi putea avea oarecare consideraţie, îl întrerup eu, căci îmi venise o idee. Această doamnă, zic – ce nu spui în asemenea situaţii? – stăpîna casei nu e, cum credeţi dumneavoastră, o nemţoaică, ci aproape o compatrioată de-a dumneavoastră, o franţuzoaică." „Cum, o franţuzoaică?" repetă sergentul.

Şi ce credeţi că a mai adăugat deşiratul de spadasin? „Va să zică o emigrantă? zice. Păi atunci e o duşmană a filosofiei."

Am rămas paf, dar m-am ferit să rîd. „Dumneavoastră sînteţi un om cu cap, după cîte văd. Vă spun încă o dată că nu mi se pare demn de dumneavoastră să vă ocupaţi cu astfel de lucruri!" Omul tace o clipă, apoi deodată sîngele i se urcă în obraji… şi aruncînd în ladă cele şase linguri, strigă: „Dar cine v-a spus că am vrut altceva decît să mă uit puţin la ele? Ce să zic? Drăguţe lucruri! Dacă vreunul dintre băieţi ar lua cîte o piesă drept *souvenir…*"

Eh, de luat şi-au luat destule suveniruri! Puteai să le vorbeşti cît pofteai de

dreptatea omenească sau divină… Nu cunoşteau alt Dumnezeu decît pe omuleţul acela înspăimîntător…

V

– Dumneata l-ai văzut, domnule pastor?

Farfuriile fură schimbate din nou. O şuncă afumată uriaşă apăru, cărămizie, fiartă, tăvălită în pesmet, scăldată într-un sos brun şi acrişor de arpagic şi garnisită cu nişte cantităţi de zarzavaturi atît de imense că s-ar fi putut sătura toată lumea dintr-un singur castron. Lebrecht Kröger se apucă s-o taie felii. Cu coatele uşor ridicate, fixîndu-şi degetele arătătoare pe muchia cuţitului şi pe furculiţă, tăia cu multă băgare de seamă feliile suculente. Se servi şi capodopera doamnei consul Buddenbrook, compotul rusesc, un amestec picant de fructe conservate în sirop cu alcool.

Nu, spre marele său regret, pastorul Wunderlich nu avusese prilejul să dea ochii cu Napoleon. Bătrînul Buddenbrook însă, ca şi Jean Jacques Hoffstede îl văzuseră personal, întîiul la Paris, în ajunul campaniei din Rusia, cu ocazia unei parăzi, în curtea Tuileriilor, al doilea la Danzig…

– Zău că nu părea un om prea plăcut, istorisea Hoffstede apucînd cu furculiţa o îmbucătură compusă din şuncă, conopidă şi cartofi, pe care apoi, ridicîndu-şi sprîncenele, o vîrî în gură. Cu toate că altfel o ducea de minune la Danzig, după cîte se spunea. Pe vremea aceea se povestea o anecdotă despre el… Ziua punea în joc soarta nemţilor şi nu era de glumit cu el, vă asigur, iar seara juca cărţi cu generalii. *N'est-ce pas, Rapp,* spuse odată înşfăcînd un pumn de aur de pe masă, *les Allemands aiment beacoup ces petits Napoleons?* La care generalul îi răspunsese: *Oui, Sire, plus que le Grand!*

În veselia generală – căci Hoffstede povestea cu şarm, imitînd chiar puţin mimica împăratului – bătrînul Buddenbrook observă:

– Ei, fără glumă, trebuie să te închini în faţa măreţiei lui personale… Ce om!

Consulul clătină grav din cap:

– Nu, nu, noi ăştia mai tineri nu mai înţelegem de ce ar trebui să-l respectăm pe omul care l-a asasinat pe ducele de Enghien şi care în Egipt a măcelărit opt sute de prizonieri…

– Toate acestea pot să fie nişte exagerări şi nişte falsuri, spuse pastorul Wunderlich. Prinţul o fi fost un domn uşuratic şi turbulent, iar în ceea ce-i priveşte pe prizonieri, ei au fost executaţi, cred eu, în baza hotărîrii cumpănite şi motivate a unui consiliu de război legal constituit.

Şi pastorul pomeni o carte apărută cu cîţiva ani mai înainte pe care o citise, opera unui secretar al împăratului, demnă de toată atenţia[6]…

– Totuna-i, se încăpăţînă consulul, luînd mucul unei lumînări ce pîlpîia în candelabrul din faţa lui. Nu înţeleg, nu-mi intră în cap admiraţia pentru acest monstru. În inima mea de creştin, de om cu sentimente religioase, nu este loc pentru o astfel de admiraţie.

Faţa lui luă o expresie de exaltare liniştită, îşi înclină chiar puţin capul într-o

parte, în timp ce tatăl său şi pastorul Wunderlich păreau a-şi zîmbi discret.

– Da, da, făcu Johann Buddenbrook cu ochiul, dar micii napoleoni nu erau de disprețuit, ai? Băiatul meu este însă mult mai entuziasmat de Louis-Philippe.

– Entuziasmat? repetă Jean Jacques Hoffstede, cu o nuanță de sarcasm… Ciudată combinație! Philippe-Egalité şi entuziasmul…

– Ei, Doamne, după părerea mea, avem multe de învățat de la monarhia din iulie… Consulul vorbea cu seriozitate şi căldură. Atitudinea înțelegătoare şi generoasă a constituționalismului francez față de noile idealuri şi interese practice ale timpului… merită întreaga noastră recunoştință.

– Idealuri practice… ei, da…

În timpul pauzei pe care o acordă fălcilor sale, bătrînul Buddenbrook se juca mereu cu o tabacheră de aur.

– Idealuri practice… ei bine, nu mă încălzesc deloc!

Dezgustat, bătrînul se pomeni vorbind din nou în dialect.

– Uitați-vă în toate părțile: institutele industriale, institutele tehnice, şcolile comerciale răsar ca ciupercile după ploaie. Liceul? Cultura clasică? Doar o prostie! Şi asta aşa, deodată, din senin. Nimeni nu se mai gîndeşte decît la exploatări de mine… la industrie… la cîştig… Frumos, foarte frumos, dar pe de altă parte, cam stupid dacă mai durează mult, nu-i aşa? N-aş putea să vă spun de ce, însă mi se pare că e un afront direct la adresa mea… Ei, dar n-am zis nimic, Jean… Monarhia din iulie e un lucru bun…

Senatorul Langhals însă, precum şi Grätjens şi Köppen erau de partea consulului… Da, pentru regimul actual din Franța şi față de năzuințele similare din Germania nu poți avea, într-adevăr, decît cea mai înaltă stimă. Domnul Köppen îl înghiți din nou pe „t". În timpul mesei se făcuse şi mai roşu şi gîfîia de-l auzeau toți vecinii; în schimb, fața pastorului Wunderlich rămăsese albă, fină şi vioaie, deşi omul golea, imperturbabil, pahar după pahar.

Lumînările ardeau încet-încet şi cînd vreun curent de aer le abătea flacăra într-o parte, pe deasupra mesei adia un miros uşor de ceară.

Oamenii şedeau pe scaune grele cu speteaza înaltă, mîncau, cu furculițe şi cuțite grele de argint, feluri alese, pe care le stropeau cu vinuri grele şi de bună calitate, spunîndu-şi fiecare părerea. În curînd se porniră să vorbească despre afaceri şi, fără să vrea, comesenii alunecară spre dialect, spre acest mod de exprimare greoi, dar care le era la îndemînă şi părea să îmbine laconismul comercial cu nepăsarea bunăstării, şi pe care-l vorbeau exagerînd chiar, pe ici pe colo, cu o blîndă autoironie. Nu spuneau „la bursă" ci „la buusă"… şi lungind vocala „u" aveau o expresie grozav de mulțumită.

Cucoanele nu urmăriră multă vreme discuția. În partea aceasta prezida *madame* Kröger, care explica în aşa fel cum se prepară crapul în vin roşu, încît îți lăsa gura apă…

– După ce l-ai tăiat în bucăți mai măricele, draga mea, îl aşezi în cratiță, cu ceapă, cu cuişoare şi cu pesmet, apoi îi adaugi nițel zahăr şi o lingură de unt şi îl pui la cuptor. Dar nu îl speli, Doamne ferește! Îl laşi în sîngele lui!…

Bătrînul Kröger începu să toarne la glume, dintre cele mai hazlii, iar fiul său, consulul Justus, care împreună cu doctorul Grabow şedea la coada mesei, aproape de copii, o necăjea pe mamzel Jungmann. Fata îşi mijise ochii căprui şi, ţinînd după obiceiul ei cuţitul şi furculiţa cu vîrful în sus, le legăna încet încoace şi încolo. Chiar soţii Oeverdieck deveniseră vioi şi zgomotoşi. Bătrîna născocise un nou alint pentru soţul ei. „O, mielușelul meu drag!" spunea în culmea fericirii, scuturîndu-şi boneta.

Conversaţia se adună în aceeaşi matcă în clipa cînd Jean Jacques Hoffstede începu să vorbească despre tema lui favorită, călătoria în Italia, pe care o făcuse cu cincisprezece ani în urmă, cu o rudă bogată, din Hamburg. Povesti despre Veneţia, despre Roma şi despre Vezuviu, despre Villa Borghese unde răposatul Goethe scrisese o parte din *Faust* al său, descrise cu entuziasm fîntînile în stil renascentist ce răspîndesc răcoare, vorbi despre aleile cu copacii tunşi unde e o adevărată plăcere să te plimbi. Şi, în legătură cu aceasta, cineva pomeni de grădina mare şi părăginită, proprietatea familiei Buddenbrook, de lîngă poarta oraşului.

– Da, zău, zise bătrînul, şi acum mă roade ciuda că nu m-am putut hotărî să-i dau, atunci cînd trebuia, o înfăţişare mai omenească… Am trecut deunăzi din nou pe acolo. Codru secular, nu altceva, o adevărată ruşine! Şi ce proprietate curăţică s-ar putea face din ea, dacă iarba ar fi îngrijită şi copacii tunşi în formă conică sau cubică!…

Dar consulul protestă vehement:

– Pentru numele lui Dumnezeu, papă! Mă plimb cu atîta plăcere, vara, prin mărăcinişul acela! Mi-ar pieri orice poftă dacă aş vedea natura frumoasă, liberă, căsăpită jalnic de mîna omenească.

– Dar cînd această natură liberă îmi aparţine oi fi avînd şi eu dreptul, ce dracu', s-o strunesc după placul meu.

– Vai, tată, cînd stau tolănit în iarba aceea înaltă, în umbra crîngului sălbatic, mi se pare că mai degrabă eu aş fi o pradă a naturii şi n-aş avea nici cel mai mic drept asupra ei…

– Christian nu te îndopa aşa, auzi? strigă pe neaşteptate bătrînul. Thilda e altceva. Ei nu-i strică. Înfulecă broscuţa asta, cît şapte cosaşi.

Şi era într-adevăr uluitor cît putea să înghită copila aceea tăcută, slăbuţă, cu faţa prelungă şi bătrînicioasă. Întrebată dacă mai vrea supă, ea răspunse, lung şi umil:

– Daa, vă roog…

Din peşte şi din şuncă se servise de două ori, alegînd de fiecare dată cîte două bucăţi dintre cele mai mari şi cîte o porţie uriaşă de legume. Apoi se aplecase, cu căutătura grijulie a miopilor, deasupra farfuriei şi mîncase totul, fără grabă, liniştit, cu îmbucături mari. La vorbele bătrînului Buddenbrook răspunse cu glas tărăgănat şi prietenos, cu o mirare naivă:

– Doamne, u-unchi-uule…

Nimic n-o putea clinti; îi pria, nu-i pria, ea mînca înainte, fără să-i pese că lumea rîdea pe socoteala ei, înghiţea cu lăcomia instinctivă şi răzbunătoare a

rudelor sărace aflate la o masă bogată, care nu costa nimic; zîmbea nepăsătoare şi îşi încărca farfuria cu bunătăţi, răbdătoare şi neclintită, flămîndă şi jigărită.

VI

Urmă, pe două farfurii mari de cristal, un *plettenpudding* – amestec compus din straturi de macaroane, de zmeură, de biscuiţi şi cremă de ouă. La celălalt capăt al mesei însă pîlpîia o flacără: copiilor li se servea desertul favorit, *plumpudding*.

– Thomas, fiule, fii aşa de drăguţ… spuse Johann Buddenbrook, scoţînd o legătură mare de chei din buzunarul pantalonilor. În pivniţa a doua, pe policioara din dreapta, în spatele sticlelor cu Bordeaux, ştii?… două butelii.

Thomas, care se pricepea să execute astfel de însărcinări, ieşi în pas alergător şi se întoarse repede cu sticle acoperite de praf şi pînze de păianjen. Iar cînd din acest înveliş modest vinul vechi de Malvasia, galben ca aurul şi dulce ca strugurii, începu să curgă în păhărelele de desert, pastorul Wunderlich se ridică – sosise clipa – şi cu paharul în mînă, în timp ce şoaptele amuţiră, începu să-şi rostească toastul. Vorbea cu întorsături de frază plăcute, înclinîndu-şi capul puţin într-o parte, cu un zîmbet fin şi glumeţ pe chipul lui alb, desenînd cu mîna liberă mici gesturi graţioase şi avînd accentul firesc şi familiar de taifas pe care îl păstra cu dragă inimă şi în amvon.

– … Aşadar, dragi prieteni, faceţi-mi plăcerea de a goli, împreună cu mine, un păhărel din această nobilă licoare, în sănătatea preacinstitelor noastre gazde, aici în noul şi minunatul lor cămin, în sănătatea familiei Buddenbrook, a membrilor ei de faţă şi a celor absenţi. La mulţi ani!

A celor absenţi? se întrebă consulul, înclinîndu-se în faţa paharelor ce se întindeau spre el. O fi vorba oare numai de cei din Frankfurt şi, poate, de Duchamps din Hamburg, sau bătrînul Wunderlich are cine ştie ce gînduri ascunse?… Se ridică să ciocnească paharul cu tatăl său, privindu-l afectuos în ochi.

Chiar atunci se ridică şi misitul Grätjens – mişcarea aceasta ceru oarecare timp, dar în sfîrşit omul izbuti – şi închină, cu glas cam strident, pentru firma *Johann Buddenbrook*, pentru creşterea, înflorirea şi prosperitatea ei, spre cinstea oraşului.

Iar Johann Buddenbrook mulţumi tuturor pentru cuvintele prieteneşti, în primul rînd în calitate de cap al familiei şi în al doilea rînd ca şef mai în vîrstă al casei comerciale, apoi îl trimise pe Thomas să mai aducă o butelie de Malvasia, deoarece socoteala că două ar ajunge se dovedise greşită.

Închină şi Lebrecht Kröger. Îşi îngădui să vorbească şezînd, ceea ce îi dădea un aer şi mai atrăgător. Subliniindu-şi cuvîntarea cu cele mai încîntătoare mişcări ale capului şi ale mîinilor, el îşi goli paharul în cinstea celor două stăpîne ale casei, *madame* Antoinette şi soţia consulului.

După el, cum *plettenpudding*-ul era pe isprăvite şi din vinul de Malvasia de

asemenea nu mai rămăsese prea mult, se ridică, dregîndu-şi vocea în mijlocul exclamaţiilor generale de „ah!" şi „eh!" domnul Jean Jacques Hoffstede… La celălalt capăt al mesei copiii începură chiar să aplaude de bucurie.

– Da, *excusez!* Nu m-am putut abţine… spuse poetul, pipăindu-şi uşor vîrful nasului şi scoţînd o hîrtie din buzunarul hainei…

Şi în încăperea aceea mare se aşternu o linişte adîncă.

Foaia de hîrtie pe care o ţinea în mînă era graţios împodobită cu fel de fel de desene colorate; dintr-un oval înconjurat cu flori roşii şi cu o mulţime de spirale aurite, Hoffstede citi:

Cu prilejul reuniunii prieteneşti din ziua fericitei inaugurări a casei de curînd cumpărate de familia Buddenbrook. Octombrie 1835.

Apoi întoarse foaia şi, cu o voce uşor tremurată din pricina vîrstei, începu:

Veneraţi fiţi în căminul
Dăruit de cerul bun.
Lîngă voi nu uit preaplinul
Cîntecului să-l înstrun.

Ţie, prieten nins în plete,
Soaţei tale demne şi
Pruncilor vă-nchin versete
Din adîncul inimii.

Iscusinţa o ştim una
Cu frumuseţea pe pămînt,
Precum Venus lîngă mîna
Lui Vulcan asemeni sînt.

Veşnic stea netulburate
Bucuriile la voi,
Fiecare zi s-arate
Fericirii muguri noi.

Da, norocul vostru-ntruna
Straşnic mă va bucura,
Iar urarea de acuma
Pururi o voi repeta.

Rămas bun în casă mîndră!
Şi vă fie preţuit
Cel ce în chilia strîmtă
Versurile-a migălit.

Se înclină şi un ropot unanim de aplauze însufleţite izbucni.

– *Charmant,* Hoffstede! strigă bătrînul Buddenbrook. În sănătatea ta! Ce să zic? A fost minunat!

Cînd doamna consul ciocni cu poetul, fața ei delicată se îmbujoră ușor: observase fără îndoială iscusita reverență pe care acesta din urmă i-o făcuse evocînd pe Venus Anadyomene.

VII

Veselia generală atinsese apogeul şi domnul Köppen simțea imperioasa nevoie de a-şi descheia cîțiva nasturi de la jiletcă; dar din nenorocire era cu neputință: aşa ceva nici domnii mai în vîrstă nu-şi permiteau. Lebrecht Kröger, de pildă, stătea la locul lui tot aşa de drept la ca începutul ospățului, pastorul Wunderlich rămăsese alb la față şi păstrînd aparențele vorbea tot atît de înflorit, iar bătrînul Buddenbrook, deşi se rezema puțin de speteaza scaunului, dovedea cea mai aleasă ținută; doar Justus Kröger era niţeluş afumat, după cum se vede.

Dar unde era doctorul Grabow? Soția consulului se ridică pe nesimțite şi părăsi încăperea, căci la capătul celălalt al mesei locul domnişoarei Jungmann, al doctorului Grabow şi al lui Christian erau goale şi din galeria cu coloane se auzeau parcă nişte gemete înăbuşite. Porni repede în urma jupînesei care servise unt, caşcaval şi fructe şi, într-adevăr, acolo în penumbră, pe pernele canapelei circulare ce înconjura coloana din mijloc, zăcea, mai bine zis se zvîrcolea, micul Christian, scîncind încet, dureros.

– Ah, Doamne, zise Ida, care stătea lîngă el, împreună cu doctorul. Bietul Christian! I-e tare rău, mititelul!…

– Mi-e rău, mamă, mi-e rău *al dracului!* se văicărea Christian, rostogolindu-şi în toate direcțiile ochii rotunzi şi înfundați în orbite, ce tronau deasupra nasului exagerat de mare.

Numai durerea îngrozitoare smulsese vorba „al dracului", totuşi ea nu-i scăpă doamnei consul.

– Dacă întrebuințăm astfel de cuvinte, bunul Dumnezeu ne pedepseşte trimițîndu-ne suferințe şi mai mari.

Doctorul Grabow îi pipăi pulsul; fața lui bună părea şi mai lungă şi mai blîndă.

– O mică indigestie… fără importanță, doamnă consul! spuse în chip consolator. Apoi continuă, cu tonul lui tărăgănat, pedant şi profesional. Cel mai bun lucru ar fi să se culce numaidecît… un praf, poate o ceşcuță de ceai de muşeţel, ca să transpire… Şi dietă severă, doamnă consul. Cum vă spun, dietă severă. O fripturică de porumbel, o felie de…

– Nu vreau fripturică de porumbel! strigă ca scos din minți Christian. Nu mai vreau să mănînc niciodată nimic! Mi-e rău, mi-e rău *al dracului!*

Rostea vorba aceea tare cu asemenea înverşunare de te făcea să crezi că-i alina durerea.

Doctorul Grabow zîmbea, ca pentru sine, cu un surîs indulgent, aproape

melancolic. O, are să mănînce tînărul, nici o grijă! O să trăiască aşa cum trăiesc toţi ceilalţi. O să-şi petreacă zilele ca părinţii, rudele şi cunoştinţele lui, şezînd şi, ca şi ei, va mînca de patru ori pe zi bucate alese şi grele… Ei, cum o vrea Dumnezeu! El, Friederich Grabow, nu e omul să răstoarne felul de trai al acestor familii cumsecade de negustori bogaţi şi tihniţi. El vine cînd e chemat, prescrie, pentru două zile, un regim sever… o aripă de porumbel… o felie-două de franzelă… da, da… şi cu conştiinţa liniştită îl asigură pe bolnav că de data aceasta nu e nimic grav. Aşa tînăr cum era, i se întîmplase nu o dată să ţină în mîinile sale mîna cutărui sau cutărui cetăţean de treabă, care mîncase ultima costiţă afumată, ultima porţie de curcan umplut, apoi dăduse ortul popii, fie pe neaşteptate, subit, în fotoliul de la birou, fie după oarecare suferinţe în patul său solid şi vechi. Un atac, o paralizie – se spunea – o moarte fulgerătoare, neaşteptată… Da, da, şi el, Friederich Grabow, le-ar fi putut spune ce-i aşteaptă în fiecare dintre cazurile cînd „nu era nimic grav", dar lumea nici nu se gîndea să-l consulte, cînd de pildă, după-masă, omul întors la birou se trezea, aşa, din senin, cu o neînsemnată şi stranie ameţeală… Eh, cum o vrea Dumnezeu!… Căci nici el, Friederich Grabow, nu era dintre aceia care disprețuiesc curcanul umplut. Azi bunăoară, şunca aceea în pesmet, cu sos de arpagic, a fost delicioasă, dracu s-o ia, şi pe urmă, cînd abia mai putea răsufla, budinca aceea cu macaroane, zmeură, cremă de ouă, da, da…

– Cum spuneam, regim sever, doamna mea, da? Puţină friptură de porumbel, două-trei felioare de franzelă…

VIII

Înăuntru, în sufragerie, lumea se ridica zgomotos de la masă.

– Să vă fie de bine, *mesdames et messieurs,* să vă fie de bine! Dincolo sînt ţigări pentru fumători şi cîte o înghiţitură de cafea pentru toţi, iar dacă *madame* va voi să fie generoasă, poate şi cîte un păhărel de lichior… În casa din spate, biliardul stă, bineînţeles, la dispoziţia tuturor; Jean, condu-i pe domni, dacă eşti bun… *Madame* Köppen, vă rog să-mi faceţi onoarea…

Sporovăind mulţumiţi, într-o excelentă dispoziţie, schimbînd urări de sănătate, după masa îmbelşugată, cei prezenţi trecură prin uşa larg deschisă, în salonul cu peisaje. Consulul, însă, rămase în sufragerie şi adună în grabă în jurul lui pe domnii amatori de biliard.

– Nu vrei să încerci o partidă, tată?

Nu, Lebrecht Kröger rămînea cu doamnele, dar Justus putea să joace dacă voia… Senatorul Langhals, Köppen şi Grätjens trecură în tabăra consulului, iar Jean Jacques Hoffstede îşi cruţă forţele pentru mai tîrziu.

– Pe urmă, pe urmă! Johann Buddenbrook o să cînte la flaut, vreau să-l aud… *Au revoir, messieurs…*

În timp ce străbăteau galeria cu coloane, cei şase domni auziră primele sunete ale flautului în salonul cu peisaje. Mica melodie, acompaniată la armoniu de doamna consul, unduia limpede şi grațioasă prin vastele încăperi.

Consulul o urmări atent cît timp o putu auzi. Ar fi rămas mai bucuros în salon, retras într-un fotoliu, pentru a se lăsa pradă visurilor şi închipuirilor stîrnite de acele acorduri, dar obligaţiile de gazdă…

– Să ne aduci cîteva ceşti de cafea şi ţigări, în sala de biliard, porunci el jupînesei, care trecea prin vestibul.

– Da, Line, cafea – auzi? – cafea! repetă domnul Köppen cu o voce care venea din burta prea plină şi încercă să ciupească braţul roşu al fetei.

Pronunţa pe „c" din fundul gîtlejului, ca şi cînd ar fi sorbit chiar în clipa aceea cu poftă din cafea.

– Sînt convins că *madame* Köppen v-a văzut prin geamurile uşii, observă consulul Kröger.

Senatorul Langhals întrebă:

– Va să zică acolo sus stai tu, Buddenbrook?

Scările din dreapta duceau la etajul al doilea unde erau odăile de dormit ale consulului şi ale familiei sale, dar şi în stînga mai era un rînd de încăperi. Domnii coborîră, fumînd, scara largă cu parmaclîc de lemn alb, lăcuit. Pe palier, consulul se opri.

– Acest mezanin mai are trei odăi, explică el, o mică sufragerie, dormitorul părinţilor mei şi o încăpere arareori folosită ce dă spre grădină; de-a lungul lor e o săliţă îngustă, un fel de coridor… Dar să mergem mai departe. Vedeţi, camioanele trec pe peronul acesta, apoi străbat întreaga curte pînă în Beckergrube.

Peronul larg, răsunător, era pavat cu mari lespezi pătrate. Lîngă uşa vestibulului, ca şi în celălalt capăt, se înşirau birourile, iar bucătăria, de unde mirosul acrişor de sos de arpagic mai năvălea încă valuri-valuri, precum şi drumul spre pivniţe se aflau la stînga scării. În faţa acestei scări, la o înălţime considerabilă, se desprindeau din zid nişte încăperi de lemn, ciudate şi greoaie, dar curat vopsite: erau odăile fetelor de serviciu la care nu se putea urca decît de afară, de pe peron, pe nişte scări exterioare şi aproape drepte. În vestibul mai erau două dulapuri vechi, de dimensiuni neobişnuite, şi o ladă sculptată.

Ieşind printr-o uşă înaltă, cu geamuri, şi coborînd o pantă foarte uşoară, accesibilă vehiculelor, ajungeai în curte unde, în stînga, se afla o mică spălătorie. De aici puteai vedea grădina frumoasă, acum însă pustiită de toamna umedă şi cenuşie. Pentru a fi ferite de ger, straturile de flori erau acoperite cu rogojini. În fund, grădina era închisă de „portal", faţada rococo a pavilionului. Ieşind din curte, domnii o luară la stînga, trecînd printre două ziduri şi ajungînd în a doua curte care ducea la clădirea din spate.

Acolo o scară lunecoasă cobora într-un fel de pivniţă boltită, pavată cu lut, întrebuinţată ca magazie; de tavanul foarte înalt al acestei magazii atîrna o funie cu ajutorul căreia se trăgeau în sus sacii cu grîu. Domnii însă cotiră spre dreapta, urcară scara bine întreţinută care ducea spre primul cat, unde consulul le deschise uşa albă a sălii de biliard.

Domnul Köppen se aruncă istovit pe unul dintre scaunele cu spetează ţeapănă, ce se înşirau de-a lungul pereţilor acestei săli încăpătoare, goale şi

severe.

– Eu o să stau să vă privesc deocamdată, strigă scuturîndu-şi de pe haină picăturile fine de ploaie. Dracu să mă ia, să străbaţi casa voastră e o întreagă aventură, Buddenbrook!

Ca şi în salonul cu peisaje, focul ardea în sobă, îndărătul unui grilaj de fier. Prin cele trei ferestre înguste şi înalte se vedeau acoperişuri roşii, spălate de ploaie, curţi şi calcanuri cenuşii…

– Un carambolaj, domnule senator? întrebă consulul, luînd cîteva tacuri de pe rastel. Făcu ocolul celor două mese şi astupă găurile. Cine joacă cu noi? Grätjens? Doctorul? *All right*. Atunci Grätjens şi Justus, luaţi cealaltă masă. Köppen, *trebuie* să joci şi dumneata.

Negustorul de vinuri se ridică şi cu gura plină de fum de ţigară ascultă răbufnirea de vînt ce trecu şuierînd printre case, împroşcă geamurile cu stropi de ploaie, apoi se înecă, urlînd, în coşul sobei.

– Tii, blestemăţia dracului! spuse, dînd drumul fumului din gură. Ce crezi, Buddenbrook, o să poată intra în port „Wullenwewer”? N-ai scoate nici un cîine din casă pe o vreme ca asta!

Într-adevăr, ştirile din Travemünde nu erau dintre cele mai îmbucurătoare. Acest lucru îl confirmă şi consulul în timp ce îşi ungea tacul cu cretă. Furtuni pe toate ţărmurile. Zău că n-a fost mult mai rău nici în anul 1824, pe vremea marilor inundaţii din St. Petersburg… Ei, dar iată că a sosit cafeaua.

Fiecare îşi luă ceaşca, sorbi două-trei înghiţituri şi se întoarse la biliard. Curînd însă, se încinse o discuţie despre uniunea vamală[7]… O, domnul consul Buddenbrook era trup şi suflet pentru uniunea vamală…

– Ce creaţie, domnii mei! strigă, după o lovitură izbutită, întorcîndu-se vioi spre cealaltă masă, de unde pornise discuţia. Ar trebui să aderăm şi noi, la prima ocazie…

Domnul Köppen însă nu era de aceeaşi părere, nu; se ridică chiar cu furie, gîfîind, împotriva acestei uniuni:

– Şi autonomia noastră? Şi independenţa noastră? întrebă jignit, proptindu-se războinic în tac. Cu astea cum rămîne? Crezi că Hamburgul va accepta să se vîre în uneltirea asta prusacă? Păi atunci de ce să nu ne lăsăm anexaţi pur şi simplu, Buddenbrook? Să ne ferească Dumnezeu de ea! Aş vrea să ştiu, ce avem noi de aşteptat de la această uniune? Nu ne merge bine?

– Ei da, ţie, cu vinurile tale roşii, Köppen… Şi poate şi cu produsele ruseşti, nu zic… Dar altceva ce mai importăm? Iar cît priveşte exportul, eh, trimitem, desigur, ceva cereale în Olanda şi în Anglia… Nu, nu, din nenorocire, nu merge totul bine… Alte afaceri se făceau aici pe vremuri, ascultă-mă pe mine… În schimb prin uniunea vamală ni s-ar deschide porţile spre Mecklenburg, Schleswig-Holstein… Şi nu se poate calcula ce avînt ar lua comerţul interior…

– Dar, dragă Buddenbrook, începu Grätjens plecîndu-se cît era de lung deasupra mesei şi, jucîndu-şi tacul cu degetele-i osoase, ţinti cu multă grijă, această uniune vamală… nu mai înţeleg nimic. Sistemul nostru este, totuşi, aşa

de simplu şi de practic, nu?… Declaraţia sub jurămînt…

– O veche şi frumoasă instituţie, trebui să recunoască şi consulul.

– Într-adevăr, domnule consul; dacă dumneata găseşti ceva „frumos”….! Senatorul Langhals se aprinsese puţin. Eu nu sînt negustor, dar, dacă e să vorbim cinstit, istoria asta cu declaraţia sub jurămînt a ajuns, încetul cu încetul, un adevărat scandal, trebuie s-o spun! A ajuns o simplă formalitate peste care se trece cu destulă uşurinţă şi veşnicul păgubaş e statul… Se povestesc lucruri de necrezut. Sînt convins că, din partea Senatului, intrarea în uniunea vamală…

– Ei bine, în cazul acesta conflictul e gata! Aprins de mînie, domnul Köppen izbea cu coada tacului în podele. Spunea „congflic” în loc de conflict, căci nu se mai îngrijea deloc de felul cum pronunţa cuvintele. O să iasă un congflic… ascultaţi-mă pe mine. Tot respectul, domnule senator, dar de asta nici Dumnezeu nu vă scapă, să ştiţi.

Vorbea înflăcărat despre comisii de arbitraj, despre binele statului, despre jurămîntul cetăţenesc, despre state independente…

În sfîrşit, slavă Domnului, sosi Jean Jacques Hoffstede. Venea, braţ la braţ, cu pastorul Wunderlich: doi bătrînei veseli, cu inima deschisă, din timpuri fără griji.

– Ei, bunii mei prieteni, începu poetul, am ceva pentru dumneavoastră; o glumă, ceva vesel, o poezioară după gustul francez… ascultaţi!

Se aşeză în tihnă, pe un scaun, în faţa jucătorilor care stăteau la mesele de biliard, proptiţi în tacuri, scoase din buzunar o bucăţică de hîrtie, îşi sprijini lungul deget arătător (în care purta un inel cu sigiliu) de vîrful nasului ascuţit şi citi, voios, cu o intonaţie naiv-epică:

Superba Pompadour şi al Saxei mareşal
În faeton de aur plutesc ca duşi de val,
Frelon cel rău de gură, zărindu-i, strigă: iaca
Însemnele regale: şi sabia… şi teaca!

Domnul Köppen rămase o clipă nedumerit apoi, uitînd de „congflic” şi de interesele statului, începu să rîdă cu ceilalţi, hohotind de răsuna sala. Pastorul Wunderlich însă se retrăsese lîngă o fereastră şi, judecînd după mişcarea umerilor săi, rîdea pe înfundate.

Rămaseră încă multă vreme împreună aici în sala de biliard, căci Hoffstede avea o provizie copioasă de glume asemănătoare. Domnul Köppen îşi descheiase complet vesta şi era într-o dispoziţie grozavă, simţindu-se mult mai bine decît la masa din sufragerie. La fiecare lovitură de tac avea cîte o vorbă poznaşă în dialect şi din cînd în cînd recita, fericit, pentru sine:

Superba Pompadour şi al Saxei mareşal…

Spus cu vocea lui de bas dogit, versul suna destul de bizar…

IX

Era destul de tîrziu, aproape de unsprezece, cînd invitaţii reuniţi încă o dată

în salonul cu peisaje, începură, aproape toți deodată, să se pregătească de plecare. După ce toți domnii îi sărutară mîna, doamna consul se urcă numaidecît în apartamentul ei să vadă de micul bolnav, lăsînd în grija domnişoarei Jungmann supravegherea fetelor care strîngeau vesela de pe masă, iar *madame* Antoinette se retrase în odăile ei de la mezanin. Consulul însă îşi conduse oaspeții pe scări în jos, prin vestibul, pînă în stradă.

Un vînt ascuțit abătea ploaia într-o parte şi bătrînii Kröger, înfofoliți în blănuri groase, se vîrîră grăbiți în cupeul impunător care-i aştepta de mult. Lumina gălbuie a lămpilor cu petrol, fixate pe stîlpii din fața caselor sau atîrnate de lanțurile groase suspendate deasupra străzii, pîlpîia neliniştit. Ici-colo, cîte o casă mai pîntecoasă se întindea spre mijlocul străzii ce cobora în pantă pînă la Trave; unele aveau în față cîte o bancă, cîte o bîrnă. Smocuri de iarbă umedă țîşneau printre pietrele rare ale caldarîmului. Peste drum, biserica Sfînta Maria era cufundată în umbră, în ceață şi în ploaie.

– *Merci,* spuse Lebrecht Kröger, strîngînd mîna consulului, care stătea lîngă trăsură; *merci,* Jean; a fost o seară încîntătoare.

Apoi uşa cupeului se închise cu zgomot şi echipajul se depărtă uruind. Pastorul Wunderlich şi misitul Grätjens plecară de asemenea, mulțumind. Domnul Köppen, într-o manta cu cinci rînduri de pelerine şi cu un joben cenuşiu, încăpător pe cap, la braț cu masiva lui nevastă, spuse, cu cea mai dogită voce de bas:

– 'nă seara, Buddenbrook! Hai, intră-n casă, să nu răceşti. Mulțumesc, mulțumesc de toate – auzi? De mult n-am mai mîncat aşa de bine… Şi zi, îți convine vinul meu roşu cu patru mărci? Încă o dată: noapte bună!

Împreună cu consulul Kröger şi cu familia acestuia, soții Köppen se îndreptară la vale, spre rîu, în timp ce senatorul Langhals, doctorul Grabow şi Jean Jacques Hoffstede o apucară în direcția opusă…

Cu mîinile înfundate în buzunarele pantalonilor de culoare deschisă, dîrdîind puțin în haina-i de postav, consulul Buddenbrook stătea la o oarecare depărtare de poartă şi asculta răsunetul paşilor ce se pierdeau pe străzile pustii, umede şi luminate uniform. Apoi se întoarse şi îşi ridică privirea spre creasta sură a fațadei. Ochii lui zăboviră asupra versetului, cu caractere arhaice, săpat deasupra intrării: *Dominus providevit*[8]. Păşi cu capul puțin înclinat şi încuie cu grijă poarta care scîrțîi greoi. Apoi trînti şi uşa de la intrare şi străbătu agale, cu paşi sonori, vestibulul. Pe bucătăreasa care cobora scările cu o grămadă de pahare zăngănind pe tavă o întrebă:

– Unde-i domnul, Trina?

– În sufragerie, domnule consul…

Fața ei se făcu roşie, ca brațele: era o fată de la țară şi se zăpăcea uşor.

Consulul urcă şi încă în vreme ce trecea prin galeria cufundată în întuneric îşi duse mîna la buzunarul de la piept, unde hîrtia foşni. Apoi intră în sufragerie. Într-un colț, cîteva resturi de lumînări mai ardeau într-un candelabru, luminînd masa golită. Mirosul acrişor al sosului de arpagic stăruia în aer.

În fund, în fața ferestrelor, cu mîinile la spate, Johann Buddenbrook se plimba tihnit în sus și în jos.

X

– Ei, cum mai merge, Johann, fiule?

Bătrînul se opri și îi întinse mîna, mîna aceea albă, caracteristică neamului Buddenbrook, puțin prea scurtă, dar cu articulații fine. Chipul lui viguros, înseninat doar de albul perucii pudrate și al jaboului de la gît, se desprindea într-o lumină mată și tremurîndă din fundalul roșu întunecat al draperiilor.

– Nu ești încă obosit? Mă plimb încoace și încolo și ascult vuietul vîntului… A naibii vreme! Căpitanul Kloot e pe drum, vine de la Riga…

– O, tată, cu ajutorul lui Dumnezeu totul are să fie bine.

– Pot să mă bizui pe asta? Căci chiar admițînd că ai fi „per tu" cu bunul Dumnezeu…

În fața acestei bune dispoziții, consulul se simți mai liniștit.

– Ei, ca să trec la subiect, începu el, trebuie să-ți mărturisesc că n-am venit numai pentru a-ți spune noapte bună, ci… Dar n-o să te superi, papà, nu-i așa? N-am vrut să te plictisesc pînă acuma cu această scrisoare… A sosit după-amiază… A fost, însă, o seară atît de plăcută…

– *Monsieur* Gotthold – *voilà.*

Bătrînul se prefăcu că primește cu cea mai desăvîrșită liniște hîrtia albăstruie, sigilată.

– Domnului Johann Buddenbrook sen… Personal… Un om *de conduite* acest domn frate vitreg al tău, Jean. Crezi că i-am răspuns la a doua scrisoare?… El însă îi dă înainte; asta-i a treia…

În timp ce fața lui trandafirie se întuneca din ce în ce mai mult, rupse cu un deget sigiliul, despături grăbit hîrtia subțire și se întoarse într-o parte pentru ca lumina candelabrului să cadă pe scrisoarea pe care o lovi energic cu dosul palmei. Chiar și scrisul lui Gotthold trăda necredință și spirit de rebeliune, căci în timp ce rîndurile mărunte ale celorlalți membri ai familiei alergau de obicei ușoare și oblice pe hîrtie, literele acestea erau înalte, drepte, imprevizibile. Multe dintre cuvinte erau subliniate cu cîte o trăsătură rapidă, arcuită.

Consulul se retrase puțin la o parte, lîngă perete, unde se înșirau scaunele, dar fiindcă tatăl său stătea în picioare, nu se așeză nici el, ci cuprinse cu o mișcare nervoasă speteaza unui scaun înalt, urmărindu-l din ochi pe bătrînul care, cu capul înclinat într-o parte, citea încruntat, mișcîndu-și buzele cu repeziciune…

Tată,

Ar fi, desigur, zadarnic să sper că simțul dumneavoastră de dreptate e destul de mare pentru a înțelege indignarea *care m-a cuprins, cînd am văzut că refuzați să răspundeți la a doua și atît de stăruitoarea mea scrisoare privind aceeași bine cunoscută chestiune și că doar întîia mea misivă fu învrednicită cu un răspuns (și*

ce răspuns!). Trebuie să vă mărturisesc că cerbicia cu care încercați să adînciți prăpastia deschisă din nenorocire între noi e un păcat pentru care, într-o zi, veți avea a da seamă sub cea mai gravă răspundere *în fața județului dumnezeiesc. E destul de trist că, dînd dovadă de o cruzime nemaipomenită, v-ați întors cu totul fața de la mine din ziua în care, ascultînd de îndemnul inimii și împotriva voinței dumneavoastră, m-am căsătorit cu actuala mea soție și am preluat un magazin, jignind orgoliul dumneavoastră* fără margini. *Dar felul în care vă purtați acum cu mine e strigător la cer, și dacă credeți că în fața tăcerii dumneavoastră mă voi resemna fără a crîcni, vă înșelați* cumplit. *Ați plătit pentru casa din Mengstrasse, pe care ați cumpărat-o nu demult, 100 000 de mărci, iar mai știu că asociatul și fiul dumneavoastră din a doua căsătorie,* Johann, *ocupă o parte din imobil, în calitate de chiriaș, iar după moartea dumneavoastră va moșteni, ca singur și unic proprietar, odată cu firma, și casa. Nu am a mă amesteca în înțelegerea pe care veți fi stabilit-o cu sora mea vitregă de la Frankfurt și cu soțul ei. Dar în ceea ce mă privește pe mine, întîiul dumneavoastră născut, ați împins mînia* necreștinească *dincolo de orice margini, refuzîndu-mi categoric orice despăgubire pentru partea ce mi se cuvine din această casă. Am tăcut cînd, cu prilejul căsătoriei și instalării mele, mi-ați plătit 100 000 de mărci, iar prin testament mi-ați fixat drept parte de moștenire odată pentru totdeauna suma de tot numai 100 000. Pe vremea aceea nici nu știam îndeajuns de bine cît de mare este averea de care dispuneți. Azi însă, văd mai clar și, cum nu am nici un motiv să mă consider dezmoștenit din principiu, revendic în cazul special de care e vorba o despăgubire de 33 335 de mărci, adică a treia parte din suma de cumpărare. Nu vreau să fac nici un fel de presupuneri în legătură cu influențele* nefaste *cărora le datorez purtarea dumneavoastră față de mine, pe care am fost silit să o îndur pînă astăzi, dar protestez împotriva ei cu întregul simț de dreptate al* creștinului *și al* omului de afaceri *și vă asigur pentru ultima oară că dacă nici acuma nu vă veți hotărî a ține seama de cererile mele atît de îndreptățite, n-am să mai pot vedea în dumneavoastră nici creștinul, nici părintele și nici omul de afaceri.*

Gotthold Buddenbrook

– Iartă-mă, te rog, dar nu-mi face deloc plăcere să-ți recit iarăși toată poliloghia asta. *Voilà.*

Și cu un gest mînios Johann Buddenbrook aruncă scrisoarea spre fiul său.

Consulul apucă hîrtia ce zbura în dreptul genunchilor lui și urmări din ochi, tulburat și mîhnit, pașii tatălui său. Cu o mișcare energică, bătrînul apucă bățul lung al mucarnicului aflat lîngă fereastră și porni sever, furios, de-a lungul mesei, spre candelabrul din colțul opus.

– *Assez,* îți spun. *N'en parlons plus,* punct! La culcare! *En avant!*

Flăcările lumînărilor dispăreau una după alta, fără nădejdea reînvierii, sub mica pîlnie de metal, fixată în vîrful prăjinii. Nu mai ardeau decît două, cînd bătrînul se întoarse din nou către fiul său pe care abia îl mai putea zări în fundul încăperii. *Eh, bien,* ce stai acolo, ce zici? Doar trebuie să spui și tu ceva!

– Ce să zic, tată? Sînt fără replică.

– Asta ți se întîmplă cam des, îi aruncă pe un ton răutăcios Johann Buddenbrook, deși știa foarte bine cît de puțin adevăr era în această observație. De cîte ori fiul și asociatul său nu se dovedise mai destoinic decît el, știind să prindă cu hotărîre momentul propice pentru o afacere!

– Influențe rele, nefaste… continuă consulul, iată primul rînd pe care am reușit să-l descifrez! Nu înțelegi, tată, cît mă dor aceste cuvinte! Și tocmai el să ne azvîrle în față că sîntem lipsiți de simțăminte creștine!

– Nu cumva te lași intimidat de această mizerabilă mîzgălitură? Cum?

Johann Buddenbrook se apropie furios, tîrînd prăjina de stins lumînări după el.

– Nu sîntem creștini! A, cupiditatea aceasta pioasă!… E plină de eleganță, n-am ce zice! Ce soi de oameni mai sînteți și voi, tinerii din ziua de azi! Cum? Cu capul plin de tot felul de mofturi fantastice și creștine… de idealism! Iar noi, bătrînii… ia acolo niște cinici fără inimă… Monarhia din iulie și idealurile practice… Și ăsta care nu stă pe gînduri să-i trîntească bătrînului său tată cele mai grosolane stupidități, dar Doamne ferește să renunțe la cîteva mii de taleri!… Și ca om de afaceri, domnia sa va binevoi să mă disprețuiască. Ei bine, ca negustor ce sînt, știu prea bine ce înseamnă *faux-frais,* repetă furios, graseind parizian. N-o să reușesc niciodată să fac un fiu supus din bădăranul ăsta exaltat, dacă mă umilesc în fața lui cedînd…

– Ce-aș putea să răspund, dragă tată? N-aș vrea să aibă dreptate atunci cînd vorbește de anumite „influențe"! Ca asociat, sînt interesat și, tocmai de aceea, n-ar trebui să te sfătuiesc să rămîi la punctul dumitale de vedere, dar… și cred că nu sînt mai puțin creștin ca Gotthold, dar…

– Dar! Da, Jean, într-adevăr, ai dreptate să spui „dar"! Ia să vedem mai de aproape cum stau lucrurile. Pe vremea cînd i s-au aprins călcîiele după mamzel Stüwing și a început să-mi facă fel de fel de scene, iar la urmă, nesocotind interdicția mea severă, a încheiat această mezalianță, i-am scris: *Mon très cher fils,* te însori cu o prăvălie, punct! Nu te dezmoștenesc, nu mă dau în spectacol, dar cu prietenia noastră s-a isprăvit. Iată îți dau o sută de mii zestre, o altă sută de mii ți-o las prin testament, dar cu asta basta, s-a terminat, o para chioară n-o să mai vezi de la mine. – O vorbă n-a suflat. Ce-l privește, mă rog, că eu și cu tine am făcut afaceri? Că tu și cu sora ta o să primiți o parte mai mare de moștenire? Că din partea care vă aparține am cumpărat o casă…

– Dacă ai ști, tată, în ce dilemă mă găsesc! De dragul armoniei familiale ar trebui să te sfătuiesc… dar…

Rezemîndu-se de speteaza scaunului, consulul oftă ușor. Johann Buddenbrook, proptit în prăjină, scruta cu atenție penumbra neliniștită, străduindu-se să deslușească expresia feței fiului său. Penultima lumînare se topi și se stinse de la sine. Una singură mai pîlpîia în fund. Ici-colo, cîte o figură înaltă, albă, cu zîmbet liniștit, se reliefa din tapet, apoi se scufunda din nou în întuneric.

– Tată, situația asta cu Gotthold mă apasă, rosti încet consulul.

– Prostii, Jean. Lasă sentimentalismele! Ce te frămîntă?

– Tată, ne-am întrunit astăzi plini de voie bună, am sărbătorit o zi frumoasă, am fost mîndri şi fericiţi în conştiinţa noastră că am realizat ceva, am atins o ţintă, am ridicat firma noastră la o înălţime care îi va asigura, în cea mai largă măsură, consideraţia şi stima tuturor… Dar această urîtă duşmănie cu fratele meu, cu întîiul născut… Nici o fisură ascunsă n-ar trebui să primejduiască zidurile clădirii pe care am ridicat-o cu îndurarea şi ajutorul lui Dumnezeu… O familie trebuie să fie unită şi solidară, căci altfel nenorocul bate la uşă…

– Vorbe goale, Jean! Fleacuri! E un catîr, nu-l poţi scoate din ale lui.

Tăcură amîndoi. Ultima flacără se stingea încet.

– Ce faci acolo, Jean? întrebă Johann Buddenbrook. Nu te mai văd deloc.

– Socoteli, răspunse sec fiul. Lumina licări într-o ultimă pîlpîire şi consulul apăru drept, cu ochii aţintiţi asupra flăcării jucăuşe, rece şi atent, cum nu fusese toată seara. Sînt două posibilităţi, întîia: îi dai 33 335 de mărci lui Gotthold şi 15 000 celor din Frankfurt. Asta face 48 335 de mărci. A doua: nu dai decît 25 000, şi anume celor din Frankfurt, ceea ce înseamnă o economie de 23 335 de mărci pentru firmă. Dar asta nu e totul. Să admitem că te hotărăşti să-i dai lui Gotthold o sumă proporţională cu partea lui de casă. În cazul acesta se calcă în picioare principiul; înţelegerea încheiată cu el *nu* mai e definitivă, şi la moartea dumitale omul poate ridica pretenţii la o sumă egală cu aceea care îmi revine mie şi soră-mii, ceea ce pentru firmă înseamnă o pierdere de sute de mii, o pierdere căreia nici firma, nici eu, ca viitor unic proprietar, nu-i putem face faţă… Nu, papà, încheie cu un gest energic, îndreptîndu-se de spate cu şi mai multă străşnicie. Nu te pot sfătui să cedezi.

– Păi atunci punct! *N'en parlons plus! En avant!* La culcare!

Ultima flăcăruie se stinse sub pîlnia mică de metal. Cei doi Buddenbrook străbătură prin beznă galeria cu coloane. Afară, în dreptul scărilor de la catul al doilea, îşi dădură mîna.

– Noapte bună, Jean… Curaj, auzi? Astea-s aşa, mici necazuri… La revedere, pe mîine, la cafea!…

Consulul urcă scările spre apartamentul lui, iar bătrînul, pipăind orbeşte balustrada, coborî la mezanin. Apoi casa vastă şi veche se învălui în întuneric şi tăcere. Orgoliul, speranţele şi temerile amuţiră, în timp ce pe străzile pustii ploaia şiroia şi vîntul de toamnă fluiera printre creste şi colţuri de clădiri.

1 Acţiunea romanului se petrece în oraşul hanseatic Lübeck, Hansa fiind uniunea formată în secolul al XIII-lea de micile republici orăşeneşti din nordul Germaniei, pentru promovarea intereselor comerciale comune. În fruntea Hansei au fost multă vreme oraşele libere Hamburg şi Lübeck, care şi-au păstrat formele proprii de conducere, avînd în frunte un consiliu orăşenesc ales, dominat de negustorii bogaţi (patricieni) şi prezidat de un primar şi un Senat ai cărui membri erau numiţi pe viaţă de Consiliul orăşenesc.

2 Pînă la începutul secolului al XIX-lea, în ţările apusene bărbaţii obişnuiau să poarte pantaloni pînă la genunchi, strînşi pe picior. De pe la 1815 a început să se introducă moda pantalonilor lungi, care, cu unele deosebiri, a rămas aceeaşi pînă în zilele noastre.

3 Figură de dans, în care perechile se schimbă cruciş.

4 Oglindă aşezată la fereastră astfel încît cei din casă să poată vedea tot ce se petrece pe stradă.

5 Literal în franceză: care nu poate fi crezut. Aluzia e însă la aşa-numiţii *incroyables* care constituiseră în Franţa, în perioada

Directoratului (1795–1799), una din forțele opoziției regaliste.

6 Se referă la *Memoriile lui Louis-Antoine Fauvelet de Bourrienne* (1769–1832), om de stat și diplomat francez, secretarul lui Napoleon I. Cartea a apărut la Paris în 1829.

7 Uniune economică între statele germane, inițiată în 1834, sub egida Prusiei; avea drept scop să contribuie la realizarea unității naționale.

8 Domnul să ne aibă în pază *(lat.)*.

Partea a doua

I

Doi ani şi jumătate mai tîrziu – era pe la mijlocul lui aprilie – primăvara sosise mai devreme ca altădată şi totodată se întîmplase un eveniment care-l făcea pe bătrînul Johann Buddenbrook să cînte încetişor de plăcere şi umplea de cea mai mare bucurie inima fiului său.

Într-o dimineaţă de duminică, la orele nouă, consulul şedea în sufrageria mică, lîngă fereastră, în faţa biroului masiv, de culoare cafenie, al cărui capac bombat se ridica printr-un mecanism ingenios. Înaintea consulului se afla o mapă groasă de piele, plină cu hîrtii. Scosese din ea un caiet cu scoarţele presate şi cu muchia aurită şi, aplecat plin de rîvnă asupra hîrtiei, începu să-şi aştearnă cu repeziciune scriitura zveltă şi măruntă – animat de zel şi fără a se opri decît pentru a-şi înmuia pana de gîscă în călimara grea de metal.

Amîndouă ferestrele erau deschise, şi dinspre grădină, unde cei dintîi muguri se scăldau în lumina blîndă a soarelui şi cîteva glasuri firave de păsări îşi dădeau replici şăgalnice, adierea primăverii se strecura în odaie, încărcată de miresme proaspete şi delicate, umflînd uneori lin şi fără zgomot perdelele. De partea cealaltă, pe masă, soarele se revărsa orbitor pe pînza albă, presărată ici-colo cu firimituri, şi se risipea în rotiri şi salturi sclipitoare, jucăuşe pe auritura ceştilor în formă de piuliţe…

Cele două canaturi ale uşii ce dădea spre odaia de culcare erau deschise şi de acolo se auzea glasul lui Johann Buddenbrook care îngîna încetişor o veche melodie poznaşă:

Ce om de aur, ce om rar,
Un om să-l pui la rană,
Dădacă e şi bucătar,
Miroase a banană.

Şedea lîngă micul leagăn cu perdeluţe de mătase verde, aşezat alături de patul înalt cu baldachin al noră-sii, şi cu o mînă îl mişca ritmic. Spre a fi mai uşor serviţi, consulul şi nevastă-sa se mutaseră pentru o vreme aici, iar bătrînul şi *madame* Antoinette (care, încinsă cu un şorţ peste rochia ei vărgată şi purtînd o bonetă de dantelă pe bogatele-i bucle albe, şedea la masă făcîndu-şi de lucru cu nişte flanelă şi pînzeturi) ocupaseră a treia cameră de la mezanin.

Consulul Buddenbrook era atît de absorbit de munca lui încît abia arunca, din cînd în cînd, cîte o privire spre odaia de alături. Faţa lui avea o expresie de gravitate şi de evlavie aproape dureroasă. Gura îi era întredeschisă, bărbia îi atîrna puţin şi în răstimpuri ochii i se împăienjeneau. Scria:

„Astăzi, 14 aprilie 1838, la orele şase dimineaţa, din mila Domnului, iubita

mea soție Elisabeth, născută Kröger, a dat viață, în împrejurările cele mai fericite, unei fetițe, care prin sfînta taină a botezului va primi numele de Clara. Da, i-a ajutat Dumnezeu Preabunul, cu toată că, după spusele doctorului Grabow, naşterea a fost cam prematură şi înainte lucrurile n-au mers tocmai bine, iar Bethsy a avut dureri mari. Ah, Doamne, cine e Atotputernic ca Tine, stăpîne Sabaoth, care ne ajuți în toate încercările şi primejdiile, care ne înveți să-Ți cunoaştem cu adevărat voința, pentru a trăi în frica Ta, arătîndu-ne credincioşi vrerilor şi poruncilor Tale! O, stăpîne, povățuieşte-ne şi ne arată tuturor calea cît vom trăi pe pămînt…"

Condeiul alerga mereu, fără poticneli şi sprinten, pe hîrtie, trăgînd ici-colo cîte o înfloritură negustorească; fiecare rînd i se adresa lui Dumnezeu. Două pagini mai departe:

„Am făcut o asigurare de 150 de taleri pentru fetița mea nou-născută. Călăuzeşte-o, Doamne, pe căile Tale, dăruieşte-i inimă curată, ca într-o zi să ajungă în lăcaşul păcii veşnice. Căci noi ştim cît este de greu să crezi din tot sufletul că scumpul şi blîndul Iisus e în întregime al nostru; atît de mică şi de neputincioasă e inima noastră pămînteană încît…" – După trei pagini consulul scrise „Amin". Dar condeiul aluneca mai departe, acoperind cu un susur uşor pagină după pagină, amintind de izvorul neasemuit care-l răcoreşte pe călătorul ostenit, despre sfintele răni însîngerate ale Mîntuitorului, despre căi împuținate şi căi necuprinse, despre nemărginita slavă a lui Dumnezeu. Nu se poate tăgădui că după cutare sau cutare frază consulul nu simțea oarecum dorința de a încheia, de a pune condeiul la o parte, de a trece dincolo, la nevastă-sa sau de a se duce la birou. Dar cum? Să fi obosit atît de repede de a sta de vorbă cu ziditorul şi ocrotitorul lui? Ar însemna să ia din ceea ce i se cuvine lui, Domnului, dacă s-ar lăsa de pe acum de scris… Nu, nu! Drept ispăşire pentru gîndurile acestea uşuratice, cită încă pasaje şi mai lungi din Sfînta Scriptură, se rugă pentru părinți, pentru nevastă, pentru copii, pentru el însuşi, se rugă şi pentru fratele său Gotthold, şi, în sfîrşit, după un ultim verset din Biblie şi un ultim şi întreit „Amin", presără pulbere de aur pe cele scrise, apoi, răsuflînd, se lăsă pe spate în fotoliu.

Picior peste picior, consulul răsfoia încet caietul, întorcîndu-se spre începuturi, citind ici şi colo, la întîmplare, cîte o frîntură, cu date şi reflecții scrise de mîna lui, constatînd iar şi iar, cu bucurie şi gratitudine, că în toate împrejurările, în toate primejdiile, mîna Domnului l-a ocrotit în chip vădit. Într-un rînd se îmbolnăvise de vărsat, atît de rău, încît toată lumea credea că o să se prăpădească, şi a scăpat. O dată – cînd era încă un copil – s-a nimerit într-o casă unde se făceau pregătiri de nuntă, şi cum pe vremea aceea mai dăinuia vechiul obicei de a prepara berea în casă, se fierbea o cantitate mare într-o cadă aşezată în fața uşii. Ei bine, cada aceasta s-a răsturnat, doborînd la pămînt pe copil cu atîta putere şi cu un bubuit atît de cumplit, încît vecinii s-au adunat în fața uşii şi şase inşi abia au putut-o ridica. Băiețaşul zăcea cu capul strivit şi sîngele îi curgea pîraie de-a lungul mădularelor. Oamenii îl duseră într-o prăvălie şi, fiindcă mai răsufla, trimiseră după un doctor şi după un chirurg. Iar pe tatăl său îl mîngîiau cum puteau: „Ce să-i faci? Aşa a vrut Dumnezeu, nu-i

chip să scape cu viață…" Și iată, Dumnezeu Atotputernic a binecuvîntat leacurile și i-a ajutat să-și redobîndească întreaga sănătate! Reîmprospătîndu-și amintirea acestei întîmplări nenorocite, consulul apucă din nou condeiul și adăugă, sub ultimul „Amin": „Da, Doamne, te voi preamări în veci!"

Altă dată – era foarte tînăr încă – pe cînd se afla la Bergen, și Dumnezeu îl salvase de la marea primejdie a înecului. În timpul mareei – glăsuia însemnarea – cînd veneau corăbiile din Nord, trebuia să ne luptăm din răsputeri ca să străbatem printre vase și să ajungem la debarcaderul nostru. Într-o zi stăteam pe bordul dubasului, cu picioarele proptite în parapet și cu spatele în coasta șalupei de alături și mă opinteam să-l împing cît mai aproape de mal. Spre nenorocul meu, blana de stejar în care îmi proptisem picioarele s-a rupt, și eu – bîldîbîc în apă. Am ieșit la suprafață, dar nimeni nu era atît de aproape ca să mă poată apuca. Am ieșit și a doua oară, dar barca trecu peste capul meu. Erau destui oameni care ar fi vrut să mă scape, dar ei trebuiau mai întîi să împingă la o parte dubasul și bărcile, împiedicîndu-le să mă înece. Toate strădaniile lor ar fi rămas însă zadarnice dacă odgonul uneia dintre șalupele sosite din Nord nu s-ar fi rupt de la sine chiar în clipa aceea. Astfel șalupa a alunecat într-o parte și din îndurarea lui Dumnezeu s-a deschis un spațiu liber în fața mea. De data asta, deși valul abia mă ridicase atît cît să mi se vadă părul, s-a întîmplat că unul dintre oamenii care se aflau în dubas și stăteau cu capetele aplecate spre apă a izbutit să mă înșface de plete, iar eu l-am apucat de braț. Dar cum singur nu-și putea păstra echilibrul, luntrașul începu să țipe și să urle cît îl ținea gura. Ceilalți, auzindu-l, săriră repede, îl apucară de coapse și îl strînseră cu atîta putere încît omul nu căzu. La rîndul meu, mă agățasem vîrtos de el, cu toate că mă mușcase de braț și astfel pînă la urmă izbuti să mă salveze și pe mine…"

Urma o lungă rugăciune de mulțumire, pe care consulul o reciti cu ochii umezi.

„Aș mai avea multe de spus – scria în altă parte – dacă aș sta să-mi dezvălui patimile, dar…" Consulul trecu, așadar, peste acest capitol și începu să citească pe sărite cîteva rînduri de pe vremea cununiei și a primei sale paternități. Cinstit vorbind, însoțirea aceasta nu fusese tocmai ceea ce se numește o căsătorie din dragoste. Tatăl său îl bătuse pe umăr și îi atrăsese atenția asupra bogatei domnișoare Kröger, care ar fi adus o zestre impresionantă pentru firma lor, iar el se învoise din toată inima și de atunci își cinstea nevasta ca pe o tovarășă de viață hărăzită de Domnul.

Doar tot așa se petrecuseră lucrurile și cu a doua căsătorie a tatălui său.

Ce om de aur, ce bărbat,

Un om să-l pui la rană…

îngîna domol bătrînul în odaia de dormit. Regretabil cît de puțin interes manifesta pentru toate aceste însemnări și hîrtii vechi! Era un om al prezentului și nu-și prea bătea capul cu trecutul familiei, deși pe vremuri îmbogățise și el caietul voluminos cu muchie aurită, inserînd cu scrisul său cam încărcat de înfloriturî cîteva însemnări, în legătură mai ales cu prima lui căsătorie.

Consulul se întoarse la foile ce începeau să se îngălbenească şi erau mai groase şi mai aspre decît acelea adăugate de el însuşi… Da, Johann Buddenbrook trebuie să-şi fi iubit în chip emoţionant prima nevastă, fata unui negustor din Bremen, şi unicul şi atît de scurtul an pe care i-a fost dat să-l trăiască alături de ea părea să fi fost cel mai frumos din viaţa sa. *L'année la plus heureuse de ma vie,* spunea, cu riscul de a fi citită de *madame* Antoinette, însemnarea subliniată printr-o linie ondulată, cu multe înfloriturі.

Dar într-o zi a venit Gotthold, şi copilul a ucis-o pe Josephine… Pe hîrtia aspră se înşirau reflexii ciudate în legătură cu această întîmplare. Se pare că Johann Buddenbrook urîse cu sinceritate şi înverşunare această făptură nouă chiar din clipa cînd primele ei mişcări violente începuseră să-i dea chinuri atroce mamei şi pînă cînd venise pe lume, sănătos, plin de viaţă, în timp ce Josephine, cu faţa lividă îngropată în perne, se stingea. Şi se pare că niciodată nu i-a iertat intrusului fără scrupule, care creştea viguros şi nepăsător, crima de a-şi fi ucis mama… Consulul nu înţelegea acest lucru. „A murit împlinindu-şi înalta misiune de femeie – gîndea – şi eu mi-aş fi încredinţat toată dragostea şi gingăşia fiinţei căreia dînsa i-a dăruit viaţă şi pe care, părăsindu-mă, mi-a lăsat-o mie." Dar el, tatăl, n-a văzut niciodată altceva în primul său copil decît un criminal care i-a distrus fericirea. Apoi, mai tîrziu, s-a însurat cu Antoinette Duchamps, fată bogată, dintr-o familie de mare vază din Hamburg, şi cei doi au trăit alături, plini de respect şi de atenţii unul pentru celălalt.

Consulul frunzărea caietul. Citi, spre sfîrşit de tot, o serie de întîmplări mărunte din viaţa copiilor lor: cum s-a îmbolnăvit Tom de pojar, Antonie de gălbinare şi cum a scăpat Christian de varicelă. Citi despre diferite călătorii la Paris, în Elveţia, şi la Marienbad, făcute împreună cu nevasta sa, apoi reveni la foile îngălbenite, ca pergamentul, cu marginile zdrenţuite, pe care tatăl tatălui său, bătrînul Johann Buddenbrook, le acoperise cu scrisul lui lăbărţat şi ornamentat, a cărui cerneală începuse să pălească. Însemnările acestea începeau printr-o genealogie cuprinzătoare a ramurii principale a familiei. Ea arăta că la sfîrşitul secolului al şaisprezecelea, un Buddenbrook, primul cunoscut cu acest nume, trăise la Parchim şi fiul său ajunsese consilier comunal la Grabau; că un Buddenbrook de mai tîrziu, croitor de meserie, se însurase la Rostock; „Îi mergea de minune" (aceste cuvinte erau subliniate) şi făcuse o droaie de copii, morţi, vii, cum se nimerea… Că un alt Buddenbrook – primul cu numele Johann – trăise, ca negustor, tot la Rostock şi că, în sfîrşit, după mai mulţi ani, bunicul consulului se mutase în oraşul lor şi întemeiase firma de cereale. Viaţa acestui strămoş era cunoscută în amănunte. În caiet era notat cu exactitate cînd a suferit de friguri şi cînd de variolă adevărată, cînd a căzut din al treilea pod pe lojniţă, scăpînd totuşi cu viaţă, deşi pînă acolo erau o grămadă de bîrne, cînd a avut fierbinţeala aceea grozavă şi delira de parcă era nebun, toate erau trecute cu grijă. La însemnările sale, omul adăugase o mulţime de poveţe utile pentru urmaşi, dintre care, caligrafiată cu caractere gotice şi împrejmuită cu un chenar, te izbea mai ales fraza: „Fiule, ziua să-ţi vezi cu drag de negoţ, dar să-l faci într-aşa fel ca să nu-ţi tulbure somnul, noaptea". Mai departe, bunicul arăta pe larg că vechea *Biblie* tipărită la Wittenberg[1] e

proprietatea lui şi că ea trebuie să treacă asupra primului său copil care, la rîndul său, o va lăsa de asemenea întîiului născut dintre copiii lui.

Consulul Buddenbrook trase mai aproape mapa de piele cu gîndul de a scoate şi a reciti unele dintre hîrtiile ce se găseau în ea. Erau acolo scrisori străvechi, îngălbenite, rupte, trimise de mame îngrijorate copiilor ce lucrau în străinătate şi pe care primitorii însemnaseră: „Primit cu bine, întipărit în inimă cuprinsul". Erau patente de cetăţenie cu pajura şi sigiliul liberului oraş hanseatic, polițe de asigurare, poeme de felicitare şi acte de botez. Erau mişcătoare scrisori de afaceri, ca de pildă răvaşul pe care fiul îl trimitea din Stockholm sau Amsterdam tatălui şi asociatului său, asigurîndu-l că chestiunea cu grîul e aproape rezolvată şi adăugind rugămintea stăruitoare de a transmite *fără întîrziere* nevestei şi copiilor salutările lui… Era un jurnal special de călătorie al consulului cu amintiri din Anglia şi Brabant, un caiet cu o gravură pe copertă ce înfăţişa castelul din Edinburgh cu iarmarocul alături. Erau şi documente triste: scrisorile veninoase ale lui Gotthold către tatăl său. Şi, ca o încheiere optimistă, era şi ultima poemă festivă a lui Jean Jacques Hoffstede…

Se auzi un clinchet subţire şi grăbit. Turnul bisericii din tabloul pictat în culori şterse ce atîrna deasupra biroului şi care reprezenta o piaţă străveche, cupindea un ceas adevărat şi care anunţa în felul său ora zece. Consulul închise mapa familiei şi o aşeză cu grijă într-un sertar ascuns în partea din spate a biroului. Apoi trecu în odaia de dormit.

Aici pereţii erau tapetaţi cu o stofă închisă, încărcată cu flori mari; din aceeaşi stofă erau şi perdelele înalte ale patului în care zăcea lăuza. Temerile şi durerile trecuseră şi acum domnea în odaie o atmosferă de convalescenţă şi de pace. În aerul încropit de căldura sobei plutea un miros de apă de colonie şi de medicamente. Iar prin perdelele închise lumina se strecura scăzută, ca în amurg.

Aplecaţi deasupra leagănului, cei doi bătrîni stăteau alături, privind copilaşul care dormea. Iar Elisabeth, cu o jacheţică elegantă de dantelă pe umeri, cu părul roşcat pieptănat fără cusur, puţin palidă încă, dar cu un surîs fericit pe buze, îi întinse bărbatului mîna frumoasă, zornăindu-şi uşor brăţara de aur de la încheietură şi deschizîndu-şi palma cît se poate de larg, ca pentru a sublinia şi prin aceasta sinceritatea gestului…

– Ei, Bethsy, cum îţi mai merge?

– De minune, dragul meu Jean, de minune!

Ţinînd mîna soţiei într-ale sale, şi în faţa părinţilor, consulul îşi apropie chipul de copilul care răsufla repede, zgomotos, şi timp de un minut trase în piept înduioşătoarea mireasmă caldă, blîndă şi emoţionantă ce emana din trupşorul lui.

– Dumnezeu să te binecuvînteze! spuse în şoaptă, sărutînd pe frunte micuţa făptură ale cărei degeţele galbene şi zbîrcite aveau o nespus de îngrijorătoare asemănare cu ghearele unei găini.

– A supt ca un înger, observă madame Antoinette. Uitaţi-vă la ea: creşte ca din apă…

– Mă credeţi că seamănă cu Nette? Faţa lui Johann Buddenbrook strălucea

azi de o adevărată bucurie şi mîndrie. Să mă ia dracu', uitaţi-vă ce ochi negri şi focoşi are!

Bătrîna doamnă se apăra cu modestie:

– O… nu se poate vorbi de pe acum de asemănare… Te duci la biserică, Jean?

– Da, s-a făcut ora zece, e timpul… Aştept copiii.

Paşii copiilor se şi auzeau. Coborau scările gălăgioşi, neastîmpăraţi – cu toate că Klothilde se căznea să-i domolească cu cîte un „st, st" – dar de intrat intrară cuminţi, în vîrful picioarelor, întîi din pricina surioarei, şi apoi fiindcă în aşteptarea slujbei se cuvenea să se reculeagă. Erau îmbrăcaţi în paltonaşe cu blană, deoarece în biserica Sfînta Maria stăruia încă, firește, frigul iernii. Feţele lor erau roşii de emoţie. Ce zi de sărbătoare azi! Barza – ce-i drept, voinică barză – adusese, în afară de surioară, tot felul de minunăţii: un ghiozdan nou, împodobit cu piele de focă, pentru Thomas, o păpuşă mare cu păr adevărat – ceva extraordinar! – pentru Antonie, o carte cu ilustraţii multicolore pentru Klothilde cea cuminte (care însă, tăcută şi plină de recunoştinţă, se dedicase aproape în întregime pungilor cu bomboane, sosite odată cu celelalte daruri) şi un teatru de marionete, cu Sultan, cu Moartea şi cu Michiduţă, pentru Christian…

O sărutară pe măicuţa lor şi le dădu voie să privească încă o dată, în fugă şi cu grijă, îndărătul perdelelor verzi, apoi, împreună cu tatăl lor care îşi aruncase pelerina pe umeri şi îşi luase în mînă cartea de rugăciuni, porniră domol spre biserică, urmaţi de ţipetele ascuţite ale noului membru al familiei, trezit pe neaşteptate din somn.

II

Vara, uneori încă din luna mai, dar cel mai tîrziu în iunie, Tony Buddenbrook se muta, cu inima săltînd de bucurie, la bunici, dincolo de poarta oraşului.

Se trăia bine acolo, în aer liber, în vila luxoasă, cu dependinţe vaste, cu încăperi pentru slugi, cu fel de fel de acareturi şi cu uriaşa grădină de pomi, de legume şi de flori, ce cobora în pantă pînă la Trave. Krögerii trăiau pe picior mare şi cu toate că exista o deosebire între această bogăţie care îţi lua ochii şi solida, deşi cam greoaia bunăstare din casa părintească, era vădit că la bunici totul se prezenta cu două grade mai strălucit decît acasă; şi tînăra domnişoară Buddenbrook era impresionată de acest fapt. Aici nu trebuia să se gîndească niciodată la treburile casei, şi cu atît mai puţin la bucătărie, în timp ce în Mengstrasse, chiar dacă bunicul ca şi mama nu prea ţineau la aşa ceva, tatăl ei şi bunica o îmboldeau destul de des să scuture praful, dîndu-i drept pildă pe ascultătoarea, blînda şi harnica verişoară Thilda. Înclinările boiereşti ale familiei maică-sii se trezeau în mica domnişoară atunci cînd, legănîndu-se în fotoliu, dădea porunci cameristei sau feciorului… Două slujnice şi un vizitiu completau personalul de serviciul al bătrînilor soţi.

Orice s-ar spune, e plăcut să te trezeşti dimineaţa într-o odaie mare,

îmbrăcată în tapete luminoase, şi cu întîia mişcare a mîinii să atingi o plapumă de atlaz greu. Şi nu e puţin lucru nici micul dejun în odaia ce dă spre terasă. Prin uşa cu geamuri larg deschise, din grădină, boarea dimineţii năvăleşte valuri-valuri şi în loc de cafea sau de ceai ţi se aduce o ceaşcă de ciocolată, da, în fiecare zi ciocolată, cu o felie groasă de cozonac proaspăt, ca la aniversări.

În afară de duminici, Tony trebuia, firește, să ia singură micul dejun, deoarece bunicii nu obișnuiau să coboare decît tîrziu, după ora plecării ei la școală. După ce mînca bucata de cozonac și-și bea ciocolata, fetița își lua ghiozdanul, cobora cu pași săltăreți scările terasei și străbătea grădina bine întreținută din fața casei.

Era drăguță foc mica Tony Buddenbrook. De sub pălăria de paie, părul ei bogat, a cărui culoare bălaie se mai închisese cu anii, se revărsa în bucle naturale, iar buza superioară puțin ieșită în afară dădea mutrișoarei vioaie, luminată de doi ochi veseli, albaștri-cenușii, un aer ștrengăresc pe care îl avea de altfel întreaga ei făptură mică și grațioasă. Picioruşele subțiri, îmbrăcate în ciorapi albi ca zăpada, călcau în pas legănat, cu o mlădioasă siguranță. Mulți dintre trecători o cunoșteau pe fetița consulului Buddenbrook și o salutau, cînd ieșea pe poarta grădinii în aleea cu castani. O negustoreasă de zarzavaturi, de pildă, care purta o pălărie mare de paie cu panglici verzui și venea cu căruța de la țară îi striga prietenos: „Bună dimineața, domnișorică!" iar namila de Matthiesen, hamalul, îmbrăcat în surtuc negru, pantaloni bufanți, ciorapi albi și ghete cu cataramă, își scotea, plin de respect, chiar și jobenul ponosit cînd trecea pe lîngă ea…

Tony se oprea o clipă ca s-o aștepte pe vecina sa, Julchen Hagenström, cu care obișnuia să facă drumul pînă la școală. Julchen, o fetiță cu umerii cam prea ridicați, cu ochi mari, negri și strălucitori, locuia în vila acoperită toată de viță-de-vie, de lîngă casa familiei Kröger. Tatăl ei, domnul Hagenström, a cărui familie se stabilise cu puțin timp în urmă în localitate, se însurase cu o tînără din Frankfurt, o femeie cu un păr nemaipomenit de des și de negru, posesoarea unor cercei cu cele mai mari briliante din tot orașul, pe numele de fată Semlinger. Domnul Hagenström, coproprietar al casei de export *Strunck & Hagenström,* dovedea mult zel și ambiție în treburile municipiului, dar prin căsătoria lui stîrnise oarecare uimire în familiile cu tradiții mai severe, ca Möllendorpf, Langhals și Buddenbrook; de altfel, nici el personal nu se bucura de vreo simpatie deosebită, cu toată activitatea pe care o desfășura ca membru în diverse comitete, comisii, consilii de administrație și alte înjghebări de acest soi. Se părea că omul caută cu tot dinadinsul prilejurile de a face opoziție concetățenilor din familiile vechi, băștinașe, de a combate prin fel de fel de șiretenii părerile lor, de a și le impune în schimb pe ale sale și de a se arăta mult mai vrednic și mai necesar decît ei. Consulul Buddenbrook spunea despre el:

– Hinrich Hagenström e un cîrcotaș nesuferit… Are ce are cu mine, după cîte văd; unde poate, îmi pune bețe-n roate… Azi mi-a făcut-o în ședința comisiei centrale pentru asistența săracilor, acum cîteva zile la secția financiară…

Iar Johann Buddenbrook adăugă:

– E un intrigant!

Altă dată, tatăl şi fiul sosiseră la masă mînioşi şi deprimaţi… Ce s-a întîmplat? A, nimic… O comandă importantă de secară pentru Olanda le-a alunecat printre degete: *Strunck & Hagenström* le-o suflase de sub nas. Mare vulpoi acest Hinrich Hagenström…

Tony auzea destule răbufniri de felul acesta pentru a nu nutri cele mai bune sentimente faţă de Julchen Hagenström. Mergeau împreună pentru că erau vecine, dar de obicei se ciondăneau.

– Tata are o mie de taleri! spuse într-o zi Julchen şi era convinsă că a tras o minciună grozavă. Tatăl tău cît are?

Tony amuţise de invidie şi de umilinţă. Apoi îi aruncă, liniştit, ca în treacăt:

– Eh, am băut o ciocolată astăzi!… A fost grozavă!… Dar tu ce bei dimineaţa, Julchen?

– Bine că mi-am adus aminte, răspunse aceasta, n-ai vrea să-ţi dau un măr? Sîc!… că nu-ţi dau.

Îşi ţuguie buzele şi ochii negri i se umeziră de plăcere.

Uneori, fratele lui Julchen, Hermann, cu cîţiva ani mai mare, mergea împreună cu ele la şcoală. Julchen mai avea un frate pe care îl chema Moritz, dar acesta, fiind bolnăvicios, învăţa acasă. Hermann era blond, cu un nas turtit, lipit de buza de sus. În plus, plescăia întruna din buze, fiindcă nu respira decît pe gură.

– Prostii! spuse el. Tata are mai mult de o mie de taleri, mult mai mult.

Ceea ce îl făcea însă interesant era faptul că pentru gustarea de la şcoală el nu-şi aducea pîine, ci chiflă cu aromă de lămîie, un fel de pîinişoară ovală, moale, frămîntată în lapte, care avea şi stafide şi pe care mai punea o felie de limbă afumată sau de piept de gîscă… De, dacă ăsta era gustul lui!…

Pentru Tony Buddenbrook era ceva nou. Chiflă cu lămîie şi cu piept de gîscă… trebuie să fie grozavă! Şi cînd Hermann îi dădu voie să se uite în cutia lui de tablă, Tony nu-şi putu ascunde pofta de a gusta o bucăţică. Într-o dimineaţă, Hermann îi spuse:

– Asta nu pot s-o împart, dar mîine o să aduc o bucată mai mult şi pe aceea o să ţi-o dau ţie, dacă îmi dai şi tu ceva în schimb.

A doua zi, Tony ieşi în alee şi aşteptă cinci minute, dar Julchen nu se arăta. Mai zăbovi un minut, iar atunci apăru Hermann singur. Se apropia, legănîndu-şi cutia cu merinde atîrnată de o curea, şi plescăia încet din buze.

– Ei, poftim o chiflă cu piept de gîscă, fără nici un pic de grăsime… doar carne. Ce-mi dai pentru ea?

– De, poate un şiling? îl privi Tony întrebător.

Stăteau în mijlocul aleii.

– Un şiling? repetă Hermann, apoi înghiţi în sec şi adăugă: Nu, vreau altceva.

– Ce anume? întrebă Tony, gata să-i dea orice pentru bucăţica ispititoare…

– Un sărut! strigă Hermann, cuprinzînd-o cu amîndouă braţele pe după gît şi sărutînd orbeşte aerul, fără a-i atinge obrazul, căci cu o mlădiere nemaipomenită Tony îşi răsuci capul într-o parte, cu mîna stîngă îi puse

ghiozdanul în piept, iar cu dreapta îi cîrpi trei, patru palme zdravene…

Băiatul se dădu înapoi, clătinîndu-se, dar în aceeaşi clipă, soră-sa Julchen ţîşni, ca un drăcuşor negru, de după un copac şi, şuierînd de furie, se aruncă asupra Antoniei, îi smulse pălăria din cap şi o zgîrie pe obraji, pocind-o rău de tot. Întîmplarea aceasta puse oarecum capăt prieteniei lor.

Bineînţeles că nu sfiala o îndemnase pe Tony să-i refuze o sărutare tînărului Hagenström. Era o neastîmpărată şi jumătate, şi zburdălniciile ei dădeau destulă bătaie de cap părinţilor, mai ales consulului. Avea o minte ageră şi învăţa cu uşurinţă tot ce i se cerea la şcoală; purtarea ei însă lăsa atît de mult de dorit, încît în cele din urmă directoarea şcolii, Agathe Vermehren, se văzu nevoită să se prezinte personal în Mengstrasse şi, transpirată de emoţie, să-i aducă la cunoştinţă doamnei consul, cît se poate de politicos, că n-ar strica s-o dojenească mai aspru pe Tony, deoarece cu toate admonestările binevoitoare, repetate în mai multe rînduri, fetiţa se luase din nou la harţă în plină stradă.

Nu era, desigur, nici o nenorocire că în drumurile ei prin oraş Tony făcea cunoştinţă cu toată lumea şi se întindea la vorbă cu toţi trecătorii. Consulul, îndeosebi, încuviinţa acest lucru care dovedea mai degrabă spirit comunicativ şi iubire pentru semeni şi nicidecum orgoliu. Împreună cu Thomas ea se căţăra printre mormanele de grîu şi de ovăz întinse în hambarele de pe malul Travei sau stătea la taclale cu muncitorii şi cu conţopiştii care lucrau în birourile mici şi întunecoase de la parter, ba dădea o mînă de ajutor şi afară, la desfacerea sacilor. Îi cunoştea pe casapii care treceau pe Breite Strasse, încinşi cu şorţuri albe, cu cîte o copaie la subsuoară; le cunoştea pe lăptăresele care veneau de la ţară cu garniţele lor de tinichea şi primea să se plimbe cîte o bucată de drum în faetoanele lor; îi cunoştea pe meşterii cu barbă căruntă din micile ateliere de giuvaergerie aflate sub arcadele din piaţă, pe precupeţele de peşte, de fructe şi de zarzavaturi din hală, ca şi pe comisionarii care mestecau tutun pe la colţuri de străzi… Pînă aici, nimic de zis, totul era în regulă.

Dar ce era de vină omul acela fără vîrstă, spîn şi galben la faţă care se plimba în fiecare dimineaţă cu un zîmbet trist pe Breite Strasse, dacă, ori de cîte ori auzea un strigăt neaşteptat – un simplu „ha!" sau „ho!" de pildă – începea să joace într-un picior? Şi totuşi, de cum îl zărea, Tony îl făcea să ţopăie. Şi nu e frumos nici să apostrofezi cu epitetele de „madam Umbrelă" sau „madam Ciupercă" pe o biată băbuţă sfrijită, cu capul cît un dovleac care, pe orice vreme, umblă cu o umbrelă uriaşă, ciuruită şi veşnic deschisă. Şi tot atît de necuviincios e să te înfiinţezi, nitam-nisam, cu două-trei prietene la fel de zurlii, în ulicioara de lîngă Johannisstrasse, în faţa căsuţei bătrînei Liese, care trăieşte din vînzare de păpuşi de lînă (în treacăt fie zis, are nişte ochi roşii, într-adevăr foarte ciudaţi), să tragi din răsputeri de sfoara clopoţelului, iar cînd se iveşte în prag bătrîna, s-o întrebi cu un aer nevinovat dacă nu cumva domnul sau doamna Scuipătoare locuiesc acolo, apoi s-o rupi la fugă, prăpădindu-te de rîs… Tony Buddenbrook făcea toate aceste nebunii şi le făcea, după cîte se părea, fără mustrări de conştiinţă. Să fi văzut cum se dădea un pas înapoi, cum îşi răsturna pe spate căpşorul drăgălaş cu buza superioară proeminentă, cînd

vreuna dintre ființele chinuite cuteza s-o amenințe; cum slobozea, pe jumătate indignată, pe jumătate batjocoritoare un „hah!" – parc-ar fi vrut să spună: „Îndrăznești să te legi de mine? Poftim, dacă-ți dă mîna! Eu sînt fata consulului Buddenbrook, dacă n-ai știut cumva pînă acum…"

Astfel cutreiera orașul, ca o mică regină, care își rezervă dreptul de a fi prietenoasă sau crudă, neascultînd decît de gusturile și capriciile ei.

III

Jean Jacques Hoffstede îi apreciase fără îndoială cît se poate de judicios pe cei doi fii ai consulului Buddenbrook.

Thomas, care încă de la naștere fusese menit să ajungă comerciant și viitor proprietar al firmei, frecventa secția reală a vechii școli cu arcade gotice. Era un băiat chibzuit, silitor și deștept, ceea ce nu-l împiedica să petreacă din toată inima cînd Christian, înscris la gimnaziu și tot atît de înzestrat, dar nu atît de serios, își imita cu o abilitate de necrezut profesorii, îndeosebi pe vrednicul Marcellus Stengel, care preda muzica, desenul și alte materii distractive.

Domnul Stengel purta o perucă roșcată, o redingotă cafenie, veșnic deschisă, ce-i ajungea aproape pînă la glezne, și niște gulere tari și înalte sub care îi dispăreau pînă și tîmplele, iar din buzunarele jiletcii sale se profilau în permanență vîrfurile impecabil ascuțite a o jumătate de duzină de creioane. Era un om de spirit domnul Stengel și îi plăcea să facă distincții filosofice. El spunea, bunăoară: „Ce trebuia să faci, fiule? O linie dreaptă. Și ce-ai făcut? O dungă". (Pronunța „line" în loc de „linie".) Sau, adresîndu-se unui elev leneș: „Nu într-un an, ci în patru ai să faci a patra, băiete". („Patru" și „patra" sunau aproape ca „patu" și „pata".) Marea lui plăcere la orele de canto era să repete cu băieții frumosul cîntec „Pădurea verde". Cîțiva școlari ieșeau pe coridor și cînd corul termina versul: „Trecem voioși prin cîmpii și păduri"… ei trebuiau să reia ultimul cuvînt, să-l îngîne în surdină, dînd impresia unui ecou ce se stinge. Dacă se întîmpla ca rolul acesta să fie încredințat lui Christian Buddenbrook, vărului său Jürgen Kröger sau prietenului său Andreas Giesecke, băiatul comandantului de pompieri, în locul gingașului ecou se auzea huruitul lăzii cu cărbuni, rostogolită de ei pe scări. Drept urmare, la patru după-masă, rămîneau la arest, chiar în locuința domnului Stengel. Aici lucrurile se petreceau destul de plăcut. Domnul Stengel uitase totul și poruncea menajerei să servească elevilor Buddenbrook, Kröger și Giesecke cîte o ceașcă de cafea „de căciulă", apoi le dădea drumul celor trei domnișori…

Un lucru e sigur. Dascălii aceia admirabili care își făceau meseria în sălile boltite ale străvechii școli – o fostă școală mănăstirească – sub conducerea prietenoasă a bătrînului și omenosului lor director, mare amator de tabac, erau niște oameni pașnici, cu sufletul deschis, uniți în credința că știința și veselia nu se exclud una pe alta și dîndu-și silința să-și îndeplinească datoria cu bunăvoință și plăcere. În clasele de mijloc, latina o preda un fost preot, pastorul Hirte, un domn deșirat, cu favoriți castanii și ochi vioi, care nu cunoștea

fericire mai mare decît această potrivire a numelui său cu vocația lui din trecut[2]; de aceea el îi punea mereu pe elevi să traducă pe nemțește cuvîntul „pastor". Expresia lui preferată era „infinit de mărginit" și nu s-a aflat pînă-n ziua de azi dacă această împerechere de cuvinte o rostea cu un tîlc glumeț sau nu. Cînd însă își propunea să-și uluiască pe de-a-ntregul elevii, își sugea buzele pînă nu se mai vedeau deloc, dîndu-le apoi drumul cu atîta artă încît în clasă se auzea un pocnet de parcă sărea în aer un dop de șampanie. Îi plăcea să se plimbe prin fața băncilor cu pași mari și să înfățișeze cu o prodigioasă vioiciune întreaga viață viitoare a cîte unui elev – și aceasta anume cu intenția de a-i stîrni puțin fantezia. Apoi trecea serios la treabă, adică îi asculta pe elevi versurile compuse de el însuși, cu reală îndemînare, despre regulile referitoare la gen – spunea *Genüss* în loc de *Gènus*[3] – și despre tot felul de construcții complicate. Pastorul Hirte recita aceste versuri scoțînd în relief, cu un accent de triumf nespus, cadența și rimele lor.

Adolescența lui Tom și Christian!… Nimic deosebit nu se poate spune despre ea. Casa Buddenbrook se afla sub auspicii solare pe vremea aceea, căci în birouri se încheiau tranzacții strălucite. Doar din cînd în cînd izbucnea cîte o furtună, cîte o mică nenorocire ca aceasta:

Domnul Stuht, maestru croitor în Glockengiesserstrasse, a cărui nevastă cumpăra haine vechi și astfel avea intrare în cele mai bune case, domnul Stuht a cărui burtă acoperită de o cămașă de flanelă își revărsa uimitoarea rotunjime peste pantaloni… ei bine, acest domn Stuht confecționase pentru tinerii Buddenbrook două costume, pentru prețul global de șaptezeci de mărci. La dorința celor doi mușterii însă, domnul Stuht s-a arătat dispus să treacă în factură nici mai mult, nici mai puțin decît optzeci de mărci, urmînd a le înmîna diferența în bani peșin… O mică afacere… nu prea curată, dar deloc neobișnuită. Din nenorocire, printr-un joc tenebros al fatalității, totul fu descoperit și domnul Stuht, punîndu-și un surtuc negru peste cămașa de flanelă, trebui să apară în biroul particular al consulului unde Tom și Christian fură supuși unui interogatoriu sever chiar în fața lui. Domnul Stuht, care stătea cu picioarele crăcănate, dar cu capul înclinat într-o parte, într-o atitudine plină de respect, lîngă fotoliul consulului, rosti un discurs armonios spunînd în esență că „de, a fost așa o socoteală" și declarîndu-se bucuros să-și primească cele șaptezeci de mărci ale lui, „de vreme ce socoteala a ieșit pe dos". Pe consul, șiretlicul acesta îl scosese din sărite, dar după o matură chibzuință spori banii de buzunar ai băieților, căci scris este: „Și nu ne duce pre noi în ispită…"

Era vădit că în Thomas Buddenbrook se putea pune mai multă nădejde decît în fratele său. Purtarea lui era măsurată, de o vioiciune potolită. Christian, în schimb, părea plin de toane, fiind uneori de un comic grotesc, iar altă dată speriind, prin apucăturile lui stranii, întreaga familie.

Într-o zi, lumea era la masă și se serveau fructele: toți mîncau liniștiți, stînd de vorbă în tihnă. Deodată, Christian puse pe farfurie piersica din care a mușcase, se îngălbeni la față și ochii lui rotunzi, adînciți deasupra nasului exagerat de mare, aproape că-i ieșiră din orbite.

– În viața mea n-am să mai mănînc piersici, spuse el.

– De ce, Christian… Asta e o prostie!… Ce-i cu tine?

– Închipuiți-vă că, din greșeală… aș fi înghițit sîmburele acesta mare și mi s-ar fi oprit în gît… și n-aș mai putea respira… și-aș sări în picioare simțind că mă înăbuș… Groaznic… Și voi, de asemenea, ați sări cu toții în picioare….

Și, deodată Christian scoase un geamăt scurt, un „o!" plin de spaimă, se ridică neliniștit, se întoarse într-o parte, ca și cum ar fi vrut să fugă.

Doamna consul și domnișoara Jungmann săriră într-adevăr în picioare.

– Dumnezeule, Doamne!… Nu cumva l-ai înghițit, Christian?

La drept vorbind oricine ar fi jurat că nenorocirea s-a întîmplat aievea.

– Nu, nu, răspunse Christian și încet-încet își vine în fire, dar *dacă* l-aș fi înghițit…

Consulul, care pălise și el de spaimă, începu să-l ocărască și chiar bunicul bătu indignat în masă: să nu mai audă astfel de glume nesărate!… Dar o bună bucată de vreme Christian n-a mai mîncat într-adevăr piersici.

IV

N-a fost o simplă slăbiciune a vîrstei boala care, la vreo șase ani de la mutarea familiei în Mengstrasse, într-o zi cu ger din luna ianuarie, a doborît-o pentru totdeauna pe bătrîna *madame* Antoinette Buddenbrook, în patul ei cu baldachin, din dormitorul de la mezanin. Pînă în ultimele zile bătrîna doamnă fusese plină de vigoare, purtîndu-și cu maiestuoasă demnitate buclele grele și albe de la tîmple. Împreună cu soțul și copiii ei, participase la ospețele mai de seamă din oraș, iar la cele pe care le dădea familia Buddenbrook, nu rămînea cu nimic mai prejos decît eleganta sa noră. Dar într-o zi, așa din senin, se simți cuprinsă de o durere vagă pe care singură n-o putea defini. O enterită ușoară, la început, pentru care doctorul Grabow îi prescrise puțină carne de porumbel și franzelă, apoi o colică cu accese de vomă care o slăbi cu o repeziciune de necrezut. Starea aceasta de lîncedă sfîrșeală era îngrijorătoare.

Apoi, după o scurtă și gravă discuție pe care doctorul Grabow o avusese cu consulul, afară pe scări, fu chemat un al doilea medic, un ins scund, cu barbă neagră, cu privirea sumbră. Din clipa în care, alături de Grabow, omul acesta începu s-o îngrijească și el pe bolnavă, parcă întreaga înfățișare a casei se schimbă. Toată lumea umbla în vîrful picioarelor, vorbea grav, în șoaptă, iar camioanele nu mai aveau voie să treacă pe aleea din fața intrării. Parcă ceva nou, ceva străin și neobișnuit s-ar fi furișat între membrii familiei, o taină pe care fiecare o citea în ochii celuilalt: gîndul morții se cuibărise în casă și domnea tăcut în vastele încăperi.

Dar nu se puteau lăsa pe tînjală, de vreme ce sosi o droaie de oaspeți. Boala a durat vreo paisprezece, cincisprezece zile, dar încă la sfîrșitul primei săptămîni veni de la Hamburg, împreună cu fiică-sa, bătrînul senator Duchamps, fratele muribundei, iar după cîteva zile, sora consulului, împreună cu soțul ei, bancherul din Frankfurt. Toți aceștia erau găzduiți în casă și Ida Jungmann

avea treabă pînă peste cap cu rînduirea diferitelor dormitoare şi a gustărilor substanţiale cu creveţi şi vin de Porto, în timp ce în bucătărie se frigeau cotlete şi se făceau prăjituri…

Johann Buddenbrook şedea la căpătîiul bolnavei, ţinînd în mîinile sale mîna istovită a bătrînei lui Nette, şi cu sprîncenele ridicate, cu buza de jos puţin răsfrîntă, se uita tăcut în gol. Ornicul de perete ţăcănea surd, la intervale mari. Şi mai rare erau însă momentele în care se auzea respiraţia scurtă şi slabă a bolnavei. O soră de caritate îmbrăcată în negru trebăluia la masă, pregătind o supă concentrată; era o ultimă încercare de a mai hrăni bolnava. Din cînd în cînd, cîte un membru al familiei intra fără zgomot şi dispărea tot aşa.

Bătrînul îşi amintea, poate, cum stătuse, cu patruzeci şi şase de ani în urmă, la căpătîiul primei sale soţii pe cînd aceasta trăgea să moară şi cumpănea, poate, deznădejdea sălbatică, înviforată de atunci, şi melancolia meditativă cu care, el însuşi împovărat de ani, privea faţa schimbată, lipsită de expresie şi îngrozitor de indiferentă a bătrînei femei care nu-i dăruise, de bună seamă, niciodată o mare fericire şi nici o mare durere, dar stătuse atîţia ani cu demnitate şi înţelepciune alături de el. Şi acum, iată, pleacă, se stinge încet-încet, la fel cum a trăit, fără pasiune şi fără durere.

Nu se gîndea la cine ştie ce: cu ochii aţintiţi în gol şi clătinînd domol din cap, privea doar îndărăt, la viaţa lui din trecut, la viaţă în general – şi deodată ea îi apăru atît de îndepărtată, atît de stranie – la această forfotă inutilă şi zgomotoasă în mijlocul căreia trăise, care se retrăsese pe nesimţite din preajma lui şi acum răsuna ca un ecou din depărtări în urechea ce asculta uimită… Din cînd în cînd murmura, ca pentru sine:

– Ciudat! Ciudat!

Şi cînd *madame* Buddenbrook scoase cel din urmă suspin, scurt şi fără zbucium, cînd în sufragerie, unde se făcuse şi prohodul, dricarii ridicară sicriul acoperit de flori, pentru a-l duce cu paşi greoi la carul mortuar, el rămase în aceeaşi stare de spirit; nici nu plînse măcar, dar păstră obiceiul de a clătina uşor şi mirat din cap şi predilecţia pentru vorba „Ciudat!" pe care o rostea aproape zîmbind… Nu era nici o îndoială că şi sfîrşitul lui Johann Buddenbrook se apropia.

Stătea tăcut şi absent în cercul familiei şi, uneori, cînd o lua pe micuţa Clara pe genunchi ca să-i fredoneze unul dintre vechile lui cîntece poznaşe, ca de pildă:

De-a lungul oraşului, omnibusu-aleargă…

sau:

Ia te uită, ia te uită, pe perete un bondar…

I se întîmpla să se întrerupă brusc, s-o pună jos pe nepoată-sa şi să îngîne, ca o concluzie a unui lung şir de gînduri pe jumătate inconştiente: „Ciudat!". Clătina din cap şi-şi întorcea privirea în altă parte…

Într-o zi spuse:

– Jean, *assez.* Auzi?

Şi în scurtă vreme în oraş începură să circule formularele cu tipăritură aleasă

şi cu două iscălituri, prin care Johann Buddenbrook-senior îşi permitea să anunţe că, în urma vîrstei înaintate, se vedea nevoit să renunţe la activitatea comercială de pînă atunci şi, ca atare, transmite, de azi înainte, casa *Johann Buddenbrook* fondată *anno* 1768 de răposatul său părinte, cu tot activul şi pasivul, şi cu aceeaşi denumire, fiului şi asociatului său, Johann Buddenbrook, singurul proprietar de aici înainte, cu rugămintea ca încrederea ce i s-a arătat din atîtea părţi să i se acorde în viitor şi fiului său… „Cu stimă Johann Buddenbrook-senior, care va înceta să mai semneze."

Din ziua în care fu dusă la îndeplinire această înştiinţare, bătrînul refuză să mai pună piciorul în birou, apatia lui înclinată spre meditaţie crescu înspăimîntător şi, pe la mijlocul lui martie, doar la cîteva luni de la moartea soţiei sale, un mic guturai de primăvară a fost de ajuns pentru a-l trînti la pat. Apoi, într-o noapte, sosi ora cînd familia se adună şi în jurul patului său, iar el îi spuse consulului:

– Mult noroc, Jean – auzi? Şi curaj, curaj! Şi lui Thomas: Ajută-l pe tatăl tău! Iar lui Christian: Vezi să se aleagă ceva din tine!

Apoi tăcu, îi privi pe rînd pe toţi şi, cu un ultim „Ciudat!", se întoarse cu faţa la perete…

De Gotthold n-a pomenit, pînă-n ultima clipă, nici un cuvînt. La rîndul său, acesta răspunse prin tăcere la scrisoarea prin care consulul îl chema la patul de moarte al tatălui său. Dar a doua zi, dis-de-dimineaţă – anunţurile mortuare nici nu fuseseră încă expediate şi consulul cobora spre birou să rezolve problemele mai urgente – se întîmplă ceva ciudat: Gotthold Buddenbrook, proprietar al magazinului de pînzeturi *Siegmund Stüwing & Comp.* din Breite Strasse, se apropia cu paşi repezi dinspre aleea din faţa intrării. Era în vîrstă de patruzeci şi şase de ani, scund şi îndesat, cu favoriţi stufoşi, de un blond-cenuşiu, presăraţi cu fire albe. Picioarele îi erau scurte şi purta pantaloni de stofă aspră, cadrilată, largi ca nişte saci. Urcînd scara spre consul, el îşi ridică sprîncenele pînă se pierdură sub borul pălăriei cenuşii şi în acelaşi timp se încruntă.

– Johann, începu cu un glas înalt şi plăcut, fără a-i întinde mîna fratelui său, cum îi merge?

– Ne-a părăsit astă-noapte! răspunse mişcat consulul, apucînd mîna fratelui său, care ţinea o umbrelă. Cel mai bun tată!

Gotthold îşi coborî sprîncenele atît de adînc încît pleoapele i se închiseră. După o clipă de tăcere întrebă apăsat:

– Nu s-a schimbat nimic, pînă la urmă, Johann?

Consulul îşi retrase mîna brusc, făcu chiar un pas înapoi şi în timp ce ochii lui rotunzi, adînciţi în orbite, se limpeziră, spuse:

– Nimic.

Sprîncenele lui Gotthold se avîntară spre borul pălăriei şi ochii i se aţintiră încordaţi asupra fratelui său.

– Şi la ce mă pot aştepta de la simţul *tău* de dreptate? întrebă cu glas înăbuşit.

De astă dată îşi coborî consulul privirea, apoi, fără să şi-o mai ridice, făcu un

gest hotărît de sus în jos şi răspunse încet, dar hotărît:

– În acest moment greu şi serios ţi-am întins o mînă de frate, dar, în ceea ce priveşte afacerile, nu vei găsi în mine decît pe şeful respectabilei case al cărei unic proprietar am devenit din ziua de azi. Nu poţi aştepta de la mine nimic ce s-ar împotrivi îndatoririlor impuse mie de *această* calitate; orice alte sentimente ale mele trebuie să amuţească.

Gotthold plecă… Totuşi la înmormîntare, cînd mulţimea de rude, de cunoştinţe, de negustori, de delegaţi, de hamali, de funcţionari şi de muncitori de la depozite umplu toate încăperile, scările şi coridoarele, şi toate birjele din oraş se înşiruiră de-a lungul străzii, spre sincera bucurie a consulului, el veni din nou; ba o aduse şi pe nevastă-sa, născută Stüwing, şi pe cele trei fiice, de-acum mari, Friederike şi Henriette – foarte înalte şi uscăţive amîndouă – şi Pfiffi care, la optsprezece ani, părea în schimb prea mică şi prea grasă.

Apoi, afară la cimitir, dincolo de poarta oraşului, în faţa cavoului familiei de la marginea crîngului, pastorul Kölling de la biserica Sfînta Maria, un om voinic, cu capul mare şi cu vorbă aspră, rosti panegiricul, elogiind viaţa cumpătată a răposatului, viaţă plăcută lui Dumnezeu, spre deosebire de aceea a „desfrînaţilor, mîncăilor şi beţivilor”… Aşa grăia părintele, deşi mulţi dintre cei de faţă, aducîndu-şi aminte de tonul moderat cu care vorbea bătrînul Wunderlich, decedat de curînd, clătinau din cap… Şi cînd ceremonia şi formalităţile ajunseră la sfîrşit şi cele şaptezeci, optzeci de birje luară drumul spre oraş… Gotthold Buddenbrook se oferi să-l însoţească pe consul, avînd a-i vorbi între patru ochi. Şi iată că, aşezîndu-se lîngă fratele său, pe pernele din spate ale cupeului larg, înalt şi greoi, şi punîndu-şi unul peste celălalt picioarele scurte, omul se arătă blînd şi împăciuitor. Recunoaşte tot mai mult – spuse – că fratele său, consulul, nu poate să procedeze altfel de cum procedează şi nici el nu vrea să păstreze despre tatăl său o amintire umbrită de mînie. Renunţă deci la pretenţiile lui, cu atît mai bucuros cu cît e hotărît să se retragă cu desăvîrşire din afaceri, resemnîndu-se să ducă, cu partea lui de moştenire şi cu ce mai are pe deasupra, o viaţă liniştită, deoarece de pe urma magazinului de pînzeturi are puţine bucurii: veniturile sînt atît de modeste, încît nu se poate decide să mai facă alte investiţii… Îndărătnicia faţă de tata nu i-a adus noroc, se gîndi, cucernic, consulul, privind cu ochii sufletului spre cer; şi Gotthold avu, poate, acelaşi gînd.

Ajungînd în Mengstrasse, el îl însoţi pe fratele său pînă în sufrageria mică, unde cei doi domni, tremurînd de frig în fracurile lor, după ce atîtea ceasuri stătuseră în picioare în aerul răcoros al primăverii, băură împreună cîteva pahare de coniac vechi. Apoi, după ce schimbă cîteva cuvinte serioase şi pline de politeţe cu cumnata sa şi-i mîngîie pe cap pe copii, Gotthold plecă, pentru a apărea din nou de „ziua copiilor” în vila Kröger din afara oraşului… Începuse să lichideze.

V

Un singur lucru îl mîhnea pe consul: că tatăl său n-apucase intrarea în afaceri a celui mai mare dintre nepoți, eveniment ce se produse în preajma Paştelui din acelaşi an.

Thomas avea şaisprezece ani cînd părăsi şcoala. Se dezvoltase mult în timpul din urmă şi din ziua primei împărtăşanii – cu care prilej pastorul îl îndemnase în cuvinte puternice să urmeze calea cumpătării – se îmbrăca din cap pînă-n picioare ca un bărbat în toată legea, ceea ce îl făcea să pară şi mai mare. Purta la gît lănțişorul lung, de aur, rămas de la bunicul său, lănțişor de care atîrna un medalion cu blazonul familiei, melancolicul blazon ce înfățişa un cîmp cu haşuri neregulate: o mlaştină întinsă şi o salcie singuratică şi desfrunzită pe mal. Inelul cu sigiliu de piatră verde, mai vechi decît lanțul (pe care îl purtase, probabil, chiar şi foarte înstăritul croitor de la Rostock), trecuse împreună cu *Biblia* cea mare în proprietatea consulului.

Thomas semăna tot mai mult cu bunicul său, aşa cum Christian semăna cu tatăl său; mai ales bărbia rotundă, voluntară şi linia fină a nasului erau ale bătrînului. Părul cu cărarea într-o parte, ondulat şi dat pe spate pe la tîmplele înguste, brăzdate de vine, era blond închis; în contrast cu părul, genele lungi şi sprîncenele, dintre care una şi-o ridica mereu, păreau foarte deschise şi spălăcite. Mişcările şi vorba îi erau liniştite şi la locul lor, ca şi rîsul care-i descoperea dinții destul de urîți. Se pregătea cu zel şi seriozitate pentru profesiunea lui…

Nespus de solemnă a fost ziua cînd, după micul dejun, consulul îl luă cu dînsul în birouri ca să-l prezinte domnului Marcus, procuristul, domnului Havermann, casierul, şi întregului personal, cu care de altfel, era de mult în raporturi de bună prietenie; cînd se aşeză pentru întîia dată pe scaunul său turnant, în fața pupitrului, apucîndu-se cu sîrg să ştampileze, să claseze şi să copieze diverse hîrtii şi cînd, spre seară, tatăl său îl conduse de-a lungul Travei la magaziile „Teiul", „Stejarul", „Leul" şi „Balena", dar unde de data aceasta el fu prezentat în calitate de colaborator…

Se dedica trup şi suflet muncii, imitînd hărnicia liniştită şi stăruitoare a tatălui său, care lucra strîngînd din fălci şi scria din cînd în cînd în jurnalul său cîte o rugăciune; căci tebuiau recuperate pierderile însemnate pe care „Firma", această noțiune divinizată, le suferise la moartea bătrînului… Într-o seară, la o oră foarte înaintată, în salonul cu peisaje, consulul dădu nevestei sale o serie de lămuriri destul de amănunțite asupra situației.

Era unsprezece şi jumătate. Copiii, ca şi mamzela Jungmann, dormeau în odăile ce dădeau spre coridor, căci etajul al doilea stătea gol, neocupat decît în răstimpuri, cînd soseau oaspeți. Doamna consul şedea pe canapeaua galbenă, lîngă soțul ei care, cu o țigară-n gură, parcurgea ştirile de la bursă, apărute în gazeta locală. Aplecată asupra unei broderii de mătase, ea îşi mişca uşor buzele, numărînd cu vîrful acului un rînd de împunsături. Alături, pe grațioasa mescioară de lucru cu ornamente de aur, şase lumînări ardeau într-un candelabru; policandrul ce atîrna din tavan nu era aprins.

Johann Buddenbrook, care se apropia încet-încet de mijlocul celui de al

cincilea deceniu, îmbătrînise vizibil în ultimii ani. Ochii lui mici şi rotunzi se înfundaseră şi mai mult în orbite, nasul mare şi încovoiat ca şi pomeţii obrajilor ieşeau şi mai mult în relief, iar pe la tîmple, un puf de pudră îi atinsese parcă uşor părul blond-cenuşiu, cu cărare îngrijită. Şi soţia lui avea aproape patruzeci, ea însă îşi păstra de minune înfăţişarea – nu frumoasă, dar strălucitoare totuşi – şi tenul ei de un alb mat, stropit cu pistrui nu-şi pierduse nimic din gingăşie. Părul ei roşcat, pieptănat cu artă, avea reflexe aurii în lumina candelabrului. În timp ce căutătura ochilor de un albastru foarte deschis îi lunecă nitel într-o parte, ea zise:

– Aş vrea să chibzuieşti puţin asupra unui lucru, dragul meu Jean, n-ar fi bine să luăm un fecior în casă?… Eu am ajuns la convingerea că da. Cînd mă gîndesc la părinţii mei…

Consulul îşi lăsă gazeta pe genunchi şi scoţîndu-şi ţigara din gură o privi cu atenţie, fiindcă era vorba de o cheltuială.

– Da, scumpa mea şi draga mea Bethsy, începu lungind vorba într-adins pentru a avea timp să-şi rînduiască obiecţiile. Un fecior, zici? După moartea părinţilor mei, am oprit toate cele trei slujnice, fără să mai vorbim de domnişoara Jungmann. Şi mi se pare că…

– Ah, Jean, casa e aşa de mare că este aproape imposibil altfel. I-am spus Linei: „Fată dragă, e un veac de cînd nimeni n-a mai scuturat praful în încăperile din fund!" Dar nici ele nu se pot speti muncind. Le ajunge cît gîfîie ca să fie curat, în ordine, totul, aici în camerele din faţă. Ce bine ne-ar prinde un fecior pentru comisioane şi alte lucruri de felul acesta! Un flăcău de treabă, fără pretenţii, de la ţară… Dar să nu uit: Louise Möllendorpf vrea să-l concedieze pe Anton al ei. L-am văzut servind: e un băiat îndemînatic…

– Trebuie să-ţi mărturisesc, răspunse cu o mişcare nervoasă consulul, că ideea aceasta mă miră. În timpul din urmă nici nu facem vizite, nici nu primim pe nimeni…

– Nu, firește, dar oaspeţi avem totuşi destul de des, şi asta nu din pricina mea, dragă Jean, deşi, după cum ştii, îmi face într-adevăr plăcere. Îţi pică un tovarăş de afaceri din alt oraş, îl pofteşti la masă şi, cum nu şi-a reţinut cameră la hotel, doarme, firește, la noi. Sau vine vreun misionar şi stă, poate, o săptămînă întreagă aici… Peste două săptămîni îl aşteptăm pe pastorul Mathias din Cannstatt… În sfîrşit, ca să nu mai lungim vorba, lefurile sînt aşa de mici!…

– Dar puţin cîte puţin se adună, Bethsy! Plătim patru oameni în casă, şi uiţi cîţi salariaţi avem în slujba firmei.

– O fi într-adevăr peste puterile noastre să ţinem un fecior? întrebă Elisabeth zîmbind în timp ce-l privea cu capul înclinat într-o parte. Cînd mă gîndesc la personalul din casa părinţilor mei…

– Părinţii tăi, dragă Bethsy! Ei bine, e cazul să te întreb dacă ai o idee clară despre situaţia noastră?

– Ai dreptate, Jean, poate că nu cunosc destul de bine cum stau lucrurile.

– O, asta se poate remedia uşor, spuse consulul. Se aşeză mai în voie pe sofa,

picior peste picior, trase o gură de fum şi încruntîndu-se uşor începu să înşire, cu o uşurinţă extraordinară, o serie de cifre. Scurt şi cuprinzător: răposatul meu tată avea, pe vremuri, înainte de căsătoria soră-mii, suma rotundă de 900 000 de mărci, în care nu intra, se înţelege, proprietatea funciară şi valoarea propriu-zisă a firmei. Din această sumă, 80 000 au trecut ca zestre la Frankfurt, şi 100 000 i-au fost daţi, pentru înjghebarea gospodăriei, lui Gotthold. Rămîneau 720 000. A urmat apoi cumpărarea acestei case care, cu toată suma realizată prin vînzarea micului imobil din Alfstrasse, ne-a costat, cu reparaţii şi mobilier, 100 000 în cap. Rămîn 620 000. Li s-a plătit celor din Frankfurt, cu titlu de despăgubire, 25 000. Rest 595 000. Astfel ar fi stat lucrurile la moartea tatălui meu, dacă n-am fi echilibrat în cursul anilor toate aceste cheltuieli într-un cîştig de 200 000 de mărci. Averea noastră întreagă se cifra, aşadar, la 795 000 de mărci. Din această sumă 100 000 i-au mai revenit lui Gotthold şi alte 267 000 celor din Frankfurt. Dacă mai scădem cele cîteva mii pe care, prin testament, tata le-a donat pentru spitalul Sfîntului Duh, pentru fondul de ajutorare a văduvelor de negustori, rămîn aproximativ 420 000 de mărci, la care se adaugă zestrea ta, adică 100 000. Aceasta e, în linii generale, situaţia, făcînd abstracţie de tot felul de mici oscilaţii. Va să zică, nu sîntem aşa grozav de bogaţi, dragă Bethsy, şi trebuie să mai ţinem seama şi de faptul că, deşi volumul afacerilor a scăzut, cheltuielile au rămas aceleaşi, fiindcă profilul firmei nu ne permite să le reducem… Ai putut să mă urmăreşti?

Cu broderia în poală, doamna consul dădu din cap cu oarecare şovăială.

– Desigur, dragă Jean, spuse ea, deşi nu înţelesese tot şi nu pricepea deloc de ce aceste sume mari ar trebui s-o împiedice să angajeze un fecior.

Consulul trase din ţigară, cu capul răsturnat pe spate, dădu drumul unui rotocol de fum, apoi continuă:

– Desigur, te gîndeşti că în ziua în care Dumnezeu îi va chema la el pe iubiţii tăi părinţi ne va rămîne o moştenire considerabilă – şi ai dreptate. Totuşi, să nu ne facem socoteli nechibzuite. Ştiu că tatăl tău a avut pierderi destul de grele şi asta, după cum toată lumea a aflat, din pricina lui Justus. Justus e un om extrem de simpatic, dar nu prea se arată destoinic în afaceri şi a avut şi un nenoroc de care nu e vinovat. Din pricina mai multor clienţi a avut pierderi foarte supărătoare. Pierzînd mereu din capital, a fost nevoit să recurgă, prin mijlocirea unor bancheri, la credite scumpe şi, pentru a se evita o catastrofă, tatăl tău a trebuit să intervină în mai multe rînduri cu sume importante. Aşa ceva s-ar mai putea repeta şi în viitor şi o să se repete, mă tem, fiindcă – iartă-mă Bethsy, dacă îţi vorbesc cît se poate de sincer – acea seninătate şi uşurinţă atît de încîntătoare la tatăl tău, care nu se mai ocupă de comerţ, nu-l prinde deloc pe fratele tău, care e om de afaceri… înţelegi ce vreau să spun… Justus nu e îndeajuns de prevăzător, nu-i aşa? E cam pripit şi superficial… De altfel nici părinţii tăi nu-şi refuză nimic, şi de asta mă bucur din toată inima, trăiesc pe picior mare… potrivit situaţiei lor.

Doamna consul zîmbea cu îngăduinţă: cunoştea prejudecata soţului său faţă de înclinările spre eleganţă ale familiei Kröger.

– Pe scurt, continuă el, punînd restul de ţigară în scrumieră, în ceea ce mă priveşte, mă bizui în primul rînd pe convingerea că bunul Dumnezeu mă va ţine în puteri, şi cu ajutorul Lui milostiv voi putea ridica din nou averea firmei la înălţimea de odinioară… Sper că acum vezi mai limpede, dragă Bethsy…

– Foarte limpede, Jean, cît se poate de limpede, se grăbi să răspundă doamna consul, fiindcă în seara aceea renunţase să mai stăruie în privinţa feciorului. Dar acum să mergem la culcare, ce zici? S-a făcut tîrziu de tot.

Peste cîteva zile, cînd consulul, venind bine dispus de la birou, se aşeză la masă, luară totuşi hotărîrea ca Anton, feciorul care servise la Möllendorpf, să fie angajat.

VI

– Pe Tony o dăm la pension, la domnişoara Weichbrodt, declară consulul pe un ton atît de hotărît încît faptul era ca şi împlinit.

Fiindcă, aşa cum s-a arătat mai sus, în timp ce Thomas se deprindea cu negoţul, dovedind reale înclinaţii, în timp ce Clara creştea veselă, iar pofta de mîncare a bietei Klothilde umplea de bucurie pe toţi cîţi o priveau, de Tony şi Christian părinţii erau mai puţin mulţumiţi. Cît despre acesta din urmă, printre cele mai neînsemnate fapte de care putea fi mustrat, se număra şi acela că aproape în fiecare după-masă trebuia să ia cafeaua acasă la domnul Stengel – cu toate că, pierzîndu-şi răbdarea, doamna consul îi scrisese profesorului, invitîndu-l printr-un bilet graţios la dînsa acasă, pentru o explicaţie. Domnul Stengel apăru în Mengstrasse cu peruca de duminică, arborînd cel mai înalt guler şi o vestă împănată cu creioane ascuţite ca nişte lănci; în timp ce şedea lîngă doamna consul în salonul cu peisaje, Christian, ascuns în sufragerie, trăgea cu urechea la uşă. Eminentul pedagog îşi expuse elocvent, deşi cam stînjenit, vederile, vorbi despre esenţiala deosebire dintre „linie" şi „dungă", aminti de „pădurea verde" ca şi de lada cu cărbuni, repetînd tot timpul expresia „în consecinţă", convins de bună seamă că ea se potriveşte mai bine cu ambianţa distinsă. După un sfert de ceas apăru consulul, îl goni pe Christian din sufragerie şi îşi exprimă faţă de domnul Stengel viile regrete pentru că fiul său îi pricinuia atîtea nemulţumiri…

– O, nu, ferească sfîntul, domnule consul. E o minte deschisă, un băiat vioi, elevul Buddenbrook. Şi în consecinţă… Doar că e niţel cam zburdalnic, dacă mi-e permis să mă exprim astfel, hm… şi în consecinţă…

Consulul îl conduse politicos, prin toată casa, apoi domnul Stengel îşi luă rămas bun… Dar nu acesta era lucrul cel mai grav.

Lucrul cel mai grav a devenit public într-una dintre zilele următoare. Despre ce era vorba? Elevului Christian Buddenbrook i se dăduse voie să meargă într-o seară, cu un bun prieten al său, la Teatrul Municipal unde se juca *Wilhelm Tell* de Schiller. Rolul lui Walter, fiul lui Tell, era susţinut de o tînără actriţă, *demoiselle* Meyer *de la* Grange, care avea o slăbiciune cu totul specială şi anume: indiferent dacă se potrivea sau nu cu rolul pe care-l interpreta, ea

apărea pe scenă cu o broșă de briliante, despre care toată lumea știa că sînt adevărate, de vreme ce erau un dar al tînărului consul Peter Döhlmann, fiul răposatului angrosist de lemne Döhlmann din Wallstrasse numărul 1, de lîngă Holstentor. Consulul Peter era un așa-zis libertin, adică unul dintre domnii care, ca și Justus Kröger de pildă, aveau o purtare cam ușuratică. Era căsătorit, avea chiar o fetiță, dar de mai multă vreme nu se înțelegea cu nevasta sa și ducea o viață de adevărat burlac. Averea pe care i-o lăsase tatăl său, al cărui comerț îl continua, chipurile, fusese destul de însemnată, dar prin oraș se spunea că a început să mănînce totuși și din capital. Își petrecea timpul mai mult la club sau în Berăria Primăriei, unde lua și micul dejun. În fiecare dimineață pe la patru era văzut pe undeva pe străzi și făcea dese călătorii de afaceri la Hamburg. Dar înainte de toate era un zelos amator de teatru, nici o reprezentație nu-i scăpa și se interesa foarte îndeaproape de personalul artistic. *Demoiselle* Meyer *de la* Grange era ultima dintre tinerele artiste pe care în anii din urmă le distinsese cu briliante.

Dar să revenim la chestiune. În rolul lui Walter Tell, tînăra artistă era pur și simplu încîntătoare. Ea purta și de data aceasta broșa cu briliante și juca atît de mișcător încît, de emoție și entuziasm, elevul Buddenbrook avea lacrimi în ochi, ba se lăsă tîrît într-o acțiune ce nu putea izvorî decît dintr-un simțămînt din cale afară de puternic. Anume, într-o pauză, el cumpără la florăria de peste drum, plătind o marcă și opt șilingi și jumătate, un buchet, cu care piciul de paisprezece ani, cu nasul mare și cu ochii mici, înfundați în orbite, se îndreptă spre scenă; și fiindcă nimeni nu-l opri, o găsi pe domnișoara Meyer *de la* Grange, care stătea de vorbă cu consulul Peter Döhlmann în fața unei cabine. Consulul era cît pe ce să cadă pe spate de rîs, cînd îl zări pe Christian apropiindu-se cu buchetul în mînă, dar noul libertin, înclinîndu-se adînc și cu toată seriozitatea în fața lui Walter Tell, îi oferi florile, dădu încet din cap și îi spuse cu atîta sinceritate încît glasul lui suna aproape dureros:

– Ce frumos ați jucat, domnișoară!

– Ia te uită la el! Păi ăsta-i Crishan Buddenbrook! strigă cu vorba lui latră consulul Döhlmann.

Domnișoara Meyer *de la* Grange își ridică însă sprîncenele frumoase și întrebă:

– Băiatul consulului Buddenbrook?

Apoi, cu multă bunăvoință, mîngîie fața noului ei admirator.

Acestea erau faptele pe care, încă în aceeași seară, Peter Döhlmann le servi drept trufanda prietenilor săi la club. Dar vestea se răspîndi fulgerător de repede în oraș, ajunse chiar la urechile directorului școlii, care socoti că trebuie să discute cu consulul Buddenbrook. Cum privea acesta situația?… Nu era atîta mînios, cît mai degrabă copleșit, zdrobit de-a dreptul. Ședea aproape doborît în salonul cu peisaje, povestindu-i soției sale cele întîmplate.

– Ăsta e băiatul nostru! Iată pe ce drum a apucat…

– Pentru Dumnezeu, Jean, tatăl tău ar fi rîs de toată comedia asta. Și dacă o s-o povestești joi părinților mei, o să vezi că papà are să se amuze grozav…

Consulul izbucni:

– A, da! Sînt convins că are să-l amuze, Bethsy! Are să se bucure că sîngele lui uşuratic şi înclinările lui neserioase supravieţuiesc nu numai în domnişorul… libertin… Justus, ci, după cum arată semnele, şi într-unul dintre nepoţii săi… Ei, la naiba, tu mă sileşti să fac astfel de constatări! Auzi! Să se ducă la această… persoană! Să-şi cheltuiască banii de buzunar cu o astfel de femeie! Nu ştie ce face, admit, dar aplecarea spre viciu se arată limpede!

Da, cazul era grav într-adevăr, şi consulul era cu atît mai îngrozit, cu cît după cum s-a mai spus, nici Tony n-avea o purtare mai bună. E adevărat că, odată cu trecerea anilor, se lăsase de obiceiul de a-l face pe omul cu faţa galbenă să ţopăie, ca şi de vizitele la Liese, păpuşăreasa, dar capul şi-l purta din ce în ce mai semeţ, mai provocator şi mai ales după ce-şi petrecea vara la bunici, manifesta o înclinaţie condamnabilă spre trufie şi vanitate.

Într-o zi, consulul o surprinse citind, împreună cu mamzel Jungmann, *Mimili* de Clauren[4]. Descoperirea îl dezgustă. Răsfoi în tăcere volumaşul, apoi îl puse sub cheie, pentru totdeauna. În curînd ieşi la iveală o altă poznă: Tony – Antonie Buddenbrook – făcea plimbări prin preajma porţii oraşului singură-singurică cu un licean, prieten al fraţilor ei. Cei doi fuseseră văzuţi de doamna Stuht, aceeaşi doamnă Stuht căreia îi erau deschise uşile în societatea cea mai bună. Într-o zi cînd cumpăra o rochie în casa Möllendorpf, femeia adusese vorba despre plimbările domnişoarei Buddenbrook: „Eh, a ajuns şi mamzel Buddenbrook la vîrsta cînd…” La rîndul ei, pe un ton glumeţ, doamna senator Möllendorpf îi povesti consulului întîmplarea. Plimbările fură interzise. Dar în curînd se descoperi că în scorburile copacilor bătrîni de lîngă poarta oraşului, astupate doar pe ici-colo cu mortar, domnişoara Tony găsea bileţele de la acelaşi licean şi tot acolo îi lăsa şi răspunsul. Cînd s-au aflat toate acestea, consulului i se păru că e nevoie s-o pună pe Tony, care avea cincisprezece ani, sub o supraveghere mai severă, într-un pension şi anume în acela al domnişoarei Weichbrodt, din Mühlenbrink numărul 7.

VII

Therese Weichbrodt era gheboasă, atît de gheboasă, încît întrecea doar cu puţin înălţimea unei mese. Împlinise patruzeci şi unu de ani, dar fiindcă nu ţinuse niciodată să aibă o înfăţişare atrăgătoare, se îmbrăca asemenea unei cucoane de şaizeci, şaptezeci de ani. Peste buclele cărunte şi înfoiate purta o bonetă cu panglici verzi ce-i atîrnau pe umerii înguşti, de copil, şi în îmbrăcămintea ei neagră şi sărăcăcioasă nu se vedea nici urmă de podoabă, afară de broşa mare, ovală, din care, pictat pe porţelan, strălucea portretul mamei sale.

Mica domnişoară Weichbrodt avea ochi căprui, ageri şi inteligenţi, un nas uşor încovoiat şi buze subţiri pe care putea să le strîngă dîndu-le o expresie de extremă hotărîre. De altfel întreaga ei făptură mărunţică şi toate mişcările ei se caracterizau printr-o energie care avea ceva comic în ea, dar impunea respect.

La aceasta contribuia în mare măsură şi felul ei de a vorbi. Rostea cuvintele cu o mişcare vioaie, sacadată a maxilarului de jos, dînd din cap repede, insistent, exprimîndu-se concis şi fără particularităţi dialectale, limpede şi hotărît, accentuînd cu grijă fiecare consoană. Vocalele, însă, le lungea atît de mult încît în gura ei *u* devenea *o* sau chiar *a,* aşa că, de pildă, nu zicea ulcică cu unt, ci oleică cu ont sau chiar ant, iar căţeluşul ei care schelălăia cu încăpăţînare nu mai era „Bobby" ci „Babby". Cînd îi spunea unei eleve: „Fetiţo, nu fi stopidă!" izbind de două ori, scurt, cu arătătorul îndoit în masă, efectul era sigur; iar cînd *mademoiselle* Popinet, franţuzoaica, îşi punea prea mult zahăr în cafea, domnişoara Weichbrodt avea un fel de a se uita în tavan, de a bate darabana pe masă şi de a spune: „În locul domitale eu aş loa socriera-ntreagă", încît *mademoiselle* Popinet roşea pînă peste urechi…

În copilărie – Dumnezeule, ce mogîldeaţă de copil sfrijit o fi fost! – Therese Weichbrodt se botezase singură „Sesemi", şi acest nume şi l-a păstrat toată viaţa, aşa încît elevelor mai bune şi mai harnice, fie interne, fie externe, le îngăduia s-o numească astfel.

– Spune-mi Sesemi, copila mea, o pofti din prima zi pe Tony Buddenbrook, sărutînd-o scurt şi răsunător pe frunte. Îmi place să mi se spună aşa.

Pe sora ei mai mare, pe *madame* Kethelsen, o chema însă Nelly.

Madame Kethelsen, care avea vreo patruzeci şi opt de ani, rămăsese, după moartea soţului ei, fără mijloace de trai; locuia la soră-sa, într-o odăiţă sus, şi mînca la masa comună. Se îmbrăca la fel cu Sesemi; dar, spre deosebire de aceasta, era cît o prăjină, iar la încheieturile subţiri ale mîinilor purta nişte manşete de lînă. Nu era profesoară, nu cunoştea severitatea, întreaga ei fiinţă răspîndea numai blîndeţe şi veselie liniştită. Cînd vreuna dintre elevele domnişoarei Weichbrodt făcea vreo drăcie, ea rîdea din toată inima, cu atîta bunătate, încît ochii i se împăienjeneau de lacrimi, pînă cînd Sesemi ciocănea în masă şi striga „Nelly!", cu un aer autoritar, făcînd ca „Nelly" să sune „Nally", iar aceasta amuţea intimidată.

Madame Kethelsen asculta de sora sa mai mică şi se lăsa dojenită de ea ca un copil. Adevărul este că Sesemi o disprefuia din toată inima. Therese Weichbrodt era o fată citită, aproape o erudită, şi numai prin lupte mărunte, dar tenace, îşi păstrase credinţa din copilărie, religiozitatea pozitivă şi încrederea că într-o zi va fi răsplătită acolo, sus, pentru întreaga-i viaţă grea şi ştearsă. *Madame* Kethelsen, în schimb, era neinstruită, nevinovată, săracă cu duhul. „Buna mea Nelly…" – zicea Sesemi – „Doamne sfinte, ea e un copil, n-a ştiut niciodată ce înseamnă îndoiala, n-a avut niciodată de luptat cu ceva – e o fiinţă fericită…" În cuvinte de felul acesta se simţea tot atîta dispreţ, cît şi invidie, o slăbiciune scuzabilă însă a caracterului domnişoarei Sesemi.

Parterul înalt al căsuţei de suburbie, clădită din cărămidă roşie şi împrejmuită de o grădină bine întreţinută era destinat pentru clase şi sufragerie, în timp ce la primul cat şi chiar la mansardă se înşirau dormitoarele. Elevele domnişoarei Weichbrodt nu erau numeroase, căci în pension nu erau primite decît fete mai răsărite şi numai în primele trei clase erau admise şi

eleve externe; pe de altă parte, Sesemi ținea cu rigurozitate ca în casa ei să nu intre decît fete din familiile cele mai alese… Tony Buddenbrook fusese primită, cum spuneam, cu toată atenția; mai mult, pentru cină, Therese făcuse chiar un *Bischof,* un fel de punci dulce și roșu ce se servea rece și pe care îl pregătea cu adevărată măiestrie…

– Mai doriți puțin *Bischof?* întreba ea, dînd cordial din cap, și invitația suna atît de ispititor că nimeni nu-i putea rezista.

Domnișoara Weichbrodt ședea în capul mesei, pe două perne de sofa, și prezida ospățul cu energie și circumspecție; ridicîndu-și drept și semeț trupul schilod și mic, bătu cu vigilență în masă, strigă „Nally!" și „Babby!", și cu o singură privire o puse la punct pe *mademoiselle* Popinet, care se pregătea să ia tot aspicul de pe friptura rece de vițel. Tony fusese așezată între două eleve: Armgard von Schilling, o blondă trupeșă, fiica unui moșier din Mecklenburg, și Gerda Arnoldsen, de fel din Amsterdam, o apariție elegantă și stranie, cu părul greu, roșu-întunecat, cu ochii căprui foarte apropiați și cu fața albă, frumoasă și oarecum trufașă. În fața ei ședea, sporovăind întruna, franțuzoaica; părea o negresă și purta niște cercei de aur enormi. La capătul celălalt al mesei se afla, cu zîmbetul ei acru, costeliva englezoaică *Miss* Brown, care locuia de asemenea în casă.

Datorită *Bischof*-ului domnișoarei Sesemi, fetele se împrieteniră repede. *Mademoiselle* Popinet le povesti că noaptea trecută iar a avut un vis năprasnic…

– Ah! *quelle horreur!* „Azutor, azutor, oții, oții!" striga în asemenea ocazii, de toată lumea sărea din pat…

Apoi ieși la iveală că Gerda Arnoldsen nu cînta la pian, ca toate celelalte fete, ci la vioară, și că tatăl ei – maică-sa nu mai era în viață – îi făgăduise un Stradivarius veritabil. Tony nu era muzicală, la fel ca majoritatea membrilor familiei Buddenbrook și toți Krögerii. Nu era în stare să deosebească nici coralele ce se cîntau în biserica Sfînta Maria… Ah, orga din *Nieuwe Kerk* de la Amsterdam avea o *vox humana,* o voce omenească, cu o rezonanță minunată! – Armgard von Schilling vorbea despre vacile de acasă.

Această Armgard îi făcuse Antoniei, din prima clipă, cea mai profundă impresie: era întîia fată de nobil pe care o cunoștea. „Să te numești «von Schilling», ce fericire!"… Părinții ei, ai Antoniei, aveau cea mai frumoasă și mai veche casă din oraș; și bunicii ei erau oameni bine, dar se numeau, simplu „Buddenbrook" și „Kröger", fapt nespus de dureros. Nepoata distinsului Lebrecht Kröger se topea de admirație pentru titlul de noblețe al colegei sale Armgard și, în taină, se gîndea uneori că de fapt acest splendid „von" ei i s-ar potrivi mult mai bine, căci, Doamne, Armgard nici măcar nu știa să-și prețuiască fericirea, nici că-i păsa de ea; umbla de colo pînă colo, cu cosița ei groasă, cu ochii albaștri plini de bunătate și cu accentul ei lătăreț din Mecklenburg; nu era distinsă cîtuși de puțin, nu avea nici cea mai mică pretenție la așa ceva, îi lipsea chiar simțul pentru distincție. În căpșorul Antoniei însă, cuvîntul „distins" era înfipt uimitor de solid și ea i-l aplica cu

accent admirativ Gerdei Arnoldsen.

Gerda era o ființă oarecum deosebită şi avea în ea ceva straniu, ceva exotic; cu toate obiecțiile domnişoarei Sesemi, îi plăcea să-şi pieptene minunatul ei păr roşu într-un fel cam bătător la ochi. Mulți găseau că e o nerozie să cînte la vioară şi, în treacăt fie zis, vorba „nerozie" avea un sens de foarte aspră dezaprobare. Într-o privință însă, oricine trebuia să fie de acord cu Tony: Gerda Arnoldsen era o fată distinsă. Întreaga-i făptură – era pe deplin dezvoltată pentru vîrsta ei – obiceiurile, lucrurile ei, toate erau distinse: de pildă, obiectele de toaletă din fildeş aduse de la Paris, pe care Tony ştia să le prețuiască cu deosebire, deoarece la ei acasă se găseau de asemenea tot felul de lucruri pe care părinții sau bunicii le aduseseră de la Paris, şi pe care ei le socoteau foarte prețioase.

Cele trei fete se împrieteniră repede, erau în aceeaşi clasă şi dormeau cîteştrele în cel mai mare dormitor de la etaj. Ce clipe vesele şi plăcute petreceau în acest dormitor! Seara, pe la zece, se duceau la culcare, dar în timp ce se dezbrăcau, cele trei prietene se întindeau la taifas – în şoaptă bineînțeles, fiindcă alături, *mademoiselle* Popinet începea să viseze hoți… Franțuzoaica dormea într-o odaie cu mica Eva Ewers, o fetiță din Hamburg, al cărei tată, mare admirator şi colecționar de obiecte de artă, se stabilise la München.

Storurile cu dungi cafenii erau lăsate, pe masă ardea lampa joasă cu abajur roşu, iar în cameră plutea o uşoară mireasmă de micşunele şi de albituri proaspăt spălate, o atmosferă tihnită, calmă, de oboseală, de viață fără griji şi de reverie.

– Dumnezeule Doamne! exclamă Armgard care şedea pe dunga patului, dezbrăcată pe jumătate, cu cîtă uşurință vorbeşte doctorul Neumann! Intră în clasă, se aşază la catedră şi începe să vorbească despre Racine…

– Are o frunte frumoasă, înaltă, observă Gerda, care se pieptăna la licărul a două lumînări, în fața oglinzii aşezate între cele două ferestre.

– Da! se grăbi Armgard să întărească.

– Şi tu, Armgard, ai început să vorbeşti despre el *numai* ca să poți auzi asta; tot timpul îl priveşti cu ochii tăi albaştri, ca şi cum…

– Îl iubeşti? întrebă Tony. Vai, nu pot să-mi deznod şireturile; *te rog,* Gerda… aşa… Ei, îl iubeşti, Armgard? Mărită-te cu el! E o partidă foarte bună, o să ajungă profesor de gimnaziu.

– Doamne, ce nesuferite sînteți! Nu-l iubesc deloc. În nici un caz n-o să mă mărit cu un profesor, ci cu un moşier…

– Cu un nobil?

Tony lăsă să-i cadă ciorapul din mînă şi se uită gînditoare în ochii prietenei sale…

– Asta n-o ştiu încă, dar va trebui să aibă o moşie mare… Vai, cît mă bucur cînd mă gîndesc! O să mă scol la ora cinci şi o să mă ocup de gospodărie…

Trase plapuma peste ea şi cătă visătoare în tavan.

– Prin fața ochilor i se perindă cinci sute de vaci, spuse Gerda, privindu-şi prietena prin oglindă.

Tony nu era încă gata, totuşi îşi aşează capul pe pernă, îşi încrucişă palmele sub ceafă şi se uită şi ea, gînditoare în tavan.

– Eu, firește o să iau un comerciant, spuse. Trebuie să aibă mulți bani, ca să ne putem întemeia un cămin elegant; am această obligație față de familia mea și față de firmă, adăugă grav, da, da, așa am să fac, o să vedeți.

Gerda isprăvise cu pieptănătura de noapte şi acum îşi curăța dinții albi şi laţi, privindu-se în oglinda ei cu ramă de fildeş.

– Eu n-o să mă mărit, *probabil,* niciodată, spuse cu oarecare greutate, căci praful de mentă o împiedica să vorbească. Nici nu văd de ce m-aş mărita. N-am nici un chef de aşa ceva. Am să mă întorc la Amsterdam şi am să cînt duete cu papă, iar mai tîrziu, am să stau cu sora mea care e măritată…

– Ce păcat! strigă Tony cu însufleţire. Zău că e păcat, Gerda. Ar trebui să te măriți cu cineva de aici și să rămîi la noi toată viața… Ascultă-mă ce-ți spun… ar trebui să iei de pildă pe unul dintre frații mei…

– Pe ăla cu nasul mare? întrebă Gerda, căscînd cu un oftat mărunt, grațios şi leneş, şi acoperindu-şi gura cu oglinda de mînă.

– Sau cu celălalt, indiferent cu care… Doamne, ce frumos v-ați putea aranja! Jakobs ar face totul, Jakobs tapițerul din Fischstrasse; are gust. Aş veni în fiecare zi să vă văd…

Dar în clipa aceasta se auzi glasul domnişoarei Popinet:

– *Ah, voyons, mesdames!* La culcare, *s'il vous plaît!* Doar n-o să vă măritați astă-seară!

Duminicile însă şi vacanțele, Tony le petrecea acasă, în Mengstrasse, sau afară, la bunici. Ce fericire cînd în ziua de Paşti se nimerea să fie vreme frumoasă şi în grădina uriaşă a Krögerilor puteai căuta ouă şi iepuri de marţipan! Şi vacanțele de vară pe malul mării, cînd locuiau la hotelul băilor, bunătățile de la *table d'hôte,* băile, excursiile călare pe măgari! Iar în anii cînd afacerile consulului mergeau mai bine, călătorii mai lungi! Şi, mai presus de toate, Crăciunul, cu trei rînduri de daruri; acasă, la bunici şi la Sesemi, unde în seara aceea *Bischof*-ul curgea pîraie!… Totuşi, nicăieri noaptea de ajun nu era atît de minunată ca acasă, căci consulul ţinea ca această sfîntă sărbătoare să fie prăznuită cu strălucire, într-o atmosferă de solemnă reculegere. Cufundați într-o adîncă evlavie, membrii familiei şedeau în salonul cu peisaje, în timp ce în galeria cu coloane se adunau slugile şi tot felul de oameni bătrîni şi săraci, cărora consulul le strîngea pe rînd mîinile învinețite. Deodată, afară, răsuna un cîntec pe patru voci, executat de corul de copii de la biserica Sfînta Maria. Totul era atît de înălțător, încît inima începea să-ți bată mai tare. Apoi, în timp ce prin crăpătura uşii înalte, albe, cu două canaturi, mireasma de brad se strecura în odaie, doamna consul citea încet din vechea Biblie a familiei cu slove enorme capitolul de Crăciun; şi după ce afară se mai executa un cîntec, toți ai casei, intonînd *O, brad frumos,* treceau în procesiune solemnă prin galeria cu coloane şi intrau în salon, în salonul vast, cu statui pictate pe tapete, unde, luminos, sclipitor şi înmiresmat, bradul împodobit cu crini albi se înălța pînă în tavan, iar masa încărcată cu daruri se întindea de la ferestre pînă la uşă.

Afară în stradă, pe zăpada înghețată bocnă, cîntau flașnetari italieni și dinspre piață se auzea hărmălaia iarmarocului de Crăciun. În afară de micuța Clara, toți copiii luau parte la cina tîrzie din galeria cu coloane, la care se serveau imense cantități de crapi și de curcani umpluți…

Aici e locul să amintim că în acei ani Tony Buddenbrook a vizitat două moșii în Mecklenburg. A petrecut cîteva săptămîni de vară cu prietena ei Armgard, la domeniul domnului von Schilling, aflat față-n față cu Travemünde, de cealaltă parte a golfului. Altă dată călători cu verișoara sa, Thilda, la domeniul al cărui administrator era Bernhardt Buddenbrook. Proprietatea aceasta se numea *Ungnade*[5] și nu aducea o para chioară, dar pentru a petrece o vacanță, nu era tocmai de disprețuit.

Astfel se scurgea an după an și, punînd una peste alta, se poate spune că Tony avea o tinerețe fericită.

1 Orașul Wittenberg, așezat pe Elba, a fost centrul Reformei religioase conduse de Luther. În 1534 s-a tipărit la Wittenberg o ediție a *Bibliei* anume pentru orașul Lübeck în dialectul *plattdeutsch*.

2 Joc de cuvinte: *Hirte* înseamnă în limba germană pastor.

3 *Genüss* înseamnă în limba germană plăcere, iar *Genus* – gen.

4 *Heinrich Clauren* (1771–1854), scriitor german, autor de romane siropoase.

5 *Ungnade* înseamnă „pacoste” în limba germană.

Partea a treia

Această parte este închinată din inimă surorii mele Julia, în amintirea golfului nostru de la Marea Baltică.

I

Într-o după-amiază de iunie, nu mult după ora cinci, toată familia ședea în fața „portalului" din grădină, unde luase cafeaua. În interiorul pavilionului văruit, având o oglindă înaltă, pe a cărei față erau zugrăvite niște păsări fîlfîind din aripi, și, pe peretele din fund, două uși lăcuite, care privite mai cu atenție nu erau deloc uși, ci aveau doar două clanțe pictate, aerul era încins și apăsător, așa că mobila ușoară de lemn noduros și băițuit fusese scoasă în grădină.

Consulul, soția sa, Tony, Tom și Klothilde ședeau în semicerc, în jurul mesei rotunde pe care strălucea serviciul de cafea. Mai la o parte, cu o mutră de om nenorocit, Christian prepara a doua *Catilinară* de Cicero. Consulul era ocupat cu țigara și cu gazeta lui. Doamna consul își lăsase broderia în poală și o privea zîmbind pe micuța Clara care, împreună cu Ida Jungmann, căuta viorele pe pajiște, căci din cînd în cînd se găsea cîte un fir de floare prin iarbă. Cu capul proptit în palme, Tony citea de zor *Frații Serapion* de Hoffmann, în vreme ce Tom îi gîdila încetișor ceafa cu un fir de iarbă, fapt pe care, dinadins, ea se făcea că nu-l bagă deloc în seamă. Iar Klothilde, slăbuță, cu o înfățișare bătrînicioasă în rochița ei de creton înflorat, citea o povestire intitulată: *Orb, surd, mut și totuși fericit;* între timp aduna pe fața de masă fărîmele de biscuiți, apoi apuca cu cele cinci degete cîte o grămăjoară și o vîra cu grijă în gură.

Pe cerul ce începea să pălească încet-încet, erau cîțiva nori albi, nemișcați. Cu cărările și straturile ei simetrice, grădina se întindea multicoloră și îngrijită în lumina soarelui de după-amiază. Mirosul rezedei ce împrejmuia straturile de flori adia din cînd în cînd prin aer.

– Ei, Tom, spuse consulul bine dispus, scoțîndu-și țigara din gură, afacerea cu secara pentru firma *Van Henkdom & Comp.,* de care îți vorbeam, se face.

– Cît dă? întrebă Tom cu interes, renunțînd s-o mai necăjească pe Tony.

– Șaizeci de taleri pentru mia de kilograme… Nu e rău, ce zici?

– E excelent!

Tom știa că afacerea e într-adevăr foarte bună.

– Tony, ținuta ta nu e tocmai *comme il faut,* remarcă doamna Buddenbrook.

Fără să-și ridice ochii de pe carte, Tony își luă un cot de pe masă.

– Ce are a face? interveni Tom. Poate să stea cum poftește, tot Tony Buddenbrook rămîne. Thilda și ea sînt, fără discuție, cele mai frumoase ființe din familie.

Klothilde rămase cu gura căscată.

– Doamne! Tom… exclamă ea, şi era de neînţeles cum reuşea să lungească aceste trei silabe scurte.

Tony răbda şi tăcea, căci Tom îi era superior; nu era nimic de făcut, orice ar fi răspuns. Tom i-ar fi întors iar vorba şi rîsetele ar fi fost de partea lui. Se mulţumi să dea din umeri, trăgînd aerul cu nările dilatate. Dar cînd maică-sa începu să vorbească de balul ce se pregătea în casa consulului Huneus şi scăpă o vorbă şi despre nişte pantofi de lac, Tony îşi luă de pe masă şi celălalt cot şi arătă un interes deosebit de viu.

– Voi vorbiţi, vorbiţi, ce vă pasă, se văicări Christian, dar povestea asta e îngrozitor de gravă! Ce n-aş da să fiu şi eu negustor!

– Da, firește; în fiecare zi vrei altceva, spuse Tom.

În clipa aceasta se ivi Anton venind dinspre curte, cu un bilet pe tava de ceai. Toţi îl priveau curioşi.

– *Grünlich,* agent comercial, citi cu glas tare consulul. Din Hamburg. Un om plăcut, cu referinţe bune, fiu de pastor. Sînt în relaţii comerciale cu el. Ar fi ceva aici… Anton – n-ai nimic împotrivă, Bethsy? – roagă-l pe domnul să poftească încoace.

Un ins de statură mijlocie, de vreo treizeci şi doi de ani, cu pălăria şi bastonul în aceeaşi mînă, se apropia de ei, străbătînd grădina. Era îmbrăcat într-o jachetă lungă, lînoasă, de culoare galbenă-verzuie, purta mănuşi cenuşii de ață şi călca cu paşi mărunţi, cu capul întins puţin înainte. Sub părul rar, blond-deschis, faţa lui trandafirie zîmbea; dar lîngă una dintre nări, un neg răsărea. Barba şi mustăţile îi erau rase, în schimb, purta după moda englezească, favoriţi lungi, care erau de un galben-auriu puternic. Încă de departe omul îşi scoase înclinîndu-se pînă la pămînt pălăria mare, de un cenuşiu-deschis…

Făcu un ultim pas foarte lung, la care îşi roti bustul în semicerc, plecîndu-se astfel în faţa tuturor celor de la masă.

– Am nimerit într-un moment nepotrivit, vă tulbur liniştea familială, spuse domol, cu o rezervă plină de delicatețe. Răsfoiţi cărţi frumoase, staţi de vorbă… Vă cer mii de scuze.

– Sînteţi bine venit, scumpe domnule Grünlich! răspunse consulul ridicîndu-se, împreună cu cei doi fii ai săi, şi strîngînd mîna musafirului. Îmi pare bine că pot să vă salut şi în afară de birou, în mijlocul familiei mele. Domnul Grünlich, Bethsy, excelentul meu prieten şi tovarăş de afaceri… Fiica mea, Antonie… Nepoata mea, Klothilde… Pe Thomas îl cunoaşteţi… Acesta e al doilea fiu al meu, Christian, elev la gimnaziu.

La fiecare nume domnul Grünlich se înclina din nou.

– Cum spuneam, continuă el, n-aş vrea să am aerul unui intrus… Am venit în chestiuni de afaceri şi, dacă îmi permiteţi, l-aş ruga pe domnul consul să mă însoţească vreo cîţiva paşi prin grădină.

Doamna Buddenbrook îi răspunse:

– Ne-aţi face mare plăcere dacă n-aţi discuta numaidecît cu soţul meu despre afaceri şi v-aţi mulţumi, pentru cîteva clipe măcar, cu societatea noastră. Vă rog să luaţi loc.

– Mii de mulţumiri, rosti emoţionat domnul Grünlich.

Apoi se lăsă pe marginea scaunului adus de Tom, aşezîndu-şi pălăria şi bastonul pe genunchi, îşi trecu degetele printr-unul dintre favoriţi şi tuşi uşor, cam aşa: He-e-hm. Toate acestea păreau că vor să spună: „Asta ar fi introducerea. Şi-acum?"

Doamna consul atacă punctul principal al conversaţiei:

– Locuiţi la Hamburg? întrebă aplecîndu-şi capul într-o parte şi lăsîndu-şi broderia în poală.

– Da, doamnă consul. Domiciliul meu e la Hamburg, dar călătoresc mult; sînt foarte ocupat, din pricină că afacerile mele au un ritm foarte viu… he-e-hm… da, îndrăznesc să afirm acest lucru.

Gazda îşi ridică sprîncenele şi gura ei schiţă o mişcare ce părea să spună, cu un accent plin de respect „da?".

– Activitatea fără răgaz e o condiţie de viaţă pentru mine, adăugă domnul Grünlich, întorcîndu-se pe jumătate spre consul şi tuşi din nou, simţind privirea domnişoarei Antonie aţintită asupra lui, privirea aceea rece, scrutătoare, cu care fetele tinere îi măsoară pe tinerii domni străini şi care în orice clipă pare gata să devină dispreţuitoare.

– Avem rude la Hamburg, observă Tony, ca să spună şi ea ceva.

– Familia Duchamps, explică consulul, rudele răposatei mele mame.

– Oh, sînt perfect informat, se grăbi să răspundă domnul Grünlich. Am avut onoarea să-i cunosc într-o oarecare măsură. O familie distinsă, oameni inteligenţi şi de suflet pînă la unul, he-e-hm. Într-adevăr, dacă în toate familiile ar domni acelaşi spirit, lumea ar sta mult mai bine. Acolo găseşti credinţă, caritate, pietate adîncă, pe scurt: adevăratul spirit creştin, idealul meu de totdeauna. Şi toate acestea unite cu o nobilă mondenitate, cu o distincţie, cu o eleganţă strălucită, doamnă consul, care pe mine personal mă farmecă pur şi simplu.

Tony se gîndea: „De unde îi cunoaşte omul acesta pe părinţii mei? Le spune exact ceea ce ei doresc să audă". Consulul însă aprobă:

– Această îndoită înclinare sufletească e o adevărată podoabă pentru orice om.

Iar doamna consul nu se putu opri să nu-i întindă mîna, cu palma deschisă larg, din toată inima, zăngănindu-şi uşor brăţara.

– Parcă ai citit în inima mea, preastimate domnule Grünlich, rosti ea.

Domnul Grünlich se înclină, apoi se îndreptă din şale, îşi mîngîie favoriţii şi tuşi din nou, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Să mergem mai departe".

Doamna consul aminti în treacăt despre zilele din luna mai a anului patruzeci şi doi, atît de catastrofale pentru oraşul natal al domnului Grünlich.

– Într-adevăr, remarcă domnul Grünlich, incendiul acela a fost o nenorocire îngrozitoare, o încercare dureroasă. Pagubele s-au urcat la o sută treizeci şi cinci de milioane; da, ele au fost evaluate destul de exact. În ce mă priveşte însă… mulţumesc din toată inima providenţei… n-am avut nimic de suferit. Focul a bîntuit cu furie mai ales în parohiile Sfîntului Petru şi Sfîntului Nicolae… Ce grădină încîntătoare! se întrerupse, mulţumind consulului pentru ţigara pe care acesta i-o oferise. Dar pentru o grădină de oraş e

neobișnuit de mare! Și ce covor bogat de flori! O, Doamne, mărturisesc că am o mare slăbiciune pentru flori și pentru natură în general! Macii aceștia de pildă sînt de un efect extraordinar.

Domnul Grünlich lăudă arhitectura elegantă a casei, lăudă în general întregul oraș, lăudă și țigara consulului și găsi cîte un cuvînt amabil pentru fiecare.

– Pot să îndrăznesc a mă interesa de lectura domniei voastre, domnișoară Antonie? întrebă apoi surîzînd.

Din cine știe ce pricină, Tony se încruntă și răspunse, fără a se uita la domnul Grünlich:

– *Frații Serapion* de Hoffmann.

– Într-adevăr! Scriitorul acesta a produs lucrări cu totul remarcabile! Dar, vă rog să mă iertați, am uitat numele celui de al doilea fiu al domniei voastre, doamnă consul.

– Christian.

– Frumos nume! Îmi plac, dacă îmi îngăduiți să vă mărturisesc, și domnul Grünlich se adresă din nou stăpînului casei, îmi plac numele care arată prin ele însele că purtătorul lor e creștin. După cîte știu, în familia domniei voastre numele Johann se moștenește din tată în fiu… Cine nu se gîndește, rostindu-l, la discipolul favorit al Domnului? Eu, de pildă, dacă îmi pot permite să remarc, continuă domnul Grünlich cu aceeași elocvență, mă numesc, asemenea celor mai mulți dintre strămoșii mei, Bendix. E un nume ce nu poate fi considerat – nu-i așa? – decît ca o contractare dialectală din Benedikt. Și dumneavoastră, domnule Buddenbrook, ce citiți? A, Cicero! Nu e o lectură ușoară opera acestui mare orator roman. *Quousque tandem, Catilina…* he-e-hm! Da, n-am uitat încă de tot latina.

Consulul spuse:

– Eu, spre deosebire de răposatul meu tată, m-am ridicat totdeauna împotriva ideii de a obosi peste măsură capetele tinere cu greaca și latina. Sînt atîtea lucruri serioase și importante, mai necesare pentru viața practică…

– Mi-ați luat vorba din gură, domnule consul, se grăbi să răspundă domnul Grünlich, înainte de a fi reușit să formulez. E o lectură grea, și – uitasem să adaug – nu tocmai *nevinovată.* Las la o parte o mulțime de lucruri, dar îmi aduc aminte că în aceste discursuri sînt cîteva pasaje de-a dreptul indecente…

Cum o clipă toată lumea tăcu, Tony gîndi: „Acum îmi vine rîndul și mie". Asta din pricină că privirea domnului Grünlich se opri asupra ei. Și într-adevăr îi veni rîndul. Brusc, domnul Grünlich se ridică puțin, făcu un mic gest nervos și totuși elegant spre doamna consul și șopti cu înflăcărare:

– Vă rog, doamnă consul, o vedeți? Vă implor, domnișoară, se întrerupse cu glas tare, ca și cum Tony numai atît ar fi trebuit să înțeleagă, mai rămîneți o clipă în această poziție!… Observați, continuă din nou în șoaptă, cum se joacă razele soarelui în părul domnișoarei, fiica domniei voastre? În viața mea n-am văzut un păr mai frumos! rosti el deodată, privind în gol, grav și extaziat, parcă i-ar fi vorbit lui Dumnezeu sau propriei sale conștiințe.

Doamna consul zîmbi satisfăcută, dar consulul spuse:

– Nu-i mai vîrîți gărgăuni în cap, domnule Grünlich, iar Tony, fără a scoate o vorbă, își încruntă din nou sprîncenele.

Cîteva minute mai tîrziu, domnul Grünlich se ridică.

– Nu vreau să vă mai stingheresc, nu, doamnă consul, ferească sfîntul! Am venit pentru afaceri… dar cine ar putea rezista?… Acum însă datoria ne cheamă. Dacă îmi permiteți să vă rog, domnule consul…

– Nu e nevoie să vă asigur că mi-ar face mare plăcere dacă în timpul ședерii dumneavoastră în localitate ați considera această casă drept căminul dumneavoastră…

O clipă domnul Grünlich rămase mut de recunoștință.

– Vă sînt profund îndatorat, doamnă consul, spuse el cu emoție în glas, dar n-aș putea să abuzez de amabilitatea domniei voastre. Am reținut cîteva camere la hotelul Hamburg.

„Cîteva camere!" se gîndi doamna consul, și, exact așa cum intenționase domnul Grünlich, nici nu se putea gîndi la altceva.

– În orice caz, încheie dînsa, întinzîndu-i încă o dată mîna, cu o mișcare plină de cordialitate, sper să ne mai vedem.

Domnul Grünlich sărută mîna doamnei consul, așteptă o clipă ca și Antonie să i-o întindă pe a ei, ceea ce însă nu se întîmplă, descrise cu bustul un semicerc, făcu un pas mare înapoi, se mai înclină o dată, apoi, dîndu-și capul pe spate, cu un gest larg își puse pălăria cenușie și plecă împreună cu consulul.

– Ce om plăcut! repetă acesta, cînd se întoarse la familia sa, și își ocupă din nou locul la masă.

– Eu îl găsesc nesărat, îndrăzni să constate, și încă apăsat, Tony.

– Tony, pentru Dumnezeu! Auzi, judecată! exclamă cam indignată maică-sa. Un tînăr cu sentimente atît de creștinești!

– Un om atît de bine crescut, un om de lume! adăugă consulul. Tu nu știi ce vorbești.

Se întîmpla destul de des ca, în felul acesta, din politețe, părinții să-și adopte reciproc punctele de vedere; în asemenea cazuri erau și mai siguri că se înțeleg de minune.

Christian își încreți nasul proeminent și spuse:

– Cu cîtă importanță vorbește! „Stați de vorbă!" Și noi nu vorbeam deloc. Pe urmă: „Macii aceștia sînt de un efect extraordinar!" Uneori pare că își vorbește doar sieși cu glas tare. „Vă stingheresc, vă rog să mă iertați…" „În viața mea n-am văzut un păr mai frumos…"

Și Christian îl imită atît de bine încît chiar consulul trebui să rîdă.

– Da, se crede grozav de important, începu Tony din nou. N-a vorbit decît despre *el.* Comerțul *lui* e foarte viu, *el* iubește natura, *el* preferă numele cutare, *el* se numește Bendix… Aș vrea să știu: ce ne privesc pe noi toate astea? Le spunea numai ca să se laude cu orice preț, strigă fata deodată, cu adevărată furie. Ți-a spus și ție, mamă, și ție papà, *numai* lucruri pe care vă face plăcere să le auziți și asta numai pentru a vă intra pe sub piele.

– Dar nu-i un cusur, Tony, grăi sever, consulul. Cînd cineva se găsește într-o societate străină, încearcă să se arate într-o lumină cît mai favorabilă, își alege

cuvintele şi caută să placă; e limpede, nu?

– Eu găsesc că e un om bun, rosti Klothilde, blînd şi tărăgănat, deşi era singura persoană de care domnul Grünlich nu se ocupase deloc.

Thomas se abţinu să-şi exprime vreo părere.

– Destul! încheie consulul. E un bun creştin, un om capabil, activ şi cu o aleasă educaţie, iar tu, Tony, eşti o domnişoară – ai optsprezece ani, azi-mîine nouăsprezece – faţă de care el a fost atît de amabil şi de curtenitor; ar trebui să-ţi înfrînezi pofta de a critica. Fiecare dintre noi îşi are cusururile sale şi tu, iartă-mă, eşti într-adevăr ultima care ar avea dreptul să ridice piatra… Hai, la treabă, Tom!

Tony însă murmură pentru sine:

– Hm! Favoriţi aurii!… şi îşi încruntă sprîncenele cum făcuse de mai multe ori în după-amiaza aceea.

II

– Vă spun cu toată sinceritatea, domnişoară: mi-a părut nespus de rău că nu v-am găsit acasă! zise cîteva zile mai tîrziu domnul Grünlich, întîlnind-o în Mengstrasse, colţ cu Breite Strasse, pe Tony care se întorcea din oraş. Mi-am permis să prezint omagiile mele doamnei consul şi absenţa dumneavoastră m-a întristat… Dar ce fericit sînt că în sfîrşit v-am întîlnit totuşi!

Domnişoara Buddenbrook se opri cînd omul începu să vorbească, dar ochii, pe jumătate închişi şi întunecaţi deodată, nu şi-i ridică decît pînă la pieptul domnului Grünlich, iar în jurul gurii îi juca acel zîmbet ironic şi neîndurător cu care o fată tînără cîntăreşte şi respinge un bărbat… Buzele i se mişcară; ce să răspundă? Ah, îi trebuia un cuvînt care să-l repeadă cît colo, să-l nimicească odată pentru totdeauna pe acest Bendix Grünlich, o vorbă sprintenă, spirituală, usturătoare care să-l rănească cu ascuţişul ei şi în acelaşi timp să-i impună…

– Fericirea nu e reciprocă! spuse în sfîrşit cu privirea pironită tot în pieptul domnului Grünlich; şi după ce trase această săgeată rafinat înveninată, se răsuci pe călcîie şi, cu capul dat pe spate, cu faţa îmbujorată, mîndră de răspunsul sarcastic pe care ştiuse să i-l dea, se duse acasă, unde află că domnul Grünlich a fost poftit duminica următoare la o friptură de viţel…

Şi domnul Grünlich veni. Veni îmbrăcat într-o redingotă nu tocmai după ultima modă, dar de bună calitate, evazată şi cu multe cute, care îi dădea o aparenţă de seriozitate şi de gravitate; avea faţa trandafirie şi surîzătoare, părul rar îi era pieptănat îngrijit, cu cărare, favoriţii frizaţi şi parfumaţi. Mîncă midii cu sos, supă *à la julienne,* peşte prăjit, friptură de viţel cu cartofi în smîntînă şi conopidă, budincă cu sos *marasquino* şi *roquefort* cu pîine neagră. Şi la fiecare fel găsi un nou cuvînt de laudă pe care ştia să-l strecoare cu delicateţe. Îşi ridica, de pildă, linguriţa de desert, se uita la o statuie de pe tapet şi îşi spunea, cu glas tare:

– Dumnezeu să mă ierte, dar nu pot altfel; am luat o bucată zdravănă, dar

budinca asta e atît de grozavă încît *trebuie* s-o rog pe binevoitoarea gazdă să-mi mai dea o bucăţică – apoi se uita la doamna consul, clipind şăgalnic din ochi.

Cu consulul discuta chestiuni de afaceri şi de politică, dînd dovadă de principii serioase şi solide. Cu doamna consul vorbea despre teatru, despre sindrofii şi toalete; avea cuvinte amabile şi pentru Tom, pentru Christian şi pentru biata Klothilde, ba chiar şi pentru micuţa Clara şi domnişoara Jungmann… Tony stătea tăcută, iar el nu făcea nici o încercare de a se apropia de ea; doar din cînd în cînd îi arunca, cu capul înclinat într-o parte, cîte o privire în care se putea citi atît mîhnire cît şi voioşie.

În acea seară, luîndu-şi rămas bun, domnul Grünlich lăsă în urma lui o impresie şi mai puternică decît după întîia vizită.

– Un bărbat cu o educaţie desăvîrşită, constată doamna consul.

– Un bun creştin, un om vrednic de toată stima, întregi consulul.

Christian îi imită şi mai bine vorbele şi gesturile, iar Tony spuse noapte bună încruntîndu-şi sprîncenele; avea nelămurita presimţire că pe domnul acesta care cucerise cu o iuţeală atît de neobişnuită inima părinţilor o să-l mai vadă.

Şi într-adevăr, în după-amiezile cînd se întorcea de la vreo vizită sau de la vreo sindrofie de fete, îl găsea pe domnul Grünlich cuibărit în salonul cu peisaje, citindu-i doamnei consul din *Waverley* de Walter Scott – ba chiar cu o pronunţie exemplară de vreme ce călătoriile sale în interes comercial îl purtaseră, după cum spunea, şi prin Anglia. Tony, luînd în mînă o altă carte, se aşeza deoparte şi domnul Grünlich i se adresa cu glas domol:

– Poate că ceea ce citesc nu e pe placul dumneavoastră, domnişoară…

Tony îşi repezea capul pe spate şi îi dădea un răspuns înţepător, sarcastic, ca de pildă:

– Nu, cîtuşi de puţin.

Dar domnul Grünlich nu se lăsa tulburat, începea să vorbească de părinţii lui, decedaţi înainte de vreme, de tatăl său care a fost pastor, predicator, un creştin în înţelesul cel mai înalt al cuvîntului şi în acelaşi timp un om de lume tot atît de desăvîrşit…

Apoi, într-o zi, fără ca Tony să fi fost de faţă la vizita lui de adio, domnul Grünlich plecă la Hamburg.

– Ida, îi spuse domnişoarei Jungmann, care-i era prietenă de încredere, individul a plecat.

Dar Ida Jungmann îi răspunse:

– O să vezi, copila mea…

Opt zile mai tîrziu, în sufrageria mică se petrecu următoarea scenă: pe la orele nouă Tony coborî şi rămase cu gura căscată cînd îl văzu pe tatăl ei şezînd încă lîngă doamna consul, la masa unde li se servise cafeaua. Îi întinse fruntea să i-o sărute, apoi se aşeză la locul ei, proaspătă, flămîndă, cu ochii roşii de somn; luă zahăr, unt şi brînză cu mărar.

– Ce bine-mi pare, papă, că măcar o dată te găsesc şi eu aici! spuse fata apucînd cu şervetul un ou fierbinte pe care apoi îl sparse cu linguriţa de ceai.

– Am aşteptat-o azi dinadins pe mica noastră somnoroasă, îi răspunse consulul care-şi fuma ţigara şi, cu gazeta împăturită, lovea încet şi stăruitor în

masă.

La rîndul ei, doamna consul îşi termină, cu mişcări încete şi graţioase, micul dejun, apoi se rezemă cu spatele de speteaza canapelei.

– Thilda, trebăluieşte de mult prin bucătărie, continuă, cu tîlc, consulul, şi eu de asemenea aş fi de mult la birou, dacă maică-ta şi cu mine n-am avea de vorbit într-o problemă serioasă cu fetiţa noastră.

Tony, cu gura plină de pîine cu unt, se uita, cu un amestec de curiozitate şi de spaimă, cînd în ochii tatălui său, cînd în ochii maică-sii.

– Mănîncă mai întîi, copila mea! o îndemnă doamna consul.

Tony însă lăsă cuţitul din mînă şi strigă:

– Dă-i drumul, papà, spune-mi numaidecît!

Fără a înceta să se joace cu ziarul, consulul se mulţumi să repete:

– Hai, mănîncă.

În timp ce îşi bea în tăcere şi fără poftă cafeaua şi îşi mînca oul şi tartina cu brînză verzuie, Tony începu să bănuiască despre ce era vorba. Prospeţimea dimineţii i se şterse de pe obraji, păli puţin, refuză mierea şi în curînd declară, cu glas stins, că a isprăvit…

– Draga mea copilă, începu consulul, după o clipă de tăcere, ceea ce vrem să discutăm cu tine este cuprins în această scrisoare. Şi consulul continuă să bată în masă, dar nu cu gazeta, ci cu un plic mare, albăstrui. Pe scurt: domnul Bendix Grünlich, pe care cu toţii l-am cunoscut ca pe un om vrednic şi amabil, îmi aduce la cunoştinţă că în timpul şederii sale în oraşul nostru, în inima lui, a încolţit o adîncă înclinaţie pentru fiica noastră şi ne cere mîna ei, după toate regulile cuvenite. Ce părere are buna noastră fetiţă despre acest lucru?

Tony şedea rezemată pe spate, cu capul în piept, şi cu mîna dreaptă răsucea încet inelul de argint pentru şervet. Deodată însă îşi ridică ochii, nişte ochi întunecaţi şi plini de lacrimi. Apoi cu glasul chinuit spuse sacadat:

– Ce vrea de la mine omul ăsta? Ce i-am făcut?

Izbucni în plîns.

Consulul aruncă o privire nevestei sale, apoi se uită încurcat în ceaşca goală din faţa lui.

– Dragă Tony, zise blînd doamna consul, de ce acest *échauffement?* Poţi fi sigură, nu-i aşa, că părinţii tăi îţi vor binele şi că ei nu te pot sfătui să refuzi situaţia ce ţi se oferă pentru întreaga viaţă. Vezi tu, eu înţeleg că nu ai încă un sentiment definitiv pentru domnul Grünlich. Dar asta vine, te asigur, vine cu timpul… O fiinţă tînără ca tine nu ştie niciodată precis ce vrea… în capul ei e tot atîta confuzie ca şi în inimă… Trebuie să-i dăm răgaz inimii, iar capul trebuie să-l ţinem deschis pentru sfaturile oamenilor cu experienţă care se îngrijesc cu chibzuială de soarta noastră…

– Dar eu nu ştiu nimic despre el, izbucni Tony deznădăjduită, ştergîndu-şi lacrimile cu şerveţelul de batist, pătat cu ou. Ştiu doar atît că are favoriţi aurii şi o întreprindere foarte activă.

Buza ei superioară, tremurînd de plîns, avea o expresie nespus de înduioşătoare. Cu o mişcare subită de afecţiune, consulul îşi apropie scaunul de

al ei şi o mîngîie pe păr, zîmbind.

– Mica mea Tony, spuse el, ce ai putea să ştii despre domnul Grünlich? Eşti doar un copil, vezi tu, şi n-ai avea de unde şti mai mult nici dacă ar fi stat aici, nu patru, ci cincizeci şi două de săptămîni… Tu eşti o fetiţă, nu cunoşti încă lumea şi trebuie să te bizui pe sfatul celor care o cunosc şi care îţi vor binele…

– Nu înţeleg… nu înţeleg… suspină Tony, buimăcită, vîrîndu-şi capul, ca o pisicuţă, sub mîna ce o mîngîia. Vine aici… le spune tuturor cîte o vorbă plăcută… pleacă iar… şi scrie că vrea să mă… Nu înţeleg de unde şi pînă unde… Ce i-am făcut?

Consulul zîmbi din nou.

– Toate astea le-ai mai spus o dată, Tony, şi tocmai asta arată că eşti un copil neajutorat. Fetiţa mea să nu creadă cumva că vreau s-o împing de la spate, s-o chinuiesc. Toată treaba asta putem şi *trebuie* chiar s-o cumpănim în linişte, căci e o problemă serioasă. În sensul acesta am să-i răspund deocamdată şi domnului Grünlich, fără a respinge dar şi fără a primi cererea lui. Sînt atîtea lucruri de care trebuie să ţinem seama!… Ei, ne-am înţeles? Gata! Acum papă pleacă la treburi… *Adieu,* Bethsy!

– La revedere, dragul meu Jean!

– Puţină miere tot ai putea să iei, Tony, spuse doamna consul după ce rămase singură cu fiică-sa care şedea nemişcată, cu capul în pămînt, pe scaunul ei. Trebuie să te hrăneşti bine…

Încet-încet, lacrimile fetei secară. Capul îi era înfierbîntat şi-i vuia de atîtea gînduri… Dumnezeule, ce întorsătură! Ştia, firește, că într-o zi va fi soţia unui negustor, că va face o căsătorie bună, avantajoasă, potrivită cu demnitatea familiei şi a firmei… Şi acum, iată că deodată, pentru prima oară, cineva voia într-adevăr s-o ia în căsătorie, cu tot dinadinsul. Cum trebuie să te porţi într-o astfel de împrejurare? Pentru ea, Tony Buddenbrook, se punea pe neaşteptate problema acelor cuvinte de o înspăimîntătoare însemnătate pe care pînă acum le cunoştea doar din cărţi. Era vorba de „consimţămîntul" ei, de „mîna" ei, de ceva „pentru toată viaţa"… Dumnezeule, ce situaţie nouă, cu totul nouă, aşa fără veste.

– Şi tu, mamă? Şi tu mă sfătuieşti să spun… „da".

Se codise o clipă să rostească cuvîntul „da", fiindcă i se părea supărător de patetic, ba chiar o stingherea; în cele din urmă însă îl pronunţă, pentru întîia oară în viaţă, şi cu demnitate, începu să se ruşineze puţin de neajutorarea ei de adineauri. Nu că i s-ar fi părut mai puţin absurd decît acum zece minute să se mărite cu domnul Grünlich, dar începea să se complacă în situaţia importantă în care se găsea.

– Să te sfătuiesc, fetiţa mea? răspunse maică-sa. Dar papă ţi-a dat vreun sfat? N-a zis ba, atîta tot. Nici el şi nici eu nu ne-am putea lua această mare răspundere. Căsătoria ce ţi se oferă este exact ceea ce se numeşte o partidă bună, draga mea Tony… Ţi-ai întemeia un cămin la Hamburg, în condiţii excelente, şi ai trăi pe picior mare…

Tony şedea nemişcată. Deodată parcă nişte draperii de mătase se iviră în faţa

ei, ca în salonul din casa bunicilor. Oare cînd va fi *madame* Grünlich va bea ciocolată dimineața? Nu se cuvenea să întrebe așa ceva.

– Cum spunea și tatăl tău, ai timp să te gîndești, continuă doamna consul. Dar trebuie să-ți atragem atenția că nu dai peste așa un noroc în fiecare zi și că această căsătorie corespunde întocmai obligațiilor și destinului tău. Da, fetița mea, și stărui asupra acestui lucru. Drumul ce ți s-a deschis astăzi e drumul pe care soarta ți l-a hărăzit, asta o știi de bună seamă și tu, foarte bine…

– Da, spuse Tony, dusă pe gînduri, desigur. Era pe deplin conștientă de îndatoririle ei față de familie și față de firmă și era mîndră de aceste îndatoriri. Ea, Antonie Buddenbrook, înaintea căreia comisionarul Matthiesen își scotea pînă la pămînt jobenul ponosit, ea, fata consulului Buddenbrook, care se plimba prin oraș ca o mică domniță, era pătrunsă în toate fibrele sale de istoria familiei. Croitorul din Rostock fusese, la vremea lui, un om foarte înstărit și de atunci ascensiunea continuase tot mai strălucit. Ea, Antonie, are menirea să contribuie la rîndul ei la strălucirea familiei și a firmei Johann Buddenbrook, printr-o căsătorie bogată și distinsă… La birou, Tom lucra pentru același lucru… Da, desigur, o astfel de partidă era cea indicată, dar de ce tocmai domnul Grünlich?!… Îl vedea în fața ei cu favoriții aurii, cu mutra roză, zîmbitoare, cu negul de lîngă nas, cu pașii mărunți; îi pipăia parcă haina lînoasă și aproape că-i auzea glasul mieros.

– Știam eu bine, spuse doamna Buddenbrook, că îndată ce ai să te liniștești n-ai să te mai împotrivești unor argumente chibzuite… Poate că ai și luat o hotărîre?…

– O, Doamne ferește! strigă Tony, accentuînd cu o bruscă indignare pe „o". Să mă căsătoresc cu Grünlich? Ce absurditate! Am rîs de el tot timpul, l-am ținut numai în înțepături… Nu-nțeleg din capul locului cum de mă poate suferi! Ar trebui să aibă totuși puțină mîndrie…

Apoi începu să-și picure miere pe o felie de pîine de secară.

III

În vara acelui an, familia Buddenbrook nu plecă în vilegiatură nici măcar în timpul vacanței lui Christian și a Clarei. Consulul declară că e prea ocupat cu afacerile sale comerciale, iar hotărîrea mereu amînată a Antoniei reținea de asemenea familia acasă, în așteptare. Consulul adresase personal domnului Grünlich o scrisoare foarte diplomatică, dar lucrurile nu se urneau din loc, din pricina fetei a cărei încăpățînare izbucnea în formele cele mai copilăroase.

– Să mă ferească Dumnezeu, mamă! Nu pot să-l sufăr, spunea ea, accentuînd cît se poate de energic prima silabă din ultimul cuvînt.

Sau declara solemn:

– Tată! – de obicei îl numea „papă" – niciodată n-am să-mi dau consimțămîntul.

Treburile s-ar fi împotmolit desigur pentru multă vreme, dacă, pe la mijlocul lui iulie, zece zile după convorbirea din sufrageria mică, nu s-ar fi întîmplat

următoarele:

Era după-amiază, o după-amiază caldă, cu cer albastru. Doamna consul plecase în oraş, şi Tony şedea la fereastră cu un roman în mînă, singură, în salonul cu peisaje, cînd Anton îi aduse o carte de vizită. Înainte chiar de a fi avut vreme să citească numele, un domn în redingotă evazată şi pantaloni de culoarea mazării intră în odaie; firește că era domnul Grünlich şi fața lui avea o gingășie rugătoare.

Tony sări îngrozită de pe scaun şi făcu o mişcare, ca şi cînd ar fi vrut să fugă în sufragerie… Cum ar fi fost cu putință să mai stea de vorbă cu un domn care i-a cerut mîna? Inima îi bătea cu putere şi fața i se îngălbeni ca ceara. Atîta vreme cît îl ştia departe, tratativele serioase cu părinții şi importanța neaşteptată ce se acorda persoanei şi hotărîrii ei îi făceau chiar plăcere. Dar uite că omul era din nou aici, în fața ei! Ce are să se întîmple? Simțea din nou că o s-o podidească plînsul.

Cu paşi repezi, cu brațele larg deschise şi cu capul aplecat într-o parte, domnul Grünlich înainta spre ea, cu aerul unui om care parc-ar fi vrut să spună: „Iată-mă, ucide-mă, dacă vrei!"

– Ce hotărîre a soartei! exclamă, să vă găsesc, pe *dumneavoastră,* Antonie! Spunea „Antonie".

Tony, care stătea în picioare, lîngă scaun, cu romanul în mîna dreaptă, îşi ţuguie buzele şi ridicîndu-şi capul la fiecare cuvînt, rosti sacadat, cu un accent plin de revoltă:

– Ce-vă-trece-prin-gînd?

Totuşi plînsul o îneca.

Domnul Grünlich însă era prea emoționat pentru a putea băga de seamă această întîmpinare.

– Puteam oare să mai aştept? Puteam să mai rezist dorinței de a mă întoarce? întrebă cu foc. Am primit acum o săptămînă scrisoarea *iubitului* dumneavoastră părinte, scrisoare care m-a umplut de nădejde! Puteam să mă zbat în îndoială, domnişoară Antonie? Nu mai puteam… M-am aruncat într-o trăsură… Am alergat încoace… Am reținut cîteva odăi la hotelul Hamburg… şi acum iată-mă aici, Antonie, pentru a auzi de pe buzele dumneavoastră cuvîntul suprem, hotărîtor, care mă va face mai fericit decît aş putea spune!

Tony încremeni, lacrimile îi secară de mirare. Acesta era, aşadar, efectul scrisorii pline de tact a tatălui ei, care amînase pe un timp nedeterminat orice răspuns? Bîlbîi de trei, patru ori:

– Vă înşelați… Vă înşelați…

Domnul Grünlich trase un fotoliu aproape de tot de scaunul ei aflat lîngă fereastră, se aşeză, silind-o şi pe Tony să-şi reia locul, uluită, şi în timp ce înclinîndu-se spre ea îi apucă mîna moale, continuă, cu glas emoționat:

– Domnişoară Antonie… din prima clipă, din după-amiaza aceea… Vă aduceți aminte de după-amiaza aceea?… Cînd am văzut întîia oară în cercul familiei făptura dumneavoastră de vis, plină de farmec şi distincție… numele dumneavoastră e scris… Se corectă: e săpat cu litere neşterse… în inima mea.

Din ziua aceea, domnișoară Antonie, dorința mea fierbinte, unică este de a dobîndi pentru întreaga viață frumoasa dumneavoastră mînă, și ceea ce scrisoarea iubitului dumneavoastră părinte mi-a îngăduit doar să sper, dumneavoastră veți preface într-o fericită certitudine… nu-i așa? Pot să mă bizui pe simpatia dumneavoastră… Să fiu sigur, nu-i așa, de reciprocitatea sentimentelor noastre!

Îi luă mîna într-ale sale și privi adînc în ochii ei măriți de spaimă. În ziua aceea domnul Grünlich nu purta mănuși de ață; mîinile lui erau lungi, albe, brăzdate de vine groase, albastre.

Tony se uita încremenită la fața lui trandafirie, la negul de la rădăcina nasului, și la ochii albaștri ca ai unui gînsac.

– Nu, nu! spuse ea precipitat, cu spaimă. Apoi adăugă: Nu vă spun „da".

Se opintea să vorbească dîrz, dar se și pornise pe plîns.

– Prin ce am meritat această neîncredere și șovăire din partea dumneavoastră? întrebă el cu glas înăbușit și aproape mustrător. Sînteți o fetiță răsfățată, ocrotită cu dragoste și grijă… dar eu vă jur, da, vă dau drept chezășie cuvîntul meu de bărbat că am să vă port pe brațe, că atunci cînd veți fi soția mea nimic n-o să vă lipsească și că la Hamburg veți duce o viață demnă de dumneavoastră…

Tony sări în picioare, își smulse mîna din mîinile lui și izbucnind în plîns, strigă, în culmea disperării:

– Nu… Nu! Am spus doar *nu!* Refuz cererea dumneavoastră; nu înțelegeți, pentru numele lui Dumnezeu?

Dar și domnul Grünlich se ridică. Se trase un pas înapoi, își deschise brațele și întorcîndu-și palmele în sus, rosti, cu seriozitatea unui om de onoare, hotărît:

– Vă dați seama, domnișoară Buddenbrook, că eu nu mă pot lăsa jignit în felul acesta?

– Dar eu nu vă jignesc, domnule Grünlich, zise Tony, părîndu-i rău de duritatea de adineauri.

Dumnezeule Doamne, de ce să i se întîmple tocmai ei astfel de lucruri? Altfel își închipuise ea o cerere în căsătorie! Crezuse că e de ajuns să spui: „Cererea dumneavoastră mă onorează, dar n-o pot primi", și totul e în regulă…

– Cererea dumneavoastră mă onorează, spuse într-adevăr, cît putu de liniștit, dar nu pot s-o primesc… Da, și acum… trebuie să vă părăsesc, iertați-mă, nu mai am timp.

Domnul Grünlich însă îi ațînu calea.

– Mă respingeți? întrebă cu glasul stins.

– Da, răspunse Tony, adăugînd, prevăzătoare: Îmi pare rău.

Domnul Grünlich respiră agitat, făcu doi pași mari înapoi, își înclină bustul într-o parte și arătînd cu degetul spre covor, strigă cu o voce înspăimîntătoare:

– Antonie!

Astfel stătură față-n față o clipă; el, într-o atitudine de sinceră mînie, poruncitor, Tony palidă, tremurînd, cu batista umedă la gură. În sfîrșit,

domnul Grünlich se întoarse şi, cu mîinile la spate, măsură cu paşi mari de două ori odaia, ca şi cum ar fi fost la el acasă. Apoi se opri lîngă fereastră, privind prin geam amurgul ce începuse să coboare.

Tony se îndreptă încet şi cu oarecare precauţie spre uşă; dar abia ajunse pînă-n mijlocul odăii, că se pomeni din nou cu domnul Grünlich în faţă.

– Tony, zise acesta aproape în şoaptă, apucînd-o blînd de mînă şi, încet de tot, se lăsă… se lăsă în genunchi. Favoriţii lui aurii atingeau mîna fetei. Tony… repetă el, uită-te la mine… Vezi bine în ce stare m-ai adus… Ai oare inimă, o inimă simţitoare?… Ascultă-mă… Ai în faţa dumitale un bărbat care va fi nimicit, distrus, dacă… da, un om care va muri de durere, reluă cu o anumită grabă, dacă-i dispreţuieşti iubirea! Iată-mă la picioarele dumitale. Te lasă inima să-mi spui: Te urăsc?

– Nu, nu! zise Tony grăbit, cu glas mîngîietor. Lacrimile i se zvîntară, în inima ei se trezeau emoţia şi compătimirea.

Dumnezeule, cît trebuie s-o iubească dacă a ajuns atît de departe, spunîndu-i lucruri care pentru ea erau cu totul străine şi indiferente! E cu putinţă ca *ea,* Tony, să trăiască astfel de clipe? Doar în romane citeşti aşa ceva şi uite că acum, în viaţa de toate zilele, un domn îmbrăcat în redingotă stă în genunchi în faţa ei şi o imploră… Gîndul de a se căsători cu el i se păruse pur şi simplu absurd, pentru că îl găsise nesărat pe domnul Grünlich. Dar acum zău că nu-i mai părea deloc nesărat. Glasul şi faţa lui exprimau o teamă atît de adevărată, o rugăminte atît de sinceră şi de deznădăjduită!…

– Nu, nu, repetă Tony, plecîndu-se emoţionată spre el, nu vă urăsc, domnule Grünlich, cum puteţi să spuneţi aşa ceva?… Dar acum ridicaţi-vă… vă rog.

– Nu vreţi să mă omorîţi? întrebă el din nou şi Tony îi răspunse încă o dată, cu un accent mîngîietor, aproape matern:

– Nu, nu…

– Ei, asta zic şi eu vorbă! strigă domnul Grünlich, sărind în picioare. Dar observînd mişcarea speriată a fetei îngenunche din nou şi spuse potolind-o îngrijorat: Bine, bine… Nici o vorbă mai mult, Antonie! Ajunge deocamdată… O să mai vorbim… Altă dată… Altă dată… Acum, la revedere… La revedere… O să mă întorc… La revedere!…

Se ridică repede, îşi luă de pe masă pălăria mare, cenuşie, îi sărută mîna şi ieşi grăbit pe uşa cu geamuri. Tony îl văzu apucînd zorit bastonul în galeria cu coloane şi dispărînd pe coridor. Stătea în mijlocul odăii, complet buimăcită, istovită, cu batista umedă în mîna ce-i atîrna fără vlagă.

IV

Consulul Buddenbrook spuse soţiei sale:

– Dacă aş şti că Tony are vreun motiv serios care o împiedică să se hotărască pentru această căsătorie!… Dar e un copil, Bethsy, dornică de distracţii, dansează la baluri, primeşte, şi chiar cu plăcere, ca tinerii să-i facă curte, fiindcă ştie că e frumoasă şi de familie bună… În taină şi fără să-şi dea seama,

poate, e în căutare, dar o cunosc: încă nu şi-a descoperit, cum se zice, inima… Dacă ai întreba-o, şi-ar răsuci capul spre dreapta, spre stînga, s-ar gîndi, s-ar gîndi… dar n-ar şti să spună un nume. E un copil, un pui de vrabie, o mică zvăpăiată… Dacă zice da, îşi va fi găsit locul, îşi va putea înjgheba un cămin frumuşel, cum îi doreşte inima, şi după cîteva zile îşi va iubi bărbatul… Nu e un Adonis, o, nu, nu e un Adonis, dar e totuşi cît se poate de prezentabil, şi la urma urmei, nici unei oi nu-i poţi cere să aibă cinci picioare, dacă-mi dai voie să mă exprim în limbaj comercial. Dacă vrea să aştepte pe cineva care să fie şi frumos şi partidă bună, n-am nimic de zis, ce o da Dumnezeu! Tony Buddenbrook va mai găsi oricînd ceva. Cu toate că, pe de altă parte… e totuşi oarecare primejdie, şi pentru a mă exprima tot în limbaj comercial, cu năvodul dai în fiecare zi, dar nu în fiecare zi prinzi peşte!… Ieri dimineaţă am stat de vorbă mai pe-ndelete cu Grünlich, care stăruie cu cea mai mare seriozitate în intenţiile lui, i-am văzut registrele… mi le-a prezentat… Nişte registre, Bethsy, să le pui în vitrină, nu altceva! Mi-am exprimat toată mulţumirea. Pentru o întreprindere abia înjghebată, treburile merg foarte bine, foarte bine. Averea lui se ridică la aproximativ 120 000 taleri, şi asta pare-se e doar o situaţie trecătoare, fiindcă omul adaugă în fiecare an o sumă frumuşică la capital… Informaţiile pe care mi le dau rudele noastre Duchamps – ştii, i-am întrebat şi pe ei – nu sînt nici ele rele: nu-i cunosc exact situaţia financiară, e adevărat, dar ştiu că trăieşte *gentleman like,* frecventează societatea cea mai bună şi, fapt notoriu, întreprinderea îi este prosperă şi cu ramificaţii. Ceea ce am aflat de la alte cîteva persoane din Hamburg, ca de pildă bancherul Kesselmeyer, m-a mulţumit de asemenea pe deplin. Pe scurt, după cum ştii şi tu, Bethsy, nu pot decît să doresc cu toată stăruinţa această căsătorie care ar fi atît de folositoare familiei şi firmei noastre. Doamne sfinte! Mă doare, firește, s-o văd într-o situaţie atît de apăsătoare pe biata copilă, împresurată din toate părţile, umblînd de colo pînă colo, obidită de abia-i mai auzi glasul. Dar nici pe Grünlich nu-l pot trimite pur şi simplu la plimbare… Pentru că mai e ceva, Bethsy, şi asta n-o pot repeta îndeajuns: în anii din urmă, Dumnezeu ştie de ce, nu ne-a mers prea strălucit. Nu că ajutorul ceresc ne-ar fi lipsit, Doamne fereşte, munca cinstită îşi găseşte răsplata cuvenită – dar afacerile merg anevoie… ah, anevoie de tot şi chiar în starea aceasta ne menţinem numai prin prudenţa deosebită de care dau dovadă. N-am progresat, în orice caz, n-am progresat substanţial de cînd tata a închis ochii… Vremurile nu sînt deloc favorabile pentru comerţ… În sfîrşit, nu prea avem de ce să ne bucurăm. Fata noastră e de măritat şi poate să facă o partidă pe care toată lumea o găseşte, spre folosul nostru, strălucită – de ce să n-o facă? Nu e bine să mai aşteptăm, Bethsy, nu e bine deloc! Mai vorbeşte-i încă o dată; azi după-amiază am încercat s-o conving pe cît am putut.

Consulul avea dreptate: Tony era la ananghie. Nu mai spunea „nu", dar nici „da" nu se îndura să spună. Doar Dumnezeu putea să-i ajute! Singură nu prea înţelegea ce o împiedica să-şi smulgă acest consimţămînt.

Între timp, cînd tatăl ei o lua deoparte şi-i spunea cîte o vorbă serioasă, cînd

maică-sa o poftea lîngă ea, pentru a-i cere să se hotărască în sfîrşit… Unchiul Gotthold şi familia lui nu fuseseră iniţiaţi în această chestiune, fiindcă ei se arătaseră totdeauna dispuşi să-i ia peste picior pe cei din Mengstrasse. În schimb, Sesemi Weichbrodt aflase cîte ceva, şi, într-o vorbire corectă, îi dădu cîteva sfaturi înţelepte, ba chiar şi mamzel Jungmann se găsi să-i spună: „Tony, draga mea, sufleţelul meu, nu-ţi mai face griji: tot în cercurile cele mai bune ai să rămîi…" – şi Tony nu mai putea pune piciorul în salonul bunicilor, salonul acela venerabil, îmbrăcat în mătase, de dincolo de poarta cetăţii, fără s-o audă pe bătrîna Kröger: „*A propos,* mi-a ajuns ceva la ureche; sper că ai să fii rezonabilă, mititico…"

Într-o duminică, Tony se afla cu părinţii şi fraţii ei în biserica Sfînta Maria. Pastorul Kölling tîlcuia în cuvinte puternice versetul care spune că „femeia trebuie să părăsească pe tatăl şi pe mama sa să-şi urmeze bărbatul". Deodată părintele se abătu de la text. Tony îşi ridică ochii spre el, crezînd că poate preotul o priveşte. Nu, slavă Domnului; răsucindu-şi în altă parte capul butucănos, el revărsa valuri de generalităţi asupra mulţimii evlavioase. Şi totuşi era limpede că pastorul pornea la un nou atac şi că fiecare cuvînt al lui ei îi era destinat. „Tînăra femeie care abia a ieşit din copilărie, grăia pastorul, care nu are încă nici voinţă proprie, nici judecată şi care cu toate acestea se împotriveşte sfaturilor pline de dragoste ale părinţilor, e vrednică de osîndă şi Domnul o va scuipa din gura sa…" – şi la această întorsătură, una dintre acelea după care pastorul Kölling se dădea în vînt şi pe care le rostea cu însufleţire, Tony se simţi totuşi atinsă de privirea lui pătrunzătoare, însoţită de o mişcare înspăimîntătoare a braţului… Apoi îl văzu, alături, pe tatăl său ridicîndu-şi mîna parc-ar fi vrut să spună: „Ajunge, ajunge; las-o mai domol!…" Nu încăpea nici o îndoială că pastorul Kölling era înţeles, fie cu el, fie cu doamna Buddenbrook.

Şedea ghemuită, cu faţa aprinsă, la locul ei obişnuit; avea impresia că ochii tuturor sînt pironiţi asupra ei şi în duminica următoare refuză cu dîrzenie să se mai ducă la biserică.

Umbla tăcută de colo pînă colo, abia mai rîdea, nu mai avea deloc poftă de mîncare şi cîteodată ofta atît de sfîşietor, de parcă s-ar fi luptat cu cine ştie ce hotărîre, pentru ca o clipă mai tîrziu să se uite cu ochi tînguioşi la ai săi… Stîrnea compătimirea celor ce o vedeau. Slăbise cu adevărat şi pierduse mult din prospeţime. În sfîrşit, consulul spuse:

– Aşa nu mai merge, Bethsy; n-avem dreptul să chinuim copilul. Are nevoie de o schimbare de aer, ca să se liniştească, să-şi limpezească gîndurile. Ai să vezi că atunci o să aleagă calea cea bună. Eu nu mă pot smulge de aici şi vacanţa, azi-mîine, trece… dar noi ăştialalţi, putem să rămînem foarte bine acasă. Din întîmplare, tocmai ieri a trecut pe aici bătrînul Schwarzkopf din Travemünde, Dietrich Schwarzkopf, comandantul pilotajului. Am scăpat cîteva vorbe şi el s-a arătat bucuros să ne găzduiască pentru cîtva timp fata… O să-i plătesc eu într-un fel… Acolo Tony va găsi o atmosferă tihnită, de familie, va putea să facă băi, să respire aer şi să-şi limpezească gîndurile. Tom o va însoţi şi

totul are să se rînduiască. Ar fi bine chiar mîine, nu mai tîrziu…

Tony primi cu plăcere propunerea. Domnul Grünlich nu se prea arăta, e adevărat, dar ştia că e în oraş, duce tratative cu părinţii ei şi aşteaptă… Dumnezeule, ar putea să se trezească în orice zi cu el în faţă, vociferînd, implorînd-o… La Travemünde şi într-o casă străină va fi mai sigură că scapă de el. Îşi făcu deci, repede şi voioasă, bagajul, apoi într-una dintre ultimele zile ale lui iulie se urcă, împreună cu Tom care trebuia s-o însoţească, în maiestuoasa trăsură a Krögerilor, îşi luă într-o excelentă dispoziţie rămas bun de la toţi şi respiră liniştită cînd trecu pe sub poarta oraşului.

V

Spre Travemünde mergi drept înainte, apoi treci apa cu bacul şi o apuci din nou drept înainte. Drumul acesta îl cunoşteau bine amîndoi. Deşi soarele ardea şi praful acoperea priveliştea sărăcăcioasă, copitele murgilor voinici, de Mecklenburg, ai lui Lebrecht Kröger ropoteau în cadenţă surdă pe şoseaua cenuşie ce aluneca sprinten înapoi. În mod excepţional masa fusese servită la ora unu şi cei doi fraţi plecaseră la ora două fix. Astfel la patru şi ceva ei puteau să sosească la destinaţie, căci dacă o birjă făcea drumul acesta în trei ore, Jochen, vizitiul lui Kröger, avea ambiţia să-l facă în două.

Tony, într-o rochie simplă, cenuşie, strînsă pe talie, picotea visătoare sub pălăria lată de paie şi sub umbrela tot de culoare cenuşie împodobită cu dantele de un galben-deschis, proptită de coşul trăsurii. Îşi pusese cu graţie, unul peste altul, picioarele încălţate cu ciorapi albi şi pantofi cu panglicuţe legate cruciş. Cu spatele rezemat de perne, ea şedea comod şi elegant; părea făcută pentru echipajul acela.

Tom, care împlinise douăzeci de ani, era îmbrăcat într-un costum îngrijit din postav albastru-cenuşiu; îşi dăduse pe ceafă pălăria de paie şi fuma ţigări ruseşti. Nu era prea înalt; dar mustăţile, mai închise decît părul şi genele, îi creşteau viguros. Ridicîndu-şi puţin, cum avea obiceiul, o sprînceană, el se uita la norii de praf şi la copacii ce se răsfirau înapoi pe cele două margini ale şoselei.

Tony se porni pe vorbă:

– Niciodată nu m-am bucurat aşa de mult că plec la Travemünde ca de data asta… mai întîi din tot soiul de motive… Degeaba te strîmbi, Tom. Ce n-aş da să pot lăsa la o depărtare şi mai mare o anumită pereche de favoriţi aurii!… Pe urmă o să avem un Travemünde cu totul nou acolo pe chei, la familia Schwarzkopf… Nici că o să-mi pese de societatea de la băi… O cunosc şi o răscunosc… Nu sînt deloc dispusă pentru aşa ceva… Şi pe urmă… pentru individul acela, acolo toate uşile sînt deschise, nu se sinchiseşte de nimic şi, ascultă-mă pe mine, ar fi în stare să răsară într-o bună zi lîngă mine, cu surîsul lui suav.

Tom îşi aruncă ţigara şi scoase alta din tabachera al cărei capac gravat cu artă înfăţişa o troică atacată de lupi. (Consulul o primise în dar de la un client rus.)

Ţigările acestea mici şi tari, cu vîrful aurit, erau pasiunea lui Tom. Fuma cu nemiluita din ele şi avea prostul obicei de a trage fumul adînc în piept, dîndu-i drumul în valuri domoale în timp ce vorbea.

– Da, spuse el, în privinţa asta… parcul băilor mişună de vilegiaturişti din Hamburg. Consulul Fritsche, care a cumpărat întreaga staţiune, e şi el din Hamburg… Papă zice că în timpul din urmă face nişte afaceri strălucite… dar să ştii că o să-ţi scape multe lucruri dacă nu te dai cît de cît cu ceilalţi… Peter Döhlmann e fireşte acolo; pe vremea asta nu stă niciodată în oraş; afacerile-i merg de la sine, tîrîş-grăpiş, bineînţeles… Curios!… Eh… Şi unchiul Justus vine sigur duminica, să dea cîte o raită pe la ruletă. O să fie acolo şi familiile Möllendorpf şi Kistenmaker, toţi în păr, cred că şi Hagenström…

– A, fireşte! Cum să lipsească Sarah Semlinger?…

– Întîi şi întîi că se numeşte Laura, draga mea, să fim drepţi.

– Şi cu Julchen, fireşte… Se spune că Julchen se logodeşte în vara asta cu August Möllendorpf şi Julchen *o va face!* Atunci vor intra definitiv în societate! Ei bine, Tom, e revoltător! O familie de venetici…

– Ei, Dumnezeule mare… *Strunck & Hagenström* ştiu să se descurce în afaceri; ăsta e esenţialul…

– Bineînţeles! Şi se ştie şi cum reuşesc… Cu coatele, fără nici un scrupul, fără un strop de eleganţă… Bunicul spunea despre Hinrich Hagenström: „La ăsta şi boul fată". Aşa spunea bunicul…

– Da, da, dar totuna e. Banul n-are miros. Iar în ceea ce priveşte logodna asta, e o afacere absolut corectă. Julchen va fi doamna Möllendorpf, iar August va avea o situaţie frumoasă.

– Ei, vrei să mă necăjeşti, Tom, ştiu eu, asta-i tot… Dar eu îi disprețuiesc pe oamenii ăştia…

Tom începu să rîdă:

– Doamne, Doamne… o să trebuiască să ne obişnuim cu ei, ştii. Cum spunea papă deunăzi: sînt în plină ascensiune… în timp ce familia Möllendorpf de pildă… Şi apoi nu li se poate contesta destoinicia. Hermann se arată de pe acum foarte folositor în afaceri, iar Moritz, cu toate că e slab de piept, a terminat şcoala în chip strălucit. Se zice că e foarte temut şi respectat; studiază dreptul.

– Foarte bine… dar eu tot mă bucur că mai sînt familii care n-au nevoie să se căciulească în faţa lor şi că de pildă noi, familia Buddenbrook, oricum…

– Bine, bine, spuse Tom, n-o să ne apucăm acum să ne grozăvim. Puncte vulnerabile se găsesc în orice familie, continuă cu voce scăzută, uitîndu-se la spatele lat al lui Jochen. Ce o să mai fie, de pildă, şi cu unchiul Justus, numai bunul Dumnezeu ştie. Papă clatină mereu din cap cînd vorbeşte de el şi cred că bunicul Kröger a trebuit să-l ajute de cîteva ori cu sume mari… Şi nici verii noştri nu prea fac mare ispravă. Jürgen, care are de gînd să-şi continue studiile, n-a fost în stare încă să-şi ia bacalaureatul… Şi nici Jakob care lucrează la *Dalbeck & Comp.,* la Hamburg, nu pare a avea deloc o purtare mulţumitoare. Niciodată nu-i ajung banii, cu toate că nu-i lipseşte nimic, căci mătuşa Rosalie

îi trimite tot ce-i refuză unchiul Justus… Nu, după părerea mea, e mai bine să nu ridicăm piatra împotriva nimănui. De altfel, dacă vrei să ții piept familiei Hagenström, nu-ți rămîne decît să te măriți cu Grünlich.

– De asta ne-am urcat în trăsură? Să vorbim de măritiș? Ei, da, poate că ar trebui să-l iau. Dar acum nu vreau să mă gîndesc la așa ceva. Vreau să uit. Acum mergem la familia Schwarzkopf. Nu-mi amintesc să-i fi văzut vreodată… Sînt oameni drăguți?

– A, Diederich Schwarzkopf e… un ciot bătrîn dat dracului… cum zice el. Nu vreau să spun că totdeauna vorbește așa. Numai după ce dă pe gît peste cinci pahare de grog. Într-o zi cînd a fost pe la birou, am mers împreună la societatea de navigație… A băut de a stins. Tatăl său s-a născut pe o corabie care făcea naveta Germania–Norvegia și pe urmă a ajuns căpitan pe această linie. Diederich are o pregătire bună; comandant de pilotaj e o situație de răspundere și e destul de bine plătită… E un bătrîn lup de mare… dar totdeauna galant cu femeile. Atenție, o să-ți facă un pic de curte…

– A…! Și nevastă-sa?

– Pe nevastă-sa n-o cunosc nici eu. Trebuie să fie o femeie simpatică. De altfel au și un băiat. Pe vremea cînd l-am cunoscut era într-a șaptea sau a opta; acum o fi student… ia te uită, marea! Încă un sfert de oră, poate chiar mai puțin…

Trăsura înaintă o bucată de drum pe o alee de fagi tineri chiar de-a lungul mării, ce se întindea albastră și pașnică în soare. Farul se ivi galben și rotund; cîteva clipe privirile lor alunecară peste golf și diguri, peste acoperișurile roșii ale orășelului, peste pînzele și odgoanele șalupelor din micul port. Apoi trecură de primele rînduri de case, lăsară în urmă biserica, apucară pe chei, de-a lungul rîului, și în sfîrșit, se opriră în fața unei căscioare drăguțe, cu veranda umbrită de perdeaua deasă a viței-de-vie.

Comandantul Schwarzkopf stătea în fața ușii și, cînd trăsura ajunse aproape, își scoase chipiul de marinar. Era un om scund, spătos, cu obrajii rumeni, cu ochii albaștri ca apa și cu o barbă brumată și țepoasă, care se întindea ca un evantai de la o ureche la cealaltă. Cu gura trasă într-o parte, și cu o pipă de lemn într-un colț, cu buza superioară rasă, puternică, roșie și bombată, făcea impresia unui om de treabă. O vestă albă de pichet strălucea de sub vestonul deschis, împodobit cu galoane aurite. Stătea cu picioarele crăcănate și cu burta scoasă puțin înainte.

– E o adevărată onoare pentru mine, mamzel, vă spun cu toată sinceritatea, că primiți să stați un timp la noi… O ajută cu multă grijă pe Tony să coboare din trăsură. Cu plecăciune, domnule Buddenbrook! Ce face tatăl dumneavoastră? Bine? Și doamna consul?… Mă bucur din toată inima!… Poftiți, poftiți, vă rog. Nevastă-mea a pregătit mi se pare o mică gustare… Dumneata mînă la hanul lui Peddersen, spuse el întorcîndu-se către vizitiul care adusese valiza în casă. Acolo e loc bun pentru cai… Sper că rămîneți la noi peste noapte, domnule Buddenbrook. Nu? Ei, se poate? Dar trebuie să răsufle și caii așa că n-ați ajunge în oraș înainte de a se întuneca.

– Ştiţi că aici e cel puţin tot aşa de bine ca la hotelul băilor, spuse Tony, un sfert de ceas mai tîrziu, cînd se aşezară cu toţii în verandă, în jurul mesei unde se servi cafeaua. Ce aer minunat! Pînă aici se simte mirosul ierbii de mare. Îmi pare grozav de bine că sînt din nou la Travemünde!

Printre stîlpii verandei, acoperiţi de viţă, se vedeau bărcile, debarcaderele de pe rîul lat sclipind în soare şi mai departe, înspre adăpostul luntrilor de pe „Priwal", peninsula Mecklenburgului, mult ieşită înainte. În comparaţie cu porţelanurile vechi şi fine de casă, ceştile cu margine albastră şi cu aspect de străchini păreau neobişnuit de greoaie, dar masa pe care în dreptul Antoniei gazdele aşezaseră un buchet de flori de cîmp, era îmbietoare şi drumul stîrnise pofta de mîncare a călătorilor.

– O să vedeţi cum o să vă refaceţi la noi, mamzel, spuse gospodina. Păreţi, cum să zic? – epuizată de oboseală. Da, aerul de oraş şi puzderia aceea de petreceri!…

Doamna Schwarzkopf, fiica unui pastor din Schlutup, părea cam de cincizeci de ani, era cu un cap mai mică decît Tony şi destul de pirpirie. Părul ei, încă negru, pieptănat lins şi cu îngrijire, era vîrît într-un fileu cu ochiuri mari. Purta o rochie de un cafeniu-închis, cu un guleraş alb croşetat de mînă, şi manşetele la fel. Era curată, blîndă, prietenoasă şi îşi poftea oaspeţii de zor să ia din cozonacul cu stafide, făcut de ea, care, înconjurat de smîntînă, zahăr, unt şi faguri de miere, era aşezat într-un coşuleţ în formă de luntre. Coşuleţul era împodobit de o bordură brodată cu mărgele, lucrată de micuţa Meta, care stătea lîngă maică-sa. Era o fetiţă drăgălaşă, de opt ani, îmbrăcată într-o rochiţă scoţiană, cu părul de culoarea inului împletit într-o cosiţă ţeapănă.

Doamna Schwarzkopf se scuză pentru odaia destinată domnişoarei Tony în care aceasta îşi şi făcuse la repezeală toaleta.

– E aşa de simplă…

– Ba deloc, e încîntătoare, spuse Tony, înmuind în cafea a patra felie de cozonac… Are vedere spre mare; asta-i principalul.

Tom se întreţinea cu bătrînul comandant despre vasul „Wullenwewer" care era în reparaţie în port.

Deodată, un tînăr ca de douăzeci de ani apăru pe verandă cu o carte în mînă. Îşi scoase pălăria sură, de pîslă şi, roşind, făcu o plecăciune cam stîngace.

– Ei, fiule, spuse comandantul, vii cam tîrziu… Apoi îl prezentă: Băiatul meu… şi rosti un nume pe care Tony nu-l înţelese – student în medicină; îşi petrece vacanţa acasă…

– Îmi pare foarte bine! spuse Tony, aşa cum învăţase.

Tom se ridică şi îi dădu mîna. Tînărul Schwarzkopf se înclină din nou, puse cartea la o parte şi, roşind din nou, se aşeză la masă. Era de statură mijlocie, cam subţirel şi cît se poate de blond. Puful de mustaţă, tot aşa de incolor ca şi părul tăiat scurt ce-i acoperea capul lunguieţ, abia se vedea. Iar părul şi mustaţa erau în perfectă armonie cu pielea feţei lui extraordinar de luminoasă, semănînd cu un porţelan poros şi învăpăindu-se la cel mai mărunt prilej. Ochii lui erau de un albastru ceva mai închis decît ai tatălui său şi aveau aceeaşi

expresie scrutătoare, nu prea vioaie, dar plină de bunătate; trăsăturile feței erau regulate și destul de plăcute. Cînd începu să mănînce, i se văzură dinții neobișnuit de frumoși, deși albi și sclipitori, ca fildeșul lustruit. Purta o haină scurtă, cenușie, închisă, cu clape la buzunare și cu elastic la spate.

– Da, vă rog să mă iertați, am întîrziat. Vorbea cam greoi și hîrîit. Am citit puțin la plajă și nu m-am uitat din timp la ceas.

Apoi se apucă să mestece tăcut, ridicîndu-și numai din cînd în cînd privirea spre Tom și spre Tony, a căror chipuri le cerceta de jos în sus.

Mai tîrziu, cînd, la stăruința gospodinei, Tony se pregătea să mai ia ceva, el spuse:

– În mierea de fagure puteți avea toată încrederea, domnișoară Buddenbrook… E un produs absolut natural… Cel puțin știi ce mănînci… Trebuie să vă hrăniți zdravăn… Aerul de aici slăbește… accelerează schimbul de materii. Dacă nu vă alimentați îndeajuns, o să slăbiți…

Avea un fel naiv și simpatic de a se apleca înainte cînd vorbea și de a se uita uneori la altă persoană decît aceea căreia i se adresa.

Maică-sa îl asculta cu drag, apoi iscodea cu privirea capul tinerei fete, dornică să știe ce impresie i-au făcut cuvintele băiatului ei. Bătrînul Schwarzkopf însă îi reteză vorba:

– Ia mai slăbește-ne, doctore, cu schimbul dumitale de materii… Nu ne interesează deloc.

Tînărul începu să rîdă, apoi, roșind din nou, își îndreptă privirea spre farfuria domnișoarei.

Comandantul pronunțase de cîteva ori numele băiatului său, dar Tony nu izbutise cu nici un chip să-l prindă. Era ceva ca „Moor" sau „Mord"… cu neputință de recunoscut în vorbirea lătăreață și provincială a bătrînului.

În sfîrșit, gustarea se isprăvi. Cu vestonul larg deschis, Diederich Schwarzkopf clipea tihnit în soare, apucîndu-se, ca și fiul său, să pufăie din pipele scurte de lemn, în timp ce Tom se consacră din nou țigărilor. Tinerii începură o discuție vie despre vechi istorii școlărești și Tony se amestecă veselă în vorbă. Tom îl cită pe domnul Stengel: „… Trebuia să faci o linie și ce-ai făcut? O dungă…" Păcat că nu era aici Christian. El le știa mult mai bine… Deodată Tom îi spuse soră-sii, arătînd spre florile din fața ei:

– Domnul Grünlich ar zice: „Sînt de un efect extraordinar!"

Roșie de mînie, Tony îl înghionti în coastă, aruncînd o privire sfioasă spre tînărul Schwarzkopf.

Cafeaua fusese servită neobișnuit de tîrziu și lumea zăbovi mai îndelung la masă. Se făcuse ora șase și jumătate și dincolo de „Priwall" amurgul începea să coboare, cînd comandantul se ridică:

– Ei, pe mine vă rog să mă iertați, spuse el, mai am ceva treabă dincolo în port… O să luăm masa la opt, dacă vă convine… Sau astăzi poate ceva mai tîrziu, ce zici, Meta? Și tu… îi spuse din nou pe nume băiatului, nu mai încurca lumea pe aici… Du-te și vezi-ți de ciolanele tale… Mamzel Buddenbrook o fi vrînd să despacheteze… Sau poate dumnealor vor să se ducă la plajă… În orice

caz, nu-i încurca.

– O, Doamne, Diederich, interveni blînd şi dojenitor doamna Schwarzkopf, de ce să nu mai stea şi el aici? Şi dacă dumnealor vor să meargă la ştrand, de ce nu s-ar duce şi el cu dînşii? E doar în vacanţă, Diederich!… De ce să nu se bucure şi el de musafirii noştri?

VI

Tony se trezi a doua zi dimineaţă în odăiţa ei curată, cu mobilă de culoare deschisă, îmbrăcată în creton înflorat, avînd simţămîntul acela de însufleţită bucurie pe care îl încearcă oricine în clipa cînd deschizînd ochii se pomeneşte într-o nouă condiţie de viaţă.

Se ridică în capul oaselor şi cuprinzîndu-şi genunchii cu braţele îşi dădu pe spate capul zbîrlit, privi clipind dunga îngustă şi orbitoare de lumină ce se strecura în odaie prin crăpătura obloanelor, apoi începu să se gîndească pe îndelete la întîmplările din ajun.

Abia un gînd atinse persoana domnului Grünlich. Oraşul, scena îngrozitoare din salonul cu peisaje, îndemnurile familiei şi ale pastorului Kölling, cît de departe erau toate acestea! Aici, în fiecare dimineaţă avea să se trezească fără nici o grijă… Aceşti Schwarzkopf sînt nişte oameni admirabili! Aseară au băut *bowle*[1] de portocale – nici mai mult nici mai puţin – şi au ciocnit pentru o fericită convieţuire. Toată lumea s-a simţit minunat. Bătrînul Schwarzkopf a povestit neîntrecut cîteva istorii cu haz din viaţa marinarilor, tînărul le-a vorbit despre Göttingen unde îşi făcea studiile… Dar ce ciudat: Tony tot n-a izbutit să-i afle numele de botez! A ascultat cu atenţie încordată, dar în timpul cinei nimeni nu l-a pronunţat, iar ea nu s-ar fi cuvenit să întrebe. Se căznea să ghicească… Cum l-o fi chemînd, Doamne, pe tînărul acesta? Moor… Mord? Altminteri îi plăcuse mult acest Moor sau Mord. Rîdea cu o şiretenie atît de blajină cînd cerea de băut şi în loc să spună „apă" înşira cîteva litere cu nişte cifre în coadă, încît bătrînul îşi ieşea din ţiţîni…

– Da, dar aceasta e formula ştiinţifică a apei – nu a apei din Travemünde, firește, căci lichidul *acesta* de aici trebuie să aibă o formulă mult mai complicată. În orice clipă s-ar putea să găseşti o meduză în el… înalta stăpînire are ideile ei proprii despre apa de băut…

Observaţia aceasta nu întîrziase să-i atragă o nouă dojană paternă pentru tonul disprețuitor cu care vorbise despre autorităţi. Doamna Schwarzkopf căuta mereu semne de admiraţie pe faţa domnişoarei Tony şi într-adevăr tînărul vorbea cu mult haz: glumeţ şi savant în acelaşi timp… Şi îi arătase un interes destul de stăruitor, cînd Tony i se plînsese că în timpul mesei i se înfierbîntă capul. Nu cumva are prea mult sînge? Ce i-a răspuns tînărul? A privit-o cu ochi cercetători şi i-a spus: „Da, pe la tîmple, arterele sînt umflate, dar aceasta nu exclude o carenţă de sînge sau de globule roşii în cap… Domnişoara e poate *puţin* anemică…"

Cucul sări din ornicul de perete sculptat şi vesti, cîntînd limpede şi adînc,

ceasurile:

– Şapte, opt, nouă, numără Tony. Sus!

Sări din pat şi deschise larg obloanele. Cerul era uşor acoperit, dar soarele strălucea. Privirea străbătea dincolo de far, departe, peste marea agitată, care era mărginită la dreapta de coasta arcuită a Mecklenburgului şi se întindea apoi în dungi albastre şi verzui pînă în zarea vaporoasă, contopindu-se cu ea. O să mă scald mai tîrziu, se gîndi Tony, dar mai întîi să mănînc zdravăn, să nu mă slăbească schimbul de materii… Se apucă să se spele, apoi, zîmbind, se îmbrăcă, cu mişcări sprintene şi vesele.

Abia trecuse de nouă şi jumătate cînd ieşi din cameră. Uşa odăii în care dormise Tom era deschisă; el plecase în zorii zilei înapoi, la oraş. Chiar aici sus, la înălţimea asta, unde nu erau decît odăi de dormit, mirosea a cafea. Parcă acesta ar fi fost mirosul caracteristic al căsuţei şi el sporea pe măsură ce Tony cobora scara cu balustradă de lemn simplă şi masivă şi trecea prin coridorul spre care dădea odaia de toate zilele, sufrageria şi biroul comandantului. Sprintenă în rochiţa ei de pichet alb, Tony ieşi în verandă într-o dispoziţie excelentă.

Doamna Schwarzkopf şedea doar cu fiul său la masa aproape strînsă. Pe deasupra rochiei cafenii, purta un şorţ de bucătărie cu pătrăţele albastre. Iar în faţă avea un coşuleţ cu chei.

– Mii de scuze că nu v-am aşteptat cu cafeaua, mamzel Buddenbrook, spuse ea, ridicîndu-se. Noi oamenii simpli ne sculăm devreme. Sînt atîtea treburi!… Schwarzkopf e la birou… Nu vă supăraţi, domnişoară, nu-i aşa?

La rîndul ei, Tony îşi ceru şi ea iertare.

– Să nu credeţi că totdeauna dorm aşa de mult. Mă simt foarte vinovată, dar băutura de aseară…

Tînărul Schwarzkopf începu să rîdă. Cu pipa scurtă în mînă, el stătea îndărătul mesei, în picioare. Avea o gazetă dinainte.

– Da, dumneata eşti de vină, zise Tony, bună dimineaţa!… Ciocneai întruna cu mine… Acum nu merit decît cafea rece. Trebuia să fiu gata de mult şi cu micul dejun şi cu baia.

– Nu, ar fi prea devreme pentru o femeie tînără. Ştiţi, la ora şapte apa era încă destul de rece: unsprezece grade; cam tăioasă după temperatura patului.

– De unde ştiţi că-mi place să mă scald în apă căldicică, *monsieur?* îl întrebă domnişoara Buddenbrook, aşezîndu-se la masă. Mi-aţi ţinut cafeaua caldă, doamnă Schwarzkopf!… Dar de servit o să mă servesc singură… Mulţumesc frumos!…

Gospodina se uită la ea cum înghiţea primele îmbucături.

– Şi domnişoara a dormit bine?… Da, salteaua e umplută cu iarbă de mare… De, sîntem oameni simpli… Ei, acum vă doresc poftă bună şi vă urez petrecere frumoasă de dimineaţă. Mamzel va găsi desigur multe cunoştinţe la plajă… dacă vă face plăcere, fiul meu vă poate însoţi. Să mă iertaţi că nu mai stau cu dumneavoastră, dar *trebuie* să văd de mîncare. Vom avea cîrnaţi la masă… De, facem şi noi ce putem.

– Eu sînt pentru mierea de faguri, spuse Tony cînd rămase singură cu tînărul. Ştii măcar ce mănînci.

Tînărul Schwarzkopf se ridică şi îşi aşeză pipa pe balustrada verandei.

– Dar fumează, te rog! Nu, nu mă supără cîtuşi de puţin. Acasă, cînd cobor la micul dejun, găsesc totdeauna fum de ţigară în odaie. Papà fumează mult… Dar ia spune-mi te rog, întrebă ea deodată, e adevărat că un ou are aceeaşi valoare nutritivă ca un sfert de pfund de carne?

Tînărul roşi pînă la sfîrcul urechilor.

– Vreţi, poate, să vă bateţi joc de mine, domnişoară Buddenbrook? întrebă rîzînd pe jumătate înciudat. Aseară tata mi-a tras încă un perdaf pentru neroziile şi fumurile mele profesionale, cum zice el…

– Dar eu am întrebat fără nici o intenţie. Tony era atît de uluită, încît pentru o clipă încetă să mănînce. Fumuri?… Cum poate cineva să spună asemenea vorbe?… Aş vrea să învăţ cîte ceva… Eu sînt o gîscă, vezi şi dumneata! La Sesemi Weichbrodt eram veşnic printre cele mai leneşe. Şi dumneata ştii, cred, atîtea lucruri! În sinea ei, Tony se gîndea: Fumuri? Cînd cineva se găseşte într-o societate străină, încearcă să se arate într-o lumină cît mai favorabilă, îşi alege cuvintele, caută să placă; e limpede, nu?

– Ei da, cam aşa este, spuse băiatul, măgulit. În ceea ce priveşte unele materii nutritive…

Apoi, în timp ce Tony mînca, iar tînărul Schwarzkopf trăgea din pipă, începură să vorbească despre Sesemi Weichbrodt, despre anii de pension ai Antoniei, despre prietenele ei, Gerda Arnoldsen, care acum era din nou la Amsterdam, şi Armgard von Schilling a cărei casă albă se zărea, pe vreme senină, de pe plajă…

Mai tîrziu, cînd isprăvise cu masa şi se ştergea pe gură, Tony întrebă, arătînd spre gazetă:

– E ceva nou în ea?

Tînărul Schwarzkopf începu să rîdă, clătinînd din cap cu o compătimire ironică.

– A, nu… Ce să fie? Ştiţi, gazeta noastră e o fiţuică jalnică!

– O… dar papà şi mama nu se pot lipsi de ea.

– Ei, da! spuse el roşind. O citesc şi eu, precum vedeţi, fiindcă n-ai alta la îndemînă. Dar, de pildă, ştirea despre cutare sau cutare angrosist şi consul care se pregăteşte de nunta de argint nu e de o importanţă prea zguduitoare… Da, da! Dumneavoastră rîdeţi, dar dacă aţi citi alte ziare, bunăoară *Königsberger Zeitung* al lui Hartung… sau *Rheinische Zeitung*… acolo aţi găsi desigur altceva! Fiindcă orice ar zice regele Prusiei…

– Ei, ce zice?

– Da… nu, din nenorocire mi-e peste putinţă să-l citez în faţa unei domnişoare… Şi roşi din nou. A spus o vorbă nu prea binevoitoare despre această presă, continuă tînărul cu un zîmbet de ironie cam silită, penibilă pentru Tony. Ştiţi că presa asta nu prea cruţă guvernul, pe nobili, pe popi şi pe iuncheri… Şi e destul de isteaţă ca să ducă de nas cenzura.

– Nici dumneata nu eşti prea blînd cu nobilimea.

– Eu? întrebă tînărul încurcat.

Tony se ridică.

– Ei, despre asta o să vorbim altă dată. Ce ar fi să mă duc la plajă? Uită-te cerul s-a înseninat aproape de tot. Astăzi n-o să mai plouă. Am o poftă grozavă să mă arunc din nou în valuri. Vrei să mă însoţeşti?

VII

Îşi puse pălăria mare de paie, îşi deschise umbrela, fiindcă, deşi adia o uşoară boare marină, era o căldură înăbuşitoare. Iar tînărul Schwarzkopf cu pălăria lui cenuşie de pîslă pe cap, cu o carte în mînă, mergea alături de ea, privind-o din cînd în cînd dintr-o parte. Înaintară de-a lungul cheiului, trecură în plimbare prin parcul băilor, ce se întindea în faţa lor tăcut şi fără umbră, cu aleile lui prunduite şi boschetele de trandafiri. Pavilionul cu muzică, ascuns între brazi, stătea tăcut, faţă-n faţă cu cazinoul, cu cofetăria şi cu cele două case elveţiene legate între ele printr-o lungă galerie. Era aproape unsprezece şi jumătate; vilegiaturiştii trebuiau să fie încă la plajă.

Cei doi tineri străbătură terenul de joc pentru copii, cu bănci şi cu un scrînciob mare, trecură prin apropierea stabilimentului de băi calde şi tăiară cu paşi agale piaţeta farului. Soarele revărsa valuri de văpaie în iarbă, stîrnind mireasma tare încinsă de trifoi şi de cimbru sălbatic, pîlcuri de muşte vinete bîzîiau obsedant sau îşi luau zborul în zigzag. Un murmur monoton şi stins urca dinspre mare şi în depărtări cîte o dungă de spumă sclipea ici-colo în soare.

– Spune-mi şi mie, ce citeşti? întrebă Tony.

Tînărul apucă volumul cu amîndouă mîinile şi îl frunzări repede de la sfîrşit spre început.

– A, nu e ceva pentru dumneavoastră, domnişoară Buddenbrook. Numai sînge şi intestine şi mizerie… Vedeţi, aici e vorba de edemul pulmonar, sau mai pe-nţeles, catarul sufocant. La boala aceasta veziculele pulmonare se umplu de un lichid apos; e o stare extrem de periculoasă şi se produce la congestiile pulmonare. În cazuri mai grave, bolnavul nu mai poate respira şi moare pur şi simplu. Şi toate acestea sînt tratate aici cu răceală şi de sus…

– Da, ce scîrbos!… Dar dacă vrei să te faci doctor… O să am grijă să fii doctorul nostru de casă, cînd Grabow n-o să mai practice medicina, să ştii!

– Ha, ha!… Şi ce citiţi dumneavoastră, dacă-mi daţi voie să vă întreb, domnişoară Buddenbrook?

– Îl cunoşti pe Hoffmann?

– Pe ăla cu dirijorul de orchestră şi cu cratiţa de aur? Da, drăguţe lucruri, dar ştiţi, mai mult pentru doamne… Bărbaţii trebuie să citească azi altceva.

– Acum *un* lucru trebuie să te mai întreb, se hotărî Tony după ce făcu cîţiva paşi. Care e de fapt numele dumitale de botez? Mi-a fost cu neputinţă să-l reţin şi mă enervează grozav. Cîtă bătaie de cap mi-a dat!…

– Bătaie de cap?

– Ei da… dar acum nu mă mai încurca şi dumneata. Nu se cuvine, poate, să-ţi pun astfel de întrebări, dar eu sînt curioasă din fire… De altfel s-ar putea ca toată viaţa să nu aflu…

– Ei, mă numesc Morten, spuse el, şi se înroşi mai rău ca niciodată.

– Morten? Frumos nume.

– Frumos?

– Păi da… în orice caz e mai frumos decît dacă te-ai numi Hinz sau Kunz. E ceva deosebit, are o rezonanţă străină.

– Dumneavoastră sînteţi o romantică, domnişoară Buddenbrook; aţi citit prea mult Hoffmann. Da, lucrurile stau pur şi simplu aşa: bunicul meu era pe jumătate norvegian şi se numea Morten… Şi m-au botezat cu numele lui. Asta-i tot…

Tony păşi cu grijă printre trestiile înalte şi ascuţite ce creşteau pe marginea plajei pustii. În faţa lor se întindea un rînd de pavilioane de scînduri cu acoperişuri conice, şi printre ele se puteau vedea coşurile-gherete de răchită, aşezate mai aproape de apă, în preajma cărora familii întregi şedeau tolănite în nisipul fierbinte: doamne purtînd *pince-nez* cu sticle albastre, în mînă cu cîte un volum luat de la biblioteca de împrumut, domni în costume de culoare deschisă, desenînd alene, cu bastonul, diverse figuri în nisip, copii arşi de soare, cu pălării mari de paie, care lucrau de zor cu nişte lopăţele, se tăvăleau pe jos, săpau fîntîni şi tunele, coceau cozonaci în tipsii de lemn, se bălăceau desculţi în apa mică şi dădeau drumul vaporaşelor de hîrtie… La dreapta, deasupra mării, se ridica clădirea de lemn a stabilimentului băilor.

– Mergem chiar înspre pavilionul familiei Möllendorpf, spuse Tony. Să facem mai bine un mic ocol.

– Bucuros… Dar desigur dumneavoastră o să vă duceţi pe la ei… Eu mă aşez acolo în spate, pe pietrele acelea.

– Să mă duc pe la ei… da, o să trebuiască să le spun bună ziua. Dar să ştii că nu-mi face plăcere deloc. Am venit aici pentru linişte. Să mă lase-n pace!

– În pace? Cine?

– Ei, cine…!

– Ascultaţi, domnişoară Buddenbrook, şi eu trebuie să vă întreb un lucru, dar mai tîrziu, cu alt prilej, cînd vom avea vreme. Acum daţi-mi voie să vă spun la revedere. Eu o să mă aşez acolo, în spate, pe pietrele acelea.

– Nu vreţi să vă prezint, domnule Schwarzkopf? întrebă cu aer important Tony.

– Nu, a, nu… răspunse Morten grăbit. Mulţumesc foarte mult. Nu prea fac parte din societatea lor, ştiţi. Eu mă aşez acolo, pe pietrele acelea.

În timp ce Morten Schwarzkopf o apucă la dreapta spre blocurile mari de piatră, spălate de apă, de lîngă stabilimentul băilor, Tony se îndrepta spre grupul ce stătea în faţa pavilionului Möllendorpf, grup alcătuit din familiile Möllendorpf, Hagenström, Kistenmaker şi Fritsche. În afară de consulul Fritsche din Hamburg, proprietarul întregii staţiuni, şi Peter Döhlmann,

petrecărețul, erau numai doamne și copii, căci fiind zi de lucru, majoritatea bărbaților erau în oraș, la treburile lor. Sus, în ușa pavilionului, consulul Fritsche, un domn mai în vîrstă, cu fața distinsă, rasă, încerca să potrivească un ochean, îndreptat spre o corabie cu pînze ce se ivise în depărtare. Peter Döhlmann, cu o barbă rotunjită, ca de marinar, și cu pălărie de paie cu boruri largi, tăifăsuia cu doamnele ce stăteau culcate pe pledurile întinse pe nisip sau ședeau pe scăunele îmbrăcate cu pînză de vele: doamna senator Möllendorpf, născută Langhals, cu o claie de păr cărunt în cap, care gesticula cu o lornietă cu mîner lung; doamna Hagenström și alături de ea, Julchen, care rămăsese destul de scundă, dar purta de pe acum cercei cu briliante în urechi, ca și mama ei; doamna consul Kistenmaker cu fetele sale, precum și soția consulului Fritsche, o doamnă mărunțică, cu fața zbîrcită, cu bonetă pe cap și care îndeplinea îndatoririle de gazdă aici la băi. Cu fața congestionată și moartă de oboseală, nu se gîndea decît la reuniuni, la baluri pentru copii, la tombolă și la plimbări pe mare… Dama ei de companie stătea ceva mai la o parte. Copiii se jucau pe malul apei.

Kistenmaker & Fiul era înfloritoarea casă de vinuri care în anii din urmă începuse să-l facă uitat pe *C.F. Köppen.* Cei doi fii, Eduard și Stephan, lucrau de pe acum în întreprinderea tatălui lor… Consulul Döhlmann nu avea nimic din manierele alese ale lui Justus Kröger, de pildă; era un libertin cumsecade, un libertin care se specializase într-un gen de grosolănie jovială și în societate își putea permite nemaipomenit de multe, știind că prin purtarea lui slobodă, îndrăzneață și zgomotoasă se bucura de simpatia tuturor, dar mai ales a doamnelor care-l găseau original. La o cină în casa Buddenbrook, cînd întîrzierea unui fel de mîncare pusese în mare încurcătură pe amfitrioană și lumea care n-avea ce face începuse să-și piardă cheful de atîta așteptare, el răcni cu vocea lui amplă, tunătoare peste masa întreagă: „Mor de foame, doamnă consul!" și într-o clipă buna dispoziție se restabilise.

Cu aceeași voce răsunătoare și vulgară spunea acum anecdote cu două înțelesuri, piperîndu-le cu întorsături dialectale… Doamna senator Möllendorpf nu mai putea de rîs, să-i vină rău, nu altceva, și strigă de mai multe ori:

– Încetează o clipă, domnule consul, pentru Dumnezeu.

Tony Buddenbrook fu primită cu răceală de familia Hagenström și cu multă cordialitate de restul societății. Chiar și consulul Fritsche coborî grăbit scările pavilionului sperînd ca măcar în anul viitor familia Buddenbrook să sporească numărul vizitatorilor din stațiune.

– Al dumneavoastră cu plecăciune, mamzel! o întîmpină consulul Döhlmann, silindu-se să pronunțe cuvintele cît mai îngrijit, deoarece știa că domnișoara Buddenbrook nu-i prea apreciază purtările.

– *Mademoiselle* Buddenbrook!

– Dumneavoastră aici?

– Ce plăcere!

– Și de cînd?

– Şi ce tualetă încîntătoare!

Spuneau „tualetă".

– Şi unde locuiţi?

– La familia Schwarzkopf.

– La comandantul pilotajului?

– Ce original!

– *Găsesc* că e *teribil* de original. Se auzea „terribil".

– Locuiţi în oraş? repetă consulul Fritsche, proprietarul hotelului, fără a lăsa să se vadă că ştirea îl impresionează neplăcut…

– O să ne faceţi plăcerea să luaţi parte la viitoarea noastră reuniune, nu-i aşa? întrebă soţia.

– O, aţi venit numai pentru cîteva zile la Travemünde? observă o altă doamnă.

– Nu găseşti, draga mea, că cei din familia Buddenbrook sînt cam prea exclusivişti? se adresă doamna Hagenström în şoaptă doamnei senator Möllendorpf.

– Şi nu aţi făcut încă baie? întrebă cineva.

– Care dintre domnişoare nu s-a scăldat încă astăzi? Mariechen, Julchen, Luischen? Bineînţeles că prietenele dumneavoastră o să vă însoţească, domnişoară Antonie…

Cîteva dintre fete părăsiră societatea pentru a se duce să se scalde cu Tony, şi desigur că Peter Döhlmann nu putea să scape prilejul de a le întovărăşi de-a lungul plajei.

– Dumnezeule! Îţi mai aduci aminte de vremurile cînd mergeam împreună la şcoală? o întrebă Tony pe Julchen Hagenström.

– Mda, făceai mereu pe răutăcioasa, răspunse Julchen cu un zîmbet compătimitor.

Trecură peste puntea din scînduri potrivite, două cîte două, cap la cap, ce ducea spre băi; şi cînd ajunseră în dreptul bolovanilor unde şedea cu cartea în mînă Morten Schwarzkopf, Tony îi făcu semn de departe, dînd repede de mai multe ori din cap. Cineva se interesă:

– Pe cine ai salutat, Tony?

– O, era tînărul Schwarzkopf, răspunse. El m-a condus pînă aici.

– Băiatul comandantului? întrebă Julchen Hagenström şi ochii negri, strălucitori aruncară o căutătură ascuţită spre Morten, care la rîndul său măsura din priviri, cu oarecare melancolie, eleganta societate.

Iar Tony zise cu glas tare:

– De un singur lucru îmi pare rău: şi anume, că August Möllendorpf nu e aici… Trebuie să fie destul de plictisitor să stai zi de zi la plajă!

VIII

În felul acesta pentru Tony Buddenbrook începură săptămîni frumoase de vară, cele mai vesele şi cele mai plăcute din cîte trăise vreodată la Travemünde.

Înflorea văzînd cu ochii, nimic nu-i mai apăsa sufletul; vorba şi mişcările ei îşi recăpătară îndrăzneala şi nepăsarea de altădată. Consulul o sorbea din ochi, cînd venea duminicile, cu Tom şi Christian, la Travemünde. În acele zile mîncau la *table d'hôte,* luau cafeaua sub umbrarul de pînză al cofetăriei, ascultînd muzica, aruncau cîte o privire în sala de joc unde, în jurul ruletei, se înghesuiau oamenii veseli ca Justus Kröger şi Peter Döhlmann. Consulul nu juca niciodată.

Tony se prăjea la soare, mînca de zor cîrnaţi cu sosuri piperate şi făcea plimbări lungi cu Morten: pe şoseaua ce ducea spre localitatea vecină, de-a lungul plajei pînă la „Templul mării" aşezat la oarecare înălţime, de unde se deschidea o perspectivă vastă asupra largului şi uscatului, sau sus, în păduricea din spatele cazinoului unde, în vîrful colinei, atîrna clopotul ce chema lumea la masă… Sau, cu barca peste Trave, la „Priwall" unde se găsea chihlimbar…

Morten era un tovarăş de drum plăcut, chiar dacă avea păreri cam aprinse şi categorice. Era gata să rostească o sentinţă severă şi dreaptă despre orice, şi o rostea cu hotărîre, deşi în asemenea prilejuri roşea întotdeauna. Tony se întrista şi îl dojenea cînd, cu gesturi cam stîngace dar pline de mînie, Morten susţinea sus şi tare că nobilii sînt mizerabili şi idioţi. În acelaşi timp însă, era foarte mîndră de faptul că în faţa ei tînărul îşi exprima deschis şi cu încredere părerile pe care le ascundea faţă de părinţi… Ba într-o zi el îi spuse:

– Trebuie să-ţi mai povestesc un lucru: în odaia mea din Göttingen am un schelet întreg… Ştii, un schelet adevărat, pe care doar o legătură de sîrmă îl ţine oarecum în picioare. Ei, află că am îmbrăcat acest schelet într-o uniformă veche de poliţist, haha! Nu găseşti că am avut o idee straşnică? Dar, pentru Dumnezeu, să nu-i sufli cumva vreo vorbă tatii!

Nu se putea ca Tony să nu se întîlnească adeseori, la plajă sau în parc, cu unele cunoştinţe din oraş, să nu fie poftită la cutare sau cutare sindrofie sau plimbare cu barca. Atunci Morten „şedea pe pietre". Chiar din primele zile, aceste „pietre" intraseră ca o expresie consacrată în vorbirea tinerilor. „A şedea pe pietre" însemna „a fi singur şi a te plictisi". Cînd se întîmpla să fie o zi ploioasă, acoperind marea în lung şi în lat cu un văl cenuşiu, de părea că apa şi cerul surpat se contopeau, iar plaja mustea la fiecare călcătură şi drumurile erau inundate, Tony spunea:

– Astăzi trebuie să şedem amîndoi pe pietre… adică pe verandă sau în casă. Nu-ţi rămîne altceva, Morten, decît să-mi cînţi cîntecele dumitale studenţeşti, deşi mă plictisesc îngrozitor.

– Bine, răspundea Morten, să ne aşezăm pe pietre… dar să ştii că unde eşti dumneata, acolo nu mai sînt pietre…

Asemenea cuvinte nu îndrăznea să le rostească atunci cînd era şi tatăl său de faţă; de maică-sa, nu se ferea.

– Ei, ce este? întreba comandantul pilotajului cînd vedea că Tony şi Morten se ridică deodată, pregătindu-se de plecare. Încotro binevoiţi s-o apucaţi?

– Domnişoara Antonie mi-a îngăduit s-o însoţesc puţin pînă la „Templul mării".

– Da? Ţi-a îngăduit? Ascultă, *filius* puiule, nu crezi că ar fi mai bine să stai

frumușel în bîrlogul tău și să-ți vezi de fibrele nervoase? Mi-e că ai să uiți tot pînă să te întorci la Göttingen.

Dar doamna Schwarzkopf intervenea blînd:

– O, Doamne, Diederich! De ce să nu se ducă și el? Lasă-l să se ducă. Doar e în vacanță! De ce să nu se bucure și el de societatea domnișoarei?

Și tinerii plecau. O luau de-a lungul plajei, coborînd jos de tot, aproape de fața apei, acolo unde nisipul bătucit de valuri e neted și tare de poți înainta pe el fără greutate, unde scoici mărunte, obișnuite, albe zac împrăștiate în toate părțile alături de altele, lunguiețe, mari, opaline, și printre ele ierburi de mare verzi-gălbui, ude, cu fructe rotunde și goale ce pocnesc dacă le strivești, și meduze, simple, de culoarea apei, sau roșii-gălbui, ce-ți ard piciorul dacă le atingi, cînd te scalzi.

– Dacă ai ști ce toantă eram mai demult! spunea Tony. Voiam să scot stelele colorate din meduze. O dată am adus acasă o mulțime, în batistă. Le-am înșirat frumos pe balcon, la soare, ca să se evapore. „Stelele o să rămînă, mă gîndeam…" Ei bine, cînd m-am întors să văd ce s-a mai întîmplat, n-am găsit decît o pată mare de apă care mai mirosea încă puțin a iarbă de mare putredă.

Mergeau, însoțiți de murmurul ritmic al valurilor ce se întindeau pînă în depărtări și obrajii le erau șfichiuiți de vîntul sărat care alerga liber, neîmpiedicat de nimic, învăluindu-le auzul și dîndu-le o amețeală plăcută, o buimăceală înăbușită… Mergeau în pacea nemărginită de pe țărmul mării, în această liniște însoțită de un susur domol ce dădea o semnificație tainică celui mai mic zgomot de aproape sau din depărtări…

La stînga se ridicau, monoton, niște povîrnișuri brăzdate, de lut galben și de pietriș, ale căror colțuri repetate mereu acopereau sinuozitățile coastei. Fiindcă țărmul începea să fie abrupt, ei urcară pe una dintre aceste pante, pentru a-și continua pe sus, prin crîng, drumul spre „Templul mării". „Templul," un pavilion rotund, era construit din trunchiuri de copac cu scoarța aspră și din scînduri. Pe dinăuntru, pereții lui erau acoperiți cu inscripții, inițiale, inimi, poezioare. Tony și Morten se așezară pe o bancă grosolan cioplită, în adîncul uneia dintre firidele ce se înșirau cu fața spre mare, și unde mirosea a lemn, ca în cabinele de baie.

Stăruia acolo o liniște adîncă și sărbătorească, la acest ceas al după-amiezii. Cîteva păsări ciripeau gureșe și foșnetul ușor al copacilor se amesteca cu murmurul mării, care se întindea la picioarele lor, jos de tot. Departe, în larg, se zărea tachelajul unei corăbii. La adăpost de vîntul care le șuierase pînă acum la urechi, ei simțiră deodată liniștea ce îndeamnă la meditație.

– Vine sau se duce? se interesă Tony.

– Cum? întrebă Morten, cu glasul lui greoi și ca și cum s-ar fi trezit dintr-o adîncă visare, răspunse repede: Se duce! E „Primarul Steenbock" care pleacă în Rusia. N-aș vrea să fiu pe bordul lui, adăugă după o scurtă pauză. Cred că acolo se petrec lucruri și mai revoltătoare decît la noi.

– Așa? Văd că iar ai de gînd să-i ataci pe nobili, Morten; ți-e scris pe față. Nu-i frumos din partea dumitale… Ai cunoscut vreunul dintre ei de cînd ești?

– Nu! strigă Morten, aproape indignat. Slavă Domnului!

– Ei, vezi? Eu însă am cunoscut. O fată, firește, Armgard von Schilling, care locuiește pe țărmul celălalt, ți-am vorbit de ea. Ei bine, fata aceasta era mai bună la suflet decît dumneata sau decît mine. Abia știa că se numește „von"… mînca la cîrnați și vorbea despre vacile ei…

– Desigur sînt și excepții, domnișoară Tony! încuviință el cu însuflețire. Însă ascultă-mă… dumneata ești o domnișoară tînără și cîntărești lucrurile din punctul dumitale de vedere. Cunoști un nobil și zici: „Dar e un om cumsecade!" Just… Dar nu-i nevoie să cunoști pe vreunul anume pentru a-i condamna pe toți! Aici e vorba de principiul care stă la bază, știi, de structura socială! Ei, la asta nu mai ai ce răspunde… Cum adică? Prin simplul fapt că a binevoit să se nască, cineva să fie un ales, un nobil… să aibă dreptul de a ne privi peste umăr, cu dispreț, pe toți cei care nu ne putem ridica la înălțimea lui, oricîte merite am avea?

Morten vorbea cu o indignare naivă, însuflețită; încercă să-și însoțească cuvintele cu gesturi, dar dîndu-și seama de stîngăcia lor, se lăsă păgubaș. De vorbit însă, vorbea întruna. Se simțea în largul său. Stătea aplecat înainte, cu degetul cel mare între nasturii hainei scurte și cu o expresie de îndărătnicie în ochii săi plini de bunătate:

– Noi, burghezia, starea a treia, cum ni s-a spus pînă acum, nu vrem să mai existe decît noblețea meritului, nu mai recunoaștem nobilimea aceasta putredă, negăm actuala ierarhie a claselor… ca toți oamenii să fie liberi și egali, ca nimeni să nu fie la cheremul altuia, ci toți să se supună numai legilor. Să nu mai existe privilegii, să înceteze domnia bunului-plac. Toți oamenii trebuie să fie copiii egali în drepturi ai Statului, și așa cum nu există mijlocitori între credincioși și bunul Dumnezeu, tot astfel cetățeanul să aibă legături nemijlocite cu Statul… Vrem libertatea presei, a industriei, a comerțului… Vrem libera concurență, fără regim preferențial. Vrem ca fiecare om să fie răsplătit după merit. Dar sîntem robiți, cu călușul în gură… Ce voiam să spun?… da, ascultă: acum patru ani au fost reînnoite legile federale privitoare la universități și la presă. Frumoase legi! Nici un adevăr nu poate fi așternut pe hîrtie sau rostit la catedră, dacă din întîmplare, este contrar ordinii în vigoare… înțelegi? Adevărul e înăbușit, nu poate fi dat la iveală. Și pentru ce? De dragul unei stări idioate, perimate, caduce, care, toată lumea o știe, mai curînd sau mai tîrziu, tot va trebui să dispară… Eu cred din capul locului că dumneata nici nu poți pricepe această josnicie. Constrîngerea aceasta polițienească, stupidă, brutală, fără pic de înțelegere pentru tot ce este spirit și progres… Nu, dar chiar lăsînd la o parte celelalte, un singur lucru vreau să-ți spun: regele Prusiei a comis o mare nedreptate! Atunci, în opt sute treisprezece, cînd francujii erau în țară, el ne-a chemat și ne-a făgăduit Constituția… Am răspuns la chemarea lui și am eliberat Germania…

Tony, care, cu bărbia sprijinită în palmă, îl privea dintr-o parte, se întrebă o clipă, cu toată seriozitatea, dacă el însuși o fi contribuit într-adevăr la izgonirea lui Napoleon… dar crezi că s-a ținut de cuvînt? Ei bine, nu! Actualul rege e omul vorbelor frumoase, un visător, un romantic, ca dumneata, domnișoară Tony… Fiindcă, un lucru trebuie să observi: ori de cîte ori filosofii și poeții

depăşesc şi aruncă la coş un adevăr, o idee, un principiu, se iveşte cîte un rege care *abia* atunci îl descoperă, şi crede că tocmai principiul *acesta* reprezintă ultima noutate şi supremul bine în acord cu care trebuie să se procedeze… Da, aşa stau lucrurile cu regalitatea! Regii nu numai că sînt oameni ca toţi oamenii, dar se dovedesc nişte inşi cît se poate de mediocri şi rămîn veşnic cu cîteva leghe în urmă…. Ah, Germania e ca acel tînăr dintr-o asociaţie de studenţi care în timpul războiului pentru libertate era un flăcău curajos, înfocat, pentru ca acum să devină un jalnic filistin…

– Da, da, îl întrerupse Tony, toate bune şi frumoase, dar dă-mi voie să te întreb: ce te privesc toate astea pe dumneata? Doar nu eşti prusac…

– Ah, e totuna, domnişoară Buddenbrook! Da, vă spun pe numele de familie, şi asta într-adins… Ar trebui să vă spun chiar *demoiselle* Buddenbrook, pentru a vă arăta tot respectul cuvenit! La noi oamenii sînt oare mai liberi, mai egali, mai înfrăţiţi decît în Prusia? Bariere, distanţe, aristocraţie, aici ca şi dincolo… Dumneavoastră aveţi simpatie pentru nobili… Vreţi să vă spun de ce? Pentru că dumneavoastră înşivă sînteţi o aristocrată! Da, da, n-aţi ştiut-o pînă acum?… Tatăl dumneavoastră e un mare domn şi dumneavoastră sînteţi o prinţesă. O prăpastie vă desparte de noi ăştialalţi care nu facem parte din cercul familiilor dumneavoastră de stăpîni. Puteţi, firește, să vă distraţi mergînd într-o mică plimbare pe malul mării cu unul dintre noi, dar cînd ajungeţi din nou la cercul dumneavoastră de privilegiaţi şi de aleşi, noi putem să şedem mult şi bine pe pietre…

De emoţie, glasul i se schimbase cu totul.

– Morten, spuse Tony mîhnită, acuma văd că totuşi erai supărat cînd şedeai pe pietre. Şi doar te-am rugat să mă laşi să te prezint…

– O, dumneavoastră judecaţi şi acum tot ca o cucoană tînără, domnişoară Tony, dintr-un punct de vedere prea personal… Eu, însă, vorbesc în principiu… Eu susţin că la noi nu e mai multă omenie şi frăţie ca în Prusia… Şi dacă aş vorbi din punct de vedere personal, continuă după o scurtă pauză, cu glasul mai scăzut, vibrînd încă de emoţia stranie de adineauri, nu la prezent m-aş gîndi, ci mai degrabă la viitor… cînd ca *madame* cutare sau cutare veţi dispărea definitiv în lumea distinsă din care veţi face parte… iar celălalt va şedea o viaţă întreagă pe pietre…

Tăcu, şi Tony de asemenea. Nu se mai uita la el, ci în partea cealaltă, la peretele de scînduri de lîngă ea. O linişte apăsătoare, îndelungă se lăsă între ei.

– Vă aduceţi aminte?… începu Morten din nou. V-am spus odată că aş vrea să vă întreb ceva?… Da, trebuie să ştiţi că asta mă preocupă chiar din după-amiaza în care aţi sosit aici… În zadar aţi încerca să ghiciţi, e cu neputinţă să ştiţi la ce mă gîndesc. O să vă întreb altă dată, cînd s-o ivi prilejul; nu-i nici o grabă, de fapt nu mă priveşte deloc, e o simplă curiozitate… Nu, astăzi vreau să vă destăinuiesc un singur lucru… cu totul altceva… Uitaţi-vă aici.

Morten scoase din buzunarul hainei scurte, un capăt de panglică îngustă, cu dungi colorate, şi se uită cu o privire plină de triumfală aşteptare în ochii fetei.

– Ce drăguţ! spuse Tony, neînţelegînd despre ce e vorba. Ce înseamnă asta?

La care Morten îi răspunse solemn:

– Înseamnă că sînt membru al unei asociații studențești din Göttingen. Acuma știți! Am și un chipiu cu aceste culori, dar pentru vacanță l-am pus pe capul scheletului îmbrăcat în uniformă de polițai… aici n-aș avea voie să mă arăt cu el, înțelegeți… Pot să mă bizui pe dumneavoastră că n-o să suflați o vorbă? Dacă tatăl meu ar afla, ar fi o nenorocire.

– Nici o vorbă, Morten. Să n-ai grijă în privința mea. Dar nu înțeleg nimic… Sînteți conjurați cu toții împotriva nobililor… Ce vreți?

– Vrem libertate! spuse Morten.

– Libertate?

– Ei, da, libertate…! repetă el, făcînd un gest vag, cam stîngaci, dar însuflețit, în jos, spre mare și anume nu spre golful mărginit de coasta Mecklenburgului, ci spre partea opusă, spre larg, unde în fîșii verzi, albastre, galbene și sure, ușor încrețite și îngustîndu-se treptat, marea se întindea măreață, necuprinsă, spre zările topite în depărtări…

Tony urmări din ochi gestul lui avîntat; și în timp ce mîinile lor sprijinite de banca grosolană erau gata-gata să se unească, amîndoi priveau spre aceeași nemărginire. Tăcură multă vreme ascultînd vuietul calm și greu ce urca spre ei. Și deodată, Tony crezu că e una cu Morten în înțelegerea largă, nelămurită, plină de presimțiri și nostalgii a tot ce înseamnă „libertate".

IX

– E ciudat că la mare nu te poți plictisi, Morten. Ia să stai culcat pe spate, în altă parte, trei sau patru ore, fără să faci ceva, fără să nutrești măcar un gînd…

– Da, da… De altfel, trebuie să mărturisesc că pînă de curînd mă mai plictiseam cîteodată, domnișoară Tony; dar de cîteva săptămîni…

Sosi și toamna și primele vînturi se porniră cu tărie. Zdrențe de nori cenușii, subțiratici, fîlfîiau grăbite pe bolta cerească. Marea tulbure, răscolită, se acoperi de spumă în lung și-n lat. Valuri mari, puternice se rostogoleau, neînduplecate, cu o liniște înspăimîntătoare, spre țărm, se încovoiau maiestuos în volte verzi, întunecate de reflexe metalice și se prăbușeau bubuind pe mal.

Sezonul se sfîrșise. Acea parte a plajei, altădată roind de oaspeți și unde acum pavilioanele erau în parte desfăcute, zăcea aproape pustie cu cele cîteva gherete care mai rămăseseră ici și colo. Tony și Morten însă își petreceau după-amiezile într-un colț îndepărtat: acolo unde începea faleza de lut galben și unde valurile își aruncau spuma sus, spre „Stînca pescărușilor". Morten clădise pentru ea o movilă de nisip pe care o bătătorise bine; de această movilă își rezema Tony spatele, îmbrăcată într-o jachetică moale, cenușie, de toamnă, cu nasturi mari, punîndu-și unul peste altul, picioarele încălțate cu ciorapi albi și pantofi cu barete încrucișate; Morten se lungea alături, cu fața întoarsă spre ea, proptindu-și bărbia în palmă. Cîte un pescăruș trecea din cînd în cînd, ca o săgeată, pe deasupra valurilor, slobozind țipete de pasăre răpitoare. Cei doi tineri se uitau la zidurile verzi de apă, tivite cu iarbă de mare, care se apropiau

amenințătoare și se spărgeau de stînca ce le stătea împotrivă… în acest tumult confuz, nesfîrșit, care te asurzește, te amuțește și ucide sentimentul timpului.

Într-un tîrziu, Morten făcu o mișcare, parcă atunci s-ar fi trezit și întrebă:

– Ei, acum o să plecați și dumneavoastră în curînd, domnișoară Tony, nu-i așa?

– Nu… Cum adică? spuse Tony cu gîndul în altă parte, fără să înțeleagă.

– Păi, Doamne Sfinte, sîntem în zece septembrie… de altfel azi-mîine și vacanța mea se sfîrșește… Cît o să mai țină? Vă bucurați de societatea care vă așteaptă la oraș? Spuneți-mi: sînt agreabili domnii cu care dansați?… Nu, nu asta am vrut să întreb! Acum trebuie să-mi răspundeți la o întrebare, rosti el cu o hotărîre subită, săltîndu-și bărbia în palmă și uitîndu-se țintă la ea. E întrebarea pe care am tot amînat-o atîta vreme… Ei bine, cine este domnul Grünlich?

Tony tresări, îl privi repede în față, apoi își plimbă ochii de jur împrejur, ca un om căruia i se amintește de un vis îndepărtat. În același timp în ea se deșteptă simțămîntul pe care îl încercase după declarația domnului Grünlich: simțămîntul importanței propriei sale persoane.

– *Asta* vrei să știi, Morten? întrebă ea cu seriozitate. Atunci, am să-ți spun. Deși, înțelegi, mi-a fost cît se poate de neplăcut să-l aud pe Thomas amintindu-i numele, atunci, în prima zi; dar de vreme ce l-ai auzit… Ei bine, domnul Grünlich, Bendix Grünlich, e un om de afaceri, un prieten al tatălui meu, un comerciant prosper din Hamburg, care mi-a cerut mîna… O, nu, răspunse ea repede la o mișcare a lui Morten, l-am respins, nu m-am putut hotărî să spun „da" pentru întreaga viață.

– Și de ce nu… dacă-mi îngăduiți să vă întreb? se interesă cu stîngăcie Morten.

– De ce? Doamne Dumnezeule, fiindcă nu pot *să-l sufăr,* strigă ea aproape indignată. Să fi văzut cum poate să arate și cum se poartă! Între altele are niște favoriți de un galben-auriu… cu totul nenaturali! Sînt convinsă că și-i pudrează cu praful cu care se auresc nucile de pe pomul de Crăciun… Pe deasupra mai e și fățarnic. Se gudură pe lîngă părinții mei și le cîntă în strună, fără pic de rușine…

Morten o întrerupse:

– Dar ce înseamnă, doar atîta vă rog să-mi spuneți, ce înseamnă: „e de un admirabil efect pitoresc"?

Pe Tony o apucă rîsul, un rîs nervos, înfundat.

– Da, așa vorbește el, Morten. Nu spune: „e plăcut" sau „împodobește odaia" ci: „e de un admirabil efect pitoresc"… E tare nesărat, crede-mă… Și pe lîngă toate, se mai și vîră în sufletul omului; nu mă lasă în ruptul capului în pace, deși tot timpul l-am ținut numai în ironii. Într-o zi mi-a făcut o scenă… Cît pe ce să plîngă… Ei, spune și dumneata: un bărbat care plînge…

– Trebuie să vă adore, rosti domol Morten.

– Dar ce-mi pasă *mie* de adorația lui? strigă Tony mirată, răsucindu-se pe movila ei de nisip.

– Sînteți crudă, domnișoară Tony… Totdeauna sînteți așa de crudă?… Bine,

nu-l puteți suferi pe acest domn Grünlich, dar ați simțit vreodată pe altcineva mai apropiat?… Uneori mă gîndesc că poate aveți o inimă rece. Un lucru vreau să vă spun şi pot să jur că e adevărat: un bărbat nu e nesărat fiindcă plînge din pricină că dumneavoastră nu vreți să ştiți de el… asta e. Şi nu sînt sigur, nu sînt deloc sigur că bunăoară şi eu… Vedeți, dumneavoastră sînteți o ființă răsfățată, distinsă… Vă bateți totdeauna joc de oamenii care sînt la picioarele dumneavoastră? Aveți într-adevăr o inimă rece?

După scurtul răstimp de veselie, buza superioară a Antoniei începu să tremure. Îşi îndreptă spre el ochii mari, umbriți de tristețe, care prinseră a străluci de lacrimi şi rosti încet:

– Nu, Morten! Asta e părerea dumitale? Nu trebuie să crezi aşa ceva despre mine.

– Dar nici nu cred! strigă Morten cu un rîs în care se simțea emoția şi un sentiment de bucurie abia stăpînit…

Se răsuci cu totul, în aşa fel că acum şedea pe burtă alături de ea. Îşi propti coatele în nisip, îi apucă palma cu amîndouă mîinile şi o privi însuflețit şi entuziast cu ochii lui buni, de un albastru metalic.

– Şi dumneata… *dumneata* n-o să rîzi de mine, dacă îți voi spune că…

– Ştiu, Morten, îl întrerupse ea cu glas domol, cătînd pieziş spre mîna cealaltă, liberă, din care nisipul se scurgea încet printre degete.

– Ştii!… Şi dumneata… *dumneata,* domnişoară Tony…

– Da, Morten. Țin mult la dumneata. Mi-eşti tare drag. Mai drag decît toți pe care îi cunosc.

Tînărul se ridică, îşi mişcă de cîteva ori brațele; nu ştia ce să facă. Sări în picioare, dar îndată se aruncă din nou la pămînt, alături de ea. Glasul i se tăie, şovăi şi îi tremură, ca în cele din urmă să izbucnească, răsunînd de fericire:

– Ah, îți mulțumesc, îți mulțumesc! Vezi, în clipa asta sînt atît de fericit, cum n-am fost niciodată în viață…

Apoi se repezi să-i sărute mîinile. Deodată îi spuse aproape în şoaptă:

– În curînd o să te întorci în oraş, Tony, şi peste două săptămîni se termină şi vacanța mea… O să trebuiască să plec iar la Göttingen. Dar vrei să-mi făgăduieşti că nu vei uita această după-amiază, aici pe plajă… pînă cînd mă voi întoarce… doctor… şi mă voi înfățişa tatălui dumitale cu o rugăminte în numele amîndurora, oricît de greu ar fi? Şi că în răstimpul acesta n-ai să mai vezi nici un fel de domn Grünlich?… O, n-are să dureze mult, ai să vezi! Voi munci ca un… şi asta nu e greu deloc.

– Da, Morten, spuse ea fericită şi absentă, uitîndu-se la ochii, la gura lui Morten, apoi la mîinile lui, care i le țineau pe ale ei…

El îi trase mîna şi mai aproape de inimă şi o întrebă, cu glasul înăbuşit şi rugător:

– Îmi dai voie să… Nu s-ar putea să… pecetluim această…?

Fata nu-i răspunse, nici măcar nu-l privi, îşi apropie încetişor doar partea de sus a trupului şi Morten o sărută încet şi prelung pe gură. Apoi, amîndoi priviră în jos, în nisip, fiecare în altă direcție, ruşinați peste măsură.

Preascumpă demoiselle *Buddenbrook!*

Cîtă vreme a trecut de cînd subsemnatul nu a mai putut vedea chipul celei mai încîntătoare fete? Prea puținele sale rînduri vă vor spune că acest chip nu a încetat să plutească înaintea ochilor lui sufletești, că în răstimpul acestor săptămîni de nădejdi și tristețe el a păstrat necontenit în inimă amintirea încîntătoarei după-amiezi, din salonul părinților dumneavoastră, cînd o promisiune, o promisiune vagă încă și sfioasă, ce-i drept, dar atît de încîntătoare, v-a scăpat. S-au scurs lungi săptămîni de atunci și în această vreme dumneavoastră v-ați retras din lume, pentru a vă reculege și a vă cunoaște pe dumneavoastră înșivă; acum poate îmi este îngăduit să sper că timpul încercărilor a trecut. Subsemnatul își permite, prea scumpă demoiselle, *să vă trimită, cu profund respect și ca zălog al nemuritoarei lui afecțiuni, micul inel alăturat. Semnez cu cele mai devotate sentimente și cele mai afectuoase sărutări de mîini.*

Al domniei voastre preaplecat servitor,
Grünlich.

Dragă papà!

Doamne, cît m-am necăjit! Chiar acum am primit de la Gr. scrisoarea alăturată și inelul, așa că mă doare capul de enervată ce sînt și nu găsesc ceva mai bun de făcut decît să ți le trimit ție pe amîndouă. Gr. nu *vrea să mă înțeleagă și ceea ce scrie atît de poetic despre „promisiunea" mea e pur și simplu inexact și te rog insistent să-i dai de știre cît mai curînd că azi mă simt de* o mie de ori *mai puțin în stare decît acum șase săptămîni să-i spun „da" pentru totdeauna și să mă lase în pace, fiindcă* se face de rîs. *Ție, celui mai bun părinte, pot să-ți mărturisesc că mi-am legat viața de altcineva care mă iubește și pe care îl iubesc mai mult decît o pot exprima în cuvinte. O, papà, despre asta aș putea să-ți scriu coli întregi. Vorbesc despre domnul Morten Schwarzkopf, student în medicină, care de-ndată ce va fi doctor îmi va cere mîna. Știu că în familia noastră se obișnuiește să te măriți cu un comerciant, dar Morten face parte dintr-o altă categorie de oameni cu vază, aceea a savanților. Nu are avere, ceea ce pentru tine și mama e desigur important, dar oricît de tînără sînt, un lucru pot să-ți spun, dragă papà: viața a învățat pe mulți că bogăția nu aduce întotdeauna fericire oricui.*

Cu mii de sărutări, rămîn a ta fiică ascultătoare…
Antonie.

P.S. După cum văd, inelul e din aur de calitate inferioară și e destul de subțire.

Draga mea Tony,

Am primit scrisoarea ta. În ceea ce privește conținutul ei, îți aduc la cunoștință că în conformitate cu datoria mea nu am întîrziat să-l înștiințez în forma cuvenită pe domnul Grünlich de felul tău de a vedea lucrurile. Rezultatul a fost, însă, de asemenea natură că m-a zguduit profund. Ești acum mare și te afli la o

cotitură atît de serioasă a vieții încît nu mă pot opri să-ți arăt urmările pe care un pas uşuratic al tău le-ar putea avea. Fiindcă la cuvintele mele, domnul Gr. a fost copleşit de disperare, strigînd că te iubeşte atît de mult, încît îi este cu neputință să se împace cu gîndul de a te pierde şi că preferă să se sinucidă dacă tu stărui în hotărîrea ta. Pe de altă parte, cum nu pot lua în serios ceea ce îmi scrii despre o anumită simpatie a ta, te rog să-ți stăpînești indispoziția pricinuită de inelul care ți-a fost trimis şi să cumpănești încă o dată lucrurile singură şi cu toată seriozitatea. Dînd ascultare convingerii mele de creştin, draga mea fiică, socot că omul e dator să respecte simțămintele altuia, şi nu putem şti dacă într-o zi nu vei fi trasă la răspundere de judecătorul suprem pentru faptul că bărbatul ale cărui sentimente le-ai disprețuit cu răceală şi încăpățînare a păcătuit luîndu-şi viața. Dar aş vrea să-ți reamintesc un lucru asupra căruia am stăruit adesea prin viu grai şi îmi pare bine că am prilejul de a ți-l repeta şi în scris. Căci deşi cuvîntul rostit poate lucra mai viu şi mai nemijlocit, vorba aşternută pe hîrtie se înfățişează cu şi mai mari foloase prin faptul că ea e aleasă şi potrivită cu răgaz, rămîne neschimbată şi, în această formă şi ordine, cîntărită şi chibzuită de cel ce a scris-o, ea poate fi citită şi recitită oricînd, acționînd mereu în acelaşi fel. Noi nu ne-am născut, draga mea, pentru *ceea ce în ochii noştri miopi apare drept mica noastră fericire personală, fiindcă nu sîntem nişte ființe izolate, de sine stătătoare şi independente, trăind pentru ele însele, ci verigile unui lanț, şi astfel existența noastră nu poate fi concepută fără şirul acelora care ne-au precedat şi ne-au arătat drumul, urmînd ei înşişi, fără abatere şi fără a se uita în dreapta şi în stînga, o tradiție verificată şi venerabilă. Drumul tău, după cîte văd eu, ți se deschide în față de săptămîni şi săptămîni, limpede şi hotărît, şi nu ai fi fiica mea, nu ai fi nepoata bunicului tău, răposat întru Domnul, şi nu ai fi din capul locului un membru demn al familiei noastre, dacă ai avea într-adevăr de gînd să umbli de capul tău, îndărătnică şi uşuratică, pe cărările tale proprii, răvăşite de îndoială. Acestea te rog să le cîntăreşti bine în inima ta, draga mea Antonie.*

Mama, Thomas, Christian, Clara şi Klothilde (care a petrecut cîteva săptămîni în casa tatălui ei, la „Ungnade"), precum şi mamzel Jungmann te salută din toată inima. Toți ne bucurăm că în curînd te vom putea strînge din nou în brațe.

Cu toată dragostea,
Tata.

XI

Ploua cu găleata. Cerul, pămîntul şi apa se învălmăşeau, în timp ce vijelia biciuia ploaia şi o izbea de geamurile pe care nu mai şiroiau stropi ci adevărate pîraie, întunecîndu-le de tot. Glasuri plîngătoare, deznădăjduite gemeau în burlanele sobelor…

Cînd, îndată după-masă, cu pipa în gură, Morten Schwarzkopf ieşi în fața verandei, pentru a vedea cum mai arată cerul, se pomeni față-n față cu un domn îmbrăcat într-un ulster[2] lung, strîmt, cu pătrățele galbene, şi cu o pălărie sură pe cap. În fața casei staționa un cupeu, cu coşul lucind de apă şi cu roțile

stropite de noroi. Morten privea buimăcit la fața roză a vizitatorului. Omul avea niște favoriți ce păreau pudrați cu praf de aurit nucile care se atîrnă în pomul de Crăciun.

Domnul în ulster se uita la Morten ca la un servitor, clipind ușor din ochi, fără să-l vadă, și îl întrebă cu glas moale:

– Se poate vorbi cu domnul comandant al pilotajului?

– Firește, îngînă Morten. Cred că tata…

La auzul acestei vorbe domnul îl privi cu atenție. Ochii lui erau albaștri ca ai unui gînsac.

– Dumneata eşti domnul Morten Schwarzkopf? întrebă.

– Da, domnule, răspunse Morten, silindu-se să ia o expresie energică.

– Ia te uită! Într-adevăr… observă domnul în ulster, apoi continuă: Fii bun, anunță-mă, vreau să vorbesc cu tatăl dumitale, tinere. Mă numesc Grünlich.

Morten îl conduse pe necunoscut prin verandă, îi deschise pe coridor, la dreapta, ușa biroului și se întoarse în odaia de toate zilele pentru a-l încunoștința pe tatăl său. În timp ce domnul Schwarzkopf ieșea din încăpere, tînărul se așeză la masa rotundă, își propti coatele de ea și, fără a se uita la maică-sa care ședea la fereastra aburită și cîrpea niște ciorapi, păru a se adînci în „jalnica fițuică locală", care nu știa să-și informeze cititorii decît despre nunta de argint a cutărui sau cutărui consul. Tony se odihnea în odaia ei.

Comandantul pilotajului intră în biroul său cu expresia unui om mulțumit de masa pe care o luase. Deasupra jiletcii albe, bombate, tunica îi era descheiată. Barba lui sură, cu reflexe argintii – barbă de marinar – contrasta puternic cu obrajii rumeni. Limba i se plimba în tihnă de-a lungul dinților și datorită acestei mișcări, gura-i blajină ajungea în cele mai stranii poziții. Se înclină scurt, frîngîndu-se brusc din mijloc, de parcă ar fi vrut să spună: „Cam așa se face, nu?"

– Bine ați venit la noi! zise el. Sînt la dispoziția dumneavoastră, domnule.

La rîndul său, domnul Grünlich se înclină cu chibzuială, lăsîndu-și puțin în jos colțurile gurii și rostind încet:

– He-e-hm.

Biroul era o încăpere destul de mică; pînă la o înălțime de cîteva picioare pereții erau îmbrăcați în lemn, mai sus însă se vedea tencuiala netapetată. La ferestrele în care ploaia bătea neîncetat darabana, atîrnau niște perdele îngălbenite de fum. În dreapta ușii stătea o masă lungă de lemn, nefățuită, încărcată cu hîrtii, deasupra căreia, pe perete, se întindea o hartă mare a Europei și una mai mică a Mării Baltice. Din mijlocul tavanului atîrna macheta, lucrată cu îngrijire, a unei corăbii cu toate pînzele întinse.

Comandantul îşi îmbie musafirul să ia loc pe sofaua desfundată, îmbrăcată în mușama neagră, ce crăpase pe ici pe colo, așezată față-n față cu ușa, apoi se lăsă la rîndul lui, cu mîinile încrucișate pe burtă, într-un fotoliu de lemn, în timp ce, în ulsterul încheiat pînă la gît, cu pălăria pe genunchi, domnul Grünlich ședea pe dunga canapelei, fără a atinge spetează ei.

– Numele meu, repet, este *Grünlich.* Grünlich din Hamburg. Pentru a mă recomanda atenției dumneavoastră, voi aminti că îmi pot permite a mă socoti

prieten de afaceri al marelui comerciant consulul Buddenbrook.

– Să vă fie de bine! E o onoare pentru mine, domnule Grünlich. Dar nu vreți să vă așezați un pic mai comod? Un păhărel de grog după călătoria asta? O clipă, să spun la bucătărie…

– Îmi îngădui să vă atrag atenția, rosti calm, domnul Grünlich, că trăsura mă așteaptă și că timpul fiindu-mi măsurat sînt nevoit să vă cer o convorbire de numai două-trei cuvinte.

– La dispoziția dumneavoastră, domnule, spuse iar Schwarzkopf, intimidat puțin.

Tăcură o clipă.

– Domnule comandant… începu musafirul, scuturîndu-și capul cu un aer hotărît și dîndu-l în același timp ușor pe spate. Apoi tăcu din nou, pentru a întări efectul acestor cuvinte; își strînse cu putere gura, întocmai cum ai strînge băierile unei pungi de bani. Domnule comandant, repetă el, apoi urmă repede: Chestiunea pentru care am venit aici o privește direct pe domnișoara aflată de cîteva săptămîni în casa dumneavoastră.

– Mamzel Buddenbrook? întrebă Schwarzkopf.

– Întocmai, răspunse cu voce surdă, cu capul în piept, domnul Grünlich; cute severe i se iviră în colțurile gurii. Mă văd silit să vă aduc la cunoștință, continuă pe un ton ușurel și săltăreț, în timp ce privirea extrem de atentă îi zbura dintr-un colț în celălalt al încăperii, iar de acolo la fereastră, că nu demult am cerut mîna acestei *demoiselle* Buddenbrook, că mă găsesc în deplina posesiune a consimțămîntului ambilor părinți, și că însăși domnișoara, deși logodna, formal, n-a avut loc, mi-a dat prin cuvinte fără echivoc dreptul la mîna ei.

– Dumnezeule din cer! exclamă cu vioiciune domnul Schwarzkopf. Și eu care nu știam nimic! Vă felicit, domnu… domnule Grünlich! Vă felicit din toată inima. Asta zic și eu treabă cu temei…

– Foarte îndatorat, răspunse domnul Grünlich rece și apăsat. Dar ceea ce mă aduce la dumneavoastră, stimate domnule comandant, urmă el cu voce mai ridicată și cîntată, este faptul că în timpul din urmă în fața acestei înțelegeri s-au ridicat anumite *piedici* și aceste piedici vin din casa… dumneavoastră.

Ultimele cuvinte le rosti cu un accent întrebător ca și cum ar fi spus: „Să fie oare cu putință ceea ce mi-a ajuns la urechi?"

Drept răspuns, domnul Schwarzkopf își repezi sprîncenele cărunte pînă la mijlocul frunții și prinse cu amîndouă mîinile sale arse de soare și acoperite de un puf bălai – mîini de marinar – brațele fotoliului.

– Da, într-adevăr. Așa aud, zise cu o certitudine plină de tristețe domnul Grünlich. *Aud* că fiul dumneavoastră, domnul *studiosus medicinae* și-a îngăduit… fără să știe, admit… să-mi încalce drepturile, *aud* că s-a folosit de șederea domnișoarei aici, pentru a-i stoarce anumite promisiuni…

– Cum? strigă comandantul și, sprijinindu-se cu putere de brațele fotoliului, sări în picioare. Dar asta… Tii, asta ar fi… și din două sărituri fu la ușă, o dădu de perete și răcni cu o voce care l-ar fi acoperit pînă și pe cel mai viforos tunet de valuri: Meta, Morten, veniți încoace! Încoace, amîndoi!

– Mi-ar părea nespus de rău, spuse cu un zîmbet fin domnul Grünlich, dacă

prin revendicarea drepturilor mele mai vechi aș zădărnici planurile dumneavoastră paterne, domnule comandant.

Diederich Schwarzkopf se răsuci pe loc și îl privi drept în față cu ochii lui ageri, albaștri, încercuiți de crețuri mărunte, ca și cum s-ar fi trudit zadarnic să-i înțeleagă vorbele.

– Domnule, rosti apoi, și glasul lui suna ca și cum o înghițitură de grog tare i-ar fi ars gîtlejul, eu sînt un om simplu și nu mă prea pricep la *medizanțe* și *finețuri,* dar dacă veți fi vrînd să spuneți că… ei, atunci dați-mi voie să vă avertizez că ați apucat-o pe un drum greșit și vă înșelați asupra principiilor mele. Eu știu cine e fiul meu și știu cine e mamzel Buddenbrook și am prea mult respect, dar și prea multă mîndrie pentru a-mi făuri astfel de planuri paterne! Și acum vorbiți, răspundeți-mi! Ce este, în fond? Ce spuneți dumneavoastră în fond? Cum?

Doamna Schwarzkopf și fiul ei stăteau în ușă; întîia nebănuind nimic și avînd o singură preocupare: să-și potrivească șorțul, Morten cu o expresie de păcătos împietrit. La intrarea lor, domnul Grünlich nici nu se clinti din loc, rămase mai departe șezînd drept, nemișcat, pe marginea canapelei, în ulsterul lui încheiat pînă la gît.

– Va să zică te-ai purtat ca un prostănac, se năpusti comandorul asupra lui Morten.

Tînărul își vîrî degetul cel mare între nasturii hainei, ochii i se întunecară, și în îndărătnicia lui își umflă și obrajii.

– Da, tată, spuse în sfîrșit, domnișoara Buddenbrook și cu mine…

– Așa? Ei bine, află de la mine că ești un prost, un caraghios, un nătărău și jumătate! Și mîine, la Göttingen cu tine, ai auzit? Mîine! Toate astea-s copilării, copilării neroade, fără rost! Și cu asta basta!

– Doamne, Diederich, interveni doamna Schwarzkopf, împreunîndu-și mîinile, nu poți spune numai așa fără… Cine știe?…

Tăcu și se vedea că o speranță frumoasă se năruia sub ochii ei.

– Doriți să vorbiți cu domnișoara? întrebă cu glas aspru comandantul, întorcîndu-se către domnul Grünlich.

– E în odaia ei, doarme, îl lămuri doamna Schwarzkopf, mișcată și plină de milă.

– Îmi pare rău, spuse domnul Grünlich, deși răsuflă mai degrabă mulțumit, și se ridică. De altfel, repet, timpul mi-e măsurat și trăsura mă așteaptă. Îmi îngădui, continuă el, descriind cu pălăria, în fața domnul Schwarzkopf, o curbă de sus în jos, să vă exprim, domnule comandant, deplina mea satisfacție și recunoștință pentru atitudinea dumneavoastră bărbătească și loială. Vă salut! Am onoarea! *Adieu!*

Diederich Schwarzkopf nu-i întinse mîna. Își aplecă doar bustul masiv într-o mișcare scurtă, repezită, ca și cum ar fi spus: „Așa se face, nu?"

Cu pași măsurați, domnul Grünlich trecu printre Morten și doamna Schwarzkopf, se îndreptă spre ușă și ieși.

XII

Thomas apăru cu trăsura Krögerilor. Sosise ziua plecării.

Tînărul venise la orele zece dimineața și lua o mică gustare cu familia, în odaia de toate zilele. Se strînseseră laolaltă ca în prima zi, doar că vara trecuse, frigul și vîntul îi împiedicau să șadă pe verandă și Morten lipsea… Era la Göttingen… Nici de la Tony nu-și putuse lua rămas bun ca lumea. Comandantul stătuse alături de el zorindu-l:

„Așa. Gata! Dii!"

La unsprezece, fratele și sora se urcară în trăsura la spatele căreia legaseră cufărul mare al fetei. Tony era palidă și în jacheta-i pufoasă de toamnă se zgribulea de frig, de oboseală, de febra călătoriei și de o melancolie care o împresura din cînd în cînd, umplîndu-i inima de o durere apăsătoare. O sărută pe mica Meta, strînse mîna gazdei și dădu din cap cînd domnul Schwarzkopf îi spuse:

– N-ai să ne uiți, domnișoară, nu-i așa? Și să nu fii supărată pe noi. Ce zici?… Așa… călătorie plăcută, multe salutări domnului consul și doamnei…

Apoi ușa trăsurii se închise cu zgomot, murgii voinici se încordară și cei trei Schwarzkopf își fluturară batistele…

Tony își vîrî capul în colțul trăsurii și privi afară pe geam. Cerul era acoperit de o ceață alburie, Trave se încrețea în unde mici ce alunecau repede pe oglinda apei biciuite de vînt. Stropi mărunți izbeau din cînd în cînd în fereastră. La capătul cheiului, oamenii ședeau în poartă și își cîrpeau năvoadele. Copii desculți se apropiau cu pași alergători și cercetau, plini de curiozitate, trăsura. *Ei* rămîneau aici…

Cînd cupeul trecu de ultimele casei, Tony se aplecă înainte să mai vadă o dată farul; apoi se lăsă pe spate și închise ochii obosiți, care o dureau. Toată noaptea fusese atît de neliniștită încît abia dacă apucase să doarmă, dis-de-dimineață se sculase ca să-și facă bagajul, iar de mîncare nu se atinsese. Avea un gust amar în gura-i uscată. Și se simțea atît de slăbită încît nici nu mai încerca să-și stăpînească lacrimile ce-i izvorau fierbinți, neîncetat.

Abia își închise pleoapele, că se afla din nou la Travemünde, pe verandă. Îl vedea aidoma pe Morten Schwarzkopf, îl auzea aplecîndu-se, după obiceiul lui, și vorbindu-i, cu ochii plini de bunătate ațintiți din cînd în cînd asupra altcuiva; îl vedea rîzînd cu dinții lui frumoși de care, probabil, habar nu avea… și toate acestea o liniștiră și o înseninară. Își aminti de tot ce auzise și aflase de la el în nenumăratele lor discuții și își făgădui solemn, cu o satisfacție ce o umplea de fericire, că va păstra în sufletul ei toate acestea ca pe o comoară sfîntă, de care nimeni nu se va atinge. Că regele Prusiei a săvîrșit o mare nedreptate și că gazeta locală e o fițuică jalnică, ba chiar faptul că legile federale privitoare la universități au fost reînnoite acum patru ani: toate acestea vor fi mereu pentru ea de aici înainte niște adevăruri venerabile, care-i vor aduce mîngîiere, o comoară tainică pe care ar putea-o contempla în ceasuri de nevoie. În plină stradă, în cercul familiei, la masă, ea se va gîndi la această comoară. Cine știe? poate că va urma calea hotărîtă dinainte și se va mărita cu domnul

Grünlich, n-are importanță; dar cînd bărbatul său îi va vorbi, ea va gîndi deodată: „Eu ştiu ceva ce tu nu ştii… Nobilii, în *principiu* vorbind, sînt demni de dispreț."

Îşi zîmbi mulțumită… Dar pe neaşteptate, din uruitul roților ea desprinse cu o limpezime desăvîrşită, neînchipuit de vie, vorbele lui Morten; deosebea fiecare nuanță a glasului plin de căldură, nițeluş cam greoi şi hîrîit, îl auzea aievea, cu urechile ei, spunînd: „Astăzi o să trebuiască să stăm amîndoi pe pietre, domnişoară Tony…" şi această amintire neînsemnată o copleşi. Pieptul i se strînse de tristețe şi durere, lacrimile începură să-i curgă şiroaie; nu mai avea putere să le oprească. Ghemuită în colțul ei, îşi ținea cu amîndouă mîinile batista pe obraji şi plîngea amar.

Thomas, cu țigara în gură, privea oarecum descumpănit înspre şosea.

– Biată Tony! rosti în sfîrşit, mîngîindu-i jacheta. Te compătimesc din toată inima… vezi tu, te înțeleg aşa de bine! Dar ce e de făcut? Trebuie să-ți iei inima-n dinți ca să poți trece teafăr prin asemenea împrejurări. Crede-mă… le ştiu şi eu…

– Ah, tu nu ştii nimic, Tom! hohoti Tony.

– Ei, asta să n-o spui. Acum de pildă e un lucru hotărît că după Anul Nou o să plec la Amsterdam. Papă a găsit un loc pentru mine… la *van der Kellen & Comp.* Şi o să trebuiască să-mi iau rămas bun pentru multă-multă vreme…

– Ah, Tom, să-ți iei rămas bun de la părinți şi de la frați! Asta nu-i nimic!

– Da! exclamă el cu un oftat prelung.

Şi respiră adînc de parcă ar fi vrut să mai spună ceva, apoi tăcu, îşi trecu țigara dintr-un colț al gurii în celălalt, îşi ridică o sprînceană şi îşi întoarse capul într-o parte.

– Şi nu ține mult, începu din nou, după o mică pauză. Trece. Vine uitarea.

– Dar eu tocmai asta nu vreau: să uit! strigă Tony deznădăjduită. Să uiți… asta-i mîngîiere?!

XIII

Trecură apoi cu bacul, urmă aleea Israelsdorf, Jerusalemsberg şi Burgfeld. Trăsura trecu pe sub poarta oraşului, în dreapta căreia se ridicau zidurile închisorii, urcă de-a lungul întregii Burgstrasse şi peste Koberg… Tony se uita la casele cenuşii, cu vîrfurile țuguiate, la lămpile suspendate deasupra străzii, la spitalul „Sfîntul Duh", cu teii din fața lui aproape desfrunziți… Doamne, totul a rămas cum a fost. Oraşul acesta a dăinuit neschimbat, venerabil, în timp ce ea se gîndea la el ca la un vis de demult, sortit uitării! Aceste creste sure erau trecutul, obişnuința, tradiția care o primeau din nou şi în mijlocul lor avea să trăiască iarăşi de aici înainte. Nu mai plîngea; se uita curioasă împrejur. Durerea despărțirii amorțise aproape la vederea acestor străzi şi acestor fețe de mult cunoscute. Chiar în clipa aceea – trăsura uruia prin Breite Strasse – Matthiesen, hamalul, trecu prin fața lor, îşi scoase pînă la pămînt jobenul ponosit şi mutra lui ursuză şi plină de devotament, parcă ar fi vrut să spună: N-

aş fi decît un cîine ticălos dacă…

Trăsura întoarse spre Mengstrasse, şi cei doi murgi voinici se opriră, sforăind şi tropăind, în faţa casei Buddenbrook. Prevenitor, Tom îi ajută surorii sale să coboare, în timp ce Anton şi Line veneau în fugă să-i dezlege cufărul. Dar mai avură de aşteptat pînă să poată intra în casă. Trei camioane mari se înghesuiau în poartă, încărcate cu munţi de saci doldora de grîne, şi pe fiecare sta scrise cu litere negre, de o şchioapă: *Johann Buddenbrook*. Trecură, clătinîndu-se cu un vuiet greu şi răsunător, de-a lungul peronului şi coborîră panta ce ducea în curte. O parte dintre grîne trebuia descărcată, fără îndoială, în remizele din fundul curţii, iar restul lua drumul magaziilor „Balena", „Leul" sau „Stejarul".

Consulul ieşi din birou, cu condeiul la ureche, tocmai cînd Tony şi Tom ajunseră în vestibul şi îşi întîmpină fata cu braţele deschise.

– Bine ai venit, draga mea Tony.

Tony îl sărută; ochii îi erau plînşi şi oarecum ruşinaţi. Dar consulul nu era supărat, nu făcu nici o aluzie. Spuse doar atît:

– E tîrziu, dar n-am vrut să luăm gustarea fără voi.

Doamna consul, Christian, Klothilde, Clara şi Ida Jungmann îi aşteptau sus, în capul scării.

În prima noapte din Mengstrasse, Tony dormi zdravăn şi adînc, iar a doua zi, dimineaţa, în 22 septembrie, ea coborî înviorată şi liniştită în sufrageria mică. Era încă devreme, abia ora şapte. Numai mamzel Jungmann era în picioare şi pregătea cafeaua.

– Ei, ei, Tony, micuţa mea, fetiţa mea scumpă, zise ea, rotindu-şi somnoroasă ochii mici şi căprui, ce te-ai grăbit aşa?

Tony se aşeză în faţa biroului al cărui capac era deschis, îşi încrucişă mîinile după ceafă şi se uită un răstimp pe fereastră, la caldarîmul curţii, negru şi lucind de umezeală, la grădina îngălbenită, înmuiată de ploi. Apoi se apucă să cotrobăiască, curioasă, printre cărţile de vizită şi scrisorile împrăştiate pe birou…

Lîngă călimară se afla registrul acela voluminos, atît de bine cunoscut, cu scoarţele presate, cu muchia aurită, alcătuit din diferite feluri de hîrtie. A umblat la el chiar aseară şi e o adevărată minune că papă nu l-a vîrît, ca de obicei, în mapa de piele şi nu l-a încuiat în sertarul din fund.

Tony îl luă în mînă, îl frunzări, apoi se apucă să citească şi se adînci în el. Cele citite erau în mare parte lucruri simple şi cunoscute, dar fiecare dintre autorii însemnărilor preluase de la înaintaşi un ton solemn şi totuşi lipsit de orice exagerare, un stil spontan şi firesc de cronică, în care vorbea, discret dar cu atît mai demn, respectul unei familii faţă de ea însăşi, faţă de tradiţie şi de istorie. Pentru Tony nu era nimic nou. I se dăduse voie de atîtea ori să se apropie de aceste file. Dar niciodată cuprinsul lor nu o impresionase ca în dimineaţa aceasta. Gravitatea plină de respect cu care erau amintite chiar cele mai modeste evenimente o ameţi. Se propti în coate şi citi cu o devoţiune din ce în ce mai mare, cu mîndrie şi seriozitate.

Şi din trecutul ei – atît de scurt – erau înşirate toate amănuntele. Naşterea,

bolile din timpul copilăriei, primul an de şcoală, intrarea în pensionul domnişoarei Weichbrodt, confirmaţiunea… totul era consemnat de consul cu scrisul lui mărunt, cursiv, negustoresc, cu grijă, cu un respect aproape religios pentru faptul în sine. Căci şi cel mai neînsemnat nu izvora oare din voinţa şi acţiunea lui Dumnezeu care a cîrmuit atît de minunat destinele familiei? Ce se va mai scrie aici în viitor, după numele ei, nume pe care ea l-a moştenit de la bunică-sa, Antoinette? Şi tot ce se va scrie va fi citit de către urmaşi cu aceeaşi pietate cu care urmărea şi ea acum evenimentele din trecut.

Se lăsă pe speteaza scaunului oftînd uşor şi inima începu să-i bată solemn. Respectul faţă de sine însăşi îi umplu sufletul şi simţământul propriei sale însemnătăţi o străbătu din creştet pînă-n tălpi, simţământ întărit prin spiritul pe care ea însăşi îl lăsase să acţioneze ca un fior asupra ei. „Ca o verigă dintr-un lanţ", îi scrisese papà… da, da! Tocmai fiindcă e o verigă în acest lanţ, rolul ei e deosebit, plin de răspundere, fiind chemată să contribuie prin fapte şi hotărîri la istoria familiei sale!

Răsfoi caietul voluminos pînă la început unde, pe o pagină aspră de format *in-folio,* consulul rezumase cu mîna lui întreaga genealogie a familiei Buddenbrook, cu paranteze şi rubrici şi date cuprinzătoare: de la căsătoria întîiului strămoş cu Brigitta, fiica pastorului Schuren, pînă la cununia consulului Johann Buddenbrook cu Elisabeth Kröger, în anul 1825. Din această căsătorie, spunea însemnarea, s-au născut patru copii… şi aici numele de botez erau înşirate unul sub altul, arătîndu-se anul şi ziua de naştere a fiecăruia. În dreptul numelui celui mai mare dintre băieţi cronica consemnase că la sărbătorile Paştilor, în anul 1842 acesta intrase ca practicant în întreprinderea tatălui său.

Tony îşi privi îndelung numele şi spaţiul liber din dreptul lui. Apoi pe neaşteptate, dintr-o dată, cu un joc nervos şi înfrigurat al fizionomiei – înghiţi în sec şi o clipă buzele i se frecară una de cealaltă – luă condeiul, nu-l înmuie, ci îl împlîntă în călimară şi cu arătătorul îndoit, cu capul înfierbîntat, aplecat tare pe umăr, însemnă cu scrisul ei neîndemînatic, urcînd oblic de la stînga la dreapta: „… S-a logodit în ziua de 22 septembrie 1845 cu domnul Bendix Grünlich, comerciant din Hamburg".

XIV

– Sînt cu totul de părerea dumitale, stimate prietene. Problema e de mare însemnătate şi trebuie rezolvată. Ca să nu mai lungim vorba: dota tradiţională a unei fete din familia noastră se urcă la şaptezeci de mii de mărci, bani peşin.

Domnul Grünlich îi aruncă viitorului său socru o privire de om de afaceri, piezişă, scurtă şi iscoditoare.

– Într-adevăr… rosti el, şi acest „într-adevăr" era exact aşa de lung ca favoritul auriu de pe obrazul stîng, pe care-l răsfira îngîndurat printre degete… lăsînd din mînă capătul ultimului fir tocmai în clipa cînd ajunse la sfîrşitul cuvîntului „într-adevăr"… Dumneavoastră, stimate tată, continuă apoi,

cunoaşteţi respectul profund pe care îl port tradiţiilor şi principiilor venerabile! Dar… nu credeţi că în cazul de faţă acest respect plin de devotament ar însemna o exagerare?… Întreprinderea creşte… familia înfloreşte… pe scurt, condiţiile de viaţă se schimbă, se îmbunătăţesc…

– Stimate prietene, spuse consulul, în mine ai găsit un om de afaceri culant… Doamne… nu m-ai lăsat să vorbesc pînă la capăt… altfel ai fi aflat că sînt gata a vă face pe plac, potrivit împrejurărilor, adăugind cu dragă inimă zece mii de mărci la cele şaptezeci de mii.

– Va să zică optzeci de mii… constată domnul Grünlich, în timp ce cu o mişcare a gurii părea să spună: „Nu e prea mult, dar e de ajuns".

Se înţeleseseră cît se poate de amical şi, ridicîndu-se din fotoliu, consulul îşi zornăi cu mulţumire legătura mare de chei din buzunarul pantalonilor. Abia cu cei optzeci de mii atinsese suma dotei tradiţionale.

Apoi domnul Grünlich îşi luă rămas bun şi plecă la Hamburg. Tony nu prea simţea că în viaţa ei s-a schimbat ceva. Nimeni n-o împiedica să danseze la familiile Möllendorpf, Langhals, Kistenmaker sau la ea acasă, să patineze pe Burgfeld sau în lunca rîului Trave şi să primească omagiile domnilor tineri… Pe la mijlocul lui octombrie ea luă parte în casa Möllendorpf la petrecerea ce a avut loc cu prilejul logodnei celui mai mare dintre băieţi cu domnişoara Julchen Hagenström.

– Tom, spuse ea, n-am să mă duc. E revoltător.

Dar pînă la urmă tot se duse şi petrecu minunat.

De altfel, prin cele cîteva trăsături de condei pe care le adăugase la istoria familiei, ea îşi cîştigase dreptul să facă, însoţită de maică-sa sau chiar singură, cumpărături mai mari în toate magazinele oraşului şi să se îngrijească personal de trusou, un trusou *distins,* firește. Două cusătorese şedeau de dimineaţa pînă seara în sufrageria cea mică, la fereastră, tiveau pînzeturi, brodau monograme şi înghiţeau cantităţi considerabile de pîine de secară cu brînză.

– Au sosit albiturile de la Lentföhr, mamă?

– Nu, draga mea, dar iată două duzini de şervetele pentru ceai.

– Frumoase… Şi îmi făgăduise că mi le va trimite pînă azi după-amiază. Sfinte Dumnezeule, cearşafurile trebuiesc tivite.

– Ida, mamzel Bitterlich întreabă de dantelele pentru feţele de pernă.

– În dulapul de rufărie, pe sală, Tonychen.

– Line…!

– Ai mai putea da şi tu o fugă, inimioara mea…

– Vai de mine, doar nu mă mărit ca să alerg toată ziua pe scări…

– Te-ai gîndit la rochia de nuntă, Tony?

– *Moire antique,* mamă… Nu mă duc la cununie fără *moire antique.*

Astfel trecură octombrie şi noiembrie. De Crăciun îşi făcu apariţia domnul Grünlich. Venise să petreacă Ajunul în sînul familiei Buddenbrook; şi nu refuză nici invitaţia bătrînului Kröger. Purtarea lui faţă de logodnică era plină de delicateţe, ceea ce se aştepta cu drept cuvînt din partea lui. Nici o solemnitate de prisos! Nici o complicaţie mondenă! Nici o gingăşie nelalocul ei! O sărutare discretă, aeriană, pe frunte în faţa părinţilor, pecetlui logodna…

Din cînd în cînd Tony constata cu oarecare mirare că fericirea logodnicului nu prea era pe măsura deznădejdii arătate din pricina refuzurilor ei. O privea doar cu ochi veseli de proprietar. E adevărat că, uneori, cînd se întîmpla să rămînă singuri, împins de dorința de-a face glume drăgăstoase, el o așeza pe genunchi și apropiindu-și favoriții de obrajii ei, cu glasul tremurînd de bucurie, îi spunea:

– Vezi că tot am pus mîna pe tine? Vezi că tot te-am înhățat?

La care Tony îi răspundea:

– Vai, dumneata nu-ți dai seama ce spui! și cu o mișcare sprintenă se desprindea din brațele lui.

Îndată după Crăciun, domnul Grünlich se întoarse la Hamburg, fiindcă negoțul lui activ cerea neapărat să fie acolo, iar soții Buddenbrook au fost de acord cu el că pînă la logodnă Tony avusese destulă vreme să-l cunoască.

Problema casei fu rezolvată prin corespondență. Tony se bucura nespus de viața pe care avea să i-o ofere un oraș mare și își exprimă dorința de a locui în centru, cu atît mai mult, cu cît și birourile domnului Grünlich erau tot acolo, și anume în Spitalerstrasse. Dar printr-o stăruință cu adevărat bărbătească, logodnicul obținu împuternicirea de a cumpăra o vilă în afara orașului, la Eimsbüttel… un colțișor romantic și departe de lume, un cuibușor idilic făcut anume pentru o pereche de însurăței tineri – *procul negotiis*… (Nu, domnul Grünlich nu-și uitase complet nici cunoștințele de limba latină!)

Decembrie trecu și pe la începutul anului patruzeci și șase se celebră și cununia. Petrecerea de *Polterabend*[3] fu strălucită și luă parte la ea jumătate din oraș. Prietenele Antoniei – între altele și Armgard von Schilling care venise la oraș într-o trăsură cît un turn – dansară cu prietenii lui Tom și Christian – adică, între alții, cu Andreas Gisecke, băiatul comandantului de pompieri, *studiosus juris,* cu Stephan și Eduard Kistenmaker, de la *Kistenmaker & Fii,* în sufragerie și pe coridorul presărat anume cu talc. Tonul petrecerii fu dat în primul rînd de Peter Döhlmann care sparse de lespezile din vestibulul cel mare toate oalele de lut ce-i căzură în mînă.

În ziua nunții doamna Stuht din Glockengiesserstrasse avu din nou prilejul de a pătrunde în lumea bună, dîndu-le o mînă de ajutor domnișoarei Jungmann și croitoresei ca s-o gătească pe Tony. S-o bată Dumnezeu, spuse ea, dacă a văzut o mireasă mai frumoasă și, privind în sus, plină de admirație, se așeză în genunchi – așa grasă cum era – să prindă crenguțele de mirt pe rochia de mătase albă din *moire antique*… Asta se petrecea în sufrageria mică. Domnul Grünlich, în frac cu pulpane lungi și vestă de mătase, aștepta în fața ușii. Chipul lui trandafiriu avea o expresie serioasă și corectă; pe negul de lîngă nara stîngă se zărea o părere de pudră, iar favoriții aurii erau frezați cu grijă.

Sus, în sala cu coloane, căci acolo urma să aibă loc ceremonia cununiei, se adunase întreaga familie. Impunătoare societate! Erau de față bătrînii Kröger, încovoiați puțin amîndoi, dar ca totdeauna aparițiile cele mai distinse. Apoi consulul Kröger și soția sa, cu fiii lor Jürgen și Jakob (acesta din urmă venise, ca și rudele Duchamps de la Hamburg). Era și Gotthold Buddenbrook cu nevasta sa, născută Stüwing, cu Friederike, Henriette și Pfiffi, care cîteștrele n-

aveau să se mai mărite, se pare, niciodată… Reprezentînd linia colaterală din Mecklenburg, tatăl Klothildei, domnul Bernhardt Buddenbrook, venise de la țară și privea uluit luxul nemaipomenit din casa bogatelor sale rude. Cei din Frankfurt se mulțumiseră să trimită daruri, călătoria fiind prea obositoare… În locul lor se aflau însă, singurii care nu făceau parte din familie, doctorul Grabow, medicul casei, și mamzel Weichbrodt, prietena – ca o mamă – a miresei, Sesemi Weichbrodt, îmbrăcată într-o rochiță neagră și cu o bonetă cu panglici verzi noi-nouțe ce atîrnau peste buclele strînse pe tîmple.

– Dumnezeu să-ți dea fericire, *bonol* meu copil! spuse ea cînd, la brațul domnului Grünlich, Tony apăru în sală; apoi se ridică în vîrful picioarelor și o sărută, plescăind, pe frunte.

Familia avea toate motivele să fie mulțumită de mireasă. Tony era drăguță, naturală și părea veselă, deși era cam palidă din pricina curiozității și a călătoriei ce-o așteptа.

Sala era împodobită cu flori, iar pe partea dreaptă fusese ridicat un altar. Pastorul Kölling de la biserica Sfînta Maria celebră cununia, ținînd un discurs în care stărui cu deosebită energie asupra *cumpătării.* Totul se petrecu după rînduieli și obiceiuri. Tony rosti un „da" naiv și blînd; domnul Grünlich își drese mai întîi glasul: „he-e-hem". Pe urmă fu un praznic pe cinste.

… În timp ce sus, în sală, invitații, în frunte cu pastorul, continuau ospățul, consulul și soția sa conduseră tînăra pereche, gata de drum, pînă în strada învăluită în cețuri albe de ninsoare. Trăsura mare de călătorie, încărcată cu geamantane și cufere, așteptа la scară.

După ce își exprimă de mai multe ori convingerea că în foarte scurtă vreme va veni în vizită acasă, precum și nădejdea că nici vizita părinților la Hamburg nu se va lăsa prea mult așteptată, Tony se urcă voioasă în trăsură și se lăsă învelită cu grijă de maică-sa în pledul călduros, căptușit cu blană. Se așeză și soțul ei.

– Și… atenție, Grünlich, spuse consulul, dantelele cele noi sînt în valiza mică, deasupra. Cînd o să vă apropiați de Hamburg, le iei nițel sub palton, nu-i așa? Accizele astea… trebuie să le mai ocolești, pe cît poți… Cu bine! Încă o dată, cu bine, scumpa mea Tony! Dumnezeu să te aibă în grijă!

– O să găsiți un adăpost bun la Ahrensburg? întrebă doamna consul.

– Am reținut totul din timp, scumpă mamă, totul e reținut! răspunse domnul Grünlich.

Anton, Line, Trina, Sophie își luară, pe rînd, rămas bun de la „ma'm Grünlich". Dar tocmai cînd se pregăteau să închidă ușa trăsurii, Tony fu cuprinsă de o puternică emoție. Fără să-i pese de încurcăturile pricinuite, se smulse dintre pleduri, coborî, trecînd valvîrtej peste genunchii domnului Grünlich care începu să mormăie și să sări de gîtul tatălui ei.

– *Adieu,* papă… Bunul meu papă… Apoi încet de tot, în șoaptă, îl întrebă: Ești mulțumit de mine?

O clipă consulul o îmbrățișa în tăcere, apoi o îndepărtă puțin și îi strînse cu multă căldură amîndouă mîinile…

Acum totul era gata. Ușa se închise pocnind, vizitiul plescăi din limbă,

telegarii se smuciră din loc şi ferestrele cupeului prinseră a zbîrnîi… Doamna consul îşi flutură batista în vînt pînă cînd trăsura ce cobora pe strada în pantă începu să se mistuie în negura zăpezii.

Consulul stătea îngîndurat alături de soţia sa care, cu o mişcare graţioasă, îşi strînse pe umeri pelerina de blană.

– Ei, s-a dus, Bethsy!

– Da, Jean, întîiul copil care ne părăseşte. Crezi că va fi fericită cu el?

– Ah, Bethsy, e mulţumită de ea însăşi. Aceasta e cea mai trainică fericire din cîte putem avea pe pămînt.

Şi soţii Buddenbrook se întoarseră la oaspeţii lor.

XV

Thomas Buddenbrook coborî pe Mengstrasse, pînă la „Fünfhausen". Se feri să treacă pe Breite Strasse, ca să nu fie nevoit să-şi scoată mereu pălăria în faţa numeroaselor cunoştinţe. Cu amîndouă mîinile înfundate în buzunarele largi ale şubei călduroase de culoare cenuşie închisă, el păşea cufundat în gînduri pe zăpada îngheţată, cu sclipiri cristaline, ce scîrţîia sub botinele sale. Mergea pe propriu-i drum, de care nu ştia nimeni… Cerul lucea senin, albastru şi rece; aerul era proaspăt, tăios, înmiresmat, vremea aspră, limpede, curată, fără o adiere de vînt, cinci grade sub zero, o zi neasemuită de februarie.

Thomas merse la vale pe „Fünfhausen", străbătu Bäckergrube şi, printr-o ulicioară ce tăia de-a curmezişul, ajunse în Fischergrube. Făcu cîţiva paşi pe această stradă povîrnită, care cobora paralel cu Mengstrassse pînă la Trave şi în sfîrşit se opri în faţa unei căscioare, o florărie foarte modestă, cu o intrare strîmtă, cu o mică vitrină sărăcăcioasă, unde, pe o placă de sticlă verde, se înşirau cîteva ghivece cu bulbi.

Cînd intră, clopoţelul de tinichea de la uşă începu să schelălăie ca un căţeluş credincios. Înăuntru, în faţa tejghelei, o doamnă mică, grasă, bătrîioară, cu o pelerină pe umeri stătea de vorbă cu tînăra vînzătoare. Trebuia să aleagă între cîteva ghivece, şi le cerceta, le mirosea, le critica în fel şi chip, sporovăind cu atîta volubilitate încît trebuia să se şteargă mereu la gură. Thomas Buddenbrook o salută politicos şi se retrase într-un colţ… Cucoana era o rudă săracă a senatorului Langhals, o fată bătrînă, blajină şi vorbăreaţă nevoie mare, purtînd numele uneia dintre familiile cele mai de vază, fără a face totuşi parte din această societate, nefiind poftită la ospeţe şi la baluri, ci numai la cafea, în intimitate, şi căreia, cu puţine excepţii, toată lumea din oraş îi zicea mătuşa Lottchen.

Ţinînd la subsuoară un ghiveci cu flori învelit în foiţă, ea se îndreptă spre uşă, iar Thomas după ce o salută din nou, îi spuse cu glas tare, vînzătoarei:

– Daţi-mi, vă rog, cîţiva trandafiri… Da, oricare. *La France*… Apoi, după ce mătuşa Lottchen dispăruse închizînd uşa în urma ei, el continuă cu vocea scăzută: Aşa, acum pune-i la loc, Anna… Bună ziua, micuţă Anna! Ei, azi am venit încoace cu inima grea.

Peste rochița-i simplă, neagră, Anna purta un șorț alb. Era minunat de frumoasă. Delicată ca o gazelă, fața ei avea trăsături aproape malaeze: pomeți ieșiți puțin, ochi alungiți și negri, cu o strălucire blîndă, tenul smead și mat cum nu mai găseai în lung și-n lat. Mîinile, de aceeași culoare, erau subțiri și, pentru o vînzătoare, extraordinar de frumoase.

Se duse îndărătul tejghelei, în colțul din dreapta prăvălioarei, unde din stradă, prin vitrină, nu putea fi văzută. Thomas o urmă de cealaltă parte a mesei, se aplecă spre ea și o sărută pe gură și pe ochi.

– Ești înghețat de tot, săracul de tine, spuse fata.

– Cinci grade sub zero, răspunse Tom. Nici n-am băgat de seamă. Am venit destul de mîhnit pînă aici. Se așează pe tejghea și ținînd mîna fetei într-a sa, continuă: Ascultă, Anna, astăzi trebuie să fim înțelepți. A sosit ceasul.

– O, Doamne, gemu fata, ducîndu-și șorțul la ochi, cu teamă și cu durere.

– Odată tot trebuia să se întîmple, Anna. Ei, ei, nu mai plînge. Ne-am înțeles doar că o să fim cuminți, nu-i așa? Ce să-i faci? Trebuie să trecem și hopul ăsta…

– Cînd…? întrebă Anna suspinînd.

– Poimîine.

– O, Dumnezeule… de ce poimîine? Încă o săptămînă măcar. Te rog!… Cinci zile!…

– Nu se poate, draga mea. Totul e hotărît și pus la punct… Sînt așteptat la Amsterdam… Nici o zi n-aș mai putea zăbovi, oricît aș vrea.

– Și e așa de îngrozitor de departe…!

– Amsterdam? Aș! Deloc. Și de *gîndit* tot ne putem gîndi unul la celălalt, nu? Și o să-ți scriu. Ai să vezi, îți scriu de-ndată ce sosesc.

– Îți mai aduci aminte… spuse ea, acum un an și jumătate, la concursul de tir…

Tom o întrerupse, vrăjit:

– Doamne, da, acum un an și jumătate…! Eu te-am luat drept o italiancă… Am cumpărat o garoafă și mi-am pus-o la butonieră… O păstrez și azi… Am s-o iau cu mine la Amsterdam… Ce prăfărie și zăpușeală era pe pajiște!…

– Da, mi-ai adus un pahar de limonadă din baraca de alături… Îmi aduc aminte, parc-ar fi fost ieri. Mirosea a plăcinte și a oameni…

– Dar a fost frumos, oricum. Nu ne-am citit în ochi, din prima clipă, cum stăm?

– Și tu ai vrut să ne dăm în călușei, dar nu se putea, fiindcă trebuia să vînd flori. Ce-ar mai fi ocărît patroana!…

– Ai dreptate, Anna, nu se putea, recunosc.

Anna rosti încet:

– Și asta a fost singura dorință pe care nu ți-am împlinit-o.

Tom o sărută din nou pe gură și pe ochi.

– Rămîi cu bine, Anna mea mică, bună și dragă… Da, trebuie să începem să ne luăm rămas bun.

– Ah, dar nu-i așa că o să mai vii și mîine?

– Da, sigur, tot la ora asta. Și am să trec și poimîine dimineața, dacă pot să

scap… Dar acum vreau să-ți spun ceva, Anna… Eu plec destul de departe, că, oricum, Amsterdam e totuși foarte departe… și tu rămîi aici. Dar să nu-ți întinezi viața, auzi, Anna… Căci pînă acum *nu* ți-ai întinat-o, asta eu ți-o spun…

Ea plîngea ținîndu-și la ochi șorțul, cu mîna rămasă liberă.

– Și tu?… Și tu?…

– Numai Dumnezeu știe ce întorsătură vor mai lua lucrurile. Nu rămînem toată viața tineri… Tu ești o fată înțeleaptă. Niciodată nu mi-ai vorbit despre căsătorie sau despre așa ceva.

– Nu, Doamne ferește, să-ți cer așa ceva…

– Vezi tu, valurile vieții te poartă cum vor ele. Dacă trăiesc, am să moștenesc firma, o să fac o partidă bună… Eu sînt sincer cu tine în ceasul despărțirii. Și tu la fel… o să meargă… Îți urez mult noroc, mica mea Anna, bună și dragă. Dar să nu-ți întinezi viața, auzi? Căci pînă acum *nu* ți-ai întinat-o, asta eu ți-o spun…!

Era cald aici înăuntru. Miresme de pămînt jilav și de flori pluteau în mica prăvălie. Afară soarele de iarnă era în asfințit. Un amurg gingaș, palid și pur, ca zugrăvit pe porțelan împodobea, dincolo de rîu, bolta cerului. Cu bărbia înfundată în gulerul ridicat, oamenii treceau grăbiți prin fața vitrinei și nu le vedeau pe cele două ființe care își spuneau adio într-un ungher al micii florării.

1 Băutură făcută din vin cu diferite fructe.

2 Pardesiu numit așa după provincia irlandeză Ulster, de unde provenea.

3 Petrecere tradițională oferită logodnicilor de prietenii lor, în ajunul nunții.

Partea a patra

I

30 aprilie 1846

Dragă, mamă,

Mii de mulțumiri pentru scrisoarea ta prin care îmi anunți logodna lui Armgard von Schilling cu domnul von Maiboom, la Pöppenrade. Mi-a trimis și Armgard o invitație (foarte elegantă, cu chenar aurit) și mi-a scris și o scrisoare în care vorbește cu un entuziasm grozav despre logodnicul ei. Se pare că e un om de o rară frumusețe și foarte distins. Ce fericită trebuie să fie Armgard! Toate fetele se mărită; am primit un faire-part *și din München, de la Eva Ewers. Se mărită cu directorul unei fabrici de bere.*

Dar acum trebuie să te întreb un lucru, dragă mamă: cum se face că pe aici nu se aude nimic despre o vizită a doamnei și domnului consul Buddenbrook? Nu cumva așteptați o invitație oficială din partea lui Grünlich? Nu văd să fie nevoie de ea, fiindcă el nici nu se gîndește, cred, la asta, și cînd îi amintesc de invitație, îmi spune de obicei: „Da, da, draga mea, dar tatăl tău are alte treburi". Sau credeți poate că o să mă stingheriți? Ah, nu, cîtuși de puțin. Sau poate vă temeți să nu-mi stîrniți dorul de casă? Doamne sfinte, dar sînt o femeie înțelegătoare, am intrat în vîltoarea vieții, nu mai sînt copil.

Chiar acum am fost la cafea în vecini, la madame *Käselau, sînt oameni plăcuți. Și vecinii din stînga, soții Gussmann, sînt de asemenea oameni sociabili (doar că stăm destul de departe cu casele). Avem doi prieteni buni, care locuiesc și ei aici, în afara orașului: doctorul Klaassen (despre care o să trebuiască să-ți vorbesc mai tîrziu) și bancherul Kesselmeyer, un prieten intim al lui Grünlich. Nu-ți poți închipui ce caraghios e bătrînelul acesta! Are niște favoriți albi, retezați, și pe cap un păr rar și subțire, cîteva fire mai mult albe decît negre, care parcă ar fi puf, fiindcă la cea mai mică adiere încep să fluture. Cum și capul și-l bîțîie caraghios ca o pasăre, și mai e și destul de guraliv, eu îi zic coțofana, dar Grünlich îmi interzice acest lucru fiindcă, spune el, coțofana fură, iar domnul Kesselmeyer e un om de onoare. Merge cocoșat și vîslind din brațe. Puful nu-i acoperă decît jumătate din scăfîrlie; mai jos ceafa lui e roșie și plină de încrețituri. E o fire extraordinar de veselă! Cîteodată mă lovește ușor peste obraji și exclamă: „Ce nevestică minunată! Ce binecuvîntare cerească pentru Grünlich să aibă parte de dumneata!" Apoi scoate de undeva o pereche de ochelari (poartă în permanență vreo trei perechi, legate cu șnururi lungi ce se încurcă mereu pe jiletca-i albă), și-i înfige cu atîta vădită plăcere pe nas, cu care prilej și-l încrețește grozav, și începe să mă măsoare cu gura căscată, încît eu pufnesc în rîs. Dar nu se supără.*

Cît despre Grünlich, el e foarte ocupat, pleacă dimineața la oraș cu trăsurica noastră galbenă și adesea nu se întoarce decît seara tîrziu. Uneori se așază lîngă mine și citește ziarul.

Cînd ne ducem undeva, de pildă la Kesselmeyer sau la consulul Goudstikker pe Alsterdam sau la senatorul Bock în Rathausstrasse, trebuie să luăm o trăsură de piață. L-am rugat pe Grünlich de mai multe ori să cumpere un cupeu; nu te poți lipsi de o trăsură cînd stai aici, în afară de oraș. Mi-a și făgăduit-o, dar, ciudat, nu-i face nici o plăcere să iasă cu mine în lume și am constatat că nu-i place nici să mă vadă stînd de vorbă cu lumea din oraș. Să fie oare gelos?

Vila noastră pe care ți-am mai descris-o amănunțit, dragă mamă, e într-adevăr foarte plăcută și cu mobila cumpărată acum în urmă s-a făcut și mai frumoasă. Salonului de la mezanin nu i-ai putea găsi nici un cusur: e îmbrăcat în mătase cafenie de sus pînă jos. Sufrageria de alături are o căptușeală de lemn foarte drăguță: scaunele au costat douăzeci și cinci de mărci bucata. Eu stau mai mult în odaia cu pansele care servește drept cameră de toate zilele. Mai avem apoi o odaie pentru fumat și joc de cărți, iar în salonul așezat de partea cealaltă a coridorului, și care ocupă o jumătate a parterului, am pus perdele galbene, astfel că are un aspect foarte distins. Sus, sînt odăile de culcare, de baie, budoarul, camerele servitorilor. Pentru trăsurica galbenă avem un groom. *De cele două servitoare sînt destul de mulțumită. Nu știu dacă sînt într-adevăr cinstite, dar slavă Domnului, nu am nevoie să mă calicesc pentru orice para! Pe scurt, totul e cum se cuvine numelui nostru.*

Și acum, dragă mamă, urmează amănuntul cel mai important și pe care dinadins l-am lăsat la urmă. Și anume: de un timp încoace mă simt cam nu știu cum, mă-nțelegi, nu tocmai bine, dar nici bolnavă. Cînd s-a ivit prilejul, i-am spus doctorului Klaassen. Acesta e un om foarte scund, cu capul mare și cu o pălărie boltită încă și mai mare. Are obiceiul să-și lipească bastonul de trestie spaniolă cu mîner de os de barbișonu-i lung, aproape verde-deschis de mult ce l-a cănit. Ei bine, trebuie să-l vezi! N-a răspuns nimic, și-a îndreptat ochelarii pe nas, a început să clipească din ochii-i mici și roșii, mi-a făcut un semn cu nasul lui cît un cartof și s-a hlizit la mine, măsurîndu-mă din cap pînă-n picioare cu atîta neobrăzare, de-mi venea să intru în pămînt. Apoi m-a examinat și mi-a declarat că totul merge cît se poate de bine, dar că trebuie să beau apă minerală, deoarece s-ar putea să fiu puțin *anemică. O, mamă, spune-i te rog lui papà, dar cu precauțiunea necesară, toată povestea asta, ca să o poată trece în cronica familiei. Cît de curînd cu putință, vei primi și alte știri.*

Salutări lui papà, Christian, Clara, Thilda și Ida Jungmann. Lui Thomas i-am scris nu demult la Amsterdam.

Fiica ta devotată și ascultătoare,
Antonie

2 august 1846

Scumpul meu Thomas,

Am primit cu bucurie scrisoarea în care îmi vorbești de întîlnirea ta cu Christian, la Amsterdam. Îmi închipui că ați petrecut cîteva zile vesele. Nu am

încă nici o ştire despre continuarea călătoriei lui prin Ostende spre Anglia, dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, sper că totul a mers bine. De vreme ce s-a hotărît să renunţe la cariera ştiinţifică, aş dori din toată inima să nu fie prea tîrziu pentru el să înveţe ceva de ispravă la şeful său, Mr. Richardson. Dea Domnul ca profesiunea de comerciant să-i fie încununată de succes şi prosperitate! Mr. Richardson (Threadneedle Street) este, precum ştii, un prieten de afaceri apropiat al casei mele. Mă consider norocos că amîndoi băieţii mei lucrează la firme cu care mă găsesc în raporturi de foarte bună prietenie. Tu trebuie să simţi de pe acum binefacerile acestei situaţii. Sînt foarte mulţumit că domnul van der Kellen ţi-a ridicat salariul chiar în acest trimestru şi că mai tîrziu se va îngriji să ai şi ceva cîştiguri suplimentare. Sînt convins că prin destoinicia ta te-ai arătat şi te vei arăta vrednic de această atitudine prevenitoare.

Pe de altă parte, însă, ştirea că nu te simţi tocmai bine cu sănătatea m-a întristat. Ceea ce-mi scrii despre nervozitatea ta îmi aminteşte de propria mea tinereţe, cînd lucram la Antwerpen, de unde a trebuit să plec la Ems să fac o cură. Dacă şi tu ai avea nevoie de aşa ceva, dragul meu, sînt gata, se înţelege, să te ajut cu vorba şi cu fapta, deşi, în aceste vremuri de tulburări politice, mă feresc de asemenea cheltuieli.

Pe la mijlocul lui iunie am făcut totuşi, maică-ta şi cu mine, o călătorie la Hamburg, s-o vedem pe sora ta, Tony. Soţul ei nu ne poftise, dar în schimb ne-a primit cu mare cordialitate şi în cele două zile cît am stat acolo şi-a sacrificat tot timpul pentru noi, neglijîndu-şi chiar afacerile; abia am avut răgazul să facem o vizită în oraş la familia Duchamps. Antonie era în luna a cincea; doctorul ei ne-a asigurat că totul va decurge în mod normal şi fericit.

Aş vrea să-ţi mai vorbesc de o scrisoare a domnului van Kellen din care, spre mulţumirea mea, am înţeles că şi în particular eşti un oaspete bine văzut în cercul familiei lui. Ai ajuns la vîrsta, fiul meu, cînd începi să culegi roadele educaţiei pe care ţi-au dat-o părinţii. Aş vrea să-ţi servească drept sfat faptul că la vîrsta ta, atît la Bergen cît şi la Antwerpen, am năzuit să fiu serviabil şi îndatoritor faţă de soţiile şefilor mei, *ceea ce mi-a fost de mare folos. În afară de plăcerea şi onoarea de a fi în relaţii mai apropiate cu familia superiorului tău, în soţia lui ai putea găsi oricînd o protectoare plină de bunăvoinţă pentru cazul că ai face o greşeală, sau că şeful n-ar fi pe ici-colo tocmai mulţumit. Firește că, pe cît posibil, astfel de situaţii trebuiesc ocolite cu orice preţ, dar nu e mai puţin adevărat totuşi că ele se pot ivi.*

În ceea ce priveşte planurile tale comerciale de viitor, fiul meu, ele îmi fac plăcere datorită interesului viu de care dai dovadă, dar nu le pot aproba în întregime. Tu pleci de la premisa că desfacerea mărfurilor produse de împrejurimile oraşului nostru natal ca: cereale, rapiţă, piei crude şi argăsite, lînă, ulei, turte de ulei, oase etc. este comerţul cel mai indicat şi cel mai rentabil şi te gîndeşti să te consacri mai ales acestei branşe, continuînd totuşi şi comerţul de mărfuri în comision. Într-o vreme cînd concurenţa în această ramură era încă foarte slabă (astăzi ea a crescut considerabil), am avut şi eu asemenea gînduri şi în măsura în care mi s-a oferit locul şi prilejul am făcut chiar cîteva încercări. Ţinta principală a călătoriei mele în Anglia a fost de a stabili relaţii pentru

întreprinderile mele și în această țară. Am mers pînă în Scoția în acest scop și am făcut multe cunoștințe folositoare, dar în curînd mi-am dat seama de latura primejdioasă a afacerilor de export în aceste părți, și astfel am renunțat la ele, cu atît mai mult cu cît niciodată n-am uitat sfatul pe care ni l-a dat străMoșul nostru, întemeietorul firmei: „Fiule, ziua să-ți vezi cu drag de negoț, dar să-l faci într-așa fel încît să nu-ți tulbure somnul noaptea".

Vreau să păstrez cu sfințenie această maximă pînă la sfîrșitul vieții mele, deși cîteodată te cuprinde îndoiala, văzînd că unii care nu au astfel de principii o duc, pe cît se pare, mai bine. Mă gîndesc la Strunck & Hagenström *care sînt în plină ascensiune, în timp ce afacerile noastre merg prea domol. Știi că în urma micșorării capitalului de după moartea bunicului tău, casa noastră nu și-a mai sporit volumul de afaceri și rog pe bunul Dumnezeu să ți-o pot lăsa cel puțin în starea actuală. Am un ajutor chibzuit și cu experiență în persoana procuristului Marcus. Numai familia maică-tii de ar fi ceva mai cu băgare de seamă la banii ce-i trec prin mînă; moștenirea va fi de mare importanță pentru noi!*

Eu sînt ocupat pînă peste cap cu afacerile mele și cu treburile orașului. Sînt decanul Colegiului navigatorilor din Bergen, și am fost ales, pe rînd, delegat al orașului pentru Departamentul Finanțelor, pentru Camera de Comerț, pentru Comisia de revizuire a conturilor și pentru azilul Sfînta Ana.

Maică-ta, Clara și Klothilde îți trimit afectuoase salutări. De asemenea mai mulți domni, și anume: senatorii Möllendorpf și doctorul Oeverdieck, consulul Kistenmaker, misitul Gosch, C.F. Köppen, ca și, din biroul nostru, domnul Marcus și căpitanii Kloot și Klötermann m-au rugat să-ți transmit salutări din partea lor. Domnul să te binecuvînteze, fiul meu. Muncește, roagă-te lui Dumnezeu și fă economii!

Cu drag,
Al tău tată

8 octombrie 1846

Iubiți și multstimați părinți,

Subsemnatul mă văd în plăcuta situație de a vă anunța că fiica domniilor voastre, preaiubita mea soție Antonie, a scăpat de grijile sarcinii acum o jumătate de ceas, în chipul cel mai fericit. Din voia lui Dumnezeu ea a născut o fetiță și nu găsesc cuvinte pentru a vă arăta cît sînt de bucuros și de mișcat. Scumpa noastră lăuză, ca și copilul, se află într-o stare excelentă și doctorul Klaassen este pe deplin mulțumit de felul cum au decurs lucrurile. Și doamna Grossgeorgis, moașa, spune că a fost o nimica toată. – Emoția mă silește să las condeiul din mînă.

Respectuoase salutări și afecțiune veneraților noștri părinți.
B. Grünlich

Dacă ar fi fost băiat, mă gîndeam să-i pun un nume foarte drăguț. Pe fetiță aș vrea s-o botez Meta, dar Gr. este pentru Erika.

T.

II

– Ce-i cu tine, Bethsy? întrebă consulul aşezîndu-se la masă şi ridicînd farfuria ce-i acoperea supa. Nu te simţi bine? Ce ai? Pari suferindă.

Masa rotundă părea acum foarte mică în sufrageria vastă. În afară de părinţi nu se mai aşezau zilnic la ea decît mamzel Jungmann, Clara, în vîrstă de zece ani, precum şi slăbuţa şi umila Klothilde care mînca în tăcere. Consulul se uită în jurul lui… Numai feţe alungite, întristate. Ce se întîmplase? El însuşi era nervos şi îngrijorat, căci bursa oscila, din pricina neliniştii iscate de complicata situaţie din Schleswig-Holstein… Şi în aer mai plana şi o altă nelinişte. Mai tîrziu, cînd Anton ieşi să aducă friptura, consulul află ce se petrecuse în casă. Trina, bucătăreasa, care pînă acum se arătase o fată credincioasă şi cumsecade, făcuse deodată o scenă de adevărată rebeliune. Spre marea supărare a doamnei consul, de cîtăva vreme ea se împrietenise – un soi de legătură spirituală – cu o calfă de măcelar şi acest om veşnic murdar de sînge părea a fi avut o influenţă cît se poate de nefastă asupra evoluţiei ideilor politice ale Trinei. Cînd doamna consul îi făcuse o observaţie pentru că greşise un sos cu ceapă, Trina îşi pusese braţele goale în şolduri şi se exprimase în felul acesta:

– Aşteptaţi mata, *m'am* consul, că mult n-o să mai ţie, şi o să vie o drăguliţă de rînduială de *eu* am să stau, gătită în mătăsuri, pe canapea, şi *mata* ai să mă serveşti…

Firește că fusese concediată pe loc. Consulul clătină din cap. El însuşi văzuse multe lucruri îngrijorătoare în timpul din urmă. E adevărat că hamalii şi docherii mai bătrîni erau destul de cumsecade şi nu se lăsau ademeniţi; dar, pe ici-pe colo, purtarea cîte unuia mai tînăr dovedea destul de limpede că noul spirit al revoltei se încuibase cu perfidie printre ei… În primăvară izbucnise o tulburare de stradă, deşi proiectul unei noi Constituţii, în conformitate cu cerinţele timpurilor noi, era pregătit, şi puţin mai tîrziu, cu toată opoziţia lui Lebrecht Kröger, şi a altor cîtorva bătrîni mai încăpăţînaţi, el fu ridicat, prin decretul Senatului, la rangul de lege fundamentală a Statului. Se făcuseră alegeri de reprezentanţi ai poporului, se întrunise adunarea cetăţenească. Dar liniştea se dusese. Lumea era în fierbere. Fiecare voia să revizuiască Constituţia şi legea electorală, iar cetăţenii se certau. „Pe colegii!" – strigau unii, printre care şi Johann Buddenbrook, consulul. „Sufragiu universal!" – proclamau alţii şi Hinrich Hagenström era printre aceştia. În sfîrşit o seamă de inşi strigau: „Alegeri generale pe colegii" şi poate că ei ştiau chiar ce se înţelegea prin asta. Dar prin aer mai zbîrnîiau şi alte idei, ca de pildă: să se suprime orice deosebire între cetăţenii şi locuitorii oraşului, să li se dea şi necreştinilor posibilitatea de a dobîndi dreptul de cetăţenie… Nu era deci de mirare că Trina din casa Buddenbrook ajunsese la nişte idei ca aceea cu canapeaua şi cu rochia de mătase! Aveau să urmeze întîmplări şi mai cumplite. Lucrurile ameninţau să ia o întorsătură groaznică…

Era în ziua de 1 octombrie a anului patruzeci şi opt; bolta albastră, pe care doar ici-colo plutea cîte un nor uşor, era scăldată într-o lumină argintie de un soare care firește că nu mai avea cine ştie ce putere, de vreme ce în salonul cu

peisaje, îndărătul grilajului înalt şi sclipitor, focul începuse să ardă în sobă.

Clara, o fetiţă cu părul blond-închis şi cu ochi cam severi, şedea la masa de lucru din faţa ferestrei, cu o broderie în mînă, în timp ce Klothilde, lucrînd tot la o broderie, se ghemuise lîngă doamna consul, pe sofa. Klothilde Buddenbrook nu era mult mai în vîrstă decît verişoara ei măritată – nu avea aşadar decît douăzeci şi unu de ani – totuşi, trăsăturile feţei prelungi, care începuseră să se ascută, ca şi părul lins, pieptănat cu cărare, îi dădeau o înfăţişare de fată bătrînă. Ea era mulţumită de această situaţie şi nu făcea nimic pentru a o schimba în vreun fel. Poate că simţea nevoia de a îmbătrîni repede, ca să scape repede de orice îndoieli şi speranţe. Cum nu avea nici un ban, ştia prea bine că în toată lumea n-o să se găsească nici un bărbat care s-o ia de nevastă şi-şi privea cu resemnare viitorul: o odăiţă oarecare, unde va putea trăi din mica rentă de care îi va face rost puternicul ei unchi din fondurile vreunei instituţii de binefacere pentru fete sărace din familii de vază.

Doamna consul era ocupată cu citirea celor două scrisori pe care le primise. Tony îi povestea despre Erika, fetiţa ei, care se dezvolta minunat, iar Christian îi descria cu vervă viaţa şi forfota din Londra, fără a intra însă în amănunte în privinţa slujbei sale la Mr. Richardson… Doamna consul, care se apropia de vîrsta de patruzeci şi cinci de ani, deplîngea amarnic soarta blondelor, sortite să îmbătrînească înainte de vreme. La această vîrstă, tenul gingaş care se potriveşte atît de bine cu părul roşcat îşi pierde strălucirea; dresurile nu mai ajută la nimic. Şi chiar părul ar încărunţi iremediabil dacă n-ar exista – slavă Domnului! – reţeta unei tincturi pariziene care înlătură deocamdată această pacoste. Doamna consul era hotărîtă să nu încărunţească niciodată. Dacă într-o zi vopseaua nu s-ar mai dovedi eficace, ea va purta o perucă de culoarea părului din tinereţe… Pieptănătura ei, încă făcută cu mare artă, era împodobită în creştet cu o rozetă cu dantelă pe margini: începutul, prevestirea bonetei. Fusta de mătase îi cădea în falduri înfoiate pe şolduri; mînecile-i bufante erau căptuşite cu muselină apretată. Ca totdeauna, la încheieturile mîinilor îi zornăia încet o pereche de brăţări. Era ora trei după-masă.

Deodată, dinspre stradă, se auziră strigăte, ţipete, chiote obraznice, fluierături şi tropote de paşi numeroşi. Şi zgomotul se apropia şi creştea necontenit…

– Mamă, ce-i asta? întrebă Clara care se uita şi pe fereastră şi în „spion". Atîţia oameni!… Ce-or fi vrînd? De ce s-or fi bucurînd aşa?

– Dumnezeule! strigă doamna consul, aruncînd scrisorile. Sări înfricoşată de pe canapea, şi alergă la fereastră. Nu cumva… O, Doamne, da, revoluţia!… Poporul!…

Adevărul era că toată ziua tulburările se ţinuseră lanţ în oraş. Dimineaţa, vitrina negustorului de postavuri Benthien din Breite Strasse fusese spartă cu pietre, şi numai Dumnezeu ştie ce-avea a face vitrina domnului Benthien cu politica înaltă.

– Anton?! strigă spre sufragerie doamna consul cu glas tremurător. Servitorul rînduia argintăria. Anton, du-te jos, încuie poarta! Încuie tot! Poporul e aici!…

– Da, doamnă consul! răspunse Anton, dar pot oare să îndrăznesc? Eu sînt valet de casă mare… Cînd or vedea livreaua asta pe mine…

– Ce oameni răi! spuse cu glas trist şi tărăgănat Klothilde fără a-şi întrerupe lucrul de mînă.

În clipa aceea consulul se ivi în galeria cu coloane şi intră grăbit pe uşa cu geamuri. Avea paltonul pe braţ şi pălăria în mînă.

– Vrei să pleci, Jean? întrebă doamna consul îngrozită.

– Da, draga mea; trebuie să mă duc la adunare.

– Dar poporul, Jean, revoluţia…

– O, Doamne sfinte, dar nu e aşa de grav, dragă Bethsy… Sîntem în mîna lui Dumnezeu. Au trecut de casa noastră. Eu voi ieşi prin dos…

– Jean, dacă mă iubeşti… Vrei să te expui, să ne laşi singure, aici?… O, mi-e frică, mi-e aşa de frică!

– Scumpa mea, te rog… Te enervezi peste măsură… Oamenii or să facă puţin tărăboi în faţa Primăriei sau în piaţă… Statul o să se aleagă poate cu o mică pagubă, cîteva ferestre sparte, atîta tot.

– *Unde* vrei să te duci, Jean?

– La adunarea cetăţenească… Aproape am întîrziat, am mai avut treburi. Ar fi o ruşine să lipsesc astăzi de la întrunire. Crezi că tatăl tău poate fi împiedicat să participe? Aşa bătrîn cum e…

– Bine, atunci du-te cu Dumnezeu… Dar fii cu băgare de seamă, te rog ai grijă… Şi vezi şi de tata! Dacă i s-ar întîmpla ceva…

– Fii liniştită, draga mea.

– Cînd te întorci? strigă doamna consul după el.

– Cînd se va putea; la patru şi jumătate, la cinci… depinde…

– Ah, mi-e frică, repetă doamna consul, plimbîndu-se de colo-colo prin odaie, în timp ce arunca priviri neajutorate în jur.

III

Consulul Buddenbrook străbătu grăbit curtea largă. Cînd ieşi în Bäckergrube, auzi paşi în urma lui şi-l zări pe misitul Gosch care, învăluit pitoresc în pelerina-i lungă, urca strada în pantă, îndreptîndu-se tot spre adunare. În timp ce cu o mînă lungă şi slabă îşi săltă uşor pălăria de iezuit, iar cu cealaltă execută un gest larg de deferenţă, spuse cu glas înăbuşit şi îndîrjit:

– Domnul consul… vă salut!

Cu toate aerele lui teribile, acest Sigismund Gosch, un burlac de vreo patruzeci de ani, era omul cel mai blajin şi mai cumsecade din lume. Doar că era un tip preţios, un original. Faţa lui rasă se distingea printr-un nas coroiat şi o bărbie ascuţită şi proeminentă, prin trăsături aspre şi o gură mare cu colţurile lăsate în jos; îşi strîngea buzele subţiri, dobîndind un aer ursuz, răutăcios. Avea ambiţia (şi nu s-ar putea spune că nu izbutea) să-şi compună un cap caracteristic, sălbatic, frumos şi diabolic de intrigant, o figură cruntă, maliţioasă, interesantă şi îngrozitoare, ceva între Mefistofel şi Napoleon… pe

frunte îi cădea, sumbru, un smoc de păr brumat. Regreta din toată inima că n-avea cocoaşă. Era o apariţie stranie şi atrăgătoare printre locuitorii vechiului oraş de negustori. Făcea parte, nici vorbă, dintre aceştia, căci meseria – avea o agenţie de mijlocitor, mică, solidă, apreciată în modestia ei – şi-o făcea după tipicul tuturor tradiţiilor burgheze. Dar în biroul lui îngust şi întunecos se găsea un dulap mare de cărţi, plin de volume de versuri în toate limbile şi se vorbea că de la vîrsta de douăzeci de ani lucra la traducerea operelor complete ale lui Lope de Vega… Iar odată la o reprezentaţie de amatori, jucase rolul lui Domingo în *Don Carlos* de Schiller. Acesta fusese punctul culminant al vieţii lui. Niciodată nu-i ieşise din gură vreo vorbă vulgară şi chiar în discuţiile de afaceri el nu rostea frazele obişnuite în jargonul comercial decît strecurîndu-le printre dinţi şi cu o mimică de parcă spunea: „Ha, nemernicule, îţi blestem strămoşii chiar în mormînt!" În mai multe privinţe el putea fi socotit moştenitorul şi urmaşul răposatului Jean Jacques Hoffstede; numai că era o fire mai sumbră şi mai patetică şi nu avea nimic din voioşia glumeaţă, pe care prietenul lui Johann Buddenbrook-senior o adusese din secolul trecut.

Într-o zi pierduse la bursă, dintr-o dată, şase taleri şi jumătate, cu nişte acţiuni pe care le cumpărase anume ca să le speculeze. Lăsîndu-se furat de instinctul dramatic, omul dăduse o adevărată reprezentaţie. Se prăbuşise pe o bancă, de parcă ar fi pierdut bătălia de la Waterloo, îşi dusese pumnul strîns la frunte, şi repetase întruna, ridicînd spre cer o privire nelegiuită: „Ah, blestem!" Cum micile cîştiguri liniştite şi sigure pe care le realiza din vînzarea cutărei sau cutărei proprietăţi îl plictiseau în fond, această pierdere, această lovitură tragică pe care cerul i-o hărăzise lui, intrigantului, era o plăcere, o fericire, care îl hrănise săptămîni de zile. Cînd cineva îl oprea, ca să-i spună: „Am auzit că ai avut o pierdere, domnule Gosch… îmi pare rău…" – el avea obiceiul să-i răspundă: „O, scumpul meu prieten! *Uomo non educato dai dolore riman sempre bambino!* Firește că nimeni nu înţelegea. O fi fost din Lope de Vega? Cert e că acest Sigismund Gosch trecea drept un om învăţat şi ciudat.

– Ce vremuri ne-a fost dat să trăim! îi spuse consulului, în timp ce, adus de spate, sprijinindu-se în baston, urca strada, alături de el. Vremuri de furtuni şi de neliniște.

– Ai dreptate, răspunse consulul. Vremurile sînt agitate într-adevăr. Şedinţa de azi e aşteptată cu încordare, şi cu drept cuvînt. Principiul alegerilor pe colegii…

– Nu, ascultaţi-mă, continuă domnul Gosch, toată ziua am umblat pe străzi, am observat plebea. Am văzut cîţiva flăcăi superbi, cu ochi înflăcăraţi de ură şi însufleţire…

Johann Buddenbrook începu să rîdă:

– Ei, ştii că-i bună, prietene! Se pare că îţi place situaţia asta. Eh, să mă ierţi… e o copilărie, atîta tot! Ce vor oamenii aceştia? O mînă de ţîngăi prost crescuţi, care profită de ocazie pentru a face un pic de tărăboi.

– Desigur! Dar nu se poate contesta că… Am fost de faţă cînd calfa de măcelar Berkemeyer a spart vitrina domnului Benthien… Parcă era o panteră!

Domnul Gosch pronunță ultimul cuvînt cu dinții aproape încleștați, apoi urmă: O, nu se poate contesta că situația asta are latura ei sublimă. În sfîrșit, ceva deosebit, știți, ceva ce nu se întîmplă în toate zilele, ceva violent, furtună, sălbăticie… un uragan… Ah, poporul e neștiutor, îmi dau seama! Dar inima, această inimă a mea, e alături de el…

Ajunseseră în fața casei simple, vopsită în galben, cu ulei, la parterul căreia era sala de adunări.

Această sală făcea parte din berăria și localul de dans al unei văduve pe nume Suerkringel, și în anumite zile era pusă la dispoziția domnilor din „adunarea cetățenească". Un coridor strîmt, cu lespezi pe jos, pe dreapta căruia se înșirau încăperile restaurantului mirosind a bucătărie și bere, ducea spre sala aflată pe mîna stîngă. Ușa ei de scînduri, vopsită în verde, nu avea nici clanță nici broască și era atît de îngustă și de scundă încît nimeni n-ar fi bănuit că îndărătul ei e un spațiu atît de mare. Sala era rece și goală ca o șură; pe tavanul văruit se vedeau grinzile; pereții-i erau de asemenea, văruiți. Cele trei ferestre, destul de înalte, cu cercevelele vopsite în verde, nu aveau perdele. În fața lor se ridicau, în formă de amfiteatru, rîndurile de bănci, la picioarele cărora era așezată o masă acoperită cu postav verde pe care se înșirau niște acte, un clopoțel voluminos și diverse ustensile de scris pentru orator, pentru secretar, și pentru comisarii Senatului, prezenți la ședință. Lîngă peretele din fața intrării, erau mai multe cuiere înalte, încărcate cu paltoane și pălării.

O învălmășeală de glasuri îi izbi pe consul și pe însoțitorul său, cînd, unul după altul, intrară prin ușa îngustă. Erau, de bună seamă, ultimii care soseau. Sala era plină de cetățeni care, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, sau la spate, sau agitîndu-le în aer, stăteau pîlcuri-pîlcuri discutînd. Dintre cei o sută douăzeci de membri ai corporației, veniseră cu siguranță o sută. Cîțiva delegați din ținut preferaseră să rămînă acasă, date fiind împrejurările.

Aproape de intrare stătea un grup de oameni mai mărunți, doi-trei comercianți neînsemnați, un profesor de liceu, domnul Mindermann, „părintele orfanilor", și simpaticul bărbier Wenzel. Domnul Wenzel, un om scund, îndesat, cu mustăți negre, cu fața inteligentă și cu mîini roșii, îl bărbierise chiar în dimineața aceea pe domnul consul; aici însă era egal cu el. Nu-i bărbierea decît pe domnii din înalta societate, adică aproape numai pe cei din familiile Möllendorpf, Langhals, Buddenbrook și Oeverdieck, și alegerea lui în adunarea cetățenească se datora cunoașterii sale atotcuprinzătoare a problemelor citadine, sociabilității și îndemînării sale, precum și demnității personale, pe care și-o păstra chiar în situația de subaltern.

– Știți care e ultima noutate, domnule consul? spuse el întîmpinîndu-l cu însuflețire și privindu-l grav pe protectorul său.

– Ce să știu, dragul meu Wenzel?

– Azi-dimineață nu se aflase încă… Mă iertați, domnule consul, asta e ultima noutate! Poporul nu se va aduna în fața Primăriei sau în piață! Va veni aici să amenințe adunarea. Redactorul Rübsam e instigatorul.

– Aș! Nu se poate! răspunse consulul.

Se strecură printre grupurile din față, spre mijlocul sălii, unde îl zări pe socrul său stînd de vorbă cu senatorii prezenți la adunare, doctorul Langhals și James Möllendorpf.

– E adevărat, domnilor? întrebă, dînd mîna cu ei.

De fapt, întreaga adunare era tulburată de aceste zvonuri; răzvrătiții se apropiau, se și auzea gălăgia lor.

– Pleava! spuse rece și disprețuitor Lebrecht Kröger.

Venise cu trăsura sa. În împrejurări obișnuite, statura zveltă a cavalerului *à la mode* de odinioară tindea să se încovoaie sub povara celor optzeci de ani. În ziua aceea însă, el se ținea drept ca lumînarea, cu ochii închiși pe jumătate, strîmbîndu-și cu distincție și cu dispreț colțurile gurii, deasupra cărora mustățile albe își ridicau cu semeție, perpendicular, vîrfurile scurte. Două rînduri de pietre prețioase străluceau în chip de nasturi pe vesta lui neagră de catifea…

Nu departe de acest grup putea fi văzut Hinrich Hagenström, scund și corpolent, cu favoriți roșcați, pe alocuri încărunțiți, cu un lanț gros de ceas pe vesta cu pătrățele albastre, cu haina descheiată. Era în tovărășia asociatului său, domnul Strunck, și nu se grăbi deloc să-l salute pe consul.

Ceva mai departe negustorul de postavuri Benthien, un om înstărit după înfățișare, înconjurat de un mare număr de domni, le povestea de-a fir-a-păr cum a fost cu vitrina lui…

– O cărămidă, domnii mei, o jumătate de cărămidă… Rrrapp… prin sticlă și zdupp… pe un balot de rips verde!… Derbedeii!… Ei, treaba Statului.

Pe undeva, într-un colț, se auzea neîncetat glasul domnului Stuht din Glockengiesserstrasse care, îmbrăcat cu un surtuc negru peste cămașa de lînă, participa la discuție printr-o singură exclamație repetată stăruitor, pe un ton indignat: „Infamie nemaipomenită!". De altfel spunea *infamee*.

Johann Buddenbrook făcu ocolul sălii, salutînd ici pe vechiul său prieten C.F. Köppen, dincolo pe concurentul acestuia, consulul Kistenmaker. Strînse mîna doctorului Grabow și schimbă cîteva cuvinte cu comandantul pompierilor Giesecke, cu arhitectul Voight, cu oratorul zilei, doctorul Langhals, un frate al senatorului, cu cîțiva negustori, profesori și avocați…

Ședința nu fusese deschisă, dar discuțiile erau extrem de animate. Toți domnii îl ocărau pe acest scrib nemernic, pe acest redactor Rübsam, căci se știa că el stîrnise mulțimea… și, în fond, pentru ce? Rostul adunării de azi era doar să hotărască dacă în reprezentanța populară trebuie menținut principiul alegerilor pe colegii, sau dacă trebuia să se introducă sufragiul universal. Senatul se și pronunțase pentru această din urmă soluție. Dar ce voia poporul? Să-i ia de guler pe domni, atîta tot. Drace, niciodată domnii nu fuseseră într-o situație atît de proastă! Se strîngeau în jurul trimișilor Senatului pentru a afla care era părerea acestora. Se adunau și în jurul consulului Buddenbrook care trebuia să știe ce atitudine a luat primarul Oeverdieck în această chestiune; căci din anul trecut, de cînd doctorul Oeverdieck, senatorul, un cumnat al consulului Justus Kröger, devenise președintele Senatului, ca rude cu primarul,

alde Buddenbrook crescuseră considerabil în ochii opiniei publice…

Deodată vuietul de afară se îngroşă… Revoluţia ajunse sub ferestrele sălii de şedinţe. Într-o clipită discuţiile aprinse se stinseră în sală. Cu mîinile încrucişate pe burtă, amuţiţi de groază, membrii adunării se uitau unii la alţii, sau la ferestre, de după care se ridicau pumni, în timp ce, dezlănţuite, ţipetele şi urletele smintite şi asurzitoare zguduiau văzduhul. Apoi, pe neaşteptate, ca şi cum răsculaţii înşişi s-ar fi speriat de purtarea lor, afară se făcu o linişte tot aşa de mare ca în sală, şi în tăcerea adîncă ce se aşternu peste tot, din zona dinspre primele bănci, unde şedea Lebrecht Kröger, se auzi un cuvînt care se ridică încet, rece şi răspicat:

– *Pleava!*

Şi de îndată, dintr-un colţ, o voce înăbuşită şi indignată şuieră:

– Nemaipomenită *infamee!*

Apoi vorba pripită, tremurată şi misterioasă a lui Benthien, negustorul de postavuri, îmbrăţişă ca un fior adunarea…

– Domnilor, domnilor… ascultaţi-mă pe mine! Eu cunosc casa… Dacă te urci în pod, e acolo o ferestruică în acoperiş… Cînd eram copil, trăgeam de multe ori prin ea, după pisici. Pe acolo te caţări uşor pe acoperişul din vecini şi eşti la adăpost.

– Laşitate josnică! şuieră printre dinţi misitul Gosch.

Stătea cu braţele încrucişate, cu spatele proptit de masa oratorilor şi, ţinîndu-şi capul înclinat, se uita cu nişte ochi înfiorători spre ferestre.

– Laşitate, domnule? Cum adică? Trăsni-i-ar Dumnezeu!… Ăştia dau cu cărămida! Ei bine, mie îmi ajunge!…

Chiar în clipa aceea zgomotul de afară se înteţi din nou, fără a atinge însă culmea furtunoasă de mai înainte. De astă dată era liniştit, neîntrerupt, un bîzîit răbdător, ce părea aproape mulţumit, melodios, din care se desprindea cînd şi cînd cîte o fluierătură sau cîte un strigăt stingher ca: „Principiu!”… „Drept civic!”… Adunarea ciulea urechile smerită.

– Domnilor, spuse după un răstimp, cu glas înăbuşit, doctorul Langhals care prezida adunarea, cred că sînt în asentimentul domniilor-voastre deschizînd în acest moment şedinţa…

Era o simplă propunere care însă nu se bucură de nicăieri nici de cel mai neînsemnat sprijin.

– Mie unuia mi-e lehamite de atîtea adunări, rosti cineva cinstit, hotărît, ce nu lăsa loc vreunei obiecţii.

Era un om cu înfăţişare de ţăran, pe nume Pfahl, din districtul Ritzerau, delegat al satului Klein-Schretstaken. Nimeni nu-şi aducea aminte să-i fi auzit vreodată glasul în dezbateri; dar în situaţia de faţă pînă şi părerea celui mai simplu om putea să apese greu în cumpănă… Curajos şi cu un instinct politic infailibil, domnul Pfahl exprimase părerea întregii adunări.

– Doamne fereşte! strigă domnul Benthien indignat. Băncile din rîndurile de sus se văd din stradă. Oamenii azvîrlă cu cărămizi, trăsni-i-ar Dumnezeu să-i trăsnească! Mie-mi ajunge!…

– Şi uşa asta blestemată e aşa de strîmtă! izbucni disperat angrosistul de vinuri Köppen. Cînd o fi să ieşim, ne strivim unii pe alţii… ne strivim!

– Nemaipomenită *infamee,* repetă cu glas surd domnul Stuht.

– Domnii mei, începu din nou, cu glas energic, preşedintele, vă rog să vă gîndiţi bine… În termen de trei zile eu trebuie să prezint primarului procesul-verbal al şedinţei de azi… Mai mult, oraşul aşteaptă să-l vadă publicat în ziar… În orice caz aş dori să se hotărască prin votare dacă trebuie sau nu să deschidem şedinţa…

Dar în afară de cîţiva cetăţeni care-l susţineau pe orator, nimeni nu se arăta dispus să treacă la ordinea de zi. N-ar fi avut nici un rost să se voteze. Mulţimea nu trebuia stîrnită. Nimeni nu ştia ce vrea poporul. Trebuia evitată orice primejdie de a-l irita printr-o hotărîre, indiferent în ce sens ar fi luată. Trebuia aşteptat în linişte, fără agitaţie. Ceasul de la biserica Sfînta Maria bătu patru şi jumătate…

Se încurajau reciproc să aştepte cu răbdare. Încetul cu încetul se obişnuiră cu zgomotul care acolo, afară, creştea, scădea, şi din cînd în cînd amuţea cu totul, pentru a se porni iar. Oamenii începură să se liniştească, să se simtă mai în largul lor, să se aşeze pe băncile şi scaunele din ultimele rînduri… Spiritul de activitate al tuturor acestor vrednici cetăţeni se trezea treptat-treptat… Ici-colo oamenii îndrăzneau să discute despre afaceri, ba chiar să încheie cîte o tranzacţie… Misiţii se apropiau de angrosişti… Domnii împresuraţi stăteau la taifas cu nişte oameni pe care o furtună grozavă i-a adunat la un loc şi, în timp ce vorbesc despre altceva, din cînd în cînd, cu feţe grave şi pline de respect, ciulesc urechile la tunete. Se făcu ora cinci, cinci şi jumătate şi amurgul începu să coboare. Cînd şi cînd, cîte unul îşi aducea aminte, oftînd că acasă nevastă-sa îl aşteaptă cu cafeaua. La care domnul Benthien îşi îngăduia să le amintească de ferestruica din pod. Dar cei mai mulţi gîndeau ca domnul Stuht care declară, clătinînd fatalist din cap:

– Sînt prea gras pentru aşa ceva.

Cu gîndul la rugămintea soţiei sale, Johann Buddenbrook se ţinea pe lîngă socrul său şi îl privi cu oarecare îngrijorare cînd îi puse întrebarea:

– Sper că această mică aventură nu te impresionează prea mult, tată, nu-i aşa?

Sub smocul de păr alb ca zăpada, pe fruntea lui Lebrecht Kröger două vene albăstrui erau îngrijorător de umflate şi, în timp ce una dintre mîinile-i aristocratice, de bătrîn, se juca cu nasturii opalini de pe jiletcă, cealaltă, cu un briliant mare în degetul arătător, îi tremura pe genunchi.

– Fleacuri, Buddenbrook! spuse el, cu o oboseală ciudată. Mă plictiseşte, atîta tot. Dar se dezise singur, şuierînd deodată: *Parbleu!* Jean, cu praf de puşcă şi cu plumb ar trebui să-i punem la respect pe aceşti mocofani infami… Derbedeii!… Pleava!…

Consulul murmură, încercînd să-l îmbuneze:

– Da, da… Ai dreptate, e într-adevăr o comedie destul de nedemnă… Dar ce-i de făcut? Trebuie să-ţi păstrezi cumpătul. Se înserează. Desigur că o să se

scurgă și mulțimea…

– Unde mi-e trăsura?… Să vie trăsura! porunci Lebrecht Kröger ieșindu-și din fire. Izbucni înfuriat peste măsură. Mînia i se revărsă, tremura din tot trupul. Am comandat-o pentru ora cinci… Unde-i?… Ședința nu se ține… Ce mai caut eu aici?… N-am nici un chef să mă fac de rîs!… Să vină trăsura! Îl insultă cineva pe vizitiul meu? Du-te și vezi, Buddenbrook!

– Dragă tată socrule, liniștește-te, pentru numele lui Dumnezeu! Îți pierzi cumpătul… Și asta nu-ți face bine! Firește… mă duc să văd chiar acum de trăsura dumitale. Situația asta mă dezgustă și pe mine. O să vorbesc cu oamenii, o să-i poftesc să se ducă acasă…

Kröger se împotrivi și-i ordonă pe un ton cît se poate de rece și de disprețuitor:

– Stai! De aici nu te miști! Doar n-ai să te compromiți în halul acesta, Buddenbrook!

Consulul însă străbătu iute sala.

El fu ajuns din urmă, chiar lîngă ușița verde, de Sigismund Gosch care-l apucă de braț cu mîna lui osoasă și-l întrebă șoptind sinistru:

– Încotro, domnule consul?

Fața misitului era brăzdată toată de cute adînci. Cu o expresie de sălbatică hotărîre, bărbia lui ascuțită se repezi în sus, pînă aproape de nas, părul cărunt îi căzu sumbru pe tîmple și pe frunte; trăgîndu-și capul între umeri, atît de tare, încît reuși într-adevăr să-și dea înfățișarea unui cocoșat, rosti aceste cuvinte:

– Iată-mă gata să vorbesc poporului.

– Nu, lasă-mă mai bine pe mine, Gosch… Poate că am mai multe cunoștințe printre acești oameni.

– Fie! răspunse, cu voce surdă, misitul. Sînteți un om mai de seamă decît mine. Și, ridicîndu-și glasul continuă: Dar am să vă însoțesc, voi sta alături de dumneavoastră, domnule consul Buddenbrook! Chiar de ar fi să mă sfîșie furia sclavilor dezlănțuiți… Ah, ce zi! Ce seară! spuse în timp ce părăseau sala… Fără îndoială că niciodată nu se simțise atît de fericit. Ei, domnule consul, iată poporul!

Străbătură coridorul și ieșiră pe poartă, oprindu-se pe prima dintre cele trei trepte înguste ce coborau spre trotuar. Strada oferea o privelițe neașteptată. Parcă era moartă, dar la ferestrele deschise și luminate ale caselor vecine se vedeau oameni curioși uitîndu-se la mulțimea neagră a răzvrătiților, care se înghesuiau în fața clădirii unde se ținea întrunirea. Această mulțime nu era mult mai numeroasă decît adunarea din sală și se compunea din muncitori tineri din port și de la docuri, din hamali, copii de școală, cîțiva mateloți de pe vasele comerciale și din alți oameni care locuiau prin cartierele sărace ale orașului, prin ulicioare dosnice, prin hudițe și prin curți amărîte. Erau cu ei și vreo trei-patru femei care, din toată această poveste, nădăjduiau pesemne să se aleagă cu vreun succes de felul celui la care se gîndea bucătăreasa familiei Buddenbrook. Cîțiva dintre răzvrătiți, obosiți de atîta stat în picioare, se așezaseră pe marginea trotuarului, cu picioarele în rigolă, și mîncau pîinea cu

unt adusă de acasă.

Era aproape de şase şi, cu toate că se înserase de-a binelea, lămpile cu petrol atîrnau neaprinse de lanţurile întinse deasupra străzii. Acest fapt, această vădită şi nemaipomenită întrerupere a ordinii fu întîiul lucru care-l înfurie într-adevăr pe consul şi din pricina lui începu să vorbească scurt şi mînios:

– Ce-s toate prostiile astea, oameni buni?

Oamenii care mîncau pe marginea trotuarului săriră în picioare. Cei care stăteau mai la spate, de cealaltă parte a şoselei, se ridicară în vîrful degetelor. Cîţiva muncitori din port care erau în slujba consulului îşi scoaseră şepcile. Îşi făceau semne, se înghionteau şi îşi spuneau cu glas înăbuşit:

– Io-te mă, consulu' Buddenbrook! Consulu' Buddenbrook vrea să ţină o cuvîntare! Tacă-ţi fleanca, Krischan, nu ştii ce al dracului e cînd îl apucă?… Io-te şi misitu' Gosch. Măă, ce maimuţoi! Parc-ar fi lovit cu leuca în cap!

– Cori Smolt! începu consulul din nou, ţintuind cu ochii-i mici, înfundaţi în cap, pe un muncitor de la docuri, în vîrstă de vreo douăzeci şi doi de ani, strîmb de picioare, care, cu şapca în mînă şi cu gura plină de pîine, stătea chiar în faţa lui. Ei acum vorbeşte, Cori Smolt! Acum e timpul. Mi-aţi urlat toată după-amiaza, cît a fost de lungă…

– De, dom'le cunsul, izbucni Cori Smolt, molfăindu-şi pîinea, asta-i… adecă, vreau să zic, sîntem gata… facem revuluţie.

– Ce mama dracului mai e şi asta, Smolt?

– Păi, orice aţi zice, dom'le cunsul, noi aici am ajuns… ne-am săturat de ce a fost… vrem altă rînduială, asta e.

– Ia ascultă, Smolt, şi voi ceilalţi. Cine mai are un pic de minte în cap se duce acum acasă, nu-şi mai vîră nasul în revoluţie şi nu mai tulbură ordinea…

– Sfînta ordine! îl întrerupse domnul Gosch, şuierind.

– Ordinea, am zis!… încheie consulul Buddenbrook… Nici măcar lămpile n-au fost aprinse… Aţi mers cam departe cu revoluţia.

Dar Smolt îşi înghiţi ultima îmbucătură şi, avînd mulţimea în spate, stătea cu picioarele crăcănate, şi-şi avea plîngerile sale:

– Păi da, dom'le cunsul, aşa ziceţi 'mneavoastră. Da' vedeţi că aici e la mijloc principiul general cu dreptu' de vot…

– Dumnezeule, ce găgăuţă! strigă consulul şi, de indignat ce era, uită să vorbească în dialect… Îndrugi numai gogomănii.

– Da, dom'le cunsul, răspunse Cori Smolt, intimidat puţin, asta e. Numai că revuluţia trebuie să fie, nu-ncape-ndoială. În toate părţile e revuluţie, la Berlin, la Paris…

– Bine, Smolt, dar la urma urmei ce vreţi voi? Hai, spune odată!

– Iacă vă spun, dom'le cunsul, vă spun chiar acuşica: vrem republică, asta vrem.

– Dar bine, cap sec ce eşti, doar *avem* o republică!

– Păi atunci, dom'le cunsul, mai vrem încă una!

Cîţiva oameni din jurul lui, care ştiau mai bine cum stau lucrurile, începură să rîdă, greoi şi din toată inima, şi cu toate că numai puţini înţeleseseră

răspunsul lui Cori Smolt, rîsul se răspîndi şi în curînd întreaga mulţime de republicani se trezi hohotind cu poftă. La ferestrele sălii de întruniri se iviră cîţiva domni curioşi, cu halbe de bere în mînă… Singurul pe care această întorsătură îl dezamăgi şi îl duru era Sigismund Gosch.

– Ei, oameni buni, rosti în sfîrşit consulul Buddenbrook, cred că cel mai bun lucru ar fi să vă duceţi pe la casele voastre!

Cori Smolt, zăpăcit cu totul de efectul propriilor lui vorbe, îi răspunse:

– Păi asta aşa e, dom'le cunsul, apoi om lăsa lucrurile cum au fost, şi îmi pare bine că nu v-aţi supărat, şi să trăiţi, dom'le cunsul…

Mulţimea începu să se împrăştie în cea mai bună dispoziţie.

– Smolt, ia mai stai o clipă! strigă consulul. N-ai văzut pe undeva trăsura Krögerilor? Ştii, caleaşca aceea mare de dincolo de poarta oraşului.

– Ba da, dom'le cunsul. Venea încoace, apoi în drum, a intrat în curtea dumneavoastră…

– Bravo! atunci dă fuga, Smolt, şi spune-i lui Jochen să vină aici, stăpînul lui vrea să plece.

– Da, dom'le cunsul! şi trîntindu-şi şapca-n cap, cu cozorocul tras adînc pe ochi, cu paşi mari şi legănaţi, Cori Smolt, porni în fugă la vale.

IV

Cînd consulul Buddenbrook se întoarse împreună cu Sigismund Gosch la adunare, sala oferea un tablou mult mai liniştitor decît cu un sfert de ceas înainte. Două lămpi mari cu parafină ardeau pe masa prezidenţială, iar în cercul lor de lumină gălbuie şedeau sau stăteau în picioare domnii, turnîndu-şi bere din sticle în căni strălucitoare, ciocnind şi vorbind zgomotos într-o dispoziţie grozavă. Coana Suerkringel, văduva Suerkringel, era acolo, printre ei, îngrijindu-se inimoasă de muşteriii împresuraţi. Avînd în vedere că starea de asediu putea să mai dureze cine ştie cît, ea îi îmbie, cu vorbe meşteşugite, la niscaiva gustări, ca să mai prindă inimă, profitînd astfel de vremurile agitate pentru a-şi desface o cantitate considerabilă din berea-i blondă, ce conţinea destul alcool. Chiar în clipa cînd cei doi negociatori se întorceau, rîndaşul, cu mînecile suflecate, cu un zîmbet prietenos pe faţă, venea cu o nouă provizie de sticle, şi cu toate că se înnoptase de-a binelea – cu toate că era prea tîrziu pentru ca cineva să se mai ocupe de revizuirea Constituţiei – nimeni nu avea poftă să întrerupă reuniunea şi să plece acasă. Cafeaua de după-amiază tot era pierdută…

Consulul, după ce primi numeroasele strîngeri de mînă care îl felicitau pentru fericitul rezultat, se îndreptă fără zăbavă spre socrul său. Lebrecht Kröger părea să fie singurul a cărui dispoziţie rămăsese neschimbată. Stătea înalt, rece şi distant la locul lui şi cînd i se anunţă că în clipa aceea trăsura se afla la scară, răspunse batjocoritor, cu o voce tremurînd mai mult de amărăciune decît de bătrîneţe:

– Plebea binevoieşte să-mi îngăduie să mă întorc la casa mea?

Cu mişcări ţepene, care nici pe departe nu mai aminteau gesturile sale încîntătoare de altădată, el lăsă să i se pună pe umeri şuba îmblănită şi cînd consulul se oferi să-l însoţească, el îşi trecu braţul pe sub acela al ginerelui său, spunînd nepăsător:

– *Merci.*

Caleaşca maiestuoasă, cu două felinare mari la capră, aştepta în faţa porţii, unde de altfel, spre sincera mulţumire a consulului, lămpile începuseră să ardă, şi amîndoi se urcară în trăsură. Drept, tăcut, fără să se reazeme de perne, cu ochii pe jumătate închişi, Lebrecht Kröger şedea cu pătura pe genunchi, la dreapta consulului, în timp ce trăsura trecea uruind, de-a lungul străzilor. Pe sub sfîrcurile scurte ale mustăţilor albe, cele două colţuri arcuite ale gurii se prelungeau în două cute verticale pînă la bărbie. Furia pentru umilinţa îndurată îl mistuia, îl rodea. Privea cu ochi istoviţi şi reci perna goală din faţa lui.

Străzile erau mai animate decît într-o seară de duminică. Era parcă ceva sărbătoresc în aer. Poporul încîntat de desfăşurarea fericită a revoluţiei, umbla voios încoace şi încolo. Se auzea chiar cîte un crîmpei de cîntec. Ici-colo băieţandrii strigau „ura!" cînd trecea trăsura şi îşi aruncau şepcile în aer.

– Cred într-adevăr că prea ai pus la inimă toată povestea asta, tată, spuse consulul. N-a fost decît un caraghioslîc, cînd stai să te gîndeşti… O farsă… Şi pentru a-i smulge bătrînului un răspuns, o părere, el se apucă să-i vorbească cu multă vioiciune despre revoluţii în general. Dacă toată mulţimea asta care nu are după ce bea apă ar înţelege cît de puţin îşi serveşte propria sa cauză în aceste momente!… O, Doamne, pretutindeni acelaşi lucru! Am avut o scurtă discuţie azi după-masă cu misitul Gosch, omul acesta ciudat, care priveşte totul cu ochi de poet sau de dramaturg… Vezi dumneata, tată socrule, revoluţia a fost pusă la cale la Berlin, la mese de ceai de nişte esteţi… Apoi poporul a luptat pentru cauză, şi-a pus pielea la bătaie… Oare tot el va trebui să plătească oalele sparte?

– Ai face bine să deschizi geamul din partea dumitale, spuse domnul Kröger.

Johann Buddenbrook îi aruncă o privire scurtă şi se grăbi să coboare geamul.

– Nu te simţi bine, tată dragă? întrebă îngrijorat.

– Nu. Deloc! răspunse aspru Lebrecht Kröger.

– Trebuie să iei o gustare şi să te odihneşti, îl sfătui consulul şi, ca să facă ceva, trase mai atent pătura de blană peste genunchii socrului său.

Trăsura înainta uruind pe Burgstrasse, cînd deodată se întîmplă ceva îngrozitor. Anume, cînd trăsura trecu la vreo cincisprezece paşi de zidurile porţii cufundate în penumbră, pe lîngă o ceată de ştrengari ce se zbenguiau veseli, o piatră zbură prin fereastra deschisă în cupeu. Era o piatră cu totul inofensivă, abia de mărimea unui ou de găină, aruncată în cinstea revoluţiei de mîna vreunui Krischan Snut sau Heine Voss, desigur fără nici o intenţie rea şi pesemne fără să fi ţintit deloc trăsura. Ea zbură fără zgomot pe fereastră, se izbi fără zgomot de pieptul acoperit de şubă a lui Lebrecht Kröger şi, tot aşa de fără zgomot, se rostogoli în jos pe pătura căptuşită cu blană, oprindu-se pe fundul

trăsurii.

– Bădăranii dracului! murmură consulul cu ciudă. Ce, toți și-au ieșit din fire în seara asta?… Dar nu te-a rănit, tată, nu-i așa?

Bătrînul Kröger tăcea, era o tăcere înspăimîntătoare. În trăsură era prea întuneric ca să i se poată desluși expresia feței. Ședea mai drept, mai înalt, mai țeapăn decît înainte, fără a atinge pernele de la spate. Apoi, ca dintr-un adînc, încet, rece și greu, scoase o singură vorbă:

– *Canalia!*

De teamă să nu-i mărească iritarea, consulul nu-i răspunse. Trăsura trecu cu un uruit răsunător prin poarta orașului și după trei minute era în aleea largă, în fața grilajului cu vîrfurile aurite, ce mărginea proprietatea familiei Kröger. De ambele părți ale porții monumentale, unde începea aleea cu castani ce ducea la terasă, ardea cîte un felinar cu glob aurit deasupra. Consulul se îngrozi cînd văzu fața socrului său. Era galbenă și brăzdată de cute lăbărțate. Expresia de dispreț aspru și rece, pe care gura o avusese pînă atunci, se prefăcuse într-o strîmbătură neajutorată piezișă, fleșcăită și hăbăucă de moșneag… Trăsura se opri în fața terasei.

– Ajută-mă, spuse Lebrecht Kröger, deși consulul, care coborîse mai înainte, aruncase la o parte pătura căptușită cu blană și îi oferise umărul și brațul drept sprijin.

Îl duse încet cîțiva pași, pe prundiș, pînă la scările albe, lucitoare, ce urcau spre sufragerie. În fața treptelor bătrînul se prăbuși în genunchi. Capul îi căzu pe piept, maxilarul de jos se izbi de cel de sus, trosnind. Dădu ochii peste cap și lumina lor se stinse…

Lebrecht Kröger, cavalerul *à la mode,* se afla lîngă strămoșii săi.

V

Un an și două luni mai tîrziu, într-o dimineață cu neguri de zăpadă din luna ianuarie 1850, doamna și domnul Grünlich ședeau la micul dejun, împreună cu fetița lor de trei ani, în sufrageria îmbrăcată în lemn cafeniu-deschis, pe scaunele cumpărate cu douăzeci și cinci de mărci bucata. Prin ochiurile celor două ferestre înecate în ceață privirea abia putea răzbi; copacii goi, tufele de afară se topeau în zarea cenușie. Într-un colț, lîngă ușa deschisă ce dădea spre odaia „cu pansele" unde erau și plante ornamentale, văpaia roșie pîlpîia în soba scundă de faianță verde, umplînd încăperea cu o căldură domoală, care împrăștia o mireasmă ușoară. În partea opusă, prin deschizătura draperiilor de postav verde, pe jumătate date la o parte, se putea vedea salonul tapetat cu mătase cafenie și o ușă înaltă cu geamuri ale cărei crăpături erau astupate cu burleți; terasa mică aflată dincolo de această ușă se pierdea în pîcla de ceață lăptoasă. O a treia ușă laterală dădea spre coridor. Masa rotundă, acoperită cu damasc alb deasupra căruia se afla un „milieu" cu broderie verde, era încărcată de porțelanuri cu muchia aurită și atît de transparente încît pe alocuri aveau străluciri de sidef. Un ceainic zumzăia. Într-un coșuleț de pîine, făcut dintr-o

foaie subțire de argint și având forma lătăreață a unei frunze mari, dantelate și cu marginile ușor răsucite, erau rotocoale și felii de cozonac. Sub un clopot de cristal, stăteau grămadă mici globuri de unt, crestate; sub un altul se vedeau diferite soiuri de brînzeturi: galbene, albe, cu vinișoare verzi. Nu lipsea nici sticla de vin roșu, care era așezată în fața tacîmului domnului Grünlich, căci stăpînul casei era obișnuit cu mîncarea caldă și la micul dejun.

Cu favoriții proaspăt frezați, cu fața deosebit de trandafirie pentru această oră matinală, el ședea cu spatele spre salon, îmbrăcat complet, cu jachetă neagră, cu pantaloni de culoare deschisă în carouri mari, și mînca, după moda englezească, cotlet în sînge. Soția lui găsea moda aceasta foarte distinsă, dar în același timp tot atît de respingătoare, așa că niciodată nu se putuse hotărî să-și schimbe micul dejun cu care era obișnuită – adică pîine și ouă – cu acela al soțului ei.

Tony era în rochie de casă. Se prăpădea după rochiile de casă. Nimic nu i se părea mai distins decît un *négligé* elegant și fiindcă în casa părintească nu i se îngăduise să se lase în voia acestei pasiuni, acum, ca femeie măritată, o cultiva cu atît mai mult. Avea trei astfel de veșminte mlădioase, delicate, a căror confecționare cere mai mult rafinament și fantezie decît o toaletă de bal. Astăzi o purta pe cea vișinie, a cărei culoare se potrivea întocmai cu tonul tapetelor de deasupra căptușelii de lemn a pereților; era din stofă cu flori mari, mai moale decît vata, stropită cu o bură de mărgeluțe din sticlă de aceeași nuanță. Un rînd des și drept de panglici de catifea roșie cobora de la gît pînă la tiv.

Părul doamnei Grünlich, des, blond-cenușiu, împodobit cu o panglică roșie de catifea, era cîrlionțat pe frunte. Deși ca înfățișare, după cum singură știa, atinsese apogeul, expresia copilărească, naivă și îndrăzneață a buzei de sus, ușor ieșită înainte, rămăsese aceeași. Pleoapele ochilor albaștri-cenușii erau roșii, fiindcă se spălase cu apă rece. Mîinile, mîinile cam scurte, dar fine ale familiei Buddenbrook, cu încheieturi delicate prinse în manșetele moi de catifea, mînuiau cuțitul, lingurița și ceașca cu mișcări care din cine știe ce pricină în ziua aceea păreau cam bruște și pripite.

Lîngă stăpîna casei, într-un scaun de copil de forma unui turnuleț și îmbrăcată cu o rochiță nostimă, albăstruie, fără formă precisă, de lînă groasă, tricotată, ședea Erika, o fetiță bine hrănită, cu bucle de un blond-deschis, tunse scurt. Ținea strîns cu amîndouă mînuțele o ceașcă mare, în care fețișoara ei dispărea cu totul, și își sorbea cu nesaț laptele, scoțînd din cînd în cînd cîte un oftat scurt.

Apoi doamna Grünlich sună și Thinka, dădaca, intră dinspre coridor, ca să ia fetița din turn și să o ducă în odaia ei să se joace.

– Poți s-o scoți la plimbare, o jumătate de ceas, Thinka, spuse Tony, dar nu mai mult, și pune-i jacheța mai groasă, auzi?… E ceață.

Apoi rămase singură cu soțul ei.

– Ești ridicol, spuse doamna Grünlich după un răstimp de tăcere, reluînd, după cît se părea, firul unei discuții întrerupte… Ce argumente poți să-mi aduci împotrivă? Spune-mi măcar unul… Nu *pot* să-mi bat capul tot timpul cu

copilul…

– Ție nu-ți sînt dragi copiii, Antonie.

– Nu-mi sînt dragi copiii… nu-mi sînt dragi copiii… N-am timp! Gospodăria nu-mi dă răgaz. Mă deştept cu douăzeci de gînduri cărora ar trebui să le găsesc rezolvare în timpul zilei şi mă culc cu alte patruzeci nerezolvate.

– Avem două fete în casă. O femeie atît de tînără…

– Două fete… foarte bine. Thinka spală vasele, deretică, serveşte la masă. Bucătăreasa nu-şi vede capul de treburi. Tu începi ziua cu cotlete… Gîndeşte-te şi tu, Grünlich! Mai curînd sau mai tîrziu, Erika va avea nevoie neapărat de o bonă, de o guvernantă…

– În situația în care ne găsim, nu ne putem permite să ținem o bonă numai pentru ea.

– Nu ne putem permite… Eşti *de-a dreptul* ridicol! Ce-am ajuns, cerşetori? Sîntem oare siliți să renunțăm la lucrurile de elementară necesitate? După cîte ştiu, ți-am adus optzeci de mii de mărci în această căsnicie.

– Ei, cu cele optzeci de mii ale tale!

– Bineînțeles! Acum vorbeşti cu dispreț de ele… Nu aveai nevoie de bani… M-ai luat din dragoste… Bun. Dar măcar mă mai iubeşti? Treci peste dorințele mele cele mai îndreptățite. Copilul să nu aibă bonă… despre cupeul de care avem nevoie ca de pîinea cea de toate zilele nu se mai aude o vorbă… De ce ții să stăm mereu la țară, dacă mijloacele nu ne permit să avem o trăsură cu care să ieşim în lume cum se cuvine? De ce nu-ți place să mă vezi mergînd în oraş?… Ai vrea să ne îngropăm aici pentru totdeauna, să nu văd suflet de om. Eşti acru ca o varză murată.

Domnul Grünlich îşi turnă vin roşu în pahar, ridică clopotul de cristal şi trecu la brînzeturi. Nu răspunse nimic.

– De fapt, mă întreb dacă mă mai iubeşti!? spuse Tony din nou… Tăcerea ta dovedeşte atîta proastă creştere, încît mă simt îndreptățită să-ți amintesc o anumită scenă petrecută în salonul cu peisaje la noi acasă… Atunci te-ai arătat altfel!… Aici, chiar din prima zi, ai luat obiceiul să te aşezi doar seara lîngă mine şi atunci numai pentru a-ți citi jurnalul. La început tot mai țineai seama cît de cît de dorințele mele, dar şi asta s-a isprăvit de mult. Puțin îți pasă de mine.

– Şi tu? Tu mă ruinezi.

– *Eu?* Eu te ruinez?

– Da. Mă ruinezi cu trîndăvia ta, cu mania ta de a te lăsa servită de toată lumea, cu luxul tău.

– Te rog… Nu-mi tot imputa buna mea educație! La părinții mei n-aveam nevoie să mişc nici degetul cel mic. Aici, vrînd-nevrînd, a trebuit să mă înham la gospodărie, dar un lucru pot să cer şi eu: să nu-mi refuzi ajutoarele de care nu mă pot lipsi. Tata e om bogat, şi niciodată nu s-ar fi aşteptat să n-am destul personal de serviciu.

– Atunci ai răbdare; o să mai angajăm o fată cînd bogăția asta a lui are să ne fie în vreun fel de folos.

– Nu cumva doreşti moartea tatălui meu?… Ţi-am spus că sîntem oameni cu stare şi n-am venit la tine cu mîna goală…

Domnul Grünlich, deşi era ocupat cu mestecatul, zîmbea. Zîmbea cu superioritate, melancolic şi tăcut. Asta o încurcă pe Tony.

– Grünlich, spuse ea mai potolit… Zîmbeşti, vorbeşti de mijloacele noastre… Mă înşel oare în privinţa situaţiei? Ai făcut afaceri proaste? Ai…

Chiar în clipa aceea se auzi o bătaie în uşă, un răpăit scurt de tobă la uşa dinspre coridor şi domnul Kesselmeyer intră.

VI

Ca prieten al casei, domnul Kesselmeyer intră neanunţat, fără pălărie şi fără palton, şi se opri în uşă. Înfăţişarea lui corespundea exact descrierii făcute de Tony într-o scrisoare către maică-sa. Era un om mai degrabă mic de statură, nici gras, nici slab. Purta o haină neagră şi cam lucioasă, pantaloni de aceeaşi culoare, scurţi şi strîmţi, şi o jiletcă albă pe care un lanţ subţire şi lung de ceas se încrucişa cu două sau trei şnururi de ochelari. Pe faţa lui roşie, favoriţii tunşi şi albi care-i acopereau obrajii, lăsîndu-i libere buzele şi bărbia erau cei care ieşeau îndeosebi în relief. În gura mică, mobilă şi poznaşă, nu avea decît doi dinţi în gingia de jos. Cu mîinile cufundate în buzunarele drepte ale pantalonilor, domnul Kesselmeyer se opri zăpăcit, absent, dus pe gînduri, proptindu-şi cei doi dinţi canini, în formă conică, de buza de sus. Pe cap, puful alb şi negru flutura încet, deşi nu se simţea nici cea mai slabă adiere.

În sfîrşit îşi scoase mîinile din buzunare, se înclină, îşi lăsă buza în jos şi, cu mare greutate izbuti să-şi scoată un şnur de ochelari din învălmăşeala generală de pe piept. Apoi îşi propti pe nas dintr-o singură mişcare o pereche de *pince-nez,* făcu o strîmbătură dintre cele mai stranii cu putinţă şi, cîntărindu-i din ochi pe cei doi soţi, exclamă:

– Aha!

Dat fiind că interjecţia aceasta o întrebuinţa extraordinar de des, trebuie să spunem de la început că o pronunţa cu intonaţii foarte variate şi foarte caracteristice. Putea s-o rostească, de pildă, cu capul dat pe spate, cu nasul încreţit, cu gura larg deschisă, agitîndu-şi braţele în aer, pe un ton nazal, metalic şi prelung, care aducea cu sunetul unui gong chinezesc… şi putea – lăsînd la o parte multe alte nuanţe – s-o arunce scurt de tot, în treacăt, cu blîndeţe, şi atunci ea suna parcă şi mai caraghios, fiindcă omul scotea un „a" foarte posomorît şi fornăit. Astăzi dădu drumul unui „aha" fugitiv şi vesel, însoţit de o mică scuturare crispată a capului, ce părea că-şi are izvorul într-o voioşie fără margini… şi totuşi, cine ar fi crezut aşa ceva s-ar fi înşelat fiindcă, în realitate, cu cît dispoziţia bancherului Kesselmeyer era mai primejdioasă, cu atît omul se arăta mai voios. Cînd se apuca să ţopăie şi repeta de o mie de ori acest „aha", împlîntîndu-şi ochelarii pe nas şi lăsîndu-i să cadă numaidecît, gesticulînd cu braţele, îndrugînd verzi şi uscate şi scăpărînd de bună dispoziţie, puteai pune rămăşag că pe dinăuntru îl rodea răutatea… Domnul Grünlich îl

privea clipind din ochi, cu vădită neîncredere.

– Aşa de dimineaţă? întrebă el.

– Daha!… răspunse domnul Kesselmeyer, fluturîndu-şi prin aer mîna mică, roşie şi zbîrcită, parc-ar fi vrut să spună: „Răbdare, răbdare, prietene, am ceva grozav pentru dumneata." Trebuie să discutăm ceva, neîntîrziat, dragul meu.

Avea un fel de a vorbi neînchipuit de ridicol. Mai întîi tăvălea fiecare cuvînt printre gingii, apoi îl smulgea cu o sforţare grozavă din gura-i mică, mobilă şi fără dinţi. Pe „r" îl rostogolea ca şi cum cerul gurii i-ar fi fost uns cu grăsime. Domnul Grünlich clipea şi mai neîncrezător.

– Poftim, poftim, domnule Kesselmeyer, spuse Tony. Ia loc, te rog. E drăguţ din partea dumitale că ai venit… Ascultă, şi te rog să fii arbitru. Mă ciorovăiam tocmai cu Grünlich… Spune şi dumneata: Are nevoie de bonă un copil de trei ani, da sau nu? Ei?…

Domnul Kesselmeyer părea că nici n-o bagă în seamă. Se aşeză pe scaun, îşi deschise cît putu gura mică, îşi încreţi nasul şi îşi scărpină cu degetul arătător favoriţii tunşi, producînd un zgomot enervant, apoi, plimbîndu-şi privirile pe deasupra ochelarilor, cercetă cu o mutră nespus de veselă masa elegantă întinsă pentru micul dejun, coşuleţul de argint pentru pîine, eticheta de pe sticla cu vin roşu…

– Fiindcă, să ştii, continuă Tony, Grünlich pretinde că îl ruinez.

Aici domnul Kesselmeyer se uită la ea… apoi la domnul Grünlich… şi, în sfîrşit, izbucni într-un hohot de rîs nemaipomenit.

– Dumneata îl ruinezi?… strigă. Îl ruin… Dumneata… va să zică dumneata îl ruinezi?… Dumnezeule, auzi, Tată ceresc! Ei bine, ştii că are haz! are un haz extra… extra… extraordinar!

Şi Kesselmeyer dezlănţui o adevărată cascadă de „aha", „aha", pe diferite tonuri.

Domnul Grünlich se foia pe scaun cu o nervozitate vădită. Din cînd în cînd îşi trecea degetul arătător între gît şi guler şi îşi mîngîia agitat favoriţii aurii…

– Kesselmeyer, spuse, potoleşte-te! Nu eşti în toate minţile? Încetează odată! Nu vrei un pahar de vin? O ţigară? La urma urmei de ce rîzi?

– De ce rîd?… Da, dă-mi un pahar de vin, dă-mi o ţigară… De ce rîd? Va să zică dumneata găseşti că doamna, soţia dumitale, te ruinează?

– Are gusturi prea costisitoare, spuse Grünlich cu năduf.

Tony n-avea nimic de spus împotriva acestei afirmaţii.

Foarte calmă, cu spatele lipit de scaun, cu mîinile în poală pe panglicile de catifea ale rochiei de casă, cu buza de sus repezită ştrengăreşte înainte, zise:

– Ei da… aşa sînt eu. E limpede. Moştenire de la mama. Krögerii au înclinat totdeauna spre lux.

Cu aceeaşi linişte ar fi declarat că e uşuratică, iute la mînie, răzbunătoare. Avea un simţ atît de dezvoltat al familiei, încît noţiunea că poate dispune de sine însăşi, că poate avea propria-i voinţă, îi era aşa-zicînd străină şi îşi recunoştea, cu o nepăsare aproape fatalistă, însuşirile sau defectele… fără deosebire şi fără a încerca să se îndrepte. Era, fără să ştie, de părere că o

calitate, de orice natură, reprezintă o moştenire, o tradiţie familială şi, ca atare, e ceva venerabil, ceva ce trebuie respectat în orice caz.

Domnul Grünlich îşi isprăvise micul dejun şi aroma celor două ţigări de foi se amesteca cu aburii calzi ai sobei.

– Nu trage, Kesselmeyer? întrebă amfitrionul. Ia alta. Să-ţi mai torn un pahar de vin… Va să zică vrei să-mi spui ceva. E urgent? E important? Nu găseşti că e prea cald aici?… Pe urmă o să mergem împreună, cu trăsura în oraş… De altfel, în odaia de fumat e mai răcoare…

Dar drept răspuns la toate aceste strădanii, domnul Kesselmeyer îşi flutură mîna prin aer, parc-ar fi vrut să zică: „Nu-ţi mai răci gura degeaba, dragul meu!"

În sfîrşit, se ridicară de la masă. Tony rămăsese însă în sufragerie pentru a supraveghea pe jupîneasa care strîngea masa, iar domnul Grünlich îşi conduse prietenul de afaceri prin odaia cu pansele. Răsucindu-şi îngîndurat vîrful favoriţilor, el mergea înainte, cu capul plecat: Kesselmeyer, vîslind cu braţele, dispăru în urma lui în odaia de fumat.

Trecură zece minute. Tony intrase o clipă în salon pentru a scutura personal, cu o măturică de pene colorate, praful de pe placajul sclipitor de nuc al micului birou şi de pe picioarele curbate ale mesei, apoi trecînd încet prin sufragerie, se întoarse în odaia de toate zilele. Păşea liniştit, cu o vădită demnitate. Era limpede că devenind doamna Grünlich, *demoiselle* Buddenbrook nu renunţase cîtuşi de puţin la conştiinţa valorii sale. Se ţinea foarte dreaptă, cu bărbia apăsată uşor în piept şi privea lucrurile de sus. Într-o mînă avea graţiosul coşuleţ lăcuit, pentru chei, pe cealaltă şi-o vîrîse neglijent în buzunarul rochiei de casă de culoare vişinie şi gusta cu toată seriozitatea jocul faldurilor lungi şi moi care o învăluiau, dar expresia naivă şi neştiutoare a gurii arăta că toată această demnitate era în sine ceva nespus de copilăresc, de nevinovat şi de jucăuş.

Cu mica stropitoare de alamă în mînă, Tony umbla de colo-colo prin odaia cu pansele, pentru a uda pămîntul negru al plantelor. Ţinea mult la palmierii ei care contribuiau în chip strălucit la distincţia casei. Pipăi cu grijă o mlădiţă tînără de pe un trunchi gros şi rotund, cercetă cu dragoste evantaliile deschise maiestuos, şi cu foarfecele reteză din loc în loc vîrful îngălbenit al unei frunze… Deodată ciuli urechile. În odaia de fumat, discuţia care de cîteva minute părea a fi căpătat un ton foarte vioi, deveni acum atît de zgomotoasă, încît se auzea şi de partea astălaltă deslușit orice vorbă, deşi uşa groasă era acoperită cu o draperie grea.

– Nu răcni aşa, stăpîneşte-te, pentru Dumnezeu, striga domnul Grünlich, şi cum glasul lui moale nu era capabil de asemenea eforturi, se prefăcu într-un guiţat. Mai ia o ţigară! adăugă apoi, cu o blîndeţe desperată.

– Da, cu cea mai mare plăcere, mulţumesc foarte mult, răspunse bancherul. Urmă o mică pauză în timpul căreia domnul Kesselmeyer se servi. Apoi spuse: Scurt şi cuprinzător: vrei sau nu vrei, una din două.

– Kesselmeyer, dă-mi o prelungire de termen…

– Aha? Nuo… ho… *nu,* scumpul meu, în nici un caz; nici vorbă nu poate fi de aşa ceva…

– De ce nu? Ce te-a apucat? Fii om de înţeles, pentru numele lui Dumnezeu! Ai aşteptat atîta vreme…

– Nici o zi mai mult, dragul meu. Ei, hai să zicem opt zile, dar nici un ceas mai mult! Cine mai are azi încredere în…

– Fără nume, Kesselmeyer!

– Fără nume… Bine. Crezi că mai are cineva încredere în preastimatul dumitale so…

– Fără precizări!… Ce eşti nebun, pentru Dumnezeu!

– Bine, fără precizări. Crezi că mai are cineva încredere în cunoscuta firmă de care depinde mortal şi creditul dumitale, dragul meu? Cît a pierdut la falimentul lui Bremen? Cincizeci de mii? Şaptezeci de mii? O sută de mii? Şi mai mult? Că era vîrîtă, vîrîtă pînă-n gît, o ştiu şi vrăbiile de pe acoperiş. Lucrurile astea sînt o chestiune de atmosferă. Ieri încă… bine, fără nume… ieri încă firma respectivă era tare şi, fără să ştie, ţinea spatele pentru dumneata… azi ea se clatină şi B. Grünlich e la pămînt… E limpede ca bună ziua. Dumneata nu bagi de seamă? Doar eşti întîiul care trebuie să simtă aceste fluctuaţiuni… Cum eşti întîmpinat? Cum eşti privit? Bock şi Goudstikker se topesc de politeţe şi încredere, poate? Cum se comportă Banca de Credit?

– Îmi acordă o prelungire.

– Aha! Ai început să minţi? Crezi că nu ştiu cum te-au concediat ieri c-o lovitură de picior? O lovitură foarte, foarte încurajatoare, nu?… Ia te uită… Dar n-ai de ce te ruşina. Bineînţeles că ai tot interesul de a mă face să cred că ceilalţi continuă să fie calmi ca mai înainte şi îţi acordă încredere… Nu-hu, dragul meu! Scrie-i consulului. Aştept o săptămînă.

– Îţi dau o sumă în cont, Kesselmeyer!

– Ce sumă în cont? Accepţi un cont cînd vrei să sondezi terenul, să te convingi de solvabilitatea cuiva. Am eu nevoie să fac *astfel* de sondaje? Sînt pe deplin lămurit în ceea ce priveşte solvabilitatea *dumitale!* Ha-aha… sumă în cont… Ştii că ai haz?

– Temperează-ţi glasul, Kesselmeyer. Nu mai rîde întruna ca un diavol. Situaţia mea e atît de gravă! Da, recunosc, e foarte gravă, dar mai am atîtea şi atîtea afaceri în curs… Totul se poate încă îndrepta. Ascultă-mă: dă-mi o prelungire şi îţi iscălesc douăzeci la sută dobîndă.

– Na-na-na, nu-ţi merge! Auzi, să mor de rîs, nu altceva! Nu-hu, drăguţule, eu sînt dintre cei care vînd la timpul potrivit! Mi-ai oferit opt la sută şi am prelungit. Mi-ai oferit doisprezece, apoi şaisprezece la sută şi eu am prelungit mereu. Acum poţi să-mi oferi şi patruzeci la sută, că nici prin gînd nu-mi trece să prelungesc, nici prin gînd nu-mi trece, scumpule!… De la eşecul de proporţii al fraţilor Westfahl, la Bremen, toată lumea se grăbeşte în momentul de faţă să-şi lichideze legăturile cu firma în chestiune şi să se pună la adăpost… Cum îţi spuneam, eu sînt dintre acei care vînd la timpul potrivit. Am păstrat iscăliturile dumitale atîta timp cît nu exista nici o îndoială că Johann

Buddenbrook e bun de plată… căci în răstimp puteam să trec la capital şi dobînzile restante şi să-ţi urc astfel procentele! Dar nimeni nu păstrează o valoare decît atîta timp cît ea este în urcare, sau cel puţin stă solid pe loc… cînd începe să scadă o vinzi… Vreau să spun că îmi reclam capitalul.

– Kesselmeyer, eşti un neruşinat.

– A-aha, neruşinat… Ai haz, zău că ai haz… Ce vrei dumneata, de fapt? Orice ai face, tot socrului dumitale trebuie să i te adresezi. Banca de Credit turbează; de altfel, nici dumneata nu eşti tocmai fără prihană…

– Nu, Kesselmeyer… nu, te implor, ascultă-mă liniştit!… Îţi vorbesc deschis, situaţia mea e gravă, o recunosc fără ocoluri. Dumneata şi Banca de Credit nu sînteţi singurii. Mi s-au pus cambii în faţă. Parcă toată lumea conspiră împotriva mea.

– Se-nţelege. În astfel de împrejurări… Dar mai e o scăpare…

– Nu, Kesselmeyer, ascultă-mă ce-ţi spun… Fă-mi plăcerea şi mai ia o ţigară…

– N-am fumat-o nici pe asta încă! Dă-mi pace cu ţigările dumitale. Plăteşte!…

– Kesselmeyer, nu mă lăsa chiar acum; îmi eşti prieten, ai stat la masa mea…

– Şi dumneata n-ai stat la a mea, dragul meu?

– Da, da… dar nu-mi refuza creditul, Kesselmeyer!

– Creditul? Mai vrei şi credit? Nu cumva îţi lipseşte o doagă? Un nou împrumut?

– Da, Kesselmeyer, te implor… Nu mare, o nimica toată… Trebuie să fac doar cîteva plăţi în dreapta, în stînga, ca să-mi asigur din nou respectul şi răbdarea de care am nevoie. Susţine-mă, ai să faci o afacere grozavă! Cum îţi spuneam, o mulţime de combinaţii sînt în curs… Totul se va întoarce spre bine… Ştii că sînt activ şi ingenios.

– Da, un nătărău înfumurat, asta eşti dumneata, drăguţule. Nu cumva vrei să ai nespusa bunătate să-mi comunici şi mie ce mai ai de gînd să născoceşti?… Poate o bancă, undeva în lumea asta mare, care să-ţi puie pe masă măcar un ban de argint? Sau, poate, încă un socru? A, nu… Lovitura cea mare e de domeniul trecutului! O lovitură ca aceea nu mai poţi da! Tot respectul! Da-ha, îmi ridic pălăria!

– Da' vorbeşte mai încet, ce dracu!

– Eşti un înfumurat! Activ şi ingenios… Da, dar numai spre folosul altora! Nu eşti deloc scrupulos şi totuşi n-ai profitat cu nimic de pe urma acestui fapt. Ai făcut potlogării, ai stors capitaluri prin coţcării, ca să-mi plăteşti dobînzi de şaisprezece procente în loc de douăsprezece. Ţi-ai aruncat peste bord toată onoarea, fără să ai nici cel mai mic folos. Ai o conştiinţă de copoi şi totuşi eşti un ghinionist, o găgăuţă, un biet nerod! Există astfel de oameni şi sînt grozav de ridicoli, grozav! Adică de ce ţi-e aşa de frică să i te adresezi cu toată tărăşenia asta domnului în chestiune? Pentru că acum patru ani, n-a fost totul tocmai în ordine, nu s-a petrecut tocmai curat, ai? Ţi-e frică, poate, că anumite lucruri…

– Bine, Kesselmeyer, am să-i scriu. Dar dacă se codește, dacă mă lasă în voia soartei?…

– Oh… aha! Păi atunci dăm faliment. Un faliment mititel, foarte, foarte amuzant, dragul meu! Ce-mi pasă mie? Nu mă privește cîtuși de puțin! Eu personal, prin dobînzile pe care le-ai plătit, adunîndu-le de ici, de colo, mi-am recuperat oarecum cheltuielile, iar la masa de faliment am întîietate, scumpul meu… Și ai să vezi că n-o să mă las păgubit. Cunosc casa asta ca palma mea, stimabile! M-am asigurat din bună vreme de inventar; îl am aici în buzunar… Aha! Și o să am eu grijă să nu dispară nici măcar un coșuleț de argint, nici o rochie de casă…

– Kesselmeyer, dumneata ai stat la masa mea…

– Ia lasă-mă-n pace cu masa dumitale!… Peste opt zile o să vin după răspuns. Plec în oraș *pe jos*. Puțină mișcare o să-mi facă grozav de bine. Ziua bună, drăguțule, bună și veselă!

Și domnul Kesselmeyer păru că pleacă, ba chiar plecă de-a binelea. De pe coridor se auzea tîrșîitul ciudat al pașilor lui și parcă-l vedeai vîslind cu brațele prin aer…

Cînd domnul Grünlich se întoarse în odaia cu pansele, Tony era acolo, cu stropitoarea de alamă în mînă și îl privea drept în ochi.

– Ce stai aici… ce te uiți așa?… se răsti Grünlich la ea, rînjind, bălăbănindu-și mîinile și legănîndu-se încoace și încolo.

Fața lui trandafirie nu putea păli de tot. Era plină de pete roșii, de parc-ar fi avut scarlatină.

VII

Consulul Johann Buddenbrook sosi la vilă după-amiază, pe la ora două. Îmbrăcat într-o manta cenușie de călătorie, el intră în salonul familiei Grünlich și își îmbrățișă fiica cu o anumită duioșie dureroasă. Era palid și părea îmbătrînit. Ochii mici i se pierdeau în orbite, dintre obrajii scofîlciți nasul mare îi țîșnea ascuțit, buzele păreau mai subțiri, iar barba – pe care în timpul din urmă n-o mai purta în două fîșii frezate pornind de la tîmple pînă către mijlocul obrajilor, ci pe gît, pe sub bărbie și maxilare, acoperită pe jumătate de enormul guler scrobit și de cravata lată – îi încărunțise ca și părul.

Consulul trecuse prin zile grele, istovitoare. Thomas avusese o hemoragie pulmonară. Încunoștințat de această nenorocire printr-o scrisoare a domnului van der Kellen, el lăsase afacerile în mîinile chibzuite ale procuristului său și se grăbise să ajungă la Amsterdam pe drumul cel mai scurt. Se dovedise că boala fiului său nu prezenta un pericol imediat, dar că băiatul avea urgentă nevoie de o cură de aer în sud, în sudul Franței. Și fiindcă, printr-o întîmplare norocoasă, băiatul șefului se pregătea să plece de asemenea într-o călătorie de odihnă, consulul îi trimise pe cei doi tineri la Pau, de-ndată ce Thomas se restabili destul ca să poată pleca.

Abia se întorsese de la Amsterdam și primi lovitura ce-i zgudui pentru o

clipă casa pînă-n temelii: falimentul acela de la Bremen la care, cu o singură „carte", pierduse optzeci de mii de mărci. Ce se întîmplase? Poliţele scontate, trase asupra firmei *Fraţii Westfahl,* se înapoiaseră la firmă, deoarece cumpărătorii suspendaseră plăţile. Nu că acoperirea ar fi lipsit. Firma a arătat ce poate, pe loc, fără şovăire, fără să-şi piardă capul. Dar asta nu l-a scutit pe consul să simtă, la bănci, la „prieteni", la firmele din străinătate, toată răceala subită, toată rezerva şi neîncrederea pe care o astfel de nenorocire, o astfel de slăbire a capitalului o stîrneşte de obicei.

Apoi, a mai prins curaj, a reexaminat totul, i-a liniştit pe toţi, a pus ordine pretutindeni, a înfruntat furtuna. Dar iată că în toiul luptei, în potopul de telegrame, de scrisori şi socoteli, a mai venit şi această năpastă: Grünlich, B. Grünlich, soţul fiicei lui, era insolvabil şi într-o scrisoare lungă, încîlcită, şi nespus de jalnică, îi cerea, îl implora, îi cerşea un ajutor de o sută douăzeci de mii de mărci! Consulul o încunoştinţă pe scurt, în treacăt, cu multă cruţare pe nevasta sa şi-i răspunse domnului Grünlich, rece, deloc îndatoritor, stabilind o întrevedere, împreună cu sus-amintitul bancher Kesselmeyer, în casa ginerelui său. Apoi plecă.

Tony îl aştepta în salon. Era totdeauna încîntată să primească vizite în salonul tapetat cu mătase cafenie, şi cum cu toate că nu-şi dădea limpede seama, simţea totuşi adînc şi solemn importanţa momentului, în ziua aceea nu putea face excepţie nici pentru tatăl său. Arăta bine, era frumuşică şi avea un aer grav; purta o rochie de un cenuşiu-deschis, cu dantelă la piept şi la încheieturile mîinilor, cu mîneci bufante, o crinolină foarte largă, după ultima modă, şi o agrafă cu diamante la gît.

– Bună ziua, papă, *în sfîrşit,* te mai vedem şi noi! Ce face mama? Ai ştiri bune de la Tom?… Scoate-ţi mantaua, ia loc, te rog, papă dragă!… Nu vrei să te speli puţin? Am pregătit pentru tine odaia de oaspeţi de sus… Şi Grünlich se îmbracă chiar acum…

– Lasă-l în pace, draga mea; o să-l aştept aici. Ştii că am venit pentru o discuţie cu soţul tău… o discuţie foarte, foarte serioasă, draga mea Tony. Domnul Kesselmeyer a sosit?

– Da, papă. E în odaia cu pansele şi răsfoieşte albumul…

– Unde-i Erika?

– Sus în odaia ei, cu Thinka; e bine, îşi scaldă păpuşa… nici vorbă, nu în apă, că e de ceară… doar aşa… ştii.

– Se-nţelege. Consulul oftă şi urmă: Nu prea îmi vine să cred, draga mea, că eşti la curent cu situaţia… situaţia soţului tău.

Se aşezase într-unul dintre fotoliile mari aflate în jurul mesei, în timp ce Tony se chircise la picioarele lui pe un scăunaş improvizat din trei perne de mătase puse pieziş una peste alta. Degetele mîinii lui drepte se jucau grijuliu cu diamantele de la gîtul ei.

– Nu, papă, răspunse Tony, trebuie să-ţi mărturisesc: nu ştiu nimic. Doamne sfinte, eu sînt o gîscă, ştii, n-am idee de nimic. Deunăzi am tras nîţel cu urechea cînd discutau, Kesselmeyer şi Grünlich… La sfîrşit, mi s-a părut că

Kesselmeyer iar glumește… Vorbește totdeauna așa de caraghios. O dată sau de două ori, am priceput că vorbeau de tine…

– Ai priceput că vorbeau de mine? În legătură cu ce?

– Despre asta nu știu nimic, papà!… Din ziua aceea, Grünlich a fost tot posomorît… Da, chiar nesuferit, pot să spun!… Pînă ieri… Ieri a fost duios și m-a întrebat de vreo zece, douăsprezece ori dacă îl iubesc și dacă aș pune o vorbă bună pentru el în cazul că ți-ar cere ceva.

– Ah…

– Da… mi-a spus că ți-a scris și că tu ai să vii… Bine că ești aici! E ceva neliniștitor în casa asta… Grünlich a așezat masa verde la care se joacă de obicei cărți, și pe care se află acum o mulțime de hîrtii și de creioane… La masa asta vei avea consfătuirea cu el și cu Kesselmeyer…

– Ascultă, copila mea, spuse consulul mîngîind-o pe păr. Trebuie să te întreb ceva. Ceva serios… Spune-mi, îți iubești bărbatul din toată inima?

– Desigur, papà, răspunse Tony, cu o expresie de copilărească prefăcătorie, ca pe vremuri, cînd părinții îi puneau întrebarea: „Nu-i așa că n-ai s-o mai necăjești pe Liese, păpușăreasa?…"

Consulul tăcu o clipă.

– Îl iubești atît de mult, întrebă apoi, încît n-ai putea trăi fără el… Cu nici un preț? Chiar dacă, prin voia Domnului, situația lui s-ar schimba, dacă ar ajunge în condiții care nu i-ar mai îngădui să te înconjoare cu toate aceste lucruri?…

Și mîna lui schiță în treacăt o mișcare spre mobilă, spre draperii, spre pendula aurită de pe etajera cu oglindă și în sfîrșit spre rochia ei.

– Desigur, papà, repetă Tony, cu glas mîngîietor, ca aproape totdeauna cînd i se vorbea serios.

Privirea îi lunecă pe lîngă fața tatălui său și se opri în fereastră; afară ploaia ușoară și deasă se cernea în tăcere. Ochii ei aveau aceeași expresie ca a unui copil căruia i se citește un basm și în mijlocul povestirii i se vîră nitam-nisam cine știe ce considerații generale asupra moralei și îndatoririlor… o expresie în care era un amestec de nedumerire și nerăbdare, de cumințenie și de plictiseală.

Consulul o cercetă un minut în tăcere, clipind îngîndurat. Era oare mulțumit de răspunsul ei? Acasă și în timpul călătoriei cumpănise totul cu matură chibzuire…

Oricine înțelege că întîiul și cel mai sincer gînd al consulului Johann Buddenbrook era să se ferească, pe cît posibil, să plătească vreun ban pentru ginerele său. Dar cînd își aducea aminte cu cîtă stăruință sprijinise, pentru a întrebuința o expresie blîndă, această căsătorie, cînd evoca privirea cu care, după nuntă, copila își luase rămas bun de la el, întrebîndu-l: „Ești mulțumit de mine, papà?" – îl încerca parcă o mustrare de conștiință și recunoștea că în această privință numai voința ei trebuia să hotărască. Știa bine că fiica lui nu din dragoste consimțise la această căsătorie, dar se gîndea că poate cei patru ani, obișnuința, nașterea copilului, vor fi schimbat multe lucruri, că acum Tony era legată trup și suflet de bărbatul ei, și că din motive creștinești și mondene

ea ar putea respinge ideea unui divorț. În cazul acesta, socotea consulul, n-avea încotro, trebuia să dea orice sumă i-ar cere. Datoria creştinească şi demnitatea de femeie porunceau ca Tony să-şi urmeze fără condiţii, chiar şi în nenorocire, bărbatul; iar dacă fiica sa şi-ar arăta într-adevăr această intenţie, el nu se socotea îndreptăţit s-o lipsească pe viitor, fără vină, de tot confortul şi toate frumuseţile vieţii cu care era deprinsă din copilărie. În cazul acesta deci, el se vedea obligat să preîntîmpine catastrofa, să-l salveze pe domnul Grünlich cu orice preţ. Pe scurt, după ce cumpănise bine, el ar fi dorit s-o ia cu dînsul pe fiica sa cu copil cu tot şi să-l lase pe domnul Grünlich să se descurce cum o şti. De n-ar trebui, Doamne fereşte, să se ajungă la această soluţie, extremă. Pentru orice eventualitate, însă, consulul, era hotărît să se prevaleze de articolul de lege care autorizează divorţul în cazul cînd bărbatul se dovedeşte incapabil de a-şi întreţine nevasta şi copiii. Dar înainte de toate trebuia să afle ce părere are cu adevărat Antonie…

– Văd, scumpul meu copil, spuse el, continuînd să-i mîngîie părul, văd că eşti însufleţită de principii mai bune şi lăudabile. Dar… sînt de părere că nu vezi lucrurile aşa cum, din nenorocire, trebuiesc văzute: anume ca fapte certe. Eu nu te-am întrebat ce *ai* face, poate, în cazul cutare sau cutare, ci ce *ai să faci* acum, astăzi, îndată. Nu ştiu în ce măsură cunoşti sau bănuieşti situaţia adevărată… aşa că sînt dator – tristă datorie – să-ţi spun că bărbatul tău e nevoit să înceteze plăţile, că nu mai poate face faţă din punct de vedere comercial… Cred că mă înţelegi…

– Grünlich a dat faliment? întrebă Tony încet, ridicîndu-se pe jumătate de pe perne şi apucîndu-l repede pe consul de mînă.

– Da, fiica mea, răspunse el grav. Nu bănuiai nimic?

– Nu bănuiam nimic precis, se bîlbîi ea. Aşadar, Kesselmeyer nu glumea?… continuă cu ochii aţintiţi pieziş pe covorul cafeniu… O, *Dumnezeule!* – izbucni deodată, lăsîndu-se din nou pe perne.

Abia în clipa aceasta îşi dădu seama de tot ce se ascundea în cuvîntul faliment, de toată groaza nelămurită pe care încă din copilărie o simţea la auzul lui… „Falimentul"… era mai îngrozitor decît moartea, era haosul, prăbuşirea, ruina, ruşinea, ocara, deznădejdea şi mizeria…

– A dat faliment! repetă ea.

Era atît de lovită, atît de zdrobită de acest cuvînt fatal, încît nu se mai gîndea la nici un ajutor, nici măcar la ajutorul pe care tatăl său i l-ar putea da.

Consulul o privea cu sprîncenele ridicate. Ochii lui mici, înfundaţi în orbite, păreau trişti şi obosiţi, şi totuşi trădau o tensiune extraordinară.

– Te întreb deci, scumpa mea Tony, spuse domol, eşti gata să-ţi urmezi soţul şi în sărăcie?… În sinea lui recunoscu îndată că alesese instinctiv cuvîntul dur „sărăcie", ca s-o sperie, şi adăugă: Totuşi, se mai poate ridica…

– Desigur, papă, răspunse Tony, izbucnind în lacrimi.

Plîngea cu hohote, îngropîndu-şi faţa în batista tivită cu dantelă şi purtînd iniţialele A.G. Plîngea tot ca un copil: sincer, fără să se ruşineze. Şi buza de sus îi tremura nespus de înduioşător.

Tatăl continuă să o privească cu aceeaşi căutătură scrutătoare.

– Vorbeşti serios, draga mea? întrebă.

Era tot aşa de descumpănit ca şi ea.

– Pot să fac altfel?… suspină ea. Trebuie…

– Ba deloc! spuse cu vioiciune consulul; dar simţindu-se vinovat, se corectă numaidecît: Eu nu te-aş constrînge neapărat, scumpa mea Tony. Admiţînd că sentimentele tale nu te leagă în asemenea măsură de bărbatul tău…

Se uită la el cu ochii scăldaţi în lacrimi, fără să-l înţeleagă.

– Cum asta, papà?

Consulul se răsuci puţin spre dreapta, spre stînga; în sfîrşit găsi o ieşire.

– Fetiţa mea, ar fi, crede-mă, foarte dureros pentru mine să te expun tuturor jignirilor, tuturor situaţiilor penibile ce se vor ivi de îndată, ca urmare a lichidării afacerilor lui şi a gospodăriei tale… Doresc să te cruţ de aceste prime neplăceri şi să te duc, împreună cu mica Erika, deocamdată la noi acasă. Cred că ai să-mi fii recunoscătoare pentru asta…

Tony tăcu o clipă, ştergîndu-şi lacrimile. Suflă de cîteva ori în batistă, apoi o apăsă pe ochi, pentru a preveni o inflamaţie. În cele din urmă întrebă pe un ton hotărît, fără a ridica glasul:

– Papà, e vinovat Grünlich? Nenorocirea asta se datoreşte uşurinţei şi necinstei lui?

– Foarte probabil… zise consulul. Adică… nu, nu ştiu, fetiţa mea. Ţi-am spus că urmează să am o explicaţie cu el şi cu bancherul lui…

Tony părea că nu dă nici o atenţie acestui răspuns. Ghemuită pe cele trei perne de mătase, ea îşi propti un cot pe genunchi şi bărbia în palmă şi privi odaia de jos în sus, visătoare, cu capul adînc plecat.

– Ah, papà, vorbi ea încet, aproape fără a-şi mişca buzele, nu era mai bine dacă atunci?…

Consulul nu putea să-i vadă faţa; dar Tony avea aceeaşi expresie ca în unele seri de vară, cînd şedea cu coatele pe pervazul ferestrei din mica ei odaie de la Travemünde. Un braţ i se odihnea pe genunchiul tatălui său, în timp ce mîna îi atîrna inertă, fără sprijin. Chiar şi această mînă exprima o renunţare nespus de melancolică şi de duioasă, un dor plin de dulci amintiri ce se pierdeau în depărtări.

– Mai bine…? întrebă consulul. Dacă nu s-ar fi întîmplat ce, draga mea?

El era gata să recunoască din toată inima că ar fi fost mai bine să nu se fi încheiat această căsătorie. Dar cu un oftat, Tony spuse doar atît.

– A, nimic!

Se părea că e înlănţuită de propriile-i gînduri, că sufletul şi-a luat zborul spre alte zări, uitînd, poate, chiar de „faliment". Consulul se văzu nevoit să rostească singur ceea ce ar fi preferat să confirme doar.

– Cred că îţi ghicesc gîndurile, dragă Tony, spuse, şi la rîndul meu, recunosc că azi mă căiesc pentru pasul care acum patru ani mi se păruse înţelept şi salutar… mă căiesc cu toată sinceritatea. Nu mă socotesc însă vinovat în faţa lui Dumnezeu. Cred că nu mi-am făcut decît datoria atunci cînd m-am străduit să-ţi înjgheb un trai demn de originea ta… Cerul a vrut altfel… dar tu n-ai să-ţi închipui că tatăl tău ţi-a pus în joc norocul fără chibzuială şi cu uşurinţă!

Grünlich avea cele mai bune recomandări cînd a intrat în relații cu mine… era fiu de pastor, un om umblat şi animat de sentimente creştineşti. Mai tîrziu m-am interesat în ce priveşte negoțul lui, informațiile erau cît se poate de bune. I-am cercetat situația… Toată povestea asta e încurcată, încurcată, şi trebuie încă limpezită. Dar tu nu mă învinuieşti, nu-i aşa?

– Nu, papà! Cum poți să vorbeşti astfel? Hai, nu-ți mai face sînge rău, bietul meu papà… Eşti palid, să-ți aduc nişte picături de stomac?

Îşi puse brațul pe după gîtul lui şi îl sărută pe obraji.

– Îți mulțumesc, zise consulul. Lasă… îți mulțumesc. Da, ultimele zile m-au istovit. Ce să-i faci? Am avut atîtea supărări! Dumnezeu ne încearcă. Dar asta nu înseamnă că față de tine m-aş simți cu desăvîrşire nevinovat, draga mea. Totul atîrnă acum de întrebarea pe care ți-o pusesem adineauri, şi la care nu mi-ai dat nici un răspuns precis. Spune-mi sincer, Tony: l-ai îndrăgit, în aceşti ani de căsătorie, pe soțul tău?

Tony izbucni din nou în plîns şi, acoperindu-şi ochii cu batista pe care o ținea cu amîndouă mîinile, rosti cu glas întretăiat de suspine:

– Ah… ce mai întrebi, papà!… Niciodată nu l-am iubit… Totdeauna mi-a fost silă de el!… Parcă tu nu ştii!…

Ar fi greu de descris ceea ce se oglindea pe fața lui Johann Buddenbrook. În ochi i se citea spaimă şi tristețe, şi totuşi îşi strînse buzele atît de tare, încît colțurile gurii şi obrajii i se încrețiră, cum se întîmpla de obicei cînd încheia o afacere grozavă. Apoi zise încet:

– Patru ani…

Lacrimile Antoniei secară deodată. Cu batista umedă în mînă, ea se ridică şi spuse mînioasă:

– Patru ani… ah! În aceşti patru ani, de multe ori se aşeza lîngă mine seara şi se apuca să-şi citească ziarele…

– Dumnezeu v-a dăruit un copil… şopti consulul mişcat.

– Da, papà, şi Erika mi-e tare dragă, deşi Grünlich e de părere că nu iubesc copiii… Nu m-aş despărți niciodată de ea, să ştii… Dar Grünlich, nu… Grünlich, nu! Şi pe deasupra mai dă şi faliment… Ah, papà, dacă vrei să mă duci acasă, împreună cu Erika… Cu dragă inimă! Ei, acum ştii!

Consulul îşi strînse din nou buzele; era cît se poate de mulțumit. E adevărat că mai trebuia amintită o dată chestiunea principală, dar cum Tony se arătase atît de hotărîtă, primejdia era destul de mică.

– Totuşi, fata mea, spuse el, ai uitat cu desăvîrşire, mi se pare, că ar putea fi ajutat… şi anume prin mine. Tatăl tău a recunoscut că nu se simte cu totul nevinovat față de tine şi în cazul acesta, dacă tu speri asta de la el, dacă o aştepți, ar căuta să sară, să împiedice prăbuşirea, să acopere de bine de rău datoria soțului tău şi să-i țină întreprinderea la suprafață.

O urmărea cu o atenție încordată şi jocul fizionomiei ei îi făcu o plăcere nespusă, căci exprima dezamăgire.

– În definitiv de ce sumă e vorba? întrebă ea.

– Ce importanță are, fata mea?… E vorba de o sumă mare, mare! Şi consulul dădu de cîteva ori din cap cu încetineală, ca şi cum gîndul la această sumă l-ar

fi clătinat, prin greutatea lui, într-o parte şi-ntr-alta. De asemenea nu pot să-ţi ascund că independent de chestiunea asta, firma noastră a suferit pierderi şi că o asemenea sumă ar însemna pentru ea o dezechilibrare după care cu greu… cu greu s-ar mai putea pune pe picioare. Nu spun asta nicidecum pentru ca…

Nu apucă să-şi încheie fraza. Tony sări în picioare, făcu chiar cîţiva paşi îndărăt şi, ţinîndu-şi batista umedă în mînă, strigă:

– Bine! Destul! Niciodată!

Avea o atitudine aproape eroică. Cuvîntul „firmă" prinsese. Avusese, de bună seamă, un efect mai puternic chiar decît repulsia ei faţă de Grünlich.

– Asta *n-ai* s-o faci, papà! izbucni ea, ieşindu-şi din fire. Vrei să dai şi tu faliment? Ajunge! Niciodată.

În această clipă uşa dinspre coridor se deschise cu oarecare şovăială şi domnul Grünlich intră în odaie.

Johann Buddenbrook se ridică cu o mişcare care parcă ar fi spus: s-a isprăvit.

VIII

Domnul Grünlich avea faţa plină de pete roşii, dar ţinuta lui era cît se poate de îngrijită. Purta o redingotă sobră, neagră, cu cute, şi nişte pantaloni de culoarea mazării, ca aceea din vremea cînd făcuse primele vizite în Mengstrasse. Rămase în picioare, fără vlagă şi spuse, cu ochii în pămînt, pe un ton obosit şi şters:

– Tată…

Consulul se înclină cu răceală, apoi cu cîteva gesturi energice îşi îndreptă cravata.

– Vă mulţumesc că aţi venit, adăugă domnul Grünlich.

– Era de datoria mea, prietene, răspunse consulul, dar mă tem că e singurul lucru pe care îl pot face pentru dumneata.

Ginerele său îi aruncă în grabă o privire, ca apoi să se arate şi mai pleoştit.

– Aud că bancherul dumitale, domnul Kesselmeyer ne aşteaptă, continuă consulul. Unde aţi hotărît să aibă loc întrevederea noastră? Vă stau la dispoziţie…

– Vă rog să binevoiţi a mă urma, murmură domnul Grünlich.

Consulul Buddenbrook o sărută pe fiică-sa pe frunte şi îi spuse:

– Du-te sus la copil, Antonie.

Apoi însoţit de domnul Grünlich care mergea cînd în faţa, cînd în spatele lui şi dădea la o parte draperiile, trecu, prin sufragerie, în odaia de toate zilele.

Cînd domnul Kesselmeyer, care stătea la fereastră, se întoarse, puful alb şi negru de pe cap i se zbîrli, apoi se lăsă încet din nou pe creştet.

– Domnul bancher Kesselmeyer… consulul Buddenbrook, angrosist, socrul meu… zise domnul Grünlich, grav şi modest.

Faţa consulului era imobilă. Domnul Kesselmeyer se înclină bălăbănindu-şi braţele şi, proptindu-şi cei doi colţi îngălbeniţi de buza de sus, spuse:

– Sluga dumneavoastră, domnule consul. Încîntat de a avea plăcerea…

– Te rog foarte mult să mă ierți că te-am făcut să aștepți, Kesselmeyer, i se adresă domnul Grünlich.

Era numai politețe față de amîndoi.

– Nu trecem la subiect? întrebă consulul, întorcîndu-se spre dreapta și spre stînga, cu ochi cercetători.

Gazda se grăbi să răspundă:

– Vă rog, domnii mei…

În timp ce se îndreptau spre fumoar, domnul Kesselmeyer sporovăia cuprins de bună-dispoziție:

– Ați făcut o călătorie plăcută, domnule consul?… Aha, a plouat? Da, urîtă vreme, pocită de tot, o mizerie! Dacă ar veni un pic de ger, un pic de ninsoare!… Dar nimic! Ploaie, noroi. Da, foarte, foarte neplăcut!

Ce om ciudat, se gîndea consulul.

În mijlocul odăii mici, tapetată cu flori de culoare închisă, se afla o masă pătrată, destul de mare, acoperită cu postav verde. Afară ploaia se înteți se. Era atît de întuneric încît, în curînd, domnul Grünlich trebui să aprindă cele trei lumînări din sfeșnicele de argint așezate pe masă. Scrisori de afaceri albăstrui, cu ștampile de firme, hîrtii uzate pe ici, pe colo rupte, acoperite cu date și semnături, zăceau împrăștiate pe postavul verde. În afară de acestea se mai vedea un registru voluminos, o nisiparniță și o călimară de metal, încărcată cu pene de gîscă și creioane ascuțite.

Domnul Grünlich făcea onorurile casei cu expresia și mișcările măsurate, reținute și pline de tact ale cuiva care se ocupă de asistență la o înmormîntare.

– Tată dragă, ia, te rog, fotoliul acesta, spuse el cu blîndețe. Domnule Kesselmeyer, vrei să fii atît de bun să te așezi *aici*?…

În sfîrșit își ocupă fiecare locul. Bancherul ședea față în față cu stăpînul casei, iar consulul prezida în fotoliul lui așezat pe latura lungă a mesei. Speteaza fotoliului său atingea ușa dinspre coridor.

Domnul Kesselmeyer se cocoșă, își lăsă buza inferioară în jos, descurcă de pe vesta lui o pereche de ochelari pe care și-i potrivi pe nasul încreț it, căscînd gura. Apoi își scarpină favoriții scurți făcînd un zgomot enervant, își propti mîinile pe genunchi, clătină din cap spre hîrtii și aruncă scurt și vesel:

– Aha, frumoasă treabă!

– Îmi permiteți să văd mai de aproape care este situația, spuse consulul, punînd mîna pe registru.

Dar, cu un gest de apărare, domnul Grünlich își întinse deodată mîinile peste masă (mîinile acelea lungi, cu vene groase, albastre, scuturate de un tremur vădit) și strigă cu glasul gîtuit:

– O clipă, o clipă numai, tată!… O, dați-mi voie să fac o observație preliminară!… Da, veți vedea care este situația, nimic n-o să scape atenției dumneavoastră… Dar, vă rog să mă credeți: ceea ce veți vedea e situația unui nenorocit, nu a unui vinovat! Vă rog să mă socotiți un bărbat care a luptat neobosit împotriva soartei, dar care a fost învins de ea. În acest sens…

– O să văd, prietene, o să văd! spuse consulul fără să-și ascundă nerăbdarea și domnul Grünlich își trase mîinile înapoi, fără a se mai împotrivi fatalității.

Trecură clipe de tăcere lungi, înfricoşătoare. Închişi între patru pereţi întunecaţi, cei trei domni şedeau înghesuiţi unul lîngă altul, la lumina tremurătoare a lumînărilor. Nu se auzea decît foşnetul hîrtiilor pe care consulul le cerceta. Iar de afară, numai răpăitul ploii.

Domnul Kesselmeyer îşi vîrîse cele două degete mari în răscroiturile vestei, la subsuori, iar cu celelalte bătea darabana pe piept, plimbîndu-şi privirea cu o nespusă veselie de la unul la celălalt. Domnul Grünlich şedea, fără a se rezema de spetează, cu mîinile întinse pe masă, se uita trist în gol, aruncînd din cînd în cînd cîte o privire piezişă şi înfricoşată spre socrul său. Consulul răsfoia cartea mare, urmărea cu unghia coloane de cifre, confrunta date şi însemna cu creionul pe hîrtie cifre mărunte, ilizibile. Pe faţa lui istovită se citea groaza în faţa situaţiei ce se contura tot mai limpede… În sfîrşit îşi puse mîna stîngă pe braţul domnului Grünlich şi-i spuse, zguduit:

– Nenorocitule!

– Tată… gemu Grünlich.

Pe faţa omului vrednic de milă se rostogoliră două boabe mari de lacrimi şi i se scurseră în favoriţii aurii. Domnul Kesselmeyer urmări cu cel mai viu interes drumul celor doi stropi. Se ridică chiar o clipă, se aplecă înainte uitîndu-se cu gura căscată în ochii celui care stătea în faţa lui. Consulul Buddenbrook era foarte mişcat. Înduioşat de nenorocirea ce îl lovise şi pe el însuşi, simţea că se lasă dus de milă, dar se reculese repede stăpînindu-şi sentimentele.

– Cum se poate? clătină mîhnit din cap… În numai cîţiva ani.

– Nimic mai uşor! răspunse domnul Kesselmeyer bine dispus. În patru ani te poţi curăţa complet. Cînd te gîndeşti cît de veseli zburdau nu demult încă fraţii Westfahl la Bremen…

Consulul îl privea clipind din ochi, fără să-l vadă şi fără să-l audă. Nu-şi dăduse în nici un caz pe faţă gîndul adevărat, gîndul care îl frămînta… De ce, se întreba în sinea lui, bănuitor şi totuşi fără să înţeleagă ceva, de ce toate acestea, tocmai acum? B. Grünlich ar fi putut să fie în situaţia în care se găsea azi încă de-acum doi-trei ani; asta se vedea dintr-o privire. Dar creditul lui fusese inepuizabil, obţinuse credite de la bănci, făcuse rost pentru operaţiunile lui de iscălitura unor case serioase, ca aceea a senatorului Bock şi a consulului Goudstikker, şi poliţele lui circulau ca banii peşin. De ce tocmai acum, acum, acum – şi conducătorul casei *Johann Buddenbrook* ştia bine ce înţelegea prin acest „acum" – această prăbuşire pe toată linia, această totală retragere a oricărei încrederi, ca la un consemn, acest atac general împotriva lui B. Grünlich, în pofida oricărei consideraţiuni, ba chiar a celor mai elementare forme de politeţe? Consulul ar fi fost prea naiv dacă nu şi-ar fi dat seama că, din momentul logodnei, Grünlich trăsese foloase de pe urma autorităţii casei *Buddenbrook*. Dar creditul lui Grünlich atîrna oare de al său atît de evident, de exclusiv şi într-o măsură atît de mare? Aşadar, prin el însuşi, Grünlich nu însemna nimic? Şi informaţiile pe care consulul şi le procurase, registrele pe care le cercetase?… Oricum ar fi fost, hotărîrea lui de a nu mişca nici degetul mic în această chestiune era mai neclintită ca oricînd. Ei bine, aici cineva şi-a făcut greşit socoteala! Probabil că B. Grünlich a ştiut să creeze impresia că

Johann Buddenbrook e solidar cu el. Ei bine, să se termine odată cu această greşeală, care, după cît se părea, fusese răspîndită pretutindeni! Ce ochi o să facă şi acest Kesselmeyer! Are oare paiaţa asta un dram de conştiinţă? Cui nu-i bate la ochi cu cîtă nerușinare a speculat ipoteza că el, Johann Buddenbrook, n-o să-l lase pe soţul fiicei sale să se prăbuşească, şi cum a continuat să-i dea lui Grünlich, ruinat de mult, noi credite, storcîndu-i iscălitura pentru dobînzi tot mai sîngeroase?

– Orice ar fi, spuse scurt consulul, să revenim la subiect. Dacă e să-mi dau avizul în calitate de comerciant, cu părere de rău trebuie să declar că situaţia în faţa căreia ne găsim este a unui om nenorocit, e adevărat, dar şi vinovat în cea mai mare măsură.

– Tată…, bîlbîi domnul Grünlich.

– Acest mod de a mi te adresa îmi supără auzul, rosti consulul repede şi aspru. Şi întorcîndu-se rapid către bancher, continuă: Pretenţiile dumneavoastră faţă de domnul Grünlich se urcă la şaizeci de mii de mărci…

– Cu dobînzile restante şi adăugate la capital, şaizeci şi opt de mii şapte sute cincizeci şi cinci de mărci şi cincisprezece şilingi, răspunse calm domnul Kesselmeyer.

– Foarte bine… Şi n-aţi fi dispus în nici un caz să mai aşteptaţi?

Domnul Kesselmeyer începu pur şi simplu să rîdă. Rîdea cu gura deschisă, sacadat, fără nici o urmă de ironie, ba chiar cu blîndeţe, uitîndu-se la faţa consulului, parc-ar fi vrut să-l îmbie să rîdă şi el.

Ochii mărunţi şi înfundaţi în cap ai lui Johann Buddenbrook se întunecară şi dintr-o dată în jurul lor răsări un chenar roşu, întinzîndu-se pînă la pometi. Întrebase doar de formă şi ştia foarte bine că o păsuire din partea unui singur creditor n-ar schimba starea de fapt decît într-o măsură cu totul neînsemnată. Dar chipul în care omul acesta îi respinsese propunerea îl umili şi îl îndîrji din cale afară. Cu o singură mişcare a mîinii el împinse cît colo tot ce era în faţa lui, puse brusc creionul pe masă şi zise:

– Atunci ţin să vă aduc la cunoştinţă că nu doresc să mă ocup în nici un fel de această chestiune!

– Aha, exclamă domnul Kesselmeyer, agitîndu-şi mîinile prin aer. Ăsta zic şi eu răspuns: aşa vorbeşte un om cu demnitate. Domnul consul va avea grijă de totul. Fără prea multe parlamentari. Scurt şi cuprinzător!

Johann Buddenbrook nici măcar nu se uită la el.

– Nu-ţi pot fi de nici un ajutor, prietene, rosti el, întorcîndu-se liniştit către domnul Grünlich. Lucrurile trebuie să-şi urmeze cursul pe care l-au apucat. Nu sînt în situaţia de a mă împotrivi lor. Reculege-te şi caută tărie şi mîngîiere în Domnul. Din parte-mi, socotesc ca încheiată această discuţie.

În chip surprinzător, faţa domnului Kesselmeyer luă o expresie serioasă, ceea ce părea cu totul ciudat; apoi omul începu să-i facă semne de încurajare lui Grünlich. Acesta stătea nemişcat, doar mîinile lungi, întinse pe masă, şi le frîngea mereu, cu atîta putere încît degetele-i trosneau uşor.

– Tată… Domnule consul, rosti el cu glas şovăitor, nu vreţi… nu se poate să doriţi ruina mea, mizeria mea! Ascultaţi-mă! E vorba, în total, de un deficit de

o sută douăzeci de mii… Dumneavoastră mă puteți salva. Sînteți un om bogat! Priviți cum vreți această sumă: ca pe o lichidare definitivă, ca pe o parte de moștenire a fiicei dumneavoastră, ca pe un împrumut cu dobînzi… Voi munci… Dumneavoastră știți că sînt un om activ și ingenios…

– Am spus ultimul meu cuvînt, zise consulul.

– Îmi dați voie… *nu sînteți în stare?* întrebă domnul Kesselmeyer, privindu-l prin ochelari și încrețindu-și nasul. Gîndiți-vă, dacă îmi permiteți să vă atrag atenția… că, în fond, ar fi un prilej admirabil pentru firma *Johann Buddenbrook* să-și dovedească puterea, tocmai acum…

– N-ați face rău, domnul meu, să lăsați în seama mea grija pentru reputația acestei case. Pentru a da dovadă de solvabilitatea mea nu e nevoie să-mi arunc banii în prima mocirlă care-mi iese-n cale.

– Ce spuneți! A-aha! „mocirlă"… foarte nostim! Dar nu credeți, domnule consul, că falimentul ginerelui dumneavoastră ar putea pune, cum să zic? ar putea arunca, cum să zic? o lumină falsă și nefavorabilă și asupra situației dumneavoastră?

– Nu pot decît să vă recomand încă o dată să înțelegeți că reputația mea în lumea comercială mă privește numai pe mine.

Domnul Grünlich se uită deznădăjduit în ochii bancherului său și începu din nou:

– Tată… vă implor, gîndiți-vă ce faceți… E vorba oare numai de mine? O, eu pot să mă ruinez… dar fiica dumneavoastră, soția mea pe care o iubesc atît de mult, pe care am cucerit-o printr-o luptă atît de înverșunată… și copilul nostru, copilul nostru e nevinovat… să ajungă și ei în mizerie? Nu, tată, așa ceva n-aș putea îndura! M-aș omorî!… da, m-aș omorî, uite, cu mîna asta… credeți-mă! Și cerul să vă dezlege atunci de acest păcat!

Alb la față, Johann Buddenbrook se rezemă de speteaza fotoliului: inima îi bătea cu putere. Pentru a doua oară se vedea asaltat de simțămintele acestui om și manifestarea lor purta pecetea unei absolute sincerități; din nou trebui să audă groaznica amenințare, ca atunci cînd îi comunicase conținutul scrisorii trimise din Travemünde de fiica sa, și din nou se simți înfiorat de respectul fanatic al generației sale pentru simțămintele omenești, respect care se opunea spiritului treaz și practic al omului de afaceri. Dar accesul acesta de milă nu dură mai mult de o secundă. O sută douăzeci de mii de mărci…, repetă în sinea lui, apoi spuse, calm și hotărît:

– Antonie este fiica mea și voi ști s-o apăr de o suferință nemeritată.

– Ce vreți să spuneți? întrebă domnul Grünlich, încremenind.

– O să aflați la timp, răspunse consulul. Deocamdată nu am nimic de adăugat.

Și cu aceste cuvinte, se ridică, așeză cu un gest hotărît scaunul la loc și se îndreptă spre ușă.

Domnul Grünlich ședea tăcut, țeapăn, buimăcit; colțurile gurii i se mișcau spasmodic cînd într-o parte, cînd într-alta; nu putea scoate o singură vorbă. În schimb, la gestul tăios și definitiv al consulului, domnului Kesselmeyer îi reveni buna dispoziție… mai mult, veselia lui luă proporții, depăși orice limită și

deveni înspăimîntătoare! Ochelarii îi căzură de pe nasul încreţit, în timp ce gura minusculă, în care cei doi dinţi se iviră galbeni şi singuratici, era gata-gata să crape de atîta rîs. Mîinile-i mici şi roşii vîsleau prin aer, puful de pe creştetul capului flutura, întreaga faţă, strîmbă şi schimonosită din cauza veseliei nemăsurate, se făcu stacojie, între favoriţii albi şi retezaţi.

– A-aha! strigă cu vocea sugrumată. Găsesc că e grozav… grozav de amuzant! Dar ia gîndiţi-vă puţin, domnule consul Buddenbrook: vreţi să vîrîţi în mormînt o asemenea podoabă, o astfel de comoară de ginere… Unde mai găsiţi, în toată lumea asta mare, un spirit atît de activ şi de ingenios! Aha, acum patru ani, cînd eram cu cuţitul la beregată… cînd funia începea să ne strîngă de gît… cum am ştiut să trîmbiţăm la bursă logodna noastră cu domnişoara Buddenbrook, înainte chiar ca ea să fi avut loc… Felicitările mele! Eh-hei! cea mai înaltă admiraţie!

– Kesselmeyer! zbieră domnul Grünlich în timp ce mîinile i se agitau spasmodic prin aer, de parcă s-ar fi apărat de o stafie; apoi fugi într-un colţ al odăii unde se aşeză pe un scaun, îşi îngropa faţa în palme şi se chirci atît de tare, încît vîrfurile favoriţilor îi ajunseră pînă la şolduri. Ba de cîteva ori îşi trase chiar şi genunchii în sus.

– Ia să vedem niţel cum am adus-o din condei, continuă Kesselmeyer. Ce-am făcut, ce-am dres de am pus mîna pe fetiţă şi pe cele optzeci de mii de mărci? Oho, lucrurile astea se pot aranja! Cînd ai măcar un dram de îndemînare şi ingeniozitate, totul se face! Pui în faţa babacului salvator nişte registre curăţele, frumuşele de ţi-e mai mare dragul… în care totul e în perfectă ordine, doar că ele nu se potrivesc sută-n sută cu realitatea crudă… Fiindcă, în realitate, trei sferturi din dotă trebuie să acopere datorii pe poliţe.

Consulul stătea palid ca moartea lîngă uşă, cu mîna pe clanţă. Se înfiora de groază. Se afla oare în această odaie mică, cu lumina tremurătoare, cu un escroc şi cu un maimuţoi înnebunit de răutate?

– Domnule, resping cu dispreţ cuvintele dumneavoastră, spuse domnul Buddenbrook cu o voce nu tocmai sigură. Disprețuiesc calomniile dumneavoastră demente cu atît mai mult cu cît ele mă ating şi pe mine… pe mine care nu mi-am împins fata cu uşurătate în nenorocire. Îmi făcusem rost de referinţe sigure asupra ginerelui meu… restul a fost voinţa lui Dumnezeu.

Se întoarse – *nu mai voia* să audă nimic – şi deschise uşa. Dar domnul Kesselmeyer strigă după el:

– Aha! Referinţe? Dar de la cine? De la Bock? De la Goudstikker? De la Petersen? De la *Massmann & Timm?* Păi ăştia erau cu toţii implicaţi, păi ăştia erau cu toţii înfundaţi pînă-n gît! Şi se bucurau grozav că-şi găseau salvarea prin această căsătorie…

Consulul trînti uşa în urma lui.

IX

Dora, bucătăreasa nu tocmai cinstită, trebăluia în sufragerie.

– Roagă pe doamna Grünlich să coboare, porunci consulul.

– Pregăteşte-te de plecare, fiica mea, spuse apoi cînd Tony apăru. Trecură împreună în salon. Pregăteşte-te cît mai în grabă şi ai grijă ca şi Erika să fie cît mai repede gata… Ne ducem în oraş… O să dormim la hotel şi mîine plecăm acasă.

– Da, papà, răspunse Tony. Faţa îi era roşie, tulburată, nedumerită. Îşi ducea mîna la talie cu mişcări repezi şi inutile, fără să ştie cu ce să înceapă pregătirile şi fără să creadă că ceea ce se petrecea era adevărat. Ce să iau cu mine, papà? întrebă ea îngrijorată şi neliniştită. Tot? Toate rochiile? Un cufăr sau două?… Grünlich a dat într-adevăr faliment?… O, Dumnezeule… În cazul acesta pot să-mi iau cu mine bijuteriile?… Papà, trebuie să concediez şi servitoarele… N-am din ce să le mai plătesc… Grünlich trebuia să-mi dea azi sau mîine bani pentru gospodărie…

– Lasă asta, fetiţa mea. Chestiunile acestea se vor aranja aici. Ia numai strictul necesar… o valiză… una mică. Lucrurile tale îţi vor fi trimise mai tîrziu. Dar *grăbeşte-te,* auzi? Nu mai avem decît…

În această clipă draperiile fură date la o parte, şi domnul Grünlich intră în salon. Cu paşi repezi, cu braţele deschise el înaintă grăbit spre nevastă-sa, cu capul înclinat, de parcă ar fi vrut să spună: „Iată-mă, omoară-mă dacă vrei", şi ajungînd în faţa ei, căzu în genunchi. Înfăţişarea lui îţi făcea milă. Favoriţii aurii îi erau zbîrliţi, redingota mototolită, cravata într-o parte, gulerul descheiat, fruntea acoperită de broboane mărunte de sudoare.

– Antonie…, spuse el, priveşte-mă! Ai inimă, o inimă simţitoare?… Ascultă-mă… în faţa ochilor tăi se află un bărbat care va fi nimicit, distrus, dacă… da, care va muri de supărare dacă tu îi vei dispreţui iubirea. Stau în genunchi în faţa ta; te lasă inima să-mi spui: mi-e silă de tine, te părăsesc?

Tony plîngea. Totul se petrecea aidoma ca odinioară, în odaia cu peisaje. Vedea din nou aceeaşi faţă schimonosită de teamă, aceiaşi ochi rugători îndreptaţi spre ea şi din nou constată, mirată şi mişcată, că această teamă şi aceste rugăminţi sînt sincere, neprefăcute.

– Ridică-te, Grünlich, îi zise ea suspinînd, te rog, ridică-te. Şi apucîndu-l de umăr încercă să-l tragă în sus. Nu te urăsc. Cum poţi spune aşa ceva?…

Neştiind ce să mai adauge, se întoarse cu totul neajutorată către tatăl ei. Consulul o luă de mînă, se înclină în faţa ginerelui său şi se îndreptă spre uşă.

– Pleci? strigă Grünlich şi sări în picioare…

– V-am explicat o dată, spuse consulul, că e de datoria mea să nu-mi las copilul pradă nenorocirii, fără să aibă vreo vină. Şi adaug că nici dumneata nu poţi face acest lucru. Nu, domnul meu, dumneata nu mai ai dreptul să dispui de fiica mea, ţi-ai bătut joc de acest drept. Şi mulţumesc Creatorului că a păstrat atît de curată şi neştiutoare inima acestui copil încît se desparte fără ură de dumneata. Rămîi cu bine!

La aceste cuvinte însă, domnul Grünlich îşi pierdu cumpătul. Ar fi putut să vorbească despre o despărţire scurtă, despre o întoarcere, despre o viaţă nouă şi poate că ar fi izbutit să salveze moştenirea; dar se isprăvise cu chibzuinţa, cu abilitatea şi ingeniozitatea lui. Ar fi putut să apuce farfuria mare şi incasabilă de

bronz, așezată pe etajera cu oglindă, dar el luă vaza subțire, smălțuită cu flori, ce se afla alături și o trînti de se sparse în mii de bucăți.

– Hah! Frumos! Bine! strigă el. Pleacă! Crezi că am să urlu după tine, gîscă ce ești? O, nu, vă înșelați, scumpa mea! Te-am luat *numai* pentru banii tăi, dar fiindcă nici pe departe nu mi-au ajuns, hai, cară-te cît mai repede! M-am săturat de tine! M-am săturat… m-am săturat…!

Johann Buddenbrook îșI conduse fata afară în tăcere. El însă se mai întoarse o dată, se duse drept la domnul Grünlich care stătea la fereastră cu mîinile la spate, uitîndu-se la ploaia ce se cernea, îi atinse blînd umărul și îi spuse sfătuindu-l domol:

– Reculege-te! *Roagă-te* lui Dumnezeu!

X

O atmosferă apăsătoare se înstăpîni pentru multă vreme în casa mare din Mengstrasse, după ce *madame* Grünlich se întoarse acolo cu fetița ei. Lumea umbla cu grijă și nimeni nu pomenea bucuros despre „cele întîmplate”… cu excepția eroinei principale care, dimpotrivă, vorbea cu pasiune despre întreaga poveste și se simțea într-adevăr în elementul ei.

Tony se mută cu Erika la etajul al doilea, în odăile în care odinioară, pe vremea bătrînului Buddenbrook, locuiau părinții ei. Rămase puțin dezamăgită cînd văzu că tatălui său nici prin gînd nu-i trecea să ia o servitoare numai pentru ea și avu la ce medita o jumătate de ceas, cînd, cu vorbe blînde, consulul îi arătă că deocamdată se cuvine să trăiască retrasă, renunțînd la viața mondenă din oraș, căci, chiar dacă, după concepțiile omenești, nu e vinovată de încercarea pe care Dumnezeu i-a trimis-o, situația de femeie divorțată îi impune totuși cea mai mare rezervă. Tony avea însă minunatul dar de a se adapta cu talent și îndemînare la orice împrejurare de viață, găsind un prilej de vie bucurie în tot ce era nou. În curînd începu să se complacă în rolul ei de femeie persecutată fără vină de soartă, se îmbrăca în haine închise, frumosul păr blond-cenușiu și-l pieptăna lins și cu cărare ca pe vremea cînd era fată, iar lipsa de distracții sociale o răscumpără în cercul familiei, desfășurînd cu o importanță grozavă și cu o plăcere neobosită, fel de fel de considerații asupra căsătoriei, asupra domnului Grünlich și asupra vieții și a destinului în general.

Nu toată lumea îi dădea însă prilejul să facă acest lucru. Maică-sa, de pildă, deși era convinsă că domnul Buddenbrook procedase corect, adică își îndeplinise datoria, cînd Tony începea să vorbească, își ridica doar încetișor frumoasa mînă albă și-i zicea:

– *Assez,* draga mea; nu-mi place să aud povestea aceasta.

Clara, care avea abia doisprezece ani, nu înțelegea nimic din toată întîmplarea, iar verișoara Thilda era de asemenea prea prostuță.

– O, Tony, e atît de trist! era tot ce se dovedea în stare să rostească cu glasul ei tărăgănat și mirat.

În schimb, tînăra femeie găsi o ascultătoare atentă în mamzel Jungmann care

împlinea treizeci şi cinci de ani şi se putea lăuda că a încărunţit servind în cercurile cele mai distinse.

– Nici o grijă, Tonychen, puiule, îi spunea, eşti tînără încă, ai să te măriţi iar.

De altfel, Ida se consacra cu dragoste şi devotament educaţiei micii Erika şi îi povestea aceleaşi istorii şi amintiri pe care le ascultaseră, cu cincisprezece ani în urmă, şi copiii consulului: mai ales despre un unchi Marienwerder, care murise de sughiţ, fiindcă sughiţul „îi deplasase inima".

Dar cu nimeni nu stătea Tony atît de bucuros şi de îndelung de vorbă ca, de pildă, cu tatăl ei, după prînz, sau dimineaţa după micul dejun. Legăturile dintre ei deveniseră deodată mai duioase. Pînă atunci Antonie nutrise pentru tatăl său, datorită poziţiei înalte pe care el o avea în oraş, datorită vredniciei, hărniciei, autorităţii şi pietăţii lui, mai mult respect plin de sfială decît simţăminte de afecţiune, dar de cînd cu explicaţia ce avusese loc în salonul ei, consulul se apropiase de ea ca om. Tony era nespus de mîndră şi înduioşată de faptul că tatăl său o onorase cu o astfel de convorbire serioasă şi confidenţială asupra acestei probleme, ba lăsase la voia ei hotărîrea şi că el, omul fără prihană, îi mărturisise aproape cu umilinţă că nu se socotea cu totul nevinovat faţă de ea. E neîndoios că singură Tony n-ar fi ajuns niciodată la această idee, dar fiindcă tatăl său i-o spusese, o crezu şi prin aceasta sentimentele ei faţă de el deveniră mai calde, mai afectuoase. Cît despre consul, el nu-şi schimbase întru nimic felul de a vedea lucrurile şi credea că e de datoria lui să-şi mîngîie fata cu îndoită dragoste pentru soarta tristă ce-i fusese hărăzită.

Johann Buddenbrook nu întreprinse nici un fel de acţiune personală împotriva ginerelui său care-l înşelase. E adevărat că în timpul unor discuţii Tony şi maică-sa aflară la ce mijloace necinstite recursese domnul Grünlich pentru a obţine cele optzeci de mii de mărci; dar consulul se ferea să facă public acest fapt sau să-l aducă în faţa justiţiei. Rănit amarnic în mîndria lui de om de afaceri, el îşi purta în tăcere ruşinea de a se fi lăsat tras pe sfoară într-un chip atît de grosolan.

În orice caz, de-ndată ce se declarase falimentul casei *B. Grünlich* – care de altfel, pricinuise pagube destul de însemnate mai multor firme din Hamburg – consulul introdusese cu toată hotărîrea procesul de divorţ. Şi procesul acesta, gîndul că ea, ea personal, a ajuns în centrul unui proces adevărat, îi dădu Antoniei senzaţia unei demnităţi indescriptibile.

– Tată, spunea ea, căci cu asemenea prilejuri nu-i spunea consulului niciodată „papă", cum mai stăm cu procesul nostru? Crezi că totul va merge bine? Articolul de lege e limpede ca ziua; l-am studiat amănunţit: „Incapacitatea bărbatului de a-şi întreţine familia…" O să trebuiască să recunoască şi domnii magistraţi… Dacă am fi avut un băiat, el ar fi rămas la Grünlich.

Altă dată zise:

– M-am gîndit de multe ori la anii mei de căsnicie, tată. Aşa! Va să zică *de asta* nu voia omul cu nici un preţ să locuim în oraş, cu toate că eu doream atît de mult. *De asta* nu vedea cu ochi buni nici o încercare a mea de a intra în relaţii cu lumea din oraş, de a face vizite. Fiindcă acolo primejdia de a afla într-

un fel sau altul cum îi merg afacerile era mai mare decît la Eimsbüttell. Ce escroc!

– Să nu judecăm pe nimeni, draga mea, răspundea consulul.

Sau, după ce divorțul fu pronunțat, ea îi spuse cu un aer plin de importanță:

– Sper că ai înregistrat evenimentul în cronica familiei, tată. Nu? Ei, atunci dă-mi voie să o fac eu… Dă-mi, te rog, cheia de la birou.

Și ea notă, grăbită și mîndră, sub rîndurile pe care le așternuse cu patru ani în urmă, în dreptul numelui ei: „Această căsătorie a fost desfăcută legal în februarie 1850".

Apoi puse condeiul deoparte și stătu o clipă pe gînduri.

– Tată, adăugă în sfîrșit, știu că această întîmplare e o pată în istoria familiei noastre. Da, m-am gîndit de multe ori la asta. E exact ca și cum ar fi o pată de cerneală în cartea asta. Dar fii liniștit… tot eu am s-o șterg de aici! Sînt tînără… nu găsești că sînt încă destul de frumușică? Cu toate că *madame* Stuht cînd m-a văzut din nou prin oraș, mi-a spus: „Vai, *madame* Grünlich, cît ai îmbătrînit!" Eh, bineînțeles că nu poți să rămîi pe veci o gîscă cum eram acum patru ani. Viața lasă firește urme… Pe scurt, am să mă mărit din nou! Ai să vezi, totul se va îndrepta printr-o nouă căsătorie avantajoasă. Nu crezi?

– Cum va fi voia Domnului, fiica mea, dar în nici un caz nu se cuvine să vorbim acum despre astfel de lucruri.

De altfel pe vremea aceea Tony începu să întrebuințeze des expresia: „așa e viața…" și la cuvîntul „viața" ea își ridica pleoapele cu o încîntătoare gravitate, menită să sugereze cît de adînc a pătruns în taina existenței și sorții omenești…

Cînd prin luna august a acelui an Thomas se întoarse de la Pau, numărul celor care luau masa în sufragerie se mări și Tony avu noi prilejuri de a-și povesti păsurile. Antonie îl iubea și-l prețuia din toată inima pe acest frate care și atunci la plecarea din Travemünde îi cunoscuse și-i respectase durerea și în care ea vedea pe viitorul conducător al firmei, pe capul familiei.

– Da, da, spunea Thomas, noi doi am trecut prin multe încercări, Tony…

Apoi, își ridica o sprînceană, își trecea țigara rusească în celălalt colț al gurii, gîndindu-se, poate, la mica florăreasă cu chip de malaeză, care se măritase nu de mult cu băiatul patroanei și acum conducea ea însăși florăria din Fischergrube.

Thomas Buddenbrook, cam palid încă, era o apariție de o remarcabilă eleganță. Părea că ultimii ani îi desăvîrșiseră educația. Cu părul adunat deasupra urechilor, cu mustățile răsucite, trase cu fierul în linie orizontală și, după moda franceză, foarte ascuțite, cam scund de statură și cu umerii destul de lați, el avea un aer aproape milităros. Dar vinișoarele albăstrii și foarte pronunțate de la tîmplele-i înguste, de unde părul pornea înapoi în două valuri, ca și o ușoară predispoziție spre friguri, pe care bunul doctor Grabow o combătea fără rezultat, indicau deopotrivă că tînărul nu avea o constituție prea robustă. În ceea ce privește unele amănunte ale conformației fizice, ca de pildă tăietura bărbiei, a nasului și mai ales a mîinilor… mîini miraculos clădite, mîini de adevărat Buddenbrook… acestea îl apropiau ca înfățișare și mai mult bunicului său.

Vorbea o franțuzească cu accent spaniol și uluia lumea prin simpatia lui pentru anumiți scriitori moderni cu caracter satiric, și polemic… În tot orașul doar la sumbrul misit Gosch găsea înțelegere pentru acest gust al lui; tatăl său îl condamna cu toată asprimea.

Faptul acesta nu putea ascunde însă mîndria și fericirea ce se puteau citi în ochii consulului ori de cîte ori venea vorba de acest fiu al său. Îndată după sosirea lui, el îl primi din nou, cu emoție și bucurie, ca pe un adevărat colaborator în birourile sale unde el însuși lucra cu mai multă mulțumire de cîtva timp, și anume de la săvîrșirea din viață a bătrînei *madame* Kröger care murise pe la sfîrșitul anului.

Pierderea bătrînei doamne trebuia îndurată cu resemnare. Atinsese o vîrstă foarte înaintată și în ultimii ani trăia singură cuc. Dumnezeu o luase la el, iar familia Buddenbrook moșteni o grămadă de bani, o sută de mii de taleri în cap, care aduseră o îmbucurătoare creștere a capitalului firmei.

Moartea aceasta mai avu și o altă urmare: de-ndată ce puse mîna pe restul moștenirii ce i se cuvenea, cumnatul consulului, Justus, obosit de necontenitele-i insuccese comerciale, își lichidase întreprinderea și se retrăsese din afaceri. Justus Kröger, libertinul, fiul iubitor de viață al cavalerului *à la mode,* nu prea avusese noroc în viață. Cu amabilitatea și voioșia lui nepăsătoare, el nu izbutise să-și cucerească niciodată o poziție sigură, solidă și neîndoielnică în lumea comercială; o parte însemnată din moștenirea părintească o tocase de timpuriu și, pe deasupra, în vremea din urmă, Jakob, băiatul lui mai mare, îi dădea multă bătaie de cap.

Tînărul, care părea a se fi înhăitat la Hamburg cu o ceată de oameni stricați, îl costa pe tatăl său, de ani de zile, o groază de parale și cînd consulul Kröger refuză să-i mai dea cu nemiluita, maică-sa, o femeie impresionabilă și delicată, începu să-i trimită într-ascuns alte sume fiului dezmățat, ceea ce stîrni neînțelegeri regretabile între soți. Și, ca să pună vîrf la toate, aproape în același timp cînd B. Grünlich își înceta plățile, la Hamburg, unde Jakob Kröger lucra în întreprinderea *Dalbeck & Comp.,* s-a întîmplat o altă nenorocire… O impietate, o dovadă crasă de nerecunoștință… Nu se vorbea despre asta, nimeni nu-l întreba pe Justus Kröger, dar deodată începu să circule zvonul că Jakob a găsit un post de comis-voiajor la New York și în curînd avea să se îmbarce. Înainte de plecare, mai fusese văzut o dată prin oraș; venise pesemne pentru a obține de la maică-sa ceva bani, peste suma trimisă de tatăl său pentru drum. Arăta ca un tînăr filfizon și avea o înfățișare nesănătoasă.

Pe scurt, lucrurile luaseră o astfel de întorsătură încît consulul, ca și cum n-ar mai fi avut decît un singur urmaș, nu mai vorbea decît despre „fiul meu", adică despre Jürgen, care ce-i drept nu se făcuse niciodată vinovat de vreo faptă rea, dar părea cît se poate de mărginit din punct de vedere intelectual. Terminase cu chiu cu vai liceul și de un timp se afla la Jena unde urma dreptul, fără prea multă tragere de inimă și fără succes, după cît se părea.

Johann Buddenbrook urmărea cu adîncă durere evoluția puțin glorioasă a familiei nevesti-sii și se gîndea cu atît mai îngrijorat la viitorul propriilor săi copii. Era îndreptățit să-și pună toată încrederea în vrednicia și seriozitatea

băiatului mai mare; în ce-l privea însă pe Christian, Mr. Richardson îi scria că tînărul reuşise, ce-i drept, să-şi însuşească dovedind un talent deosebit limba engleză, dar că în întreprindere nu arăta totdeauna suficient interes şi avea o slăbiciune prea mare pentru distracţiile metropolei, ca de pildă pentru teatru. Christian însuşi manifesta în scrisorile sale o vie dorinţă de a călători şi se ruga cu stăruinţă de părinţii săi, să-l lase să plece „dincolo", adică în America de Sud, şi să-şi ia un serviciu, poate în Chile.

– Gusturi de aventurier, spuse consulul, şi-i ordonă să mai stea deocamdată un an – era al patrulea – la Mr. Richardson pentru a-şi desăvîrşi cunoştinţele comerciale.

Mai schimbară apoi cîteva scrisori în legătură cu planurile lui şi, în vara anului 1851, Christian Buddenbrook se îmbarcă pentru Valparaiso, unde îşi găsise un post. Plecă de-a dreptul din Anglia, fără a mai trece prin patrie.

Dar lăsînd la o parte pe cei doi băieţi, consulul era încîntat să vadă cu cîtă hotărîre şi demnitate îşi apăra Tony situaţia de membră a familiei Buddenbrook… deşi era de prevăzut că, din pricina divorţului, va avea de înfruntat din partea celorlalte familii toată gama de răutăţi şi de păreri preconcepute.

– Hah! spuse ea, întorcîndu-se într-o zi cu obrajii rumeni de la plimbare şi aruncîndu-şi pălăria pe canapeaua din salonul cu peisaje… Această Möllendorpf, născută Hagenström, această Semlinger, această Julchen, individa asta… Închipuieşte-ţi mamă… Nu mă salută… nu, nu mă salută! Aşteaptă să o salut eu întîi. Ei, ce zici? Am trecut pe Breite Strasse pe lîngă ea, cu capul ridicat, uitîndu-mă drept în ochii ei…

– Mergi prea departe, Tony… Nu, totul are o limită. De ce adică n-ai fi putut să o saluţi tu întîi pe *madame* Möllendorpf? Sînteţi de aceeaşi vîrstă şi ea este o femeie măritată, cum ai fost şi tu…

– Niciodată, mamă! Auzi, lepădătura!…

– *Assez,* draga mea! Astfel de vorbe nedelicate!…

– Nu-i de mirare că-ţi ieşi din sărite!

Ura ei împotriva „familiei de venetici" se hrănea din pura închipuire că acum cei din familia Hagenström se simţeau poate îndreptăţiţi să o privească de sus şi, poate în aceeaşi măsură, din înfloritoarea prosperitate a acestei familii în continuă ascensiune. Bătrînul Hinrich murise la începutul anului '51 şi fiul său Hermann… Hermann cel cu franzeluţele cu aromă de lămîie şi cu palmele, conducea acum, alături de domnul Strunck, întreprinderea de export care făcea afaceri strălucite; se însurase, la un an după moartea tatălui său, cu fata consulului Huneus, omul cel mai bogat din oraş, care, din negoţul lui cu lemne, izbutise să lase moştenire cîte două milioane de mărci fiecăruia dintre cei trei copii ai săi. Fratele lui Hermann, Moritz, deşi era slab de piept, îşi terminase studiile cu un succes nemaiîntîlnit şi se stabilise în oraş ca jurisconsult. Trecea drept un cap limpede, şiret şi cu spirit, ba chiar cu înclinări artistice şi îşi făcu în scurtă vreme o clientelă considerabilă. Ca înfăţişare nu avea nimic de la familia Semlinger, dar faţa-i era galbenă şi dinţii ascuţiţi şi stricaţi.

Chiar înăuntrul familiei, Tony trebuia să-şi apere cu tărie demnitatea. De

cînd trăia departe de afaceri, unchiul Gotthold, îmbrăcat cu niște pantaloni largi în picioarele-i scurte, se plimba fără griji în modestul său apartament, ronțăind bomboane de tuse dintr-o cutie de tinichea, căci îi plăceau dulciurile… Purtarea lui față de fratele vitreg, favorizat de împrejurări, se îmblînzi cu anii, deveni mai resemnată, ceea ce nu-l împiedica, firește, să simtă mai ales cînd se gîndea la cele trei fete nemăritate ale sale, o tainică mulțumire pentru căsătoria neizbutită a Antoniei. Cît privește pe nevastă-sa, născută Stüwing, și mai ales pe cele trei fete bătrîne: una de douăzeci și șase, a doua de douăzeci și șapte și a treia de douăzeci și opt de ani, acestea manifestau pentru nenorocul verișoarei lor și pentru procesul ei de divorț un interes aproape exagerat, în orice caz mult mai viu decît arătaseră pe vremuri pentru logodna și nunta ei. La „ziua copiilor", care de la moartea bătrînei *madame* Kröger avea loc din nou în Mengstrasse, în fiecare joi, Tony trebuia să le țină piept – și nu-i era ușor.

– O, Doamne, biata de tine! spunea Pfiffi, cea mai tînără dintre ele, care era mică și durdulie și avea ciudatul obicei de a se scutura ori de cîte ori scotea o vorbă, în timp ce saliva i se aduna în colțurile gurii. Va să zică s-a dat sentința. Așadar, ești ca la început?

– O, dimpotrivă, intervenea Henriette care, ca și sora ei mai mare, era extraordinar de slabă și de înaltă, situația ta e mult mai tristă decît dacă nu te-ai fi măritat deloc.

– Așa găsesc și eu, întărea Friederike. *Atunci* e cu mult mai bine să nu te măriți *niciodată*.

– O, nu, dragă Friederike! spunea Tony, dîndu-și capul pe spate și căutînd un răspuns potrivit și usturător. De astă dată te cam înșeli, poate, nu crezi? Oricum, e ceva să cunoști viața, știi! Să nu rămîi o simplă gîscă! Și pe urmă tot am mai multe speranțe de a mă căsători din nou decît atîtea altele care ar trebui să facă acest lucru pentru întîia oară.

– Țău? se minunau într-un glas verișoarele… spuneau „țău" cu „ț", în loc de „zău", și astfel cuvîntul suna și mai ascuțit și mai sceptic.

Sesemi Weichbrodt în schimb era mult prea bună și avea prea mult tact pentru a pomeni măcar de acest lucru. Din cînd în cînd, Tony o vizita pe educatoarea ei de odinioară, în căsuța roșie din Mühlenbrik numărul 7, unde tot mai forfotea un pîlc de fetișcane, deși încet-încet, pensionul începea să nu mai fie la modă; la rîndul ei, vrednica domnișoară bătrînă era invitată din cînd în cînd în Mengstrasse, la un mușchi de căprioară sau la o gîscă împănată. Cu asemenea prilejuri ea se ridica în vîrful picioarelor și, mișcată, o săruta pe frunte pe Tony, semnificativ, cu un plescăit ușor al buzelor. *Madame* Kettelsen, sora ei mai puțin instruită, începuse să surzească tot mai tare în ultima vreme și nu înțelesese aproape nimic din cele întîmplate Antoniei. Rîsul ei naiv și aproape plîngăreț de atîta bunătate sinceră izbucnea în împrejurări tot mai nepotrivite, așa încît Sesemi era nevoită mereu să ciocănească în masă și să strige „Nally!"…

Anii treceau repede. Impresia produsă în oraș și în familie de cele petrecute cu fata consulului Buddenbrook se ștergea din ce în ce mai mult. Chiar și Tony

se gîndea doar din cînd în cînd la căsnicia ei şi asta numai atunci cînd pe faţa micuţei Erika ce creştea sănătoasă vedea cutare sau cutare asemănare cu Bendix Grünlich. Dar începuse să poarte iar rochii de culoare deschisă, să-şi încîrlionţeze părul pe frunte, şi să facă vizite, ca pe vremuri, în cercurile cunoştinţelor.

În orice caz era bucuroasă că în fiecare vară avea prilejul să părăsească oraşul pentru mai multă vreme… deoarece, din nefericire, consulul trebuia să-şi îngrijească sănătatea în staţiuni balneare mai îndepărtate.

– Nu-ţi dai seama ce înseamnă să îmbătrîneşti, spunea el. Iacă o pată de cafea pe pantaloni şi nu-i chip să o frec cu niţică apă rece, că îndată mă pomenesc cu o criză afurisită de reumatism. Şi cînd te gîndeşti cîte îmi permiteam altădată.

Uneori consulul avea şi ameţeli. Se duceau la Obersalzbrunn, la Ems şi Baden-Baden, sau la Kissingen; iar de aici făceau o călătorie, pe cît de instructivă, pe atît de veselă, la München, trecînd prin Nürnberg şi la Viena, cu un ocol pe la Ischl şi Salzburg, şi apoi se întorceau acasă prin Praga, Dresda şi Berlin… Şi cu toate că din cauza unei colite nervoase – de care suferea în timpul din urmă – *madame* Grünlich trebuia să se supună unui regim sever, la băi, călătoriile acestea însemnau pentru ea o schimbare, extrem de binevenită, fiindcă nu ascundea deloc că se cam plictisea acasă.

– O, Doamne, vezi cum se întîmplă în viaţă, tată, spunea ea, cu ochii aţintiţi în tavan. Firește, am învăţat ce va să zică viaţa… Dar tocmai de aceea e aşa de trist că trebuie să stau mereu acasă, ca o proastă. N-o să crezi, nădăjduiesc, că nu mă simt bine la voi… aş merita să fiu bătută, ar fi cea mai mare lipsă de recunoştinţă din partea mea! Dar aşa e omul, ştii tu…

Ceea ce o supăra mai ales era spiritul din ce în ce mai religios ce cuprindea vasta locuinţă părintească, fiindcă înclinările evlavioase ale consulului se accentuau tot mai tare, pe măsură ce omul înainta în vîrstă şi sănătatea i se şubrezea. Şi de cînd începuse să îmbătrînească, prinsese şi soţia lui gustul acestor deprinderi. Rugăciunile la masă aveau o veche tradiţie în casa Buddenbrook; de mai mult timp, însă, era lege ca dimineaţa şi seara familia şi servitorimea să se adune în sufrageria mică, pentru a asculta împreună un capitol din *Biblie,* citit chiar de consul. Pe deasupra, vizitele pastorilor şi misionarilor se înmulţeau an de an. Căci respectabila casă patriciană din Mengstrasse, unde, în treacăt fie zis, se mînca excelent, era cunoscută de mult ca un liman prietenos în cercurile clerului luteran şi reformat, în lumea misiunilor din ţară şi din străinătate, şi cu anumite prilejuri din toate unghiurile ţării veneau domni îmbrăcaţi în negru şi cu plete ca să petreacă aici cîteva zile… încredinţaţi că n-o să ducă lipsă de convorbiri plăcute lui Dumnezeu, de mese copioase şi de ceva subsidii sunătoare pentru scopuri pioase. Predicatorii din oraş intrau şi ieşeau de asemenea ca la ei acasă…

Tom era mult prea discret şi înţelept pentru a schiţa măcar un zîmbet, dar Tony făcea pur şi simplu haz pe socoteala lor, ba, din nefericire, nu se sfia să ridiculizeze cinstitele feţe bisericeşti ori de cîte ori putea.

Uneori, cînd doamna consul avea migrenă, *madame* Grünlich trebuia să ia asupra ei grija gospodăriei şi să hotărască felurile de bucate. Într-o zi, cînd se

nimerise să aibă în casă un preot străin a cărui poftă de mîncare stîrnea ilaritate generală, ea avu perfidia de a pune să se pregătească o supă de slănină, o specialitate a oraşului, un fel de bulion preparat cu varză acra în care se turnau toate felurile ce alcătuiau prînzul: cartofi, şuncă, prune uscate, pere răscoapte, conopidă, mazăre, fasole, sfecle şi alte lucruri, împreună cu un sos de fructe; nimeni în lume nu putea mînca această supă, dacă nu era deprins cu ea din copilărie.

– Vă place, părinte, vă place? întreba Tony întruna… Nu? Vai de mine, cine ar fi crezut!

Şi lua o mutră de ştrengărită, plimbîndu-şi limba pe buza de sus, cum avea obiceiul să facă ori de cîte ori punea la cale vreo drăcie.

Domnul voluminos lăsă cu resemnare lingura jos şi zise, fără a bănui ceva rău:

– Nu face nimic, o să iau din felul al doilea.

– Da, mai avem un mic *apres,* spuse repede doamna consul, căci după această supă nimeni nu se putea gîndi la un al doilea fel de mîncare.

Şi astfel, deşi mai era şi o prăjitură cu sos de mere, preotul păcălit se ridică flămînd de la masă, în timp ce Tony chicotea pe-nfundate, iar Tom, abia stăpînindu-se, îşi ridica o sprînceană.

Altă dată, Tony vorbea în vestibul cu Stina, bucătăreasa, despre treburi de-ale gospodăriei, cînd pastorul Mathias din Cannstatt, care se afla iar de cîteva zile în casa lor, se întoarse de la plimbare şi sună la intrare. Legănîndu-se ca o raţă, cu mersul ei de ţărancă, Trina se grăbi să-i deschidă; pastorul, din dorinţa de a-i spune o vorbă binevoitoare şi de a o examina puţin, o întrebă prietenos:

– Iubeşti pe Domnul?

Poate că voia să-i facă chiar un mic dar, dacă ea şi-ar fi mărturisit credinţa în Mîntuitor.

– Da, domnule pastor, răspunse Trina, şovăind, roşind, făcînd ochi mari, dar la care vă gîndiţi, la domnu' mare sau la conaşu'?

Firește că *madame* Grünlich nu uită să povestească la masă, şi încă cu glas tare, această istorie, şi chiar doamna consul se pomeni rîzînd, cu rîsul acela al Krögerilor, pufăind din buze.

Consulul însă privea serios şi supărat în farfurie.

– O neînţelegere… spuse pastorul Mathias încurcat.

XI

Ceea ce urmează acum s-a întîmplat la sfîrşitul verii anului '55, într-o după-amiază de duminică. Familia Buddenbrook şedea în salonul cu peisaje şi-l aştepta pe consul, care se îmbrăca încă în odaia de jos. Se înţeleseseră cu familia Kistenmaker să facă o plimbare la o grădină de vară dincolo de poarta oraşului. În afară de Clara şi Klothilde, care în fiecare duminică seara tricotau în casa unei prietene ciorapi pentru copiii de negri, ceilalţi aveau de gînd să ia cafeaua acolo, şi să facă, dacă timpul le va îngădui, chiar o plimbare cu barca pe

rîu…

– Ei bine, papà mă scoate din sărite, spuse Tony, întrebuinţînd ca de obicei cuvinte tari. S-a pomenit vreodată să fie gata la timp? Stă acolo la birou, stă… şi stă… totdeauna mai *găseşte* ceva de făcut… Dumnezeule, poate că trebuie într-adevăr, nu zic… deşi nu cred că am da chiar faliment dacă ar lăsa condeiul din mînă cu un sfert de ceas mai devreme. Bun… şi după ce a întîrziat zece minute, îşi aduce aminte că a făgăduit ceva şi urcă scările, două cîte două, deşi ştie ce-l aşteaptă: congestie şi bătăi de inimă… Aşa se întîmplă de cîte ori avem musafiri sau ieşim să ne plimbăm! Nu poate să-şi dea un pic de răgaz? Nu poate să se ridice la timp de la birou, să umble încet? E inconştient. Eu dacă aş fi în locul tău, mamă, i-aş spune serios bărbatului meu…

Îmbrăcată la modă, într-o rochie de mătase, cu ape, Tony şedea pe canapea lîngă maică-sa care, la rîndul ei, purta o rochie mai grea, de mătase cenuşie, ripsată, împodobită cu dantelă neagră. Capetele bonetei de dantelă şi tul scrobit erau legate pe sub bărbie cu o panglică de atlaz şi-i atîrnau pe piept. Părul neted şi cu cărare avea aceeaşi culoare blond-roşcată. În mîinile-i albe, cu vinişoare albăstrui, ţinea o punguţă. Lîngă ea, într-un fotoliu, se afla Tom, fumîndu-şi ţigara, în timp ce Clara şi Thilda şedeau faţă-n faţă, lîngă fereastră. Biata Klothilde! Era de neînţeles cum putea să înghită zilnic o hrană atît de îmbelşugată şi de gustoasă, fără să se vadă nimic pe ea! Slăbea din ce în ce mai tare şi rochia-i neagră, care de altfel nu avea nici un fel de croială, n-o înfrumuseţa cîtuşi de puţin. Pe faţa ei prelungă, liniştită şi pămîntie, sub părul lins, de un blond-cenuşiu, nasul se ridica drept şi poros, îngroşîndu-se la vîrf…

– Credeţi că *nu* va ploua? spuse Clara.

Fetiţa aceasta avea obiceiul de a nu ridica vocea cînd punea cîte o întrebare şi de a privi cu hotărîre şi cu oarecare asprime în ochii fiecăruia. Rochia ei cafenie nu avea altă podoabă decît un guleraş alb şi scrobit şi manşete la fel. Şedea drept, cu mîinile în poală. Servitorimea îi ştia de frică, mai mult decît oricui; ea rostea rugăciunile dimineaţa şi seara, deoarece consulul nu mai putea citi cu glas tare din pricina durerilor de cap.

– Ai să pui astă-seară mantila, Tony? întrebă ea din nou. O să se ude de ploaie şi-i păcat, că e nouă. Cred că ar fi mai bine să amînaţi plimbarea…

– Nu, răspunse Tom. Vine şi familia Kistenmaker… Nu face nimic… barometrul a scăzut prea brusc… N-are să fie cine ştie ce, o răpăială trecătoare… n-o să dureze. Papà tot nu e încă gata. Foarte bine. O să aşteptăm în linişte să treacă.

Doamna consul îşi ridică mîna, apărîndu-se parcă.

– Crezi că vine vreo furtună, Tom? Ah, ştii cît mi-e de frică.

– Nu, răspunse Tom. Am vorbit azi dimineaţă în port cu căpitanul Kloot. El nu greşeşte niciodată. O să avem doar o ploaie torenţială… fără vînt puternic.

Această a doua săptămînă din septembrie venise cu călduri caniculare. Purtată de curenţii din sud–sud-est, vara tîrzie se lăsa peste oraş mai copleşitoare decît în iulie. Un cer straniu, de un albastru-închis, strălucea peste coamele caselor; în fundul zării însă el era spălăcit ca în pustiu; iar după asfinţit, pe străzile înguste, din case şi din caldarîm ieşea, ca din nişte cuptoare,

o zăpuşeală grea. În ziua aceea, vîntul începuse brusc să bată numai spre vest şi în acelaşi timp se produsese o scădere bruscă a barometrului… Cerul era încă în mare parte senin, dar începeau să se suie mase grozave de nori albaştri-cenuşii, groşi şi moi ca nişte perne.

Tom adăugă:

– Găsesc că ploaia ar fi foarte binevenită. Ne-am topi dacă ar trebui să umblăm prin aerul acesta. E un zăduf nefiresc. Aşa ceva n-am pomenit la Pau…

În clipa aceea intră în odaie Ida Jungmann, de mînă cu mica Erika. Fetiţa, îmbrăcată într-o rochiţă de stambă proaspăt spălată şi călcată, răspîndea miros de scrobeală şi săpun şi avea un aer foarte poznaş. Tenul ei era trandafiriu şi ochii erau întocmai ca ai lui Grünlich, dar buza de sus era a Antoniei.

Buna Ida avea părul cărunt, aproape alb, deşi abia trecuse de patruzeci de ani. Dar era ceva ereditar; şi unchiul său, care se prăpădise de sughiţ, avusese părul alb la treizeci de ani. Altfel însă, ochii ei mici şi căprui erau vioi, neobosiţi şi credincioşi. Trecuseră douăzeci de ani de cînd venise în această casă şi simţea cu mîndrie că nu se pot lipsi de ea. Supraveghea bucătăria, cămara, scrinurile cu rufe, vesela de porţelan, făcea cumpărăturile mai importante, îi citea micuţei Erika, îi făcea rochii pentru păpuşi, o ajuta să-şi pregătească lecţiile şi la amiază, înarmată cu un pachet de tartine, o lua de la şcoală şi o ducea la plimbare în Mühlenwall. Nu era cunoştinţă care să nu-i spună doamnei consul Buddenbrook sau fiicei sale:

– Ce comoară de guvernantă ai dumneata, draga mea! Aur, nu altceva, aur, ascultă-mă pe mine! Douăzeci de ani!… Şi chiar la vîrsta de şaizeci de ani şi peste şaizeci de ani, tot voinică o să fie! Oamenii ăştia ciolănoşi… Şi ce ochi credincioşi are! Te invidiez, scumpa mea!

Dar şi Ida Jungmann se respecta. Ştia cine era şi cînd în Mühlenwall o slujnicuţă oarecare se aşeza cu vreun copil pe aceeaşi bancă şi încerca să intre în vorbă cu ea ca de la egal la egal, mamzel Jungmann i-o reteza scurt: „Erika, micuţa mea, trage grozav aici", şi o lua din loc.

Tony trase fetiţa spre dînsa şi o sărută pe unul din obrajii trandafirii, iar doamna Buddenbrook îi întinse mîna cu un zîmbet cam distrat… căci privea cu îngrijorare cerul care se întuneca din ce în ce mai mult. Cu mîna stîngă pipăia nervoasă perna canapelei, iar ochii ei luminoşi se întorceau neliniştiţi spre fereastră.

Erikăi i se dădu voie să se aşeze lîngă bunica, iar Ida luă loc pe un scaun, fără să atingă speteaza, şi începu să croşeteze. Tăceau toţi, aşteptîndu-l pe consul. Aerul era înăbuşitor. Afară, ultimul petic de albastru dispăruse şi cerul plumburiu atîrna greu şi împovărat, pînă la pămînt. Culorile odăii, peisajele de pe tapete, galbenul mobilelor şi al draperiilor se stinseseră, rochia Antoniei nu-şi mai juca apele şi ochii oamenilor îşi pierduseră strălucirea. Iar vîntul, vîntul de apus, care adineauri alerga încă printre copacii din preajma bisericii Sfînta Maria şi ridica în mici vîrtejuri praful de pe strada întunecată, nu mai sufla. Era o clipă de linişte desăvîrşită.

Şi deodată – clipa veni brusc – în tăcerea adîncă se întîmplă ceva

înspăimîntător. Năduful se înteți, într-o secundă văzduhul parcă își spori presiunea cu o repeziciune și intensitate ce te apăsau pe creieri, îți strîngeau inima și-ți tăiau respirația… Jos, în stradă, o rîndunică zbura atît de aproape de pămînt încît aripile ei atingeau caldarîmul… Și această apăsare copleșitoare, această tensiune, această tortură crescîndă a organismului ar fi devenit de neîndurat, dacă ar mai fi ținut fie și pentru o frîntură de clipă, dacă momentul culminant, atins de îndată, n-ar fi fost urmat de o destindere, de un salt… de o mică ruptură salvatoare care se produse undeva – o ruptură fără zgomot, și totuși auzită parcă de urechea omenească – dacă în aceeași clipă, fără să fi fost precedat aproape de nici un strop, puhoiul nu s-ar fi revărsat din cer cu atîta tărie, încît din prima secundă apa spumega în șanțuri și împroșca pînă sus pe trotuare…

Deprins din timpul bolii să-și urmărească manifestările nervilor, în clipa aceasta stranie, Thomas se aplecă înainte, își duse mîna la tîmplă și își aruncă țigara. Se uită de jur împrejur să vadă dacă și ceilalți au simțit și și-au dat seama de cele petrecute. Crezu că citește ceva pe chipul maică-sii; ceilalți însă nu păreau să fi observat nimic. Doamna consul privea acum afară la ploaia deasă care învăluise cu totul biserica Sfînta Maria și oftă:

– Slavă Domnului!

– Așa, zise Tom. Asta răcorește aerul în două minute. Apoi acolo, afară, stropii de ploaie vor picura doar de pe crengile copacilor și noi vom lua cafeaua pe verandă… Thilda, deschide nițel fereastra!

Zgomotul ploii năvăli mai puternic în odaie. Era o larmă nemaipomenită. Totul vîjîia, plescăia, murmura, spumega. Vîntul se porni din nou, se repezi vesel în vălul des de apă, îl sfîrtecă, îl goni încoace și încolo. Fiecare minut aducea un nou val de răcoare.

În clipa aceea, Line, jupîneasa, venea alergînd prin galeria cu coloane și dădu buzna în odaie. Încercînd s-o domolească, Ida îi spuse cu o privire dojenitoare:

– Ei, ce să zic…

Ochii albaștri și fără expresie ai Linei erau larg deschiși și cîteva secunde fălcile i se mișcară fără a izbuti să scoată un cuvînt…

– Ah, doamnă consul, ah, nu… veniți repede… ah, Dumnezeule, ce spaimă am tras…

– Bravo! spuse Tony. Iar a spart ceva! Poate chiar din porțelanurile fine! Ei bine, mamă, ai niște slujnice…!

Jupîneasa însă bîlbîia îngrozită:

– A, nu *m'am* Grünlich… Că dacă ar fi numai atît… da' e domnul… că voiam să-i duc cizmele și cînd colo domnu' consul șade în fotei și nu poate grăi și geme întruna. Și eu zic că nu-i a bună, că-i galben ca ceara…

– La Grabow! strigă Thomas și o împinse pe Line spre ușă.

– Dumnezeule, Dumnezeule din ceruri! strigă doamna consul ieșind grăbită și cuprinzîndu-și fața între mîini.

– La Grabow… cu trăsura… repede! repetă Tony, gîfîind.

Alergară pe scări în jos, prin sufrageria mică, în odaia de dormit.

Dar Johann Buddenbrook era mort.

Partea a cincea

I

– Bună seara, Justus! spuse doamna Buddenbrook. Cum îți merge? Bine? Ia loc, te rog.

Consulul Kröger o îmbrățișă delicat și fugitiv, apoi strînse mîna celei mai în vîrstă dintre nepoatele sale care era de asemenea în sufragerie. Avea acum vreo cincizeci și cinci de ani. Purta o mustață mică, și de un timp încoace, niște favoriți mari, rotunjiți și cărunți de tot, care-i lăsau liberă bărbia. Iar peste chelia lui vastă și trandafirie se așterneau cîteva șuvițe sărăcăcioase, pieptănate cu grijă. Pe mîneca redingotei elegante purta o bandă lată de doliu.

– Ai aflat ultima noutate, Bethsy? întrebă el. Da, Tony, pe tine o să te intereseze îndeosebi. Ei bine, am vîndut proprietatea de la poarta orașului… Cine a cumpărat-o? Nu *unul,* ci doi, căci va fi împărțită. Casa urmează s-o dărîme și să ridice prin mijlocul terenului un gard; apoi negustorul Benthien, la dreapta, și negustorul Sörenson la stînga, își vor clădi fiecare cîte un coteț de cîini… Ei, așa a vrut Dumnezeu!

– Nemaipomenit! exclamă doamna Grünlich, încleștîndu-și mîinile în poală și ridicîndu-și privirea în tavan… Proprietatea bunicului! Bine, dar în felul ăsta se distruge. Tot farmecul ei era întinderea aceea… de prisos, de fapt… dar tocmai asta îi dădea un aer boieresc… Grădina aceea mare… pînă la Trave… și casa din fund, cu intrarea pentru trăsuri, cu aleea de castani… Va să zică o taie-n două… Benthien o să stea în fața uneia dintre porți trăgînd din lulea, Sörenson, în fața celeilalte. Ei, așa a vrut Dumnezeu, într-adevăr, nene Justus. Se vede că nimeni nu mai este destul de distins ca să locuiască singur în toată proprietatea. Bine că bunicul n-a mai apucat să vadă…

În casă atmosfera de doliu era încă prea gravă și apăsătoare pentru ca Tony să fi putut da frîu liber indignării ei cu glas mai ridicat și în cuvinte mai tari. Era ora cinci și jumătate din după-amiaza zilei în care urma să se deschidă testamentul, la două săptămîni de la moartea consulului. Doamna consul Buddenbrook îl poftise pe fratele ei în Mengstrasse pentru a discuta cu Thomas și cu domnul Marcus, procuristul, dispozițiile decedatului și situația averii familiei; Tony declarase că vrea să fie și ea de față. „Datorează acest interes – zicea ea – atît firmei cît și familiei" și avu grijă să dea întrevederii aerul unei ședințe, unui consiliu de familie. Trăsese perdelele și cu toate că pe masa lungită din sufragerie, acoperită cu postav verde, ardeau două lămpi cu parafină, ea mai aprinse, de prisos ce-i drept, și lumînările din candelabrele mari, aurite. În afară de asta mai împrăștie pe masă o sumedenie de hîrtie de scris și de creioane ascuțite; nimeni nu știa pentru ce era nevoie de ele.

Rochia neagră împrumuta trupului lui Tony o zvelteţe tinerească şi cu toate că era mai îndurerată, poate, decît toţi de moartea consulului – fusese doar atît de apropiată de el în ultimul timp – cu toate că azi chiar, gîndindu-se la el, izbucnise de două ori în lacrimi amare, perspectiva acestui mic consiliu de familie, a acestei mici dezbateri serioase la care îşi propusese să ia parte cu demnitate, izbuti să-i rumenească obrajii frumoşi, să-i învioreze privirea, să dea voioşie şi greutate mişcărilor ei… În schimb, doamna Buddenbrook, istovită de spaimă, de durere, de miile de formalităţi ale doliului şi de ceremoniile înmormîntării, părea suferindă. Faţa ei, încadrată de dantelele negre ale bonetei, părea şi mai palidă, iar privirea ochilor de un albastru-deschis era golită de viaţă. Dar în păru-i neted, blond-roşcat, pieptănat cu cărare, nu se vedea încă nici un fir alb… Era la mijloc tot loţiunea de la Paris sau doamna consul începuse să poarte perucă? Asta o ştia numai mamzel Jungmann, dar ea n-ar fi suflat o vorbă nici măcar doamnelor din familie.

Şedeau la capătul mesei din sufragerie şi aşteptau să vină din birou Thomas şi domnul Marcus. Din fundalul azuriu, chipurile zugrăvite ale zeilor se desprindeau albe şi mîndre pe soclurile lor.

Doamna Buddenbrook spuse:

– Uite ce este, dragul meu, Justus… Te-am rugat să vii… pe scurt, e vorba de fetiţă, de Clara. Bunul meu Jean, fie iertat, a lăsat în seama mea alegerea unui tutore de care copila va mai avea nevoie timp de trei ani. Ştiu că nu-ţi place să te încarci cu obligaţii; ai destule îndatoriri faţă de nevastă şi faţă de fiii tăi.

– Faţă de fiul meu, Bethsy.

– Bine, bine, să fim creştini şi iertători, Justus, căci scris este: „… precum iertăm şi noi greşiţilor noştri". Gîndeşte-te la mila Tatălui nostru ceresc. Fratele ei o privi cam mirat. Pînă acum astfel de fraze se auzeau numai din gura răposatului consul. Destul despre asta! reluă doamna Buddenbrook. Această funcţie caritabilă n-o să-ţi dea prea multă bătaie de cap… Te-aş ruga să primeşti să-i fii tutore.

– Cu plăcere, Bethsy, o fac într-adevăr cu plăcere. N-aş putea să-mi văd pupila? Fata asta atît de bună… e puţin prea serioasă.

Clara fu chemată. Îmbrăcată în negru, ea intră palidă, cu mişcări triste, reţinute. De la moartea consulului îşi petrecuse aproape tot timpul în rugăciuni la ea în odaie. Ochii-i întunecaţi erau ficşi; părea încremenită de durere şi de frică de Dumnezeu.

Curtenitor cum era de felul lui, unchiul Justus făcu cîţiva paşi în întîmpinarea ei şi aproape că se înclină cînd îi strînse mîna, după care îi adresă cîteva cuvinte cumpănite. Apoi copila se retrase, nu mai înainte însă ca maică-sa s-o sărute pe buzele ei nemişcate.

– Cum îi merge bunului nostru Jürgen? începu din nou doamna Buddenbrook. Cum se simte la Wismar?

– Bine, răspunse Justus Kröger, în timp ce, ridicînd din umeri, se aşeză iar pe un scaun… Cred că în sfîrşit şi-a găsit locul… E un băiat cumsecade, Bethsy, un băiat cinstit; dar… după ce nici a doua oară n-a reuşit la examen, nu avea de ales… Dreptul nu-i făcea nici o plăcere şi situaţia lui la poşta din Wismar e

destul de acceptabilă… Dar ia spune-mi: aud că Christian al tău se întoarce.

– Da, Justus, se întoarce… Dumnezeu să-l aibă în pază pe mare. Ah, drumul e îngrozitor de lung! I-am scris a doua zi după moartea lui Jean, dar are să treacă multă vreme pînă va primi scrisoarea şi pe urmă, cu corabia cu pînze îi mai trebuiesc vreo două luni pînă să sosească. Dar are să vină; mi-e aşa de dor de el, Justus! Deşi Thomas spunea că Jean n-ar fi fost niciodată de acord să-şi părăsească postul din Valparaiso… dar, gîndeşte-te, sînt aproape opt ani de cînd nu l-am văzut! Şi apoi în aceste împrejurări! Vreau să-i văd pe toţi în jurul meu, în clipele acestea grele… E doar firesc, ca o mamă…

– De bună seamă, de bună seamă, se grăbi să răspundă consulul Kröger, fiindcă surorii sale îi dăduseră lacrimile.

– Acum nici Thomas nu mai are nimic împotrivă, continuă ea. Căci unde ar fi un loc mai bun pentru Christian decît în casa răposatului său tată, în întreprinderea lui Tom? Poate să stea aici, să lucreze aici… Ah, sînt mereu îngrijorată, mă tem că şi clima de acolo îi face rău.

Chiar atunci intră în sufragerie Thomas Buddenbrook, însoţit de domnul Marcus, Friederich Wilhelm Marcus, de ani de zile, procurist al decedatului consul, un om de statură înaltă; purta o haină cafenie cu bandă neagră la braţ. Vorbea foarte încet, ezitant, cam gîngav, cumpănind o secundă fiecare cuvînt şi avea obiceiul să-şi treacă uşurel şi prevăzător degetul arătător şi cel mijlociu de la mîna stîngă peste mustaţa castaniu-roşcată, neîngrijită, ce-i acoperea gura, sau să-şi frece cu multă înfrigurare palmele, în timp ce îşi plimba atît de îngîndurat, într-o parte şi într-alta, privirea ochilor căprui şi rotunzi, încît părea un om zăpăcit şi cu desăvîrşire absent, deşi în tot ce făcea era atent la fiecare amănunt.

Thomas Buddenbrook, conducător al unei mari case de comerţ la o vîrstă atît de tînără, dovedea, prin înfăţişarea şi întreaga lui atitudine, seriozitate şi demnitate; dar era palid, iar îndeosebi mîinile lui – una dintre ele purta inelul familiei cu sigiliu de piatră verde – erau tot atît de albe ca şi manşetele ce-i ieşeau din mînecile hainei de postav negru; judecînd după paloarea lor înfrigurată se putea uşor ghici cît erau de uscate şi reci. Aceste mîini cu unghii ovale şi îngrijite, bătînd în vînăt, puteau să aibă, în anumite clipe, în anumite poziţii inconştiente şi uşor crispate, o expresie de negrăită sensibilitate şi de rezervă aproape tematoare, o expresie străină pînă acum mîinilor cam late şi burgheze, deşi fin articulate, ale familiei Buddenbrook şi care nici nu li se prea potrivea… Întîia grijă a lui Tom fu să deschidă cele două canaturi ale uşii dinspre salonul cu peisaje, pentru a lăsa să intre căldura sobei ce ardea îndărătul grilajului de fier forjat.

Apoi dădu mîna cu consulul Kröger, luă loc la masă, faţă în faţă cu domnul Marcus, şi ridicîndu-şi o sprînceană o privi destul de mirat pe sora sa. Dar Tony îşi scutură în aşa fel capul spre spate şi îşi propti apoi bărbia în piept cu un aer atît de hotărît încît Tom renunţă la orice observaţie în legătură cu prezenţa ei.

– Va să zică tot nu-ţi putem spune încă „domnule consul"? întrebă Justus Kröger… Aşadar, Ţările de Jos aşteaptă zadarnic să le reprezinţi, dragă Tom?

– Da, unchiule Justus, am socotit că e mai bine aşa… Vezi, puteam să preiau numaidecît consulatul, laolaltă cu alte obligaţii, dar în primul rînd sînt încă prea tînăr… apoi am vorbit cu unchiul Gotthold; s-a bucurat şi a primit.

– Foarte cuminte, băiete. Şi grozav de politic… Absolut *gentlemanlike*.

– Domnule Marcus, spuse doamna consul, dragă domnule Marcus. Şi-i întinse mîna cu palma larg deschisă şi întoarsă în sus, iar procuristul i-o apucă cu o privire piezişă, gravă şi îndatoritoare. Te-am rugat să pofteşti aici… Dumneata ştii despre ce este vorba şi eu sînt sigură că eşti de acord cu noi. Bărbatul meu, fie-i ţărîna uşoară, în ultimele sale dispoziţii şi-a exprimat dorinţa ca, după trecerea lui la cele veşnice, dumneata să-ţi pui în serviciul firmei loiala şi încercata dumitale putere de muncă, nu în calitate de colaborator străin, ci de asociat.

– Firește, negreşit, doamnă consul, răspunse domnul Marcus. Şi vă rog respectuos să credeţi că ştiu să preţuiesc cu toată recunoştinţa cinstea pe care mi-o face această ofertă, căci mijloacele materiale pe care le pot pune la dispoziţia firmei sînt prea neînsemnate. În faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor nu pot face ceva mai bun decît să primesc cu profundă recunoştinţă propunerea domniei-voastre şi a fiului domniei-voastre.

– Da, Marcus, îţi mulţumesc din inimă că te arăţi gata să preiei o parte din marea mea răspundere care pentru mine ar fi fost prea grea.

Thomas rosti aceste cuvinte repede şi uşor, întinzînd mîna peste masă asociatului său, căci ei doi erau înţeleşi de mult şi ceea ce se petrecea acum era o simplă formalitate.

– „Cîrdăşie – ticăloşie”… Ei, voi doi veţi şti să dezmînţiţi această zicătoare glumeaţă, spuse consulul Kröger. Şi acum, dacă vreţi, să cercetăm în grabă situaţia, copii. Pe mine nu mă priveşte decît zestrea pupilei mele, restul mi-e indiferent. Ai o copie după testament, Bethsy? Şi tu, Tom, ai făcut o evaluare sumară?

– O am în cap, spuse Thomas; şi rostogolindu-şi creionul de aur încoace şi încolo pe tăblia mesei, începu să expună situaţia, în timp ce, rezemat de speteaza fotoliului, îmbrăţişa cu privirea salonul cu peisaje…

Ieşi la iveală că averea lăsată de consul era cu mult mai mare decît ar fi putut crede oricine. E adevărat că zestrea celei mai vîrstnice dintre fete se dusese pe copcă, că pierderea suferită de pe urma falimentului din Bremen în ’51 fusese o lovitură grea. Anul ’48, ca şi acest an ’55, cu atîtea tulburări şi zvonuri de război, pricinuiseră de asemenea destule pierderi, dar din succesiunea de 400 000 de mărci, rămasă la moartea soţilor Kröger, casei Buddenbrook îi reveniseră 300 000 în cap, dat fiind că Justus îşi mîncase o mare parte din moştenirea personală. Şi cu toate că, după obiceiul negustorilor, Johann Buddenbrook se plîngea mereu, pierderile erau larg compensate de cei treizeci de mii de taleri, cîştigaţi anual în ultimii cincisprezece ani. Averea se ridica aşadar, fără a pune la socoteală bunurile imobiliare, la suma rotundă de 750 000 de mărci.

Chiar lui Thomas, atît de iniţiat în mersul afacerilor, tatăl său îi ascunsese oarecum această situaţie. În timp ce doamna Buddenbrook lua cunoştinţă de

cifra respectivă cu liniştită discreţie, în timp ce Tony, neînţelegînd nimic, privea în sus cu o adorabilă demnitate, fără a izbuti totuşi să-şi alunge de pe faţă o îndoială plină de îngrijorare care parcă voia să spună: „e mult asta?… foarte mult?… sîntem într-adevăr oameni bogaţi?…” În timp ce domnul Marcus îşi freca mîinile încet şi distrat în aparenţă, iar consulul Kröger se plictisea vădit, pe Thomas cifra pe care o rosti îl umplea de o mîndrie nervoasă, nerăbdătoare, făcîndu-l să pară aproape supărat.

– De mult trebuia să atingem milionul, spuse cu glasul înăbuşit de emoţie, în timp ce mîinile îi tremurau… În epoca cea mai înfloritoare bunicul ajunsese să dispună de 900 000 de mărci. Şi cîte strădanii de atunci, cîte succese, ce lovituri frumoase din cînd în cînd! Şi zestrea mamei! Moştenirea mamei! Dar vai, fărîmiţarea aceasta continuă!… Doamne, e natura lucrurilor… Iertaţi-mă dacă în clipa asta vorbesc prea exclusiv în interesul firmei şi prea puţin în al familiei… Aceste dote, aceste despăgubiri plătite unchiului Gotthold şi celor din Frankfurt, aceste sute de mii care au trebuit să fie retrase din întreprindere… Şi pe vremea aceea şeful casei avea *doar* un frate şi *o* soră… În sfîrşit, o să avem multe de făcut, Marcus.

Setea de acţiune, de izbîndă şi de putere, dorinţa de a îngenunchea norocul se aprinse scurt, aprig în ochii săi. I se părea că privirile întregii lumi stau aţintite asupra lui, aşteptînd să vadă dacă va fi în stare să sporească sau măcar să păstreze prestigiul firmei, al familiei străvechi. La bursă întîlnea căutături piezişe, cercetătoare, ochii joviali, sceptici şi puţin batjocoritori ai negustorilor bătrîni, care parcă-l întrebau: „Ei, fiule, o să duci la tăvăleală?”

– Da, o să duc! se gîndea el.

Friederich Wilhelm Marcus îşi frecă mîinile îngîndurat, iar Justus Kröger spuse:

– Domol, domol, bătrîne Tom! S-au dus vremurile cînd bunicul tău era furnizor al armatei prusace.

Urmă o discuţie amănunţită asupra dispoziţiilor generale şi particulare ale testamentului, o discuţie la care participau toţi. Consulul Kröger era corifeul bunei dispoziţii, şi nu-l mai scotea pe Thomas din „Alteţa Sa de aci înainte Prinţ Domnitor”. „Conform tradiţiei, domeniul hambarelor rămîne, fără vorbă, în posesiunea Coroanei”, spunea el.

De altfel, cum uşor se poate înţelege, tendinţa dispoziţiilor testamentare era, ca, pe cît posibil, totul să rămînă într-o singură mînă, ca doamna Elisabeth Buddenbrook să fie, în principiu, legatara universală şi ca întreaga avere să rămînă în întreprindere. La acest din urmă punct domnul Marcus observă că în calitatea lui de asociat adaugă 120 000 de mărci la capitalul social. Lui Thomas i se fixă deocamdată o avere personală de 50 000 de mărci; aceeaşi sumă îi fu destinată şi lui Christian, pentru cazul că şi-ar crea o situaţie independentă. Justus Kröger arătă un interes plin de zel cînd se citi paragraful următor: „Stabilirea dotei pentru mult iubita mea fiică mai mică, Clara, în caz de căsătorie, o las la aprecierea mult iubitei mele soţii…”

– Să zicem 100 000, propuse el, rezemîndu-se de speteaza fotoliului, picior peste picior, şi răsucindu-şi cu amîndouă mîinile mustăţile scurte şi cărunte.

Era generozitatea întrupată. Dar pînă la urmă se ajunse la tradiționala sumă de 80 000.

„În cazul că mult iubita mea fiică mai mare, Antonie, s-ar remărita – glăsuia mai departe testamentul – dota ei nu va putea depăși 17 000 de taleri, deoarece pentru întîia ei căsătorie i-au fost date 80 000 de mărci…". Cu un gest pe cît de grațios pe atît de neliniștit, doamna Antonie, întinse brațele pentru a-și sumeca mînecile corsajului și, ridicînd privirea în tavan, exclamă:

– *Grünlich,* ha! Era ca un strigăt de război, ca un sunet de trîmbiță. Știi dumneata, domnule Marcus, cum s-au petrecut de fapt lucrurile cu omul acesta? îl întrebă ea. Într-o după-amiază stăm în grădină, fără să bănuim ceva… în fața „portalului"… știi, portalul nostru. Ei bine, cine crezi că apare? Un individ cu niște favoriți aurii… Ce escroc!

– Te rog, interveni Thomas, o să vorbim ceva mai tîrziu despre domnul Grünlich, bine?

– Bine, bine, dar o să recunoști și tu Tom, că ești deștept, și am băgat și eu de seamă, știi, cu toate că nu de mult eram încă tare proastă, că în viață lucrurile nu se petrec totdeauna cum se cuvine și cinstit…

– Da… recunoscu Tom.

Apoi continuă firul vorbei, trecură la amănunte, luară cunoștință de dispozițiile consulului privitoare la marea *Biblie* a familiei, la butonii lui de diamant, la o mulțime de obiecte mai mărunte… Justus Kröger și domnul Marcus rămaseră la cină.

II

Pe la începutul lui februarie 1856, după o absență de opt ani, Christian Buddenbrook se întoarse în orașul natal. Sosi cu poștalionul din Hamburg. Era îmbrăcat într-un costum galben cu carouri mari care avea un aspect tropical; purta un cioc ca un pește-cu-spadă și un baston mare de trestie de zahăr și primi, distrat și încurcat, îmbrățișările doamnei consul.

Păstră aceeași atitudine și a doua zi, cînd familia se duse la cimitir, dincolo de poarta orașului, ca să depună o coroană la mormîntul consulului. Stăteau unul lîngă altul pe aleea acoperită de zăpadă, în fața lespezii mari pe care, în jurul blazoanelor familiei săpate în piatră, se înșirau numele celor ce odihneau acolo… în fața crucii drepte de marmură ridicate la marginea crîngului golaș, iernatic; erau toți, afară de Klothilde, care plecase la „Ungnade" ca să-l îngrijească pe tatăl ei bolnav.

Tony așează coroana unde sta scris numele tatălui ei, săpat de curînd, cu litere de aur, și, fără să-i pese de zăpadă, îngenunche lîngă mormînt pentru a rosti în șoaptă o rugăciune; vălul negru îi plutea în jur și fusta-i largă se așternu roată în falduri pitorești. Numai Dumnezeu știe cîtă durere și pioșenie, dar și cîtă vanitate de femeie frumoasă era în această atitudine degajată. Thomas nu avea chef să se gîndească la asta. Christian însă se uita la sora sa cu coada ochiului, cu un amestec de ironie și de îngrijorare, parc-ar fi vrut să spună: „Îți iei

răspunderea pentru ceea ce faci? N-o să te ruşinezi cînd o să te ridici? Ce lucru neplăcut!" Tony îi prinse privirea cînd se ridică, dar nu se zăpăci deloc. Îşi dădu capul pe spate, îşi potrivi vălul şi rochia şi porni cu o siguranţă plină de demnitate, fapt care îl linişti vădit pe Christian.

Dacă în iubirea lui exaltată pentru Dumnezeu şi pentru cel răstignit pe cruce, răposatul consul fusese întîiul din neamul său care încercase şi cultivase simţăminte atît de puţin burgheze, atît de deosebite şi puţin comune, în schimb cei doi fii ai săi păreau a fi întîii Buddenbrook care se dădeau îndărăt, speriaţi, din faţa manifestării libere şi naive a unor astfel de sentimente. E sigur că Thomas primise moartea tatălui său cu o durere mai adîncă decît, să zicem, bunicul său pe aceea a străbunicului. Totuşi, el nu avea obiceiul să îngenuncheze lîngă mormînt, nu se prăbuşea pe masă, ca Tony, suspinînd ca un copil, şi-i era peste măsură de penibil să audă cuvintele mari, amestecate cu lacrimi, prin care doamnei Grünlich îi plăcea să preamărească, între friptură şi desert, personalitatea şi calităţile defunctului lor tată. În faţa izbucnirilor de acest fel, el păstra o seriozitate plină de măsură, o tăcere resemnată, abia clătinînd din cap… şi tocmai cînd nimeni nu se gîndea sau nu pomenea de cel dispărut, ochii i se umpleau, încet, de lacrimi, fără ca faţa lui să-şi fi schimbat expresia.

Christian, însă, era cu totul altfel. În faţa efuziunilor naive şi copilăroase ale surorii sale, îi era pur şi simplu cu neputinţă să-şi păstreze calmul; se apleca asupra farfuriei, se întorcea în altă parte, se răsucea de parcă ar fi vrut să intre în pămînt şi adeseori o întrerupea chiar, spunîndu-i încet, chinuit: „Pentru Dumnezeu… Tony…" în timp ce nasul i se zbîrcea în nenumărate creţuri.

Da, se arăta neliniştit şi încurcat de-ndată ce venea vorba de cel răposat; se părea că-i era teamă şi fugea nu numai de manifestările fără măsură ale simţămintelor adînci şi solemne, ci şi de aceste sentimente în sine.

Nimeni nu-l văzuse vărsînd o singură lacrimă pentru tatăl său mort. Îndelungata şedere printre străini singură nu explica acest lucru. Mai straniu era, însă, că mereu o lua pe Tony la o parte şi, în ciuda obişnuitei lui aversiuni pentru astfel de discuţii, o punea să-i povestească cu amănunte cît mai concrete tot ce s-a petrecut în acea după-amiază groaznică a morţii. Căci *madame* Grünlich avea un fel nespus de vioi de a istorisi.

– Şi zici că era galben? întrebă pentru a cincea oară… Ce striga fata cînd a năvălit în salon?… Aşadar, era galben de tot?… Şi n-a mai putut rosti nici un cuvînt înainte de moarte? Ce spunea fata? Ce sunete mai putea scoate? „Ua?…"

Tăcea, tăcea îndelung, în timp ce ochi-i mici, rotunzi, adînciţi în orbite, rătăceau grăbiţi şi îngînduraţi încoace şi-ncolo prin odaie.

– *Îngrozitor,* spunea deodată, şi se vedea că-l trecea un fior din creştet pînă-n tălpi în timp ce se ridica.

Apoi cu ochi neliniştiţi, îngînduraţi, începea să se plimbe în sus şi-n jos. Tony îl urmărea uluită, căci fratele ei, care din motive neînţelese părea să se ruşineze cînd ea îl jelea cu glas ascuţit pe tatăl său, repeta tare şi cu un fel de concentrare înfiorată, horcăielile acestuia, în clipa morţii, aşa cum le aflase cu mare greutate de la Line, fata din casă…

Christian nu se făcuse deloc mai frumos. Era deşirat şi palid, pe ţeasta lui pielea stătea întinsă, între pometi, nasul lui mare, încovoiat, se ridica ascuţit şi descărnat, iar părul i se rărise vizibil. Gîtul îi era subţire şi prea lung, iar picioarele-i slabe se curbau nefiresc… De altfel, şederea la Londra părea a fi avut o influenţă cît se poate de adîncă asupra lui şi cum şi la Valparaiso întreţinuse legături îndeosebi cu englezi, întreaga lui înfăţişare luase un aer britanic ce nu-i venea rău deloc. Acest aer se vădea în croiala comodă a costumelor, în stofa lor de lînă trainică, în solida eleganţă a ghetelor late şi în felul în care mustaţa-i roşcată şi stufoasă îi atîrna pleoştită peste gură dîndu-i un aer acru. Chiar şi mîinile-i albe, care erau palide şi poroase, ca ale oamenilor din regiunile tropicale, făceau, cu unghiile lor îngrijite, scurte şi rotunde, impresia că sînt mîini de englez.

– Spune-mi te rog, întreba fără nici o legătură, cunoşti senzaţia… e greu de descris… cînd ai înghiţit ceva tare şi te doare de-a lungul întregii spinări.

În timp ce vorbea nasul i se strîngea din nou în nenumărate creţuri severe.

– Da, spunea Tony, e un lucru foarte obişnuit. Bei o gură de apă şi…

– Crezi? răspundea el nemulţumit. Mi se pare că nu ne gîndim la acelaşi lucru.

Şi o seriozitate plină de nelinişte îi juca nestatornic pe figură…

De altfel el fu cel dintîi care a adus în casă o atmosferă degajată, străină de doliu. Nu uitase nimic din arta de a-l imita pe răposatul Marcellus Stengel şi era în stare să vorbească ceasuri întregi în jargonul lui. La masă se interesa de Teatrul Municipal… Dorea să ştie dacă era o trupă bună, ce se joacă…

– Habar n-am, răspunse Tom pe un ton de o exagerată nepăsare, şi asta dinadins, pentru a nu părea nerăbdător. Acum nu-mi arde de aşa ceva.

Christian însă se făcea că nu aude şi începea să vorbească despre teatru.

– Nu pot să vă spun cît îmi place să mă duc la teatru. Chiar cuvîntul „teatru" mă face fericit… Nu ştiu dacă vreunul dintre voi cunoaşte această senzaţie. Aş fi în stare să stau ceasuri întregi nemişcat într-un fotoliu, privind cortina lăsată… Mă bucur ca în copilărie, cînd intram aici pentru a primi darurile de Crăciun… Clipa cînd se acordează instrumentele în orchestră!… M-aş duce la teatru să aud chiar *numai* atît… Îmi plac mai ales scenele de dragoste… Sînt unele amoreze care se pricep de minune să ţină în mîini capul amorezului… În general, actorii… La Londra, ca şi la Valparaiso, am avut mulţi prieteni printre actori. La început eram de-a dreptul mîndru că pot sta de vorbă cu ei în viaţa de toate zilele. La teatru urmăresc cu atenţie fiecare mişcare a lor… E foarte interesant. Unul dă ultima replică, se întoarce, cît se poate de liniştit, şi se îndreaptă foarte încet şi sigur, fără nici o emoţie, spre ieşire, deşi ştie că ochii întregului public sînt aţintiţi spre spatele său… Cum izbuteşte? Mai demult doream necontenit să ajung odată îndărătul culiselor. Azi, pot să spun, mă mişc acolo ca la mine acasă. Închipuiţi-vă… într-un teatru de operetă… era la Londra… Într-o seară cortina se ridică în timp ce eu eram încă pe scenă… Stăteam de vorbă cu *miss* Watercloose… o domnişoară Watercloose… o fată foarte drăguţă! Ei bine, deodată sala era în faţa mea… Dumnezeule, pînă-n

ziua de azi nu ştiu cum am coborît de pe scenă.

Madame Grünlich era aproape singura care rîdea la masă, dar Christian continua să trăncănească, plimbîndu-şi privirile încoace şi-ncolo. Vorbea de cîntăreţele din şantanurile englezeşti, de o artistă care apăruse pe estradă cu o perucă pudrată, lovind cu un baston lung în podele şi cîntînd *That's Maria…*

– Maria, ştiţi, e cea mai infamă dintre toate… Cînd o femeie face cel mai mare păcat, se zice: *That's Maria.* Maria e *cea mai păcătoasă.* Ştiţi… e viciul…

Şi ultimul cuvînt îl rostea cu o expresie de scîrbă, încreţindu-şi nasul şi ridicîndu-şi mîna dreaptă cu degetele încovoiate.

– *Assez,* Christian! spunea doamna consul. Asta nu ne interesează deloc.

Dar privirea lui Christian aluneca absentă pe deasupra maică-sii şi desigur că ar fi încetat să vorbească şi fără întreruperea ei, căci în timp ce ochii-i mici, rotunzi, înfundaţi în cap se roteau necontenit, el părea a se pierde într-o meditaţie profundă şi neliniştită asupra Mariei şi a viciului.

– Ciudat… spunea pe neaşteptate, cîteodată nu pot să înghit! Nu, nu-i de rîs; e ceva foarte grav! Îmi vine-n minte aşa, dintr-o dată, că nu pot înghiţi, şi atunci, într-adevăr nu pot. Îmbucătura ajunge în fundul gurii, dar gîtlejul, muşchii… refuză să funcţioneze… nu se mai supun voinţei, ştiţi. Da, adevărul e că nici nu mai îndrăznesc să-mi impun ca lumea voinţa.

– Christian! Dumnezeule, ce prostii! striga Tony, pierzîndu-şi cumpătul. Nu-ndrăzneşti să vrei să-nghiţi… I-auzi… Te faci de rîs! Vorbeşti alandala!…

Thomas tăcea, dar doamna Buddenbrook observă:

– Ăştia-s nervii, Christian. Era timpul să te întorci; clima aceea de peste ocean te-ar fi îmbolnăvit.

După-masă se aşeza la micul armoniu ce stătea într-un colţ al sufrageriei şi imita un pianist virtuoz. Îşi dădea pe spate coama imaginară, îşi freca mîinile şi se uita de jos în sus prin odaie; apoi, fără a scoate vreun sunet, fără a atinge suflătoarele, căci nu ştia să cînte şi, ca cei mai mulţi din familia Buddenbrook, nu era muzical, se apleca concentrat înainte, stăruia asupra basului, executa o fugă nebună, se arunca înapoi, privea încîntat spre tavan şi îşi împlînta amîndouă mîinile puternic şi triumfal în clape… Chiar şi Clara izbucnea în rîs. Jocul era seducător, plin de pasiune şi şarlatanie, de un comic irezistibil, avînd caracterul burlesc şi excentric anglo-american, fără să supere cît de cît, deoarece Christian se simţea foarte bine şi foarte sigur în rolul său.

– Am frecventat foarte des concertele, spunea. Îmi place nespus de mult să văd cum mînuiesc oamenii instrumentele!… O, e într-adevăr minunat să fii artist!

Apoi o lua iar de la cap. Deodată, însă, se oprea. Pe neaşteptate, devenea serios; schimbarea era atît de bruscă încît părea că o mască i-a căzut de pe faţă. Se ridica, îşi trecea mîna prin părul-i rar, se aşeza pe alt scaun şi rămînea acolo tăcut, înciudat, cu ochii neliniştiţi şi cu o expresie ca şi cum ar trage cu urechea la cine ştie ce zgomot bizar.

– Uneori Christian mi se pare cam ciudat, zise *madame* Grünlich într-o seară, stînd de vorbă cu fratele său Thomas. Ce curios vorbeşte! Intră în atîtea

amănunte, sau – cum să zic? – vede lucrurile atît de straniu, nu?

– Da, răspunse Tom, înțeleg foarte bine ce vrei să spui, Tony. Christian e o fire profund indiscretă… e greu de găsit cuvîntul potrivit. Îi lipsește ceva ce s-ar putea numi echilibru, echilibru personal. Pe de o parte nu e în stare să-și păstreze calmul în fața naivităților lipsite de tact ale altora… Nu poate să se stăpînească, să le treacă cu vederea, își pierde cu desăvîrșire cumpătul… Pe de altă parte însă își poate pierde această stăpînire de sine și prin faptul că el însuși se trezește vorbind verzi și uscate, dîndu-și pe față într-un mod cît se poate de neplăcut toate intimitățile. Asta îți face uneori o impresie de-a dreptul penibilă. Nu e ca și cum ar aiura, prins de friguri? Celui cuprins de delir îi lipsește în același fel măsura, ținuta… A, în fond, totul e cît se poate de simplu: Christian se ocupă prea mult de el însuși, de procesele ce se petrec înlăuntrul lui. Uneori îl apucă o adevărată manie, de a scoate la lumină și de a comenta cele mai mărunte și mai ascunse dintre aceste procese lăuntrice… de care un om cu scaun la cap nu se sinchisește, de care nici nu vrea să știe, și asta pentru simplul motiv că i-ar fi rușine să le dezvăluie cuiva. E atîta lipsă de pudoare în aceste firi prea comunicative, Tony!… Vezi tu, și altul poate să-și mărturisească pasiunea pentru teatru, dar o face cu un alt accent; mai în treacăt, în sfîrșit, mai modest. Christian însă, o spune într-o manieră care înseamnă: „Nu e ceva nemaipomenit de original, de interesant în entuziasmul meu pentru scenă?" Și în timp ce vorbește își caută cuvintele, parcă s-ar căzni să exprime ceva extraordinar de subtil, de misterios și de neobișnuit… Am să-ți spun un lucru, continuă el după un răstimp, aruncîndu-și țigara prin grilajul de fier forjat în sobă… M-am gîndit și eu uneori la această neliniștită, vanitoasă și ciudată preocupare de sine a lui Christian, căci pe vremuri înclinam și eu spre așa ceva. Dar am băgat de seamă că ea te destramă, te face neputincios, te lipsește de tărie… și pentru mine tăria, echilibrul sînt lucruri esențiale. Vor fi totdeauna oameni îndreptățiți să se intereseze de propria lor personalitate, să-și analizeze cu minuțiozitate simțămintele, poeți care știu să-și exprime cu precizie și eleganță viața lor interioară de ființe privilegiate, îmbogățind prin aceasta viața sufletească a altora. Dar noi nu sîntem decît simpli comercianți, draga mea, și cînd ne autoanalizăm sîntem de o jalnică neînsemnătate. Putem să descoperim, la nevoie, că zgomotul orchestrei care își acordează instrumentele ne face o plăcere deosebită și că uneori nu îndrăznim să înghițim… Eh! să ne vedem de treabă, ce dracu, să înfăptuim ceva, cum au înfăptuit și înaintașii noștri…

– Ai dreptate, Tom, asta e și părerea mea. Cînd mă gîndesc că acești Hagenström se ridică pe zi ce trece. O, Dumnezeule, *lepădăturile* astea, știi… mama nu vrea să audă cuvîntul acesta, dar e singurul care li se potrivește. Nu cumva cred că în afară de ei nu mai există familii distinse în oraș? Hah! Îmi vine să rîd, știi, să rîd cu hohote…!

III

Cînd sosise fratele său, șeful firmei *Johann Buddenbrook* îl cîntărise cu o

privire mai îndelungată şi iscoditoare, iar în primele zile, îl cercetase în treacăt, ori de cîte ori avusese prilejul. În sfîrşit, fără a-şi trăda vreo apreciere pe faţa-i calmă şi discretă, curiozitatea lui păru satisfăcută, opinia sa fixată. În cercul familiei îi vorbea cu un aer indiferent despre lucruri indiferente şi se amuza în rînd cu ceilalţi cînd Christian dădea vreo reprezentaţie.

După vreo opt zile îi spuse:

– Va să zică o să lucrăm umăr la umăr, băiete!… Dacă nu mă-nşel, eşti de acord cu dorinţa mamei, nu-i aşa?… Ei, precum ştii, Marcus a devenit asociatul meu, proporţional cu capitalul pe care l-a pus la dispoziţia întreprinderii. Mă gîndesc că, în principiu, ca frate ce-mi eşti, ar trebui să iei locul lui, postul de procurist, cel puţin aşa, de formă. Cît despre ceea ce vei avea de făcut nu prea ştiu cît de departe ai ajuns în privinţa cunoştinţelor comerciale. Cred că pînă acum ai cam hoinărit, ce zici?… În orice caz corespondenţa engleză mi se pare că ar fi mai potrivită pentru tine… Dar un lucru trebuie să-ţi cer, dragul meu. În calitatea ta de frate al şefului, printre ceilalţi funcţionari, vei avea, firește, o poziţie deosebită… Nu e nevoie să-ţi spun, nu-i aşa, că o să te impui mult mai mult muncind cot la cot cu ei, făcîndu-ţi datoria din plin, decît folosindu-te de privilegii şi îngăduindu-ţi fel de fel de libertăţi. Aşadar, va trebui să te ţii de orele de birou şi să păstrezi totdeauna *les dehors,* da?

Apoi îi făcu o propunere privitor la procură, pe care Christian o acceptă fără să stea pe gînduri şi fără să se tîrguiască, cu o mutră stingherită şi distrată, ce arăta foarte puţină cupiditate, dar o dorinţă cu atît mai vie de a încheia cît mai repede afacerea.

În ziua următoare, Thomas îl conduse în birouri şi Christian îşi începu activitatea în slujba vechii firme…

După moartea consulului, afacerile îşi urmară cursul neîntrerupt şi de nezdruncinat. Dar în curînd se văzu că de cînd Thomas Buddenbrook ţinea în mînă frîiele, un spirit mai original, mai vioi, mai întreprinzător domina întreprinderea. Ici-colo se observa cîte un gest îndrăzneţ, din cînd în cînd creditul casei, care sub conducerea anterioară fusese doar o noţiune, o teorie, un lux, era pus la încercare şi exploatat intenţionat şi conştient… Domnii de la bursă îşi făceau semne, dînd din cap: „Buddenbrook porneşte cu avînt la drum" – ziceau. Totuşi erau mulţumiţi că Thomas trebuie să tragă după dînsul, ca pe o ghiulea legată de picioare, pe preacinstitul domn Friederich Wilhelm Marcus. Influenţa domnului Marcus avea funcţiunea de frînă în mersul afacerilor. Omul îşi trecea cu grijă două degete pe deasupra mustăţii, îşi alinia cu o chibzuită meticulozitate uneltele de scris şi paharul de apă ce stătea veşnic pe pupitrul său, cerceta, cu o expresie absentă, fiecare problemă din diferite puncte de vedere şi avea obiceiul de a coborî în timpul orelor de birou de cîte cinci-şase ori în curte şi la spălătorie pentru a se răcori, vîrîndu-şi capul sub robinet.

„Cei doi se completează unul pe altul", îşi ziceau şefii caselor mai mari: consulul Huneus de pildă, consulul Kistenmaker; şi această părere îşi făcuse loc

şi printre marinarii şi muncitorii din depozite, ca şi în familiile din burghezia măruntă, căci oraşul era curios să vadă „ce poate" tînărul Buddenbrook… Chiar domnul Stuht din Glockengiesserstrasse îi spunea nevesti-sii care se învîrtea prin cele mai înalte cercuri din oraş:

– Ăştia doi: sacul şi peticul, ascultă-mă pe mine!

Dar „personalitatea" în această întreprindere – în privinţa aceasta, nu încăpea nici o îndoială – era cel mai tînăr dintre cei doi asociaţi. Asta se vedea şi din faptul că el era acela care ştia cum trebuie să se poarte cu oamenii din serviciul casei, cu căpitanii, cu şefii depozitelor, cu cărăuşii, cu docherii. Ştia să vorbească cu fiecare pe limba lui, firesc, ţinîndu-i totuşi la distanţă… Cînd însă domnul Marcus îi spunea unui muncitor cumsecade: „Mă-nţelegi matale?" vorba îi suna atît de caraghios încît asociatul lui de la pupitrul din faţă începea pur şi simplu să rîdă şi la acest semnal toată lumea din birou se înveselea.

Thomas Buddenbrook, plin de rîvna de a păstra şi de a spori strălucirea casei, aşa cum se cuvenea vechiului ei renume, era bucuros să-şi pună în joc propria lui persoană în lupta aceasta zilnică pentru succes, deoarece ştia că nu puţine izbînzi datorează felului său sigur şi elegant de a se prezenta, amabilităţii lui cuceritoare, tactului şi abilităţii lui în convorbiri.

– Un om de afaceri nu trebuie să fie un birocrat, îi spunea fostului său coleg de şcoală, Stephan Kistenmaker, de la *Kistenmaker & Fiii,* cu care rămăsese prieten şi căruia îi impunea prin ţinuta superioară a spiritului său, astfel că acesta ciulea urechile la fiecare vorbă a lui Thomas, pentru a o răspîndi apoi drept opinie personală… Pentru comerţ e nevoie de personalitate, asta e părerea *mea.* Nu cred că se poate obţine un succes însemnat dintr-un scaun de birou… mie unuia cel puţin nu mi-ar face cine ştie ce plăcere. Succesul nu poate fi calculat pe hîrtie… Eu simt permanent nevoia de a dirija prin întreaga mea prezenţă mersul lucrurilor, cu privirea, cu vorba, cu gesturile mele, de a domina acest succes prin influenţa nemijlocită a voinţei mele, a talentului, a norocului meu, numeşte-l cum vrei. Din nefericire, această iniţiativă personală a comerciantului începe să nu mai fie la modă… Timpul merge înainte, dar lasă, mi se pare, în urmă tot ce e mai bun… Circulaţia devine din ce în ce mai uşoară, cursurile se cunosc din ce în ce mai repede… Riscurile sînt mai mici şi odată cu ele e mai mic şi profitul… Ehei, altfel făceau bătrînii! Bunicul meu de pildă… bătrînul domn cu capul pudrat, cu pantofiori graţioşi în picioare s-a urcat în trăsura lui cu patru cai şi nu s-a oprit, în calitate de furnizor al armatei prusace, pînă în Germania de sud. A risipit amabilităţi în dreapta şi în stînga, el ştie ce a făcut, ce a dres, şi s-a ales cu un cîştig de necrezut, Kistenmaker! Ah, mă tem că viaţa de negustor va ajunge cu timpul ceva atît de banal!…

Aşa se plîngea Thomas Buddenbrook uneori şi de aceea afacerile cele mai plăcute pentru el erau acelea făcute cu totul la întîmplare, de pildă în timpul unei plimbări cu familia, cînd intrînd într-o moară şi aşezîndu-se la taclale cu proprietarul care se simţea onorat, încheia cu el, uşor, *en passant,* bine dispus, un contract bun… Aşa ceva îi era cu totul străin asociatului său.

… Cît despre Christian, la început părea că se consacră cu adevărat zel şi cu

plăcere activității sale; ba parcă găsea o mulțumire excepțională în această activitate şi cîteva zile la rînd mîncase cu poftă, pufăise din luleaua scurtă şi îşi ridicase umerii în haina englezească într-un fel ce exprima o deplină satisfacție. Dimineața cobora la birou cam la aceeaşi oră cu Thomas şi se aşeza lîngă domnul Marcus, față-n față cu fratele său, într-un fotoliu turnant, căci, la fel cu cei doi şefi, avea şi el un fotoliu, înainte de toate citea gazeta fumîndu-şi în tihnă țigara de dimineață. Apoi golea un păhărel din coniacul vechi păstrat în sertarul de jos al biroului, îşi întindea brațele ca să se poată mişca mai în voie, scotea un „aşa!" şi, plimbîndu-şi limba printre dinți, se apuca voios de lucru. Scrisorile lui englezeşti erau extraordinar de dibaci alcătuite şi cu rezultate bune, căci aşa cum vorbea englezeşte: simplu, necăutat, fără efort, pe un ton nepăsător, tot astfel şi scria. Acasă, după obiceiul lui, îşi povestea impresiile.

– E frumos totuşi să fii comerciant; e o carieră care te face într-adevăr fericit. Solidă, cumpătată, laborioasă, liniştită… pentru aşa ceva m-am născut, într-adevăr! Şi aşa, lucrînd la întreprindere, ştiți… scurt, mă simt mai bine ca oricînd. Dimineața intri înviorat în birou, parcurgi ziarul, fumezi, te gîndeşti la una, la alta, la norocul ce a dat peste tine, bei un păhărel de coniac şi mai şi lucrezi cîte puțin. Apoi vine amiaza, prînzeşti în familie, te odihneşti, apoi din nou la lucru… Scrii, ai o bunătate de hîrtie netedă, curată, cu antetul firmei, un condei grozav, riglă, cuțit de tăiat foile, ştampilă, totul de prima calitate, cum se cuvine… Şi iac-aşa faci cu sîrg toate trebuşoarele, pe rînd, una după alta, iar la urmă strîngi tot calabalîcul. Ce o mai fi mîine, om vedea… Şi seara cînd te întorci la cină, simți că mulțumirea îți pătrunde întreaga ființă… fiecare încheietură e mulțumită… Mîinile se simt mulțumite…

– Pentru numele lui Dumnezeu, Christian! strigă Tony. Te faci de rîs! Mîinile se simt mulțumite…

– Ei, da, da! Tu nu cunoşti această senzație? Mă gîndesc la…

Şi se căznea să exprime, să explice…

– Îți strîngi pumnul, ştii… n-are prea multă putere, fiindcă eşti obosit de muncă. Dar nu e nici umed… nu te supără… Pipăindu-se se simte el însuşi bine, tihnit… E o senzație de mulțumire intimă… Poți să stai liniştit, fără să te plictiseşti…

Toți tăcură. În sfîrşit Thomas spuse, pe un ton cît se poate de nepăsător, pentru a-şi ascunde sila:

– Eu cred că nimeni nu munceşte pentru ca… dar se opri şi nu repetă cuvintele lui Christian. Apoi adăugă: Eu cel puțin urmăresc altceva cînd lucrez.

Christian însă, cu privirile pierdute în gol, părea că nu-l aude; era cufundat în gînduri şi în curînd începu să povestească o istorie din Valparaiso, o întîmplare cu un omor la care se nimerise să fie şi el de față.

– … Da' atunci găliganul scoate cuțitul…

Cine ştie din ce pricină, Thomas asculta fără nici un chef povestirile acestea din care Christian avea provizii atît de bogate şi pe care doamna Grünlich le gusta enorm, în timp ce doamna consul, Clara şi Klothilde se înfiorau de

groază, iar mamzel Jungmann şi Erika le ascultau cu gura căscată. Thomas le urmărea aruncînd din cînd în cînd o observaţie rece şi ironică, arătîndu-şi pe faţă convingerea că Christian exagerează sau născoceşte… Ceea ce nu era, desigur, cazul; doar că Christian vorbea colorat şi cu vervă. Nu-i plăcea oare lui Thomas că mezinul său a călătorit mai mult decît el şi a văzut mai multe lucruri? Sau îl dezgusta elogiul dezordinii şi al violenţei exotice ce se desprindea din aceste istorii cu revolvere şi cuţite? Fapt e că lui Christian nu-i păsa deloc de această dezaprobare a fratelui său; era mult prea absorbit de povestirea lui ca să bage de seamă dacă avea succes sau nu, şi după ce sfîrşea, îşi plimba privirile prin odaie, pierdut şi îngîndurat.

Dacă, odată cu trecerea timpului, raporturile dintre cei doi Buddenbrook n-au evoluat prea fericit, nu Christian era acela căruia i-ar fi trecut prin minte să arate sau să nutrească vreo urmă de duşmănie faţă de fratele său, să-şi îngăduie a-l judeca, a-l critica sau a-l cîntări. În tăcere, el recunoştea, fără îndoială, ca un lucru de la sine înţeles, superioritatea fratelui mai mare, seriozitatea, destoinicia şi onorabilitatea lui deosebită. Dar tocmai această nemărginită supunere, această nepăsare, această dezarmare totală îl sîcîiau pe Thomas, căci pe drumul acesta Christian mergea de fiecare dată atît de departe şi cu atîta uşurinţă, încît părea că, în ochii lui, superioritatea, destoinicia, onorabilitatea şi seriozitatea nu preţuiau nimic.

Nu arăta a-şi da deloc seama că şeful casei îl întîmpina cu tot mai multă indignare tăcută, indignare motivată de altfel prin faptul că, din nefericire, zelul lui Christian începuse să scadă considerabil chiar după întîia săptămînă, şi scăzu şi mai mult după a doua. Aceasta se arăta în primul rînd prin faptul că pregătirile pentru lucru, care la început păreau nişte plăceri anticipate, prelungite cu un rafinament artistic, îi luau din ce în ce mai mult timp iar lectura ziarelor, fumatul de după micul dejun şi păhărelele de coniac sfîrşiră prin a se prelungi toată dimineaţa. Apoi – lucrurile urmară de la sine – Christian prinse a se elibera treptat de constrîngerea orelor de lucru; dimineaţa venea tot mai tîrziu la birou, cu ţigara-n gură, să-şi înceapă pregătirile pentru muncă, la amiază mînca la club şi nu se întorcea decît tîrziu, uneori abia spre seară, altă dată deloc…

Acest club, frecventat mai cu seamă de comercianţi burlaci, ocupa, la primul etaj al unui restaurant cîteva încăperi plăcute unde puteai mînca şi unde te puteai întîlni pentru a petrece în libertate cîteva ceasuri, adesea nu tocmai nevinovate, dat fiind că exista şi o ruletă. Din club făceau parte şi cîţiva capi de familie mai fluşturatici, ca de pildă consulul Kröger, şi bineînţeles, Peter Döhlmann, ca şi prefectul poliţiei, Cremer, care era „primul la postul său". Aşa spunea doctorul Giesecke, Andreas Giesecke, fiul comandantului de pompieri, vechi camarad de şcoală al lui Christian, stabilit în oraş ca avocat şi cu care, deşi acesta trecea drept un libertin destul de deocheat, tînărul Buddenbrook se înhăită în curînd, reînnoind prietenia din copilărie.

Christian, sau cum i se spunea adesea mai simplu, Krischan, îi cunoştea mai mult sau mai puţin pe toţi, era chiar prieten cu unii dintre ei – mai toţi fuseseră

elevii răposatului Marcellus Stengel – şi fu primit cu braţele deschise, căci deşi nici oamenii de afaceri, nici oamenii cu carte nu-i prea apreciau calităţile intelectuale, toţi îi cunoşteau talentele pline de haz, cu căutare în societate. De fapt aici dădea cele mai reuşite reprezentaţii, aici îşi spunea cele mai savuroase istorii. Făcea pe virtuozul la pianul clubului, imita actori şi cîntăreţi de operă englezi şi de dincolo de Ocean, povestea, în felul său nevinovat şi amuzant, întîmplări cu femei din diferite ţări – căci, nici vorbă, Christian Buddenbrook era un libertin – istorisea aventuri pe care le-avusese pe mare, în tren, la Sao Paulo, în Whitechapel, prin pădurile virgine. Vorbea captivant, seducător, cu o cursivitate neistovită, cu o uşoară nuanţă de tînguială în glasu-i tărăgănat, cu un ton burlesc şi blînd, de umorist englez. Spunea istoria unui cîine care fusese trimis într-o cutie de la Valparaiso la San Francisco, şi pe deasupra mai era şi rîios. Dumnezeu ştie unde era sarea anecdotei, dar în gura lui ea avea un haz nemaipomenit. Apoi, în timp ce în jurul lui oamenii se tăvăleau de rîs, el stătea la o parte cu nasul lui mare şi coroiat, cu gîtul subţire şi exagerat de lung, cu părul roşcat şi rar; cu o seriozitate neliniştită şi inexplicabilă îşi punea unul peste altul picioarele uscăţive şi strîmbe, plimbîndu-şi încoace şi încolo privirea îngîndurată a ochilor mici, rotunzi, adînciţi în cap… Aproape se părea că lumea rîdea pe socoteala lui, că rîdeau de el… Dar la aşa ceva Christian nu se gîndea.

Acasă îi plăcea să vorbească mai ales de biroul unde lucrase la Valparaiso, de temperatura excesivă din acel oraş şi de un tînăr londonez cu numele Johnny Thunderstorm, un pierde-vară, un tip grozav.

– Să mă bată Dumnezeu, dacă l-am văzut vreodată lucrînd şi totuşi era un negustor foarte priceput. Dumnezeule! exclamă el pe neaşteptate. Era o căldură!… Cînd, deodată, vine directorul… Noi, vreo opt inşi, zăceam acolo grămadă ca muştele şi fumam, ca să alungăm măcar ţînţarii. Sfinte Dumnezeule!… „Ei, zice şeful, ce-i cu dumneavoastră, domnilor? Nu lucraţi?", *„No, sir,* răspunde Johnny Thunderstorm, precum vedeţi, *sir!"* Şi în aceeaşi clipă îi suflăm toţi fumul în ochi. Dumnezeule Sfinte!

– De ce tot îi dai cu „Dumnezeule Sfinte"? întrebă Thomas cu arţag.

Dar nu exclamaţia era ceea ce îl supăra. Simţea că Christian povestise întîmplarea cu atîta plăcere numai fiindcă îi dădea prilejul să vorbească în bătaie de joc şi cu dispreţ despre muncă.

Maică-sa interveni discret, schimbînd vorba.

Sînt multe lucruri urîte pe pămînt, se gîndea doamna consul Buddenbrook, născută Kröger. Se poate să se urască şi să se dispreţuiască chiar fraţii între ei. Se întîmplă, oricît de groaznic ar suna. Dar despre astfel de lucruri nu se pomeneşte. Se trec sub tăcere. Mai bine să nu se ştie nimic de ele.

IV

Într-o noapte tristă din luna mai, unchiul Gotthold, consulul Gotthold Buddenbrook, în vîrstă de şaizeci de ani, fu apucat de o criză de inimă şi muri

de o moarte năprasnică în brațele soției sale, născută Stüwing.

Fiul bietei *madame* Josephine, care rămăsese în umbră față de frații săi mai mici și mai puternici, copiii doamnei Antoinette, se împăcase de mult cu soarta și în anii din urmă, mai ales de cînd nepotul său îi cedase consulatul Țărilor de Jos, își ronțăia fără ură și fără pizmă bomboanele de tuse, pe care le purta într-o cutie de tablă. Vechea discordie din familie era întreținută, într-o formă generală și vagă, mai degrabă de femeile din casă, nu atît de blajina și mărginită soție, cît mai ales de cele trei fete bătrîioare, cărora li se aprindea o flăcăruie veninoasă în ochi de îndată ce-o vedeau pe doamna Buddenbrook, pe Antonie sau pe Thomas…

În fiecare joi, ziua tradițională „a copiilor", familia se aduna, la ora patru, în casa încăpătoare din Mengstrasse, pentru a prînzi și a petrece seara împreună – uneori își făcea apariția și consulul Kröger cu nevastă-sa, sau Sesemi Weichbrodt cu sora ei cea necultivată – și în aceste împrejurări domnișoarele Buddenbrook din Breite Strasse aduceau vorba, cu predilecție și dezinvoltură, despre căsnicia Antoniei, stîrnind-o pe doamna Grünlich să spună vorbe mari, în timp ce ele schimbau priviri scurte și tăioase… sau făceau considerațiuni generale asupra vanității nedemne a unor femei care-și vopsesc părul, sau în sfîrșit, se interesau cu o solicitudine exagerată de Jakob Kröger, nepotul doamnei Buddenbrook. Chiar biata, nevinovata și răbdătoarea Klothilde, singura care trebuia să se simtă mai prejos și decît ele, nu scăpa de ironiile lor și înțepăturile domnișoarelor Buddenbrook nu erau nici pe departe atît de blînde ca acelea pe care, cu amabilitatea ei plină de mirare și cu vorba tărăgănată, fata săracă și veșnic flămîndă le primea zilnic de la Tom și Tony. Își băteau joc de severitatea și bigotismul Clarei și mirosiră repede că Christian nu prea se avea bine cu Thomas și că, slavă Domnului, nu trebuia să-i poarte nicidecum respect, de vreme ce omul era un aiurit, un tip ridicol, și atît. În ceea ce-l privea pe Thomas căruia nu-i puteau găsi nici un cusur, și care la rîndul lui se purta cu ele cu o îngăduitoare indiferență ce părea să spună: „Vă înțeleg și îmi pare rău de voi…" ei bine, pentru Thomas arătau o stimă ușor înveninată. Dar despre Erika, oricît de trandafirie și îngrijită ar fi fost, tot trebuia să se spună că a rămas îngrijorător de mică. Iar Pfiffi care se bucura întruna, în timp ce în colțul gurii i se aduna salivă, punea vîrf la toate, atrăgînd atenția asupra îngrozitoarei asemănări a fetiței cu escrocul de Grünlich…

Acum stăteau și plîngeau, împreună cu mama lor, la patul de moarte al tatălui și deși li se părea că și de această pierdere tot rudele din Mengstrasse sînt de vină, le trimiseră vorbă și acestora.

În miez de noapte, clopotul de la intrare sună prelung, dar cum Christian se întorsese acasă tîrziu și nu se simțea bine, Thomas porni singur la drum prin ploaia de primăvară.

Sosi tocmai la timp pentru a vedea ultimele spasme ale bătrînului, apoi stătu multă vreme cu mîinile împreunate, în camera mortuară, uitîndu-se la trupul mic ce se contura sub cearșafuri, la chipul mort, cu trăsături cam molatice și cu favoriți albi…

Nu ți-a mers prea bine în viață, unchiule Gotthold, gîndea Thomas. Ai învățat prea tîrziu să faci concesii, să ții seamă de alții… Și nu se poate fără asta… Dacă aș fi fost ca tine, de mult m-aș fi însurat și eu cu o prăvălie… Să păstrezi aparența!… dar ai vrut tu, din capul locului, altceva decît ceea ce ai avut? Deși ai fost un îndărătnic, și ai crezut, poate, că această îndărătnicie înseamnă idealism, sufletul tău a avut prea puțin elan, prea puțină fantezie, prea puțin din idealismul ce îți dă tăria să păstrezi, să cultivi, să aperi, să înalți la putere, la onoare și la glorie un bun abstract, un nume străvechi, o firmă, cu acel entuziasm liniștit, care e mai dulce, te face mai fericit și mai mulțumit decît o dragoste tainică. Ți-a lipsit simțul poeziei, deși ai avut destul curaj ca să iubești și să te căsătorești împotriva voinței tatălui tău. N-ai avut nici ambiție, unchiule Gotthold. E adevărat că vechiul nostru nume nu e decît un nume burghez și îl cultivăm doar ducînd la înflorire o Casă de comerț de grîne, făcîndu-ne puternici, iubiți și respectați într-un colțișor de lume… Ce ți-ai zis? Mă însor cu fata lui Stüwing, puțin îmi pasă de socotelile practice care nu-s decît meschinării filistine… O, am făcut și noi cîteva căsătorii, și avem și noi atîta cultură ca să ne dăm seama că, privite din afară și de sus, limitele ce ne îngrădesc ambiția sînt jalnic de strîmte. Dar totul pe acest pămînt nu e decît o parabolă, unchiule Gotthold! Nu știai că și într-un oraș mic poți să fii un om mare? Că poți fi un Cezar într-un port comercial mijlociu, la țărmul Mării Baltice? Firește, pentru așa ceva e nevoie de puțină fantezie, de puțin idealism… și acestea ți-au lipsit, orice părere vei fi avut despre tine însuți.

Și Thomas Buddenbrook își îndreptă privirea în altă parte. Se duse la fereastră și, cu mîinile la spate, cu un zîmbet pe chipul lui inteligent, se uită la fațada gotică, slab luminată a Primăriei învăluite în ploaie.

Cum era de așteptat, funcția și titlul de consul regal al Țărilor de Jos, pe care Thomas le-ar fi putut revendica îndată după moartea tatălui său, trecură în sfîrșit asupra lui, spre nespusa bucurie a Antoniei Grünlich, și herbul boltit cu leul, cu armele și cu coroana în basorelief ajunse din nou pe frontispiciul casei din Mengstrasse, sub inscripția *Dominus providebit.*

Îndată după încheierea acestor treburi, încă în luna iunie, tînărul consul plecă într-o călătorie de afaceri la Amsterdam, neștiind cît avea să stea departe de casă.

V

Unii simt după moartea cuiva o înclinație către cele cerești, astfel că, după săvîrșirea din viață a lui Johann Buddenbrook nimeni nu se mira cînd auzea din gura văduvei lui cîte o expresie ce vădea o adîncă religiozitate, neobișnuită mai înainte la ea.

Dar în curînd se văzu că nu era vorba de ceva trecător și prin oraș se răspîndi repede vestea că doamna consul, care în ultimii ani, și mai ales de cînd începuse să îmbătrînească, simpatiza cu înclinările religioase ale soțului său, înțelege să-i cinstească memoria însușindu-și pe de-a-ntregul pioasa lui

concepție de viață.

Se străduia să umple vasta casă cu spiritul defunctului, cu acea blîndă și creștinească gravitate ce nu excludea nobila seninătate a inimii. Rugăciunile de dimineață și de seară se țineau și mai departe, dar în formă prelungită. Familia se aduna în sufragerie, personalul de serviciu stătea în galeria cu coloane. Doamna consul sau Clara citea un capitol din *Biblia* familiei, cu litere de-o șchioapă, apoi se intonau cîteva versete din cartea de imnuri religioase; doamna consul acompania la armoniu. *Biblia* era înlocuită adesea prin vreuna dintre cărțile de predici sau de edificare spirituală, legată în negru, cu muchie aurită; în casă se găseau cu duzina astfel de „Sipete cu comori", de „Psaltiri", de „Ceasuri sfinte", de „Cîntece de dimineață" și de „Toiege de pelerini", ale căror veșnice efuziuni pentru dulcele Iisus, aducătorul de fericire, erau oarecum dezgustătoare.

Christian nu lua parte decît foarte rar la aceste rugăciuni. O obiecție a lui Thomas împotriva acestor practici, făcută, într-un moment prielnic, cu toată prudența, și pe jumătate glumind, fusese respinsă cu blîndețe și demnitate. Cît despre *madame* Grünlich, purtarea ei, din nefericire, lăsa de dorit uneori. Într-o dimineață – se întîmplase tocmai ca în casa Buddenbrook să fie oaspete un predicator străin – trebuia intonat, pe o melodie solemnă, plină de adîncă evlavie, imnul:

O mortăciune-s, un schilod
Și rău-n el mă ține,
Ca o rugină simt cum rod
Păcatele în mine.
Stăpîne, ca pe cîini, de-i vrea,
Mă ceartă, da-naintea mea
Dă-mi osul milei hrană
Și-n cerul tău mă cheamă.

… la care, într-o pornire de adîncă pocăință, *madame* Grünlich aruncă din mînă cărțulia și părăsi încăperea.

Dar doamna consul cerea mult mai mult de la sine însăși decît de la copiii ei. Așa de pildă, organiză o școală de duminică. În fiecare duminică dimineața un cîrd de fetițe de la școala primară suna în Mengstrasse; și Stine Voss din Mauerstrasse, Mike Stuht din Glokengiesserstrasse și Fike Snut, care locuia pe malul Travei sau în Kleine Gröpelgrube sau în Engelwisch, intrau, cu părul lor blond-deschis, pe care-l umezeau pentru a-l pieptăna, treceau agale prin vestibulul vast spre odaia luminoasă din fund, care de mult nu mai era folosită ca birou și unde fuseseră rînduite cîteva bănci. Acolo doamna consul Buddenbrook, născută Kröger, îmbrăcată într-o rochie grea de atlaz negru, cu fața albă și distinsă și cu o bonetă de dantelă și mai albă se așeza în fața lor, la o mică măsuță pe care se afla un pahar de apă cu zahăr, și le învăța catehismul timp de un ceas.

Ea fondă și „seara Ierusalimului" la care, în afară de Clara și Klothilde, trebuia să fie de față, vrînd-nevrînd și Tony. O dată pe săptămînă, în jurul

mesei lungi din sufragerie, la lumina lămpilor şi a lumînărilor, vreo douăzeci de doamne, ajunse la vîrsta cînd e timpul să-ţi ocheşti un locşor mai potrivit în cer, sorbeau ceai sau *bischof,* mîncau tartine cu unt sau o felie de budincă, citeau cu glas tare imnuri şi meditaţii religioase şi croşetau tot felul de lucruri de mînă ce se vindeau, la sfîrşitul anului, la un bazar, venitul fiind trimis la Ierusalim, în folosul misiunilor.

Din pioasa societate făceau parte în primul rînd cucoane din anturajul doamnei Buddenbrook, ca soţia senatorului Langhals, doamna Möllendorpf şi bătrîna soţie a consulului Kistenmaker, în timp ce alte doamne în vîrstă, dar cu idei mai mondene, mai profane, ca *madame* Köppen, bunăoară, rîdeau de prietena lor Bethsy. În schimb, soţiile predicatorilor din oraş, ca şi văduva Buddenbrook, născută Stüwing, şi Sesemi Weichbrodt, împreună cu soru-sa cea neinstruită, erau de asemenea prezente. Cum însă în faţa lui Iisus nu există ranguri şi nici deosebiri, la „seara Ierusalimului" luau parte şi femei mai sărace şi mai ciudate, ca de pildă o fiinţă pirpirie şi zbîrcită, a cărei singură bogăţie era evlavia şi modelele de croşetat şi care locuia la spitalul Sfîntului Duh; se numea Himmelsbürger şi era ultima reprezentantă a neamului acesta. „Ultima Himmelsbürger", îşi spunea ea cu melancolie, vîrîndu-şi igliţa sub bonetă şi începînd să se scarpine.

Mult mai demne de a fi luate în seamă erau însă alte două membre ale societăţii, două gemene, două fete bătrîne şi bizare, care purtau nişte pălării de păstoriţe din secolul al optsprezecelea, nişte rochii decolorate de ani de zile şi cutreierau oraşul ţinîndu-se de mînă, dornice de a săvîrşi fapte bune. Se numeau Gerhardt şi pretindeau că se trag, în linie directă din Paul Gerhardt, pastorul. Se spunea că nu sînt deloc lipsite de mijloace, dar duceau o viaţă de mizerie şi dădeau săracilor tot ce aveau. „Dragele mele, observa doamna consul Buddenbrook care uneori era cam stingherită din pricina lor, Dumnezeu nu caută decît la inimi, dar rochiile dumneavoastră sînt cam ponosite… Trebuie, oricum, să te respecţi." Drept răspuns ele îşi sărutau pe frunte prietena elegantă care nu izbutea să-şi dezmintă firea de cucoană mare… o sărutau cu întreaga superioritate indulgentă, afectuoasă şi compătimitoare, încercată de fiinţele umile faţă de omul supus ce-şi caută mîntuirea. Nu erau deloc proaste domnişoarele Gerhardt, cu chipurile lor mici, urîte şi zbîrcite, ca de papagal, în care erau împlîntaţi nişte ochi căprui cu luciri învăluite, ce priveau lumea cu un straniu amestec de blîndeţe şi de înţelepciune… Inimile lor erau pline de cunoştinţe minunate şi tainice. Ştiau, de pildă, că în ceasul cel din urmă, toţi cei dragi nouă care s-au înălţat mai de mult la Domnul vor veni, fericiţi, cîntînd întru întîmpinarea noastră. Rosteau cuvîntul „Domnul" cu uşurinţa şi naivitatea primilor creştini care au auzit chiar din gura învăţătorului vorbele: „Încă puţin şi iarăşi mă veţi vedea". Cunoşteau cele mai ciudate teorii despre luminile interioare, despre presimţiri, despre transmiterea şi migraţiunea gîndurilor… căci una dintre ele, Lea, deşi era surdă, ştia aproape totdeauna despre ce era vorba.

Fiindcă Lea Gerhardt era surdă, de obicei ea făcea lectura cu glas tare, şi

doamnele găseau că citeşte frumos, mişcător. Îşi scotea din pungă bucoavna străveche, ridicolă prin lungimea ei neproporţională cu lăţimea şi împodobită cu gravura neînchipuit de bucălată a străbunicului, o apuca cu amîndouă mîinile şi, pentru a-şi auzi cît de cît glasul, începea să citească cu o voce înfiorătoare care suna ca vîntul cînd se înfundă prin burlane:

„Cînd satana vrea să mă înghită…"

Ei… se gîndea Tony Grünlich, aş vrea să văd ce satană s-ar lacomi să te înghită!… dar de spus nu spunea nimic, îşi mînca budinca şi se întreba dacă într-o zi va fi şi ea urîtă ca cele două surori Gerhardt.

Nu era fericită, se plictisea şi o sîcîiau toţi aceşti pastori şi misionari ale căror vizite deveniseră parcă şi mai dese după moartea consulului şi care, după părerea ei, prea erau ascultaţi în casă şi prea înghiţeau multe parale. Acest din urmă punct îl privea pe Thomas, dar el tăcea, în timp ce sora lui murmura din cînd în cînd cîte ceva împotriva oamenilor care sub pretextul unor rugăciuni nesfîrşite devorau cămările văduvelor.

Îi ura amarnic pe aceşti domni îmbrăcaţi în negru. Ca femeie matură care cunoştea viaţa – încetase doar de a mai fi o gîscă proastă – Tony nu mai era în stare să creadă în desăvîrşita lor sfinţenie.

– Mamă, spunea, o, Doamne, ştiu că nu se cuvine să vorbim de rău pe aproapele nostru… foarte bine. Dar un lucru tot trebuie să-ţi spun, şi m-aş mira dacă viaţa nu te-ar fi învăţat şi pe tine, anume că nu totdeauna toţi cei ce poartă sutană şi rostesc întruna „Dumnezeule, sfinte", sînt fără prihană!

Nu s-a aflat niciodată ce credea Thomas despre aceste lucruri pe care sora sa le mărturisea cu o extraordinară energie. Christian în schimb nu avea nici o părere, se mulţumea să observe, cu nasul încreţit, vorba şi gesturile acestor domni, imitîndu-i apoi la club sau acasă…

E adevărat că Tony avea cel mai mult de suferit de pe urma feţelor bisericeşti găzduite în casa lor. Într-o zi se întîmplă, nici mai mult nici mai puţin, ca un misionar cu numele de Jonathan, care fusese prin Siria şi Arabia, un om cu ochii mari şi severi şi cu nişte pungi jalnice în obraji, să se proţăpească în faţa ei şi cu un aer trist şi auster să o întrebe dacă socoteşte că zulufii ei frezaţi pe frunte se potrivesc cu adevărata umilinţă creştină… Ah, dar pastorul nu se aştepta la replica ascuţită, sarcastică a Antoniei Grünlich. Ea tăcu o clipă, se vedea că creierul ei se frămînta, apoi i-o întoarse:

– *Dacă îmi îngăduiţi, v-aş ruga, iubite domnule pastor, să vă ocupaţi mai degrabă de propriii dumneavoastră zulufi!…*

Apoi ieşi, foşnindu-şi rochia, cu umerii puţin ridicaţi, cu capul dat pe spate şi totuşi căutînd să-şi proptească bărbia-n piept… Pastorul Jonathan abia avea cîteva fire de păr pe cap, ba scăfîrlia lui era cheală de-a binelea!

Într-o zi avu un triumf şi mai mare. Şi anume, pastorul Trieschke-plîngăreţul din Berlin, numit astfel din pricină că în fiecare duminică, în mijlocul predicii, la locul potrivit izbucnea deodată în lacrimi… Trieschke-plîngăreţul care se distingea printr-o faţă palidă, ochi roşii şi adevărate fălci de cal şi care se afla de vreo opt-zece zile în casa familiei Buddenbrook, avînd grijă de două lucruri: să

mănînce cît şapte, luîndu-se la întrecere cu biata Thilda, şi să facă rugăciuni, se îndrăgosti de Tony… nu însă de sufletul ei nemuritor, o, nu, ci de buza ei superioară, de părul ei des, de ochii ei frumoşi şi de statura ei înfloritoare. Şi acest slujitor al lui Dumnezeu, care avea nevastă şi o droaie de copii la Berlin, nu se sfii să strecoare, prin Anton, feciorul din casă, în dormitorul Antoniei de la etajul al doilea, o scrisoare, care era un amestec patetic de citate din *Biblie* şi de vorbe dezmierdătoare… Tony o găsi cînd se duse la culcare, o citi şi coborî imediat scările cu paşi hotărîţi, intră în odaia de dormit a maică-sii, unde, la lumina lumînării, citi cu glas tare, fără nici o sfială, mesajul bunului părinte sufletesc, aşa că de atunci Trieschke-plîngăreţul nu mai îndrăzni să calce casa din Mengstrasse.

– Aşa sînt toţi! spuse *madame* Grünlich… Hah!… Toţi sînt la fel. O, Doamne, am fost o gîscă mai demult, o proastă, mamă, dar viaţa mi-a distrus încrederea în oameni. Cei mai mulţi sînt nişte şarlatani… da, din nenorocire, acesta e adevărul! *Grünlich…!*

Şi numele răsuna ca o fanfară, ca un ţiuit de trîmbiţă pe care îl arunca în aer cu umerii puţin ridicaţi, cu ochii înălţaţi spre cer.

VI

Sievert Tiburtius era un om mărunţel, subţirel, cu cap mare şi purta favoriţi blonzi, rari şi lungi, ale căror capete le aşeza peste umeri uneori, pentru că aşa-i era mai comod. Ţeasta lui rotundă era acoperită de nenumărate bucle mărunte şi lînoase. Urechile-i erau mari, clăpăuge, cu marginile răsucite înăuntru şi în partea de sus atît de ascuţite ca la o vulpe. Nasul îi stătea ca un nasture mic şi lătăreţ, în mijlocul feţei, pomeţi-i erau ieşiţi, iar ochii lui cenuşii, de obicei închişi pe jumătate şi clipind cam blegi, puteau, în anumite prilejuri să se dilate, să se mărească într-un chip cu totul neaşteptat, să se umfle gata-gata să sară din orbite.

Acesta era pastorul Tiburtius, originar din Riga, care slujise cîţiva ani în Germania Centrală, iar acum, în drum spre ţara lui de baştină, unde îl aştepta un post de predicator, se oprise în oraş. Înarmat cu recomandaţia unui confrate, care mîncase şi el odată supă cu găluşte de ficat şi şuncă cu sos de arpagic în Mengstrasse, făcu o vizită doamnei consul, fu poftit de ea pentru durata şederii sale în oraş – era vorba doar de cîteva zile – şi fu găzduit în încăpătoarea odaie de musafiri ce dădea spre coridor, la etajul întîi.

Dar zăbovi mai mult decît plănuise. Trecuseră opt zile şi el tot mai avea de văzut ba o curiozitate, ba alta; dansul macabru şi ceasul apostolilor în biserica Sfînta Maria, Primăria, „corporaţia armatorilor" sau soarele cu ochi mişcători din dom. Trecu şi ziua a zecea, pastorul pomeni de mai multe ori despre plecare, dar la primul cuvînţel prin care fu rugat să mai rămînă, el o amînă din nou.

Era un om mai cumsecade decît domnii Jonathan sau Trieschke-plîngăreţul. Nu-şi bătea capul, Doamne fereşte, cu buclele frezate de pe fruntea doamnei

Antonie şi nici bileţele nu-i scria. Dar cu atît mai vîrtos, în schimb, se ocupa de Clara, mezina atît de serioasă. În prezenţa *ei,* cînd vorbea *ea,* cînd sosea sau pleca *ea,* se întîmpla ca ochii lui să se dilate în mod cu totul nebănuit, să se mărească din ce în ce mai tare, să se umfle, gata-gata să sară din orbite… Stătea aproape toată ziua lîngă ea, discutînd probleme religioase şi lumeşti, citindu-i cu glasul său înalt, ascuţit, cu pronunţarea poznaşă, săltăreaţă, din patria lui baltică.

Chiar din prima zi el îi spuse doamnei consul:

– Vă cer iertare pentru îndrăzneala mea. Nu ştiţi ce comoară, ce binecuvîntare a cerului aveţi în fiica dumneavoastră Clara. E un copil minunat, într-adevăr.

– Aveţi dreptate, răspunse doamna consul.

Dar pastorul repetă aceste cuvinte atît de des încît, cu privirea discret scrutătoare a ochilor ei de un albastru-deschis, doamna Buddenbrook începu să-l cerceteze tot mai atent şi în cele din urmă îl îndemnă să-i vorbească ceva mai amănunţit despre originea şi situaţia sa, despre perspectivele lui de viitor. Ieşi la iveală că pastorul se trăgea dintr-o familie de negustori, că maică-sa răposase întru Domnul, că nu avea nici fraţi, nici surori, şi că bătrînul său tată trăia la Riga din rentele unei averi însemnate, care într-o zi avea să treacă asupra pastorului Tiburtius; de altfel, parohia îi aducea un venit îndestulător.

Clara mergea pe nouăsprezece ani şi cu părul ei închis şi lins, pieptănat cu cărare, cu ochii ei căprui, severi şi totuşi visători, cu nasul uşor coroiat, cu gura puţin prea strînsă şi cu statura înaltă şi zveltă, ea devenise o domnişoară e o frumuseţe stranie şi aspră. În casă cel mai bine se înţelegea cu sărmana şi, asemenea ei, foarte evlavioasa Klothilde, verişoara sa, al cărei tată murise nu demult şi care se purta cu gîndul să-şi „facă un rost", cît mai curînd, adică să intre într-o pensiune cu puţina mobilă şi cele cîteva părăluţe pe care le moştenise… Dar Clara nu avea nimic din vorba tărăgănată, din umilinţa răbdătoare şi famelică a Thildei. Dimpotrivă, în raporturile cu slugile, ba chiar cu maică-sa şi cu fraţii săi, ea avea un ton oarecum poruncitor, şi chiar vocea ei de alto pe care nu putea decît să o coboare, dîndu-i un accent hotărît, fără să o şi urce interogativ, avea un caracter imperios şi uneori căpăta un timbru tăios, dur, nerăbdător şi trufaş, mai ales în zilele cînd avea dureri de cap.

Chiar înainte de moartea consulului care îndoliase întreaga familie, ea participa cu o demnitate distantă la sindrofiile ce aveau loc în casa părintească sau în case de acelaşi rang… Maică-sa o urmărea cu grijă şi nu-şi putea ascunde că, în ciuda zestrei serioase, cu toate calităţile de gospodină pe care le avea Clara, n-o să-i fie uşor să o mărite. Pe nici unul dintre comercianţii sceptici, joviali şi amatori de vin roşu, ce făceau parte din cercul ei, nu şi-l putea închipui alături de această fată austeră şi cu frica lui Dumnezeu; pe un preot însă da. Şi fiindcă gîndul acesta o umplea de bucurie, ea primea cu o bunăvoinţă plină de măsură, dar şi de amabilitate preambulurile delicate ale pastorului Tiburtius.

Şi într-adevăr, lucrurile mergeau ca pe roate. Într-o după-amiază caldă şi

senină de iulie, familia făcu o excursie. Doamna consul, Antonie, Christian, Clara, Thilde, Erika Grünlich cu mamzel Jungmann şi, împreună cu ei, pastorul Tiburtius, trecură dincolo de poarta oraşului şi ajunseră departe, la un han de ţară. Acolo, sub cerul liber, pe mese de lemn, ei mîncară fragi, frişcă, fiertură de ovăz cu zeamă de fructe, iar după ce luară gustarea se duseră să se plimbe prin grădina întinsă care cobora pînă la rîu, trecînd, la umbra a tot soiul de pomi, printre tufe de coacăze şi agrişe, printre straturi de cartofi şi sparanghel.

Sievert Tiburtius şi Clara Buddenbrook rămaseră puţin în urmă. El, mult mai scund decît ea, cu barba răsfirată peste umeri, îşi luase de pe capu-i mare pălăria neagră de paie cu borurile răsucite şi, zvîntîndu-şi fruntea cu o batistă îi vorbi, cu ochii larg deschişi, îndelung şi blînd. În timpul acestei convorbiri, deodată, cei doi se opriră, şi cu glasul grav şi liniştit Clara îi spuse „da".

Apoi, după ce se întoarseră acasă, cînd doamna consul, cam obosită de căldură, şedea singură în salonul cu peisaje – afară stăruia liniştea meditativă a după-amiezelor de duminică – pastorul Tiburtius se aşeză lîngă ea în lumina de aur a amurgului de vară şi începu o lungă şi blîndă convorbire la capătul căreia doamna Buddenbrook rosti:

– Destul, dragă domnule pastor… Propunerea dumitale se potriveşte perfect cu dorinţa inimii mele de mamă şi nici dumneata nu ai ales rău, de asta să fii încredinţat. Cine ar fi crezut că sosirea şi şederea dumitale în casa noastră vor fi atît de binecuvîntate!… Nu vreau să spun chiar azi ultimul meu cuvînt, căci se cuvine să-i scriu mai întîi fiului meu, consulul, care, pentru moment, precum ştii, se găseşte în străinătate. Mîine, cu voia lui Dumnezeu, vei pleca spre Riga, pentru a-ţi lua în primire parohia, iar noi avem de gînd să ne ducem, pentru cîteva săptămîni la mare… În curînd vei avea veşti de la mine. Dea Domnul să ne revedem fericiţi.

VII

Amsterdam, 20 iulie '56
Hotelul Het-Haasje

Dragă mamă,

Am primit chiar acum scrisoarea ta atît de amănunţită şi mă grăbesc să-ţi mulţumesc din toată inima pentru atenţia de care mă învredniceşti, cerîndu-mi consimţămîntul în chestiunea ştiută; îl dau, firește, şi adaug cele mai sincere felicitări, fiind pe deplin convins că tu şi Clara aţi făcut o alegere bună. Frumosul nume Tiburtius mi-e cunoscut şi îmi aduc bine aminte că tata a avut legături comerciale cu bătrînul. În orice caz, Clara va avea un trai plăcut şi ca soţie de pastor se va bucura de o situaţie potrivită cu firea ei.

Aşadar Tiburtius a plecat la Riga şi va veni din nou în august să-şi vadă logodnica? Ei bine, în cazul acesta va fi multă veselie la noi în Mengstrasse, mai multă chiar decît vă închipuiţi, fiindcă voi nu ştiţi ce pricini cu totul deosebite am de a mă bucura şi totodată de a mă minuna atît de tare de logodna domnişoarei

Clara şi de o potriveală dintre cele mai fericite. Da, scumpa şi distinsa mea doamnă mamă, dacă sînt gata a trimite azi de la Amstel la Marea Baltică consimţământul meu solemn la fericirea pămîntească a Clarei, o fac, pur şi simplu, cu condiţia de a primi la rîndul meu, cu întoarcerea curierului consimţământul tău într-o chestiune de aceeaşi natură. Aş da trei florini noi-nouţi să-ţi pot vedea faţa, dar mai ales faţa bunei noastre Tony, cînd citiţi aceste rînduri… Dar să trecem la subiect.

Hotelul meu, mic şi curăţel, cu vedere frumoasă spre canal este în inima oraşului, nu departe de bursă, şi afacerile pentru care am venit (era vorba de a încheia noi şi preţioase legături, şi ştii că de asemenea lucruri îmi place să mă îngrijesc personal) au apucat chiar din prima zi pe făgaşul dorit. Dar fiind bine cunoscut în oraş de pe vremea cînd îmi făceam ucenicia aici, am fost prins de îndată şi de obligaţiile sociale, deşi multe familii sînt la mare. Am fost la cîteva serate mai nepretenţioase în casele van Henkdom şi Molen, şi la numai trei zile după sosire a trebuit să mă îmbrac de gală ca să iau parte la un dineu, dat în chip vădit în cinstea mea, de fostul meu şef, domnul van der Kellen, cu toate că nu sîntem în sezon. Şi am condus-o la masă… ia să văd dacă ghiciţi… pe domnişoara Arnoldsen, Gerda Arnoldsen, vechea colegă de pension a Antoniei, al cărei tată, mare comerciant şi poate şi mai mare virtuoz la vioară, precum şi fata lui măritată şi soţul acesteia, erau de asemenea de faţă.

Îmi aduc aminte foarte bine că încă de cînd era foarte tînără şi mergea la şcoală la pensionul domnişoarei Weichbrodt pe Mühlenbrink, Gerda – daţi-mi voie să nu-i mai spun decît pe numele ei mic – mi-a făcut o impresie puternică. Şi impresia aceasta nu s-a stins niciodată de tot. Acum însă am revăzut-o: mai mare, mai dezvoltată, mai frumoasă, mai spirituală… Fiindcă nu ştiu dacă mi-aş putea struni condeiul, cu voia voastră mă voi lăsa păgubaş să vă descriu persoana ei pe care în curînd o s-o vedeţi lîngă voi.

Vă puteţi închipui cîte puncte de plecare pentru o conversaţie plăcută ni s-au ivit la masă; dar chiar după supă am părăsit tărîmul vechilor anecdote şi am trecut la lucruri mai serioase, mai atrăgătoare. În muzică nu puteam să-i ţin piept, fiindcă noi ăştia din familia Buddenbrook ne pricepem prea puţin în privinţa asta, dar în pictura olandeză eram mai la mine acasă, iar în literatură ne-am înţeles de minune.

Într-adevăr timpul se scurgea pe nesimţite. După-masă am fost prezentat bătrînului Arnoldsen, care s-a purtat faţă de mine cu cea mai aleasă amabilitate. Mai tîrziu, în salon el a cîntat o serie de piese de concert, ca şi Gerda de altfel. Arăta minunat cînd interpreta şi cu toate că eu habar n-am de vioară, ştiu că a cîntat atît de pătrunzător (are un Stradivarius veritabil) încît a emoţionat pînă la lacrimi.

În ziua următoare am făcut o vizită în casa Arnoldsen, pe Buitenkant. Întîi m-a primit o bătrînă damă de companie cu care a trebuit să mă întreţin în franţuzeşte; apoi a apărut şi Gerda, şi am stat la taifas cu dînsa, ca în ajun, un ceas întreg; doar că de data asta ne-am apropiat şi mai mult unul de altul, năzuind să ne cunoaştem şi să ne înţelegem şi mai bine. Am vorbit din nou

despre tine, mamă, despre Tony, despre bunul, bătrînul nostru oraș și despre activitatea mea de acolo…

Chiar din acea zi hotărîrea mea era luată: sau ea, sau nimeni alta, acum ori niciodată! Ne-am mai întîlnit cu prilejul unei garden-party *la amicul meu van Svindren și am fost invitat la o mică serată muzicală chiar acasă la Arnoldsen. De data aceasta am îndrăznit să fac experiența unei semideclarații de sondaj. Mi s-a răspuns în termeni încurajatori… Iar acum cinci zile m-am înființat înainte de prînz la domnul Arnoldsen pentru a-l ruga să-mi îngăduie a-i cere mîna fiicei sale. M-a primit la biroul lui particular. „Scumpul meu consul, mi-a spus, îmi eşti nespus de simpatic, oricît de greu mi-ar veni să mă despart de fiica mea, aşa văduv și bătrîn cum sînt. Dar ea? Pînă acum și-a păstrat neclintită hotărîrea de a nu se mărita… Crezi că ai ceva sorți de izbîndă?" A rămas stană de piatră cînd i-am spus că domnișoara Gerda mi-a dat de fapt oarecare speranțe.*

I-a lăsat cîteva zile de gîndire și cred că doar din egoism a încercat chiar a o sfătui să nu primească. Dar totul a fost în zadar: eu sînt cel ales și de ieri după-amiază logodna e fapt împlinit.

Nu, dragă mamă, nu-ți cer binecuvîntarea în scris pentru această căsătorie, căci chiar poimîine am să plec; dar iau cu mine cuvîntul lui Arnoldsen că în luna august, Gerda, cu el și cu sora măritată vor veni la noi. Și atunci va trebuia să recunoşti și tu că ea este într-adevăr tovarășa de viață de care am nevoie. Fiindcă n-o să ai nimic împotrivă, cred, că Gerda nu e decît cu trei ani mai tînără decît mine. Sper că niciodată nu ți-ai închipuit că am să mă însor cu o codană oarecare din cercul Möllendorpf – Langhals – Kistenmaker – Hagenström.

Iar în ceea ce privește „partida"?… Mă tem că Stephan Kistenmaker, și Hermann Hagenström, și Peter Döhlmann, și unchiul Justus și întreg orașul îmi vor face șmecherește cu ochiul, cînd vor afla de această partidă; căci viitorul meu socru e milionar… Doamne, ce se mai poate spune în privința asta? Sînt atîtea lucruri nelămurite în noi care pot fi interpretate și într-un fel și într-altul. O iubesc cu însuflețire pe Gerda Arnoldsen, dar nici prin gînd nu-mi trece să cobor atît de adînc în sufletul meu încît să descopăr dacă și în ce măsură zestrea mare despre care, cu destul cinism, mi s-a șoptit chiar de la prima noastră întîlnire, a contribuit la această înflăcărare. O iubesc, dar fericirea și mîndria mea sporesc cînd mă gîndesc că, prin cucerirea ei, aduc și pentru firma noastră un însemnat aport de capital.

Închei această scrisoare, prea lungă, dragă mamă, cînd te gîndești că peste cîteva zile vom putea vorbi de la suflet la suflet despre fericirea mea. Îți doresc să petreci plăcut și cu folos la băi și te rog să transmiți tuturor alor noştri cele mai sincere salutări din partea mea.

Cu dragoste și devotament, al tău fiu ascultător,
T.

VIII

Într-adevăr, miezul verii din acel an fu însuflețit și sărbătoresc în casa

Buddenbrook.

La sfîrşitul lui iulie Thomas se întoarse în Mengstrasse şi, la fel cu ceilalţi domni reţinuţi de treburi în oraş, se duse de cîteva ori să-şi vadă familia la mare, în timp ce Christian îşi petrecu acolo toată vacanţa, plîngîndu-se mereu de o durere vagă în piciorul stîng pe care doctorul Grabow nu prea ştia cum s-o trateze şi la care, tocmai de aceea, Christian se gîndea cu atît mai stăruitor.

– Nu e, propriu-zis, o durere… n-o poţi numi astfel, explica el cu greutate, frecîndu-şi piciorul cu mîna, încreţindu-şi nasul mare şi plimbîndu-şi privirile în toate părţile. E un chin, un chin neîntrerupt, surd şi neliniştitor în tot piciorul… şi asta pe partea stîngă unde e şi inima… Ciudat… foarte ciudat, găsesc. Tu ce crezi, Tom?…

– Da, da… spunea Tom. Dar acum stai, ai linişte şi faci băi.

Apoi Christian cobora la mare să spună anecdote vilegiaturiştilor şi toată plaja începea să răsune de rîsete; sau intra la cazino, să joace la ruletă cu Peter Döhlmann, unchiul Justus, doctorul Giesecke şi cîţiva petrecăreţi de la Hamburg.

Iar consulul Buddenbrook şi Tony, ca totdeauna cînd erau la Travemünde, se duceau să-i vadă pe bătrînii Schwarzkopf.

– Bună ziua poftim, *m'am* Grünlich! strigă comandantul, şi de bucurie începu să vorbească în *Plattdeutsch.* Ei, vă mai aduceţi aminte? A curs ceva apă pe Trave de atunci… Şi erau nişte zile frumoase… ce vremuri!… Morten al nostru e doctor de mult la Breslau; are o clientelă pe cinste, ştrengarul…

Doamna Schwarzkopf lipăi de colo pînă colo, făcu cafeaua, apoi se aşezară cu toţii la masă, în veranda verde, ca pe vremuri… atît numai că acum aveau cu zece ani mai mult, Morten şi mica Meta, care se măritase cu primarul din Haffkrug, erau departe, comandantul, care avea părul alb de tot şi era cam surd, ieşise la pensie; nevastă-sa încărunţise de asemenea binişor, iar *madame* Grünlich nu mai era o gîscă, ci cunoştea viaţa, ceea ce n-o împiedica să mănînce cantităţi considerabile de miere de faguri, repetînd întruna:

– E un produs natural şi curat, ştii cel puţin ce înghiţi.

Pe la începutul lui august, însă, familia Buddenbrook, ca şi majoritatea celorlalţi vilegiaturişti, se întoarse în oraş şi în curînd sosi mult aşteptata clipă cînd, aproape în acelaşi timp, pastorul Tiburtius, venind din Rusia, şi familia Arnoldsen, venind din Olanda, se adunară în Mengstrasse pentru o vizită mai lungă.

Frumoasă a fost scena cînd pentru întîia dată consulul îşi conduse logodnica în salonul cu peisaje în faţa bătrînei doamne Buddenbrook care, cu braţele deschise, cu capul înclinat într-o parte, făcu cîţiva paşi în întîmpinarea ei. Gerda – acum o femeie înaltă şi voinică – păşea cu o graţie mîndră şi sigură pe covorul luminos. Cu părul ei greu, de un roşu-închis, cu ochii căprui, foarte apropiaţi unul de altul, încercuiţi de umbre fine viorii, cu dinţii ei laţi şi sclipitori pe care-i arăta zîmbind, cu nasul drept şi energic şi cu gura nobil arcuită, fata aceasta de douăzeci şi şapte de ani era o frumuseţe elegantă, stranie, fermecătoare şi misterioasă. Faţa ei albă şi mată era cam trufaşă; totuşi

ea şi-o înclină cînd doamna Buddenbrook îi cuprinse cu blîndeţe şi gingăşie capul în mîini şi îi sărută fruntea imaculată ca zăpada.

– Da, fii binevenită în casa şi în familia noastră, scumpa, frumoasa, binecuvîntata mea fată, zise ea. Ai să-l faci fericit… parcă nu văd de pe acum cît îl faci de fericit?

Şi cu braţul drept îl trase spre ea şi pe Thomas, ca să-l sărute.

Niciodată n-a fost mai multă veselie şi însufleţire – decît, poate, pe vremea bunicului – în casa încăpătoare care putea să-i primească fără greutate pe toţi musafirii. Numai pastorul Tiburtius îşi alesese, din modestie, o odaie în clădirea din fund, lîngă sala de biliard; ceilalţi: domnul Arnoldsen, un om sprinten şi plin de haz, care se apropia de şaizeci de ani, cu o barbă ascuţită, căruntă şi cu o vioiciune plăcută în toate gesturile lui, fata lui mai mare care părea suferindă, ginerele său, un om elegant şi de viaţă, pe care Christian îl conduse prin oraş şi la club, şi în sfîrşit Gerda, îşi împărţiră între ei odăile libere de la parter, de lîngă galeria cu coloane, de la etajul întîi…

Antonie Grünlich se simţea mulţumită că pentru moment Sievert Tiburtius era singura faţă bisericească în casa Buddenbrook… mai mult decît mulţumită! Logodna fratelui adorat, faptul că tocmai prietena ei, Gerda, era aleasa lui, strălucirea acestei partide care învăluia într-o nouă lumină numele familiei şi al firmei, zestrea de 300 000 de mărci de care se vorbea în şoaptă, gîndul la ce avea să spună oraşul, ce vor spune celelalte familii şi mai ales Hagenströmii… totul contribuia să o ţină într-o veşnică stare de încîntare. O îmbrăţişa pe viitoarea ei cumnată cel puţin de trei ori pe ceas, cu pasiune…

– O, Gerda, exclama ea, dac-ai şti cît te iubesc! Totdeauna te-am iubit! Ştiu că tu nu mă poţi suferi, totdeauna m-ai urît, dar…

– Vai de mine, Tony, o întrerupea domnişoara Arnoldsen, de ce să te urăsc? Ce rău mi-ai făcut tu la urma urmei, te întreb?

Totuşi, din cine ştie ce pricini, poate numai şi numai dintr-o nemăsurată bucurie şi din simpla plăcere de a vorbi, Tony o ţinea una şi bună că Gerda a urît-o totdeauna, dar că, în schimb, ea – şi aici ochii i se umpleau de lacrimi – n-a răspuns decît cu dragoste la această ură. Apoi îl lua la o parte pe Thomas şi îi spunea:

– Ai făcut bine, Tom, Doamne Dumnezeule, ce bine ai potrivit-o! Ce păcat că *tata* n-a apucat să vadă… îţi vine să urli, nu altceva! Multe pete se şterg prin acest pas al tău… în primul rînd întîmplarea cu individul al cărui nume nu-mi place să-l rostesc…

În clipa următoare, însă, o lua pe Gerda într-o odaie liberă şi îi povestea de-a fir-a-păr toată căsnicia cu Bendix Grünlich. Sporovăia ceasuri întregi şi despre anii de la pension, despre taifasurile lor din serile de atunci, despre Armgard von Schilling din Mecklemburg şi despre Eva Ewers din München… De Sievert Tiburtius şi de logodna lui cu Clara nu se sinchisea aproape deloc; dar lor nici că le păsa. Stăteau toată ziulica mînă în mînă şi vorbeau liniştit şi serios despre un viitor frumos.

Fiindcă anul de doliu nu trecuse încă, cele două logodne se celebrară numai

în familie. Totuşi, Gerdei Arnoldsen i se duse destul de repede faima în oraş: la bursă, la club, la Teatrul Municipal, în societate, persoana ei era principalul subiect de conversaţie… „Tip-top", ziceau libertinii plescăind din limbă, căci aceasta era ultima expresie de la Hamburg hărăzită pentru tot ce era deosebit de ales, fie că era vorba de o marcă de vin roşu, de o ţigară, de o masă, sau de o ispravă în materie de negoţ. Dar printre cetăţenii cuminţi, cinstiţi şi cu principii solide, se găseau destui care clătinau din cap.

– Ciudat… Toaletele acestea, părul acesta, ţinuta, faţa aceasta… puţin cam prea ciudat, într-adevăr.

Negustorul Sörenson îşi dădu astfel cu părerea:

– Are ceva nu ştiu cum, şi întorcîndu-se într-o parte se strîmbă, parc-ar fi fost la bursă şi cineva i-ar fi făcut o ofertă nu tocmai curată.

Dar era vorba de consulul Buddenbrook… Şi i se potrivea… Cam cu ifose acest Thomas Buddenbrook, cam… altfel, altfel chiar decît înaintaşii lui. Lumea ştia, mai ales postăvarul Benthien ştia, că Thomas îşi comanda la Hamburg nu numai toate obiectele de îmbrăcăminte fine, de modă nouă – şi din fiecare avea neobişnuit de multe, pardesiuri, redingote, pălării, jiletci, pantaloni, cravate – ci şi rufăria. Se ştia chiar că îşi schimba zilnic cămaşa, uneori chiar de două ori pe zi, şi că îşi parfuma batista şi mustăţile lungi a la Napoleon al III-lea. Şi toate acestea le făcea, nu de dragul firmei şi pentru a se înfăţişa la înălţime – casa *Johann Buddenbrook* nu avea nevoie de aşa ceva – ci dintr-o înclinare personală spre rafinamente aristocratice… sau cum dracu să le mai spui! Pe urmă citatele acelea din Heine şi din alţi poeţi cu care îşi împănează discursurile chiar cînd e vorba de chestiunile cele mai practice, de probleme comerciale sau municipale… Şi acum femeia aceasta!… Hotărît lucru, chiar în el, în consulul Buddenbrook era „ceva cam nu ştiu cum"… dar acest fapt nu putea fi amintit, firește, decît cu cel mai mare respect, avînd în vedere că familia lui se bucura de o deosebită stimă, firma avea o reputaţie mai presus de orice critică şi şeful ei era un om inteligent, amabil, care iubea oraşul şi desigur că avea să-l mai slujească cu succes… şi orice s-ar spune, partida e a naibii de grozavă, se vorbea de o sută de mii de taleri în cap… Deşi… Şi printre cucoane erau unele care o găseau pe Gerda Arnoldsen pur şi simplu *neroadă,* şi e de notat că vorba „nerod" avea un sens de gravă condamnare.

Dar era un om care, din clipa cînd o zărise pentru întîia dată pe stradă, o venera cu o înverşunată însufleţire pe logodnica lui Thomas Buddenbrook, şi acesta era misitul Gosch.

– Hah! exclama la club sau la corporaţia armatorilor în timp ce îşi ridica paharul de punci, schimonosindu-şi cu o mimică fioroasă faţa de intrigant. Ce femeie, domnii mei! Hera şi Afrodita, Brunhilda şi Melusina în una şi aceeaşi persoană… Hei, viaţa e totuşi frumoasă! adăuga pe neaşteptate şi nici unul dintre cetăţenii ce şedeau în jurul lui, pe băncile de lemn grele şi sculptate, din vechea casă a armatorilor, sub machetele de corăbii cu pînze şi sub peştii dolofani ce atîrnau din tavan, nici unul dintre aceşti cetăţeni ce-şi sorbeau în tihnă halbele nu înţelegea ce însemna apariţia Gerdei Arnoldsen în viaţa modestă dar dornică de aventuri extraordinare a misitului Gosch…

Neavînd obligații, cum s-a mai spus, să facă festivități deosebite, mica societate din Mengstrasse se bucura cu atît mai mult de răgazul de a se cunoaște mai de aproape. Sievert Tiburtius povestea, ținînd mîna Clarei într-a sa, despre părinții lui, despre tinerețea lui și despre planurile-i de viitor. Cei din familia Arnoldsen istoriseau despre arborele lor genealogic, ale cărui rădăcini erau la Dresda și din care numai cea a lor fusese transplantată în Țările de Jos. Apoi *madame* Grünlich cerea cheile biroului din odaia cu peisaje și aducea, cu multă gravitate, mapa cu hîrtiile familiei, în care Thomas nu uitase să însemne ultimele evenimente. Antonie vorbea cu un aer important de istoria familiei Buddenbrook, începînd cu croitorul din Rostock, care la vremea lui fusese un om foarte înstărit, citea vechi poezii festive:

Iscusința o știm una
Cu frumusețea pe pămînt,
Precum Venus lîngă mîna
Lui Vulcan, asemeni sînt.

și privind spre Tom și Gerda clipea din ochi, jucîndu-și limba pe buza superioară. Din respect pentru istorie, ea nu ar fi trecut sub tăcere pentru nimic în lume nici amestecul în povestea familiei a unui individ al cărui nume de altfel nu-i plăcea să-l rostească…

Iar joi, la orele patru, soseau oaspeții obișnuiți. Venea Justus Kröger și nevastă-sa, fire slabă, cu care el trăia într-o veșnică neînțelegere pentru că dînsa îi trimitea întruna bani în America lui Jakob, fiul dezmățat și dezmoștenit… (Economisea chiar și din gologanii pentru coșniță și împreună cu bărbatul său nu mîncau aproape decît papară de hrișcă; toate încercările lui, însă, de a o opri erau zadarnice.) Veneau doamnele Buddenbrook din Breite Strasse care, din dragoste pentru adevăr, se simțeau obligate să constate că Erika Grünlich tot n-a mai crescut, că seamănă tot mai tare cu tatăl său, escrocul, și că logodnica consulului e pieptănată *destul* de bătător la ochi… Venea și Sesemi Weichbrodt, care se ridica în vîrful picioarelor și, plescăind ușor din buze, o săruta pe frunte pe Gerda, spunîndu-i mișcată:

– Fii fericită, copil *bon!*

La masă, domnul Arnoldsen rostea în cinstea logodnicilor unul dintre toasturile lui spirituale și pline de fantezie, apoi, în timp ce lumea lua cafeaua, el cînta la vioară ca un țigan, cu un temperament, o pasiune și o virtuozitate… dar și Gerda își aducea vioara Stradivarius de care nu se despărțea niciodată și se strecura cu dulcea-i cantilenă printre pasajele lui; interpretau duete maiestuoase în salonul cu peisaje, lîngă armoniu, în același loc unde odinioară bunicul consulului își cînta din flaut micile melodii grațioase.

– Sublim! exclama Tony, răsturnîndu-se în fotoliul ei. Doamne, ce sublim e! și, grav, încet, plină de importanță, cu ochii în tavan, ea continua să dea glas impresiilor ei vii și sincere… Ei, știți, așa e viața… nu oricine are parte de un asemenea dar! Mie nu mi-a hărăzit cerul așa ceva, deși, știți, l-am implorat în atîtea nopți… Eu sînt o gîscă, o proastă… da, Gerda, lasă-mă să-ți spun… Sînt mai bătrînă și cunosc viața… Poți să-i mulțumești Creatorului în fiecare zi, în genunchi, pentru că ești o ființă atît de binecuvîntită…!

– Binecuvînt*a*tă, o corectă Gerda, rîzînd cu dinții ei frumoși, albi și lați.

Mai tîrziu se adunau iar cu toții laolaltă, ca să chibzuiască împreună ce au de făcut în viitorul apropiat și să mănînce peltea de struguri. La sfîrșitul lunii, sau la începutul lui septembrie – aceasta era hotărîrea la care se opriră – atît Sievert Tiburtius cît și familia Arnoldsen aveau să se întoarcă în țările lor. Îndată după Crăciun se va celebra, în galeria coloanelor, cu tot fastul cuvenit, cununia Clarei; iar nunta de la Amsterdam la care, „cu voia lui Dumnezeu", avea de gînd să ia parte și doamna consul, va fi amînată pînă la începutul anului următor pentru a avea răgaz să se odihnească o vreme cu toții. Thomas încercă să se împotrivească, dar în zadar.

– Te rog, spuse doamna consul așezîndu-și palma pe brațul lui… Sievert are întîietate!…

Pastorul și logodnica lui renunțară la călătoria de nuntă. Gerda și Thomas, însă, se înțeleseră să cutreiere Nordul Italiei pînă la Florența. Urmau să lipsească vreo două luni; în timpul acesta Antonie, împreună cu tapițerul Jacobs din Fischstrasse, trebuia să pregătească drăgălașa căsuță din Breite Strasse, proprietatea unui burlac retras la Hamburg, pentru cumpărarea căreia consulul ducea de cîtva timp tratative. O, Tony va face treabă bună.

– Veți avea o locuință *elegantă,* spuse ea, și de acest lucru toți erau convinși.

Cu picioare subțiri și strîmbe, cu nasul mare, Christian se plimba în sus și-n jos prin încăperea în care două perechi de logodnici se țineau de mînă și în care nu se vorbea decît de căsătorie, de trusou, de călătorii de nuntă. Simțea o durere în piciorul stîng, o durere nelămurită, și cu ochii lui mici, rotunzi, pierduți în fundul capului privea cînd la unul, cînd la altul, serios, neliniștit, îngîndurat. În sfîrșit, cu accentul lui Marcellus Stengel, el se adresă sărmanei lui verișoare care ședea în mijlocul acestor fericiți, bătrînicioasă, tăcută, uscățivă și flămîndă, deși abia se sculase de la masă.

– Ei, Thilde, în curînd o să ne căsătorim și noi: se-nțelege… fiecare în parte.

IX

Cam peste vreo șapte luni consulul Buddenbrook se întorcea cu nevasta sa din Italia. Zăpada de martie acoperea încă strada cînd, la ora cinci după-amiază, trăsura se opri în dreptul casei cu fațadă simplă, vopsită în ulei. Cîțiva copii, ba chiar și cîțiva cetățeni în toată firea se opriră în drum să-i vadă pe călători coborînd. Doamna Antonie Grünlich stătea în ușa casei, mîndră de pregătirile pe care le făcuse, iar îndărătul ei, gata de asemenea pentru a-i primi, cu bonete albe, cu brațele goale și în rochii groase, vărgate, așteptau cele două slujnice pe care Tony le alesese cu multă pricepere pentru cumnată-sa.

Înfierbîntată de atîta treabă și de bucurie, ea coborî grăbită treptele joase și, îmbrățișîndu-i, îi trase în vestibul pe Thomas și pe Gerda care, îmbrăcați în blănuri, coborîseră din trăsura încărcată cu bagaje.

– Bine ați venit, bine ați venit, fericiților care ați umblat peste țări și mări. Ați văzut casa? Are acoperișul sprijinit pe coloane?… Gerda, te-ai făcut și mai

frumoasă, vino-ncoace, dă-mi voie să te sărut… nu, şi pe gură… aşa! Bună ziua, bătrîne Tom, na şi ţie o sărutare. Marcus mi-a spus că totul a mers foarte bine cît ai lipsit. Mama vă aşteaptă în Mengstrasse, dar mai întîi odihniţi-vă… Vreţi un ceai? Vreţi să faceţi baie? Totul e gata. N-o să aveţi de ce vă plînge. Jacobs şi-a dat toată silinţa, iar eu am făcut de asemenea tot ce am putut.

Intrară împreună în hol în timp ce, cu ajutorul vizitiului, fetele cărară bagajele în casă.

– Odăile acestea de jos n-o să le prea întrebuinţaţi deocamdată, spuse Tony. Deocamdată… repetă, jucîndu-şi vîrful limbii pe buza superioară. Asta de aici e foarte drăguţă, adăugă apoi, deschizînd o uşă la dreapta, lîngă intrare. Are şi iederă la fereastră… Mobilă simplă… stejar. În fund, de partea cealaltă a coridorului, e una mai mare. Aici la dreapta e bucătăria şi camera… Dar să mergem sus; o, vreau să vă arăt tot!

Urcară scara largă, acoperită cu un covor lat, roşu-închis. Sus, îndărătul unei uşi cu geamuri, era un coridor îngust. Spre acest coridor dădea sufrageria cu o masă rotundă, grea, pe care clocotea samovarul; un tapet de culoare roşie-închisă – imitaţie de damasc – acoperea pereţii, de-a lungul cărora erau aşezate scaunele de nuc sculptat, cu împletitură de trestie, şi un bufet masiv. Mai era şi o odaie de toate zilele, plăcută, tapetată cu postav cenuşiu, despărţită doar prin nişte draperii de un salon îngust, mobilat cu fotolii îmbrăcate în rips cu dungi verzi. La capătul salonaşului se afla un balconaş. Un sfert din tot etajul era însă ocupat de o sală mare cu trei ferestre. Apoi trecură în dormitor.

Odaia de dormit, cu perdele înflorate şi cu paturi solide de mahon, era pe partea dreaptă a coridorului. Tony, însă, se duse în fund, spre o uşiţă mascată, apăsă clanţa şi le arătă drumul spre scara în spirală ce cobora la subsol: la odaia de baie şi la camerele servitoarelor.

– E drăguţ aici! Aici vreau să rămîn, zise Gerda şi cu un oftat uşor se cufundă în fotoliul de lîngă pat.

Consulul se aplecă spre ea şi o sărută pe frunte.

– Obosită? E adevărat că şi eu aş vrea să mă spăl puţin.

– Iar eu o să văd de ceai, spuse doamna Grünlich. Vă aştept în sufragerie…

Şi ieşi.

Ceaiul aburea în ceştile de Meissen cînd Thomas intră în sufragerie.

– Iată-mă, spuse el. Gerda ar vrea să se mai odihnească o jumătate de ceas. O doare capul. Pe urmă o să mergem în Mengstrasse… Toată lumea e bine, dragă Tony? Mama, Erika, Christian?… dar acum, continuă cu un gest de nespusă amabilitate, cele mai sincere mulţumiri, şi din partea Gerdei, pentru atîta osteneală, scumpa mea. Ce frumos ai rînduit totul! Nu lipsesc decît cîţiva palmieri în balcon pentru nevastă-mea, iar eu o să mă îngrijesc de cîteva picturi în ulei mai ca lumea… Dar acum povesteşte-mi, cum îţi merge, ce ai făcut tot timpul?

Trăsese aproape de el scaunul Antoniei şi, în timp ce stăteau de vorbă, îşi sorbea încet ceaiul, ronţăind un biscuit.

– Ah, Tom, răspunse ea, ce să fac? Viaţa mea s-a dus…

– Prostii, Tony! Viaţa ta!… Dar ne plictisim şi încă destul de tare, nu-i aşa?

– Da, Tom, mă plictisesc de moarte. Uneori îmi vine să urlu de plictiseală. Alergăturile cu locuința asta mi-au făcut plăcere și n-ai să crezi cît mă bucur că v-ați întors… Dar acasă, știi, nu-mi place să stau; să mă ierte Dumnezeu, poate că păcătuiesc. Am treizeci de ani, dar asta nu e o vîrstă la care să mă pot împrieteni la cataramă cu ultima Himmelsbürger, cu surorile Gerhardt, sau cu vreunul dintre oaspeții în veșminte întunecate ai mamei, care golesc cămările văduvelor… Nu cred în ei Tom, sînt niște lupi îmbrăcați în blană de oaie… Neam de vipere… Toți sîntem oameni slabi, cu inima păcătoasă, dar cînd unul dintre aceștia mă privește de sus, compătimindu-mă ca pe un biet copil rătăcit, îmi vine să-i rîd în nas. Totdeauna am fost de părere că oamenii sînt egali și că nu-i nici o nevoie de mijlocitori între noi și bunul Dumnezeu. Tu cunoști și principiile mele politice. Vreau ca în raport cu Statul, cetățeanul…

– Va să zică te simți cam singură, da? întrebă Tom, ca s-o aducă la făgaș. Dar ascultă, o ai totuși pe Erika.

– Da, Tom, și îmi iubesc copilul din toată inima, deși o anumită persoană pretindea că nu mi-s dragi copiii… Dar, vezi tu… îți vorbesc deschis, eu sînt femeie cinstită, ce am pe inimă am și pe limbă, și nu-mi plac vorbele mari…

– Foarte drăguț din partea ta, Tony.

– Pe scurt, ceea ce mă întristează e că fetița îmi amintește prea tare de Grünlich… și verișoarele din Breite Strasse spun că-i seamănă grozav de mult… Și apoi cînd o văd, trebuie să mă gîndesc mereu; „Ești o femeie bătrînă, fata a crescut, viața ta s-a dus. Ai trăit și tu cîțiva ani, dar de acum poți să tot stai pînă la vîrsta de șaptezeci sau optzeci de ani și s-o asculți pe Lea Gerhardt citind." Gîndul acesta mă mîhnește atît de tare, Tom, că uite mi se pune un nod în gît. Fiindcă mă simt încă grozav de tînără, Tom, și mi-e dor să mă bucur din nou de viață… în sfîrșit, nu numai în casă, dar nicăieri în oraș nu prea mă simt în largul meu, căci să nu crezi că am orbul găinilor și nu văd ce se petrece în jurul meu; m-am deșteptat și am doi ochi sănătoși. Sînt o femeie divorțată și lumea mă face să simt acest lucru, e cît se poate de limpede. Crede-mă, Tom, totdeauna m-a chinuit gîndul că, deși fără vina mea, am pătat totuși numele nostru. Poți să faci orice ai face, poți să cîștigi parale, să fii întîiul în tot orașul, lumea tot va zice: „Da… dar soră-sa e divorțată…". Julchen Möllendorpf, născută Hagenström, nu mă salută pe stradă… eh, e o gîscă… dar așa se întîmplă cu toate familiile… Și totuși, Tom, nu *pot* pierde nădejdea că totul se mai poate îndrepta! Sînt încă tînără… Și destul de frumușică încă, nu? Mama n-o să-mi mai poată da o dotă mare, dar oricum, va fi o sumă acceptabilă. Dacă m-aș mărita din nou? Sincer vorbind, Tom, asta e dorința mea cea mai vie… În felul acesta totul s-ar liniști, s-ar șterge pata… Doamne, dacă m-aș putea face o partidă demnă de numele nostru, dacă m-aș vedea din nou la casa mea!… Crezi oare că e cu desăvîrșire exclus?

– Ferească sfîntul, Tony! Cum o să cred una ca asta? Totdeauna m-am gîndit la așa ceva. Dar înainte de toate cred că trebuie să ieși o vreme de aici, să te distrezi, ai nevoie de puțină schimbare.

– Tocmai! se grăbi să confirme Tony. Ei și-acum trebuie să-ți povestesc o istorie.

Foarte mulțumit de această propunere, Thomas se răsturnă în fotoliu. Era la a doua țigară. Se însera.

– Ei bine, în timpul cît ați lipsit, era cît pe ce să iau un post. Un post de damă de companie la Liverpool! Găseşti că ar fi fost revoltător?… Dar oricum, cam îndoielnic, nu?… Da, da, ar fi fost, probabil, nedemn de noi. Dar aveam o poftă atît de arzătoare să ies de aici!… Pe scurt, planurile mele s-au năruit. Am trimis doamnei fotografia, iar ea a fost nevoită să renunțe la serviciile mele, găsind că sînt prea frumoasă şi dînsa are un băiat mare. „Sînteți prea frumoasă", mi-a scris ea, hahaha, în viața mea n-am făcut atîta haz.

Rîdeau amîndoi din toată inima.

– Dar acum am altceva în perspectivă, continuă Tony. Am primit o invitație; Eva Ewers mă poftește la München… da, o cheamă Eva Niederpaur şi bărbatul ei e directorul unei fabrici de bere. Ei, Eva m-a rugat să-i fac o vizită şi am de gînd să răspund cît de curînd acestei invitații. Firește, Erika n-ar putea veni cu mine. O s-o dau în pension la Sesemi Weichbrodt. Acolo o să fie îngrijită de minune. Ai ceva împotrivă?

– Absolut nimic. În orice caz ai nevoie să mai faci şi tu cunoştințe noi.

– Da, asta e! spuse ea cu recunoştință. Dar tu, Tom?… Eu vorbesc întruna despre mine, femeie egoistă ce sînt! Acum e rîndul tău să-mi povesteşti. Doamne, ce fericit trebuie să fii!

– Da, Tony, răspunse el cu convingere. Se făcu o mică pauză. Tom suflă fumul peste masă, apoi continuă: întîi şi întîi, îmi pare foarte bine că sînt căsătorit şi că mi-am întemeiat un cămin. Tu mă cunoşti: nu prea eram făcut pentru viața de holtei. Orice viață de burlac e însoțită de un gust particular de izolare, de haimanalîc, iar eu am oarecare ambiție, precum ştii. Şi nu găsesc că am ajuns la capătul carierei nici din punct de vedere comercial, şi – să zicem în glumă – nici din punct de vedere politic… dar un bărbat nu cîştigă cu adevărat încrederea lumii decît cînd este stăpîn în casă şi tată. Şi totuşi, puțin a lipsit să fie altfel, Tony… Eu sînt cam cusurgiu. Multă vreme am crezut că n-o să pot găsi o femeie pe potriva mea. Dar cînd am văzut-o pe Gerda m-am hotărît pe loc. Mi-am dat seama numaidecît că ea este unica, ea singură… deşi ştiu că în oraş pe mulți îi supără gustul meu. E o ființă minunată, cum, desigur, sînt puține în lume. Firește, e cu totul altfel decît tine, Tony. Tu eşti un suflet mai puțin complicat, dar şi mai natural… Doamna surioara mea are pur şi simplu mai mult temperament, continuă pe un ton mai uşurel. Dar că Gerda are temperament o dovedește îndeajuns vioara ei. Uneori, însă, ştie să fie şi rece… Pe scurt, nu poți s-o judeci după criterii obişnuite. E o fire de artist, o ființă aparte, enigmatică, fermecătoare…

– Da, da, zise Tony.

Îl ascultase cu seriozitate şi atenție pe fratele său. Cum nu se gîndiseră să aprindă lampa, întunericul năpădise întreaga încăpere.

În clipa aceea se deschise uşa dinspre coridor şi, învăluită în umbrele amurgului, o siluetă înaltă se opri în fața lor, în rochie de casă din pichet alb ca zăpada, ce cădea în falduri unduioase. Părul greu, roşu-întunecat, îi cuprindea ca într-un chenar fața palidă şi în colțurile ochilor căprui şi foarte apropiați

stăruiau umbre viorii.

Era Gerda, mama viitorilor Buddenbrook.

Partea a șasea

I

Thomas Buddenbrook își lua micul dejun aproape totdeauna singur în frumoasa sufragerie, fiindcă nevastă-sa nu obișnuia să părăsească decît foarte tîrziu odaia de dormit, din pricină că înainte de masă suferea adesea de dureri de cap sau nu se simțea bine în general. Apoi consulul pleca numaidecît în Mengstrasse, fiindcă birourile firmei rămăseseră tot acolo. A doua gustare o lua deci la mezanin cu maică-sa, cu Christian, cu Ida Jungmann, și astfel, cu Gerda nu se mai întîlnea decît la ora patru, cînd prînzeau.

Forfota din birouri continua să dea viață și mișcare parterului, dar etajele vastei case din Mengstrasse erau goale și părăsite de-a binelea. Mica Erika fusese primită ca elevă internă în pensionul domnișoarei Weichbrodt, iar sărmana Klothilde se mutase, cu cele patru-cinci piese de mobilă pe care le avea, într-o pensiune ieftină, la văduva unui profesor de gimnaziu, o oarecare doamnă doctor Krauseminz. Chiar și Anton, valetul, părăsise casa și trecuse la tinerii stăpîni, unde era mai multă nevoie de el, și cînd Christian zăbovea la club, la ora patru doamna consul împreună cu domnișoara Jungmann se așezau singure la masa rotundă, care nu mai trebuia lungită nici măcar cu o singură scîndură, și care se pierdea în acest templu vast al ospețelor, împodobit cu statui de zei.

Odată cu moartea consulului Johann Buddenbrook, în Mengstrasse se stinsese viața de societate și în afară de cutare sau cutare pastor, stăpîna casei nu mai primea alți musafiri decît pe membrii familiei care se reuneau la dînsa în fiecare joi. În schimb Thomas și Gerda dăduseră primul lor dineu, un dineu servit în sufragerie și în odaia de toate zilele, cu bucătăreasă și chelneri aduși din oraș și cu vinuri marca Kistenmaker; ospățul începuse la ora cinci, dar la unsprezece noaptea mirosul bucatelor și zarva umpleau încă toată casa; fuseseră invitate familiile Langhals, Hagenström, Huneus, Kistenmaker, Oeverdieck și Möllendorpf, negustori și intelectuali, oameni căsătoriți și libertini, seara încheindu-se cu *whist* și o copioasă audiție muzicală. La bursă, o săptămînă întreagă, se vorbi în termenii cei mai elogioși despre acest eveniment. Toată lumea recunoștea, fără doar și poate, că tînăra soție a consulului știe să primească… În seara aceea, rămînînd singur cu ea în odăile luminate de lumînări arse aproape pînă la capăt, printre mobilele împinse în toate părțile, în abureala grea și dulceagă de bucate alese, de parfumuri, de vinuri, de cafea, de țigări și de flori, consulul îi strînse mîinile și îi spuse:

– Foarte bine, Gerda! Nu ne-am făcut de rușine, și asta e foarte important… N-am nici un chef să-mi prăpădesc vremea cu baluri, să văd tineri țopăind; de

altfel pentru aşa ceva nici nu avem loc destul. Dar oamenii serioşi trebuie să se simtă bine la noi. Un astfel de ospăţ costă ceva mai mult… dar nu sînt bani aruncaţi.

– Ai dreptate, răspunse ea, aşezîndu-şi dantelele prin care transpărea pieptul cu reflexe de marmură. Şi mie-mi plac mai mult dineurile decît balurile. Un dineu are ceva foarte liniştitor… Astăzi după-amiază am făcut muzică şi m-am simţit cam nu ştiu cum… Acum creieri-mi sînt atît de amorţiţi, încît ar putea să trăsnească chiar, fără să pălesc sau să roşesc.

În aceeaşi zi, la ora unsprezece şi jumătate, cînd consulul se aşează la micul dejun, lîngă maică-sa, ea îi citi următoarea scrisoare:

München, 2 aprilie 1857
Marienplatz nr. 5

Dragă mamă,

Te rog să mă ierţi; e într-adevăr ruşinos că nu ţi-am scris, cu toate că s-a împlinit o săptămînă de cînd mă aflu aici. Sînt grozav de prinsă de tot ce e de văzut în acest oraş – dar despre asta mai tîrziu. Acum aş vrea să ştiu mai întîi dacă vouă, dragii mei, ţie, lui Tom şi Gerdei, Erikăi, lui Christian, Thildei şi Idei vă merge bine; acesta e lucrul de căpetenie.

Ah, cîte lucruri am văzut în zilele acestea!… Pinacoteca, Gliptoteca, Hofbräuhaus, Teatrul regal, bisericile şi cîte altele! O să trebuiască să vă povestesc pe viu grai, că aş muri de oboseală de aş sta să le descriu pe toate. Am făcut şi o plimbare cu trăsura în valea Isarului, iar pentru mîine avem de gînd să plecăm în excursie la Würmsee. Aşa merge întruna; Eva e foarte drăguţă şi domnul Niederpaur, directorul fabricii, e un om plăcut. Stăm în centrul oraşului, într-o piaţă frumoasă cu fîntînă la mijloc, ca la noi în piaţă, şi casa noastră e foarte aproape de Primărie. În viaţa mea n-am văzut o astfel de clădire! E acoperită de sus pînă jos cu tot felul de zugrăveli bălţate, cu sfinţi Gheorghe care răpun zmei, cu chipuri de vechi principi bavarezi în mare ţinută şi cu blazoane. Închipuiţi-vă!

Da, Münchenul îmi place grozav. Se spune că aerul e foarte bun pentru nervi, şi pentru moment, mă simt şi cu stomacul perfect… Beau, cu multă plăcere, cantităţi mari de bere, cu atît mai mult cu cît apa nu prea e bună; dar cu mîncarea nu mă pot împăca: prea puţine zarzavaturi şi prea multă făină, de pildă în aceste sosuri, care sînt o mizerie! Lumea de aici habar n-are ce înseamnă o pulpă de viţel, căci măcelarii ciopîrţesc carnea într-un hal de te apucă jalea cînd o vezi. Şi îmi lipsesc grozav mîncărurile de peşte. Pe urmă e o ţicneală curată să înghiţi mereu la salată de castraveţi şi de cartofi, cu bere! Stomacul meu protestează zgomotos.

De altfel, puteţi să vă închipuiţi cu cîte trebuie să te deprinzi cînd te găseşti într-o ţară străină. Bunăoară banii cu care nu eşti obişnuit sau greutatea de a te înţelege cu oamenii simpli, cu personalul de serviciu, căci pentru ei eu vorbesc prea repede, în schimb, pentru mine graiul lor e o adevărată limbă păsărească – şi apoi catolicismul pe care, precum ştiţi, îl urăsc, îl disprețuiesc…

Aici consulul începu să rîdă, sprijinindu-se cu spatele de canapea şi ţinînd în mînă o felie de pîine presărată cu brînză şi mărar.

– Da. Tom, tu rîzi… zise maică-sa, ciocănind de cîteva ori cu degetul mijlociu faţa de masă, dar mie îmi face mare plăcere să văd că ţine cu tărie la credinţa părinţilor ei şi că gustă fleacurile antievanghelice. Ştiu că din Franţa şi Italia tu ai deprins oarecare simpatie pentru biserica papistăşească, dar asta nu din religiozitate, Tom, ci din altă pricină, şi înţeleg care anume; însă cu toate că trebuie să fim toleranţi, în aceste lucruri gluma şi diletantismul sînt condamnabile în cel mai înalt grad, şi mă voi ruga lui Dumnezeu să vă dea, şi ţie şi Gerdei tale – fiindcă ştiu că nici ea nu are o credinţă prea puternică – să vă dea cu timpul seriozitatea de care aveţi nevoie. O să-i ierţi, desigur, maică-tii această observaţie.

Deasupra fîntînii, pe care o văd de la fereastra mea – continuă bătrîna doamnă Buddenbrook lectura – e o statuie a Sfintei Marii şi uneori i se pune o coroană pe cap; atunci oamenii din popor îngenunchează cu mătăniile în mînă şi se închină. E drăguţ, nu zic, dar scris este: „Intră în chilia ta şi te roagă". Adeseori se văd călugări pe stradă şi au o înfăţişare foarte respectabilă, dar închipuieşte-ţi că ieri, pe Theatinerstrasse a trecut pe lîngă mine, în trăsură, o înaltă faţă bisericească, poate arhiepiscopul, în orice caz era un domn mai în vîrstă. Ei bine, domnul acesta mi-a tras prin gemuleţul trăsurii o ocheadă ca un locotenent de gardă! Ştii, doar, mamă dragă, că nu mă prăpădesc după prietenii tăi, pastorii şi misionarii, dar Trieschke-plîngăreţul e un nimic pe lîngă acest afemeiat prinţ al bisericii.

– Pfui! se opri doamna consul, consternată.

– Asta-i Tony, spuse consulul.

– Cum aşa, Tom?

– Ei, crezi că nu l-a provocat puţin?… aşa ca să-l pună la încercare. O cunosc eu pe Tony! În orice caz „ocheada" aceea a amuzat-o grozav… şi poate că nici bătrînul prelat n-a vrut altceva.

Doamna Buddenbrook nu intră în discuţie pe această temă, ci continuă lectura:

Ieri seară soţii Niederpaur au dat o serată foarte drăguţă, deşi eu n-am putut urmări tot timpul conversaţia şi tonul l-am găsit uneori destul de equivoque. *Era de faţă şi un cîntăreţ de la Opera Regală, care a cîntat lieduri, şi un tînăr pictor care mi-a cerut să-i dau voie să-mi facă portretul, dar l-am refuzat fiindcă propunerea mi s-a părut nelalocul ei. Persoana cu care m-am întreţinut mai cu plăcere este un oarecare domn Permaneder – ai fi crezut vreodată că cineva poate să aibă un astfel de nume? – negustor de hamei, un om plăcut, glumeţ, mai aşezat şi burlac. A fost vecinul meu la masă şi am rămas tot timpul în preajma lui, asta din pricină că era singurul protestant din toată societatea, căci deşi e un bun cetăţean münchenez, familia sa e originară din Nürnberg. M-a asigurat că după nume cunoaşte foarte bine firma noastră, şi îţi poţi închipui, Tom, cîtă*

bucurie mi-a făcut tonul respectuos cu care-mi spunea acest lucru. S-a interesat îndeaproape de noi, întrebîndu-mă cîți frați și surori sîntem și altele. A întrebat și de Erika și chiar de Grünlich. Vine uneori la familia Niederpaur și mîine va merge, probabil, cu noi la Würmsee.

Și acum adio, dragă mamă, nu pot să-ți scriu mai mult. Cu ajutorul lui Dumnezeu, cum spui tu, am să mai rămîn aici trei-patru săptămîni și la întoarcere o să vă povestesc mai pe-ndelete, personal, despre München, căci în scris zău dacă știu cu ce să încep mai întîi. Dar un lucru pot să-ți spun: îmi place foarte mult aici; ceea ce lipsește e doar bucătăreasa pe care s-o înveți să prepare niște sosuri ca lumea. Vezi tu, eu sînt o femeie bătrînă, care mi-am trăit traiul, și nu mai am nimic de așteptat pe pămînt, dar atîta pot să zic, că dacă om trăi și-om fi sănătoși, și dacă mai tîrziu Erika ar vrea să se mărite în acest oraș, eu n-aș avea nimic împotrivă…

De astă dată consulul trebuia să-și întrerupă din nou dejunul; se lăsă pe speteaza canapelei, rîzînd cu poftă.

– E neprețuită, mamă! Cînd vrea să fie șireată e incomparabilă! O ador, pentru că nu e în stare să se prefacă, orice ar fi, chiar la o mie de poște depărtare…

– Da, Tom, spuse doamna Buddenbrook, e un copil bun și ar merita să fie fericită.

Apoi citi scrisoarea pînă la capăt…

II

La sfîrșitul lui aprilie doamna Grünlich se întoarse în casa părintească, și cu toate că lăsa din nou în urma ei o frîntură de viață, cu toate că reîncepea vechea existență și că avea să ia din nou parte la rugăciuni și s-o asculte pe Lea Gerhardt citind, se vedea cît de colo că era veselă și plină de nădejde.

Fratele său, consulul, care venise s-o aștepte la gară – Tony sosise prin Büchen – și care o condusese în oraș cu trăsura, prin Holstentor, nu se putu stăpîni să-i facă un compliment, constatînd că, după Klothilde, tot ea a rămas cea mai frumoasă femeie din familie. Antonie îi răspunse:

– Doamne, ce nesuferit ești, Tom! Cum poți să-ți bați joc în halul ăsta de o femeie bătrînă?…

Totuși, el avea dreptate, *madame* Grünlich se păstra de minune și, văzîndu-i părul blond-cenușiu și des, înfoiat de amîndouă părțile, adus peste urechile mici și prins în creștet cu un pieptene lat de baga, sau expresia dulce a ochilor albaștri-suri, buza ei superioară frumos conturată, ovalul fin și culoarea delicată a feței, nimeni nu i-ar fi dat treizeci de ani, ci douăzeci și trei. Cerceii de aur, foarte eleganți, ce-i atîrnau de urechi, îi purtase cîndva, într-o formă puțin diferită, și bunică-sa. Corsajul ușor, din mătase vaporoasă de culoare închisă, cu revere de atlaz și cu epoleți drepți de dantelă, dădea bustului ei o linie de o moliciune încîntătoare.

Era, cum spuneam, într-o dispoziție excelentă, și joi, cînd consulul Buddenbrook, cu soția sa, domnișoarele Buddenbrook din Breite Strasse, soții Kröger, Klothilde și Sesemi Weichbrodt cu Erika veniră la masă, ea le povesti cu multă vervă despre München, despre bere, despre găluștele înăbușite, despre pictorul care a vrut să-i facă portretul și despre echipajele de la curte care făcuseră o impresie adîncă asupra ei. Pomeni în treacăt și de domnul Permaneder și dacă se întîmpla ca Pfiffi Buddenbrook să-și exprime cînd și cînd părerea că „o fi ea plăcută o călătorie de felul acesta, dar că nu se prea vede nici un rezultat practic", Tony se făcea, cu o demnitate inimitabilă, că n-a auzit nimic, dîndu-și capul pe spate și încercînd în același timp să-și proptească bărbia în piept…

De altfel, luase obiceiul de a alerga pe scări în jos ori de cîte ori auzea clopoțelul de la intrare, să vadă cine a venit. Ce însemna această curiozitate, numai Ida Jungmann putea să știe, guvernanta ei, prietena de încredere de atîția ani, care îi și spunea din cînd în cînd:

– Micuța mea Tony, copil drag, ai să vezi că vine! Doar n-o fi chiar așa de bădăran!…

Toată familia îi era recunoscătoare Antoniei pentru voioșia pe care o răspîndea în jurul ei. Atmosfera din casă avea într-adevăr grabnică nevoie de puțină înviorare, și anume din pricină că raporturile dintre șeful firmei și fratele său mai tînăr nu numai că nu se îmbunătățiseră cu timpul ci, dimpotrivă, se înrăutățiseră într-un mod întristător. Ca mamă, doamna consul urmărea cu inima mîhnită mersul lucrurilor, și numai cu multă bătaie de cap izbutea să mențină pacea între ei… Ea îl îndemna mereu pe Christian să-și vadă mai stăruitor de birou, dar acesta îi răspundea printr-o tăcere distrată, în timp ce avertismentele fratelui său le primea rușinat, gînditor, cu o neliniștită seriozitate, fără obiecții, și cîteva zile se ocupa într-adevăr cu ceva mai mult zel de corespondența engleză. Dar în sufletul lui Thomas disprețul și mînia față de fratele său creștea zi de zi și acest sentiment nu era micșorat de faptul că Christian primea aceste manifestări ocazionale fără împotrivire, cu priviri ce rătăceau de jur împrejur, neliniștite, îngîndurate.

Munca încordată pe care Thomas o desfășura și starea nervilor săi nu-i dădeau răgaz să asculte cu răbdare sau interes amănuntele insistente pe care Christian le dădea în legătură cu diversele simptome ale bolilor lui, și în fața maică-sii și a surorii sale le numea cu năduf „rezultate neroade ale unei respingătoare autoanalize".

Durerea, acea durere vagă pe care o simțea în piciorul stîng, cedase de cîtva timp, în urma aplicării mai multor leacuri externe, dar greutățile de deglutiție reveneau încă des la masă și, de curînd, se adăugă și o trecătoare dificultate de respirație, un început de astmă pe care o săptămînă de zile Christian o crezuse tuberculoză, și, încrețindu-și nasul, se căznea să-i descrie cît mai amănunțit natura și efectele. Cerură sfatul doctorului Grabow. Acesta constată că inima și plămînii funcționează foarte bine, iar accesele intermitente de sufocare provin dintr-o lenevire a unor mușchi și pentru înlesnirea respirației prescrise în primul rînd întrebuințarea unui evantai și în al doilea rînd un praf verzui, ce

trebuia aprins, iar fumul lui aspirat. Christian întrebuința evantaiul și la birou, iar cînd șeful îi făcu observație, el răspunse că la Valparaiso din pricina căldurii toți funcționarii aveau cîte un evantai.

– Johnny Thunderstorm… Dumnezeule!

Dar într-o zi, după ce se foise neliniștit și grav un răstimp pe scaun, își scoase și praful din buzunar și făcu un fum atît de puternic și cu un miros atît de greu încît mai mulți funcționari începură să tușească, iar domnul Marcus se îngălbeni de-a binelea… Războiul izbucni pe față, se iscă un scandal, o ceartă înspăimîntătoare care ar fi dus la o ruptură imediată, dacă doamna Buddenbrook nu i-ar fi potolit, dacă prin cuvintele sale chibzuite ea n-ar fi adus încă odată lucrurile pe făgașul cel bun.

Dar asta nu era totul. Consulul nu vedea cu ochi buni nici viața pe care Christian o ducea în afara casei, mai ales în compania avocatului doctor Giesecke, fostul lui camarad de școală. Nu fusese nici el, Thomas, ușă de biserică și nu înțelegea să strice cheful nimănui. Își aducea aminte fără îndoială, de păcatele tinereților și știa prea bine că orașul său natal, acest port comercial, unde cetățenii atît de respectabili în ce privește afacerile treceau pe străzi cu niște aere de incomparabilă onorabilitate, izbind cu vîrful bastoanelor în trotuar, nu era deloc patria moralității imaculate. Pentru zilele petrecute pe scaunele de birou, oamenii se despăgubeau nu numai prin mîncări suculente și vinuri grele… Dar un văl gros de corectitudine burgheză acoperea aceste compensații, și dacă pentru consulul Buddenbrook suprema lege era „păstrarea aparențelor", de fapt el nu făcea decît să împărtășească concepția de viață a concetățenilor săi. Avocatul Giesecke era dintre „intelectualii" ușor adaptabili la felul de viață a „negustorilor", dar în același timp se număra și printre „libertinii" notorii, lucru pe care nici nu-l ascundea. Însă, la fel cu ceilalți oameni de viață care voiau să trăiască în tihnă, el știa să-și dea un aer corect, să se ferească de scandal, să păstreze, în materie de principii politice și profesionale, reputația unei seriozități incontestabile. Nu de mult fusese dată publicității logodna lui cu una dintre domnișoarele Huneus. Dobîndea deci prin căsătorie o situație în cea mai bună societate din oraș și o zestre serioasă. În ce privește treburile municipale activa cu un zel deosebit și se spunea că pusese de pe acum ochii pe un loc în consiliul orășenesc, ba pînă la urmă chiar pe locul bătrînului primar, doctorul Oeverdieck.

Dar prietenul său, Christian Buddenbrook, același Christian care pe vremuri se dusese fără să șovăie la *mademoiselle* Meyer *de la* Grange și îi oferise buchetul de flori, spunîndu-i: „O, ce frumos ați jucat, domnișoară!", Christian devenise, din pricina caracterului său și în urma atîtor ani de pribegie, un libertin de o speță mult mai naivă și mai ușuratică, iar în chestiunile de inimă înclina tot așa de puțin să-și stăpînească sentimentele, să procedeze cu discreție și cu demnitate ca și în alte privințe. Așa de pildă, tot orașul făcea haz de legătura lui cu o figurantă de la Teatrul de vară și doamna Stuht din Glockengiesserstrasse, care se învîrtea prin casele cele mai bune, povestea tuturor cucoanelor dornice s-o asculte că „Krischan" iar a fost văzut cu „aia" de la „Tivoli", în plină stradă, ziua-n amiaza mare.

Nici asta nu i se lua în nume de rău… Lumea era de un scepticism prea cuminte pentru a manifesta vreo serioasă indignare morală. Christian Buddenbrook şi, să zicem, consulul Peter Döhlmann pe care ruina completă a întreprinderii îl împingea de asemenea să se poarte în felul acesta, inofensiv de fapt, se bucurau de simpatia multora, fiind oameni veseli, iar în societate de bărbaţi erau chiar indispensabili. Doar că nimeni nu trebuia să-i ia în serios, în chestiuni serioase nimeni nu se bizuia pe ei şi era semnificativ că în tot oraşul, la club, la bursă, în port, toată lumea nu le spunea decît pe numele de botez, „Krischan" şi „Peter", iar oamenii răutăcioşi, ca alde Hagenström, îşi permiteau să rîdă nu atît de poveştile şi glumele lui Krischan, cît de Krischan însuşi. Lui Christian puţin îi păsa de ei şi, după o clipă de visare stranie şi neliniştită, trecea, ca de obicei, la altă ordine de idei. Dar fratele său, consulul, înţelegea prea bine; ştia că Christian oferea un punct vulnerabil duşmanilor familiei… şi existaseră destule puncte vulnerabile şi pînă atunci. Înrudirea cu familia Oeverdieck era foarte îndepărtată şi după moartea primarului ea avea să-şi piardă orice valoare. Krögerii nu mai jucau nici un rol, trăiau foarte retraşi şi aveau fel de fel de istorii urîte cu băiatul lor… Mezalianţa răposatului unchi Gotthold era socotită drept un lucru neplăcut… Sora consulului era o femeie divorţată, chiar dacă nu trebuia părăsită cu totul nădejdea că se mai poate mărita… Iar fratele său era o figură ridicolă, cu ale cărui clovnerii oamenii de afaceri îşi omorau timpul liber, rîzînd cu ironie sau cu bunăvoinţă. Pe deasupra, Christian se mai îngloda şi în datorii iar la sfîrşitul trimestrelor, cînd nu mai avea un ban în buzunar, se lăsa întreţinut – toată lumea o ştia – de doctorul Giesecke… făcînd de rîs firma…

Disprețul plin de ură pe care Thomas i-l arăta fratelui său, şi pe care acesta îl răbda cu o nepăsare îngîndurată, se manifesta în toate amănuntele neînsemnate, ce nu ies la iveală decît între membrii aceleiaşi familii, siliţi să stea împreună zi de zi. Cînd venea vorba, de pildă, de istoria familiei Buddenbrook, se putea întîmpla ca pe Christian să-l apuce inspiraţia – e adevărat că asta nu se prea potrivea cu mutra lui – de a vorbi serios, cu drag şi cu admiraţie despre oraşul natal, despre strămoşi. Consulul se grăbea să curme, cu o remarcă rece, firul conversaţiei. Nu putea suferi asta. Îl disprețuia atît de mult, încît nu-i îngăduia să-i fie drag ceea ce îi era drag şi lui. Prefera să-l audă vorbind despre aceste lucruri în graiul lui Marcellus Stengel. Se întîmplase ca Thomas să citească o lucrare de istorie pe care, impresionat adînc de ea, o lăudase în cuvinte pline de simţire. Christian, care nu era o minte independentă şi niciodată n-ar fi descoperit singur această carte, dar avea o fire impresionabilă, gata să primească orice influenţă din afară, pregătit şi sensibilizat prin vorbele fratelui său, o citi de asemenea, o găsi minunată şi îşi exprimă cît se poate de exact impresiile… Din clipa aceea cartea încetă să mai existe pentru Thomas. Nu mai vorbea decît cu nepăsare şi răceală despre ea. Se făcea că a răsfoit-o doar în treacăt. Îi lăsa fratelui său plăcerea de a o admira singur…

III

Consulul Buddenbrook se întorcea în Mengstrasse venind de la cercul de lectură pentru domni „Armonia", unde petrecuse o oră după a doua gustare de dimineață. Intră prin dos, înaintă grăbit dinspre grădină prin gangul pavat, ce se întindea de-a lungul unor ziduri năpădite de verdeață și lega curtea din față cu cea din fund, trecu prin vestibul, întrebînd la bucătărie dacă fratele său e acasă și lăsînd vorbă să i se dea de veste de-ndată ce va sosi. Apoi străbătu biroul unde la pupitrele lor funcționarii se aplecară și mai adînc asupra socotelilor, intră în cabinetul său particular, își atîrnă pălăria și bastonul, își îmbrăcă haina de lucru și se duse apoi la locul său de lîngă fereastră, față în față cu domnul Marcus. Două dungi se adînceau între sprîncenele-i neobișnuit de blonde. Mucul aurit al unei țigări ruseşti fumate pînă la capăt i se plimba neliniștit de la un colț al gurii la celălalt. Mișcările cu care luă în mînă niște hîrtie și cele necesare pentru scris erau atît de scurte și smucite încît domnul Marcus își trecu, încetișor, două degete peste mustăți și aruncă o privire lungă și scrutătoare spre asociatul său, în timp ce funcționarii mai tineri se uitau unul la altul cu sprîncenele ridicate. Șeful era mînios!

După o jumătate de ceas, răstimp în care nu se auzise decît scîrțîitul condeielor și tusea măruntă și circumspectă a domnului Marcus, consulul privi peste perdelușele verzi de la fereastră și-l zări pe Christian venind spre casă. Fuma. Sosea de la club unde luase o gustare și făcuse o scurtă partidă de cărți. Cu pălăria cam pe o ureche, el își bălăbănea bastonul galben pe care-l adusese „de dincolo" și al cărui mîner de abanos reprezenta un bust de călugăriță. Se vedea cît de colo că e sănătos tun și foarte bine dispus. Fredonînd un *song* intră în birou, aruncă un… „'nă dimineața, domnii mei!" – deși era o după-amiază însorită de primăvară – și se îndreptă spre locul său, „să lucreze un pic". Dar în aceeași clipă consulul se ridică de pe scaun și trecînd pe lîngă el îi zise, fără a-l privi:

– Te rog… două vorbe, dragul meu!

Acesta îl urmă. Trecură cu pași repejori prin vestibul. Thomas își împreunase mîinile la spate. Fără să vrea, Christian făcu același lucru, în timp ce își întoarse spre fratele său nasul acela mare, osos, încovoiat, proiectîndu-se dintre obrajii scofîlciți, deasupra mustății roșcate, de modă englezească, ce-i acoperea gura. Pe cînd treceau prin curte, Thomas îi spuse:

– O să trebuiască să mă însoțești cîțiva pași prin grădină, prietene.

– Bine, răspunse Christian.

Se lăsă din nou o tăcere mai lungă. Cotiră spre stînga, pe poteca de la margine, și trecînd pe dinaintea fațadei rococo a „portalului" făcură ocolul grădinii unde dădeau cei dintîi muguri. În sfîrșit, respirînd adînc, consulul spuse răspicat:

– Am avut o mare supărare adineauri, și asta din pricina ta.

– Din pricina mea?

– Da. Mi s-a vorbit la „Armonia" despre o remarcă ce ți-a scăpat ieri seară la club și care a fost atît de nelalocul ei, atît de lipsită de tact, încît nu găsesc

cuvinte… Riposta n-a întîrziat. Ţi s-a administrat o lecţie usturătoare. Binevoieşti a-ţi aminti?

– Aha… acum ştiu la ce te gîndeşti. Cine ţi-a spus?

– Ce importanţă are?… Döhlmann… Pe un ton, se înţelege, încît oamenii care nu cunoşteau întreaga poveste puteau să facă haz…

– Da, Tom, trebuie să-ţi spun… Mi-a fost ruşine pentru Hagenström!

– Ţie ţi-a fost… Ei bine, asta e prea de tot… Ascultă! strigă consulul întinzîndu-şi braţele, cu palmele deschise, întoarse în sus şi fîlfîindu-le demonstrativ, enervat, cu capul aplecat într-o parte. Te găseşti să spui într-o societate alcătuită atît din comercianţi cît şi din intelectuali, şi o spui ca toată lumea să audă: „În fond dacă stăm să judecăm, toţi oamenii de afaceri sînt nişte şnapani…", tu care eşti tot comerciant şi faci parte dintr-o firmă ce nu are altă ţintă decît integritatea absolută, condiţia nepătată…

– Doamne Dumnezeule, dar totul a fost o glumă, Thomas!… Deşi… la drept vorbind… adăugă Christian, încreţindu-şi nasul şi întinzîndu-şi puţin înainte capul uşor înclinat…

Şi, păstrînd această atitudine, făcu cîţiva paşi.

– Glumă! Glumă! strigă consulul. Cred că ştiu şi eu ce înseamnă o glumă, dar ai văzut singur cum a fost înţeleasă această glumă! „*Eu* unul am o *înaltă* părere despre profesiunea mea", aşa ţi-a răspuns Hermann Hagenström… Şi tu stăteai acolo, hoinar neisprăvit care îşi bate joc de propria-i meserie…

– Da, Tom, ce zici de asta? Te asigur că dintr-o dată toată buna dispoziţie s-a dus dracului. Oamenii rîdeau ca şi cînd mi-ar fi dat dreptate. Şi numai ce-l auzi pe Hagenström rostind grozav de serios: „Eu unul…" Tîmpitul! Mi-a fost de-a dreptul ruşine pentru el. Şi aseară încă, în pat, m-am gîndit mult la scena asta, şi aveam un sentiment foarte ciudat… Nu ştiu dacă tu cunoşti această…

– Lasă vorbăria, te rog, lasă vorbăria, îl întrerupse consulul. Tremura tot de indignare. Admit… da, admit că răspunsul nu se potrivea cu atmosfera de la club, că a fost fără nici un haz. Dar tocmai asta e: îţi alegi oamenii cărora le spui asemenea lucruri… dacă din capul locului trebuie spuse… şi nu te expui, prin propria-ţi prostie, să ţi se dea o astfel de lecţie ruşinoasă! Hagenström s-a folosit de prilej pentru a ne da… *nouă,* nu numai ţie, o lovitură piezişă, căci ştii tu ce înseamnă acel „eu unul…"? „Astfel de lucruri deprinzi dumneata în biroul fratelui dumitale, domnule Buddenbrook?" *Asta* înseamnă, măgarule!

– Ei… măgar… spuse Christian, cu o expresie de zăpăceală şi nelinişte pe faţă.

– La urma urmei, nu eşti singur, de capul tău, continuă consulul, şi totuşi, puţin ar trebui să-mi pese că personal te faci de rîs… şi prin ce *nu* te faci tu de rîs? strigă el.

Era palid şi vinele albăstrui de pe tîmplele-i înguste – de unde părul, făcînd două cute, o apuca spre ceafă – se îngroşaseră vizibil. Îşi ţinea ridicată una dintre sprîncenele blonde şi chiar şi vîrfurile mustăţilor lungi şi răsucite aveau parcă o expresie de mînie, în timp ce, cu nişte mişcări pline de dispreţ, îşi azvîrlea cuvintele dintr-o parte, în jos, la picioarele lui Christian, pe prundişul

aleii.

– Te faci de rîs cu amorurile tale, cu arlechiniadele tale, cu bolile tale şi cu leacurile împotriva lor…

– O, Thomas… spuse Christian clătinînd cu toată seriozitatea din cap şi ridicîndu-şi cam stîngaci degetul arătător… Astea tu nu poţi să le înţelegi destul de bine, vezi tu… Adevărul e că… într-un fel, omul trebuie să-şi ţină conştiinţa în bună rînduială… Nu ştiu dacă tu cunoşti această senzaţie… Grabow mi-a prescris o alifie pentru muşchii gîtului… Bun! Ei bine, cînd n-o întrebuinţez, cînd încetez s-o întrebuinţez, mi se pare că sînt pierdut, sînt neajutorat, s-a dus dracului liniştea şi siguranţa, mă tem, mă descumpănesc şi nu pot să mai înghit. În schimb cînd o folosesc am impresia că mi-am făcut datoria şi că totul e în ordine, conştiinţa mi-e împăcată, sînt liniştit şi mulţumit şi înghit minunat. Ştii, eu nu cred că datorită alifiei… dar fapt e că o astfel de închipuire, să ne înţelegem bine, nu poate fi combătută decît printr-o altă închipuire, printr-o contra-închipuire… Nu ştiu dacă ai încercat această senzaţie…

– Ei bine, bine…! strigă consulul apucîndu-se de cap cu amîndouă mîinile. Fă ce vrei! Fă tot ce-ţi place! Dar nu mai vorbi, nu mai flecări atîta! Lasă lumea în pace cu subtilităţile tale scîrboase. Şi cu trăncănelile astea neruşinate te faci de rîs de dimineaţă pînă seara! Ţi-o spun însă şi ţi-o repet: mă lasă rece dacă faci pe nebunul pe propria ta socoteală, dar îţi interzic, auzi? *Îţi interzic* să compromiţi firma cum ai compromis-o aseară!

Christian nu răspunse, se mulţumi să-şi treacă încet mîna prin părul lui rar, de un blond-roşcat, plimbîndu-şi încoace şi încolo, privirile nehotărîte, absente, în timp ce faţa lui luă o expresie gravă şi neliniştită. Era preocupat, fără îndoială, tot de lucrurile de care vorbise adineauri. Urmă o pauză. Thomas păşea, cu o deznădejde tăcută, alături de fratele său.

– Toţi comercianţii sînt nişte coţcari, zici tu, reluă el firul întrerupt… Bine! Te dezgustă profesiunea pe care o ai? Îţi pare rău că te-ai făcut negustor? Pe vremuri i-ai smuls tatei îngăduinţa…

– Da, Tom, răspunse Christian, gînditor, adevărul e că mi-ar face mai multă plăcere să studiez! La universitate, ştii, trebuie să fie foarte plăcut… Te duci la cursuri cînd ai chef, fără nici o constrîngere, te aşezi şi asculţi, ca la teatru…

– Ca la teatru… Ah, la *café-chantant* ţi-e locul, bufonule!… Nu glumesc! Convingerea mea deplină şi cinstită e că acesta este în taină idealul tău, stărui consulul şi Christian nu-l contrazise deloc; privea îngîndurat în aer. Şi ai obrazul să rosteşti asemenea cuvinte, tu care habar n-ai, nici măcar habar nu ai, ce înseamnă să munceşti, tu care îţi petreci viaţa la teatru, cu hoinăreli, cu extravaganţe, făcînd o colecţie de impresii şi senzaţii, ca să ai de ce te ocupa, să ai ce observa şi cultiva, să ai despre ce flecări fără nici o ruşine…

– Da, Tom, spuse Christian puţin întristat, trecîndu-şi din nou mîna prin păr. E adevărat. Te-ai exprimat exact cum trebuie. Asta e, vezi, deosebirea între noi doi. Te duci şi tu bucuros la un spectacol de teatru şi, mai demult, între noi fie zis, ai avut şi tu micile tale idile, şi a fost o vreme cînd îţi plăcea să citeşti

romane, poezii şi altele de felul acesta… Dar tu, tu ştiai aşa de bine să uneşti totdeauna toate acestea cu munca ordonată, cu viaţa serioasă… Ei bine, asta mie îmi lipseşte. Pe mine mă macină cu totul mărunţişurile, fleacurile, vezi, şi nu-mi mai rămîne nimic pentru lucrurile serioase… Nu ştiu dacă mă înţelegi…

– Aşadar, recunoşti singur! strigă Thomas, oprindu-se şi încrucişîndu-şi braţele pe piept. Recunoşti, cu glas spăşit, dar o ţii una şi bună cum ai apucat? Ce eşti tu, Christian? Orice om trebuie să aibă un strop de mîndrie, ce Dumnezeu! Nimeni nu duce un trai pe care singur nu îndrăzneşte să-l apere. Dar aşa eşti tu! *Asta* ţi-e firea! Şi atîta te pricepi să faci: să recunoşti, să înţelegi, să descrii!… Nu, Christian, am ajuns la capătul răbdării! Şi consulul se dădu un pas înapoi, făcînd un gest violent cu braţul întins orizontal… La capăt, îţi spun. Îţi încasezi leafa de procurist şi pe la birou nu dai cu săptămînile. Dar nu asta e ce mă scoate din sărite. Despre partea mea n-ai decît să-ţi risipeşti viaţa cum ai făcut şi pînă acum. Dar ne faci de rîs pe noi, pe noi toţi, pretutindeni. Eşti o excrescenţă, o bubă pe trupul familiei noastre. Eşti spiritul răului în acest oraş şi dacă această casă ar fi a mea, te-aş da afară pe uşă, afară, afară! strigă, făcînd un gest larg şi sălbatic deasupra grădinii, a curţii, deasupra peronului mare.

Nu se mai stăpînea. Toată furia adunată în el de atîta vreme izbucni.

– Ce te-a apucat, Thomas? întrebă Christian, cuprins de un acces de indignare ce părea destul de bizar.

Luase o poziţie obişnuită la oamenii cu picioarele strîmbe: niţel frînt din genunchi, ca un semn de întrebare, cu capul, burta şi genunchii împinşi înainte; ochii rotunzi, vîrîţi adînc în orbite, pe care şi-i holbă cît putu, se împrejmuiseră, ca ai tatălui său cînd se înfuria, de cercuri roşii ce coborau pînă la pomeţi.

– Cum vorbeşti cu mine! spuse el. Ce ţi-am făcut? Am să plec singur, nu-i nevoie să mă dai afară. *Ce ruşine!* adăugă cu un accent de sinceră mustrare, însoţind mustrarea de un gest scurt, repezit, parc-ar fi vrut să prindă o muscă.

Lucru ciudat, Thomas nu-i răspunse cu vorbe şi mai aprinse, ci tăcu, lăsîndu-şi capul în jos, apoi îşi reluă plimbarea, făcînd, domol, ocolul grădinii. Parcă ar fi fost mulţumit, bucuros chiar că a izbutit să-l înfrunte pe fratele său… să-l împingă în sfîrşit la un răspuns energic, la un protest.

– Te rog să mă crezi, spuse liniştit, încrucişîndu-şi din nou mîinile la spate, că îmi pare foarte rău de discuţia asta, Christian, dar ea trebuia să aibă loc. Asemenea scene în familie sînt îngrozitoare, dar odată şi odată trebuia să lămurim lucrurile… şi acum putem sta liniştiţi de vorbă, tinere. Precum văd nu eşti prea încîntat de situaţia ta actuală, nu-i aşa?…

– Da, Tom, de astă dată ai într-adevăr dreptate. Vezi tu, la început eram extraordinar de mulţumit… şi, ce-i drept, îmi merge mai bine aici decît într-o întreprindere străină. Dar ceea ce îmi lipseşte, cred eu, este independenţa… Totdeauna te invidiam cînd te vedeam şezînd şi lucrînd, dar, în fond, pentru tine treaba asta nici nu e muncă, tu nu lucrezi fiindcă eşti nevoit, ci ca stăpîn şi şef; alţii lucrează pentru tine, iar tu faci socoteli, dai directive şi eşti liber…

Asta-i cu totul altceva…

– Bine, Christian, nu puteai să-mi spui lucrul ăsta mai demult? Eşti liber doar să devii independent sau mai independent. Ştii că tata ne-a hotărît, şi ţie şi mie, cîte o parte provizorie de moştenire, fiecare de 50 000 de mărci, şi că în orice clipă eu sînt gata să-ţi dau această sumă, dacă ai de gînd s-o valorifici serios şi cu chibzuială. Sînt şi la Hamburg şi în altă parte destule case de comerţ solide dar cu mijloace limitate, care ar fi bucuroase să-şi poată mări capitalul şi în care ai putea intra ca asociat… Să ne mai gîndim, fiecare în parte, şi să stăm de vorbă cu mama. Acum am treabă, şi zilele acestea ai mai putea şi tu pune la punct corespondenţa engleză. Te rog… Apoi, în timp ce era încă în vestibul, întrebă: Ce părere ai de pildă despre *H.C.F. Burmeester & Comp.* din Hamburg?… Import, export… Îl cunosc. Sînt convins că ar primi cu amîndouă mîinile…

Acestea se petrecură pe la sfîrşitul lunii mai a anului 1857. Pe la începutul lui iunie, Christian călătorea, prin Büchen, către Hamburg… o grea pierdere pentru club, pentru Teatrul Municipal, pentru „Tivoli" şi pentru întreaga societate cheflie din oraş. Toţi băieţii de viaţă, printre ei doctorul Giesecke şi Peter Döhlmann, veniseră la gară să-şi ia rămas bun de la el, aducîndu-i flori, şi chiar ţigări; rîdeau cu hohote, amintindu-şi, fără îndoială, de nenumăratele istorii povestite de Christian. La urmă, doctorul Giesecke, avocatul, în mijlocul entuziasmului general, îi înfipse în pardesiu o mare decoraţie de cotilion, din hîrtie aurită. Decoraţia provenea dintr-o casă aflată în apropierea portului, un hotel care seara avea un felinar roşu deasupra intrării, local de întîlniri fără mofturi, unde veselia domnea necontenit… Decoraţia îi fu acordată la plecare pentru meritele sale excepţionale.

IV

Sunase cineva la intrare şi, după noul ei obicei, doamna Grünlich se ivi în capul scărilor să se uite, peste balustrada albă, lăcuită, jos în vestibul. Nici nu se deschise bine uşa şi, cu o mişcare bruscă, ea se aplecă şi mai mult, apoi tot atît de repede se dădu înapoi şi, cu o mînă apăsîndu-şi batista pe gură, iar cu cealaltă apucîndu-şi fustele, o rupse la fugă pe scări în sus, gîrbovită puţin… Pe treptele de la etajul al doilea ea se întîlni cu mamzel Jungmann, căreia îi şopti ceva cu vocea stinsă. Speriată de bucurie, Ida îi răspunse printr-o exclamaţie poloneză care suna cam aşa: *Mei bosche kochhanne!*[1]

În timpul acesta doamna consul Buddenbrook şedea în salonul cu peisaje şi tricota cu două andrele mari de lemn un şal, o pătură, sau aşa ceva. Era ora unsprezece înainte de masă.

Deodată jupîneasa trecu repede prin galeria cu coloane, bătu la uşa cu geamuri şi apropiindu-se cu paşii ei de raţă, îi întinse doamnei consul o carte de vizită. Doamna Buddenbrook o luă, îşi potrivi ochelarii, căci la lucru de mînă întrebuinţa ochelari, şi o citi. Apoi se uită din nou în sus la faţa roşie a

fetei, citi încă o dată numele şi iar o privi pe fată. În sfîrşit, o întrebă, pe un ton prietenos, dar hotărît:

– Ce să fie asta, draga mea? Ce înseamnă asta? Pe cartea de vizită era tipărit: X. *Noppe & Comp.,* dar X. *Noppe,* ca şi semnul & erau tăiate printr-o linie groasă de creion albastru, aşa că nu mai rămăsese decît cuvîntul *Comp.*

– De, doamnă consul, spuse fata. E un domn afară, dar nu vorbeşte nemţeşte ca lumea; să mori de rîs, nu alta…

– Să poftească domnul, spuse doamna Buddenbrook înţelegînd că acest *Comp.* era omul care dorea s-o vadă.

Fata plecă. Şi de îndată uşa cu geamuri se deschise din nou pentru a lăsa să intre un ins îndesat care se opri o clipă în fundul odăii, în umbră, şi rosti ceva tărăgănat ce părea să spună:

– Am onoarea…

– Bună dimineaţa! răspunse doamna Buddenbrook. Poftiţi, vă rog, mai aproape.

Sprijinindu-se cu mîna de perna canapelei, ea se înălţă puţin, neştiind încă dacă e cazul să se ridice de tot.

– Cu voia dumneavoastră… răspunse domnul, cu glas melodios, jovial, lătăreţ.

Făcu doi paşi înainte, înclinîndu-se politicos, apoi se opri din nou, uitîndu-se în toate părţile, parc-ar fi căutat ceva, poate un scaun sau un cuier pentru pălărie şi baston, căci pe amîndouă le adusese cu dînsul în odaie, bastonul al cărui mîner de os era îndoit în formă de gheară avînd, de bună seamă, o lungime de peste un picior şi jumătate.

Era un bărbat de vreo patruzeci de ani. Îndesat şi tărtăneţ, el purta o haină de postav cafeniu larg descheiată; o vestă de culoare deschisă, înflorată îi acoperea burta uşor boltită iar deasupra vestei strălucea un lanţ de aur de care atîrna un adevărat buchet, o colecţie întreagă de brelocuri de corn, de os, de argint şi de coral. Pantalonii de culoare indefinită, cenuşii-verzui, îi erau prea scurţi şi păreau a fi dintr-o stofă neobişnuit de aspră, căci jos ei formau parcă nişte burlane drepte, fără cute, în jurul ghetelor scurte şi late. Mustăţile de un blond-deschis, rare, ce-i cădeau ca nişte franjuri peste gură, dădeau capului rotund ca o bilă, cu nasul cîrn, cu părul subţire şi nepieptănat, un aer de focă. Spre deosebire de mustaţă, „musca" pe care domnul cel străin o purta între buza de jos şi bărbie, apărea săltată, cam ţepoasă.

Obrajii, extraordinar de bucălaţi, graşi şi umflaţi, aproape că-i acopereau ochii, care nu mai erau decît două crăpături foarte înguste, de un albastru-deschis, cu creţuri mărunte pe la colţuri. Toate acestea îi dădeau feţei umflate o expresie de furie şi totodată o blîndeţe cinstită şi neajutorată, mişcătoare. De sub bărbia-i mică, o linie dreaptă se contopea cu cravata îngustă, albă… linia gîtului guşat, care n-ar fi putut răbda un guler înalt şi scrobit. Partea de jos a feţei şi gîtul, ceafa, obrajii şi nasul, toate se contopeau oarecum într-o masă amorfă şi vătuită. Din pricina tuturor acestor bulbucături pielea feţei era peste măsură de întinsă şi, în unele locuri, de pildă sub lobul urechilor şi de cele

două părți ale nasului, era presărată cu pete roșii, scorțoase… Într-una dintre mîinile sale scurte, albe și grase, oaspetele își ținea bastonul, în cealaltă pălărioara-i verde tiroleză, împodobită cu blăniță de căprioară.

Doamna Buddenbrook își scosese ochelarii și stătea, tot pe jumătate ridicată, cu cotul proptit în perna canapelei.

– Cu ce vă pot fi de folos? îl întrebă ea politicos, dar categoric.

Cu un gest hotărît, străinul își așeză pălăria și bastonul pe capacul armoniului apoi își frecă, plin de mulțumire, mîinile în sfîrșit libere, își îndreptă spre stăpîna casei ochii mici, spălăciți, înfundați în grăsime, dar plini de bunătate și spuse:

– Vă cer iertare, preastimată doamnă, pentru cartea de vizită; s-a întîmplat să n-am alta la îndemînă. Mă numesc Permaneder; Alois Permaneder din München. Poate ați auzit de numele meu, preastimată doamnă, de la fiica domniei voastre.

Toate acestea le rosti tare, cu un accent cam din topor, în dialectul lui noduros, mîncînd sunetele, dar clipind familiar din ochii-i mici, de parc-ar fi vrut să spună: „Las' că ne înțelegem noi…"

Doamna Buddenbrook se ridicase de tot și, cu capul înclinat într-o parte, făcu cîțiva pași spre el întinzîndu-i mîinile…

– Domnul Permaneder! Dumneavoastră sînteți? Firește că fiica mea ne-a vorbit de dumneavoastră. Știu cîtă osteneală v-ați dat ca să-i faceți plăcută șederea la München… Ce vînt bun vă aduce la noi?

– Haide hai!… Păi, să vedeți… spuse domnul Permaneder, tolănindu-se alături de doamna Buddenbrook, în fotoliul pe care ea i-l arătase cu un gest elegant, și începînd să-și frece tihnit, cu amîndouă mîinile, coapsele scurte și rotunde.

– Poftim? întrebă doamna Buddenbrook.

– Haide hai! Parcă n-ați ghicit, nu? răspunse domnul Permaneder, încetînd să-și mai frece genunchii.

– Drăguț! spuse doamna Buddenbrook fără să înțeleagă ceva și încrucișîndu-și mîinile în poală se lăsă cu prefăcută mulțumire pe speteaza canapelei.

Dar domnul Permaneder pricepu care este situația; se aplecă înainte, desenă cu mîna, Dumnezeu știe de ce, cîteva rotocoale în aer și zise cu mare sforțare:

– Mi se pare că vă cam mirați, nu?

– Da, da, scumpe domnule Permaneder, așa este, răspunse doamna Buddenbrook voioasă.

Și după ce stabiliră lucrul acesta, urmă o pauză.

Pentru a o umple, domnul Permaneder rosti, gemînd și oftînd:

– Uf, ce mai pacoste!…

– Hm… Spuneați…? întrebă doamna Buddenbrook în timp ce privirea ochilor ei luminoși alunecă într-o parte.

– Pacoste, nu altceva! repetă domnul Permaneder neobișnuit de tare și de aspru.

– Drăguț! observă doamna consul, căutînd parcă să-l îmbuneze, și astfel și

acest punct fu rezolvat. Şi dacă îmi daţi voie să vă întreb, continuă ea, ce v-a adus la aşa depărtări, scumpul meu domn? Că de la München pînă aici e drum, nu glumă…

– O mică învîrteală, răspunse domnul Permaneder, răsucindu-şi mînuţa scurtă prin aer. O mică învîrteală, stimată doamnă, cu fabrica de bere Walkmühle!

– Da, aşa-i, dumneavoastră sînteţi comerciant de hamei, scumpe domnule Permaneder! *Noppe & Comp.,* nu-i aşa? Vă asigur că l-am auzit de cîteva ori pe fiul meu, consulul, vorbind foarte elogios despre firma dumneavoastră, spuse politicos doamna Buddenbrook.

Dar domnul Permaneder se împotrivi cu modestie:

– Ce-i drept e drept, dar de asta e vorba acum. A, nu! lucrul de căpetenie e altul: de mult am dorit să vă prezint omagiile şi s-o revăd pe doamna Grünlich. Şi iată, pentru aşa ceva nu mi-a părut rău să fac atîta drum.

– Vă mulţumesc, spuse doamna consul cu sinceritate şi din nou îi întinse mîna cu palma larg deschisă.

– Dar e timpul să-i dau de veste şi fiicei mele, adăugă ea şi ridicîndu-se se îndreptă spre uşa cu geamuri lîngă care atîrna şnurul brodat al clopoţelului.

– Tii, Dumnezeule care eşti în cer, ce bucurie pe capu' meu! exclamă domnul Permaneder, întorcîndu-se cu fotoliu cu tot spre uşă.

Doamna consul porunci jupînesei:

– Dragă, roag-o pe doamna Grünlich să poftească jos.

Apoi se aşează iar pe canapea; la rîndul său domnul Permaneder îşi răsuci din nou fotoliul.

– Ce bucurie!… repetă el distrat, uitîndu-se, pe rînd, la tapete, la călimara uriaşă de Sèvres aflată pe birou, la mobilă. Apoi rosti de cîteva ori: Tii, ce pacoste! ce pacoste! frecîndu-şi genunchii şi oftînd din cînd în cînd fără nici o pricină vădită.

Cam aşa trecu vremea pînă la sosirea doamnei Grünlich.

Hotărît lucru, Tony se dichisise puţin, punîndu-şi un corsaj de culoare deschisă, dregîndu-şi pieptănătura. Faţa ei era mai proaspătă, mai drăguţă ca oricînd. Îşi juca şiret vîrful limbii în colţul gurii…

Abia apucase să intre, că domnul Permaneder sări în picioare întîmpinînd-o cu o furtunoasă însufleţire. Totul în el se puse în mişcare. Îi apucă amîndouă mîinile, le scutură şi strigă:

– Ia te uită, doamna Grünlich!… Bine v-am găsitără! Ei, cum o mai duseraţi de atunci! Ce mai făcuraţi pe acilea de atîta amar de vreme? Christoase, Dumnezeule, mă bucur nebuneşte! V-aţi mai gînditără la oraşul München, la dealurile noastre? Mamă, ce chefuri! Mii de bombe! Şi iată, acum sîntem iar împreună! Cine ar fi crezut?…

La rîndul ei, Tony îl salută de asemenea cu multă vioiciune, îşi apropie un scaun de fotoliul lui şi începu să vorbească de săptămînile petrecute la München… Taifasul mergea înainte fără nici o poticneală şi doamna consul îl urmărea, încurajîndu-l pe domnul Permaneder din cînd în cînd cu cîte un

semn îngăduitor din cap, traducînd în limba literară cîte o expresie de a lui şi după aceste intervenţii, bucuroasă că a înţeles, se lăsa din nou pe speteaza canapelei.

Domnul Permaneder trebui să-i explice şi doamnei Antonie pricina călătoriei lui, dar dădu aşa de puţină însemnătate „micii învîrteli" cu fabrica de bere, de părea că nu are de fapt nici o treabă în oraş. În schimb întrebă cu mult interes de cea de a doua fiică, precum şi de cei doi fii ai doamnei consul şi regretă mult absenţa Clarei şi a lui Christian, deoarece de atîta vreme a tot vrut să cunoască toată „famelia"…

Despre durata şederii lui în oraş vorbea cît se poate de vag. Cînd însă doamna Buddenbrook spuse:

– Îl aştept pe fiul meu dintr-o clipă într-alta să luăm gustarea, domnule Permaneder; nu vreţi să ne faceţi plăcerea să rămîneţi la o tartină cu noi?

El primi invitaţia încă înainte de a fi fost rostită pînă la capăt, ba parcă ar fi aşteptat-o.

Veni şi consulul. Găsise mica sufragerie goală şi îşi făcu apariţia în haină de birou, grăbit, cam obosit, ocupat pînă peste cap, dornic să înghită ceva la iuţeală… Dar abia dădu cu ochii de strania făptură a musafirului cu grozăvia de zorzoane la ceas, de haina lui de postav, şi de pălăria împodobită cu peri de căprioară, aşezată pe armoniu, că îşi ridică atent capul şi de-ndată ce îi află numele, pe care de altfel îl auzise de atîtea ori din gura doamnei Antonie, aruncă o privire fulgerătoare surorii sale şi-l salută cu cea mai cuceritoare amabilitate pe domnul Permaneder… Nici nu se mai aşeză. Coborîră cu toţii în sufrageria mică, unde mamzel Jungmann pusese masa şi lăsase samovarul să bîzîie, un adevărat samovar, dăruit de pastorul Tiburtius şi de soţia sa.

– Da' bine mai trăiţi voi pe-acilea! exclamă domnul Permaneder, aşezîndu-se pe un scaun şi privind nenumăratele gustări reci de pe masă…

Pe ici pe colo, cel puţin la plural, el întrebuinţa în conversaţie, cu cea mai nevinovată mutră, persoana a doua.

– Nu e chiar „Hofbräu", domnule Permaneder, dar tot e mai potabil decît berea noastră indigenă.

Şi consulul îi turnă din *porter*-ul cu spumă cafenie pe care el însuşi obişnuia să-l bea la această oră.

– Mulţumesc frumos, vecine! spuse domnul Permaneder clefăind, fără să observe privirea îngrozită pe care i-o aruncă mamzel Jungmann.

Din porter sorbea însă cu atîta rezervă, încît doamna consul porunci să se aducă la masă o butelie de vin roşu, după care Permaneder, vădit înseninat, reluă firul conversaţiei cu doamna Grünlich. Din pricina burţii, şedea cam depărtişor de masă, cu picioarele răşchirate, iar unul dintre braţele-i scurte, cu mîna grăsulie, şi-l ţinea aproape tot timpul spînzurat peste speteaza scaunului, în timp ce, înclinîndu-şi într-o parte capul butucănos, cu mustăţi de focă, asculta cu o expresie de mulţumire cam ursuză vorbele şi răspunsurile doamnei Tony şi clipea cu bunătate din ochii-i mici.

Cu mişcări graţioase, Tony îi tranşa chitărci – lucru pentru care oaspetele nu

avea nici o îndemînare – dar între timp ea nu-şi ascundea deloc părerile despre viaţă…

– Ce păcat, domnule Permaneder, că tot ce e frumos şi bun în viaţă piere aşa de repede! spuse doamna Grünlich, făcînd aluzie la timpul petrecut la München şi punînd o clipă cuţitul şi furculiţa pe masă, îşi ridică plină de gravitate ochii în tavan.

Dealtfel din cînd în cînd făcea încercări, pe cît de comice pe atît de neizbutite, de a vorbi în dialect bavarez…

În timpul mesei cineva bătu la uşă, şi un băiat din birou aduse o telegramă. Consulul o citi, răsfirîndu-şi încet vîrful mustăţii printre degete şi, deşi se vedea că toate gîndurile îi erau la cuprinsul telegramei, întrebă cu tonul cel mai lipsit de preocupări:

– Cum merg afacerile, domnule Permaneder? Bine, spuse el apoi îndată băiatului şi în clipa următoare tînărul dispăru.

– Vai de capu' nostru, dragă vecine! răspunse domnul Permaneder şi cu aerul neajutorat al oamenilor cu gîtul gros şi ţeapăn se întoarse către consul, spînzurîndu-şi celălalt braţ de speteaza scaunului. Despre asta mai bine să nu vorbim. O mizerie, ce mai!… Ştii, Münchenul – numele oraşului natal îl rostea totdeauna în aşa fel că abia se putea ghici ce vrea să spună – Münchenul nu-i un oraş comercial… Ce-i trebuie omului la München? Linişte şi o halbă de bere… Nimeni nu-ţi citeşte o telegramă în timpul mesei să-l tai în bucăţi. Nu, Doamne fereşte! Aici la miazănoapte oamenii… ai naibii!… au altă croială… Mulţumesc, da, un păhărel, da, cu plăcere… Ce pacoste! Asociatul meu, Noppe, mereu mă bate la cap să plecăm la Nürnberg… că acolo, rogu-mi-te, este bursa şi… spirit întreprinzător… dar eu nu-mi părăsesc Münchenul nici mort! Nu, asta nu!… Dar e o pacoste!… Ştii, la noi e o concurenţă nebună! Şi exportul? Ei bine, să mori de rîs nu alta… Azi-mîine o să ne pomenim cu plantaţii de hamei şi în Rusia…

Dar deodată domnul Permaneder aruncă o privire neobişnuit de vioaie spre consul şi zise:

– De altfel, dacă stau şi mă gîndesc mai bine, dragă vecine, nu-i de lepădat deloc nici dugheana noastră! Şi facem bani frumoşi cu fabrica de bere pe acţii unde Niederpaur e director, ştii… Era o întreprindere mică de tot, dar noi le-am dat credit şi le-am dat şi bani gheaţă… cu patru la sută, pe ipotecă… şi şi-au putut lărgi clădirea… Aşa că acum afacerile merg strună iar noi facem vînzări şi avem dever anual pe cinste, încheie domnul Permaneder.

Refuză, mulţumind, atît ţigările de foi cît şi ţigaretele şi, cerîndu-şi voie, îşi scoase din buzunar pipa cu capacul de corn, ţuguiat, apoi, învăluindu-se într-un nor de fum, începu o discuţie de afaceri cu consulul, alunecînd încetul cu încetul în politică, ocupîndu-se de relaţiile dintre Bavaria şi Prusia, de regele Maximilian şi de împăratul Napoleon… Pe ici pe colo, domnul Permaneder presăra cîte o expresie absolut ininteligibilă, iar pauzele le umplea cu exclamaţii şi cu cîte un oftat ce nu aveau nici o legătură vădită cu subiectul, ca: „Asta-i buba!" sau: „Ei, istoria dracului!"

Mamzel Jungmann era atît de uimită încît uita din cînd în cînd să mestece dacă avea o îmbucătură în gură; se uita la musafir cu ochii ei căprui, mari şi sclipitori, ţinînd, cum îi era obiceiul, cuţitul şi furculiţa perpendiculare pe masă şi clătinîndu-le uşor pe amîndouă. Nicicînd aceste ziduri nu auziseră asemenea cuvinte, nicicînd asemenea trîmbe de fum nu plutiseră în cuprinsul lor; o astfel de purtare necioplită, ursuză dar şi jovială totodată, le fusese necunoscută pînă acum… Doamna consul, după ce se interesase mai amănunţit şi cu multă îngrijorare în legătură cu neajunsurile pe care de bună seamă le avea de suferit o atît de mică comunitate protestantă între atîţia papistaşi, continuă să păstreze aceeaşi absenţă amabilă de mai înainte, în timp ce Tony părea cam gînditoare şi neliniştită în timpul mesei. În schimb consulul petrecea de minune, ba o convinsese pe maică-sa să mai poruncească a se aduce o butelie de vin roşu şi plin de cordialitate îl pofti pe domnul Permaneder să-i facă o vizită în Breite Strasse; soţia avea să se bucure nespus…

După trei ceasuri încheiate de la sosirea sa, negustorul de hamei începu să facă pregătiri de plecare. Îşi scutură pipa, goli paharul, pomeni ceva despre o „cruce" şi se ridică.

– Am onoarea, preastimată doamnă!… Să dea Dumnezeu bine, doamnă Grünlich!… Să dea Dumnezeu bine, domnule Buddenbrook!…

Auzind acest mod de exprimare Ida Jungmann tresări şi păli.

– Bună ziua, domn'şoară!…

La plecare, domnul Permaneder spunea „bună ziua!"…

Doamna Buddenbrook şi fiul său schimbară o privire… Domnul Permaneder le spusese adineauri că se va întoarce la modestul hotel de pe malul Travei, unde trăsese…

– Prietena din München a fiicei mele şi soţul ei sînt departe, spuse bătrîna doamnă, făcînd un pas spre domnul Permaneder, şi, probabil, n-o să avem atît de curînd prilejul de a le arăta toată recunoştinţa pentru ospitalitatea lor. Dar dacă dumneavoastră, scumpe domn, ne-aţi face plăcerea de a vă mulţumi cu căminul nostru atît timp cît veţi sta aci în oraş… aţi fi foarte bine venit…

Îi întinse mîna şi ce să vezi: domnul Permaneder se învoi fără a sta pe gînduri. Primi tot atît de repede şi de bucuros ca şi invitaţia la gustarea de dimineaţă, sărută mîinile celor două doamne (fapt care părea cam neobişnuit pentru mutra lui), îşi luă pălăria şi bastonul din salonul cu peisaje, făgădui din nou că o să-şi trimită fără întîrziere cufărul şi că o să se întoarcă la ora patru, după ce va rezolva o serie de treburi, apoi se lăsă condus de consul pe scări în jos. În vestibul însă se întoarse încă o dată şi spuse, încet, clătinînd entuziast din cap:

– Nu te supăra vecine, dar doamna sora dumitale e o fiinţă într-adevăr gigea. Doamne ajută!…

Şi clătinînd mereu din cap, dispăru.

Consulul simţea un imbold nestăvilit de a urca să vadă ce fac cele două doamne. Ida Jungmann alerga cu rufăria de pat prin casă, zorită să pregătească una dintre odăile ce dădeau pe coridor.

Doamna Buddenbrook şedea încă la masă, cu ochii-i luminoşi aţintiţi asupra unei pete din tavan, în timp ce cu degetele-i albe bătea uşor darabana pe faţa de masă. Tony se afla la fereastră, cu braţele încrucişate pe piept şi nu se uita nici în dreapta nici în stînga, ci cu un aer demn, ba chiar sever, privea ţintă înainte. Amîndouă tăceau.

– Ei? întrebă Thomas, oprindu-se în uşă şi scoţîndu-şi din tabachera cu troică o ţigară… Umerii i se scuturau de rîs.

– Un om plăcut, răspunse cu nevinovăţie doamna consul.

– Asta e şi părerea mea!

Apoi consulul făcu în grabă o mişcare foarte galantă şi comică spre Tony, ca şi cum ar fi vrut să-i ceară, foarte respectuos, şi ei părerea. Tony tăcea. Se uita, sever, drept înainte.

– Dar cred, Tom, că ar putea lăsa la o parte ocările, continuă doamna Buddenbrook cam îngrijorată. Dacă am înţeles bine, vorbea mereu de cruce şi de Sfintele taine pe un ton…

– Ei, asta n-are nici o importanţă, mamă. Omul nu s-a gîndit la nimic rău…

– Şi poate că are o ţinută cam prea „nonşalantă"… ce zici, Tom?

– Păi, Doamne sfinte, ăştia-s germanii din sud! spuse consulul, împrăştiind încet fumul prin odaie.

Se uită zîmbind la maică-sa, apoi, pe furiş, îşi aruncă privirea spre Tony. Doamna consul nu observă nimic.

– Vii astăzi cu Gerda la masă, nu-i aşa, Tom? Faceţi-mi plăcerea.

– Bucuros, mamă; cu cea mai mare plăcere. Îţi spun cinstit că mă aştept să petrec clipe cît se poate de agreabile alături de musafirul nostru. Tu nu? E oricum, altceva decît feţele tale bisericeşti…

– Fiecare în felul lui, Tom.

– De acord! Ei, am plecat… Apropo! zise Tom cu mîna pe clanţă. Află că i-ai făcut o impresie grozavă, Tony. Da, da, poţi fi sigură de asta. Ştii ce a spus despre tine jos în vestibul? Că „eşti o fiinţă gigea"! Textual…

La aceste cuvinte, însă, doamna Grünlich se întoarse şi rosti cu vocea ridicată:

– Bine, Tom, tu-mi povesteşti toate astea… poate că nu te-a oprit s-o faci, dar nu ştiu zău dacă se cuvine să mi-o spui. Ceva însă ştiu şi ţin să vi-l şi declar pe loc, şi anume că în viaţă lucrul de căpetenie nu e felul de a vorbi, de a ne exprima, ci cum gîndim şi simţim în sufletul nostru, şi dacă tu îţi baţi joc de felul de a se exprima al domnului Permaneder… dacă îl găseşti cumva ridicol…

– Pe cine? Vai de mine, Tony, dar nici prin minte nu mi-a trecut aşa ceva! De ce te aprinzi?…

– *Assez!* îi tăie vorba doamna consul, aruncîndu-i o privire gravă şi rugătoare fiului său, parcă ar fi vrut să-i spună: „Cruţ-o!"

– Hai, nu te supăra, Tony! adăugă Tom. N-am vrut să te necăjesc. Aşa… Ei, acum plec şi am să dau ordine unui om de la docuri să-i aducă bagajele… La revedere!

V

Domnul Permaneder se mută în Mengstrasse, a doua zi prînzi în familie la Thomas Buddenbrook, iar a treia zi, fiind joi, făcu cunoştinţă cu Justus Kröger şi cu nevasta lui, cu cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse, care îl găsiră „formidabel de comic" – spuneau „formidabel" – cu Sesemi Weichbrodt care se purtă faţă de el destul de aspru, precum şi cu biata Klothilde şi cu mica Erika; acesteia din urmă îi oferi o pungă cu „acadele", adică cu bomboane…

Era de o bună dispoziţie nesecată cu suspinele lui adînci şi pline de tristeţe ce nu însemnau firește nimic şi păreau să izvorască dintr-un prisos de voioşie, cu pipa lui, cu felul lui neobişnuit de a vorbi; netulburat în tabieturile lui de după-masă, se aşeza pentru vreme îndelungată în poziţia cea mai tihnită, trăgea din pipă, mai sorbea cîte o înghiţitură şi trăncănea întruna. Dar deşi aducea un ton cu totul nou şi străin în casa veche, deşi întreaga lui fiinţă era oarecum în contrast cu stilul de viaţă din aceste încăperi, el nu stingherea nici unul dintre obiceiurile ce domneau aici. Asistă cucernic la rugăciunile de dimineaţă şi de seară, ceru voie doamnei consul să asculte o lecţie duminicală de catehism, ba apăru pentru o clipă chiar la o „seară a Ierusalimului" pentru a fi prezentat doamnelor, dar ce e drept, cînd Lea Gerhardt începu să citească, omul se retrase zăpăcit.

În curînd deveni o figură cunoscută în oraş şi în casele mari se vorbea cu multă curiozitate de oaspetele din Bavaria al casei Buddenbrook, dar nu avea relaţii nici în familii, nici la bursă şi cum sezonul era înaintat, o mulţime de lume pregătindu-se să plece la mare, consulul renunţă să-l introducă în societate. El personal însă se puse din prima zi cu dragă inimă la dispoziţia musafirului. Cu toate obligaţiile comerciale şi cetăţeneşti pe care le avea, Thomas ştia să găsească timpul necesar pentru a-l plimba prin oraş, pentru a-i arăta toate curiozităţile medievale, bisericile, porţile, fîntînile, piaţa, Primăria, „breasla armatorilor", pentru a-l distra în fel şi chip, ducîndu-l chiar şi pe la bursă, unde îi făcu cunoştinţă cu cei mai buni prieteni ai săi… şi cînd într-o zi maică-sa, doamna consul, îi mulţumi pentru atîtea sacrificii, el rosti scurt:

– Ei, mamă, ce nu faci, cînd…

Doamna consul lăsă fără răspuns această vorbă, nici nu zîmbi măcar, nici pleoapele nu şi le ridică, ci îşi întoarse ochii ei luminoşi într-altă parte şi îi puse o întrebare oarecare, în legătură cu altceva…

Bătrîna doamnă Buddenbrook continuă să păstreze aceeaşi cordială amabilitate faţă de domnul Permaneder, lucru ce nu se putea spune fără rezerve şi despre fiica ei. Negustorul de hamei luase parte la două reuniuni ale familiei – căci, deşi chiar a treia sau a patra zi de la sosirea lui el lăsase să se înţeleagă în treacăt că şi-a terminat toate treburile cu fabrica de bere din oraş, de atunci trecuse, încetul cu încetul, o săptămînă şi jumătate – şi în fiecare dintre aceste seri de joi, cînd domnul Permaneder vorbea şi gesticula, doamna Grünlich arunca întruna priviri fugare şi timide spre cercul familiei, spre unchiul Justus, spre verişoarele Buddenbrook sau spre Thomas, roşea, stătea minute întregi mută şi nemişcată sau părăsea chiar odaia…

Storurile verzi din odaia de dormit a doamnei Grünlich, la etajul doi, fluturau uşor în adierea molcomă a unei nopţi senine de iunie, căci amîndouă ferestrele erau deschise. Pe noptiera de lîngă patul cu baldachin, într-un pahar, pe un strat de untdelemn plutind deasupra apei ce umplea pe jumătate paharul, ardeau cîteva capete de fitil, răspîndind o lumină blîndă, egală şi slabă în odaia mare cu fotolii dreptunghiulare ale căror perne erau îmbrăcate în pînză cenuşie. Doamna Grünlich era în pat. Capul ei frumos se cufunda în pernele moi cu margini late de dantelă, iar mîinile i se odihneau împreunate pe plapuma tighelită. Dar prea frămîntată de gînduri pentru a putea închide ochii, ea urmărea încet zborul unei gîze mari, lunguiețe, care se rotea fără întrerupere şi fără zgomot, cu milioane de vibrări de aripi, în jurul paharului luminos… Pe perete, lîngă pat, între două gravuri vechi ce înfăţişau aspecte ale oraşului în evul mediu, atîrna într-o ramă maxima: „Domnul să-ţi călăuzească paşii”. Dar poate fi asta o mîngîiere cînd, în miez de noapte, stai întinsă în pat cu ochii deschişi şi ţi se cere să te hotărăşti, să dai un răspuns, tu singură-singurică, fără sfatul nimănui, trebuind să decizi printr-un da sau nu de viaţa ta şi nu numai de a ta?

Era o linişte desăvîrşită. Nu se auzea decît tictacul ornicului de perete şi, din cînd în cînd, tusea uşoară a Idei Jungmann din odaia de alături, despărţită numai prin nişte draperii de dormitorul Antoniei. Acolo era încă lumină. Credincioasa prusacă stătea dreaptă la masa aşezată sub lampa ce atîrna din tavan şi cîrpea ciorapii micii Erika, a cărei respiraţie adîncă şi liniştită se auzea de asemenea, deoarece elevele domnişoarei Sesemi Weichbrodt erau în vacanţa de vară şi fetiţa se afla în Mengstrasse.

Doamna Grünlich se ridică puţin, oftînd, şi îşi propti capul în palmă.

– Ida? întrebă ea cu glasul înăbuşit, tu lucrezi încă?

– Da, da, Tonychen, copila mea, se auzi glasul Idei. Hai, dormi! Mîine trebuie să te scoli devreme şi n-ai să-ţi faci somnul.

– Bine, Ida… Va să zică mîine la şase ai să mă trezeşti!

– Ajunge la şase şi jumătate, draga mea. Trăsura trebuie să vină la ora opt. Hai, dormi, să fii frumoasă şi odihnită.

– Ah, dar nici n-am închis ochii pînă acum.

– Ei, ei, Tony, micuţa mea, asta nu-i bine deloc. Doar nu vrei să fii moartă de oboseală mîine la Schwartau? Bea şapte înghiţituri de apă, culcă-te pe partea dreaptă şi numără pînă la o mie…

– Ah, Ida, te rog vino puţin încoace. Nu pot să dorm, îţi spun, mă frămîntă atîtea gînduri că mă doare capul… Cred că am temperatură, vezi şi tu, şi asta de la stomac; sau o fi din anemie, fiindcă vinele de la tîmple mi s-au umflat şi zvîcnesc, şi parcă mă dor, atît sînt de pline. Asta nu înseamnă, totuşi, că n-am prea puţin sînge în cap…

Se auzi hîrşîitul unui scaun şi silueta osoasă şi robustă a Idei, îmbrăcată cu rochia ei cafenie, simplă şi demodată, se ivi printre draperii.

– Ei, ei, Tony, micuţa mea, temperatură? Să vedem pulsul, fetiţa mea… Ia să

punem noi o compresă, una mică…

Şi cu paşi lungi şi hotărîţi, ca de bărbat, se duse la comodă, scoase o batistă, o înmuie în lighean, se întoarse iar la pat şi o aşează cu grijă pe fruntea Antoniei, apoi o netezi de cîteva ori cu amîndouă mîinile.

– Mulţumesc, Ida, ce bine-mi face!… Ah, stai puţin lîngă mine, buna şi bătrîna mea Ida, aici pe marginea patului. Vezi tu, mă gîndesc întruna la ziua de mîine… Ce trebuie să fac, spune! Mi se-nvîrteşte capul.

Ida se aşează lîngă ea, îşi scoase din coşuleţ acul şi ciorapul întins pe ciupercă, apoi aplecîndu-şi capul brumat, cu părul lins, îi spuse, în timp ce ochii ei căprui, lucioşi urmăreau neobosiţi împunsăturile:

– Crezi că mîine are să te întrebe?

– Sigur, Ida. N-am nici cea mai mică îndoială. N-o să scape prilejul. Cum a fost cu Clara? Tot la o excursie ca asta… Aş putea să-l ocolesc, vezi bine. Aş putea să mă ţin mereu de ceilalţi şi să nu-l las să se apropie… Dar atunci totul s-a isprăvit! El pleacă poimîine, aşa a spus, şi nici nu se poate să mai rămînă dacă nici mîine nu se întîmplă nimic… Mîine trebuie să se hotărască totul. Dar ce să-i răspund eu, Ida, dacă mă întreabă? Tu n-ai fost măritată şi de aceea nici nu cunoşti, în fond, viaţa, dar eşti o femeie cinstită şi cu cap şi ai patruzeci şi doi de ani. Poţi să-mi dai un sfat? Am atîta nevoie!…

Ida Jungmann îşi lăsă ciorapul în poală.

– Da, da, Tony, micuţa mea, m-am gîndit şi eu mult la asta. Dar găsesc că nu mai poate fi vorba de vreun sfat, fetiţa mea. El nu mai poate să plece – Ida spunea „blece” – fără să vorbească cu tine şi cu maică-ta şi dacă tu n-ai să vrei, ei bine, trebuia să-i faci vînt mai demult…

– Ai dreptate, Ida, dar nu puteam, vezi bine, pînă la urmă tot trebuie să se facă! Numai că mă gîndesc întruna: pot încă să mai dau îndărăt, nu e prea tîrziu! Şi stau întinsă în pat şi mă perpelesc…

– Îţi place, micuţa mea? Spune drept!

– Da, Ida. Aş minţi dacă aş spune altfel. Nu e frumos, dar nu frumuseţea e totul în viaţă; e un om cît se poate de bun, nu e în stare să facă vreun rău, crede-mă. Cînd mă gîndesc la Grünlich… Dumnezeule! Spunea mereu că e activ şi isteţ şi cînd colo el îşi ascundea cu perfidie potlogăriile… Ei, vezi tu, Permaneder nu e un astfel de om. E prea comod, aş zice, pentru aşa ceva, ţine prea mult la viaţa tihnită; ăsta, pe de altă parte, e şi un cusur al lui, căci milionar sigur că n-o să ajungă niciodată. Cred că se cam lasă pe tînjală şi-i place să „mocoşească”, cum se zice acolo la ei… Fiindcă acolo în sud toţi sînt aşa şi asta e ce am vrut să-ţi spun, Ida, asta-i buba. La München unde era între oameni deopotrivă cu el, care vorbeau şi se purtau ca el, pot zice că mi-era chiar drag, atît de simpatic mi se părea, atît de sincer şi de plăcut. Şi mi-am dat seama îndată că era ceva reciproc. La asta o fi contribuit, poate, şi faptul că mă credea femeie bogată, mai bogată, mă tem, decît sînt în realitate, fiindcă, după cum ştii, mama nu poate să-mi dea cine ştie ce zestre… Dar asta – sînt convinsă – nu e o problemă capitală pentru el. Prea mulţi bani nu doreşte… Aşa că… Dar ce voiam să spun, Ida?

– La München, Tony, micuța mea, dar aici?

– Dar aici, Ida! Înțelegi ce vreau să spun. Aici unde nu mai e deloc în mediul lui, unde toți sînt altfel, mai severi, mai ambițioși, mai demni oarecum… aici trebuie să mă simt stingherită adesea din pricina lui, da, ți-o mărturisesc pe față. Ida, eu sînt o femeie cinstită, mă simt prost pentru el, deși, poate, e urît din partea mea! Vezi tu… i s-a întîmplat de mai multe ori să zică pur și simplu „io" în loc de „eu". Așa se spune pe la ei, și se întîmplă să le scape și oamenilor celor mai cultivați, cînd sînt bine dispuși; nu-i face rău nimănui, nu costă nimic, se pierde printre celelalte vorbe și nimeni nu se miră. Dar aici mama se uită chiondărîș la el, Tom își ridică sprînceana, unchiul Julius își trage capul între umeri și doar că nu pufnește de rîs cum fac Krögerii totdeauna, iar Pfiffi Buddenbrook aruncă o privire maică-sii, sau Frederikăi, sau Henriettei, și atunci mi-e așa de rușine că îmi vine să fug din odaie și nici nu mă mai pot gîndi să mă mărit cu el…

– Fugi de acolo, Tony, doar tot la München ai să trăiești cu el.

– Ai dreptate, Ida; dar gîndește-te că vine logodna și trebuie sărbătorită. Vrei să-mi fie tot timpul rușine în fața alor mei, a familiilor Kistenmaker, Möllendorpf și mai știu eu cui, pentru că logodnicul meu e așa de puțin distins?… Ah, Grünlich era mai distins, dar în schimb, sufletul lui era negru, cum spunea odinioară domnul Stengel… Ida, îmi vîjîie capul; te rog, mai înmoaie compresa. În sfîrșit, trebuie s-o fac… spuse ea din nou, respirînd liniștită cînd simți compresa rece pe frunte. Fiindcă lucrul de căpetenie e să mă mărit, să nu mai pierd vremea pe aici ca femeie divorțată… Ah, Ida, cît m-am gîndit zilele astea cum a fost cînd a apărut întîia oară Grünlich la noi, ce scene a făcut – un scandal, Ida! – apoi la Travemünde, familia Schwarzkopf… rosti ea încet și ochii i se opriră un timp visători asupra cîrpiturii de pe ciorapul Erikăi, apoi logodna și Eimsbüttel și casa noastră… era elegantă, Ida… cînd mă gîndesc la capoatele mele… Așa ceva n-o să prea am alături de Permaneder; viața te face tot mai modestă, știi tu… și doctorul Klaassen și copilul, și bancherul Kesselmeyer… și apoi sfîrșitul… a fost îngrozitor, Ida, nu-ți poți închipui cît de îngrozitor a fost!… Și cînd ai avut asemenea experiențe cumplite în viață… dar Permaneder n-o să se amestece în afaceri murdare; e ultimul lucru pe care mi l-aș putea închipui despre el, și din punct de vedere comercial prezintă toată încrederea. Cred într-adevăr că, împreună cu Noppe, cîștigă bani frumoși la fabrica de bere a lui Niederpaur. Și cînd voi fi nevasta lui, Ida, ai să vezi, voi avea eu grijă să fie mai ambițios, să ne ridicăm și noi, să-și dea osteneala, să mă mîndresc și eu și noi toți, căci în definitiv asta e datoria lui, cînd se însoară cu cineva din familia Buddenbrook! Își încrucișă mîinile sub cap și se uită în tavan. Da, da, au trecut zece ani în cap de cînd l-am luat pe Grünlich… Zece ani! Și iată-mă din nou în aceeași situație, trebuind să răspund la aceeași întrebare. Știi, Ida, viața e îngrozitor de serioasă!… Deosebirea e, însă, că atunci s-a făcut mare tărăboi și toți se țineau de capul meu și mă chinuiau, iar azi toți tac chitic și li se pare de la sine înțeles că voi spune „da". Trebuie să știi, Ida, logodna asta cu Alois – îi zic Alois, fiindcă pînă

la urmă tot are să se facă – n-o să aibă nimic sărbătoresc şi îmbucurător în ea; în fond nu mai e vorba deloc de fericirea mea; prin această a doua căsătorie, se înţelege de la sine, nu fac altceva decît să îndrept cu sînge rece greşeala săvîrşită cu cea dintîi, fiindcă asta e datoria mea faţă de numele nostru… Aşa gîndeşte mama şi aşa gîndeşte Tom…

– Ce vorbeşti, Tony, draga mea? Dacă tu nu-l vrei şi dacă el nu te poate face fericită…

– Cunosc viaţa, Ida, nu mai sînt o gîscă şi am ochi să văd. Mama… poate că nu m-ar împinge chiar de la spate, căci ea trece peste lucrurile care pun probleme şi zice: *assez*. Dar Tom, ei bine, Tom vrea. N-o să mă înveţi tu să-l cunosc pe Tom! Ştii tu ce gîndeşte Tom? Să-ţi spun eu ce gîndeşte: „Oricine, oricine, dacă nu e cu totul nedemn. De data asta nu mai e vorba de o partidă strălucită, ci de a îndrepta, oarecum, prin o a doua căsătorie, greşeala de atunci." Asta gîndeşte. Şi de îndată ce a sosit Permaneder, el a cerut, în mod discret, informaţii comerciale despre el, de asta poţi fi sigură; cînd răspunsurile i s-au părut destul de favorabile şi liniştitoare, chestiunea a fost pentru el ca şi încheiată… Tom e un cap politic şi ştie ce vrea… Cine i-a făcut vînt lui Christian?… E vorbă mare, Ida, dar aşa este. Şi de ce? Fiindcă Christian compromitea întreprinderea şi familia, şi asta fac, în ochii lui, şi eu, Ida, nu prin fapte şi vorbe, ci prin simpla mea existenţă ca femeie divorţată. El ar vrea ca situaţia asta să ia sfîrşit, şi are dreptate, iar eu, martor îmi este Dumnezeu, n-am încetat de a-l iubi cîtuşi de puţin şi nădăjduiesc că şi el îmi poartă aceleaşi simţăminte. La urma urmei ce am dorit mereu în tot acest timp? Să trăiesc iar, căci Dumnezeu să mă ierte dacă păcătuiesc, mă plictisesc aici la mama, doar abia am împlinit treizeci de ani şi mă simt încă tînără. Viaţa nu înseamnă acelaşi lucru pentru toţi, Ida. La treizeci de ani tu aveai părul cărunt, asta e o trăsătură a familiei voastre, şi unchiul tău Prahl care a murit de sughiţ…

Mai făcu vreo cîteva reflecţii în noaptea aceea, mai repetă de cîteva ori: „în definitiv tot trebuie…", apoi dormi, adînc şi liniştit, cinci ceasuri întregi.

VI

Oraşul era acoperit de ceaţă, dar domnul Longuet, birjarul din Johannisstrasse cu o trăsură mare acoperită pe deasupra şi deschisă pe de lături, spuse:

– În mai puţin de un ceas, iese soarele.

Şi pe vorba domnului Longuet te puteai bizui.

Doamna Buddenbrook, Antonie, domnul Permaneder, Erika şi Ida Jungmann luaseră împreună micul dejun, apoi, gata de drum, coborîseră unul după altul în vestibul, să-i aştepte pe Gerda şi pe Tom. Doamna Grünlich, îmbrăcată într-o rochie de culoare crem, cu o cravată de atlaz sub bărbie, arăta minunat, deşi în noaptea ce trecuse nu dormise decît foarte puţin. Şovăielile şi nedumeririle păreau a fi luat sfîrşit, fiindcă în timp ce stătea de vorbă cu musafirul lor şi îşi încheia mănuşile subţiri, faţa ei era liniştită, sigură, aproape

solemnă… Îi revenise buna dispoziție de altădată. Importanța propriei sale persoane, gravitatea hotărîrii ce se aştepta de la ea, gîndul conştient că a mai sosit odată ziua care o obliga să spună un cuvînt cu greutate în istoria familiei, toate acestea o umpleau de un simțămînt de mîndrie şi inima îi bătea mai tare. Noaptea, în vis, ea văzuse în cronica familiei locul unde avea de gînd să însemne a doua ei logodnă… ştergînd astfel de pe foaie pata neagră ce-şi va pierde orice importanță… şi acum aştepta cu o bucurie plină de încordare clipa cînd avea să vină Tom şi s-o salute, dînd grav din cap…

Consulul şi soția lui sosiră cu oarecare întîrziere, din pricină că tînăra doamnă Buddenbrook nu era obişnuită să-şi sfîrşească toaleta atît de matinal. Thomas părea vesel şi arăta bine în costumul cafeniu-deschis, cu pătrățele mici, ale cărui revere late lăsau să se vadă marginile jiletcii de vară; ochii lui începură să zîmbească observînd aerul de nespusă demnitate al Antoniei. Gerda, însă, a cărei frumusețe cam morbidă şi misterioasă contrasta ciudat cu înfloritoarea sănătate a cumnatei sale, nu părea deloc să fie în dispoziție duminicală şi de excursie. Poate că nu-şi făcuse somnul. Liliachiul întunecat – acesta era fondul rochiei sale – ce se armoniza într-un mod atît de original cu roşul închis al părului des şi greu, îi scotea şi mai mult în relief albul mat al feței; în colțurile ochilor căprui şi apropiați, umbrele viorii erau mai adînci şi mai întunecate ca de obicei… Îşi aplecă rece fruntea spre soacra ei, ca să i-o sărute, întinse mîna cu o expresie destul de ironică domnului Permaneder şi, cînd doamna Grünlich văzînd-o, bătu din palme exclamînd: „Doamne, ce *frumoasă* eşti iar, Gerda!", ea îi răspunse doar printr-un zîmbet evaziv.

Avea o aversiune adîncă pentru inițiative de felul celei din ziua respectivă, mai ales vara şi mai cu seamă duminica. Odăile ei cu perdelele lăsate erau cufundate aproape tot timpul într-o lumină de amurg; ieşea rar, îi era groază de soare, de praf, de micii-burghezi îmbrăcați de sărbătoare, de mirosul de cafea, de bere, de tutun… Şi mai mult decît orice nu putea să sufere zăduful şi faptul că i se tulbura liniştea.

– Dragul meu, îi spuse în treacăt lui Thomas cînd se pusese la cale această plimbare cu trăsura la Schwartau şi la „Crîngul uriaş", pentru ca oaspetele din München să poată vedea şi cîte ceva din împrejurimile vechiului oraş, ştii, că aşa cum m-a lăsat Dumnezeu, eu țin la liniştea şi la tabieturile mele… Oamenii de felul meu nu sînt făcuți pentru agitație şi schimbări. Nu-i aşa că pe mine o să mă scutiți?

Nu s-ar fi măritat cu Tom, dacă n-ar fi fost sigură că în asemenea privințe e de aceeaşi părere cu ea.

– Doamne sfinte, fireşte că ai dreptate, Gerda. De cele mai multe ori e o simplă închipuire că se petrece bine în astfel de împrejurări… Totuşi, nimeni nu se dă la o parte, fiindcă nimeni nu vrea să treacă în ochii altora, şi nici în ai lui proprii, drept un om bizar. Toată lumea are această vanitate: tu nu?… Altfel uşor am putea avea aerul unor biete ființe izolate şi rezultatul ar fi că am pierde din stima oamenilor… Şi mai e ceva, dragă Gerda. Toți avem motive să-i facem cît de cît curte domnului Permaneder. Nu mă îndoiesc că înțelegi situația. S-a

copt ceva, şi ar fi păcat, pur şi simplu păcat, să nu se realizeze…

– Nu văd, dragul meu, întrucît prezenţa mea… dar ce-are a face. Fiindcă tu doreşti, fie. Treacă de la noi şi această plăcere.

– O să-ţi fiu adînc recunoscător…

Ieşiră în stradă… Într-adevăr, soarele începu să răzbească prin vălul de ceaţă, clopotele de la Sfînta Maria sunau sărbătoreşte şi văzduhul era plin de ciripitul păsărilor. Vizitiul îşi scoase pălăria şi doamna consul îi răspunse, dînd din cap cu acea bunăvoinţă patriarhală care uneori îl cam punea în încurcătură pe Thomas.

– Bună dimineaţa, prietene… Ei, atunci să ne urcăm, scumpii mei. Acum ar fi timpul să rostim predica de dimineaţă, dar azi vom lăuda pe Domnul sub cerul liber, în inimile noastre, nu-i aşa, domnule Permaneder?

– Ba chiar aşa, doamnă consul.

Apoi, căţărîndu-se unul după altul pe scăricelele de tablă, intrară prin uşiţa îngustă de la spatele trăsurii; era loc berechet pentru zece persoane, aşa că se aşezară confortabil pe pernele îmbrăcate – în cinstea domnului Permaneder, fără îndoială – în pînză cu dungi albe şi albastre. În cele din urmă uşiţa se închise zăngănind, domnul Longuet plescăi din limbă şi strigă pe diferite tonuri „hi şi ho", murgii voinici se încordară şi vehiculul coborî pe Mengstrasse, o apucă de-a lungul Travei, trecu pe lîngă Holstentor, apoi cotind spre dreapta, o luă înainte pe şoseaua ce ducea la Schwartau…

Lanuri, livezi, pîlcuri de copaci, ferme… şi în ceaţa tot mai înaltă, mai subţire şi mai albastră, ochii încercau să desluşească ciocîrliile al căror cîntec răsuna în văzduh. Thomas fuma, se uita atent în dreapta, în stînga, şi cînd treceau pe lîngă vreo holdă, îi arăta domnului Permaneder semănăturile. Negustorul de hamei era de o voie bună cu adevărat tinerească, îşi trăsese puţin pe o ureche pălăria-i verde împodobită cu peri de căprior, îşi cumpănea bastonul cu un mîner de os enorm în palma-i albă şi lată şi chiar şi pe buza inferioară, scamatorie care, deşi aproape niciodată izbutită pînă la capăt, se bucura mai ales de zgomotoasa admiraţie a micii Erika. De vreo cîteva ori spusese:

– N-o să fie chiar Zugspitze, dar un piculeţ tot o să urcăm şi o să-i tragem un chef de o să rămîie de pomină, ce zici, doamnă Grünlich?

Şi începu să vorbească cu multă înflăcărare de excursii prin munţi, cu rucsac, cu piolet – tînăra doamnă Buddenbrook îl răsplătea cu repetate „I-auzi!" admirative. Apoi prin cine ştie ce asociaţie de idei, domnul Permaneder îşi arătă în cuvinte mişcate regretul pentru absenţa lui Christian despre care auzise că e un domn atît de vesel.

– Nu totdeauna, spuse consulul. Dar e adevărat că în asemenea ocazii e nepreţuit. O să mîncăm raci, domnule Permaneder, strigă apoi vesel. Raci şi crabi din Marea Baltică! Aţi gustat din ei de cîteva ori şi la mama; dar prietenul meu Dieckmann, proprietarul restaurantului „La crîngul uriaş", îi prepară întotdeauna grozav. Şi turtă dulce, renumita turtă dulce din ţinutul nostru. Să nu fi ajuns încă faima ei pînă la Isar? Ei bine, o să vedeţi!

Doamna Grünlich opri de vreo două-trei ori trăsura ca să culeagă maci şi

albăstrele pe marginea şoselei şi de fiecare dată domnul Permaneder, nespus de vioi, se arătă gata să-i ajute, dar cum se cam temea să coboare şi să urce din nou, pînă la urmă se lăsă păgubaş.

Erika striga de bucurie ori de cîte ori vreo cioară îşi lua zborul, iar Ida Jungmann, care chiar pe vremea cea mai senină purta veşnic o haină de ploaie lungă, descheiată şi o umbrelă, ca bună guvernantă ce era, nu participa numai de formă la toanele copiilor, ci le trăia întocmai ca ei, rîzînd fără jenă, cu un nechezat uşor, aşa că Gerda, care n-o văzuse încărunţind în slujba familiei, o măsură de cîteva ori cam rece şi mirată.

Erau în preajma Oldenburgului. În zare se iviră păduri de fagi, trăsura tăie tîrguşorul, străbătu mica piaţă cu o fîntînă cu roată, ajunse din nou în cîmp, trecu urnind peste podul de deasupra rîuleţului Au şi, în sfîrşit, se opri în faţa hanului cu un cat „La crîngul uriaş". Era aşezat la marginea unui lac neted cu pajişte, cu alei prunduite şi straturi cu flori de ţară; dincolo de locul acesta pădurea se ridica în formă de amfiteatru. Urcai panta pe nişte trepte rustice înjghebate din rădăcini noduroase şi colţuri de stîncă ieşite din pămînt, iar pe terase, printre copaci, erau aşezate mese vopsite în alb, scaune şi bănci.

Familia Buddenbrook nu era cea dintîi venită. Cîteva fete bine hrănite, şi chiar un chelner, într-un frac unsuros, treceau repede de colo pînă colo, cărînd mîncăruri reci, limonadă, lapte şi bere pe la mesele care, aşezate la oarecare depărtare unele de altele, fuseseră ocupate de cîteva familii cu copii.

Domnul Dieckmann, hangiul, purtînd pe cap o tichiuţă brodată cu arnici galben, fără haină, veni personal la uşa trăsurii, să ajute oaspeţilor la coborît şi, în timp ce Longuet cîrmi la o parte, pentru a deshăma caii, doamna consul îi spuse patronului:

– Mai întîi o să facem o mică plimbare, prietene, pe urmă, peste un ceas, un ceas şi jumătate, am vrea să luăm o gustare. Te rog să ni se puie masa sus… dar nu prea sus; pe terasa a doua, să zicem.

– Să ne dai ce ai mai bun, Dieckmann, adăugă consulul. Avem un musafir răsfăţat.

– Ba deloc, protestă domnul Permaneder. Ia acolo, o halbă de bere şi ceva caşcaval…

Dar domnul Dieckmann înţelegea lucrurile altfel şi începu să înşire la iuţeală:

– Tot ce am domnule consul… raci, creveţi, tot soiul de cîrnaţi, de brînzeturi, ţipar afumat, somon afumat, morun afumat…

– E-n regulă, Dieckmann, dumneata te pricepi mai bine. Pe urmă să ne dai şase pahare cu lapte şi o halbă de bere, da nu mă-nşel, domnule Permaneder, nu-i aşa?

– O dată bere, de şase ori lapte… Lapte dulce, lapte bătut, lapte acru, lapte cu smîntînă, domnule consul…

– Juma', juma', Dieckmann; lapte dulce şi lapte bătut. Aşadar peste un ceas.

Şi o luară peste poiană.

– Întîi trebuie să vedem izvorul, domnule Permaneder, spuse Thomas. Izvorul: adică izvorul din care se naşte Au. Iar Au este rîuleţul pe malurile

căruia e aşezat Scwartau, şi la origine, în întunecatul Ev Mediu, oraşul nostru însuşi era aşezat acolo şi acolo a stat pînă ce a ars. N-o fi fost prea solid zidit, ştiţi, şi abia mai tîrziu a fost reclădit pe malurile Travei. De numele rîuleţului se leagă de altfel amintiri dureroase. Cînd eram copii găseam că are mult haz să ne ciupim de braţ şi să întrebăm: „Cum se cheamă rîul de la Schwartau?" Fireşte că cel ciupit, fiindcă îl durea, îi striga, fără să vrea, numele… Ia te uită, se întrerupse deodată, la vreo zece paşi depărtare de scări, familiile Möllendorpf şi Hagenström ne-au luat-o înainte!

Într-adevăr, sus, la a treia cotitură a terasei împădurite, membrii principali ai celor două familii, legate între ele în chip atît de fericit, şedeau la două mese aşezate cap la cap şi mîncau, discutînd plini de însufleţire. Bătrînul senator Möllendorpf prezida masa, un domn palid, cu cotlete albe, subţiri şi ascuţite; era diabetic. Nevastă-sa, născută Langhals, îşi mişca încoace şi încolo lornieta cu coadă lungă, şi ca totdeauna, părul cărunt îi flutura, zbîrlit, în jurul capului. Era acolo şi băiatul lor, August, un bărbat tînăr, blond, cu o înfăţişare de om înstărit, soţul Miei, născută Hagenström, care, mică, vioaie, cu ochii mari, negri, strălucitori, şi cu briliante aproape tot aşa de mari la cercei, şedea între fraţii ei, Hermann şi Moritz. Consulul Hagenström începuse să se îngraşe peste măsură, deoarece trăia neînchipuit de bine; se vorbea că îşi începe ziua mîncînd pateuri de ficat de gîscă. Purta o barbă roşcată, retezată scurt şi nasul lui – nasul maică-sii – foarte teşit, părea că-i apasă buza de sus. Doctorul Moritz, cu pieptul turtit şi faţa gălbuie, vorbea cu multă vioiciune, arătîndu-şi dinţii ascuţiţi şi urîţi. Amîndoi fraţii îşi aduseră soţiile, căci şi jurisconsultul era însurat de mai mulţi ani, şi anume cu o domnişoară Puttfarken din Hamburg, o femeie cu părul de culoarea untului, cu o faţă extrem de nepăsătoare, afectînd vădit un aer englezesc, dar cu trăsături foarte frumoase şi proporţionate, fiindcă doctorul Hagenström nu s-ar fi putut însura cu o fată urîtă; aşa ceva nu s-ar fi potrivit cu faima lui de om cu gust. În sfîrşit, erau de faţă fetiţa lui Hermann Hagenström şi băieţelul lui Moritz Hagenström, doi copii îmbrăcaţi în alb, care de pe acum erau ca şi logodiţi, deoarece averea familiilor Huneus şi Hagenström nu trebuia să se împrăştie. Toţi mîncau jumări cu şuncă.

Cele două grupuri nu se salutară decît atunci cînd familia Buddenbrook trecu, la mică distanţă, prin faţa celorlalţi. Bătrîna doamnă Buddenbrook dădu din cap puţin distrată şi în acelaşi timp mirată, Thomas îşi ridică pălăria şi îşi mişcă buzele ca şi cum ar fi spus o vorbă îndatoritoare şi totuşi rece, iar Gerda se înclină formal şi distant. Domnul Permaneder, însă, înviorat de urcuş, îşi flutură cu ingenuitate pălăria verde, strigînd cu glas tare şi plin de veselie:

– Bună dimineaţa vă poftim!

La aceste cuvinte, soţia senatorului Möllendorpf îşi potrivi lornieta… Cît despre Tony, ea îşi ridică puţin umerii, îşi dădu capul pe spate, încercînd în acelaşi timp să-şi proptească bărbia în piept, şi salută de la o înălţime oarecum inaccesibilă, privirea ei lunecînd exact pe deasupra pălăriei elegante, cu boruri largi, a Juliei Möllendorpf… În clipa aceasta hotărîrea ei deveni definitivă şi de neclintit…

– Mulțumesc lui Dumnezeu, de o mie de ori mulțumesc, Tom, că nu mîncăm decît peste un ceas. N-am nici un chef s-o văd pe această Julchen numărîndu-mi îmbucăturile, știi… Ai băgat de seamă cum a salutat? Abia, abia a clătinat capul. Și, după modesta mea părere, pălăria aceea era cu totul lipsită de gust…

– Ei, în ce privește pălăria… Dacă e vorba de salut, însă, nici tu nu te-ai prea topit de amabilitate, draga mea. Dar nu te necăji, altfel faci riduri.

– Eu să mă necăjesc, Tom? A, nu! Dacă oamenii ăștia își închipuie că au căzut cu hîrzobul din cer, sînt pur și simplu ridicoli, nimic altceva. Ce deosebire este între această Julchen și mine, dacă-mi dai voie să te întreb? Că ea n-a dat peste un escroc, ci numai peste un gogoman, cum ar zice Ida. Și aș vrea s-o văd dacă, în situația mea fiind, ar fi în stare să-și găsească un al doilea…?

– Asta înseamnă că tu vei găsi?

– Un gogoman, Thomas?

– Tot e mai bun decît un escroc.

– Nu-i nevoie să fie nici una nici alta. Dar să nu mai vorbim de asta.

– Foarte bine. Am rămas de altfel în urmă. Domnul Permaneder urcă plin de avînt…

Poteca umbrită din pădure deveni un drum neted și nu peste mult timp drumeții ajunseră la „izvor", un punct încîntător și romantic, cu un pod de lemn peste o mică prăpastie cu rîpe brăzdate de crăpături, cu copaci înclinați, ale căror rădăcini atîrnau în aer. Cu păhărelul pliant de argint pe care doamna Buddenbrook îl adusese cu dînsa ei luară apă din micul bazin de piatră, chiar de unde țîșnea izvorul, și se răcorira cu băutura rece și feruginoasă. Domnul Permaneder avu un mic acces de galanterie, stăruind să fie servit de doamna Grünlich personal. Era plin de recunoștință, repeta întruna: „Ei, asta mai zic și eu!" apoi începu să sporovăiască prudent și plin de atenție, cînd cu doamna consul și cu Thomas, cînd cu Gerda și cu Tony, ba pînă și cu mica Erika… Chiar Gerda, care pînă atunci suferise atît de mult din pricina căldurii dogoritoare și umblase înțepenită într-o mutenie nervoasă, începu să se învioreze; iar cînd, după un mers în pas grăbit, sosiră din nou în fața hanului și se așezară pe terasa a doua, la o masă încărcată cu bucate alese, ea fu aceea care regretă, în cuvinte cît se poate de amabile, apropiata plecare a domnului Permaneder: tocmai acum cînd ajunseseră să se cunoască puțin și cînd se putea ușor vedea că de ambele părți se întîmpla tot mai rar să nu se înțeleagă sau să se înțeleagă greșit din pricina particularităților dialectale… Ea bunăoară poate afirma sus și tare că prietena și cumnata ei Tony a rostit de două-trei ori cu adevărată virtuozitate expresia müncheneză: „Doamne ferește-ne și ne apără!"

Domnul Permaneder se feri să dea un răspuns hotărît la cuvîntul „plecare". Deocamdată se dedică trup și suflet trufandalelor ce se găseau din plin pe masă, știind că de asemenea bunătăți n-o să prea aibă parte dincolo de Dunăre.

Mîncau fără grabă din delicatese, iar Erika se bucura mai ales de șervețelele de hîrtie de mătase pe care le găsea cu mult mai frumoase decît șervetele mari de olandă de acasă și, cu îngăduința chelnerului, băgă chiar cîteva în buzunar, drept amintire. Domnul Permaneder și consulul fumară, unul cîteva țigări

negre de foi, iar celălalt țigarete, în timp ce familia stătea tihnit de vorbă cu musafirul. De remarcat era însă că nimeni nu se mai gîndise la plecarea domnului Permaneder şi că din capul locului nimeni nu vorbea absolut deloc de viitor. Oamenii îşi povesteau mai degrabă amintirile, discutau evenimentele politice din ultimii ani. Domnul Permaneder rîdea de se cutremura de nişte anecdote de la patruzeci şi opt pe care le spunea doamna consul (le ştia de la defunctul ei soţ), apoi le vorbi despre revoluţia de la München şi despre Lola Montez pentru care doamna Grünlich arăta un interes grozav. Apoi, cînd pe nesimţite se făcu ora unu după-masă şi Erika, înfierbîntată de soare şi încărcată cu bănuţei, cu păpădii şi cu fel de fel de ierburi se întoarse, împreună cu Ida, din hoinăreala de pe cîmp şi le aduse aminte de turta dulce pe care fusese vorba să o cumpere, toată lumea se ridică şi porni la vale spre sat… nu mai înainte însă, ca doamna Buddenbrook, ai cărei oaspeţi fuseseră cu toţii, să achite nota cu o monedă de aur nu din cele mai mici.

În faţa restaurantului dădură ordin birjarului ca într-un ceas să fie gata cu trăsura, căci întorşi în oraş, voiau să se mai odihnească puţin înainte de masă. Apoi, cu paşi tărăgănaţi – era o căldură de se înfierbîntase şi praful de pe drum – se îndreptară spre căsuţele scunde ale sătucului.

Îndată ce trecură podul de peste Au, mica ceată se înşiră în mod firesc, de la sine, şi această ordine se păstră tot timpul drumului, în frunte, datorită paşilor ei lungi, era mamzel Jungmann, alături de neobosita Erika ce alerga după fluturi albi; veneau apoi, împreună doamna consul, Thomas, şi Gerda, şi în urmă, la oarecare depărtare chiar, doamna Grünlich cu domnul Permaneder. În faţă era gălăgie, fiindcă fetiţa chiuia întruna şi, cu nechezatul ei caracteristic, adînc, plin de bunăvoinţă, Ida îi ţinea isonul. La mijloc, tustrei tăceau, căci din pricina prafului Gerda căzuse din nou într-o toropeală nervoasă, iar bătrîna doamnă Buddenbrook, ca şi fiul ei, erau cufundaţi în gînduri. Şi la urmă, era linişte… dar numai în aparenţă, căci Tony şi oaspetele din Bavaria îşi vorbeau cu vocea scăzută, confidenţial. Despre ce vorbeau? Despre domnul Grünlich…

Domnul Permaneder observase, pe drept cuvînt, că „Erika e o fetiţă foarte drăgălaşă şi frumuşică, dar cu toate acestea nu seamănă aproape deloc cu maică-sa", la care Tony îi răspunsese:

– E leită taică-său şi, se poate spune, nu spre paguba ei, căci, ca înfăţişare, Grünlich era un gentleman – ce-i adevărat e adevărat! Avea de pildă nişte favoriţi aurii, ceva cu totul original; în viaţa mea n-am văzut alţii la fel…

Apoi, deşi în casa lui Niederpaur, la München, Tony îi povestise destul de exact întreaga istorie a căsniciei ei, domnul Permaneder se interesă încă o dată, pe-ndelete, despre toate şi, clipind îngrijorat şi compătimitor din ochi, o întrebă amănunte în legătură cu falimentul…

– A fost un om rău, domnule Permaneder, căci altfel, crede-mă, tata nu m-ar fi luat de la el. În lumea asta nu toţi oamenii au inimă bună, atîta lucru m-a învăţat şi pe mine viaţa, ştii oricît aş fi încă de tînără, deşi de zece ani de zile sau aşa ceva sînt văduvă. A fost un om rău, iar Kesselmeyer, bancherul lui, care pe deasupra mai era şi mărginit – minte de căţel nu altceva – a fost şi mai rău. Dar asta nu înseamnă că pe mine mă cred în schimb un înger, fără nici un fel

de vină… să nu mă înțelegi greșit! Grünlich mă neglija, și dacă din cînd în cînd se așeza lîngă mine, ce crezi că făcea? Își citea jurnalul. Mă trăgea pe sfoară, mă lăsa să stau tot timpul la Eimsbüttel, căci în oraș aș fi putut afla de mocirla în care se scufundase… Dar nici eu nu sînt decît o biată femeie, am și eu cusururile mele și e sigur că n-am procedat totdeauna așa cum ar fi trebuit. Așa de pildă, prin nechibzuința și risipa mea, ca și prin rochiile de casă pe care mi le tot făceam, i-am dat soțului meu destule pricini să se plîngă și să fie îngrijorat… Trebuie să adaug însă că am o scuză: eram un copil cînd m-am măritat, o gîscă, o proastă. De exemplu abia în ajunul logodnei, crede-mă, am aflat că, legile federale privitoare la universități și la presă intraseră din nou în vigoare în urmă cu patru ani. Frumoase legi de altfel!… O, e atît de trist într-adevăr, că numai o dată trăim, domnule Permaneder, că nu putem s-o luăm încă o dată de la capăt; am cumpăni mult mai bine unele lucruri…

Tăcu și privi încordată în jos, spre cărare; îi oferise cu destulă abilitate un punct de plecare, deoarece nu era greu de înțeles că, dacă e într-adevăr cu neputință să iei viața de la început, nu este în schimb exclus să faci o căsătorie nouă, mai bună. Dar domnul Permaneder nu ținu pesemne să se folosească de acest prilej și se mulțumi să-l ocărască în cuvinte aspre pe domnul Grünlich, în timp ce „musca" de pe bărbia-i mică și rotundă se zbîrlea…

– Ce tip scîrbos, respingător! Dacă ar fi aici cîinele neruşinat, l-aș învăța eu minte…

– Vai, domnule Permaneder! Nu, nu spune asta! Trebuie să iertăm și să uităm. „A mea este răzbunarea", a zis Domnul… Întreab-o pe mama. Să mă ferească Dumnezeu!… Nu știu pe unde o fi Grünlich acum și cum i-a mers în viață, dar îi doresc tot binele, deși poate nu merită…

Ajunseseră în sat și acum se aflau în fața căsuței scunde unde era brutăria. Se opriseră aproape fără să știe și fără să-și dea seama și priveau cu ochi serioși, absenți, la Erika și Ida, la doamna consul, la Gerda și Thomas care dispăreau pe rînd, îndoiți de șale, prin ușa ridicol de joasă a prăvăliei; atît erau de adînciți în discuția lor, cu toate că pînă acum nu spuseseră decît nerozii și lucruri fără rost.

Alături de ei era un gard și lîngă gard un strat de flori, lung și îngust, unde creșteau cîteva fire de rezeda. Cu capul plecat și cam înfierbîntat, doamna Grünlich răscolea de zor, cu vîrful umbrelei, pămîntul negru și afînat. Domnul Permaneder, căruia îi alunecase pe frunte pălărioara verde împodobită cu peri de căprior, stătea foarte aproape de ea și cu bastonul său lua și el parte din cînd în cînd la săpatul stratului de flori. Stătea și el cu capul în pămînt, dar ochii-i mici, bulbucați, de un albastru spălăcit, care sclipeau, ba chiar se și roșiseră puțin, se ridicau spre ea cu o expresie de devotament, de tristețe și de încordare și aceeași expresie o aveau și mustățile ce-i atîrnau în franjuri peste gură.

– Ei! acum firește că vă e frică al dracului de căsătorie și n-ați mai vrea să încercați pentru nimic în lume a doua oară; așa-i, doamnă Grünlich?…

Ce stîngăcie! se gîndi Tony. E oare nevoie să confirm?… Îi răspunse:

– Da, dragă domnule Permaneder, îți mărturisesc sincer că mi-ar veni greu să mă leg față de cineva pentru toată viața, și asta din pricină că am învățat ce

înspăimîntător de serioasă este o astfel de hotărîre… Pentru aşa ceva e nevoie de stăruitoarea convingere că e vorba de un om într-adevăr onest, nobil şi de inimă…

Domnul Permaneder îşi îngădui s-o întrebe dacă pe el îl socoteşte drept un astfel de om, la care ea îi răspunse:

– Da, domnule Permaneder, aşa te socotesc.

Nu mai urmară decît cîteva cuvinte, abia şoptite, care cuprindeau învoiala de logodnă şi îngăduinţa pentru domnul Permaneder, de a se adresa, de-ndată ce vor sosi acasă, doamnei Buddenbrook şi lui Thomas…

Cînd ceilalţi tovarăşi de excursie ieşiră din brutărie, cu pungile doldora de turtă dulce, consulul se uită discret peste capetele celor doi, care păreau grozav de stingheriţi; domnul Permaneder nici nu încerca să se prefacă, iar Tony îşi ascundea simţămintele sub masca unei demnităţi aproape maiestuoase.

Toţi se grăbiră să ajungă la trăsură, căci se înnorase şi începuse să picure.

Tony avusese dreptate: îndată după sosirea domnului Permaneder, fratele ei îşi făcuse rost de informaţii exacte asupra situaţiei lui. Din cele aflate reieşea că X. *Noppe & Comp.* e o casă cu o activitate cam limitată, dar absolut serioasă care, colaborînd cu fabrica de bere pe acţiuni condusă de domnul Niederpaur, realizează un venit frumos şi că, împreună cu cei 17 000 de taleri ai Antoniei, partea domnului Permaneder ar ajunge pentru o viaţă burgheză tihnită şi fără lux. Bătrîna doamnă Buddenbrook fusese încunoştinţată şi, într-o convorbire amănunţită între ea, domnul Permaneder, Antonie şi Thomas, ce avu loc în salonul cu peisaje, chiar în seara logodnei, toate chestiunile fură puse la punct, fără nici o greutate: şi în privinţa Erikăi, care la dorinţa Antoniei şi cu emoţionata încuviinţare a logodnicului, trebuia să vină şi ea la München.

După două zile negustorul de hamei plecă – „fiindcă altfel Noppe are să înceapă să suduie" – dar chiar în luna iulie doamna Grünlich se întîlni din nou cu el, în oraşul lui natal; era împreună cu Tom şi Gerda, pe care îi însoţi la băile Kreuth unde aveau să stea cîteştrei patru sau cinci săptămîni, în timp ce doamna Buddenbrook, cu Ida şi cu Erika rămăseseră la Marea Baltică. De altfel la München cele două perechi avură prilejul să vadă casa din Kaufinger Strasse – aproape de tot de locuinţa soţilor Niederpaur – pe care domnul Permaneder intenţiona s-o cumpere, urmînd să închirieze cea mai mare parte a ei. Era o casă bătrînească, ciudată, cu o scară îngustă ce începea chiar de la intrare şi suia drept, fără întrerupere, fără o cotitură, ca o scară ce duce la cer, pînă la etajul întîi, de unde trebuia să mergi de o parte şi de alta pe un coridor lung ca să ajungi la odăile din faţă…

Pe la mijlocul lui august, Tony se întoarse acasă pentru ca săptămînile următoare să le dedice trusoului. Păstrase, e adevărat, multe obiecte din prima ei căsnicie, dar ele trebuiau completate prin noi cumpărături şi într-o zi, din Hamburg, unde fuseseră comandate mai multe lucruri, sosi şi o rochie de casă… garnisită de data aceasta nu cu catifea, ci numai cu funde de postav.

Spre sfîrşitul toamnei, domnul Permaneder sosi din nou în Mengstrasse; nimeni nu dorea să mai amîne lucrurile…

Solemnitățile căsătoriei se desfășurară întocmai cum se așteptase și cum dorise Tony: nu se făcu mare tărăboi.

– Să lăsăm pompa, spuse consulul – ești din nou măritată; e ca și cum nici o clipă n-ai fi încetat să fii.

Nu trimiseră decît puține invitații (firește că doamna Grünlich avu grijă ca Julchen Möllendorpf, născută Hagenström, să primească neapărat una), renunțară la călătoria de nuntă, fiindcă domnul Permaneder nu putea suferi aceste „mofturi", iar Tony, care nu demult se întorsese din vilegiatură, găsea prea lung chiar și drumul pînă la München. Cununia fu celebrată de data aceasta nu în sala cu coloane, ci în biserica Sfînta Maria, în cerc familial restrîns. Tony purta cu demnitate florile de portocal – în loc de mirt – iar preaveneratul pastor Kölling le vorbi cu o voce ceva mai slabă ca altădată, dar tot în cuvinte energice, despre *cumpătare.*

Christian sosi de la Hamburg, îmbrăcat foarte elegant și cu aerul cam obosit, dar vesel, povesti tuturor că afacerile lui cu Burmeester merg „tip-top", apoi declară că după toate probabilitățile Klothilde și cu el doar „acolo sus" se vor căsători, „bineînțeles fiecare pe socoteala lui" și ajunse cu mare întîrziere la biserică, fiindcă făcuse mai înainte o vizită la club. Unchiul Justus, foarte mișcat, se arătă darnic ca totdeauna, cumpărîndu-le proaspeților căsătoriți o fructieră extraordinar de frumoasă din argint masiv… Acasă, bătrînul și nevasta lui răbdau aproape de foame, căci în slăbiciunea ei, mama plătea mereu, și asta din banii de coșniță, datoriile lui Jakob, fiul dezmoștenit și izgonit de mult, care, după zvonurile ce se vînturau, se afla pentru moment la Paris.

Doamnele Buddenbrook din Breite Strasse făcură remarca:

– Ei, să sperăm că de data aceasta va dura.

Partea neplăcută era că toată lumea se îndoia de sinceritatea speranței lor… Sesemi Weichbrodt, în schimb, se ridică în vîrful picioarelor și, plescăind ușor din buze, își sărută pe frunte fosta elevă, de aci înainte doamna Permaneder, apoi accentuînd vocalele îi ură din toată inima:

– Fii fericită, copil *bon!*

VII

Pe la orele opt dimineața, de îndată ce își părăsea așternutul, consulul Buddenbrook cobora la subsol, pe scara în spirală aflată îndărătul ușiței; acolo își lua baia zilnică, își punea din nou halatul și începea să se ocupe de treburile obștești. Era clipa în care își făcea apariția în odaia de baie, cu mîini roșii și cu o față inteligentă, domnul Wenzel, bărbier și membru al adunării cetățenești, aducînd cu sine de la bucătărie o oală de apă caldă, precum și celelalte ustensile. Și, în timp ce consulul se așeza într-un fotoliu mare, dîndu-și capul pe spate, iar domnul Wenzel își pregătea săpunul, se înfiripa aproape totdeauna o conversație. Ea pornea de la odihna din timpul nopții și de la starea vremii, trecea însă repede la evenimentele mondiale, dezbătea chestiuni de interes

local şi se încheia de obicei cu considerațiuni de natură strict comercială şi familială… Toate acestea prelungeau foarte mult operația, fiindcă de cîte ori vorbea consulul, domnul Wenzel trebuia să-şi îndepărteze briciul de obrazul lui.

– Ați dormit bine, domnule consul?

– Mulțumesc, Wenzel. E frumos afară?

– E ger şi se adună nori de zăpadă, domnule consul. În fața bisericii Sfîntul Iacob țîngăii iar au făcut un lunecuş de zece metri, era cît pe ce să cad cînd am ieşit de la primar. Lua-i-ar dracu'!

– Ai văzut jurnalele de azi?

– Da, *Anzeigen* şi *Hamburger Nachrichten.* Nu vorbesc decît de bombele lui Orsini… Îngrozitor… Pleacă omul la Operă şi… Frumoasă lume, acolo, ce să zic!…

– Ei, nu cred să aibă cine ştie ce importanță. În orice caz, n-are nimic de-a face cu poporul; singura urmare a acestui atentat are să fie întărirea poliției şi a cenzurii. Omul are să fie cu ochii-n patru… Fireşte că asta înseamnă o veşnică neliniște, e foarte adevărat, căci mereu va trebui să întreprindă cîte ceva pentru a se menține la suprafață. Oricum, eu unul îl respect. Cu tradițiile lui cel puțin nu poți fi un gogoman, cum ar zice mamzel Jungmann, şi chestia cu brutăriile şi cu ieftinirea pîinii, de pildă, m-a impresionat. Fără îndoială că face mult pentru popor…

– Da, tocmai asta spunea adineauri şi domnul Kistenmaker.

– Stephan? Ieri am vorbit cu el despre aceste lucruri.

– Şi Friederich Wilhelm al Prusiei e pe drojdie, domnule consul. N-o mai duce mult. Se vorbeşte că prințul preia definitiv regența.

– Ei, pe ăsta trebuie să-l urmărim cu atenția încordată. De pe acum acest Wilhelm dovedeşte idei liberale, şi e sigur că nu priveşte Constituția cu scîrbă ascunsă ca fratele său… Bietul om, pînă la urmă tot supărarea o să-l macine… Ce se aude din Copenhaga?

– Absolut nimic, domnule consul. Nu vor şi pace! Poate să declare Confederația că întreaga Constituție elaborată pentru Holstein şi Lauenburg e nulă din punct de vedere juridic… dumnealor acolo la nord nu sînt dispuşi s-o suspende…

– Da, e nemaipomenit, Wenzel. Oamenii ăştia provoacă de-a dreptul Dieta federală să treacă la măsuri executive! Şi măcar de ar fi şi Dieta niței mai activă!… Ei da, ăştia-s danezii. Îmi aduc foarte bine aminte ce ciudă mă apuca încă din copilărie cînd auzeam cîntecul care începea cu cuvintele: *Gib mir, gib allen denen, die sich von Herzen sehnen*[2] în care pe *denen* totdeauna mi-l închipuiam scris cu *ä* – şi nu-mi intra în cap că Dumnezeu trebuie să le dea şi danezilor ceva… Ia seama la locul acesta dureros, Wenzel. Dumneata rîzi… Dar ce te faci cu legătura directă de cale ferată pînă la Hamburg! Am avut cîteva lupte diplomatice pe chestia asta şi cîte o să mai avem, pînă cînd cei din Copenhaga o să ne acorde concesiunea…

– Da, domnule consul, şi ceea ce e mai prost e că Societatea de cale ferată Altona-Kiel şi, dacă te uiți mai bine, întregul Holstein sînt împotrivă; tocmai

asta spunea adineauri și doctorul Oeverdieck, primarul. Îi apucă o frică nebună cînd se gîndesc la avîntul pe care l-ar putea lua orașul Kiel…

– E de înțeles, Wenzel. Asemenea legături noi între Marea Baltică și Marea Nordică!… Și să vezi că indivizii de la Altona-Kiel n-or să înceteze să comploteze. Sînt în stare să construiască o linie de concurență: Holsteinul răsăritean–Neumünster–Neustadt… da, nu este exclus… Dar nu trebuie să ne lăsăm intimidați; avem absolută nevoie de legătură directă cu orașul Hamburg.

– Dumneavoastră luptați din toate puterile pentru asta, domnule consul.

– Ei da… pe cît îmi îngăduie puterile și pe măsura influenței de care mă bucur ici și colo… Mă interesez de politica noastră feroviară și asta e o tradiție la noi, căci tatăl meu din ’51 făcea parte din Consiliul de administrație al căilor ferate din Büchen și desigur acesta e motivul pentru care, la treizeci și doi de ani am fost ales și eu acolo, deși pînă acum nu am cine știe ce merite deosebite.

– O, domnule consul, după discursul pe care l-ați rostit atunci în adunarea cetățenească…

– Ei, da’… a făcut oarecare impresie; în orice caz, bunăvoința nu-mi lipsește. Pot să-i fiu recunoscător tatălui meu, bunicului și străbunicului care mi-au netezit calea. O mare parte din încrederea și considerația pe care și-au cîștigat-o ei în oraș a trecut fără îndoială asupra mea; altfel nu m-aș putea mișca așa de ușor… Ce n-a făcut, de pildă, tatăl meu după ’48 și pe la începutul acestui deceniu, pentru reforma poștei? Gîndește-te, Wenzel, cît a stăruit, în adunarea cetățenească, pentru ca diligența de Hamburg să fie legată cu poșta și că, prin anul ’50, în ședințele Senatului, care pe vremea aceea era de o încetineală de neiertat, a dus o adevărată campanie, făcînd propuneri peste propuneri, pentru intrarea noastră în Uniunea poștală austro-germană… Dacă azi avem un tarif redus pentru scrisori și pentru imprimate, dacă avem timbre, cutii de poștă și legătură telegrafică cu Berlinul și cu Travemünde, tata nu este ultimul dintre cei cărora trebuie să le mulțumim și dacă el și alții vreo cîțiva nu s-ar fi ținut mereu de capul Senatului, am fi rămas pe vecie în urma poștei daneze și a celei din Thurn și Taxis. Așa că, dacă azi îmi spun părerea într-o astfel de problemă, lumea mă ascultă.

– În chestiunea asta, pe Dumnezeul meu, aveți toată dreptatea. Și în ceea ce privește linia ferată Hamburg, nu-s nici trei zile de cînd doctorul Oeverdieck, primarul, mi-a spus: „Dacă ajungem în situația de a cumpăra la Hamburg un teren potrivit pentru gară o să-l trimitem acolo și pe consulul Buddenbrook. În astfel de negocieri, consulul Buddenbrook e mai util decît mulți juriști…” Așa mi-a spus cuvînt cu cuvînt…

– Ei, foarte măgulitor pentru mine, Wenzel. Dar aici pe bărbie mai pune puțin săpun, să iasă curat de tot… Scurt și cuprinzător, trebuie să ne mișcăm! N-am nimic împotriva lui Oeverdieck, dar e cam bătrîn și dacă eu aș fi primar, totul ar merge, cred, mai repede. Nu pot să-ți spun ce mulțumit sînt că au început lucrările pentru luminatul cu gaz și că dispar în sfîrșit blestematele de lămpi cu petrol, cu lanțurile lor cu tot. Și pot să mărturisesc că am contribuit și eu puțin la acest succes… A, cîte lucruri nu sînt încă de făcut! Căci vremurile se schimbă, Wenzel, și noi avem o mulțime de obligații față de aceste timpuri

noi. Cînd mă gîndesc la prima mea tinereţe… Dumneata ştii mai bine decît mine cum era atunci pe aici. Străzile fără trotuar şi printre pietre, ierburi pînă-n genunchi, iar casele, cu ieşinduri şi cu bănci la poartă… Şi clădirile noastre medievale, pocite prin fel de fel cîrpăceli, se ruinau, se măcinau, fiindcă deşi particularii erau înstăriţi şi nimeni nu flămînzea, statul nu avea absolut nimic, totul mergea brambura, cum zice cumnatul meu Permaneder, şi la reparaţii nimeni nu se gîndea. Erau generaţii tihnite, fericite, pe vremea aceea şi prietenul intim al bunicului meu, ştii, bunul Jean Jacques Hoffstede, se plimba de colo pînă colo şi traducea mici poezii indecente din franţuzeşte… dar asta nu putea continua la infinit; multe s-au schimbat şi o să trebuiască să se schimbe şi mai multe… Nu mai avem 37 000 de locuitori, ci peste 50 000, precum ştii, şi caracterul oraşului se schimbă. Există o serie de construcţii noi, cartiere periferice care se întind, străzi bune şi putem să restaurăm monumentele din epocile noastre de glorie. Dar, în fond, toate acestea sînt probleme secundare. Esenţialul rămîne de făcut de acum înainte, dragul meu Wenzel; şi iată-mă ajuns la *ceterum censeo*[3] al răposatului meu tată: uniunea vamală. Trebuie să intrăm în uniunea vamală, Wenzel, nu mai încape discuţie şi toţi trebuie să mă ajutaţi, cînd lupt pentru asta… Ca negustor, crede-mă, sînt mai iniţiat în această chestiune decît diplomaţii noştri şi îngrijorarea unora, care văd o primejdie pentru independenţa şi libertatea noastră, e ridicolă în cazul de faţă. Interiorul ţării, Mecklenburg şi Schleswig-Holstein, toate ni s-ar deschide şi asta e cu atît mai de dorit cu cît traficul cu Nordul nu-l mai stăpînim în aceeaşi măsură ca în trecut… ajunge… prosopul, te rog, încheia consulul. Mai spunea o vorbă, două despre cursul actual la secară care era de cincizeci şi cinci de taleri şi – blestemată treabă! – avea mereu tendinţă de scădere, mai adăuga, poate, o remarcă asupra vreunui eveniment de familie din oraş, apoi domnul Wenzel dispărea prin subsol, pentru a goli în stradă, pe caldarîm, vasul sclipitor cu spumă, iar consulul se urca pe scara în spirală pînă în dormitor unde, după ce o săruta pe frunte pe Gerda care între timp se trezise, se îmbrăca.

Aceste scurte convorbiri matinale cu bărbierul isteţ erau preludiul unor zile foarte agitate şi active, pline şi răspline de gînduri, de cuvîntări, de tocmeli, de scrisori, de socoteli şi de alergături încoace şi încolo… Graţie călătoriilor şi cunoştinţelor sale, interesului multiplu pentru tot ce-l înconjura, Thomas Buddenbrook era, în mediul în care trăia, capul cel mai puţin mărginit de concepţii burgheze şi îşi dădea seama, fără îndoială, mai bine ca oricine de îngustimea şi meschinăria condiţiilor în care se mişca. Dar afară, în patria lui mai întinsă, după un avînt al vieţii publice adus de anii revoluţiei, urmase o perioadă de lîncezeală, de linişte mocnită, de cale întoarsă, prea goală, pentru a putea preocupa o inteligenţă vie, şi astfel îi rămînea destulă forţă spirituală pentru ca, făcîndu-şi un principiu de viaţă din dictonul care atribuie o valoare pur simbolică oricărei activităţi omeneşti, să-şi pună toată voinţa, toate facultăţile, tot entuziasmul şi elanul activ în slujba măruntei comunităţi în cuprinsul căreia numele lui era printre cele dintîi, precum şi în slujba numelui şi a firmei pe care le moştenise… destulă forţă spirituală pentru a privi cu un

uşor surîs ironic, dar în acelaşi timp şi cu seriozitate, această ambiție a lui, ce năzuia spre putere şi mărire într-un cadru atît de strîmt.

Îndată ce-şi lua micul dejun, servit de Anton în sufragerie, se pregătea de plecare şi pornea la biroul său din Mengstrasse. Nu stătea acolo mai mult de un ceas. Scria două-trei scrisori sau telegrame urgente, dădea cîteva dispoziții, punea în mişcare marele motor al întreprinderii, încredințînd apoi supravegherea lui privirilor piezişe şi chibzuite ale domnului Marcus.

Participa şi vorbea la şedințe şi adunări, zăbovea puțin pe la bursă, sub arcadele gotice din piață, făcea inspecții prin port, prin depozite, trata, în calitate de armator, cu căpitanii de vase… şi – întrerupte doar de gustarea de dimineață luată în fugă cu maică-sa, sau de prînzul cu Gerda, după care, culcat pe canapea, cu o țigară în gură, se destindea o jumătate de ceas răsfoind ziarele – treburile mergeau înainte, pînă seara tîrziu, fie că era vorba de afacerile proprii, fie că avea de rezolvat probleme în legătură cu vama, impozitele, construcțiile, calea ferată, poşta sau ajutorarea săracilor. Chiar în domenii ce-i erau străine şi în fond țineau de competența „specialiştilor", el ştiu să se inițieze, şi mai ales în probleme financiare dovedi în scurtă vreme o pricepere deosebită.

Căuta să nu neglijeze nici viața mondenă. E adevărat că în această privință punctualitatea lui lăsa de dorit şi sosea abia în ultima secundă, cînd nevastă-sa îl aştepta îmbrăcată de gală iar trăsura stătea de o jumătate de ceas la scară. „Iartă-mă, Gerda, afacerile…" spunea el, şi îşi punea repede fracul. Dar la fața locului, la ospețe, la baluri, la serate, ştia să arate un interes viu pentru tot, era un *causeur* agreabil. Cît despre felul lor de a primi, nici una dintre casele bogate nu le-o lua înainte nici lui, nici soției sale. Bucătăria şi pivnița lor erau considerate „tip-top". Thomas era prețuit ca un amfitrion îndatoritor, atent, prevenitor iar toasturile lui pline de spirit se ridicau peste nivelul obişnuit. Serile liniştite însă erau acelea pe care le petrecea în societatea Gerdei; fuma şi o asculta cîntînd la vioară, sau citeau împreună cîte o carte: povestiri germane, franceze sau ruse, alese de ea…

Astfel lucra Thomas Buddenbrook şi lupta pentru succes. Prestigiul lui era în continuă creştere şi, cu toată micşorarea capitalului prin sumele cerute de înjghebarea situației lui Christian şi de cea de-a doua căsătorie a Antoniei, firma avu ani de mare prosperitate. Erau, totuşi, cîteva lucruri care îi paralizau pentru ceasuri întregi curajul, îi slăbeau mobilitatea spiritului, îi întunecau buna dispoziție.

Era, în primul rînd, Christian, la Hamburg, al cărui asociat, domnul Burmeester murise subit în primăvara acestui an ('58), în urma unui atac de apoplexie. Moştenitorii retraseră din întreprindere capitalul decedatului şi consulul încercă stăruitor să-l oprească pe fratele său de a duce înainte negoțul cu propriile lui mijloace, căci ştia ce greu e să ții o firmă mare cu un capital redus de la o zi la alta. Christian însă se încăpățînă să rămînă cu orice preț independent şi preluă activul şi pasivul casei *H.C.F. Burmeester & Comp.*… Era aşadar de temut că aveau să urmeze neplăceri.

Era apoi sora consulului, Clara, la Riga… Că n-avea nici un copil din

căsătoria cu pastorul Tiburtius, asta treacă-meargă, căci Clara Buddenbrook nu-şi dorise niciodată copii şi, fără îndoială, avea foarte puţin talent de mamă, dar după cum scria şi ea şi Tiburtius, sănătatea ei lăsa foarte mult de dorit, şi durerile de cap, de care suferea încă de cînd era fată, îi reveneau periodic, cu o intensitate aproape insuportabilă.

Asta era neliniştitor. A treia grijă era că nici acasă la el nu se arăta nici un semn de supravieţuire a numelui de familie. Gerda trata această problemă cu o suverană nepăsare, ce semăna într-o foarte mare măsură cu un refuz plin de dezgust. Thomas îşi ascundea mîhnirea, dar bătrîna doamnă Buddenbrook, preocupată de acest lucru, îl chemă la o parte pe doctorul Grabow.

– Între noi, doctore, trebuie să se întîmple în sfîrşit ceva în această privinţă, nu? Mi se pare că nici aerul de munte de la Kreuth, nici aerul de mare de la Glücksburg sau Travemünde n-au prea fost de vreun folos. Ce părere ai?…

Şi, fiindcă în cazul acesta reţeta favorită a lui Grabow „dietă severă, puţină carne de porumbel, cîţiva pesmeciori" n-ar fi fost un leac destul de energic, recomandă Pyrmont şi Schlangenbad… Erau trei motive care dădeau de gîndit. Şi Tony?… Biata Tony!

VIII

Tony scria: „… Şi dacă zic crochete, ea nu înţelege, fiindcă aici crochetele se numesc «chifteluţe de legume»; şi ce cap de creştin ar putea ghici că e vorba de conopidă, cînd ea spune «carfiol»? Iar dacă spun «cartofi prăjiţi», ea strigă «cee?» – pînă cînd zic «crumpene fripte», căci aşa se cheamă, iar «cee?» înseamnă «poftim». Şi asta e a doua, din pricină că pe prima, care se numea Kathi, mi-am îngăduit s-o trimit la plimbare, fiindcă din te miri ce începea să se mojicească sau cel puţin aşa mi se părea mie; dar se poate să mă fi înşelat, după cum îmi dau seama acum, şi asta pentru că aici niciodată nu ştii dacă cineva îţi vorbeşte grosolan sau prietenos. Cea de acum care se numeşte Babette, dar trebuie să pronunţi «Bábett», e drăguţă ca înfăţişare şi are ceva foarte sudic într-însa, cum sînt multe pe aici: părul şi ochii negri şi nişte dinţi de invidiat. Are bunăvoinţă şi sub îndrumarea mea e în stare să gătească unele mîncăruri de la noi; astfel de pildă ieri am făcut măcriş cu stafide, dar am avut mare necaz din pricina asta, fiindcă lui Permaneder nu i-a plăcut deloc, deşi a scos cu furculiţa stafidele, una cîte una; din pricina asta nu mi-a vorbit toată după-amiaza, ci numai a bombănit, şi pot să-ţi spun dragă mamă, că viaţa nu e totdeauna uşoară."

Dar ceea ce îi amăra viaţa nu erau numai „chifteluţele de legume" şi măcrişul… Chiar în luna de miere ea primi o lovitură năprasnică; ceva neprevăzut, nebănuit, ceva de neînţeles, o izbi, o întîmplare de neîndurat ce-i stinse dintr-o dată toată voia bună şi de pe urma căreia nu-şi mai putea veni în fire. Lucrurile s-au petrecut după cum urmează:

Abia la cîteva săptămîni de la sosirea soţilor Permaneder la München, consulul Buddenbrook izbuti să realizeze în bani lichizi dota testamentară a

surorii sale, adică suma de 51 000 de mărci, şi preschimbată în fiorini, această sumă ajunse, aşa cum trebuia, în mîna domnului Permaneder. Domnul Permaneder o depuse, sigur şi în condiţii bune. Apoi fără a şovăi, fără a roşi, omul îi spuse nevesti-sii:

– Tonerl – îi zicea Tonerl – mie-mi ajunge. Mai mult nu ne trebuie. M-am spetit destul, şi acum, pe toţi sfinţii, vreau să mă odihnesc! O să dăm cu chirie parterul şi etajul al doilea, iar noi o să stăm liniştiţi aici; o friptură de porc o să se găsească oricînd în casa asta şi nu e nici o nevoie să facem pe nobilii, să ne umflam în pene… Seara o să dau pe la berărie. Dar nu-s un prost şi un nesătul, să adun mereu la parale! Vreau să trăiesc în tihnă. De mîine pun punct la toate şi mă fac rentier.

– Permaneder! strigă ea, pentru întîia dată cu accentul acela gutural deosebit, cu care obişnuia să pronunţe numele lui Grünlich.

El însă îi răspunse doar atît:

– Hai, fii cuminte, Tonerl!

Apoi cearta izbucni, una dintre acele certuri premature, grave şi violente care zguduie pentru totdeauna fericirea unei căsnicii. El ieşi învingător. Împotrivirea ei pătimaşă fu înfrîntă de dorinţa lui de viaţă „tihnită" şi pînă la urmă domnul Permaneder îşi retrase capitalul din comerţul de hamei, astfel că acum domnul Noppe era acela care putea să şteargă cu creion albastru pe *Comp.* de pe cartea de vizită… Şi, ca majoritatea prietenilor săi cu care seara, la masa rezervată de la „Hofbräuhaus", făcea cîte o partidă de cărţi şi îşi golea obişnuitele trei halbe de bere, în calitatea lui de proprietar, bărbatul Antoniei îşi reduse activitatea la urcarea chiriilor, mulţumindu-se să-şi taie, modest şi paşnic, cupoanele.

Bătrînei doamne Buddenbrook acestea toate îi fură aduse la cunoştinţă în mod firesc. Dar în scrisorile trimise de doamna Permaneder fratelui său, se simţea durerea pe care ea o încerca… Biata Tony, cele mai crîncene temeri ale ei fuseseră mult depăşite. Ştia de la început că domnul Permaneder nu avea nimic din „spiritul întreprinzător" de care primul ei bărbat făcea atîta caz, dar niciodată n-ar fi bănuit că îşi va bate joc atît de cumplit de toate speranţele pe care în ajunul logodnei ea i le destăinuise cu atîta încredere domnişoarei Jungmann, că îşi va nesocoti chiar în halul acesta îndatoririle pe care şi le asumase însurîndu-se cu „o Buddenbrook"…

Trebuia să golească şi acest pahar şi, din scrisorile ei cei de acasă înţelegeau că, încet-încet, Tony se resemnează. Viaţa i se scurgea molcomă, monotonă, între bărbatul ei şi fetiţa care mergea la şcoală; îşi vedea de gospodărie, întreţinea relaţii prieteneşti cu locatarii de la parter şi de la etajul al doilea, ca şi cu familia Niederpaur din piaţa Sfînta Maria. Din cînd în cînd scria despre serile de la Teatrul Regal, unde se ducea cu prietena ei Eva, căci domnului Permaneder nu-i plăceau aceste „mofturi", ba într-o bună zi ieşi la iveală că el, care trăia de mai bine de patruzeci de ani în „iubitul" său München, nu văzuse niciodată pe dinăuntru Pinacoteca.

Zilele treceau… Dar Tony nu mai găsea nici o bucurie adevărată în noua ei viaţă, de cînd domnul Permaneder, îndată după primirea dotei, se retrăsese din

afaceri. Nu mai avea nici o speranță. Niciodată n-o să le poată vesti celor de acasă un succes, o ascensiune. Asta-i era viața: o existență fără griji, dar mărginită, lipsită de orice „distincție" – și așa va rămîne, fără posibilități de schimbare, pînă la capătul zilelor ei. Gîndul acesta o apăsa. Și din scrisorile ei se desprindea lămurit că tocmai această stare de spirit, nu prea înălțătoare, îi îngreuna adaptarea la felul de viață din Germania de Sud. În lucruri mărunte se mai descurca. Ajunse să se înțeleagă cu servitoarele, cu furnizorii, să spună chifteluțe de legume în loc de crochete, să nu-i mai dea bărbatului ei supă de fructe pe care acesta o calificase drept „zeamă dezgustătoare". Dar în linii generale ea continua să rămînă o străină în noua-i patrie; simțea că a fi o Buddenbrook nu însemna nimic deosebit pentru acești oameni de miazăzi și faptul acesta constituia o veșnică și neîntreruptă umilință pentru ea; și dacă într-o scrisoare povestea cum într-o zi un zidar, cu un ulcior de bere într-o mînă și cu o ridiche în cealaltă, o oprise în plină stradă pentru a o întreba: „Ești bună să-mi spui cît e ceasul, vecino?", cu toată aparența lor glumeață, rîndurile ei vibrau de indignare și puteai pune rămășag că, dîndu-și capul pe spate, Tony trecuse mai departe fără a-i răspunde zidarului, fără a-l învrednici cu o privire măcar… De altfel nu purtările acestea necioplite, nu numai acest prea firav sentiment al distanței îi erau străine și antipatice: deși Tony nu pătrunsese adînc în viața plină de mișcare a Münchenului, totuși o înconjura atmosfera lui, atmosfera unui oraș mare, plin de artiști și de burghezi care nu făceau nimic, o atmosferă cam descompusă, pe care starea ei sufletească o împiedica adeseori s-o respire cu umorul cuvenit.

Zilele treceau… Și deodată o fericire păru că se anunță, o fericire așteptată zadarnic în Breite Strasse și în Mengstrasse. La scurtă vreme după ziua de anul nou 1859 speranța deveni certitudine: Tony avea să devină pentru a doua oară mamă.

Acum bucuria tremura, așa zicînd, în rîndurile ei pline de întorsături exuberante, puerile și grave, cum de mult nu mai scrisese. În afară de călătoriile din timpul verii, care de altfel se limitau tot mai mult la malul Balticei, doamnei consul nu-i mai plăcea să plece de acasă; acum, însă, îi părea rău că trebuia să rămînă departe de fiica ei, tocmai într-un moment ca acesta, asigurînd-o numai în scris de ajutorul proniei cerești. Dar Tom și Gerda își anunțară sosirea pentru botez și capul Antoniei era plin de planuri privitoare la o primire *distinsă*… Biata Tony! Primirea aceasta avu loc în împrejurări nespus de triste și botezul pe care și-l imagina ca pe o încîntătoare serbare intimă, cu flori, cu bomboane, cu ciocolată, nu putu să aibă loc, deoarece copilul, o fetiță, nu intrase în viață decît pentru a o părăsi, după un sfert de ceas chinuit, în timpul căruia doctorul se căznise zadarnic să mențină funcționarea micului organism fără vlagă…

Cînd consulul Buddenbrook și soția sa sosiră la München, Tony însăși nu era în afara oricărui pericol. Zăcea în pat, mult mai bolnavă decît la întîia naștere, și stomacul ei, a cărui sensibilitate nervoasă îi dăduse de furcă uneori și în trecut, refuza aproape orice hrană. Încet-încet, se întrema totuși, și soții Buddenbrook putură să plece liniștiți în această privință, deși nu fără oarecare

mîhnire, căci era prea vădit, şi mai ales consulului nu-i scăpase deloc că nici măcar durerea comună nu fusese în stare să-i apropie într-adevăr pe cei doi soţi.

Nimeni n-ar fi putut spune că domnul Permaneder n-are inimă bună… Omul fu sincer zguduit la vederea copilului mort, boabe mari de lacrimi îi curgeau din ochii mici şi umflaţi pe obrajii bucălaţi, prelingîndu-i-se în mustăţile cu franjuri: gemea întruna oftînd din greu:

– Ce pacoste, Dumnezeule! O adevărată pacoste! Vai şi amar de capul meu!

Dar, după părerea Antoniei, datorită bonomiei lui, nu suferise îndeajuns; serile de la „Hofbräuhaus" îl ajutară să treacă destul de uşor hopul dureros şi cu fatalismul comod, blajin, puţin morocănos şi puţin tîmp pe care-l exprima prin cîte o „Zi-i pacoste şi pace!", omul „mocoşea" înainte.

Din scrisorile Antoniei, însă, tonul de deznădejde şi chiar de tînguire nu mai dispăru de atunci… „Ah, mamă, scria ea, cîte nenorociri pe capul meu! Întîi Grünlich şi falimentul, apoi Permaneder rentier şi în sfîrşit copilul mort. Prin ce am meritat atîtea lovituri?"

Acasă, citind asemenea văicăreli, consulul nu-şi putea reţine zîmbetul, căci cu toată durerea ce se ascundea printre rînduri, el simţea că în străfunduri tonul e de o mîndrie aproape comică şi ştia că Tony Buddenbrook, fie că se numeşte doamna Grünlich, fie că se numeşte doamna Permaneder, a rămas tot copil şi că toate aceste experienţe de om matur ea le trăia – de necrezut aproape – cu seriozitate copilărească, cu gravitate şi, mai ales, cu tărie şi rezistenţă de copil.

Nu înţelegea de ce trebuie să sufere; şi cu toate că făcea haz de nemărginita evlavie a maică-sii, ea însăşi era atît de plină de acest simţămînt, încît credea cu profundă ardoare într-o răsplată dreaptă aici pe pămînt… Biata Tony! Moartea celui de al doilea copil al ei nu era nici ultima, nici cea mai aspră dintre loviturile ce-i erau sortite…

Spre sfîrşitul anului 1859, se întîmplă un lucru îngrozitor.

IX

Era o zi de sfîrşit de noiembrie, o zi friguroasă de toamnă, cu cerul aburit prevestind aproape ninsoarea, cu neguri ce se tîrau din loc în loc, străpunse pe ici, pe colo de cîte o rază de soare, una dintre acele zile cînd, în oraşul maritim, crivăţul şuiera atît de hain prin colţurile masive ale bisericilor, încît nu era greu deloc să te alegi cu o pneumonie.

Intrînd în sufrageria mică pe la amiază, consulul Thomas Buddenbrook o găsi pe maică-sa la masă, cu ochelarii pe nas, aplecată asupra unei hîrtii.

– Tom, spuse ea şi, în timp ce-l privea, voia parcă să îndepărteze cu amîndouă mîinile hîrtia, ca şi cum ar fi şovăit să i-o arate, nu te speria… Ceva neplăcut… Nu înţeleg… De la Berlin… Trebuie să se fi întîmplat ceva…

– Te rog! spuse el scurt.

Păli şi o clipă vinele i se îngroşară pe la tîmple, căci îşi încleştase fălcile.

Întinse mîna cu o mişcare extrem de hotărîtă, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Te rog, repede, să trecem la vestea neplăcută! Fără introducere!"

Sta în picioare şi citea rîndurile aşternute pe hîrtie, ridicîndu-şi una dintre sprîncenele blonde şi răsucindu-şi încet vîrfurile mustăţilor lungi. Era o telegramă cu următorul cuprins: „Nu vă speriaţi. Sosesc neîntîrziat cu Erika. Totul s-a sfîrşit Nenorocita voastră Antonie."

– Neîntîrziat, neîntîrziat… repetă el mînios, privind spre maică-sa şi dînd repede din cap. Ce înseamnă neîntîrziat?

– E un fel de a vorbi, Tom; nu înseamnă nimic. Vrea să spună: pe curînd, sau aşa ceva.

– Şi de la Berlin? Ce caută ea la Berlin? Cum a ajuns la Berlin?

– Nu ştiu, Tom, nu înţeleg încă nimic. Telegrama a sosit acum zece minute. Dar ceva trebuie să se fi întîmplat şi trebuie să aşteptăm, să vedem ce este. Dare-ar Dumnezeu să nu fie vreo nenorocire. Şezi, dragul meu, şi mănîncă.

Thomas se aşeză şi, cu gîndul aiurea, îşi turnă porter în paharul înalt, de cristal gros.

– Totul s-a sfîrşit, repetă el. Apoi: „Antonie". Ei, copilării…

Mîncă şi bău în tăcere.

După puţin timp maică-sa îndrăzni să întrebe:

– S-o fi întîmplat ceva cu Permaneder, Tom?

El dădu din umeri, fără să-şi ridice ochii. La plecare, cu mîna pe clanţă, spuse totuşi:

– Da, mamă, trebuie s-o aşteptăm. Cum, probabil, n-o să vină la miezul nopţii, o să sosească cred, în cursul zilei de mîine. Te rog să-mi dai de veste.

Doamna consul îşi aştepta fata din ceas în ceas. Avusese o noapte foarte neliniştită, o sunase pe Ida Jungmann care acum dormea alături, în ultima odaie de la mezanin, îi ceruse un pahar cu apă şi zahăr şi şezuse vreme îndelungată în pat, brodînd. Şi dimineaţa următoare trecuse într-o aşteptare încordată. La a doua gustare de dimineaţă consulul declarase că Tony, dacă venea, nu putea sosi decît după-masă, la ora trei şi treizeci şi trei de minute, dinspre Büchen. La această oră, doamna Buddenbrook şedea în „salonul cu peisaje", la fereastră, şi încerca să citească dintr-o carte legată în piele neagră, împodobită cu o ramură de palmier gravată în aur.

Era o zi ca şi cea din ajun: frig, ceaţă, vînt; îndărătul grilajului strălucitor de fier forjat, focul duduia în sobă. Bătrîna doamnă tresărea şi îşi ridica ochii spre fereastră ori de cîte ori se auzea vreun uruit de trăsură. În sfîrşit, pe la ora patru, tocmai cînd nu fusese atentă şi aproape uitase de fiica ei, jos în casă se stîrni o forfotă… Se întoarse repede spre fereastră, şterse cu batista de dantelă geamul aburit: într-adevăr, o trăsură se oprise la intrare şi cineva urca deja scările!

Se sprijini cu amîndouă mîinile de braţele fotoliului pentru a se ridica; dar se răzgîndi, se aşeză din nou şi îşi întoarse numai capul, aproape cu o expresie de fereală spre fiică-sa, care străbătu odaia cu paşi repezi, aproape alergînd, în timp ce Erika Grünlich se oprise lîngă uşa cu geamuri, împreună cu Ida Jungmann care o ţinea de mînă.

Doamna Permaneder purta o pelerină cu garnitură de blană şi o pălărie lunguiaţă de fetru cu voal. Era foarte palidă şi părea istovită, ochii îi erau roşii, iar buza de sus îi tremura ca odinioară, în copilărie, cînd micuţa Tony plîngea. Îşi ridică braţele, apoi le lăsă în jos şi se prăbuşi în genunchi în faţa maică-sii, îngropîndu-şi faţa în poalele bătrînei doamne şi suspinînd amar.

Totul dădea impresia că a venit, tot aşa, într-un suflet de la München şi acum zăcea aici, la capătul hăituielii, istovită, salvată. Maică-sa tăcu o clipă.

– Tony! exclamă ea apoi cu un accent de gingaşă mustrare; îi scoase cu grijă acul mare din pălărie, aşeză pălăria pe pervazul ferestrei şi mîngîie drăgăstos şi liniştitor, cu amîndouă mîinile, părul aspru, blond-cenuşiu al fiicei sale… Ce-i, fetiţa mamii?… Ce s-a întîmplat?

Dar trebui să se înarmeze cu multă răbdare, căci trecu destul timp pînă ce întrebarea ei primi un răspuns.

– Mamă! izbucni doamna Permaneder. Măicuţo… dar se opri aici.

Doamna consul îşi întoarse capul spre uşa cu geamuri şi în timp ce cu un braţ o cuprindea pe Tony, mîna liberă şi-o întinse spre nepoata ei care cu degetul arătător pe gură, stătea locului stingherită.

– Vino, copila mea, vino mai aproape şi spune bună ziua. Ai crescut, arăţi bine, eşti voinică, Domnul fie lăudat. Cîţi ani ai, Erika?

– Treisprezece, bunico…

– Ce vorbeşti? Domnişoară în toată regula… Şi peste capul Antoniei o sărută pe fetiţă, apoi continuă: Hai, du-te sus cu Ida, copila mea; o să ne aşezăm îndată la masă. Dar acum mama are ceva de vorbit cu mine, ştii…

Rămaseră singure.

– Ei, draga mea Tony, nu vrei să te opreşti din plîns? Cînd Domnul ne trimite o încercare, noi trebuie s-o îndurăm cu răbdare. Scris este: „Poartă-ţi crucea"… Dar poate că vrei să te urci şi tu, să te odihneşti puţin, să te răcoreşti, şi pe urmă vii iar jos, la mine. Buna noastră Ida ţi-a pregătit odaia… Îţi mulţumesc de telegramă… Tare ne-a speriat…

Se întrerupse căci din faldurile rochiei ei se ridicau vorbe tremurate, înăbuşite:

– E un nemernic… un nemernic… un nemernic…

Doamna Permaneder se oprise la acest cuvînt tare. Părea copleşită de el. Îşi înfundă faţa şi mai amarnic în poalele maică-sii şi chiar îşi încleştă un pumn de scaun.

– Nu cumva vorbeşti de bărbatul tău, copila mea? întrebă, după o scurtă pauză, bătrîna doamnă. Îmi dau seama că n-ar trebui să presupun aşa ceva, dar nu mai ştiu ce să cred. Ţi-a făcut vreun rău Permaneder? Ai motive să te plîngi de el?

– Bábett…! izbucni doamna Permaneder. Bábett…!

– Babette? repetă mirată doamna consul.

Apoi se lăsă pe spate, în timp ce ochii-i limpezi se uitau nehotărîţi pe geam. Acum aflase despre ce era vorba. Se aşternu o tăcere grea, întreruptă doar din cînd în cînd de suspinele tot mai rare ale Antoniei.

– Tony, spuse doamna consul după un răstimp, văd că într-adevăr ai fost

jignită… că ai motive să te plîngi… Dar era oare nevoie să-ţi manifeşti atît de violent nemulţumirea! Era nevoie de această călătorie de la München pînă aici, cu Erika? Lumea mai puţin înţelegătoare decît mine şi decît tine ar putea avea impresia că nu vrei să te mai întorci niciodată la soţul tău…

– Dar nici nu vreau!… Niciodată!… strigă doamna Permaneder, ridicîndu-şi deodată capul, privind-o pe maică-sa în faţă, sălbatic, cu ochii plînşi, apoi ascunzîndu-şi faţa din nou, tot aşa de brusc, în cutele rochiei ei.

Doamna consul se făcu a nu auzi.

– Ei, acum, spuse ea cu tonul mai ridicat, întorcîndu-şi capul, încet, cînd într-o parte, cînd într-alta, acum că eşti aici, e bine. Fiindcă ai să-ţi poţi descărca inima, povestindu-mi totul, şi pe urmă o să vedem cum se vor îndrepta lucrurile, cu dragoste, cu răbdare şi cu îngăduinţă.

– Niciodată! strigă încă o dată Tony. Niciodată!

Dar apoi se apucă să istorisească totul şi deşi nu se înţelegea fiecare cuvînt, căci vorbea cu faţa înfundată în cutele rochiei de postav a maică-sii şi povestirea ei era mereu întreruptă de exploziile de extremă indignare, ieşi totuşi la iveală că lucrurile stăteau cam în felul următor:

În 24 spre 25 ale lunii în curs, pe la miezul nopţii, doamna Permaneder, care toată ziua suferise de gastralgie nervoasă şi nu izbutise să adoarmă decît foarte tîrziu, fusese trezită din somnu-i uşor. Un zgomot continuu dinspre scări o făcuse să tresară, o gălăgie înfundată, neobişnuită, din care se desluşeau scîrţîitul treptelor, chicoteli întrerupte de tuse, cuvinte surde de împotrivire şi nişte mormăieli şi gemete foarte ciudate… Nu încăpea nici o îndoială asupra naturii acestor zgomote. Cu simţurile amorţite încă de somn, doamna Permaneder înţelesese cu greu ce se petrece, dar de îndată ce pricepuse, îşi simţise sîngele scurgîndu-i-se din obraji şi năvălindu-i în inima ce se strînsese şi începuse să bată greu, înăbuşitor. Timp de un minut lung, chinuitor, rămăsese întinsă, aproape ameţită, paralizată, cufundată în perne; apoi, fiindcă zgomotul neruşinat nu mai contenea, ea se ridicase din aşternut, plină de mînie, de deznădejde şi de scîrbă, aprinsese cu mîini tremurătoare lumînarea, deschisese uşa şi, în papuci, cu lumînarea în mînă înaintase pînă la „scara cerească", ce urca drept de la uşa de intrare pînă la etajul întîi. Şi acolo, chiar în capul „scării cereşti" scena pe care, ascultînd zgomotul neîndoielnic, desigur o văzuse, cu ochii holbaţi de groază, încă din dormitor, i se înfăţişase în toată realitatea ei… Era o învălmăşeală, o luptă necuviincioasă şi imorală între bucătăreasa Babette şi domnul Permaneder. Fata, cu o legătură de chei şi ţinînd şi ea o lumînare în mînă – trebuie să fi avut de lucru pînă tîrziu pe undeva prin casă – se răsucea încoace şi încolo, se zbătea să scape de stăpînu-său care, cu pălăria pe ceafă, o ţinea strîns în braţe şi încerca mereu să-şi apese mustăţile de focă pe obrazul ei, lucru care îi izbutea din cînd în cînd… La apariţia Antoniei, Babette scosese un ţipăt: „Isuse Christoase şi Maică Precistă!", sau aşa ceva. „Isuse Christoase şi Maică Precistă!" repetase domnul Permaneder, dîndu-i drumul. Într-o clipă, şi cu o dibăcie deosebită, fata se făcuse nevăzută, iar el rămăsese, cu braţele atîrnînd, cu capul în pămînt, cu mustăţile pleoştite, în faţa nevesti-sii, bolborosind prosteşte: „Tii, ce încurcătură!… Adevărată pacoste!…"

Cînd îndrăznise să-şi ridice ochii, Tony nu mai era acolo. O găsise însă în dormitor, şezînd pe pat, pe jumătate culcată şi repetînd mereu, cu suspine disperate cuvîntul „ruşine". El se rezemase de uşă, fără vlagă, făcuse o mişcare din umeri spre ea, ca şi cum ar fi vrut să-i dea un ghiont în chip de încurajare şi-i spusese: „Fii cuminte, Tonerl, zău aşa! Uite ce s-a întîmplat: astă-seară a fost onomastica lui Franz Ramsauer… De, ne-am cam pilit cu toţii"… Dar mirosul greu de alcool pe care el îl răspîndise în odaie o scosese şi mai mult din sărite. Tony încetase să mai plîngă, îşi învinsese slăbiciunea şi inerţia, temperamentu-i furtunos o smulsese din toropeală şi cu o necumpătată deznădejde îi aruncase în faţă toată scîrba şi oroarea, tot dispreţul ei nemărginit pentru întreaga lui existenţă şi întreaga lui fiinţă… Dar nici domnul Permaneder nu se resemnase să tacă. Capul lui era înfierbîntat, căci în cinstea prietenului Ramsauer nu golise numai nenumărate halbe ci şi ceva „şampaningă". Omul îi răspunsese deci, îi răspunsese cu violenţă, şi în curînd se încinsese o ceartă mult mai îngrozitoare decît aceea prilejuită de retragerea domnului Permaneder din afaceri. Doamna Antonie îşi adunase în pripă hainele şi se dusese în odaia de toate zilele… Dar, drept încheiere, un cuvînt răsunase în urma ei, un cuvînt rostit de el, un cuvînt pe care niciodată ea n-ar fi în stare să-l repete, care niciodată n-ar putea să iasă din gura ei, un cuvînt… un cuvînt!…

Acesta a fost în esenţă cuprinsul mărturisirii pe care Tony o îngăima cu faţa îngropată în cutele rochiei mamei sale. Dar „cuvîntul", teribilul cuvînt care în noaptea aceea de groază o îngheţase pînă-n măduva oaselor, nu fu în stare să-l rostească – o, pe Dumnezeul meu, se jura ea – n-o să-l rostească niciodată, cu toate că maică-sa nu stăruia deloc, mulţumindu-se să clatine din cap încet, aproape imperceptibil, dusă pe gînduri, în timp ce îşi plimba privirile pe frumosul păr blond-cenuşiu al Antonetei.

– Da, da, spuse bătrîna, triste lucruri mi-a fost dat să aud, Tony. Şi înţeleg foarte bine totul, sărmana mea copilă, fiindcă, vezi tu, nu-ţi sînt numai mamă, ci sînt şi femeie, ca şi tine… Acum văd cît de îndreptăţită e durerea ta, cum, într-o clipă de slăbiciune, bărbatul tău a uitat tot ce-ţi datorează…

– Într-o clipă?! exclamă Tony. Sări în picioare. Făcu doi paşi îndărăt şi îşi şterse ochii cu înfrigurare. Într-o clipă de slăbiciune, mamă?! A uitat ce-mi datorează mie personal, ceea ce datorează numelui nostru, asta a uitat… asta n-a ştiut-o de la început! Un om care avînd dota nevesti-sii se retrage din afaceri, pur şi simplu! Un om fără ambiţie, fără aspiraţii, fără ţintă! Un om care în loc de sînge are păsat gros de malţ şi de hamei în vine… Da, nu-ncape îndoială!… Care se mai coboară şi la josnicii ca asta cu Bábett, şi care atunci cînd i se arată nemernicia răspunde cu un cuvînt… un cuvînt…

Ajunsese iarăşi la acest cuvînt, la cuvîntul pe care nu-l putea rosti. Deodată, însă, făcu un pas înainte şi spuse cu un glas neaşteptat de liniştit şi plin de afectuos interes:

– Vai ce încîntător! De unde îl ai, măicuţo?

Arătă cu bărbia spre un mic obiect, un coşuleţ graţios de trestie împletită, cu picior, împodobit cu panglici de atlaz, în care de un timp încoace doamna

Buddenbrook obişnuia să-şi ţină lucrul de mînă.

– Eu mi l-am făcut, răspunse bătrîna doamnă, îmi trebuia aşa ceva…

– E foarte distins!… observă Tony, privind, cu capul înclinat într-o parte, coşuleţul cu picior.

Şi doamna consul se uita într-acolo, dar nu-l vedea, fiind cufundată în gînduri.

– Ei bine, dragă Tony, zise în sfîrşit, întinzîndu-i încă o dată mîinile, orice ar fi, eşti aici şi eu îţi spun din toată inima: bine ai venit, copila mea. După ce te vei linişti, vom putea discuta totul mai pe-ndelete… Du-te în camera ta şi fă-te comod… Ida!? strigă apoi, ridicînd vocea şi întorcîndu-se spre sufragerie. Ai grijă, dragă, să se pună tacîmuri la masă pentru doamna Permaneder şi pentru Erika!

X

Îndată după-masă, Tony se retrăsese în odaia sa, deoarece în timpul prînzului doamna consul îi confirmase presupunerea că Thomas ştia de sosirea ei… iar ea nu părea prea dornică de a se întîlni cu dînsul.

Consulul veni la orele şase după-amiază şi se duse în salonul cu peisaje, unde avu o convorbire îndelungată cu maică-sa.

– Şi ce face? întrebă el. Cum se poartă?

– Ah, Tom, mă tem că nu se va lăsa înduplecată… Doamne, e grozav de pornită… Pe urmă cuvîntul acela… De-aş şti măcar ce i-a spus Permaneder…

– Mă duc la ea.

– Du-te, Tom. Dar bate-ncet în uşă, să nu se sperie, şi fii calm, auzi? Nu prea stă bine cu nervii… N-a mîncat aproape nimic… Stomacul ei, ştii tu… Vorbeşte-i liniştit…

Cu graba lui obişnuită, sărind mereu peste o treaptă, consulul urcă scările spre etajul al doilea răsucindu-şi îngîndurat mustaţa. Dar în timp ce bătea în uşă, faţa i se însenină, fiindcă era hotărît să ia, pe cît va fi cu putinţă, totul în glumă.

Auzind un „intră!" tînguios, deschise uşa şi o găsi pe doamna Permaneder îmbrăcată dar întinsă pe patul cu draperiile date la o parte. Avea o pernă la spate şi – alături, pe noptieră – o sticluţă cu picături pentru stomac. Se întoarse puţin, îşi propti capul în podul palmei şi îl privi cu un zîmbet niţel bosumflat. Thomas se înclină adînc în faţa ei, descriind cu braţele larg deschise, un gest solemn.

– Scumpă doamnă… cărei împrejurări îi datorăm onoarea de a avea în mijlocul nostru pe cetăţeana unei capitale şi reşedinţe regale?…

– Sărută-mă, Tom, zise Tony şi se ridică pentru a-i întinde obrazul, apoi iar se lăsă pe perne. Bună ziua, băieţaş! Cum văd, nu te-ai schimbat deloc de cînd ai fost la München.

– Ei, asta, draga mea, e cam greu de văzut într-o odaie cu perdelele lăsate. În orice caz, nu trebuia să-mi sufli complimentul care, fireşte, ţi se potriveşte ţie…

Ținînd-o de mînă, Tom trase un scaun lîngă pat și se așeză pe el.

– Precum am spus de atîtea ori, tu și Klothilde…

– Rușine, Tom!… Ce mai face Thilda?

– Bine, se-nțelege! *Madame* Krauseminz are grijă să nu moară de foame. Dar asta n-o oprește ca în zilele de joi, cînd mănîncă aici, să înghită cantități atît de uriașe de ai zice că își face provizii pentru toată săptămîna următoare.

Tony rîse din toată inima, cum nu i se mai întîmplase de multă vreme, apoi, deodată se opri, oftă și întrebă:

– Și cum merg afacerile?

– Ei… ne descurcăm oarecum. Trebuie să fim mulțumiți.

– O, slavă Domnului! Bine că măcar *aici* totul e în regulă… Vai, nu-s deloc în stare să trăncănesc lucruri vesele…

– Păcat. Trebuie să-ți păstrezi umorul, *quand même.*

– Nu, Tom, umorul s-a dus… Știi tot?

– „Știi tot?"… repetă el, lăsîndu-i mîna și dîndu-și scaunul puțin îndărăt. Dumnezeule Doamne, ce grav sună toate astea. Tot! Ce nu cuprinde acest „tot!" „Mi-am îngropat într-însul iubirea și durerea"… nu? Ei bine, ascultă-mă…

Ea tăcea, măsurîndu-l cu o privire adînc mirată și adînc jignită.

– Da, mă așteptam la această privire, spuse Tom, fiindcă fără ea n-ai fi aici. Dar dă-mi voie, buna mea Tony, să iau puțin mai ușor lucrurile, atîta timp cît tu le vezi mai negru decît ar trebui, și ai să vezi că o să ne completăm de minune unul pe altul.

– Mai negru decît ar trebui, Thomas, mai negru?…

– Ei da! Doamne, fără tragedii! Să vorbim puțin mai moderat, și nu cu „totul s-a sfîrșit" și cu „nenorocita voastră Antonie". Să nu mă înțelegi greșit, Tony, știi bine că sînt cel dintîi care se bucură din toată inima de sosirea ta. De mult doream să vii acasă odată, fără soțul tău, să fim iarăși noi între noi, *en famille.* Dar faptul că vii *acum* și în felul în care vii este – iartă-mă – o prostie, draga mea!… Da… lasă-mă să vorbesc pînă la capăt!… Permaneder s-a purtat foarte, foarte urît, asta e adevărat și o să-l fac și eu să înțeleagă acest lucru, de asta te asigur…

– Cum s-a purtat, Thomas, îi tăie Tony vorba, ridicîndu-se și ducîndu-și mîna la inimă, asta i-am dat și eu să înțeleagă, și nu numai „să înțeleagă", te rog să crezi. Dar acum bunul-simț mă învață că orice altă explicație cu acest om e absolut neavenită.

După aceste cuvinte se lăsă din nou pe spate, căutînd severă, nemișcată, în tavan.

Tom se înclină, de parcă l-ar fi apăsat greutatea cuvintelor ei, dar zîmbi cu ochii pironiți pe genunchi.

– Fie. *N-o* să-i scriu o scrisoare aspră; voi face cum poruncești. La urma urmei chestiunea te privește pe tine și ajunge să-i tragi tu însăți o săpuneală; ești nevasta lui, ai tot dreptul s-o faci. Dar nu-i poți refuza anumite circumstanțe atenuante, cînd stai să te gîndești. Un prieten își serbează ziua onomastică, omul se întoarce acasă după un chef, poate prea bine dispus, și își

permite să calce strîmb nițel…

– Thomas, spuse Tony, nu te înțeleg. Nu înțeleg tonul cu care vorbești… Tu… Un om cu principiile tale… Dar nu l-ai văzut! N-ai văzut cum o înghesuia în beția lui, ce mutră avea…

– Destul de comică, îmi închipui. Dar tocmai asta e, Tony. Tu nu iei lucrurile sub aspectul lor comic, şi în privința asta, firește, stomacul tău e de vină. Ți-ai surprins bărbatul într-o clipă de slăbiciune, l-ai văzut într-o situație cam ridicolă… dar asta n-ar trebui să te revolte în aşa măsură, ci mai degrabă să te amuze puțin şi să ți-l apropie, omenește, şi mai mult… Am să-ți spun un lucru, Tony: de bună seamă nu puteai să-i aprobi pur şi simplu purtarea, tăcînd şi zîmbind, Doamne ferește! Ai plecat: a fost o demonstrație, cam energică, ce-i drept, o pedeapsă prea aspră, poate – fiindcă n-aş vrea să-l văd în acest moment, stînd trist şi singur la el acasă – dar oricum, meritată. Eu te-aş ruga un singur lucru: să priveşti totul cu mai puțină indignare şi dintr-un punct de vedere puțin mai politic… Vorbim, desigur, între noi. Trebuie să-ți atrag atenția asupra unui fapt: într-o căsătorie nu e deloc indiferent de care parte se găsește superioritatea morală… înțelegi, Tony? Bărbatul tău şi-a descoperit o latură vulnerabilă, aici nu încape nici o îndoială. S-a compromis, s-a făcut nițel de rîs… şi s-a făcut de rîs tocmai fiindcă greşeala lui e atît de nevinovată, atît de puțin gravă în fond… pe scurt, demnitatea lui nu mai e neatinsă şi la ora actuală, hotărît, ai o anumită superioritate față de el şi dacă vei şti să te serveşti cu îndemînare de ea, fericirea ți-e asigurată. Dacă acum te întorci peste… să zicem două săptămîni – da, te rog, *cel puțin* două săptămîni trebuie să stai cu noi – ei, dacă te întorci la München peste două săptămîni, ai să vezi…

– N-am să mă întorc la München, Thomas.

– Cum? întrebă consulul strîmbîndu-se, ducîndu-şi mîna la ureche şi aplecîndu-se puțin înainte.

Tony stătea culcată pe spate, cu ceafa înfundată în perne, aşa că bărbia părea că i se alungeşte cu oarecare severitate.

– *Niciodată,* spuse ea, respirînd lung şi zgomotos şi dregîndu-şi vocea cu o încetineală semnificativă: tusea aceasta seacă şi măruntă începuse să fie o manifestare nervoasă şi, probabil, era în legătură cu boala ei de stomac.

Se lăsă o tăcere de cîteva clipe.

– Tony, spuse Tom brusc, ridicîndu-se şi apăsîndu-şi mîna cu un gest energic, de speteaza scaunului *empire,* mie să nu-mi faci scandal!…

O privire piezişă îi ajunse pentru a se vedea că fratele ei pălise şi că pe tîmple mușchii începuseră să-i joace. Situația aceasta nu mai putea dura. Îşi pierdu şi ea cumpătul şi, pentru a ascunde că se teme de el, prinse a vorbi răstit, cu mînie. Se ridică brusc, îşi coborî picioarele din pat şi, cu fața aprinsă, cu sprîncenele încruntate, gesticulînd agitat şi dînd mereu din cap, începu:

– Scandal, Thomas…?! Îmi porunceşti să nu fac scandal, cînd am fost acoperită de ruşine, scuipată pur şi simplu în obraz? Aşa vorbeşte un frate?… Îmi dai voie, sper, să-ți pun această întrebare! Indulgență, tact: frumoase lucruri, nimic de zis. Dar totul are o limită în viață, Tom – şi eu cunosc viața tot aşa de bine ca şi tine – o limită de unde frica de scandal începe a se numi

laşitate, da! Şi mă mir că tocmai eu trebuie să-ţi spun aceste lucruri, eu care nu-s decît o gîscă, o proastă… Da, asta-i realitatea, şi înţeleg foarte bine că Permaneder nu m-a iubit niciodată, fiindcă sînt o femeie bătrînă şi urîtă, tot ce se poate, şi Bábett e, desigur, mai drăguţă decît mine. Dar toate astea nu-l scuteau de obligaţia de a ţine seama de originea, de educaţia şi de sensibilitatea mea! Tu n-ai văzut, Tom, cum a uitat de această îndatorire şi cine n-a văzut nu ştie nimic, fiindcă nu se poate descrie cît de respingător era în halul acela… Şi tu n-ai auzit cuvîntul pe care mi l-a strigat, mie, sora ta, cînd mi-am adunat lucrurile şi m-am dus să mă culc pe canapea, în odaia de toate zilele… Da, mi-a fost dat să aud, în urma mea, din gura lui, un cuvînt… un cuvînt…! Pe scurt, Thomas, în fond, cuvîntul acesta a fost, să ştii, ceea ce m-a îndemnat, *m-a constrîns* să-mi fac bagajele toată noaptea, s-o scol pe Erika în zorii zilei şi să plec, fiindcă nu mai puteam sta alături de un bărbat în apropierea căruia eram expusă să aud asemenea cuvinte, şi cum ţi-am mai declarat, nu mă voi întoarce niciodată la un asemenea bărbat… Altfel ar trebui să mă cobor în ochii mei, n-aş mai putea să mă stimez, n-aş mai avea nici un sprijin în viaţă.

– Eşti bună să-mi spui în sfîrşit şi mie cuvîntul acela blestemat? Da sau nu?

– Niciodată, Thomas! Niciodată buzele mele nu-l vor rosti! Ştiu prea bine ce datorie am şi faţă de mine şi faţă de tine în casa asta…

– Atunci cu tine nu se poate vorbi!

– Poate, şi chiar aş vrea să nu mai vorbim despre asta…

– Ce vrei să faci? Vrei să divorţezi?

– Da, Thomas. Asta este hotărîrea mea neclintită. Nu pot proceda altfel. E o datorie faţă de mine însămi, faţă de copilul meu şi faţă de voi toţi.

– Ei bine, asta e o prostie, rosti el calm, apoi se răsuci pe călcîie şi se îndepărtă de lîngă ea, ca şi cum prin acest gest ar fi rezolvat toată problema. Pentru divorţ e nevoie de consimţămîntul a două persoane, copila mea, şi numai gîndul că Permaneder va primi bucuros o asemenea propunere mă face să rîd…

– Ei, de asta o să am eu grijă, zise ea, fără a se lăsa intimidată. Tu crezi că o să se împotrivească, asta din pricina celor 17 000 de taleri ai mei. Dar nici Grünlich nu voia să divorţeze şi pînă la urmă a fost silit. Există mijloace, şi am să mă duc la doctorul Giesecke: e prieten cu Christian şi o să mă ajute… Nici vorbă, alta era situaţia de atunci, ştiu ce vrei să spui. Era vorba de „incapacitatea soţului de a-şi întreţine familia", da! De altfel, vezi că mă pricep foarte bine în aceste treburi – şi tu îmi vorbeşti ca şi cînd aş fi la întîiul divorţ!… Dar totuna e, Tom. Poate că nu va merge, că e cu neputinţă: fie. S-ar putea, va să zică, să ai dreptate. Dar asta nu schimbă nimic. Rămîn neclintită în hotărîrea mea. Dacă va fi aşa, n-are decît să-şi păstreze gologanii. Sînt şi lucruri mai de preţ în viaţă! Pe mine, însă, nu mă va mai vedea niciodată!

Şi încheind, îşi drese din nou glasul. Coborîse din pat, se lăsase într-un fotoliu, îşi proptise cotul de un braţ al lui şi îşi îngropase bărbia atît de adînc în palmă, încît îşi prinsese buza inferioară cu cele patru degete încovoiate ale mîinii drepte. Şi şezînd aşa, cu bustul răsucit într-o parte, enervată, cu ochii înroşiţi, se uita ţintă pe fereastră.

Consulul se plimba prin încăpere în sus şi în jos, ofta, clătina din cap şi ridica din umeri. În sfîrşit, frîngîndu-şi mîinile, se opri în faţa ei.

– Judeci ca un copil, Tony! spuse descurajat şi rugător. Fiecare cuvînt al tău e o copilărie! De ce nu încerci, dacă te rog, să priveşti lucrurile, o clipă măcar, cu ochii unui om matur? Nu bagi de seamă că te porţi ca şi cum ai fi avut de îndurat ceva serios şi grav, ca şi cum bărbatul tău te-ar fi înşelat îngrozitor, acoperindu-te de ocară în faţa întregii lumi? Dar gîndeşte-te odată că nu s-a întîmplat nimic. Că nimeni pe lume nu ştie de stupidul incident de pe „scara cerească" din Kaufinger Strasse! Întoarce-te la Permaneder, fără zarvă, cel mult cu un zîmbet uşor ironic şi te asigur că n-ai să ştirbeşti cîtuşi de puţin nici demnitatea ta, nici pe a noastră… dimpotrivă, demnitatea noastră ai compromite-o dacă n-ai proceda astfel, căci abia atunci ai face un caz din fleacul acesta, abia atunci ai provoca un scandal…

Tony îşi ridică brusc bărbia din palmă şi îl privi drept în faţă.

– Acum taci, Thomas! E rîndul meu să vorbesc. Ascultă-mă! Cum adică? Ruşinea şi scandalul nu există decît în clipa în care capătă glas şi trec din gură-n gură? O, nu! Scandalul ascuns, ruşinea, care roade în tine şi îţi distruge stima faţă de propria-ţi persoană, le socotesc mult mai rele. Sîntem oare, noi ăştia din neamul Buddenbrook, nişte oameni care în lume ţinem să apărem „tip-top", cum se zice aici, iar acasă, între patru pereţi, înghiţim în schimb tot felul de umilinţe? Mă mir de tine, Tom! Gîndeşte-te la tata, cum s-ar fi purtat într-o asemenea împrejurare şi judecă în spiritul lui! Nu, înainte de toate, curăţenie şi sinceritate!… Tu poţi să-ţi arăţi în orice zi, oricui, registrele şi să spui: iată-le!… Nici unul dintre noi nu are voie să fie altfel. Ştiu cum m-a făcut Dumnezeu şi nu mă tem de nimeni şi de nimic! Puţin îmi pasă dacă Julchen Möllendorpf are să treacă prin faţa mea fără să mă salute! Puţin îmi pasă dacă la sindrofiile de joi seara, Pfiffi Buddenbrook are să se foiască, prin casă, spunînd, plină de răutate: „Eh, din nenorocire, e a doua oară că se întîmplă şi de fiecare dată, *fireşte,* bărbatul a fost de vină!" Le sînt infinit superioară, Thomas! Ştiu că m-am purtat cum am crezut eu că e bine. Dar să înghit jigniri şi să mă las insultată într-un jargon necioplit de berărie… de frica doamnei Julchen Möllendorpf şi a domnişoarei Pfiffi Buddenbrook, să rămîn de frica lor, lîngă un bărbat, într-un oraş, unde ar trebui să mă împac cu vorbe, cu scene ca aceea de pe „scara cerească", unde ar trebui să mă reneg pe mine însămi, să-mi reneg definitiv originea, educaţia şi tot ce e mai bun în mine, numai pentru a părea fericită şi mulţumită – ei bine, află că asta numesc eu nedemn şi scandalos!

Tăcu brusc, îşi îngropă bărbia din nou în palmă şi cu sufletul răscolit se uită ţintă la geam. Thomas stătea în faţa ei, sprijinindu-se într-un picior, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, cu ochii îndreptaţi asupra surorii sale, fără s-o vadă însă, cufundat în gînduri, clătinînd uşor din cap.

– Tony, zise el, pe mine nu poţi să mă păcăleşti. Ştiam lucrurile astea mai de mult, dar prin ultimele tale cuvinte, te-ai trădat singură. Nu bărbatul tău e adevărata pricină, ci oraşul. Nu măgăria petrecută pe scară, ci toate la un loc. Tu n-ai izbutit să te aclimatizezi. Asta e. Fii sinceră.

– Ai dreptate, Thomas! exclamă Tony.

Ba sări chiar în picioare şi îşi întinse mîna drept spre faţa fratelui său. Obrajii îi ardeau. Rămase astfel, într-o poziţie războinică, cu o mînă încleştată pe speteaza scaunului, cu cealaltă gesticulînd, şi ţinu un discurs, un discurs agitat, pasionat, ce se revărsa din ea în torente nestăvilite. Consulul o privea grozav de uimit. Tony abia îşi dădea răgaz să respire şi un nou val de cuvinte izbucnea clocotitor. Da, găsea cuvintele de care avea nevoie, se pricepu să exprime tot dezgustul ce se adunase în ea în răstimpul din urmă; cam în neorînduială şi confuz, dar îl exprimă. Era o explozie, o izbucnire de sinceritate deznădăjduită… Se dezlănţuise ceva ce nu suferea împotrivire, o forţă primară ce nu mai putea fi înfrînată…

– Ai dreptate, Thomas! Mai spune-mi o dată! Aah, îţi atrag atenţia cu toată tăria că nu mai sînt o proastă şi ştiu ce să cred despre viaţă. Nu mai încremenesc cînd aflu că lucrurile nu se desfăşoară tocmai curat. Am cunoscut oameni de felul lui Trieschke-plîngăreţul, am fost măritată cu Grünlich şi-i ştiu pe libertinii de aici din oraş. Nu sînt o naivă de la ţară, vreau să spun, şi luată în sine, smulsă din înlănţuirea de fapte, istoria cu Bábett nu m-ar fi gonit din casă, crede-mă. Dar lucrurile stau altfel, Thomas: întîmplarea aceea a umplut paharul… Nu-i lipsea mult, fiindcă, de fapt, era plin, se umpluse încă de mult… de mult! O nimica toată ajungea ca să-l facă să se reverse, darmite o istorie ca asta care m-a lămurit că nici măcar în această privinţă nu mă pot bizui pe Permaneder! Asta a pus capac la toate, a fost lovitura care mi-a oţelit hotărîrea de a părăsi pentru totdeauna Münchenul. În fond, mă pregătisem de mult să fac asta, Tom, fiindcă, pe Dumnezeu şi pe toţi sfinţii, nu pot, nu pot să trăiesc în ţinutul acela de miazăzi! Tu nu ştii cît am fost de nefericită, Thomas, nu ştii că nici cînd ai venit la noi, n-am lăsat să se vadă nimic, fiindcă eu sînt o femeie cu bun-simţ, şi nu-mi place să plictisesc lumea cu tînguieli, să-mi port toată ziulica inima pe limbă şi, de felul meu, totdeauna am fost o fire mai închisă. Dar am suferit, Tom, am suferit, cu fiecare părticică din mine şi, ca să zic aşa, cu întreaga mea fiinţă. Ca o plantă, ca să mă folosesc de o imagine, ca o floare strămutată în pămînt străin… deşi comparaţia ai s-o găseşti, desigur, nepotrivită, fiindcă eu sînt o femeie urîtă… dar într-un pămînt mai străin nu puteam ajunge, mai degrabă aş merge în Turcia! O, noi n-ar trebui să ne strămutăm niciodată de aici, din ţinutul acesta nordic! Ar trebui să rămînem mereu aici, pe malurile golfului nostru… cîştigîndu-ne cinstit existenţa… Voi rîdeaţi uneori de simpatia mea pentru nobili. Ei bine, în anii din urmă m-am gîndit adeseori la cele cîteva cuvinte pe care mi le-a spus, mai demult, un om deştept: „Dumneavoastră aveţi simpatie pentru nobili – zicea – vreţi să vă spun de ce? Pentru că dumneavoastră înşivă sînteţi o aristocrată! Tatăl dumneavoastră e un mare nobil şi dumneavoastră sînteţi o prinţesă. O prăpastie vă desparte de noi ăştialalţi care nu facem parte din cercul familiilor dumneavoastră de stăpîni…” Da, Tom, noi simţim că sîntem nobili, simţim că e o distanţă între noi şi ceilalţi şi nici n-ar trebui să încercăm să trăim în altă parte, unde oamenii nu ştiu nimic despre noi, şi nu-s în stare să ne preţuiască; altfel nu ne alegem decît cu umilinţe şi lumea ne socoteşte nişte orgolioşi ridicoli. Da… acolo toată lumea mă considera o orgolioasă ridicolă. Nimeni nu

mi-a spus-o pe față, dar am simțit-o în fiecare ceas și am suferit din această pricină. Hah! Într-o țară în care tortul se mănîncă cu cuțitul, unde prinții vorbesc o nemțească pocită și unde gestul unui domn care ridică evantaiul unei doamne e considerat drept o declarație de dragoste, într-o astfel de țară e ușor să pari orgolios! Să te aclimatizezi? Nu, printre oamenii lipsiți de demnitate, de morală, de ambiție, de distincție și austeritate, cu oamenii neîngrijiți, nepoliticoși și murdari, leneși și ușuratici, greoi și superficiali în același timp nu mă pot deprinde, și nu mă voi putea deprinde niciodată, eu, care sînt sora ta! Eva Ewers a putut… e adevărat. Dar o Ewers nu este totuși o Buddenbrook, și pe urmă ea are un bărbat care tot e bun la ceva în viață. Dar ce am avut eu? Gîndește-te, Thomas, ia-o de la început, adu-ți aminte! De aici din casa asta unde ești cineva, unde oamenii sînt activi, și au țintă în viață, am ajuns la Permaneder care avînd dota mea se retrage din afaceri. Hm! A fost un gest tipic, ceva într-adevăr caracteristic, dar și singurul amănunt amuzant în toată povestea asta. Pe urmă? Trebuia să vină un copil. Cu cîtă bucurie îl așteptam! Ar fi fost o răsplată pentru tot ce am îndurat. Ce s-a întîmplat? S-a prăpădit. A murit. Nu din vina lui Permaneder. Doamne ferește, nu. El a făcut tot ce a putut, două-trei zile, nici n-a călcat pe la berărie, ferit-a sfîntul! Dar s-a adăugat și asta la celelalte, Thomas, și îți închipui că nu m-a făcut mai fericită. Am răbdat mai departe, fără a cîrti. Umblam de colo pînă colo, singură, neînțeleasă, avînd faima unei femei orgolioase și îmi ziceam: „Te-ai legat pentru toată viața! E cam greoi și trîndav și nu ți-a împlinit speranțele; dar are intenții bune și o inimă curată." Apoi mi-a fost dat să trec prin ceea ce știi și să-l văd în momentul acela dezgustător. Și după aceea a mai trebuit să aflu un lucru: mă înțelege atît de bine și mă respectă atît de mult, încît e în stare să-mi arunce un cuvînt, un cuvînt pe care nici cel din urmă docher al tău nu s-ar încumeta să-l strige unui cîine! Am înțeles în sfîrșit că nimic nu mă mai leagă de casa aceea și că ar fi o rușine să mai rămîn acolo. Și cînd ajunsă în orașul nostru, veneam de la gară urcînd cu trăsura pe Holstenstrasse, a trecut pe lîngă mine Nielsen hamalul, care și-a scos pînă la pămînt, jobenul, iar eu i-am răspuns, nu cu trufie, ci cum saluta tata oamenii… așa… cu mîna. Și acum, iată-mă aici. Și poți să poruncești să pună două duzini de cai la trăsură: la München nu mă mai întorc. Chiar mîine o să mă duc la Giesecke!

Acestea fură vorbele Antoniei. Apoi, oarecum istovită, ea se lăsă din nou în fotoliu, își îngropă bărbia în palmă și își aținti privirea asupra ferestrei.

Consulul stătea speriat, impresionat, aproape zguduit, în fața ei și tăcea. Într-un tîrziu, oftă adînc, își ridică brațele pînă la înălțimea umerilor, apoi le lăsă să cadă de-a lungul coapselor.

– Da, în cazul acesta nu e nimic de făcut, spuse molcom și, răsucindu-se încet din călcîie, se îndreptă spre ușă.

Tony îl urmărea cu aceeași expresie cu care îl primise: suferindă, îmbufnată.

– Tom, întrebă ea, ești supărat pe mine?

Cu o mînă Thomas ținea clanța ovală, iar cu cealaltă schiță o mișcare obosită de protest:

– A, nu! Deloc.

Ea își întinse brațul spre el și își lăsă capul pe umăr.

– Vino-ncoace, Tom… Sora ta nu prea are parte de fericire în viață. Toate nenorocirile cad pe capul ei… Și în clipa asta nu are pe nimeni s-o sprijine…

Tom se întoarse și o luă de mînă, stîngaci, oarecum indiferent și fără vlagă, cu privirea aiurea.

Deodată buza superioară a Antoniei începu să tremure.

– De aici înainte o să trebuiască să lucrezi singur, spuse ea. Cu Christian… slabă nădejde… iar cu mine s-a isprăvit… eu am încheiat socotelile… nu mai sînt bună de nimic… Da, o să trebuiască să mă ții de milă, ca pe o femeie de prisos. N-aș fi crezut că toate silințele mele de a-ți fi cu ceva de folos vor fi în asemenea măsură zădărnicite, Tom! Acum trebuie să ai grijă singur ca familia noastră să rămînă în picioare. Dumnezeu să-ți ajute!

Două lacrimi mari, lacrimi limpezi de copil, se rostogoliră pe obrajii care începuseră să-și piardă netezimea.

XI

Tony nu se lăsă pe tînjeală, ci se ocupă personal de problema divorțului ei. În speranța că poate se va potoli, se va îmblînzi, se va înmuia și își va schimba gîndul, consulul nu-i ceruse deocamdată decît un singur lucru: să stea liniștită și să nu părăsească deloc casa, nici ea, nici Erika. Lucrurile puteau încă să ia o întorsătură bună… pentru moment să nu se afle nimic în oraș. Sindrofia familială de joi fu amînată.

Dar chiar a doua zi după sosirea doamnei Permaneder, avocatul Giesecke fu poftit în Mengstrasse printr-un bilețel scris de mîna ei. Îl primi singură, într-una dintre odăile ce dădeau spre coridorul de la etajul întîi. Încăperea era încălzită iar pe masa mare ea rînduise, pentru orice eventualitate, o călimară, tot ce trebuia pentru scris și un maldăr întreg de coli de hîrtie, provenind de jos din birou. Se așezară în fotolii…

– Domnule doctor, începu Tony, încrucișîndu-și brațele pe piept, dîndu-și capul pe spate și privind în tavan, dumneavoastră sînteți un bărbat care cunoaște viața, atît ca om cît și datorită profesiunii pe care o aveți; pot să vă vorbesc prin urmare deschis!

Apoi îi povesti cum s-au petrecut lucrurile cu Bábett și în dormitor. La rîndul său doctorul Giesecke îi declară, cu părere de rău, că nici întristătoarea scenă din capul scărilor, nici insulta primită, despre care doamna nu dorește să dea amănunte, nu prezintă motive suficiente de divorț.

– Bine, zise ea. Vă mulțumesc.

Apoi îl rugă pe avocat să-i înșire pe scurt motivele legale de divorț, și ascultă, cu multă atenție și cu profund interes, o expunere mai amănunțită asupra dreptului dotal, după care, cu amabilă seriozitate, se despărți deocamdată de el.

Coborî la parter și îl rugă pe consul să treacă împreună cu ea în biroul său particular.

– Thomas, spuse Tony, te rog să-i scrii numaidecît… nu-mi place să-i rostesc

numele. În ceea ce privește banii mei, sînt perfect documentată. Trebuie să declare ce are de gînd. În orice caz, pe mine nu mă mai vede. Dacă se învoiește la divorțul legal, e bine; în cazul acesta vom cere să ne socotim și să-mi restituie dota. Dacă se codește, tot nu avem motive de descurajare, căci trebuie să știi, Tom, că deși din punct de vedere juridic Permaneder are, de bună seamă, drept de proprietate asupra dotei mele – așa este, de acord! – totuși din punct de vedere practic, am și eu, slavă Domnului, drepturi temeinice asupra ei…

Consulul se plimba, cu mîinile la spate, în sus și în jos, și ridica nervos din umeri, căci Tony pronunțase în latină cuvîntul dotă cu o mutră nespus de orgolioasă.

Nu avea vreme. Era ocupat pînă peste cap. O rugă să aibă răbdare și să binevoiască a mai cumpăni lucrurile de cincizeci de ori! El trebuia să plece neîntîrziat, chiar a doua zi, la Hamburg și anume pentru o discuție, pentru o întrevedere penibilă, cu fratele său. Christian scrisese, cerînd un sprijin, un ajutor bănesc, pe care bătrîna doamnă Buddenbrook urma să-l scadă din viitoarea lui moștenire. Treburile îi mergeau cît se poate de prost, dar deși avea mereu tot soiul de neplăceri, Christian părea să petreacă totuși împărătește, la restaurant, la circ, la teatru și, judecînd după datoriile ce acum ieșeau la iveală și pe care le făcuse datorită numelui său, el cheltuia cu mult peste puterile lui. Se știa în Mengstrasse, la club, în tot orașul, cine era în primul rînd de vină. O doamnă necăsătorită, care se numea Aline Puvogel și avea doi copii frumoși. Christian Buddenbrook nu era singurul comerciant din Hamburg care întreținea legături strînse și costisitoare cu ea…

Pe scurt, în afară de intențiile de divorț ale Antoniei, mai existau destule întîmplări neplăcute și călătoria la Hamburg nu suferea amînare. De altfel, era de așteptat ca în curînd și domnul Permaneder să dea semne de viață…

Consulul plecă și se întoarse mînios și posomorît. Cum însă din München tot nu sosise nici o știre, se văzu nevoit să facă el primul pas. I se adresă lui Permaneder rece, obiectiv și puțin de sus: „Nu se poate contesta – scria Tom – că în convieţuirea lor, Antonie a avut decepții grele… Chiar făcînd abstracție de amănunte, ea n-a putut găsi în această căsnicie fericirea nădăjduită și dorința ei de a vedea desfăcută această căsătorie îi va părea justificată oricărui om care judecă fără părtinire… Din nefericire, hotărîrea ei de a nu se mai întoarce la München pare a fi de neclintit…” Și urma întrebarea: „Care este atitudinea domnului Permaneder în fața acestei stări de lucruri?”

Zile de încordată așteptare!… În sfîrșit răspunsul domnului Permaneder sosi.

Nimeni nu se așteptase la un astfel de răspuns, nici doctorul Giesecke, nici bătrîna doamnă Buddenbrook, nici Thomas, nici chiar Antonie. În cuvinte simple, omul primea să se despartă.

Scria că regretă din toată inima cele întîmplate, dar că respectă dorința Antoniei, deoarece chiar el recunoaște că nu se „prea potriveau” unul cu altul. Dacă i-a făcut viața grea, o roagă să-l ierte, dacă se poate, și să-l uite… „Cum n-o s-o mai revadă probabil, nici pe ea, nici pe Erika, le urează la amîndouă toată fericirea posibilă… *Alois Permaneder.*”

Într-un post-scriptum se oferi în termeni preciși să restituie imediat dota.

„Din averea ce posed – spunea el – pot trăi fără griji. Nu e nevoie de nici o păsuire, că n-am afaceri de lichidat, casa mă priveşte personal şi suma stă în orice moment la dispoziția Antoniei."

Tony se simțea aproape ruşinată şi pentru întîia oară ea înclina să admită că în materie de bani domnul Permaneder merita toate laudele pentru că se arăta atît de dezinteresat.

Acum era rîndul doctorului Giesecke să-şi facă meseria. Intră în legătură cu soțul în vederea procesului. Căzură de acord asupra motivului de invocat: „aversiune reciprocă de neînvins" – şi procesul începu – al doilea proces de divorț al Antoniei. Ea îi urmări toate fazele cu seriozitate, cu competență, cu nesfîrşit zel. Oriunde se afla, oriunde mergea, nu vorbea decît despre proces, aşa că, de cîteva ori, consulul se înfurie de-a binelea. Deocamdată Tony nu era în stare să împărtăşească mîhnirea fratelui ei. Era prea absorbită de cuvinte ca „dobînzi", „venituri", „accesiuni" „bunuri dotale", „bunuri imobiliare" pe care, cu capul dat pe spate şi cu umerii puțin ridicați, le pronunța tot timpul cu uşurință şi demnitate. Din tot ce-i explicase doctorul Giesecke, impresia cea mai profundă i-o făcuse un paragraf care se referea la eventualitatea că în vreo proprietate inclusă în zestre s-ar fi găsit o comoară: comoara aceasta trebuia privită ca o parte integrantă a averii dotale şi după desfacerea căsătoriei urma să fie restituită… Despre această comoară, în cazul de față inexistentă, Tony îi vorbea cui se nimerea: Idei Jungmann, unchiului Justus, bietei Klothilde, verişoarelor Buddenbrook din Breite Strasse, care de altfel, cînd aflaseră cele întîmplate, îşi încleştaseră mîinile în poală schimbînd privii încremenite de uimire că le-a fost dat să aibă şi această satisfacție… Îi vorbi şi Theresei Weichbrodt care se ocupa din nou de instruirea Erikăi, ba chiar şi bunei doamne Kethelsen, dar aceasta din mai multe motive nu înțelese nici o vorbă din toată povestea.

Apoi sosi şi ziua în care divorțul fu pronunțat legal şi definitiv, şi Tony îndeplini ultima formalitate necesară, cerîndu-i lui Thomas cronica familiei unde inseră cu mîna ei ultimul eveniment… Nu-i mai rămînea decît să se obişnuiască cu noua situație.

O făcu vitejeşte. Înarmată cu o demnitate pe care nimic n-o putea atinge, parcă nici nu auzea înțepăturile de o perfidie neînchipuită ale domnişoarelor Buddenbrook; pe stradă se uita cu o răceală glacială de nedescris peste capetele doamnelor şi domnilor din familiile Möllendorpf şi Hagenström, cînd, din întîmplare, drumurile li se încrucişau, şi renunță cu totul la viața mondenă, care, de altfel, de ani de zile nu mai avea loc în casa părintească ci în aceea a fratelui său. Se mulțumea cu rudele mai apropiate: cu maică-sa, cu Thomas, cu Gerda; apoi cu Ida Jungmann, cu Sesemi Weichbrodt, prietena ei mai în vîrstă, cu fetița ei căreia ținea cu tot dinadinsul să-i dea o educație *distinsă* şi în al cărei viitor îşi punea poate, ultima nădejde tainică… Astfel trăia Tony şi timpul trecea…

Mai tîrziu, pe căi rămase pe vecie necunoscute, unii membri ai familiei aflară „cuvîntul", cuvîntul fatal, care-i scăpase domnului Permaneder în noaptea de pomină.

Ce spusese domnul Permaneder?
„Du-te dracului, *pațachină împuțită!*”
Astfel se încheie a doua căsătorie a Antoniei Buddenbrook.

1 Doamne, sfinte! (În polonă incorectă în original.)

2 Joc de cuvinte intraductibil: „Dă-mi Doamne, și dă celor ce din inimă-și doresc”, în care cuvîntul *denen* (celor ce) este confundat cu cuvîntul Dänen (danezi).

3 *Ceterum censeo Carthaginem esse delendam* („În afara de aceasta consider că trebuie să distrugem Cartagina”) cuvintele cu care își termina fiecare discurs în senat cenzorul roman Caton cel Bătrîn. Aici este folosit în sensul urmăririi perseverente a unui anumit țel.

Partea a șaptea

I

Botez!… Botez în Breite Strasse!…

Tot ceea ce în zilele pline de speranță *madame* Permaneder vedea trecîndu-i ca prin vis pe dinaintea ochilor s-a înfăptuit. Tot, căci pe masa din sufragerie – cu băgare de seamă, ca zăngănitul veselei să nu tulbure ceremonia din sala de alături – jupîneasa pune movile de frișcă peste ciocolata fierbinte din numeroasele ceşti care, cu toartele lor aurite, în formă de scoici, se înșiruie în rînduri dese pe o tavă uriașă și rotundă… în timp ce Anton, feciorul, taie în felii un tort măreț, în formă de piramidă, iar mamzel Jungmann rînduiește dulciuri și flori proaspete în farfuriile de argint pentru desert, oprindu-se din cînd în cînd cu capul aplecat pe umăr, cu degetele mici în aer, pentru a-și examina opera…

Nu peste mult timp, cînd invitații se vor instala tihnit în odaia de toate zilele și în salon, aceste lucruri minunate vor face înconjurul încăperilor. Să nădăjduim că vor ajunge pentru toată lumea, fiindcă s-a adunat azi întreaga familie, în sensul larg al cuvîntului – nu chiar în cel mai larg, firește, deoarece, prin familia Oeverdieck, gazdele se înrudesc de departe și cu familia Kistenmaker, iar prin aceasta cu Möllendorpf și tot așa. Cine ar putea să tragă o linie de demarcație?… Familia Oeverdieck, însă, e reprezentată chiar prin capul familiei, doctorul Kaspar Oeverdieck, primarul în funcțiune, trecut de optzeci de ani.

Moșneagul a venit cu trăsura și, la brațul lui Thomas Buddenbrook, a urcat scările, sprijinindu-se în cîrjă. Prezența lui conferă o demnitate sporită ceremoniei… Și ce-i drept e drept: ceremonia aceasta e demnă de cea mai înaltă solemnitate!

Căci acolo în sală, în fața unei mescioare transformată în altar și împodobită cu flori, în spatele căreia cuvîntează un pastor tînăr în odăjdii negre și cu guler alb ca zăpada, scrobit, de forma unei pietre de moară, stă o femeie mare, trupeșă și bine hrănită, îmbrăcată bogat în roșu și auriu, ținînd în brațele-i voinice ceva ce se pierde printre dantele și panglici de atlaz… un moștenitor! Un vlăstar bărbătesc! Un Buddenbrook! Înțelegeți ce înseamnă asta?

Înțelegeți tainica încîntare cu care știrea a fost purtată din Breite Strasse în Mengstrasse, îndată ce s-a rostit primul cuvînt, încetișor, ca o presimțire? Entuziasmul mut cu care, la auzul acestei veşti, *madame* Permaneder a îmbrățișat-o pe maică-sa, pe fratele său și – mai cu grijă – pe cumnată-sa…? Și acum, odată cu primăvara, primăvara anului ’61, iată că a sosit și el, și primește taina sfîntului botez; el care stă de mult la temelia atîtor speranțe, el despre care

s-a vorbit atît, care a fost aşteptat şi dorit ani şi ani de zile, pentru care s-au înălţat atîtea rugi şi pentru care doctorul Grabow a fost sîcîit atît de mult… e aici şi pare o fiinţă destul de neînsemnată.

Mînuţele lui se joacă cu găitanele aurite de la brîul doicii, iar capul, acoperit cu o boneţică de dantelă garnisită cu albastru-deschis, şade pe pernă întors uşor într-o parte, fără să-l ia în seamă pe pastor, aşa încît ochii parcă măsoară, clipind aproape bătrîneşte, sala şi pe rude. În aceşti ochi cu genele pleoapei superioare foarte lungi, albastrul-deschis al irisului patern şi căpruiul matern s-au amestecat nehotărît într-un castaniu-auriu limpede, ce se schimbă după lumină; colţurile adînci de la rădăcina nasului zac, însă, îngropate într-o umbră viorie. Aceasta dă feţişoarei, abia conturată încă, o particularitate prematură, şi la vîrsta de patru săptămîni, nu meneşte a bine. Dar bun e Dumnezeu, poate că nu înseamnă totuşi nimic rău, doar şi maică-sa e la fel, şi slavă Domnului e sănătoasă… iar lucrul de căpetenie e că trăieşte şi faptul că e băiat ce bucurie a adus acum patru săptămîni!

Trăieşte, deşi se putea să fie altfel. Consulul n-are să uite niciodată strîngerea de mînă a bunului doctor Grabow şi cuvintele lui de acum patru săptămîni cînd, în sfîrşit, a putut să plece de lîngă mamă şi copil: „Mulţumeşte-i lui Dumnezeu, dragă prietene, căci puţin a lipsit…" Consulul nu îndrăznise să întrebe la ce anume se gîndise doctorul. Respinge cu groază ideea că făptura aceasta mititică, dorită de atîta vreme, care venise pe lume într-o tăcere stranie, era cît pe ce să aibă soarta celei de a doua fetiţe a Antoniei… Dar ştie că acum patru săptămîni, atît mama cît şi copilul trecuseră prin cea mai mare primejdie şi de aceea se înclină fericit şi plin de dragoste, spre Gerda, care, încrucişîndu-şi pe o pernă de catifea picioarele încălţate cu pantofi de lac, şade rezemată într-un fotoliu, în faţa lui, alături de bătrîna doamnă Buddenbrook.

Ce palidă e încă şi acum! Şi ce frumuseţe ciudată în paloarea ei, în părul acela greu, roşu-închis, în ochii-i enigmatici, aţintiţi cu o anume ironie mascată asupra pastorului! Preotul e domnul Andreas Pringsheim, *pastor marianus,* care, deşi tînăr încă, a fost înaintat paroh titular, după moartea neaşteptată a bătrînului Kölling. Pastorul îşi ţine mîinile împreunate cu fervoare sub bărbia-i ridicată. Are părul blond, scurt şi ondulat, faţa osoasă, rasă, cu o expresie care, trecînd de la gravitatea fanatică la o seninătate transfigurată, pare cam teatrală. E originar din Franconia unde a şi condus timp de cîţiva ani o mică comunitate luterană într-un mediu exclusiv catolic şi în năzuinţa sa spre o pronunţie curată şi patetică, dialectul lui natal a devenit o limbă cu totul deosebită şi personală, cu vocale lungi şi întunecate sau brusc accentuate şi cu un „r" rostogolit printre dinţi.

Îl laudă pe Domnul cu glas domol sau năvalnic, uneori chiar răsunător, şi familia îl ascultă: doamna Permaneder, ascunzîndu-şi încîntarea şi mîndria sub vălul unei gravităţi pline de demnitate, Erika Grünlich, care azi-mîine împlineşte cincisprezece ani şi s-a făcut o fetişcană zdravănă, cu codiţele puse pe cap, şi cu tenul trandafiriu moştenit de la taică-său, apoi Christian, care a sosit azi-dimineaţă de la Hamburg, iar acum îşi poartă în dreapta şi în stînga privirea ochilor înfundaţi în orbite… pastorul Tiburtius cu soţia lui, care n-au

pregetat să vină de la Riga, pentru a putea fi de față la solemnitate! Sievert Tiburtius și-a așezat pe umeri capetele favoriților lungi și rari, iar ochii lui mici și cenușii se dilată uneori pe neașteptate, se măresc și cresc și cresc de parcă stau să sară din orbite… iar Clara privește întunecată, serioasă și severă, în gol, ducîndu-și din cînd în cînd mîna la tîmplă, căci acolo o doare… De altfel, ei au adus un dar splendid familiei Buddenbrook: un coșcogeamite de urs împăiat, cafeniu, drept, cu botul căscat, ce fusese împușcat de o rudă a pastorului undeva în Rusia și care acum, ținînd în labe o tavă pentru cărți de vizită, stă în holul de la parter.

La familia Kröger se găsește în vizită fiul lor Jürgen, funcționar la poșta din Rostock, un om tăcut, îmbrăcat simplu. Pe unde s-o fi aflînd Jakob nimeni nu știe, afară de maică-sa, născută Oeverdieck, ființă slabă care-și vinde pe ascuns argintăria ca să-i poată trimite bani dezmoștenitului… Cucoanele Buddenbrook sînt și ele aici și se bucură din toată inima de fericitul eveniment familial, fapt care n-a împiedicat-o, însă, pe Pfiffi să observe că băiatul nu prea are un aer sănătos; din nefericire, atît doamna consul, născută Stüwing, cît și Friederike și Henriette nu pot decît să confirme spusele ei. Biata Klothilde, căruntă, uscățivă, răbdătoare și flămîndă, e mișcată de cuvintele pastorului Pringsheim și de gîndul la tortul impunător de ciocolată… Dintre cei de față numai domnul Friedrich Wilhelm Marcus și Sesemi Weichbrodt nu fac parte din familie.

Acum preotul se adresează nașilor, arătîndu-le care sînt îndatoririle lor. Unul dintre ei este Justus Kröger… La început consulul Buddenbrook șovăise să i se adreseze lui. „Să nu-l împingem pe bătrîn la acte nesăbuite! spuse el. Are mereu scene îngrozitoare cu nevastă-sa din pricina băiatului, iar puțina avere ce i-a mai rămas se irosește pe zi ce trece și, de supărare, a început să nu se mai îngrijească de ținuta sa. Dar ce credeți? Dacă îl poftesc să fie naș e în stare să-i dăruiască copilului un serviciu complet de aur masiv, și nici nu primește mulțumiri." Cînd însă unchiul Justus auzi de un alt naș – era vorba de Stephan Kistenmaker, prietenul consulului – se arătă atît de jignit, încît pînă la urmă familia tot pe el a trebuit să-l poftească; de altfel, spre mulțumirea lui Thomas Buddenbrook, paharul de aur pe care l-a dăruit copilului nu era excesiv de greu.

Iar al doilea naș? E venerabilul bătrîn cu părul alb ca neaua, care, îmbrăcat în redingotă de postav negru, fin (din buzunarul de la spate al hainei îi atîrnă în permanență un colț de batistă roșie) și cu o legătură lată în jurul gîtului, șade în fotoliul cel mai comod, aplecat asupra cîrjii: doctorul Oeverdieck, primarul! E un eveniment acesta, o victorie! Mulți nu înțeleg cum de s-a putut întîmpla așa ceva. Dumnezeule, Doamne, doar abia se poate vorbi de o vagă legătură de rudenie între ei. Familia Buddenbrook trebuie să-l fi adus pe bătrîn cu mare greutate… Și într-adevăr, a fost o lovitură, un mic complot pe care consulul l-a urzit împreună cu *madame* Permaneder. La drept vorbind, la început, în primele clipe de bucurie, cînd mama și copilul scăpaseră de primejdie, nu fusese decît o glumă.

„E băiat, Tony! Primarul să-i fie naș!" strigase consulul, dar Tony prinsese

vorba și o luase de bună. La rîndul său, consulul se mai gîndi, mai chibzui și pînă la urmă se învoi să facă o încercare. Cerură deci ajutor unchiului Justus care o trimise pe nevastă-sa la cumnata ei, soția comerciantului de lemne Oeverdieck; aceasta la rîndul său trebuia să-l pregătească cît de cît pe bătrînul tată socru. Apoi o vizită respectuoasă pe care Thomas Buddenbrook o făcu căpeteniei orașului desăvîrși opera…

Și acum, în timp ce doica ridică scufița copilului, din cupa de argint, aurită pe dinăuntru, pe care o are în față, pastorul presară cu grijă două-trei picături peste părul sărăcăcios al micului Buddenbrook, rostind rar și apăsat numele pe care i le dă prin botez: *Justus, Johann, Kaspar.* Urmează o scurtă rugăciune după care rudele trec prin fața făpturii indiferente și tăcute, depunîndu-i pe frunte o sărutare însoțită de urări de bine… Therese Weichbrodt e ultima și doica trebuie să coboare puțin copilul spre ea. În schimb Sesemi, plescăind ușor, îi dă *două* sărutări și între ele murmură: „O, copil *bon!"*

Trei minute mai tîrziu lumea e adunată grupuri-grupuri în salon și în odaia de toate zilele. Tăvile cu dulciuri fac înconjurul încăperii. Pastorul Pringsheim a luat și el loc, în ornatul său cu horbotă la gît, lung, de sub care i se văd botinele late, lustruite oglindă. Soarbe cîte puțin din frișca rece de pe ciocolata fierbinte și sporovăiește cu fața transfigurată, într-o manieră cu totul degajată care, contrastînd cu predica de adineauri, e de un efect deosebit. Fiecare mișcare a lui parcă ar spune: „Vedeți, și eu pot să fac abstracție de calitatea mea de preot și să iau parte la bucuriile nevinovate, ca orice om de lume!" E un bărbat abil, care știe să se dea după împrejurări. Doamnei Elisabeth Buddenbrook îi vorbește cu o nuanță onctuoasă, lui Thomas și Gerdei ca un om de lume, cu gesturi suple, doamnei Permaneder pe un ton de cordială și ștrengărească veselie… Din cînd în cînd cade pe gînduri, își încrucișează mîinile pe genunchi, își dă capul pe spate, își încruntă sprîncenele și ia o mină dezamăgită. Cînd rîde, aspiră aerul cu întreruperi, sîsîind printre dinții strînși.

Deodată, afară pe coridor se stîrnește mișcare, se aud rîsetele slugilor și un musafir ciudat, care vine să felicite, apare în ușă. E Grobleben de al cărui nas uscățiv atîrnă permanent, indiferent de anotimp, un strop lunguieț, fără să cadă însă vreodată. Grobleben e unul dintre docherii consulului și patronul i-a procurat un cîștig suplimentar, numindu-l lustragiul casei. Își face apariția dis-de-dimineață în Breite Strasse, ia ghetele așezate lîngă ușă și le curăță în fața vestibulului de la parter. La zile mari, însă, se înființează în haine de duminică, aduce flori și, în timp ce stropul se leagănă în vîrful nasului, ține, cu glas plîngăreț și înduioșător, o cuvîntare, după care își încasează bacșișul. Dar, firește, el n-o face *pentru asta.*

E îmbrăcat într-o redingotă neagră – o haină lepădată de consul – poartă însă cizme, date cu seu, iar la gît are un șal albastru de lînă. În mînă – o mînă scorțoasă și roșie – ține un buchet mare de trandafiri gălbui și cam trecuți ale căror petale se scutură încet pe covor. Clipind întruna, ochii lui mici și inflamați se uită în toate părțile, fără a vedea ceva, după cîte se pare… Se oprește în ușă, ține buchetul în față și începe numaidecît să vorbească; bătrîna doamnă Buddenbrook îl încurajează după fiecare cuvînt, dînd aprobativ din

cap şi intervenind din cînd în cînd pentru a-l ajuta, iar Thomas îl urmăreşte înălţîndu-şi una dintre sprîncenele blonde, în timp ce unii membri ai familiei, ca doamna Permaneder de pildă, îşi acoperă gura cu batista.

– Eu, preacinstiţi domni şi doamne, nu-s decît un biet om sărac, da' am o inimă simţitoare şi norocul şi bucuria stăpînului meu, domnu' cunsul Buddenbrook, carele a fost totdeauna bun cu mine, parcă mă unge la inimă, şi iată de aia am venit: să felicit din toată inima pe domnu' cunsul, pe doamna cunsul şi toată preacinstita famelie şi să crească şi să înflorească mititelu', că răsplata asta o merită dumnealor în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor, că stăpîn ca domnu' Buddenbrook nu găseşti pe toate drumurile; e un domn aşa de nobil… Şi Tatăl nostru cel ceresc o să-l răsplătească…

– Bravo, Grobleben! Frumos ai grăit, Grobleben! Mii de mulţumiri! Şi ce-i cu buchetul ăsta?

Dar Grobleben n-a isprăvit încă, îşi întăreşte vocea plîngăreaţă şi o domină pe a consulului:

– … şi Tatăl nostru ceresc o să-l răsplătească zic, şi pe dumnealui, şi toată preacinstita famelie, şi cînd o fi să ajungem înaintea Lui, că odată cu toţii o să ajungem în pămînt, săraci şi bogaţi – asta e vrerea şi hotărîrea Lui preasfîntă – şi unul va avea sicriu de lemn scump, uscat şi lustruit, altul o vechitură de ladă, dar cu toţii, cu toţii o să ajungem putregai… putregai… putregai…

– Ei, ei, Grobleben, noi sărbătorim azi botezul şi dumneata te găseşti să vorbeşti de putregai?…

– Şi iată aici nişte flori, încheie Grobleben.

– Mulţumesc dumitale, Grobleben! dar e prea mult, prea mult! Trebuie să te fi costat o avere, omule! Şi ce cuvîntare! De mult n-am mai auzit aşa ceva!… Bine, ţine, să ai şi dumneata o zi bună!… Şi consulul îl bate pe umăr, dîndu-i un taler.

– Uite, prietene! zice bătrîna doamnă consul. Dar spune-mi, pe Mîntuitorul nostru îl iubeşti?

– Da, doamnă cunsul, îl iubesc din toată inima, zău aşa!…

Şi Grobleben primeşte şi de la ea un taler şi pe urmă un al treilea de la *madame* Permaneder, după care se retrage, cu multe temenele, luînd cu dînsul, distrat, şi trandafirii – atît cît a mai rămas din ei şi nu s-au scuturat pe covor.

… Iată că primarul s-a ridicat să plece – consulul îl conduce pînă la trăsură – şi acesta e semnalul de retragere şi pentru ceilalţi oaspeţi, deoarece Gerda Buddenbrook trebuie să fie cruţată. În odăi se face linişte. Doar bătrîna doamnă consul, Tony, Erika şi mamzel Jungmann rămîn la urmă.

– Ascultă, Ida, spune consulul, uite la ce m-am gîndit, şi mama e de acord: dumneata ne-ai crescut pe noi toţi şi cînd micul Johann va fi mai măricel… acum e încă la doică, apoi va avea desigur nevoie de o dădacă, dar după aceea n-ai vrea să te muţi la noi?

– Ba da, domnule consul, dacă şi doamna e de aceeaşi părere…

Gerda e de asemenea mulţumită de acest proiect şi astfel propunerea devine hotărîre chiar din această clipă.

Dar la plecare, doamna Permaneder se întoarce din prag. Se îndreaptă spre

fratele ei, îl sărută pe amîndoi obrajii şi-i spune:

– Ce zi minunată, Tom! Sînt fericită cum n-am mai fost de ani de zile! Noi, ăştia din neamul Buddenbrook, nu sîntem încă, slavă Domnului, pe drojdie, şi cine crede aşa ceva se înşală amarnic. Acum că-l avem şi pe micul Johann – ce frumos că l-am botezat tot Johann! – am impresia că o epocă nouă, cu totul nouă, va să înceapă pentru noi.

II

Christian Buddenbrook, proprietarul firmei *H.C.F. Burmeester & Comp.* din Hamburg, în mînă cu o pălărie cenuşie după ultima modă şi cu bastonul galben avînd drept mîner un cap de călugăriţă, îşi făcu apariţia în odaia de toate zilele a fratelui său care stătea lîngă Gerda şi citea împreună cu ea. Era în ziua botezului, la ora nouă şi jumătate seara.

– Bună seara! spuse Christian. Vai, Thomas, trebuie să-ţi vorbesc într-o chestiune urgentă… iartă-mă, Gerda… E ceva ce nu poate fi amînat, Thomas.

Trecură în sufrageria întunecată, unde consulul aprinse una dintre lămpile cu gaz de pe perete, apoi îşi privi fratele. Avea presimţiri rele. În afară de primele clipe ale revederii, nu avusese prilejul să stea de vorbă cu Christian, dar îl urmărise cu atenţie în cursul ceremoniei şi observase că fratele lui era neobişnuit de grav şi de neliniştit, ba în timpul cuvîntării pastorului Pringsheim, din cine ştie ce motive, părăsise chiar sala pentru cîteva minute… Din ziua întîlnirii lor la Hamburg, cînd, pentru acoperirea datoriilor, Christian primise de la el suma de zece mii de mărci, din moştenirea ce i se cuvenea, Thomas nu-i mai scrisese nici un rînd. „Dă-i înainte, băiete, dă-i înainte! îi spusese atunci consulul. În felul acesta o să-ţi toci repede părăluţele. În ce mă priveşte, sper că pe viitor o să-mi ieşi cît mai rar în cale. În toţi aceşti ani, mi-ai pus la încercări prea grele prietenia…” De ce o fi venit acum? Trebuie să fie ceva urgent…

– Ei? întrebă consulul.

– Nu mai pot, răspunse Christian, aşezîndu-se mai la o parte, pe unul dintre scaunele cu speteaza înaltă ce se aflau în jurul mesei din sufragerie, şi ţinîndu-şi pălăria şi bastonul între genunchii uscăţivi.

– Îmi dai voie să te întreb ce nu mai poţi iar şi ce te aduce la mine, spuse consulul, care rămăsese în picioare.

– Nu mai pot! repetă Christian răsucindu-şi în dreapta şi în stînga capul cu o îngrozitoare nelinişte şi gravitate, în timp ce îşi plimba în toate părţile ochii mici şi rotunzi, pierduţi în orbite.

Avea treizeci şi trei de ani, dar părea mult mai în vîrstă. Părul blond-roşcat i se rărise atît de mult, încît aproape tot craniul îi era chel. Din obrajii-i scofîlciţi, pomeţii se ridicau ascuţiţi şi printre ei se arcuia, proeminentă, descărnată şi uscăţivă, uriaşa boltitură a nasului…

– Dacă ar fi numai atît, continuă el, în timp ce mîna-i cobora de-a lungul părţii stîngi a trupului, fără a o atinge însă… Nu e o durere, ci un chin, ştii, un

chin permanent, nelămurit. La Hamburg, doctorul Drägemüller mi-a spus că de partea asta nervii sînt prea scurți… Închipuiește-ți: toți nervii mei de pe partea stîngă sînt prea scurți! E așa de ciudat… cîteodată mi se pare că aici, în partea asta, toți mușchii o să mi se contracteze, are să mă lovească o paralizie, da, o paralizie incurabilă… Tu nu poți să-ți imaginezi… Niciodată nu adorm ca lumea. Tresar speriat fiindcă mă pomenesc că inima nu-mi mai bate și mă apucă o frică îngrozitoare… Și asta mi se întîmplă nu o dată, ci de zece ori, înainte de a adormi. Nu știu dacă cunoști această stare… am să ți-o descriu cu toată exactitatea. Este…

– Lasă, îl întrerupse rece consulul. Nu-mi închipui că ai venit aici ca să-mi povestești toate acestea…

– Nu, Thomas, că dacă n-ar fi decît *atît*… dar mai e și *altceva!* E vorba de casa de comerț… Ei bine, nu mai pot.

– Iar ai încurcături?

Consulul nici măcar nu tresări, nici vocea nu și-o ridică. Pusese întrebarea absolut liniștit, privindu-l pe fratele său pieziș, cu o răceală obosită.

– Nu, Thomas, ca să-ți spun adevărul – că acum e totuna – niciodată n-am ieșit pe de-a-ntregul din încurcături, nici atunci, cu cele zece mii, după cum știi și tu… Nu mi-au folosit decît la un singur lucru: n-am fost nevoit să lichidez imediat. Așa stau lucrurile… Îndată după aceea am mai avut și alte pierderi, la cafea… la falimentul de la Antwerpen… Da, e adevărat. Pe urmă n-am mai făcut în fond nimic și am stat liniștit. Dar de trăit trebuie să trăiești… și acum iată-mă cu polițe și alte datorii… cinci mii de taleri… A, tu nu știi în ce stare am ajuns. Și pe deasupra tortura asta…

– Va să zică ai stat liniștit! strigă consulul scos din fire. În clipa aceasta își pierdu totuși cumpătul. Ți-ai lăsat cotiga în băltoacă și ai pornit să-ți cauți de petreceri în altă parte! Crezi că nu văd limpede ce viață ai dus, la teatru, la circ, prin cluburi și cu femei de nimic?…

– Te gîndești la Aline… Ei da, pentru lucrurile astea tu nu prea ai înțelegere, Thomas, și poate că nenorocul meu este că eu, în schimb, am prea multă, deoarece în privința asta ai dreptate: m-a costat prea multe parale și o să mă mai coste încă destule, fiindcă un lucru vreau să-ți spun… vorbim între frați, nu-i așa? Al treilea copil, fetița care s-a născut acum o jumătate de an… e de la mine.

– Măgarule!

– Nu spune asta, Thomas. Chiar în mînie trebuie să fii drept față de ea și față de… și la urma urmei, de ce n-ar fi de la mine? Iar cît o privește pe Aline, nu este nicidecum o femeie de nimic: asta să n-o spui. Și nu-i este deloc indiferent cu cine trăiește. Află te rog, că de dragul meu l-a părăsit pe consulul Holm, care are mai mulți bani decît mine; vezi ce suflet are!… Nu, Thomas, tu n-ai idee ce ființă admirabilă e femeia asta! Și e atît de *sănătoasă*… atît de sănătoasă…! repetă Christian, ducîndu-și pumnul strîns ghem la obraz, cum făcea cînd vorbea despre *That's Maria* și despre viciul londonez. Dacă i-ai vedea dinții cînd rîde!… În toată lumea n-am văzut astfel de dinți, nici la Valparaiso, nici la Londra… N-am să uit niciodată seara cînd ne-am cunoscut… la Uhlich, în

încăperea unde se vînd gustări de stridii… Pe vremea aceea era cu consulul Holm; dar i-am povestit cîte ceva, am fost puțin mai drăguț cu ea… Și mai tîrziu, cînd a fost a mea… Da, Thomas, e un sentiment cu totul altfel decît acela pe care ți-l dă un succes în afaceri… Dar bag de seamă și acum că ție nu-ți place să ți se vorbească despre asemenea lucruri. De altfel totul s-a isprăvit. Am s-o las, deși din pricina copilului o să păstrez, firește, oarecare legături cu ea… Vreau să-mi plătesc toate datoriile pe care le am la Hamburg; înțelegi? Pe urmă trag obloanele. Nu mai pot. Cu mama m-am înțeles. Dînsa e gata să-mi avanseze cinci mii de taleri ca să-mi facă rînduială în treburi și tu vei fi de acord, nu-i așa? Oricum, e mai bine să se spună pur și simplu: „Christian Buddenbrook lichidează și pleacă în străinătate"… decît să dau faliment, cred că ești de părerea mea. De fapt, vreau să mă întorc la Londra, Thomas, vreau să-mi găsesc un post acolo. Să lucrez pe cont propriu nu e pentru mine, asta o văd și eu din ce în ce mai limpede. Această răspundere… Cînd ești un simplu funcționar, te întorci acasă seara fără griji… Și-apoi, mie mi-a plăcut la Londra… Ai ceva împotrivă?

În tot timpul acestei explicații, consulul stătuse cu spatele la fratele său și cu mîinile în buzunarele pantalonilor, desenînd cu un picior figuri pe podea.

– Bine, du-te la Londra, îi spuse el simplu. Și fără să se întoarcă nici măcar pe jumătate spre Christian, îl părăsi, îndreptîndu-se spre odaia de toate zilele.

Christian, însă, se luă după dînsul. Se duse la Gerda, care stătea singură, citind, și îi întinse mîna.

– Noapte bună, Gerda. Da, Gerda, așadar în curînd o să plec din nou la Londra. E interesant cum te aruncă viața cînd într-o parte, cînd într-alta. Iată-mă din nou în necunoscut, știi, într-un oraș atît de mare, unde la tot pasul te paște o aventură și unde ți se pot întîmpla atîtea lucruri! Ciudat… Cunoști această senzație? O simt pe aici, pe undeva prin stomac… foarte ciudat…

III

James Möllendorpf, cel mai bătrîn senator din rîndul comercianților, muri de o moarte grotească și înfiorătoare. Moșneagul acesta diabetic își pierduse pînă-ntr-atît instinctul de conservare, încît în ultimii ani ai vieții se lăsase robit din ce în ce mai mult de patima pentru prăjituri și torturi. Doctorul Grabow, medic de casă și al familiei Möllendorpf, protestase cu toată energia de care era în stare și, recurgînd la o blîndă violență, familia îngrijorată îl oprise pe șeful ei să mănînce dulciuri. Dar ce făcuse senatorul? Ramolit cum era, el închiriase o odaie undeva într-o stradă nedemnă de situația sa, prin Kleine Gröpelgrube, An der Mauer, sau în Engelswisch, o cămăruță, un adevărat bîrlog în care se strecura pe furiș ca să mănînce tort… și acolo a și fost găsit mort, cu gura încă plină de prăjitura mestecată pe jumătate, ale cărei resturi îi murdăriseră haina. Cîteva rămășițe se aflau împrăștiate și pe masa sărăcăcioasă. O apoplexie mortală curmase mai devreme procesul lent de stingere a vieții.

Familia a tăinuit cît a putut amănuntele respingătoare ale morții, totuși ele s-

au răspîndit repede în oraş, devenind un subiect de conversaţie la bursă, la club, la cercul „Armonia", prin birouri, la adunarea cetăţenească, la baluri, la mese şi la serate, fiindcă evenimentul se petrecuse în februarie – în luna februarie a anului '62 – şi sezonul era încă în toi. Chiar şi prietenele doamnei consul Buddenbrook vorbeau la „serile Ierusalimului" despre moartea senatorului Möllendorpf cînd Lea Gerhardt se oprea din citit; chiar şi micuţele eleve ale şcolii de duminică şoşoteau tot despre asta cînd străbăteau, înfiorate de respect, vastul vestibul al casei Buddenbrook, iar în Glockengiesserstrasse, domnul Stuht dezbătu cazul de-a fir-a-păr cu nevastă-sa, care se învîrtea prin cele mai bune cercuri din oraş.

Dar interesul nu putea să rămînă îndreptat multă vreme asupra trecutului. Odată cu primele zvonuri despre decesul bătrînului consilier, se ivise şi marea întrebare… iar după ce ţărîna îl acoperise, această întrebare era singura ce preocupa toate spiritele: „Cine îi va fi urmaşul?"

Ce încordare şi ce tumult subteran! Străinul venit să vadă curiozităţile medievale şi împrejurimile îmbietoare ale oraşului nu observa nimic; dar ce fierbere sub ceea ce se vede la suprafaţă! Ce agitaţie! Opinii de o neclintită onorabilitate, sănătoase, neatinse de scepticism, se ciocnesc cu toată forţa convingerii, se scrutează reciproc, apoi încet-încet cad de acord. Patimile se dezlănţuie. Ambiţia şi vanitatea scormonesc fără să avem ştiinţă de ele. Speranţe îngropate reînvie, se ridică şi se lovesc de noi dezamăgiri. În ziua votării, bătrînul negustor Kurz din Bäckergrube, care obţine două-trei voturi la fiecare alegere, va sta din nou, tremurînd, în casa lui, aşteptînd cu nerăbdare proclamarea rezultatului, dar nici de data aceasta nu va fi ales şi, cu faţa cinstită şi plină de mulţumire de sine, el va continua să izbească trotuarul cu bastonul şi va coborî în mormînt cu tainica durere de a nu fi izbutit să ajungă senator…

Joi, la prînzul familial din casa Buddenbrook, cînd se comenta moartea lui James Möllendorpf, după cîteva cuvinte de regret, doamna Permaneder începu să-şi joace vîrful limbii pe buza de sus şi să-i arunce cîteva ocheade viclene fratelui ei, fapt care le făcu pe doamnele Buddenbrook să schimbe nişte priviri nespus de ascuţite şi apoi, deodată, ca la comandă, să-şi închidă ermetic cîteştrele, pentru o clipă, gura şi ochii. Consulul răspunse o clipă zîmbetului şiret al surorii sale, apoi schimbă vorba. Ştia că prin oraş se vîntura ideea, pe care Tony o frămînta fericită în sinea ei…

Nume erau vehiculate şi aruncate la coş. Se înfiinţau altele şi erau trecute prin sită. Henning Kurz din Bäckergrube era prea bătrîn. Era nevoie, în sfîrşit, de o forţă tînără. Consulul Huneus, comerciantul de lemne ale cărui milioane trăgeau de altfel greu în cumpănă, era prin Constituţie scos din cauză, deoarece fratele său făcea parte din Senat. Numele consulului Eduard Kistenmaker, negustorul de vinuri, şi acela al consulului Hermann Hagenström se menţineau pe listă. Dar alături de acestea, de la început se vorbise mereu şi de un al treilea: Thomas Buddenbrook. Şi cu cît ziua alegerilor se apropia, cu atît mai limpede ieşea la iveală că Hermann Hagenström şi cu el au cei mai mulţi sorţi de izbîndă.

Fără îndoială, Hermann Hagenström avea aderenți și admiratori. Zelul său în treburile politice, rapiditatea uluitoare cu care firma *Strunck & Hagenström* se dezvoltase și ajunsese la prosperitate, viața luxoasă a consulului, casa pe care o conducea și pateurile de ficat de gîscă pe care le consuma la micul dejun făceau, neîndoios, o impresie profundă. Omul acesta voinic, puțin prea gras, cu barba lui roșcată și retezată, cu nasul puțin turtit, culcat pe buza de sus, omul acesta al cărui bunic nu era cunoscut de nimeni, nici chiar de el însuși, al cărui tată, în urma căsătoriei cu o femeie bogată, dar de obîrșie îndoielnică, fusese încă aproape inacceptabil din punct de vedere monden, omul acesta care se încuscrea cu familiile Huneus și Möllendorpf, și care își ridicase numele în rîndul și la rangul celor cinci-șase case fruntașe, era, fără îndoială, o apariție remarcabilă și apreciată în oraș. Ceea ce aducea el nou și dădea un farmec cuceritor personalității lui, ceea ce-l distingea și îi conferea în ochii multora o poziție de șef era liberalismul și toleranța, trăsături fundamentale ale firii lui. Modul degajat cu care cîștiga banii și dărnicia cu care îi cheltuia se deosebeau cu totul de munca tenace, răbdătoare, condusă de principii strict tradiționale, a concetățenilor săi din rîndul comercianților. Liber de cătușele tradiției și ale pietății, bărbatul acesta stătea pe propriile-i picioare, și tot ce era de modă veche îi era străin. Nu își alesese drept locuință una dintre acele vechi case de patricieni, clădite cu o absurdă risipă de spațiu, cu enormele peroane pardosite cu piatră, în jurul cărora șerpuiesc fel de fel de galerii vopsite cu lac alb. Casa lui din Sandstrasse, prelungire sudică a lui Breite Strasse, cu fațada simplă în ulei, cu o utilizare economică a spațiului, mobilată bogat, elegant și confortabil, era nouă și fără nici o afectare de stil. De altfel, nu de mult, cu prilejul unei serate mai importante, el invitase în această casă a sa o cîntăreață de la Teatrul Municipal și după masă o poftise să cînte în fața musafirilor – printre care se găsea și fratele său, juristul, spirit rafinat, iubitor de artă – răsplătind-o împărătește. Hagenström nu era omul să voteze în adunarea cetățenească sume mai importante pentru restaurarea și conservarea monumentelor medievale. Dar că în schimb fusese primul, absolut primul în tot orașul, care își luminase casa și birourile cu gaz, asta o știa toată lumea. Și dacă păstra totuși vreo tradiție, aceasta era fără-ndoială mentalitatea neîngrădită, înaintată, tolerantă, liberă de prejudecăți, moștenită de la tatăl său, bătrînul Hinrich Hagenström; și pe ea se întemeia admirația de care se bucura.

Prestigiul lui Thomas Buddenbrook era de altă natură. El nu exista doar pentru sine. În el, oamenii cinsteau personalitatea încă neuitată a tatălui, a bunicului și a străbunicului său și, făcînd abstracție de propriile-i succese în afaceri și în viața publică, Thomas era purtătorul unei glorii cetățenești seculare. Dar arma lui de căpetenie era totuși suplețea, gustul ales, îndatoritoarea amabilitate cu care știa să reprezinte și să valorifice această glorie, și ceea ce îl deosebea mai ales era cultura sa, cu totul neobișnuită chiar printre concetățenii săi cei mai rafinați, cultură ce stîrnea tot atîta uimire cît și respect, oriunde se manifesta…

La reuniunile de joi din casa Buddenbrook, în prezența consulului, nu se

vorbea de alegerea apropiată decît în treacăt, sub forma unor observaţii scurte, aproape indiferente. În aceste clipe bătrîna doamnă Buddenbrook îşi întorcea discret ochii luminoşi. Doamna Permaneder, însă, nu putea răbda să nu facă pe ici-pe-colo puţină paradă de surprinzătoarele-i cunoştinţe din domeniul dreptului constituţional, ale cărui articole privitoare la alegerile senatoriale le studiase tot aşa de amănunţit ca şi cu ani în urmă, paragrafele referitoare la divorţ. Vorbea de colegii electorale, de alegători, de buletine de vot, cîntărea toate eventualităţile imaginabile, cita textual, fără nici o dificultate, jurămîntul solemn pe care alegătorii trebuie să-l depună, vorbea despre „convorbirile deschise" pe care, conform Constituţiei, colegiile electorale trebuie să le deschidă asupra tuturor acelora ale căror nume figurează pe lista candidaţilor şi îşi exprima dorinţa fierbinte de a asista la „convorbirea deschisă" asupra personalităţii lui Hermann Hagenström. O clipă mai tîrziu, ea se apleca peste masă şi începea să numere sîmburii de prune din farfuria de compot a fratelui ei.

– Nobil, cerşetor, doctor, pastor… consilier, spunea aruncînd cu vîrful cuţitului în farfurioară sîmburele ce lipsea.

După-masă, însă, nu se mai putea stăpîni, îl înşfăca pe consul de braţ şi îl trăgea la o parte, într-o firidă de fereastră.

– Doamne, dacă reuşeşti… dacă blazonul nostru ajunge în sala de arme a Primăriei… Am să mor de bucurie, Tom! O să mă prăbuşesc şi o să mor pe loc, ai să vezi!

– Bine, dragă Tony. Deocamdată însă mai multă stăpînire şi demnitate, dacă nu te superi. De obicei calităţile acestea nu-ţi lipsesc. Umblu eu de colo-colo ca Henning Kurz? Noi sîntem cineva şi fără titlul de senator… Şi să sperăm că ai să rămîi în viaţă, fie c-o fi albă, fie c-o fi neagră.

Şi agitaţia, conciliabulele, ciocnirile de opinii se ţineau lanţ. Consulul Peter Döhlmann, libertinul, a cărui casă de comerţ în plină descompunere nu mai exista decît cu numele şi care mînca zestrea fiicei sale, în vîrstă de douăzeci şi şapte de ani, lua parte în felul lui la aceste lupte: la un dineu dat de Thomas Buddenbrook şi la un altul asemănător dat de Hermann Hagenström el se adresase de fiecare dată cu un „domnule senator" cît se poate de răsunător şi unuia şi celuilalt. Iar Sigismund Gosch, bătrînul misit Gosch, cutreiera străzile răcnind ca un leu şi ameninţa să sugrume pe loc pe oricine nu e dispus să-l voteze pe consulul Buddenbrook.

– Consulul Buddenbrook, domnii mei!… Hah, ce om! Eram alături de tatăl său cînd acesta, *anno* '48, cu un singur cuvînt a potolit furia plebei dezlănţuite… Dacă ar fi dreptate pe pămînt, încă tatăl său, ba chiar tatăl tatălui său trebuia să fie în Senat…

În realitate, însă, nu atît consulul Buddenbrook, cît mai degrabă tînăra doamnă Buddenbrook, născută Arnoldsen, era cea care înflăcăra inima domnului Gosch. Nu că misitul ar fi schimbat vreodată o vorbă măcar cu ea. El nu făcea parte din cercul negustorilor bogaţi, nu era invitat la mesele lor şi nu se vizita cu aceştia. Dar, după cum s-a mai spus, din clipa în care Gerda

Buddenbrook apărase în oraş, privirea tenebrosului misit, veşnic însetată de ceva extraordinar, o şi descoperise. Cu un instinct ce nu dădea greş el înţelese numaidecît că această apariţie era sortită să dea ceva mai mult conţinut existenţei lui de nemulţumit şi se făcu trup şi suflet robul femeii care abia dacă îl cunoştea după nume. De atunci, gîndurile sale gravitau mereu în jurul acestei doamne nervoase şi extrem de rezervate – căreia niciodată nu-i fusese prezentat – ca tigrul în trena îmblînzitorului: cu aceeaşi mimică dîrză şi amară, cu aceeaşi atitudine vicleană şi smerită, cu care, cînd o întîlnea pe stradă, fără ca Gerda să se aştepte la aşa ceva, el îşi scotea pălăria de iezuit… Lumea mediocră în care trăia nu-i oferea nici o posibilitate să facă de dragul acestei femei vreo nelegiuire înfiorătoare, pentru care, cocoşat, glacial şi întunecat, înfăşurîndu-se în pelerină, şi-ar lua răspunderea cu o satanică indiferenţă! Obiceiurile plictisitoare ale timpului nu-i îngăduiau s-o înalţe, prin asasinat, prin crime şi intrigi sîngeroase, pe un tron împărătesc. Ele nu-i ofereau decît mîngîierea de a vota, la Primărie, pe soţul ei venerat cu înverşunare, şi de a-i dedica odată – cine ştie? – traducerea integrală a dramelor lui Lope de Vega.

IV

Orice loc vacant din Senat trebuie ocupat pînă-ntr-o lună de zile; aşa dispune Constituţia. Trecuseră trei săptămîni de la săvîrşirea din viaţă a lui James Möllendorpf şi iată că sosi şi ziua alegerii, o zi cu moină, de sfîrşit de februarie.

E ora unu şi pe Breite Strasse lumea se înghesuie înaintea Primăriei cu faţada de ţigle smălţuite şi ajurate, cu turnuri şi turnuleţe ascuţite ce se ridică spre cerul spălăcit, alburiu, cu casa scărilor susţinută de coloane ieşite în afară, cu arcade ogivale de unde se poate vedea piaţa cu fîntînile ei… Oamenii stau neclintiţi în zăpada murdară şi fleşcăită ce se topeşte sub picioarele lor, se uită unii la alţii, apoi privesc din nou înainte, întinzîndu-şi gîtul. Căci acolo, îndărătul portalului, în sala de consiliu cu paisprezece fotolii aşezate în semicerc, colegiul electoral alcătuit din reprezentanţi ai Senatului şi ai adunării cetăţeneşti aşteaptă încă la această oră propunerile colegiilor electorale…

Lucrurile tărăgănează. Se pare că în colegiile electorale, dezbaterile sînt departe de a se potoli, lupta continuă cu înverşunare şi pînă acum nici vorbă să se fi propus celor adunaţi în sala de consiliu un candidat unic, fiindcă în cazul acesta primarul l-ar fi declarat fără întîrziere ales… Ciudat! Fără a se şti de unde vin, cum şi unde au luat naştere, fel de fel de zvonuri se strecoară prin portal şi se răspîndesc în stradă. Să fie la mijloc domnul Kaspersen, cel mai vîrstnic dintre cei doi aprozi ai consiliului, care nu şi-ar spune altfel decît „funcţionar de stat" să-l pici cu ceară? Poate că el transmite afară, cu fălcile încleştate, cu privirile îndreptate în altă parte prin cîte o şoaptă strecurată din colţul gurii tot ce află. Acum bunăoară circulă zvonul că propunerile au sosit în sala de şedinţe şi că fiecare dintre cele trei camere a propus un alt candidat: Hagenström, Buddenbrook, Kistenmaker! Să dea Dumnezeu ca măcar alegerea generală ce se face prin vot secret, cu buletine, să aducă o majoritate absolută!

Cei care nu au şoşoni călduroşi încep a ţopăi, fiindcă îi dor picioarele de frig.

Stau şi aşteaptă oameni de toate condiţiile. Se văd marinari cu gîtul gol şi tatuat, cu mîinile înfundate în buzunarele largi şi adînci ale pantalonilor, hamali cu tunici şi cu pantaloni scurţi de pînză neagră, lucioasă, şi cu o expresie grozav de cumsecade, camionagii care au coborît de pe grămezile de saci de grîu pentru a aştepta, cu biciul în mînă, rezultatul alegerilor; slujnice cu basmale la gît, cu şorţuri, în fuste groase şi vărgate, cu bonetele albe date pe ceafă, purtînd cîte un coş mare, cu toartă, pe braţul gol; precupeţe de peşte şi de zarzavaturi cu pălării mari de paie-n cap şi chiar cîteva grădinărese frumuşele cu bonete olandeze, cu fuste scurte, cu mîneci albe, lungi şi plisate ce ies din pieptarul cu broderii în toate culorile… Şi ici-colo cîte un burghez; proprietari ai magazinelor din apropiere, care au venit în capul gol pentru a schimba o vorbă-două, comercianţi tineri, bine îmbrăcaţi, care îşi fac cei trei-patru ani de ucenicie în biroul tatălui lor sau în al unui prieten de-al acestuia, şcolari cu ghiozdane şi cu pachete de cărţi.

Doi muncitori cu barbă aspră de mateloţi mestecă mahorcă, iar în spatele lor se află o doamnă foarte agitată ce-şi răsuceşte capul în dreapta şi-n stînga, ca să vadă, printre umerii celor doi vlăjgani spătoşi, Primăria. Poartă un fel de mantie de seară garnisită cu blană cafenie, pe care o ţine strîns, pe dinăuntru, cu amîndouă mîinile. Un văl des, cafeniu, îi acoperă cu desăvîrşire faţa. Galoşii ei tropăie nervos în zăpada topită…

– Măi, să fiu al dracului, iar nu iese domnu' Kurz al tău! zice unul dintre muncitori.

– Eh, nu iese, văd şi eu, ce mă mai baţi la cap! Acum toţi de-a valma votează cu Hagenström, cu Kistenmaker şi cu Buddenbrook.

– Păi da, dar întrebarea e care pe care?

– Da, mă, aşa este.

– Ştii ce? Mă prind că iese Hagenström.

– Fugi de-aici!… Vorbeşti de parcă ai fi necuratul.

Scuipă tutunul la picioare, fiindcă înghesuiala nu-i îngăduie să-l proiecteze mai departe, îşi smuceşte cu amîndouă mîinile pantalonii şi-i vîră pe sub cureaua de la brîu, apoi continuă:

– Hagenström e un sac fără fund, nici nu mai poate sufla pe nas de gras ce e… Nu, băiete, dacă domnu' Kurz al meu nu iese nici acum, eu îs pentru Buddenbrook. E un om şi jumătate.

– O fi, da' vezi că Hagenström e mult mai bogat.

– Bogat, nebogat, nu de asta-i vorba.

– Pă urmă Buddenbrook al tău e un fudul de nu-i ajungi cu prăjina la nas… cu manşetele lui, cu cravatele lui de mătase… cu mustaţa-n furculiţă… L-ai văzut cum umblă? Parcă ar fi o codobatură…

– Nu de asta-i vorba, deşteptule!

– Pe urmă soru-sa… Zi că nu şi-a părăsit doi bărbaţi pîn-acum…

… Doamna cu mantie de seară se înfioară.

– De, ce-i drept e drept, dar ce ştim noi ce a fost, cum a fost? Şi ce-i de vină

consulu'?

Într-adevăr, nu-i aşa? se gîndeşte doamna cu văl, încleştîndu-şi mîinile sub mantie… Nu-i aşa. Oh! slavă Domnului!

– Şi pe urmă, adaugă omul care-i ţine parte lui Buddenbrook, primarul Oeverdieck în persoană i-a botezat copilul şi asta, ascultă-mă pe mine, e ceva…

– Nu-i aşa? se gîndeşte doamna. Da, slavă Domnului, a fost cu folos!…

Tresare. Un nou zvon s-a strecurat pe poartă şi aleargă în zig-zag spre rîndurile din fund, ajungînd pînă la ea. Sufragiul general n-a dat rezultatul hotărîtor. Eduard Kistenmaker care a obţinut cele mai puţine voturi a fost eliminat, între Hagenström şi Buddenbrook lupta continuă. Un cetăţean observă, cu o mutră plină de importanţă, că, în caz de paritate, trebuie aleşi cinci delegaţi care vor decide cu majoritate de voturi…

Deodată, din faţă, din imediata apropiere a portalului, se aude un strigăt:

– Heine Seehas a fost ales!

Trebuie spus că Seehas e un găligan veşnic beat, care-şi plimbă pe străzile oraşului căruciorul cu covrigi! Toată lumea rîde şi se ridică în vîrful picioarelor, să-l vadă pe poznaşul autor al glumei. Chiar pe doamna cu văl o apucă un rîs nervos, ce-i zguduie o clipă umerii. Dar, apoi, cu o mişcare ce parcă spune: „De glume ne arde nouă acum?" ea se reculege îndată şi printre umerii celor doi muncitori privirea ei înfrigurată se aţinteşte din nou asupra Primăriei. În aceeaşi clipă, însă, braţele ei cad frînte, încît pelerina i se deschide în faţă şi doamna rămîne nemişcată, cu umerii încovoiaţi, istovită, distrusă…

Hagenström! – Vestea s-a strecurat; e aici şi nimeni nu ştie de unde vine. E aici, de parc-ar fi răsărit din pămînt, sau ar fi coborît din cer, şi cît ai clipi din ochi, ea se răspîndeşte pretutindeni. Nu există nici o posibilitate de dezmînţire. S-a hotărît – Hagenström!

– Da, da el. Nu mai e nimic de aşteptat.

Doamna cu văl putea să prevadă atîta lucru. Aşa se întîmplă totdeauna în viaţă… Ei, acum se poate întoarce frumuşel acasă… Simte cum i se urcă plînsul în gît…

Şi iată că doar după o secundă – atîta a ţinut această stare – o zguduitură neaşteptată, o mişcare surdă prinde a tălăzui de la un capăt la altul al mulţimii. Mişcarea porneşte din faţă şi se propagă spre rîndurile din fund, împingîndu-i pe oamenii din primele linii în braţele celor ce stau la spatele lor. Şi în acelaşi timp, acolo, sub portal, fulgeră ceva de culoarea flăcării. Uniformele roşii ale celor doi aprozi ai consiliului, Kaspersen şi Uhlefeldt, îmbrăcaţi de paradă, cu tricorn, cu pantaloni albi de călărie, cu spade scurte, cu cizme galbene în picioare, se ivesc umăr la umăr şi îşi croiesc drum prin mulţimea ce se dă încet înapoi.

Ei înaintează ca destinul: gravi, tăcuţi, închişi, fără să se uite nici în dreapta nici în stînga, cu ochii în pămînt… şi se îndreaptă, cu implacabilă hotărîre, în direcţia pe care rezultatul alegerii, cunoscut de ei, le-o indică. Şi iată că n-o apucă spre Sandstrasse, ci la dreapta, în jos, pe Breite Strasse.

Doamna cu văl nu-şi crede ochilor. Dar de jur împrejur toată lumea vede ca ea. Oamenii se bulucesc în aceeaşi direcţie, pe urmele slujitorilor consiliului şi îşi spun unii altora:

– Nu, nu, e Buddenbrook, nu Hagenström!

Şi iată că vreo cîţiva domni, discutînd cu multă vioiciune ies pe portal, cotesc şi coboară cu paşi repezi spre Breite Strasse ca să fie primii la felicitări. Atunci doamna îşi strînge mai bine mantia de seară şi o ia la fugă. Aleargă cum, la drept vorbind, o doamnă nu prea are obiceiul să alerge. Vălul îi alunecă într-o parte, descoperindu-i faţa înfierbîntată; dar nu-i pasă. Şi cu toate că prin zăpada moale unul dintre galoşii cu margine de blană îi alunecă mereu din picior, stînjenind-o grozav, ea îi întrece pe toţi. Ajunge întîia la casa aflată în colţul dinspre Bäckergrube, sună la intrare de parc-ar fi cine ştie ce prăpăd şi îi strigă fetei care deschide:

– Vin, Kathrin, vin!

Ia apoi cu asalt scările, năvăleşte în odaia de toate zilele unde fratele ei, care într-adevăr e cam palid, pune la o parte ziarul şi schiţează un gest uşor de parcă s-ar feri. Ea îl îmbrăţişează, repetînd:

– Vin, Tom, vin! Tu ai ieşit, şi Hermann Hagenström a căzut!

Asta a fost într-o vineri. Chiar a doua zi, senatorul Buddenbrook stătea în sala consiliului, în faţa fotoliului defunctului James Möllendorpf şi, în prezenţa părinţilor urbei şi a delegaţiei de cetăţeni, rostea:

„Jur să-mi îndeplinesc conştiincios mandatul, să lupt din toate puterile mele pentru binele statului, să respect cu credinţă Constituţia lui, să administrez cinstit averea publică şi să nu ţin seama, în exerciţiul funcţiunii mele, şi îndeosebi la toate alegerile, nici de interesele mele particulare, nici de legături de rudenie, nici de relaţii de prietenie. Jur să aplic legile statului şi să fiu drept faţă de oricine, fie bogat, fie sărac. Jur să păstrez tăcerea în toate chestiunile care cer tăcere şi îndeosebi să ţin secret ceea ce mi se porunceşte să ţin secret. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!”

V

Dorinţele şi acţiunile noastre izvorăsc din anumite necesităţi ale nervilor pe care cuvintele cu greu le pot defini. Ceea ce lumea numea „vanitate” la Thomas Buddenbrook, atenţia pe care o dădea înfăţişării sale, luxul îmbrăcămintei era, în realitate cu totul altceva. La început nu fusese decît năzuinţa unui om de acţiune de a realiza întotdeauna, din cap pînă în picioare, corectitudinea impecabilă care-ţi dă o anumită ţinută. Dar exigenţele pe care el însuşi şi alţii le ridicau faţă de talentele şi puterile lui creşteau mereu. Era copleşit de obligaţii particulare şi publice. La repartiţia funcţiilor între membrii Senatului, lui i-a revenit în primul rînd resortul impozitelor, dar căile ferate, vama şi alte afaceri de stat îl solicitau de asemenea şi, în miile de şedinţe administrative şi de control pe care trebuia să le prezideze de cînd fusese ales senator, avea nevoie

de toată prevederea, de toată amabilitatea şi mlădierea, pentru a nu jigni susceptibilitatea unor oameni mult mai în vîrstă decît el şi a se supune în aparenţă experienţei lor mai îndelungate, fără a scăpa însă din mînă puterea. Dacă în timpul din urmă creştea tot mai vădit „vanitatea" lui, adică nevoia de a-şi înviora trupul, de a se primeni, de a schimba hainele de mai multe ori pe zi, de a se reface şi de a se reîmprospăta, aceasta însemna pur şi simplu, deşi Thomas Buddenbrook avea abia treizeci şi şapte de ani, o slăbire a energiei sale, o uzură mai accelerată… Cînd bunul doctor Grabow îl ruga să-şi acorde puţină odihnă, el răspundea:

– O, dragă doctore, n-am ajuns încă acolo.

Voia să spună că are încă infinit de mult de muncit pînă să-şi facă odată, poate, o situaţie, de care, ajuns la ţintă, va putea să se bucure în tihnă. La drept vorbind nu prea credea într-o astfel de situaţie. Ceva îl împingea înainte şi nu-l lăsa în pace. Chiar cînd în aparenţă se odihnea – după-masă bunăoară, răsfoind gazetele – mii de planuri îi roiau prin cap, în timp ce, cu o anume plăcere înceată, îşi răsucea sfîrcurile ascuţite ale mustăţilor iar pe tîmplele palide vinele i se îngroşau. Şi cu aceeaşi seriozitate arzătoare cu care medita la vreo manevră comercială sau la un discurs, el chibzuia şi hotăra să-şi reînnoiască în sfîrşit şi cît mai curînd, întreaga rufărie de corp, pentru a fi, cel puţin în această privinţă şi măcar pentru cîtva timp, la punct şi în bună ordine.

Dacă astfel de cumpărături şi completări îi aduceau o anume mulţumire, o anume linişte trecătoare, putea să-şi îngăduie fără mustrări de conştiinţă cheltuielile necesitate de ele, căci în anii aceştia treburile îi mergeau cum nu se mai pomenise decît pe vremuri, pe cînd bunicul său era în viaţă. Numele firmei avea, nu numai în oraş, ci şi în afară, o reputaţie tot mai bună, iar înăuntrul comunităţii autoritatea lui sporea mereu. Toată lumea îi recunoştea, cu invidie sau cu bucurie şi simpatie, vrednicia şi îndemînarea, în timp ce el se zbătea în zadar să creeze metodic şi liniştit, căci simţămîntul de a rămîne mereu în urma propriei sale fantezii, frămîntată întruna de planuri noi, îl neliniştea, îl exaspera neîncetat.

Astfel, faptul că chiar în această vară a anului '63 pe senatorul Buddenbrook a început să-l preocupe ideea de a-şi ridica o casă nouă şi mare, nu era un semn de orgoliu. Nici un om fericit nu se gîndeşte să-şi părăsească locul unde a trăit. Dar pe el îl îmboldea propriul său neastîmpăr şi concetăţenii lui ar fi avut tot dreptul să socotească şi această acţiune printre „vanităţile" sale, fiindcă făcea parte dintre ele. O casă nouă, transformarea radicală a vieţii exterioare, părăsirea locuinţei vechi, mutarea şi instalarea în cea nouă, prilej de a se debarasa de tot ce era depăşit şi de prisos, toate sechelele ce se adunaseră de-a lungul anilor; în mintea sa, imaginea noii case se asocia cu un sentiment de curăţenie, de noutate şi de împrospătare, intangibilitate, tărie… şi trebuie să fi avut într-adevăr mare nevoie de toate acestea, deoarece îl cuprinse o adevărată febră şi în curînd ochise chiar şi locul unde voia să-şi ridice casa.

Era un teren destul de vast pe Fischergrube, în jos. Se afla, de vînzare, o casă veche, mohorîtă, rău întreţinută, a cărei proprietăreasă – ultim vlăstar al unei

familii uitate, locuise singură acolo şi murise nu demult. Pe acest teren voia senatorul să-şi înalţe casa, şi, în drumurile sale spre port, trecea adeseori pe lîngă el, examinîndu-l cu ochi scrutători. Vecinătatea era plăcută: case burgheze solide, cu acoperişuri ţuguiate; cea mai modestă dintre ele era cea de peste drum: o clădire îngustă cu o mică florărie jos.

Consulul se ocupă stăruitor de această treabă. Făcu un deviz aproximativ şi cu toate că suma pe care o fixase provizoriu nu era mică, se socoti în stare s-o scoată fără prea mare greutate. Totuşi, pălea la gîndul că poate tot ce face nu e decît o năzbîtie zadarnică şi în sinea lui recunoştea că actuala sa locuinţă era mai mult decît încăpătoare pentru el, pentru soţia lui, pentru copil şi pentru servitorime. Dar dorinţele sale, pe jumătate inconştiente, erau mai tari şi simţind nevoia de a-şi vedea proiectul încurajat şi justificat şi de alţii, i se destăinui mai întîi surorii sale.

– Pe scurt, Tony, ce părere ai tu despre toate astea? Scara în spirală spre baie are haz, nu zic, dar cînd stai să te gîndeşti, toată casa nu e decît o cutie. E aşa de puţin impunătoare, ce zici? Şi acum cînd ai izbutit într-adevăr să mă faci senator… Într-un cuvînt: crezi că am dreptul…?

Doamne sfinte, dar la ce n-avea el dreptul în ochii doamnei Permaneder! Tony era întruparea însufleţirii pline de gravitate. Cu braţele încrucişate pe piept, cu umerii puţin ridicaţi şi cu capul dat pe spate, ea măsura cu paşi mari odaia.

– Ai dreptate, Tom! Dumnezeule, cîtă dreptate ai! Aici nu mai încape nici o discuţie, fiindcă un om care pe deasupra are de soţie o Arnoldsen cu 100 000 de taleri… De altfel sînt mîndră că îmi încredinţezi acest gînd înaintea tuturora. E frumos din partea ta!… Şi dacă e să fie, să fie ceva *distins,* Tom. Eu una aşa zic…

– Păi, da, asta e şi părerea mea Am de gînd să pun ceva bani la bătaie. Voigt are s-o facă şi de pe acum mă bucur că am să examinez planurile împreună cu tine. Voigt are mult gust…

A doua încuviinţare pe care Thomas o ceru fu a Gerdei. Ea lăudă fără rezerve proiectul. Zarva mutării n-avea să fie plăcută, desigur, dar perspectiva unei săli de muzică cu acustică bună o încînta. Cît despre bătrîna doamnă consul, aceasta era gata să privească noua construcţie ca o urmare logică a tuturor celorlalte evenimente fericite pe care le trăia cu satisfacţie şi mulţumind bunului Dumnezeu. De la naşterea moştenitorului şi de la alegerea consulului în Senat, mîndria ei de mamă se manifesta şi mai făţiş decît înainte. Avea un fel de a spune „fiul meu, senatorul", care le scotea din sărite pe doamnele Buddenbrook din Breite Strasse.

Fetele, care îmbătrîneau, nu puteau într-adevăr să ignore strălucitul avînt pe care viaţa exterioară a lui Thomas îl luase de cîtva timp. Ironiile strecurate pe socoteala bietei Klothilde la întîlnirile de joi nu ofereau decît o slabă satisfacţie, iar dosarul lui Christian, care prin mijlocirea lui Mr. Richardson, şeful lui de odinioară, izbutise să obţină un post la Londra, de unde nu demult trimisese o telegramă comunicînd familiei năstruşnica-i dorinţă de a se însura cu

domnişoara Puvogel – dorinţă respinsă, firește, în termenii cei mai categorici de maică-sa… – ei bine, dosarul lui Christian, ajuns deopotrivă cu Jacob Kröger, era definitiv închis. Doamnele Buddenbrook se despăgubeau întrucîtva cu micile slăbiciuni ale doamnei Elisabeth Buddenbrook sau ale doamnei Permaneder, aducînd vorba bunăoară despre… coafură. Căci bătrîna doamnă consul era în stare să spună cu aerul cel mai nevinovat din lume că ea nu-şi ondulează „părul”… atunci cînd orice om cu un pic de judecată, şi înainte de oricine doamnele Buddenbrook, îşi puteau da seama că părul invariabil blond-roşcat de sub boneta bătrînei doamne nu mai putea fi numit de mult „al ei”. Dar şi mai profitabil era s-o îndemni pe verişoara Tony să vorbească nițeluş de persoanele odioase care i-au amărît viaţa. Trieschke-plîngăreţul! Grünlich! Permaneder! Alde Hagenström!… Numele acestea, pe care, cînd se înfuria, Tony le azvîrlea, cu umerii puţin ridicaţi, ca tot atîtea mici semnale de trîmbiţă exprimînd dezgustul ei profund, răsunau foarte plăcut în urechile fetelor unchiului Gotthold.

De altfel ele nu-şi ascundeau – şi pentru nimic în lume nu şi-ar fi luat răspunderea să treacă sub tăcere – faptul că micul Johann nu învăţa să umble şi să vorbească decît îngrozitor de încet… Aveau dreptate în privinţa aceasta, şi oricine trebuia să admită că în timp ce ştia să le spună pe nume destul de corect tuturor celor din familia lui, Hanno – doamna senator Buddenbrook aşa îl alinta pe fiul ei – nu izbutea încă să pronunţe în mod inteligibil numele Friederike, Henriette şi Pfiffi. Cît priveşte umblatul, deşi împlinise un an şi trei luni, nu era în stare să facă un singur pas, aşa că la această epocă mătuşile Buddenbrook declarau, dînd cu deznădejde din cap, că micuţul are să rămînă surd şi paralitic toată viaţa.

Mai tîrziu ele au recunoscut – n-aveau încotro – că lugubra profeţie a fost greşită, dar nimeni nu putea tăgădui că dezvoltarea lui Hanno era puţin întîrziată. Chiar la cea mai fragedă vîrstă, el avusese de înfrînt multe neajunsuri, pricinuind o veşnică spaimă celor din jurul lui. Venise pe lume plăpînd, fără vlagă, şi, îndată după botez, o holerină de numai trei zile era cît pe ce să-i oprească definitiv mica inimă, pusă cu atîta greutate în funcţiune. Rămăsese în viaţă, şi, printr-o alimentaţie şi îngrijire cît se poate de atente, bunul doctor Grabow încerca să prevină crizele ameninţătoare ale dentiţiei. Dar abia se ivi primul colţ alb ce încerca să spargă gingia că şi începură spasmele, pentru a se repeta apoi cu o violenţă crescîndă, uneori înspăimîntătoare. Şi din nou bătrînul doctor se găsea în situaţia de a nu putea face altceva decît să strîngă în tăcere mîna părinţilor… Copilul zăcea istovit şi privirea fixă şi piezişă a ochilor cu cearcăne adînci era un semn de meningită. Sfîrşitul era aproape de dorit.

Cu toate acestea Hanno prinse iar ceva puteri, privirea lui începu să deosebească lucrurile şi chiar dacă ultimele chinuri îndurate încetineau progresul său în ce priveşte mersul şi vorbitul, deocamdată nu-l mai ameninţa nici o primejdie.

Pentru vîrsta lui, Hanno era subţirel şi destul de înalt. Părul lui castaniu-

deschis şi foarte moale începu să crească neobişnuit de repede la această epocă şi în curînd se lăsă, uşor ondulat, pe umerii rochiţei sale plisate care avea forma unui şorţ. Trăsăturile caracteristice ale familiei se accentuau de pe acum din ce în ce mai vădit. Chiar de la început avusese mîinile celor din familia Buddenbrook: late, puţin prea scurte, dar fin articulate, iar nasul era exact ca al tatălui şi al străbunicului său, chiar dacă nările păreau că vor rămîne şi mai delicate. Totuşi, partea de jos a feţei – lunguiaţă şi îngustă – nu semăna nici familiei Buddenbrook sau Krögerilor, ci aparţinea în întregime familiei Arnoldsen – gura mai ales, prematur înclinată să păstreze o expresie de melancolie şi timiditate… expresie care mai tîrziu avea să se potrivească tot mai mult cu căutătura neobişnuită a ochilor căprui-aurii, încercuiţi de umbre albăstrii.

Viaţa lui începu să se desfăşoare sub privirile pline de dragoste reţinută ale tatălui său, sub îngrijirea maică-sii care îi supraveghea îmbrăcămintea şi hrana; era adorat de mătuşă-sa Antonie, răsfăţat de bunică-sa şi de unchiul Justus – care îi dăruiau tot soiul de călăreţi de plumb şi de sfîrleze; iar cînd frumosul lui cărucior apărea pe stradă, oamenii îl urmăreau cu priviri pline de interes şi de aşteptare. Cît despre vrednica doică, *madame* Decho, care deocamdată era încă în serviciu, fusese hotărît că în casa nouă nu ea, ci Ida Jungmann avea să se mute, iar doamna consul Buddenbrook avea să-şi caute o altă ajutoare…

Planurile senatorului prinseră viaţă. Nu întîmpinase nici o greutate la cumpărarea terenului din Fischergrube. În ce priveşte casa din Breite Strasse, misitul Gosch, prompt şi sumbru, se arătase gata să se ocupe de vînzarea ei şi domnul Stephan Kistenmaker, a cărui familie sporea şi care, împreună cu fratele său, făcea bani frumoşi din comerţul cu vin roşu, o cumpără numaidecît. Domnul Voigt luase în antrepriză construcţia şi în curînd, la întrunirile de joi, planurile desenate cu grijă erau întinse pe masă, dinaintea familiei, care putea să vadă de pe acum faţada: o zidărie deosebit de frumoasă, cu balcon susţinut de cariatide din gresie, cu acoperiş plat, în formă de terasă, unde, după vorba tărăgănată şi blajină a Klothildei „se putea lua cafeaua după-masă"… Chiar problema ce se punea din pricina încăperilor aflate la parterul casei din Mengstrasse, care urmau să fie golite, deoarece senatorul avea de gînd să-şi mute şi întreprinderea în Fischergrube, îşi găsi de îndată o soluţie cît se poate de bună, căci *Societatea municipală de asigurări împotriva incendiilor* se arăta gata să le închirieze pentru birourile sale.

Veni toamna, zidurile cenuşii se prăbuşiră prefăcîndu-se în moloz şi în timp ce iarna se lăsă cu ger, apoi îşi pierdu din nou puterea, pe deasupra pivniţelor spaţioase se înălţă noua casă a lui Thomas Buddenbrook. Nu era în tot oraşul un subiect de conversaţie mai atrăgător. Ce-i drept e drept: avea să fie „tip-top", cea mai frumoasă casă particulară, cît ai căuta în lung şi-n lat. Exista vreuna mai frumoasă, chiar la Hamburg?… Dar trebuie să coste grozav de mult: bătrînul consul nu şi-ar fi permis, desigur, aşa ceva… Vecinii, burghezii din casele cu acoperişuri ţuguiate, se aşezau la fereastră, se uitau la forfota oamenilor de pe schele, se bucurau de felul cum se înălţau zidurile şi îşi dădeau

cu părerea asupra datei la care urma să aibă loc serbarea cînd se înfige buchetul în creştetul casei.

Veni şi această zi şi ea fu sărbătorită cu tot dichisul cuvenit. Sus pe acoperişul neted un maistru mai în vîrstă ţinu o cuvîntare, iar la sfîrşit aruncară peste umăr o sticlă de şampanie, în timp ce, printre steaguri, coroana uriaşă de trandafiri, de ramuri verzi şi de panglici colorate se legăna greoi în vînt. Apoi toţi lucrătorii fură poftiţi la o cîrciumă din apropiere, la o petrecere cu gustări, cu bere şi cu ţigări. Senatorul Buddenbrook trecu cu soţia şi cu copilul său, pe care *madame* Decho îl purta în braţe, printre rîndurile de meseni din sala scundă, primind cu mulţumiri ovaţiile oamenilor. Afară Hanno fu aşezat din nou în cărucior şi Thomas cu Gerda, trecură drumul pentru a-şi mai plimba o dată privirea pe deasupra faţadei roşii cu cariatide albe. Peste drum, în faţa micii florării cu uşa îngustă şi cu o vitrină sărăcăcioasă în care, pe o placă de sticlă verde se înşirau cîteva ghivece de plante cu bulbi, stătea Iwersen, proprietarul magazinului, un colos blond, într-o vestă de lînă, alături de nevastă-sa, mult mai subţirică decît el, cu faţa oacheşă de meridională. Femeia ţinea de mînă un băieţel de patru-cinci ani, iar cu cealaltă mînă împingea încoace şi încolo un cărucior în care dormea un copil mai mic şi după cît se vedea mai aştepta încă unul.

Iwersen se înclină pe cît de adînc pe atît de stîngaci, în timp ce nevastă-sa, care nu înceta să mişte căruciorul în sus şi în jos, o privea liniştită şi atentă cu ochii săi negri, migdalaţi, pe doamna senator care se apropia la braţul soţului ei.

Thomas se opri şi arătă cu bastonul spre cununa din vîrful casei.

– Bună treabă ai făcut, Iwersen.

– Nu e meritul meu, domnule senator. Asta-i isprava nevesti-mii.

– Ah! spuse scurt senatorul, ridicîndu-şi cu o uşoară smucitură capul şi uitîndu-se o clipă, drept, adînc şi prietenos, în ochii doamnei Iwersen.

Apoi, fără a mai adăuga vreun cuvînt, cu o mişcare îndatoritoare a mîinii, îşi luă rămas bun de la ei.

VI

Într-o duminică, pe la începutul lui iulie – trecuseră vreo patru săptămîni de cînd senatorul Buddenbrook se mutase în casa cea nouă – doamna Permaneder apăru spre seară la fratele său. Străbătu vestibulul răcoros, pardosit cu lespezi şi împodobit cu basoreliefuri după Thorwaldsen, de unde, printr-o uşă aflată în dreapta ajungeai în birouri, apoi sună la o altă uşă care se deschidea din bucătărie prin apăsarea unei mingi de cauciuc. În vasta antecameră, unde la picioarele scării principale stătea ursul dăruit de soţii Tiburtius, ea află de la Anton, valetul, că senatorul lucrează încă.

– Bine, spuse ea, mulţumesc, Anton, am să intru la dînsul.

Dar mai întîi trecu prin faţa uşii ce da în birouri, făcu cîţiva paşi spre dreapta, unde deasupra ei se deschidea, colosală, casa scării, care la etajul întîi

era mărginită de o prelungire a balustradei de fontă, iar la al doilea se transforma într-o vastă colonadă albă şi aurită. Un policandru uriaş, cu sclipiri de aur, atîrna, plutind, din ameţitoarea înălţime a tavanului de sticlă…

– Distins! şopti mulţumită doamna Permaneder, plimbîndu-şi privirea prin această splendoare imensă şi luminoasă, care pentru dînsa întruchipa pur şi simplu puterea, strălucirea şi triumful familiei Buddenbrook. Apoi îşi aduse aminte că a venit cu o veste tristă şi se întoarse încet spre uşa biroului.

Thomas era acolo singur. Şedea la locul său de lîngă fereastră şi scria o scrisoare. Îşi înălţă privirea, ridicîndu-şi una dintre sprîncenele-i nespus de blonde şi îi întinse mîna.

– 'seara Tony! Ce veste bună îmi aduci?

– Ah, nu prea bună, Tom!… Ei, scările sînt într-adevăr minunate!… Dar tu stai aici şi scrii cu lumina asta slabă?

– Da… o scrisoare urgentă… Va să zică nimic bun? În orice caz, dacă vrei, să facem o plimbare prin grădină şi o să-mi spui; e mai plăcut aşa. Vino.

Un adagio de vioară cobora tremurînd de la etaj, în timp ce ei treceau prin vestibul.

– Ascultă! spuse doamna Permaneder şi se opri o clipă… Cîntă Gerda. Ce divin! O, Doamne, femeia asta… E o adevărată zînă. Ce face Hanno, Tom?

– Cred că chiar acum ia masa de seară cu Ida. Din păcate, nici acum nu umblă încă îndeajuns de bine.

– Lasă, o să umble, Tom, o să umble! Sînteţi mulţumiţi de Ida?

– S-ar putea? Cum să nu fim mulţumiţi?

Trecură de-a lungul coridorului din fund pardosit cu lespezi lăsînd la dreapta bucătăria, apoi ieşiră printr-o uşă cu geamuri, şi coborîră două scări pentru a ajunge în grădina frumoasă şi înmiresmată.

– Ei? întrebă senatorul.

Era cald şi linişte. Miresmele straturilor frumoase, trase cu compasul, pluteau în aerul serii şi din havuzul împrejmuit de stînjenei zvelţi şi liliachii apa ţîşnea cu clipocit domol spre bolta întunecată unde începuseră să pîlpîie întîile stele. În fund, o mică scară, mărginită în dreapta şi în stînga de cîte un obelisc scund, urca spre terasa prunduită, unde se ridica un pavilion deschis, de lemn, al cărui umbrar de pînză adăpostea cîteva scaune de grădină. În stînga, un zid de piatră despărţea proprietatea senatorului de grădina vecină, iar la dreapta, pe zidul lateral al casei de alături se înălţa pînă sus un grilaj de lemn, menit să fie acoperit, cu timpul, de plante agăţătoare. Pe cele două laturi ale scării şi împrejurul pavilionului erau cîteva tufe de zmeură şi de agrişe, dar în toată grădina nu aflai decît un singur pom, un nuc mare şi noduros, lîngă zidul din stînga.

– Iată despre ce este vorba, răspunse, şovăind, doamna Permaneder, în timp ce începură să se plimbe încet pe cărarea aşternută cu pietriş ce înconjura partea din faţă a grădinii… Tiburtius ne scrie…

– Clara? întrebă Thomas… Scurt şi fără ocoluri, te rog!

– Da, Tom, Clara e bolnavă în pat… e rău de tot şi doctorul se teme de

tuberculoză… meningită tuberculoasă… trebuie să ți-o spun, oricît de greu mi-ar veni. Uite scrisoarea pe care mi-o trimite bărbatul ei. Astălaltă, adresată mamei și alăturată primei, cuprinde, după cîte îmi spune el, același lucru; trebuie să i-o dăm mamei, după ce vom fi pregătit-o puțin. Și a mai pus în plic și o a treia, adresată tot mamei: e scrisă chiar de Clara, foarte nesigur, cu creionul. După cum povestește Tiburtius, ea însăși ar fi declarat că astea-s ultimele ei rînduri, căci, ceea ce e și mai trist, Clara nu-și dă deloc osteneala să rămînă în viață. Totdeauna a dorit, biata, să ajungă în ceruri… încheie doamna Permaneder ștergîndu-și ochii.

Senatorul păși alături de ea, fără să scoată o vorbă, cu mîinile la spate, cu capul în pămînt.

– Ce tăcut ești, Tom… Și ai dreptate: ce ai putea spune? Și asta tocmai acum, cînd și Christian zace bolnav la Hamburg…

Fiindcă aceasta era situația. „Chinul" de care Christian suferea în partea stîngă devenise atît de violent în ultimul timp, la Londra, se transformase în dureri atît de reale, încît omul își uitase toate metehnele mai mărunte. Neștiind ce să mai facă, îi scrisese mamei sale că trebuie să se întoarcă acasă, pentru a fi îngrijit de ea, își părăsise postul și pornise la drum. Dar abia sosise la Hamburg, că și căzuse la pat. Doctorul spunea că are reumatism articular și dispusese să fie transportat de la hotel la spital, deoarece, pentru moment, nu era în stare să-și continue călătoria. Acolo zăcea acum și-i dicta infirmierului său scrisori pline de mîhnire…

– Da, răspunse încet senatorul, se pare că așa e scris, o nenorocire nu vine niciodată singură…

Antonie îi cuprinse o clipă umerii cu brațul.

– Dar tu nu trebuie să-ți pierzi curajul, Tom. N-ai încă nici pe departe dreptul! Ai nevoie de toată tăria sufletească…

– Da, Doamne Dumnezeule, aș avea chiar multă nevoie de așa ceva.

– Cum asta, Tom?… Ia spune-mi, de ce ai fost așa de tăcut alaltăieri, joi, toată după-masa, dacă mi-e îngăduit să știu.

– Ei, afacerile, draga mea. Am fost nevoit să vînd un transport nu tocmai mititel… ei, un transport mare de secară, în condiții foarte proaste…

– O, asta se întîmplă, Tom! Pierzi azi, dar mîine pui la loc ce ai pierdut. Să-ți strici numaidecît dispoziția pentru atîta lucru…

– Greșești, Tony, spuse el, clătinînd din cap. Nu pentru că am avut un insucces dispoziția mea e sub zero ci *viceversa*. Asta-i credința mea și tocmai de aceea se și întîmplă așa.

– Bine, dar ce-i cu dispoziția ta? întrebă mirată și speriată Tony… S-ar crede… Ar trebui să fii vesel, Tom! Clara trăiește încă… și cu ajutorul lui Dumnezeu starea ei are să se îndrepte. Cît despre celelalte… Grădina asta în care ne plimbăm e a ta, cu tot aerul ei încărcat de miresme. Și casa de colo e casa ta. Un vis! Casa lui Hermann Hagenström e o cocioabă pe lîngă ea. Și toate acestea tu le-ai creat…

– Da, Tony, e aproape prea frumoasă! Vreau să spun: e încă prea nouă. Mă

cam tulbură încă şi poate de aici vine şi proasta dispoziţie care mă apasă şi îmi pricinuieşte necazuri în toate privinţele. M-am bucurat foarte mult de toate lucrurile de aici, dar poate că această bucurie anticipată a fost, cum se întîmplă mai totdeauna, cea mai deplină, căci lucrurile bune vin totdeauna prea tîrziu, se înfăptuiesc prea tîrziu, cînd nu te mai poţi bucura din plin de ele…

– Nu te mai poţi bucura, Tom, cînd eşti atît de tînăr?

– Eşti tînăr sau bătrîn, după cum te simţi. Şi cînd bucuriile dorite sosesc, în sfîrşit, tîrîş-grăpiş, cu întîrziere, ele vin cu tot cortegiul de amănunte meschine, supărătoare, nesuferite, cu tot colbul realităţii pe care fantezia nu l-a prevăzut şi care te supără… te supără…

– Da, da… dar tînăr sau bătrîn, după cum te *simţi,* Tom?…

– Da, Tony, O să treacă poate… O proastă dispoziţie, ştiu. Dar în timpul din urmă mă simt mai bătrîn decît sînt în realitate. Am o mulţime de griji cu afacerile, iar ieri, în consiliul de administraţie al căii ferate de la Büchen, consulul Hagenström m-a trîntit pur şi simplu de pămînt cu discursul lui, m-a combătut, m-a făcut aproape de rîsul tuturor… Am impresia că altădată nu mi s-ar fi putut întîmpla aşa ceva. Am impresia că începe să-mi scape ceva printre degete, că acest ceva, nehotărît, nu-l mai stăpînesc cu siguranţa de altădată… Ce este succesul? O forţă tainică, cu neputinţă de descris, prudenţă, pregătire… conştiinţa că prin simpla ta prezenţă, poţi influenţa mişcările vieţii din jurul tău… credinţa că viaţa se supune voinţei tale… Norocul şi succesul sînt în noi înşine. Trebuie să le stăpînim temeinic, cu tărie. Îndată ce aici, înăuntru, ceva începe să cedeze, să slăbească, să obosească, tot ce ne-nconjoară se eliberează, ne opune rezistenţă, se răzvrăteşte, se sustrage influenţei noastre… şi înfrîngerile urmează una după alta, se ţin lanţ. În curînd eşti un om sfîrşit. În zilele din urmă m-am gîndit adeseori la un proverb turcesc pe care l-am citit undeva: „Cînd casa e gata, vine moartea". Ei, nu trebuie să fie numaidecît moartea. Dar declinul… coborîşul… începutul sfîrşitului… Vezi tu, continuă el, luînd-o de braţ, şi glasul îi deveni şi mai domol, la botezul lui Hanno, îţi aduci aminte? mi-ai spus: „Am impresia că o epocă nouă, cu totul nouă, va să înceapă pentru noi". Parcă aud şi acum vorbele tale şi se părea că evenimentele îţi dau dreptate, căci a venit alegerea pentru Senat şi am avut noroc, iar aici casa a crescut ca din pămînt. Dar titlul de senator şi casa sînt lucruri exterioare şi eu unul ştiu un lucru, la care tu încă nu te-ai gîndit, îl ştiu din viaţă şi din istorie. Ştiu că adesea semnele şi simbolurile exterioare, vizibile şi palpabile, ale norocului şi ascensiunii nu apar decît atunci cînd în realitate totul a început să alunece la vale. Aceste semne exterioare au nevoie de timp ca să poată ajunge pînă la noi, întocmai ca lumina unor stele despre care nu ştim dacă nu cumva au început să se stingă sau, poate, s-au stins chiar, deşi le vedem strălucind în toată splendoarea.

Tăcu şi un răstimp cei doi îşi continuară plimbarea fără a mai scoate o vorbă; doar havuzul murmura în liniştea serii şi frunzişul nucului prinse a foşni. Apoi doamna Permaneder oftă adînc, de parcă ar fi suspinat.

– Ce trist e tot ce spui, Tom! Niciodată nu te-am auzit vorbind cu atîta

tristețe. Dar e bine că ai mărturisit tot ce aveai pe inimă, de aici înainte o să-ți fie mai ușor să-ți scoți din cap toate acestea.

– Da, Tony, am să încerc să le scot, pe cît îmi va fi cu putință. Și acum dă-mi scrisoarea Clarei și a pastorului. Poate că și pentru tine e mai bine să preiau eu totul de pe umerii tăi și, mîine dimineață, să-i vorbesc chiar eu mamei. Biata mama!… Dar dacă e tuberculoză, nu ne rămîne decît să ne resemnăm.

VII

– Și nici măcar nu mă întrebi? Treci pur și simplu peste mine?

– Am făcut ce trebuia să fac.

– Ai procedat cu o lipsă totală de discernămînt și de rațiune.

– Rațiunea nu e lucrul cel mai important pe pămînt.

– O, să lăsăm dictoanele!… E vorba de cea mai elementară dreptate pe care ai nesocotit-o într-un mod revoltător.

– Îți atrag atenția, fiule, că la rîndul tău nesocotești respectul pe care mi-l datorezi.

– Iar eu îți răspund, dragă mamă, că niciodată n-am trecut peste acest respect, dar calitatea mea de fiu încetează din clipa în care, în interesul firmei și al familiei, mă aflu în fața ta, ca bărbatul cel mai vîrstnic din familie, în locul tatălui meu.

– Acum, să taci, Thomas!

– O, nu. N-am să tac, atîta timp cît n-o să-ți recunoști neghiobia și slăbiciunea fără margini.

– Dispun cum îmi place de averea mea.

– Echitatea și rațiunea impun anumite limite bunului tău plac.

– Niciodată n-aș fi crezut că ești în stare să mă jignești în felul acesta.

– Niciodată n-aș fi crezut că ești în stare să mă plesnești peste obraz atît de necruțător…

– Tom!… Dar Tom! se auzi glasul speriat al doamnei Permaneder.

Antonie stătea, frîngîndu-și mîinile, la fereastra salonului cu peisaje, în timp ce fratele său măsura încăperea, cu pași îngrozitor de nervoși, iar maică-sa, copleșită de durere și mînie, ședea pe canapea cu o mînă proptită într-o pernă și cu cealaltă bătînd în masă la fiecare cuvînt mai aprins. Toți erau în doliu după Clara, care nu mai zăbovise pe acest pămînt, și toți trei erau palizi și își ieșiseră din fire…

Ce se întîmpla? Ceva groaznic, înfiorător, ceva ce chiar celor implicați în dispută li se părea un lucru monstruos, de necrezut! O ceartă, o discuție înverșunată între mamă și fiu.

Era în august, într-o după-amiază cu zăduf. La numai zece zile după ce senatorul îi înmînase maică-sii, cu toate precauțiunile posibile, cele două scrisori de la Sievert și Clara Tiburtius, tot lui îi revenise greaua îndatorire de a-i da bătrînei doamne vestea că fiica ei murise. Apoi Thomas plecase la înmormîntare, la Riga, de unde se întorsese împreună cu Tiburtius care stătu

cîteva zile la familia răposatei sale soții și care îi făcu o vizită și lui Christian, la spitalul din Hamburg… Și acum, cînd de două zile pastorul plecase din nou în patria lui, doamna Buddenbrook îi făcuse fiului ei, cu vădită șovăială, această destăinuire…

– O sută douăzeci și șapte de mii cinci sute de mărci! strigă el, agitîndu-și înaintea ochilor mîinile încleștate. Dota, hai, treacă-meargă. N-avea decît să păstreze cele optzeci de mii de mărci, chiar dacă n-au avut nici un copil. Dar moștenirea! Să-i făgăduiești că-i dai partea de moștenire a Clarei! Și asta fără să mă întrebi, trecînd pur și simplu peste capul meu!…

– Pentru numele lui Dumnezeu, Thomas, nu fi nedrept! Puteam să fac altfel, spune, puteam?… Ea, care acum e în ceruri, departe de toate acestea, ea îmi scrie de pe patul de moarte… cu creionul… cu mîna tremurîndă… „Mamă, îmi scrie, noi n-o să ne mai vedem niciodată aici pe pămînt și acestea sînt, o simt atît de limpede, ultimele mele rînduri… Le scriu cu ultima picătură a conștiinței, care e îndreptată spre bărbatul meu… Dumnezeu nu ne-a dăruit copii, dar partea de moștenire care ar fi fost *a mea* dacă ți-aș fi supraviețuit, să fie a *lui* în ziua cînd mă vei urma *acolo* sus; lasă-i-o ca să se poată bucura cît va trăi! E ultima mea rugăminte, mamă… rugămintea unei muribunde… N-ai să te împotrivești…” Nu, Thomas, nu m-am împotrivit; nu puteam să fac una ca asta! I-am telegrafiat și ea a trecut în pace la cele veșnice.

Bătrîna doamnă consul plîngea amarnic.

– Și mie nu mi se spune o vorbă! Mi se ascunde tot! Nu mi se cere părerea! repetă senatorul.

– Da, Thomas, *am* tăcut, fiindcă simțeam că *trebuie* să împlinesc ultima dorință a copilului meu ajuns în ceasul morții… și știam că ai fi încercat să mă împiedici.

– Da! Ți-o jur că aș fi încercat din toate puterile!

– Și n-ai fi avut dreptul s-o faci, căci trei dintre copiii mei sînt de acord cu mine.

– O, cred că părerea mea cîntărește cît a celor două femei și a unui nevolnic smintit.

– Vorbești tot atît de fără inimă despre frații tăi pe cît ești de necruțător cu mine.

– Clara a fost o femeie cu frica lui Dumnezeu, dar neștiutoare, mamă. Iar Tony este un copil, care de altfel, pînă în clipa de față n-a avut habar nici ea, căci altfel n-ar fi răbdat-o inima să tacă, nu-i așa? Și Christian?… Da, acest Tiburtius a avut grijă să-și facă rost de consimțămîntul lui Christian… Cine s-ar fi așteptat la așa ceva din partea lui?… Nici acum nu știi, nici acum nu înțelegi încă cine-i acest ingenios pastor? Un ticălos, un vînător de moșteniri!…

– Toți ginerii sînt niște pungași, spuse, cu glas înăbușit, doamna Permaneder.

– Un vînător de moșteniri, îți spun. Ce se găsește să facă dumnealui? Se duce la Hamburg, se așază la căpătîiul lui Christian, și-l bate la cap. „Bine, Tiburtius, zice Christian, să-ți ajute Dumnezeu! Ai dumneata idee de chinul acesta al

meu, aici, în coasta stîngă?…" O, prostia şi viclenia s-au unit împotriva mea!

Şi scos din fire, rezemat de grilajul de fier de la firida sobei, senatorul îşi apăsă pe frunte mîinile încleştate.

Acest paroxism al indignării nu era pe măsura împrejurărilor. Nu, nu cele 127 500 de mărci îl aduseseră într-o stare cum nimeni nu-l mai văzuse pînă atunci, ci cu totul altceva. Omul era scos din fire de mai înainte şi acum se mai adăuga şi cazul acesta la şirul de înfrîngeri şi umiliri de care avusese parte în lunile din urmă, în afaceri şi în treburi publice… Nimic nu i se mai supunea, nimic nu mai mergea după dorinţa lui. Oare lucrurile au ajuns atît de departe încît în casa părinţilor lui, „nu i se cerea părerea" în chestiunile cele mai grave şi un pastor de la Riga putea să-l manevreze pe la spate?… Ar fi putut să împiedice totul, dar nici măcar nu s-a făcut apel la influenţa lui! Evenimentele şi-au urmat cursul fără ştirea lui! Şi i se părea că altădată aşa ceva nu s-ar fi putut întîmpla, n-ar fi *îndrăznit* să se întîmple! Din nou propria-i încredere în norocul, puterea şi viitorul lui îi fu zdruncinată… Şi ceea ce izbucnise în cursul acestei scene, în faţa mamei şi a surorii sale, nu era altceva decît slăbiciunea lui lăuntrică, deznădejdea lui.

Doamna Permaneder se ridică şi-l îmbrăţişă.

– Tom, linişteşte-te, pentru Dumnezeu! Vino-ţi în fire. E aşa de grav? Vrei să te îmbolnăveşti? Tiburtius n-o să trăiască doar cît lumea… şi după moartea lui, partea de moştenire se întoarce iar la noi. De altfel, dacă vrei, lucrurile pot fi schimbate. Nu-i aşa că pot fi schimbate, mamă?

Doamna consul Buddenbrook răspunse doar prin suspine.

– Nu… a, nu! spuse senatorul, venindu-şi în fire, şi schiţînd cu mîna un gest slab de refuz. Ce s-a făcut s-a făcut. Credeţi că o să alerg pe la tribunale să mă judec cu maică-mea pentru a adăuga un scandal public la scandalul de acasă? Fie ce-o fi… încheie îndreptîndu-se cu mişcări foarte obosite spre uşa cu geamuri unde se opri din nou. Dar să nu vă închipuiţi cumva că stăm strălucit, spuse cu glas înăbuşit. Tony a pierdut optzeci de mii de mărci; şi Christian, în afară de partea lui de cincizeci de mii de mărci pe care a tocat-o, a mai cheltuit vreo treizeci de mii pe care i le-am dat drept avans… şi o să mai cheltuiască, de vreme ce n-are nici o slujbă şi trebuie să urmeze un tratament la Oeynhausen… Iar acum familia pierde nu numai zestrea Clarei – asta pentru totdeauna – ci, într-o zi şi pentru un răstimp ce nu poate fi prevăzut, şi întreaga ei parte de moştenire… Şi afacerile merg prost, exasperant de prost, exact ca pe vremea cînd am vîrît mai bine de o sută de mii în construcţia casei mele… Nu, nu e bine de o familie în care se pot petrece scene ca aceasta de azi. Credeţi-mă, credeţi-mă, vă rog, dacă tata ar fi în viaţă, dacă ar fi aici între noi, şi-ar împreuna mîinile şi ar implora mila Domnului pentru noi toţi.

VIII

Război şi strigăte de război, încartiruiri, agitaţie! Ofiţeri prusaci trec în sus şi în jos pe coridorul cu parchet de la etajul întîi al casei noi a senatorului

Buddenbrook, sărută mîna gazdei şi sînt prezentaţi la club de Christian care s-a întors de la Oeyenhausen, în timp ce în casa din Mengstrasse, domnişoara Severin, Riekchen Severin, noua cameristă a doamnei consul, împreună cu slujnicele cară mormane de saltele în vechiul pavilion din grădină, ticsit de soldaţi.

Forfotă, zăpăceală, încordare pretutindeni! Un rînd de trupe ies pe poarta oraşului, altele intră, inundă străzile, mănîncă, dorm, umplu urechile cetăţenilor cu răpăit de tobe, cu semnale de trîmbiţe, cu strigăte de comandă, apoi mărşăluieşte mai departe. Prinţii din familia regală sînt primiţi cu solemnitate, trupele trec întruna. Apoi linişte şi aşteptare.

La sfîrşitul toamnei şi iarna, oştirile se întorc victorioase, sînt încartiruite din nou şi, în sfîrşit, în ovaţiile cetăţenilor care răsuflă mulţumiţi, se întorc la vatră.

Pace. Pacea scurtă, abundînd în evenimente, din ’65.

Şi, între două războaie, pierdut în cutele hăinuţei ca un şorţ şi sub buclele-i mătăsoase, în grădină, lîngă havuz, sau pe „balconul” despărţit anume pentru el printr-un şir de mici coloane de antecamera de la etajul al doilea, micul Johann îşi vede liniştit şi nepăsător de jocurile celor patru ani şi jumătate ai săi… De acele jocuri al căror farmec şi sens profund nici un adult nu mai e în stare să-l înţeleagă şi pentru care nu e nevoie decît de trei pietricele sau de o bucată de lemn, purtînd, poate, drept coif o floare de păpădie, pentru care e nevoie înainte de toate de fantezia pură, puternică, fierbinte, castă, netulburată şi lipsită încă de timiditate, a acelei vîrste fericite cînd viaţa se sfieşte încă să ne atingă, cînd nici datoria nici răspunderea nu se încumetă încă să ne încurce, cînd ne e încă dat să vedem, să auzim, să rîdem, să ne mirăm şi să visăm în voie, fără ca lumea să ne ceară ceva… cînd nerăbdarea acelora pe care totuşi am vrea să-i iubim încă nu ne chinuieşte, cerîndu-ne semne şi dovezi anticipate că vom îndeplini cu vrednicie ceea ce vor ei… Ah, nu mai e mult pînă cînd, cu forţă brutală, totul se va năpusti asupra noastră, pentru a ne silui, a ne dresa, a ne lungi, a ne micşora şi a ne corupe…

Lucruri mari se întîmplau în timp ce Hanno se juca. Războiul izbucni, victoria se cumpăni o clipă, apoi se hotărî, şi oraşul natal al lui Hanno Buddenbrook, care avusese înţelepciunea de a fi de partea prusacilor, privea nu fără satisfacţie la bogatul Frankfurt care îşi ispăşea credinţa faţă de Austria încetînd de a mai fi oraş liber.

Dar prin iulie, cam în ajunul intrării în vigoare a armistiţiului, la falimentul unei mari firme din Frankfurt, casa *Johann Buddenbrook* pierdu dintr-o dată suma rotundă de douăzeci de mii de taleri.

Partea a opta

Fratelui meu Heinrich, omului și scriitorului, cu prețuire

I

În redingota încheiată pînă la gît, cu mustățile subțiri și negre, aduse cu prestanță, bărbătește, pînă peste colțurile gurii și cu buza de jos cam lăbărțată, domnul Hugo Weinschenk, de cîtva timp director al *Societății municipale de asigurări împotriva incendiilor,* străbătea zilnic, cu pași legănați și plini de demnitate, vestibulul cel mare, pentru a trece de la birourile din preajma intrării la cele din fund; ținîndu-și pumnii întinși înainte și săltîndu-și ușor și ritmic coatele, el dădea impresia unui bărbat activ, prosper și impunător.

Iar Erika Grünlich avea acum douăzeci de ani: era o fată înaltă, în plină înflorire, cu obrajii fragezi, frumoasă, strălucind de sănătate și vigoare. Dacă din întîmplare, cobora sau urca scările tocmai cînd și domnul Weinschenk trecea pe acolo – și întîmplarea se repeta destul de des – directorul își scotea jobenul, descoperindu-și părul scurt și negru care începea să încărunțească pe la tîmple, se legăna mai tare în redingota-i croită pe talie și o saluta pe tînăra fată cu o privire uimită și plină de admirație, rotindu-și cu multă îndrăzneală ochii căprui, în timp ce Erika o rupea la fugă, se așeza la vreun pervaz de fereastră și, în zăpăceala ei neajutorată, plîngea cîte un ceas întreg.

Domnișoara Grünlich fusese educată sub îngrijirea Theresei Weichbrodt și gîndurile ei nu mergeau departe. Ea plîngea din pricina jobenului domnului Weinschenk, din pricina felului cum își ridica sprîncenele cînd o zărea și cum le cobora în clipa următoare, din pricina prestanței lui regeşti și a felului în care își mișca pumnii încoace și încolo. Dar maică-sa, doamna Permaneder, vedea mai departe.

Viitorul fiicei sale o îngrijora de mult căci, față de alte fete de măritat, Erika nu era într-o situație prea fericită. Doamna Permaneder nu numai că nu frecventa societatea, dar era în dușmănie cu ea. Gîndul că din pricina celor două divorțuri, lumea bună ar putea s-o privească de sus, devenise aproape o idee fixă pentru ea și nu vedea decît dispreț și ură chiar acolo unde adeseori nu era, probabil, decît indiferență. Consulul Hermann Hagenström, de pildă, spirit liberal și loial, pe care bogăția îl făcea vesel și binevoitor, ar fi salutat-o, de bună seamă pe stradă, dacă, dîndu-și capul pe spate, ea nu l-ar fi privit nițel peste umăr, interzicîndu-i astfel cu desăvîrșire acest gest. „Urăsc ca ciuma mutra asta de ficat de gîscă", spunea Antonie cu una dintre expresiile ei „tari". Așa se întîmplase că și Erika rămăsese departe de societatea unchiului său, senatorul, nu se ducea la baluri și nu prea avea prilejul să-i fie prezentați domni.

Cu toate acestea, mai ales de cînd „își încheiase socotelile cu viața", cum spunea adeseori doamna Antonie, ea nu avea dorință mai arzătoare decît aceea de a o vedea pe fiică-sa realizînd propriile-i speranțe înșelate printr-o căsătorie bună și fericită, care să facă cinste familiei, astfel ca să fie date uitării tribulațiile mamei. În primul rînd fratelui său mai mare, care în timpul din urmă nu prea întrevedea nici o licărire de nădejde, ar fi dorit să-i dea o dovadă că norocul casei lor încă n-a secat, că steaua familiei e departe de a apune… Cea de a doua dotă a ei, suma de 17 000 de taleri, pe care domnul Permaneder i-o restituise atît de cavalerește, era pusă la o parte pentru Erika și de-ndată ce, ageră și cu experiență, doamna Antonie observă legătura gingașă ce se urzea între fiica sa și director, ea începu să asalteze cerul cu rugăciuni: doar s-o îndura să-l trimită pe domnul Weinschenk în vizită…

Și-l trimise. Domnul Weinschenk apăru în apartamentul de la etaj, unde fu primit de cele trei doamne: bunica, fiica ei și nepoata, stătu de vorbă cu ele zece minute și le făgădui că are să mai vină într-o după-amiază, la ora cafelei, cînd vor putea discuta mai pe-ndelete.

Așa s-a și întîmplat și așa s-au cunoscut mai de-aproape. Directorul era de fel din Silezia, unde bătrînul său tată mai trăia încă; din cîte se putea înțelege, familia nu prea avea greutate și Hugo Weinschenk părea a fi mai degrabă un *selfmade man*. Avea conștiința propriei sale valori, nu înnăscută, nu totdeauna sigură, uneori exagerată și bănuitoare, caracteristică oamenilor din această categorie; purtările lui nu erau tocmai desăvîrșite și conversația se dovedea adesea stîngace. De altfel redingota a cărei croială vădea originea mic-burgheză a lui Weinschenk era lucioasă pe ici pe colo, manșetele cu butoni mari de chihlimbar brun nu prea erau nici proaspete, nici curate și, din pricina cine știe cărui accident, unghia de la degetul mijlociu al mîinii stîngi era uscată, neagră ca un tăciune… și nu tocmai plăcută la vedere; toate acestea însă nu-l împiedicau să fie un om foarte respectabil, harnic și energic, cu un venit anual de 12 000 de mărci și, în ochii Erikăi Grünlich, chiar un bărbat frumos.

Dintr-o aruncătură de ochi, doamna Permaneder înțelese și cîntări situația. Cu doamna consul și cu senatorul o discută deschis. Era limpede că interesele celor două părți se potriveau, se întregeau. Ca și Erika, directorul Weinschenk trăia izolat, fără nici un fel de relații sociale; erau într-adevăr făcuți unul pentru celălalt. Și neîndoios chiar Dumnezeu le hărăzise acest destin. Dacă directorul, care se apropia de patruzeci de ani și începea să încărunțească, voia să-și întemeieze un cămin, dorință potrivită cu situația și cu mijloacele lui, căsătoria cu Erika Grünlich îi îngăduia să intre într-una dintre primele familii ale orașului și nu putea decît să-l propulseze în carieră, să-i consolideze situația. Cît pentru fericirea Erikăi, doamna Permaneder era îndreptățită să-și spună că în cazul de față erau excluse pățaniile de felul celora pe care le trăise ea. Cu domnul Permaneder, Hugo Weinschenk nu semăna cîtuși de puțin, iar de Bendix Grünlich se deosebea prin calitatea sa de funcționar cu situație solidă, cu leafă fixă, ce nu excludea posibilitățile de avansare.

Într-un cuvînt: de amîndouă părțile era multă bunăvoință; vizitele de după-masă ale directorului Weinschenk se repetau tot mai des și în ianuarie 1867

omul își permise să ceară, prin cîteva cuvinte scurte, hotărîte și fără ocolișuri, mîna Erikăi Grünlich.

Din această clipă, el intră în familie, începu să ia parte la „ziua copiilor" și fu primit cu politețe de rudele logodnicei sale. Simți, fără îndoială, numaidecît că nu era tocmai la locul lui între acești oameni, dar își ascunse această impresie sub o ținută cu atît mai semeață, iar doamna consul, unchiul Justus și senatorul Buddenbrook – chiar dacă cucoanele din Breite Strasse nu erau dispuse să urmeze exemplul lor – arătau o îngăduință plină de tact față de vrednicul om de birou, față de bărbatul muncii aspre, dar fără experiența vieții de societate.

Se vădea trebuincioasă această îngăduință, căci mereu era nevoie de cîte un cuvînt de duh care să abată și să risipească tăcerea ce se așternea peste masa familială din sufragerie cînd directorului îi cășuna să se ocupe prea stăruitor de obrajii sau de brațele Erikăi, sau cînd, în timpul conversației, întreba dacă nu cumva dulceața de portocale e o prăjitură – spunea „prășitură" – sau cînd își exprima părerea că *Romeo și Julieta* e o piesă de Schiller… Lucrurile acestea le azvîrlea cu multă viociune și siguranță, frecîndu-și liniștit mîinile și proptindu-și spatele de speteaza scaunului.

Cel mai bine se înțelegea cu senatorul care, aducînd vorba de politică sau de afaceri, știa să conducă conversația cu siguranța unui cîrmaci, evitînd catastrofele. În schimb, raporturile cu Gerda Buddenbrook luară o întorsătură deznădăjduită. Personalitatea acestei doamne îl uluia într-o asemenea măsură încît nu era în stare să susțină o conversație de două minute cu ea. Știind că Gerda cîntă la vioară și, puternic impresionat de acest lucru, Weinschenk se mărginea să-i adreseze în fiecare joi aceleași cuvinte glumețe: „Ce mai face vioara?"

După a treia reuniune însă, soția senatorului nu-i mai răspunse la întrebare.

Cît despre Christian, acesta luase obiceiul de a-și observa, cu nasul încrețit, noua rubedenie și de a-i imita a doua zi pînă în cele mai mici amănunte purtarea și vorba. La Oeynhausen, cel de al doilea fiu al răposatului consul Johann Buddenbrook se vindecase de reumatismul articular, dar tot îi mai rămăsese o anumită înțepenire a membrelor și „chinul" intermitent din partea stîngă – acolo unde „toți nervii erau mai scurți" – precum și celelalte tulburări care, zicea el, îl încercau din cînd în cînd: dificultățile de respirație și de deglutiție, bătăile neregulate ale inimii, predispoziția pentru paralizie sau frica de ea – nu dispăruseră deloc. Nici înfățișarea sa nu era aceea a unui bărbat de nici patruzeci de ani. Craniul îi era chel lună: doar la ceafă și pe la tîmple îi mai rămăseseră cîteva fire din părul subțire, roșcat; ochii mici și rotunzi, rotindu-se mereu cu o neliniștită seriozitate, i se înfundaseră și mai adînc în orbite, iar nasul mare și boltit, se arcuia mai puternic și mai osos ca oricînd între obrajii slabi și pămîntii, deasupra mustății groase și roșcate, pleoștite peste gură… Și pantalonii din stofă englezească, trainică și elegantă, se bălăbăneau în jurul picioarelor uscate și strîmbe.

De la întoarcerea sa, el ocupa, ca și odinioară, o odaie pe coridorul de la etajul întîi, în casa maică-sii, dar stătea mai mult pe la club decît în Mengstrasse unde nu prea avea parte de o viață plăcută. Într-adevăr, cu simțul

rustic al realităţilor, urmaşa Idei Jungmann, Riekchen Severin, care dirija servitorimea doamnei consul şi-i conducea gospodăria, o făptură bondoacă de la ţară, în vîrstă de douăzeci şi şapte de ani, cu buzele răsfrînte şi cu obrajii roşii plesnind de sănătate, observase că nu trebuie să-i dea prea multă atenţie acestui pierde-vară, cînd nerod, cînd nenorocit, la care autoritatea supremă, senatorul, se uita de sus, cu sprîncenele ridicate. Nici că-i păsa de nevoile lui.

– De, domnule Buddenbrook, n-am timp acu' pentru dumneata!

Christian o privea cu nasul încreţit, parcă ar fi vrut să-i spună: „Nu ţi-e ruşine?…" apoi cu încheieturile ţepene îşi vedea de drum.

– Crezi că am totdeauna o lumînare în odaie? îi spunea Antoniei. Aş… la zile mari. De cele mai multe ori trebuie să mă duc la culcare cu un băţ de chibrit… Grele timpuri! exclama apoi, fiindcă subsidiile pe care maică-sa i le mai putea da erau mici… Altfel era pe vremuri! Ce crezi?… Adeseori trebuie să împrumut de la cîte cineva cinci şilingi pentru praf de dinţi!

– Christian! striga doamna Permaneder. Ce lipsă de demnitate! Un băţ de chibrit! Cinci şilingi! Cel puţin nu vorbi de lucrurile astea!

Era indignată, revoltată, jignită în cele mai sfinte simţăminte ale sale. Numai că asta nu schimba nimic…

Cei cinci şilingi pentru praful de dinţi Christian îi împrumuta de la vechiul său prieten, Andreas Giesecke, doctor în drept şi teologie. Avea noroc cu această prietenie şi ea îi făcea cinste, căci iarna trecută, cînd bătrînul Kaspar Oeverdieck se stinsese liniştit din viaţă şi doctorul Langhals îi luase locul, avocatul Giesecke, acest libertin care ştia totuşi să-şi păstreze demnitatea, fusese ales senator. Dar împrejurarea amintită nu-i schimbase felul de viaţă. Se ştia că, în afară de casa încăpătoare din centru, în care stătea de cînd se însurase cu una dintre domnişoarele Huneus, tot a lui era şi vila aceea mică, îmbrăcată în verdeaţă şi confortabil mobilată, din suburbia Sfînta Gertruda, în care locuia, singură, o doamnă încă tînără, deosebit de drăguţă, dar de origine incertă. Deasupra uşii de la intrare strălucea în elegante litere aurite inscripţia: *Quisisana*[1] şi în tot oraşul căsuţa liniştită nu era cunoscută decît sub acest nume, pronunţat de obicei cu consoanele „s" foarte moi şi cu vocalele cît se poate de închise. Christian Buddenbrook însă, ca cel mai bun prieten al senatorului Giesecke, reuşise să fie primit la *Quisisana,* în acelaşi fel cum izbutise la Hamburg pe lîngă Aline Puvogel, şi, în ocazii asemănătoare, la Londra, la Valparaiso şi în atîtea alte puncte ale globului. „Povestise puţintel", fusese „puţintel drăguţ" şi acum frecventa căsuţa verde tot atît de des ca şi senatorul Giesecke. Dacă lucrurile se petreceau cu ştirea şi încuviinţarea acestuia din urmă nu s-a aflat, cert este însă că la *Quisisana* Christian Buddenbrook găsea, fără a cheltui o lescaie, distracţiile plăcute pentru care senatorul plătea bani grei din zestrea nevesti-sii.

Puţin timp după logodna lui Hugo Weinschenk cu Erika Grünlich, directorul îi propuse rudei sale să intre la *Societatea de asigurări,* şi timp de două săptămîni Christian lucră într-adevăr la casieria societăţii. Din nenorocire se dovedi că efortul acesta îi agrava nu numai chinul din coasta stîngă, ci şi celelalte beteşuguri greu de definit, fără a mai pune la socoteală că directorul

era un şef excesiv de violent: pentru o greşeală oarecare nu se sfiise să-l facă „focă" pe Christian… Aşa că în cele din urmă fu nevoit să părăsească şi acest post.

Doamna Permaneder, în schimb, era fericită şi luminoasa-i stare sufletească se exprima în sentinţe ca aceasta:

„Oricum, viaţa asta pământească are pe ici, pe colo şi cîte o parte bună."

Fără exagerare, se putea spune că înflorea din nou în aceste săptămîni care prin preocupările lor înviorătoare, prin planurile lor multiple, prin grijile pentru locuinţă şi prin înfrigurarea cu care se lucra la trusou, îi amintea atît de viu timpul primei sale logodne, încît nu se putea să nu întinerească şi ea, cu sufletul plin de nemărginita bucurie ce o dă speranţa. Pe faţa şi în gesturile ei revenise o bună parte din graţioasa zburdălnicie de fată, ba veselia-i fără frîu tulburase în asemenea măsură atmosfera unei „seri a Ierusalimului", încît chiar Lea Gerhardt lăsase din mîini bucoavna strămoşului său, plimbîndu-şi prin sală privirea ochilor mari, neştiutori şi neîncrezători, caracteristică surzilor…

Erika n-avea să se despartă de maică-sa. Cu încuviinţarea directorului, ba chiar la dorinţa lui, se luase hotărîrea ca, cel puţin deocamdată, doamna Antonie să stea cu soţii Weinschenk, să-i dea o mînă de ajutor fiicei sale care nu avea nici o experienţă în treburile gospodăriei… Şi tocmai aceasta îi crea doamnei Permaneder încîntătoarea iluzie că niciodată n-a existat un Bendix Grünlich, un Alois Permaneder, că toate insuccesele, decepţiile şi suferinţele ei s-au risipit pentru totdeauna şi că, avînd noi nădejdi în suflet, ar putea începe încă o dată totul de la cap. O îndemna, firește, pe Erika să-i mulţumească lui Dumnezeu pentru că i-a dăruit drept bărbat pe omul unic, adorat, în vreme ce ea a trebuit să-şi înăbuşe, prin raţiune şi din datorie prima înclinare a inimii. Şi, firește că numele pe care cu mîna tremurînd de bucurie le scrisese în cronica familiei erau numele Erikăi şi al directorului… dar adevărata mireasă era ea, chiar ea, Tony Buddenbrook. Ea era aceea care putea să cerceteze din nou, cu o mînă pricepută, perdele şi covoare, să răscolească încă o dată magazine de mobilă şi de obiecte de trusou, să viziteze şi să închirieze încă o dată un apartament *distins!* Ea era aceea care urma să părăsească încă o dată cuvioasa şi încăpătoarea casă părintească, încetînd de a mai fi o simplă femeie divorţată, ei i se oferea din nou posibilitatea de a-şi înălţa capul, de a începe o viaţă nouă, menită a atrage atenţia tuturor, a spori autoritatea familiei… Da, era oare un vis? Rochii de casă se iviră la orizont! Două rochii, una pentru ea, cealaltă pentru Erika, din stofă moale buclată, cu trenă lată, cu noduri de catifea coborînd în rînduri dese de la răscroiala gîtului pînă la tiv!

Dar săptămînile treceau şi răstimpul dintre logodna şi nunta Erikăi Grünlich se apropia de sfîrşit. Tînăra pereche nu făcuse decît puţine vizite, căci directorul, om sobru, devotat muncii şi fără experienţă în societate, prefera să-şi petreacă ceasurile de răgaz în atmosfera intimă de familie… Un dineu de logodnă îi reuni pe Thomas, Gerda, pe logodnici, pe Friederike, Henriette şi Pfiffi Buddenbrook cu prietenii cei mai apropiaţi ai senatorului, în sala cea mare a casei din Fischergrube şi directorul făcu şi de data aceasta o impresie destul de penibilă mîngîind întruna gîtul decoltat al Erikăi… Şi ziua cununiei

se apropia.

Nunta fu celebrată în galeria cu coloane, ca odinioară, cînd doamna Grünlich purtase pe frunte cununa de mirt. Doamna Stuht din Glockengiesserstrasse, care se învîrtea prin cele mai bune cercuri din oraş, o ajută pe mireasă la aşezarea faldurilor rochiei albe de atlaz şi la fixarea în păr a podoabei verzi. Senatorul Buddenbrook era întîiul şi doctorul Giesecke, prietenul lui Christian, al doilea cavaler de onoare. Domnişoare de onoare erau două foste prietene de pension ale Erikăi. Directorul Hugo Weinschenk avea un aer impunător şi bărbătesc şi în drumul spre altarul improvizat nu călcă decît o *singură* dată pe vălul unduitor al Erikăi. Cu mîinile împreunate sub bărbie, pastorul Pringsheim celebră cununia cu solemnitatea transfigurată ce-l caracteriza şi totul se petrecu demn, cu şartul cuvenit. La schimbarea inelelor, cînd răsunară în tăcere cei doi „da" – unul adînc, celălalt subţirel, dar al amîndurora uşor răguşit – copleşită de trecut, de prezent şi de viitor, doamna Permaneder izbucni în hohote de plîns – era tot plînsul ei nesocotit şi neprefăcut de copil – în timp ce doamnele Buddenbrook şi mai ales Pfiffi, care în cinstea acestei zile îşi pusese un lănţişor de aur la *pince-nez,* zîmbeau cam acrişor, după cum aveau obiceiul în astfel de împrejurări… În schimb, domnişoara Weichbrodt, Therese Weichbrodt, Sesemi, care în ultimii ani se făcuse şi mai mică decît fusese înainte şi purta la gîtul subţire tot broşa ovală cu portretul maică-sii, rosti cu hotărîre exagerată în glas, căutînd să ascundă o adîncă emoţie:

– Fii fericit, copil *bon!*

Urmă, în mijlocul divinităţilor albe care se desprindeau cu o neschimbată seninătate din fondul albastru al tapetelor, o masă pe cît de solemnă pe atît de consistentă, spre sfîrşitul căreia proaspeţii căsătoriţi dispărură pentru a-şi începe călătoria de nuntă ce avea să-i poarte prin cîteva oraşe mari… Asta s-a întîmplat pe la mijlocul lui aprilie, şi, în cele două săptămîni ce au urmat, cu ajutorul tapiţerului Jacobs, doamna Permaneder a dus la bun sfîrşit una dintre capodoperele sale: mobilarea „distinsă" a vastului etaj întîi, aflat într-o casă de pe Bäckergrube, cam pe la mijlocul străzii, şi ale cărui încăperi bogat împodobite cu flori primiră apoi perechea ce se întorcea acasă.

Şi începu a treia căsnicie a Antoniei Buddenbrook.

Da, expresia era nimerită – chiar senatorul definise astfel situaţia (într-o zi de joi, cînd familia Weinschenk nu era de faţă) – şi doamna Permaneder primise cu plăcere definiţia. De fapt toate grijile gospodăriei cădeau în seama ei, dar nici mîndria şi bucuriile de care avea parte nu erau puţin lucru şi într-o zi, cînd pe neaşteptate, se întîlni pe stradă faţă în faţă cu doamna consul Julchen Möllendorpf, născută Hagenström, Tony o săgetă cu o privire atît de triumfală şi de provocatoare, încît doamna Möllendorpf, aproape fără să vrea, o salută prima… Mîndria şi bucuria doamnei Permaneder se manifestau printr-o expresie şi o ţinută de o gravă solemnitate, cînd îşi conducea din odaie în odaie rudele ce veneau să viziteze noul cămin, demonstraţie la care Erika Weinschenk lua şi ea parte, ca şi cum ar fi fost doar un musafir uimit.

Trăgînd după ea trena rochiei de casă, cu umerii puţin ridicaţi, cu capul dat

pe spate și purtînd pe braț coșulețul pentru chei, împodobit cu funde de atlaz – fundele de atlaz erau slăbiciunea ei – doamna Antonie arăta vizitatorilor mobila, perdelele, porțelanul transparent, argintăria sclipitoare, tablourile mari în ulei, cumpărate de director, numai naturi moarte ce înfățișau alimente și nuduri de femei – mă rog, dacă acesta era gustul lui Hugo Weinschenk – și mișcările ei parcă spuneau: „Vedeți ce am fost în stare să realizez încă o dată în viață? E aproape tot atît de distins ca la Grünlich și în orice caz mai distins decît la Permaneder!"

Veni bătrîna doamnă consul îmbrăcată în mătase cenușie cu dungi negre, răspîndind în jurul ei un parfum discret de paciuli și, plimbîndu-și liniștit în toate părțile privirile luminoase, își arătă deplina mulțumire, fără manifestări zgomotoase de admirație. Veni senatorul cu soția și copilul. Tom și Gerda se amuzară copios de însuflețirea doamnei Permaneder, atît de radioasă în orgoliul ei, și abia izbutiră s-o împiedice să-l sufoce pe micul și adoratul ei Hanno, îndopîndu-l cu cozonac cu stafide și cu vin de Porto… Veniră cucoanele Buddenbrook care declarară într-un glas că totul e atît de frumos, încît în ceea ce le privește, ele, fete modeste cum sînt, nici n-ar vrea să locuiască într-o asemenea casă… Veni și biata Klothilde, căruntă, răbdătoare și uscățivă și, fără să-i pese că lumea rîdea de ea, bău patru cești de cafea, lăudînd apoi, cu vorba ei tărăgănată și prietenoasă, totul… În răstimpuri, cînd nu găsea țipenie de om pe la club, apărea și Christian, bea un păhărel de lichior și spunea că are de gînd să preia reprezentanța unei case de șampanie și coniac – la asta se pricepea, zicea el, e o muncă ușoară și plăcută: „Ești stăpîn pe timpul tău, ce mai… însemni pe ici pe colo cîte un cuvînt în carnețel și cît ai clipi din ochi cîștigi treizeci de taleri…" și încheia cerîndu-i doamnei Permaneder patruzeci de șilingi ca să-i poată oferi un buchet amorezei de la Teatrul Municipal. Apoi, Dumnezeu știe prin ce asociație de idei, se apuca să vorbească despre „Maria", despre „viciu" la Londra, continua cu istoria cîinelui rîios, care călătorise într-o cutie de la Valparaiso la San Francisco, și, însuflețindu-se, povestea cu atîtea amănunte și cu atîta vervă comică, încît ar fi putut distra o sală ticsită.

Se înflăcăra, trecea de la o limbă la alta. Vorbea englezește, spaniolește, *plattdeutsch* și dialectul din Hamburg, spunea istorii cu cuțitari din Chile, cu pungași din Whitechapel, apoi deodată îi venea în gînd să-și deschidă sacul cu cuplete și cînta, mai bine zis recita, cu o mimică nemaipomenită și cu gesturi grozav de pitorești:

Mă plimbam agale
Pe bulevard,
Și-un pur hazard
Ce crezi că-mi scoate-n cale?…
O nostimă fetiță ce s-alintă,
Călcînd spre mine-n tact aerian,
Cu autentic șic parizian,
În cap purtînd, drept pălărie, o plăcintă…
Duduie dulce – îi șoptii, smerit –

Permite-mi, rogu-te, să-ți ofer brațul…”
Iar mititica mi-o turnă, rîzînd:
„Ce-ți dete, scumpe domn, prin gînd?
Șterge-o, te rog, și cît mai în viteză!…”

Abia apuca să sfîrșească și trecea la programul circului Renz, imitînd de la un cap la altul intrarea unui clovn englez, dar atît de desăvîrșit, încît oricine l-ar fi ascultat ar fi putut crede că se găsește în fața manejului. Se auzeau obișnuitele strigăte de după cortină: „Deschide ușa, mă!” cearta cu șeful grajdului, apoi o serie de anecdote într-un jargon germano-englez, spuse cu un fel de a vorbi lăbărțat și plîngăreț. Era povestea unui om care înghițind în somn un șoarece și consultînd un medic veterinar, acesta îl sfătui să înghită o pisică… Apoi povestea „bunică-mii care, Dumnezeule, ce femeie zdravănă era, cremene, nu altceva!…” și în care poveste, bunica în drum spre gară are mii de peripeții și cînd soseşte pe peron vede trenul trecînd pe dinaintea nasului, deși „era o femeie zdravănă, cremene, nu altceva”… Drept poantă, Christian arunca un triumfal: „Muzica, domnule capelmaistru!” și, ca și acum atunci s-ar fi trezit din somn, părea foarte mirat că nu începe muzica. Apoi, pe neașteptate, amuțea, fața i se schimba, se moleșea. Ochii mici, rotunzi, pierduți în fundul capului începeau să rătăcească, gravi și neliniștiți, prin toate părțile, își trecea mîna în jos de-a lungul părții stîngi a trupului și parcă trăgea cu urechea să audă ce lucruri stranii se petreceau înlăuntrul lui… Mai bea un păhărel de lichior, se mai înviora puțin, încerca să mai spună o istorie, apoi, într-o stare sufletească destul de deprimată, se pregătea de plecare.

Doamna Permaneder, care în această epocă era de o veselie excepțională și se amuza împărăteşte, își conducea fratele pînă la scară cu o voioșie exuberantă.

– *Adieu,* domnule agent! îi spunea ea. Trubadurule, craiule, măgar bătrîn! La revedere, pe curînd!

Și rîdea cu hohote în urma lui, apoi se întorcea în casă.

Dar Christian își vedea de drum, nici n-o mai auzea; gîndurile lui erau în altă parte. Eh, își spunea, să trecem o clipă pe la *Quisisana.* Și cu pălăria cam pe o ureche, sprijinindu-se în bastonul cu cap de călugăriță, încet, țeapăn și șchiopătînd puțin, cobora scările.

II

În primăvara anului ’68, într-o seară pe la orele zece, doamna Permaneder urcă la etajul întîi al casei din Fischergrube. Senatorul Buddenbrook ședea singur în odaia de toate zilele cu mobila îmbrăcată în rips verde-măsliniu, la masa rotundă din mijlocul încăperii, în lumina unei lămpi mari de gaz ce atîrna din tavan. Își întinsese în față *Berliner Börsenzeitung* și citea aplecat ușor peste masă, cu o țigară între degetul arătător și cel mijlociu de la mîna stîngă, cu un *pince-nez* cu ramă de aur pe nas, căci de la o vreme încoace nu se mai putea lipsi de ochelari. Auzi pașii soră-sii prin sufragerie, își scoase ochelarii și scrută încordat cu privirea întunericul, pînă cînd Tony se ivi printre draperii în

cîmpul de lumină.

– A, tu erai? Bună seara! Te-ai întors de la Pöppenrade? Ce mai fac prietenii tăi?

– Bună seara, Tom! Mulțumesc. Armgard e foarte bine… Ești singur, singurel?

– Da, ai nimerit bine. Astă-seară a trebuit să mănînc singur, ca Papa de la Roma, fiindcă domnișoara Jungmann nu poate fi socotită societate: în fiecare clipă sare de la loc, aleargă să vadă ce face Hanno… Gerda e la Cazino. Tamayo dă acolo un concert. A venit Christian s-o ia.

– Ca să vezi, cum ar zice mama… Da, Tom, am observat că de un timp încoace Gerda și Christian se înțeleg de minune.

– Am băgat și eu de seamă. De cînd Christian s-a stabilit aici, Gerda îl găsește tot mai interesant. Îl ascultă cu toată atenția, chiar cînd îi descrie beteșugurile lui… Doamne… o amuză. Deunăzi bunăoară mi-a spus: „Christian nu e un burghez, Thomas! E chiar mai puțin burghez decît tine…"

– Burghez… burghez, adică cetățean, Tom?… Hah, cred și eu că nu există cetățean mai bun decît tine în toată lumea asta mare, zidită de Dumnezeu…

– Ei da, dar vorba asta trebuie luată în alt sens… Scoate-ți pălăria. Arăți grozav. Ți-a făcut bine aerul de la țară?

– Excelent! spuse ea, aruncînd alături mantila și pălăria cu panglicuțe de mătase liliachie și așezîndu-se maiestuoasă într-un fotoliu lîngă masă. Stomacul, somnul, totul s-a îndreptat în aceste cîteva zile. Laptele acela muls proaspăt, cîrnații, șunca… prosperezi ca animalele și ca holda. Și mierea aceea proaspătă, Tom, pe care totdeauna am socotit-o drept unul dintre alimentele cele mai bune. Un produs absolut natural! Știi cel puțin ce înghiți! Da, a fost într-adevăr drăguț din partea lui Armgard că și-a adus aminte de prietenia noastră de la pension și m-a invitat. Și domnul von Maiboom a fost de asemenea de o politețe… M-au rugat atît de stăruitor să mai stau cîteva săptămîni, dar știi: Erika se descurcă foarte greu fără mine, mai ales acum de cînd mica Elisabeth a venit pe lume.

– *À propos,* ce face fetița?

– Mulțumesc, Tom, e bine, pentru cele patru luni ale ei e destul de dezvoltată, deși Friederike, Henriette și Pfiffi pretind că n-o să trăiască…

– Și Weinschenk? Cum se simte ca tată? La drept vorbind nu-l mai văd decît joia.

– O, e neschimbat. Vezi tu, e un om atît de cumsecade și de harnic, în anumite privințe e chiar un soț model, disprețuiește cîrciuma, de la birou vine drept acasă și orele libere și le petrece cu noi. Dar adevărul e că – între patru ochi putem vorbi deschis, nu-i așa? – ei bine, Weinschenk îi cere Erikăi să fie mereu veselă, să vorbească, să glumească întruna; cînd sosește frînt și posac de atîta muncă vrea ca nevastă-sa să-l distreze, să-l amuze, să-l învioreze prin veselia ei ușoară: doar ăsta e, după el, rostul femeii pe lume…

– Nătărău! murmură senatorul.

– Nu-i așa?… Și nenorocirea e că Erika are o fire puțin melancolică, Tom; o fi

moştenit-o de la mine. Uneori e gravă şi tăcută, dusă pe gînduri. Şi el o ceartă, o copleşeşte cu epitete care, cinstit vorbind, nu sînt totdeauna prea gingaşe. Ce să-ţi spun, se vede cît de colo că nu e un om de familie şi că din nenorocire n-a avut parte de ceea ce se cheamă educaţie aleasă. Da, îţi mărturisesc sincer: chiar cu cîteva zile înainte de plecarea mea la Pöppenrade s-a întîmplat să izbească de pămînt capacul supierei pentru că supa i s-a părut prea sărată…

– Foarte drăguţ!

– O, nu. Dimpotrivă. Dar putem să-l condamnăm pentru atîta lucru? Toţi avem cusururi şi un om atît de capabil, atît de merituos şi de muncitor… Doamne fereşte! Nu, Tom. O purtare mai aspră dar un fond sănătos nu e chiar lucrul cel mai rău în această viaţă pămîntească. Am văzut nu demult situaţii care, pot să-ţi spun, sînt mult mai triste. Armgard, cînd era numai cu mine, plîngea amar…

– Ce vorbeşti? Domnul von Maiboom?

– Da, Tom; şi aici am vrut să ajung. Fiindcă, uite, noi stăm aici la taifas, dar în realitate o chestiune foarte serioasă şi importantă m-a adus astă-seară aici.

– Ei bine, ce-i cu domnul von Maiboom?

– Ralf von Maiboom e un om amabil, dar e un iuncher uşuratic, un aiurit. Joacă la Rostock, joacă la Warnemünde, dar datoriile lor nu le mai ţii socoteală. Nu-ţi vine să crezi aşa ceva cînd petreci cîteva săptămîni la Pöppenrade! Conacul e distins şi de jur împrejur domneşte prosperitatea: laptele, cîrnaţii, şuncile nu lipsesc. La o asemenea moşie, însă, nu eşti totdeauna în stare să apreciezi exact situaţia adevărată… Pe scurt, realitatea e că oamenii aceştia sînt la pămînt. Armgard mi-a mărturisit-o cu suspine sfîşietoare.

– Trist, foarte trist.

– Da, bine zici. Dar chestiunea e că, după cum am aflat de curînd, bieţii oameni nu m-au poftit dintr-un îndemn cu totul dezinteresat.

– Cum adică?

– Am să-ţi spun, Tom. Domnul von Maiboom are nevoie de bani, îi trebuie imediat o sumă mai mare şi, cunoscînd vechea prietenie ce mă leagă de Armgard, ştiind de asemenea că sînt sora ta, strîmtorat cum e, a recurs la nevastă-sa, iar nevastă-sa a recurs la mine… înţelegi?

Senatorul îşi plimba degetele mîinii drepte încoace şi-ncolo pe creştetul capului şi se strîmba uşor.

– Cred că da, spuse el. Problema, atît de serioasă şi de importantă, se reduce, dacă nu mă-nşel, la un împrumut în contul recoltei de la Pöppenrade, nu-i aşa? Dar de data asta cred că aţi greşit adresa, tu şi prietenii tăi. Întîi fiindcă niciodată n-am făcut afaceri cu domnul von Maiboom şi un astfel de împrumut ar fi un mod cam ciudat de a intra în relaţii cu cineva. În al doilea rînd e adevărat că noi, adică străbunicul nostru, bunicul, tata şi eu, am dat cînd şi cînd cîte un aconto agricultorilor, care prin persoana sau situaţia lor ofereau o anume garanţie… Dar, după felul cum abia acum două minute l-ai caracterizat chiar tu pe domnul von Maiboom şi situaţia în care se găseşte, nu prea poate fi vorba de vreo astfel de garanţie…

– Te înşeli, Tom. Te-am lăsat să vorbeşti, dar te înşeli. Aici nu-i vorba de un aconto oarecare. Maiboom are nevoie de treizeci şi cinci de mii de mărci…

– Drace!

– Treizeci şi cinci de mii de mărci scandente în două săptămîni. I-a ajuns cuţitul la os şi, pentru a vorbi desluşit, trebuie să-şi vîndă recolta chiar acum, fără întîrziere.

– Să vîndă recolta în picioare? O, bietul om!

Şi senatorul care se juca cu ochelarii pe faţa de masă clătină din cap.

– Dar pentru împrejurările de aici, de la noi, pare a fi un caz destul de neobişnuit. Am auzit că astfel de afaceri se fac mai ales în Hessen, unde un număr destul de însemnat de agricultori se zbat în mîinile cămătarilor evrei. Cine ştie pe ce mîini de cămătar o să ajungă şi domnul von Maiboom, săracul…

– Evrei? Cămătari? strigă uimită doamna Permaneder… Dar *de tine* e vorba, *de tine!*

Thomas Buddenbrook îşi aruncă brusc ochelarii pe masă şi aceştia alunecară de-a lungul gazetei; apoi răsucindu-se dintr-o smucitură, senatorul se aplecă cu toată partea de sus a trupului spre sora sa.

– De mine? întrebă el din buze, fără glas; apoi adăugă tare: Du-te de te culcă, Tony! Eşti moartă de oboseală.

– Da, Tom, aşa ne spunea Ida Jungmann, seara, tocmai cînd aveam mai multă poftă de joacă. Dar te asigur că niciodată n-am fost mai trează, mai lucidă ca acum, cînd, prin noapte şi ceaţă, am venit la tine, ca să-ţi spun ce propunere îţi face Armgard, adică, indirect, Ralf von Maiboom.

– Ei bine, pun această propunere pe seama naivităţii tale şi a impasului în care se află soţii Maiboom.

– Impas? Naivitate? Nu te înţeleg, Thomas. Din nefericire, sînt foarte departe de a fi naivă. Ţi se dă prilejul să faci o faptă bună şi în acelaşi timp cea mai grozavă afacere din viaţa ta…

– Ah, draga mea, vorbeşti numai prostii! strigă senatorul, începînd să-şi piardă răbdarea, aruncîndu-se înapoi în fotoliu. Iartă-mă, te rog, dar inocenţa ta începe să mă scoată din sărite! Nu înţelegi că ceea ce mă sfătuieşti să fac e lucru cu totul nedemn, o manevră murdară? Ce vrei? Să pescuiesc în apă tulbure, să exploatez cu brutalitate un om? Să mă folosesc de ananghia în care se găseşte şi să-l mai trag şi eu pe sfoară cînd nu se poate apăra? Să-l silesc să-mi vîndă recolta unui an întreg pe jumătate de preţ, ca să pot încasa un cîştig de cămătar?

– Ah, va să zică *aşa* priveşti tu lucrurile, spuse doamna Permaneder, intimidată şi gînditoare. Apoi înviorîndu-se din nou, continuă: Dar nu e nevoie, nu e deloc nevoie să le iei aşa, Tom! Cum adică să-l sileşti? Vai de mine, dar el e acela care vine la tine. El are nevoie de bani şi ar fi prea bucuros să poată isprăvi totul pe cale amicală, pe sub mînă, în cea mai mare taină. De aceea a căutat legătura cu noi, de aceea am fost poftită la ei.

– Ei, ce să mai lungim vorba? Se înşală atît în privinţa mea cît şi în privinţa

caracterului firmei mele. Am şi eu tradiţiile mele. Timp de o sută de ani nimeni dintre noi n-a făcut o astfel de tranzacţie şi nu sînt deloc dispus să devin un inovator prin manipulaţii de felul acesta.

– Fireşte, tu ai tradiţiile tale, Tom, şi înţeleg să mă închin în faţa lor! Evident că tata n-ar fi intrat pentru nimic în lume într-o astfel de combinaţie. Cine ar spune aşa ceva?… Dar oricît de proastă aş fi, un lucru ştiu: tu eşti cu totul altfel decît tata şi un vînt cu totul nou a început să bată cînd ai preluat tu afacerile, iar de atunci şi pînă azi ai făcut multe lucruri pe care el nu s-ar fi încumetat să le facă. Nu degeaba eşti tînăr şi un spirit întreprinzător. Dar mereu mă încearcă teama că în timpul din urmă te laşi intimidat de unele insuccese… şi dacă nu mai ai rezultate aşa de frumoase ca mai înainte, e pentru că din prudenţă excesivă, dintr-o scrupulozitate în care se citeşte frica, laşi să-ţi scape printre degete prilejurile de a da lovituri serioase.

– Vai, draga mea, mă enervezi: te rog foarte mult, spuse cu glas tăios senatorul, răsucindu-se cînd în dreapta, cînd în stînga. Să vorbim mai bine despre altceva.

– Da, eşti pornit, Thomas, o văd, ai fost pornit de la început, şi dacă am continuat să vorbesc, am făcut-o tocmai pentru a-ţi dovedi că n-ai dreptate să te simţi jignit. Dar dacă aş sta să mă întreb de ce eşti nervos, nu mi-aş putea răspunde decît că, în fond, ideea de a te preocupa de această afacere nu-ţi repugnă chiar de tot. Căci oi fi eu femeie proastă, dar tot ştiu un lucru, îl ştiu din proprie experienţă şi de la alţii, şi anume că numai atunci o propunere ne supără şi ne enervează cînd nu sîntem sută-n sută hotărîţi să o refuzăm şi cînd în adîncul sufletului nostru sîntem chiar foarte ispitiţi să ne-o însuşim.

– Ce ascuţime! spuse senatorul, şi, rozîndu-şi muştiucul ţigării, tăcu.

– Ascuţime? O, nu, e doar cea mai simplă experienţă pe care viaţa mi-a oferit-o. Dar să lăsăm asta, Tom. Nu vreau să mă vîr în sufletul tău. Pot eu să te conving? Nu, pentru aşa ceva n-am destulă pricepere. Eu nu-s decît o proastă… păcat… În sfîrşit, n-are importanţă. Dar toate astea m-au interesat foarte mult. Pe de o parte mă speriase şi mă întristase situaţia soţilor Maiboom, pe de altă parte, însă, mă bucuram pentru tine. Mă gîndeam: Tom e cam fără chef de un timp încoace. Mai demult se plîngea, acum nici măcar nu se mai plînge. A pierdut ceva parale pe ici, pe colo, timpurile sînt rele şi asta tocmai acum cînd, din mila Domnului, situaţia *mea* s-a îndreptat şi mă simt din nou fericită. Şi atunci mi-am zis: Asta ar fi ceva pentru el, o lovitură, o afacere îmbietoare care ar putea umple unele goluri şi ar arăta tuturor că norocul n-a părăsit încă de tot firma *Johann Buddenbrook.* Şi dacă ai fi acceptat tranzacţia, aş fi fost foarte mîndră de a o fi mijlocit chiar eu. Ştii doar că visul şi dorinţa mea de totdeauna a fost să fiu de folos numelui nostru… Dar destul… Lucrurile sînt va să zică hotărîte, nu-i aşa? Ceea ce mă supără este faptul că orice ai face, Maiboom tot trebuie să-şi vîndă recolta în picioare, Tom, şi dacă omul se va apuca să caute cu tot dinadinsul un cumpărător aici în oraş… va găsi destui… Unul cu siguranţă… şi acela va fi Hermann Hagenström, ha, pungaşul!…

– O, da; nu prea cred că ar lăsa din mîini o afacere ca asta, spuse cu amărăciune senatorul.

– Ei vezi, vezi, vezi?! zise de trei ori la rînd doamna Permaneder.

Deodată Thomas Buddenbrook începu să scuture din cap şi rîse cu ciudă:

– Ce nerozie!… Stăm şi trăncănim aici serioşi nevoie mare – cel puţin tu – despre nişte lucruri cu totul nesigure şi cu totul neprecise. După cîte ştiu, nici măcar nu te-am întrebat despre ce este vorba în fond, ce are domnul Maiboom de vînzare… Nu cunosc Pöppenrade deloc!

– O, firește că trebuie să faci un drum pînă acolo! se grăbi să adauge Tony. De aici pînă la Rostock e doar o aruncătură de băţ şi de acolo pînă la Pöppenrade nici atît. Ce are de vînzare? Pöppenrade e o moşie mare. Ştiu precis că produce mai bine de o mie de saci de grîu… Dar mai de aproape n-o cunosc. Ce-i cu secara, cu orzul, cu ovăzul, dacă dă fiecare cîte cinci sute de saci, dacă dă mai mult sau mai puţin… nu ştiu. Un lucru însă pot să-ţi spun: toată recolta se arată minunată. Dar nu-ţi pot spune cifre, Tom; ce vrei? sînt doar o gîscă. Firește că ar trebui să te duci să vezi cu ochii tăi…

Urmă o pauză.

– Ei bine, nu face să ne mai pierdem nici două minute vorbind despre afacerea asta, rosti senatorul scurt şi hotărît, apoi îşi înşfăcă ochelarii, îi vîrî în buzunarul vestei, îşi încheie haina, se ridică şi începu să se plimbe în sus şi în jos, cu mişcări repezi, viguroase şi degajate, ce excludeau cu grijă orice semn de preocupare. Deodată se opri şi, aplecîndu-se uşor peste masă spre Tony, lovi încet tăblia cu degetul arătător îndoit:

– Am să-ţi spun o istorie, dragă Tony, care-ţi va explica atitudinea mea în legătură cu propunerea ce mi-ai făcut-o. Cunosc slăbiciunea ta pentru nobilime în general şi pentru nobilimea din Mecklenburg în special, de aceea te rog să nu te superi dacă voi trece pe răboj pe unul dintre aceşti domni… Tu ştii că printre ei se găsesc destui care nu arată o consideraţie deosebită negustorilor, cu toate că au atîta nevoie de ei, ca şi aceştia din urmă de dînşii. Ei accentuează peste măsură superioritatea, incontestabilă pînă la un punct, a producătorului faţă de mijlocitor în relaţiile comerciale, cu un cuvînt nu prea fac deosebire între comerciant şi telalul ce umblă cu bocceaua şi căruia îi vinzi hainele vechi avînd convingerea că eşti tras pe sfoară. Îmi place să cred că, în general, nu le fac acestor domni impresia unui exploatator josnic şi am găsit între ei negustori mult mai aprigi decît mine. Unuia, însă, am fost nevoit să-i dau o lecţie pentru a micşora distanţa socială dintre mine şi el… Era stăpînul din Gross-Poggendorf, de care desigur ai auzit şi cu care avem de multă vreme numeroase legături de afaceri. Contele Strelitz, un mare feudal, purta un monoclu pătrat, înfipt în ochi… n-am înţeles niciodată cum de nu se tăia… avea cizme răsfrînte, de lac, şi o biciuşcă cu mîner de aur. Obişnuia să mă privească de la o înălţime de neînchipuit, ţinîndu-şi gura pe jumătate deschisă şi ochii pe jumătate închişi… Întîia vizită pe care i-am făcut-o a fost semnificativă. După un schimb de scrisori mă prezint la castel şi anunţat de un valet, intru în cabinetul lui de lucru. Contele Strelitz stătea la birou. Mă înclin,

iar el îmi răspunde ridicîndu-se pe jumătate de pe scaun şi continuă să scrie ultimul rînd dintr-o scrisoare; apoi se întoarce spre mine, uitîndu-se peste capul meu şi începe să-mi vorbească despre marfa lui. Eu mă reazem de masa din faţa canapelei şi stau cu braţele şi picioarele încrucişate. Eram foarte amuzat. Vorbim astfel cinci minute. După alte cinci minute mă aşez pur şi simplu pe masă, bălăbănindu-mi un picior în aer. Discutăm mai departe şi după un sfert de ceas se trezeşte să-mi spună cu un gest condescendent: „Nu vrei să iei un scaun?" – „Un scaun? îi răspund… O, nu-i nevoie! Şed de mult."

– I-ai spus asta? I-ai spus asta? exclamă doamna Permaneder, încîntată…

Uitase aproape toată discuţia de mai înainte, trăind din plin întîmplarea povestită de fratele ei.

– „Şed de mult"… Minunat!

– Ei da, te asigur că din acea clipă contele şi-a schimbat radical atitudinea. Îmi întindea mîna cînd intram la el, mă poftea să şed… iar mai tîrziu ne-am împrietenit de-a binelea. Dar de ce ţi-am povestit toate astea? Ca să ajung la întrebarea: aş avea, crezi, inima, dreptul, siguranţa interioară, să-i servesc şi domnului von Maiboom o lecţie la fel, dacă, în timp ce am dezbate preţul global al recoltei, omul ar uita să-mi ofere un scaun?

Doamna Permaneder tăcu.

– Bine, zise ea apoi şi se ridică. Ai dreptate, Tom, şi cum îţi spuneam adineauri, nu vreau să te trag cu de-a sila. Tu trebuie să ştii ce ai de făcut şi ce nu. Şi cu asta basta. Dar te rog să mă crezi că ţi-am vorbit cu cele mai bune intenţii… Ei, s-a isprăvit! Noapte bună, Tom!… Adică nu, aşteaptă niţel. Vreau să-l sărut mai întîi pe micul tău Hanno şi să-i spun bună seara bătrînei noastre Ida… Pe urmă mai trec o clipă pe aici.

Şi cu aceste cuvinte plecă.

III

Urcă la etajul al doilea, lăsă la dreapta „balconul", înaintă de-a lungul balustradei albe şi aurite a galeriei şi străbătu o antecameră a cărei uşă dinspre coridor era deschisă şi care, la stînga, comunica şi cu odaia de toaletă a senatorului. Apoi apăsă cu grijă clanţa uşii din faţă şi intră.

Era o odaie neobişnuit de spaţioasă, cu ferestrele drapate de perdele cu flori mari. Pereţii erau cam goi. În afară de o mare stampă cu chenar negru, atîrnată deasupra patului domnişoarei Jungmann şi care-l înfăţişa pe Giacomo Meyerbeer înconjurat de eroii operelor sale, nu se mai aflau decît nişte litografii englezeşti în culori prinse cu ace cu gămălie de tapetul luminos şi înfăţişînd copii cu părul galben şi haine roşii de sugar. Ida Jungmann şedea lîngă masa ce se putea prelungi, aşezată în mijlocul odăii, şi cîrpea ciorapii lui Hanno. Credincioasa prusacă ajunsese la vîrsta de cincizeci de ani, dar cu toate că începuse să încărunţească foarte devreme, părul ei pieptănat lins, cu cărare, tot nu albise în întregime, ci rămăsese brumat, iar trupul ei drept era tot atît de osos şi de viguros, ochii căprui tot atît de vii, de limpezi şi de neobosiţi, ca în

urmă cu douăzeci de ani.

– Bună seara, Ida, sufleţelule! spuse doamna Permaneder, cu glasul înăbuşit, dar vesel, căci scurta povestire a fratelui ei o umpluse de voioşie. Cum îţi mai merge, mobilă bătrînă?

– Ei, ei, Tony, micuţa mea… chiar mobilă, fata mea? La ora asta încă pe aici?

– Da, am fost la frate-meu… cu nişte afaceri ce nu sufereau amînare… Din nenorocire, totul s-a dus pe apa sîmbetei… Doarme? întrebă, arătînd cu bărbia peretele din stînga unde era aşezat pătucul cu perdeluţe verzi la căpătîi, lipit aproape de uşa înaltă ce ducea în dormitorul soţilor Buddenbrook…

– St! făcu Ida. Da, doarme.

Şi doamna Permaneder se apropie în vîrful picioarelor de pătuc, desfăcu grijulie perdelele şi, aplecîndu-se uşor, cercetă cu atenţie faţa nepoţelului adormit.

Micul Johann Buddenbrook dormea culcat pe spate, dar feţişoara încadrată de păr lung, castaniu-deschis, şi-o ţinea întoarsă spre odaie şi respira înăbuşit în pernă. Una dintre mîini îi zăcea pe piept, iar cealaltă alături de el, pe plapuma tighelită, şi din cînd în cînd, degetele-i încovoiate, care abia se vedeau din mînecile prea lungi şi prea largi ale cămăşii de noapte, tresăreau uşor. Buzele-i întredeschise se mişcau de asemenea aproape imperceptibil, parcă ar fi încercat să alcătuiască nişte cuvinte. Din timp în timp, ceva ca umbra unei frămîntări dureroase îi luneca pe chip, ceva ce începea prin tremurul bărbiei, trecea înspre gură, făcea să vibreze nările delicate şi punea în mişcare muşchii frunţii înguste… Genele-i lungi nu puteau acoperi umbrele viorii din colţurile ochilor.

– Visează, spuse, mişcată, doamna Permaneder.

Apoi se aplecă asupra copilului, îi sărută atentă obrazul cald de somn, trase cu grijă perdeaua la loc şi se aşeză din nou la masă unde, în lumina galbenă a lămpii, Ida puse iarăşi un ciorap pe ciupercă, privi atentă ruptura şi începu să-l cîrpească.

– Cîrpeşti, Ida. Ciudat, parcă niciodată nu te-am văzut altfel.

– Da, Tony, micuţa mea… E o grozăvie cîţi ciorapi rupe mititelul de cînd umblă la şcoală!

– Dar e un copil atît de liniştit şi de blînd, nu?

– Aşa-i da… şi uite, totuşi…

– Îi place la şcoală?

– Nu, nu, draga mea Tony. Ar fi preferat să înveţe tot cu mine. Şi eu aş fi dorit la fel, draga mea, căci domnii de acolo nu-l cunosc de cînd era mic de tot, cum îl cunosc eu, şi nu ştiu cum să-l ia ca să-l facă să înveţe… De multe ori îi vine greu să se concentreze şi oboseşte repede…

– Sărăcuţul de el! A mîncat vreodată bătaie?

– Ei, nu! *Mei bosche kochhanne*… Cum o să fie aşa de cruzi?… Cînd se uită numai la ei, mititelul…

– Ia spune-mi, cum a fost cînd s-a dus întîia dată la şcoală? A plîns?

– Da, a plîns. Plînge atît de uşor!… Nu tare, în tăcere, pe înfundate… Îl ţinea

pe fratele tău de haină şi îl ruga mereu să-l lase acasă…

– Va să zică frate-meu l-a dus la şcoală! Da, e un moment greu, Ida, credemă. A, îmi aduc aminte, parcă ar fi fost ieri! Urlam… fără exagerare, urlam ca un cîine legat în lanţ; sufeream îngrozitor! Şi de ce? Fiindcă acasă îmi mergea grozav de bine, întocmai ca lui Hanno. Copiii din familiile bune plîngeau toţi, asta am văzut-o numaidecît, pe cînd celorlalţi nici că le păsa; se holbau la noi şi rînjeau… Dumnezeule, ce are, Ida…?

Nu-şi încheie gestul pe care-l făcea cu mîna, şi se întoarse speriată spre pătucul de unde venise strigătul ce le întrerupsese conversaţia, un strigăt de spaimă, care, în clipa următoare se repetă şi mai chinuit, şi mai îngrozitor, apoi se auzi din nou, repede, de trei, de patru, de cinci ori la rînd… „O! o! o!"… un ţipăt de groază, un protest puternic, indignat şi deznădăjduit împotriva unei arătări sau întîmplări monstruoase… În clipa următoare micul Johann fu în picioare şi în timp ce bolborosea cuvinte ininteligibile, ochii lui stranii, căprui-aurii, larg deschişi, priveau ţintă, fără a vedea ceva din realitatea ce-l înconjura, spre o lume cu totul străină…

– Nu-i nimic, spuse Ida. Un coşmar. Uneori e şi mai rău.

Puse deoparte, cît se poate de calmă, ciorapul la care lucra, se duse cu paşii ei lungi şi grei la Hanno şi în timp ce-i vorbea cu voce adîncă şi liniştitoare, îl înveli din nou.

– A, da, un coşmar, repetă doamna Permaneder. S-a trezit?

Dar Hanno nu se trezise deloc, deşi ochii-i rămăseseră larg deschişi şi privea ţintă în gol, iar buzele continuau să i se mişte.

– Cum? Bine, bine… Ei, hai lasă, lasă că ai vorbit destul… *Ce* spui? îl întrebă Ida, şi doamna Permaneder se apropie şi ea, căutînd să desluşească ceva din murmurul şi gîngăvitul lui neliniştit.

– Vreau… în grădina mea… bulbi… să stropesc… spuse Hanno, cu limba-mpiedicată.

– Îşi recită poeziile, explică Ida Jungmann, clătinînd din cap. Ei, destul, destul. Acum dormi, puişor!…

– Şi piticul cocoşat… s-a apucat de strănutat… spuse Hanno, oftînd.

Deodată expresia feţei i se schimbă, ochii i se închiseră pe jumătate, capul începu să i se mişte încoace şi încolo pe perniţă şi cu vocea înăbuşită, dureroasă, continuă:

Străluce luna plină,
Copilul mic suspină.
Un clopot miezul nopţii bate:
Bolnavilor, tu Doamne,
O, dă-le sănătate!…

Ultimele cuvinte se înecară însă într-un suspin adînc, de sub gene izvorau lacrimi ce şiroiau încet pe obraji… şi din cauza lor copilul se trezi, o îmbrăţişă pe Ida, se uită, cu ochii umezi, de jur împrejur, murmură ceva, împăcat, despre „mătuşa Tony", se cuibări mai bine în pat, apoi adormi liniştit.

– Ciudat, spuse doamna Permaneder, cînd Ida se aşeză din nou la masă. Ce

fel de poezii erau astea, Ida?

– Sînt din cartea lui de citire, răspunse domnişoara Jungmann, şi dedesubtul lor scrie *Cornul fermecat al băiatului.* Curioase poezii… A trebuit să le înveţe zilele astea şi a vorbit îndeosebi despre aceea cu piticul. O ştii?… E groaznică într-adevăr. Acest pitic cocoşat ajunge pretutindeni: sparge oalele, mănîncă magiunul, fură lemnele de foc, opreşte roata de tors, îşi bate joc de oameni şi după toate astea le mai şi cere să-l pomenească în rugăciunile lor. Da, ăsta l-a fermecat. Şi mititelul, zi şi noapte e cu gîndul la el. Ştii ce mi-a spus deunăzi? Mi-a spus de două-trei ori: „Nu-i aşa, Ida, că n-o face din răutate?… O face fiindcă-i trist şi pe urmă se întristează şi mai mult… Dacă ne rugăm pentru el, n-o să trebuiască să mai facă toate astea." Şi chiar astă-seară cînd mămica lui i-a spus noapte bună înainte de a pleca la concert, el a întrebat-o dacă trebuie să se roage şi pentru piticul cocoşat…

– Şi s-a rugat într-adevăr?

– Nu cu glas tare, ci pesemne în gînd… Dar despre cealaltă poezie care se cheamă *Ceasul doicii* n-a vorbit deloc; a plîns doar. Plînge aşa de uşor bietul băieţel şi cînd începe, multă vreme nu se mai poate opri.

– Dar ce-i aşa de trist în poezia aceea?

– Ştiu *eu?*… De cîte ori încearcă s-o recite, se împotmoleşte de la început la cuvintele care l-au făcut să suspine adineauri şi prin somn… Şi tot aşa îl plînge şi pe căruţaşul care e nevoit să se scoale din culcuşul său de paie la trei dimineaţa.

Doamna Permaneder rîse mişcată, apoi faţa i se umbri.

– Să-ţi spun ceva, Ida, nu e bine, după părerea mea, nu e bine deloc că totul îl impresionează aşa de tare. Căruţaşul se scoală la trei noaptea, dar Doamne sfinte, de aia e căruţaş! Copilul – e limpede de pe acum – înclină să privească totul cu ochi prea pătrunzători, să pună prea mult la inimă tot ce vede şi aude… Asta nu se poate să nu-l macine, crede-mă. Ar trebui odată vorbit serios cu doctorul Grabow… Tocmai aici e greutatea, continuă ea cu capul înclinat într-o parte, cu braţele încrucişate pe piept şi lovind mîhnită cu vîrful piciorului în podea. Grabow îmbătrîneşte… E o inimă de aur, nimic de zis, un om cît se poate de cinstit, de cumsecade… dar în ce priveşte însuşirile lui de medic, nu cred că e mare lucru de capul lui, Ida. Să mă ierte Dumnezeu dacă-l judec greşit. Aşa de pildă cu neliniştea lui Hanno, cu tresăririle lui noaptea, cu spaimele lui din somn… Grabow le ştie, dar singurul lucru pe care-l face e că ne spune ce sînt şi cum se numesc pe latineşte: *pavor nocturnus*… Păi, Doamne sfinte, asta e foarte instructiv, nu zic, dar… Nu, dragă, doctorul e un om drăguţ, un prieten bun, tot ce vrei, dar nu e sclipitor, asta nu! Un om de seamă se prezintă altfel şi arată chiar din tinereţe că e ceva de capul lui. Grabow a trăit epoca de la '48, era om tînăr pe vremea aceea. Dar crezi că s-a agitat vreodată pentru libertate, pentru dreptate, pentru răsturnarea privilegiilor şi a domniei bunului-plac? E un om învăţat, fără îndoială, dar sînt convinsă că legile federale de atunci, revoltătoarele legi privitoare la universităţi şi la presă, l-au lăsat cu totul rece. N-a făcut niciodată o trăsnaie, n-a dat niciodată cu barda-n

lună… Şi-a păstrat în orice împrejurare faţa lunguiaţă, blîndă, iar acum prescrie o fripturică de porumbel cu pesmeciori şi, cînd cazul e grav, o linguriţă de ceai de nalbă… Noapte bună, Ida… A, nu, cred că mai sînt şi altfel de doctori… Păcat că n-o mai pot vedea pe Gerda… Mulţumesc, e încă lumină pe coridor… Noapte bună!

Cînd doamna Permaneder deschise în trecere uşa sufrageriei, ca să-i strige fratelui său „noapte bună", văzu că întregul şir de odăi era luminat şi că Thomas se plimba cu mîinile la spate, de-a lungul lor.

IV

Rămas singur, senatorul îşi reluase locul la masă şi îşi pusese *pince-nez*-ul, cu intenţia de a continua lectura ziarului. Dar după abia două minute, ochii lui se ridicară de pe hîrtia tipărită şi, fără a-şi schimba poziţia, el se uită fix, îndelung, printre draperiile de la uşă, în întunericul din salon.

Cum i se schimba întreaga înfăţişare, devenind aproape de nerecunoscut, de-ndată ce rămînea singur! Muşchii gurii şi ai feţei, disciplinaţi de obicei, constrînşi să asculte, în slujba unei concentrări continui a voinţei, se destindeau, se moleşeau; expresia de necontenită atenţie, de circumspecţie, de amabilitate şi de energie, de multă vreme păstrată doar prin artificii, cădea ca o mască de pe această faţă ce nu mai reflecta decît o stare de oboseală chinuită; ochii tulburi şi istoviţi, aţintiţi asupra unui obiect, fără a fi în stare să-l cuprindă, se roşeau, începeau să lăcrimeze. Şi lipsit de curajul de a încerca să se amăgească măcar pe sine însuşi, dintre toate gîndurile ce i se învălmăşeau în minte, greoaie, încîlcite şi neliniştite, nu putea reţine decît unul singur şi acela deznădăjduit: la patruzeci şi doi de ani Thomas Buddenbrook era un om sfîrşit.

Încet, oftînd din adînc, el îşi trecu mîna peste frunte şi peste ochi, aprinse maşinal o nouă ţigară, deşi ştia că-i face rău, şi continuă să privească, prin pînza de fum, în întuneric… Ce contrast între moliciunea dureroasă a trăsăturilor şi capul acela îngrijit cu atîta eleganţă, marţial: mustăţile parfumate, lungi, cu vîrfurile ascuţite, bărbia şi obrajii raşi cu o chinuită meticulozitate, părul pieptănat cu anume grijă pentru a ascunde, pe cît era cu putinţă, începutul de chelie din creştet, şi adus de la tîmplele delicate, în două unghiuri lunguiețe, spre ceafă, unde forma o chică îngustă, fără să coboare, bogat şi ondulat, ca altădată, spre urechi, ci, dimpotrivă, tăiat foarte scurt, ca să nu se vadă că încărunţea în această regiune… El însuşi simţea acest contrast şi ştia bine că afară, în oraş, nimănui nu-i putea scăpa nepotrivirea dintre activitatea lui mobilă, vioaie, şi paloarea şi oboseala feţei.

Nu că ar fi fost o personalitate mai puţin importantă şi de care cei dinafară se puteau lipsi mai uşor ca altădată. Prietenii o repetau mereu şi nici pizmaşii nu puteau nega că primarul, doctorul Langhals, confirmase răspicat, cu glas răsunător, declaraţia predecesorului său, Oeverdieck, şi anume că senatorul Buddenbrook e mîna dreaptă a primarului. Dar că firma *Johann Buddenbrook* nu mai era ceea ce fusese pe vremuri, acesta părea un adevăr atît de evident,

încît chiar domnul Stuht din Glockengiesserstrasse putea să i-l povestească nevesti-sii cînd, la amiază, îşi sorbeau împreună ciorba cu slănină… Şi Thomas Buddenbrook ofta din greu cînd se gîndea la asta.

Totuşi, chiar el contribuise cel mai mult la naşterea acestei opinii. Era un om bogat şi nici una dintre pierderile suferite, nici chiar greaua lovitură din 1866, nu izbutise să pună în mod serios în discuţie existenţa firmei. Dar cu toate că el continua, cum era şi firesc, să trăiască potrivit rangului pe care îl ocupa şi la dineurile pe care le dădea avea grijă să se servească atîtea feluri cîte aşteptau invitaţii de la ei, totuşi, gîndul că norocul şi succesul îl părăsiseră – gînd care era mai degrabă un adevăr ce stăruia în sufletul lui şi mai puţin o realitate întemeiată pe fapte materiale – îi dădea o stare de descurajare care-l făcea atît de neîncrezător, încît, ca niciodată pînă atunci, începu să nu mai dea banii din mînă şi să facă economii aproape meschine în viaţa particulară. Blestemă de sute de ori costisitoarea construcţie a noii sale case, care – aşa simţea el – nu adusese decît nenorociri. Călătoriile din cursul verii fură suprimate şi mica grădină din oraş trebui să înlocuiască vilegiatura de la mare sau de la munte. La repetatele şi severele lui ordine, mesele pe care le lua soţia sa şi micul Hanno deveniră atît de simple încît, prin contrast cu sufrageria vastă, cu parchet, cu tavanul ei somptuos şi cu mobila superbă de stejar, păreau de-a dreptul caraghioase. Timp îndelungat nu încuviinţă desertul decît duminica… Eleganţa lui vestimentară rămăsese aceeaşi, dar Anton, valetul care-l slujea de atîta timp, povestea la bucătărie că senatorul nu-şi mai schimba cămaşa albă decît la două zile, deoarece spălatul distruge prea repede albiturile fine de olandă… Anton ştia chiar mai mult. Ştia că va fi concediat. Gerda se împotrivea. Trei servitori n-o să le prea ajungă la întreţinerea unei case atît de mari. Dar protestele se dovediră zadarnice. Cu gratificaţia de rigoare, Anton, care se urcase de atîtea ori pe capra trăsurii ce-l ducea pe Thomas Buddenbrook la Senat, fu concediat.

Ritmul lent pe care îl luă mersul afacerilor corespundea acestor măsuri. Nu mai exista nici urmă din spiritul nou şi întreprinzător prin care odinioară Thomas Buddenbrook însufleţise activitatea casei de comerţ, iar asociatul său, domnul Friedrich Wilhelm Marcus, care, participînd la întreprindere doar cu un capital neînsemnat, nu putea avea în nici un caz vreo influenţă decisivă, era, prin firea şi temperamentul său, lipsit de orice spirit de iniţiativă.

De altfel, cu vremea, pedanteria acestuia se accentuase, devenind o adevărată bizarerie. Îi trebuia un sfert de ceas pînă cînd, răsucindu-şi mustăţile, tuşind şi aruncînd în dreapta şi în stînga priviri îngrijorate, îşi reteza o ţigară de foi, aşezînd vîrful tăiat în fundul portmoneului. Seara, cînd lămpile cu gaz luminau ca ziua-n amiaza mare toate colţurile biroului, pe pupitrul lui tot mai ardea şi o lumînare de stearină; la asta nu renunţa nici mort. Din jumătate în jumătate de ceas se ridica, se ducea la robinetul de apă şi-şi uda capul. Într-o dimineaţă dădu cu ochii de un sac gol, trîntit din cine ştie ce neglijenţă sub biroul lui; i se păru că e o pisică şi, spre veselia întregului personal, încercă s-o gonească, ocărînd-o cumplit… Nu, domnul Friedrich Wilhelm Marcus nu era omul care,

în ciuda lîncezelii actuale a asociatului său, să dea avînt afacerilor, şi adesea, ca de pildă chiar acum, cînd privirea-i obosită se aţintea în întunericul din salonul de alături, senatorul se simţea cuprins de ruşine, de o nerăbdare deznădăjduită, rechemînd în memorie tîrguielile ridicole, tranzacţiile meschine la care se coborîse în timpul din urmă firma *Johann Buddenbrook*.

Dar nu era oare mai bine aşa? Şi nenorocul, se gîndea senatorul, îşi are soroacele lui. Nu este oare mai înţelept să stai molcom, la o parte, atîta timp cît domneşte el, să nu te clinteşti, să aştepţi şi să-ţi aduni în linişte forţele interioare? De ce a trebuit să vină această propunere chiar acum, să-l scoată înainte de vreme din resemnarea lui cuminte, să-l împresoare cu îndoieli şi griji? Sosise oare momentul? Era oare oferta aceasta un semn? Un semn care-l îndemna să se ridice, însufleţit, şi să dea o lovitură? Respinsese această propunere cu toată hotărîrea pe care era în stare să şi-o impună propriului său glas, dar se lămurise oare dilema în chip fără echivoc odată cu plecarea Antoniei? Nu prea părea aşa, căci iată, stă aici şi se frămîntă. „O propunere ne supără numai atunci cînd nu sîntem siguri că-i vom rezista." A dracului de şireată, mica Tony!…

Ce-i răspunsese el? O, i-a vorbit foarte bine, foarte energic, îşi aduce aminte. „Procedeu murdar… Să pescuieşti în apă tulbure… Exploatare brutală… Să-l tragi pe sfoară pe un om care nu se poate apăra… Cîştig de cămătar…" Minunat! Dar Thomas se întreba dacă era cazul să recurgă la astfel de vorbe mari. Consulul Hermann Hagenström n-ar fi căutat şi n-ar fi găsit astfel de vorbe. La urma urmelor, ce era el, Thomas Buddenbrook? Un om de afaceri, un om al faptei nesfiite, sau un gînditor plin de scrupule?

O da, aceasta era întrebarea; aceasta a fost dintotdeauna, de cînd ţine minte, aceasta a fost problema care l-a frămîntat! Viaţa e aspră şi viaţa comercială, brutală şi lipsită de sentimentalităţi, nu e de fapt decît un reflex al întregii vieţi. Oare Thomas Buddenbrook avea acelaşi simţ solid al realităţii practice şi aspre, întocmai părinţilor săi? Destul de des, şi încă de multă vreme avusese numeroase pricini să se îndoiască de acest lucru. Încă din tinereţe fusese de atîtea ori nevoit să-şi înăbuşe sensibilitatea, acomodîndu-se vieţii. Să te porţi aspru şi să înduri asprimea, dar nu cu asprime, ci ca şi cînd *ai resimţi* ceva de la sine înţeles: nu va învăţa oare niciodată cum se cuvine această lecţie?

Îşi aduse aminte de impresia pe care i-o făcuse catastrofa din '66 şi îşi evocă sentimentele nespus de dureroase care îl copleşiseră atunci. Pierduse o sumă mare… o, nu acesta fusese, totuşi, lucrul cel mai insuportabil! Dar atunci îi fusese dat să cunoască întîia oară, în toată întinderea ei, şi pe propria lui piele, brutalitatea şi cruzimea vieţii comerciale, în care orice simţăminte bune, blînde, calde, trebuie să se ascundă în faţa instinctului brutal, făţiş şi tiranic al conservării de sine, în care, chiar în inima prietenilor, a celor mai buni prieteni, o nenorocire nu trezeşte compătimire şi simpatie, ci „neîncredere", o neîncredere rece, care-ţi refuză orice ajutor. Nu ştiuse acest lucru pîn-atunci? Avusese dreptul să se mire? Ce ruşine îi fusese mai tîrziu, în ceasurile mai bune, în care se simţise mai tare, de nopţile acelea de insomnie cînd, scîrbit,

rănit de moarte, se răzvrătise împotriva durității hidoase și neobrăzate a vieții!

Ce revoltă stupidă! Cît caraghioslîc în fiecare din aceste răbufniri ale sensibilității! Cum s-au putut naște din capul locului în sufletul său? Căci, încă o dată: ce era el în fond? Un om practic, sau un visător delicat?

Ah, întrebarea aceasta și-o pusese de mii de ori și își răspunsese cînd într-un fel, cînd într-altul, după cum se găsea în clipe de energie și încredere sau de oboseală. Dar era prea pătrunzător și prea cinstit ca să nu-și mărturisească pînă la urmă adevărul – și anume că era în același timp și una și alta.

În fața lumii, se arătase totdeauna ca un om activ; dar, în măsura în care această reputație corespundea adevărului, nu era el oare de fapt activ „dintr-o hotărîre conștientă" – pentru a întrebuința deviza și maxima goetheană pe care îi plăcea s-o citeze? Succesele pe care le înregistrase mai demult nu erau oare numai rezultatul firesc al entuziasmului, al avîntului, datorat reflexiei? Și dacă acum era doborît, dacă puterile-i păreau sleite – chiar dacă, dea Domnul, nu pentru totdeauna – nu era totul o urmare necesară a acestei stări de neîndurat, a conflictului nefiresc ce-l măcina pe dinăuntru?… Oare tatăl său, bunicul, străbunicul ar fi cumpărat recolta de la Pöppenrade în picioare? N-avea importanță!… N-avea importanță!… Dar că fuseseră într-adevăr oameni mai practici, mai compleți, cu mai multă tărie, mai avîntați și mai puțin frămîntați decît el, acesta era un fapt neîndoios!…

O mare neliniște îl cuprinse, o nevoie de mișcare, de spațiu, de lumină. Își împinse scaunul înapoi, trecu dincolo, în salon și aprinse gazul din cîteva brațe al policandrului ce atîrna deasupra mesei din mijloc. Se opri, începu să-și răsucească încet, nervos, un vîrf al mustății lungi, plimbîndu-și privirile, fără să vadă ceva, prin încăperea somptuoasă. Împreună cu odaia de toate zilele, salonul ocupa întreaga fațadă a casei; era mobilat cu piese curbate, din lemn de culoare deschisă, iar pianul mare de concert pe care era așezată cutia cu vioara Gerdei, etajera încărcată cu note, pupitrul sculptat și basoreliefurile de deasupra ușilor, cu amorași cîntînd, dădeau încăperii aspectul unei adevărate săli de muzică. Balconul era plin de palmieri.

Senatorul Buddenbrook stătu nemișcat două-trei minute. Apoi își veni în fire, se întoarse în odaia de toate zilele, trecu în sufragerie și aprinse luminile și aici. Se opri în fața bufetului, bău un pahar de apă, pentru a-și liniști inima, sau pur și simplu pentru a face ceva – apoi, cu mîinile la spate, se îndreptă cu pași repezi spre interiorul casei. Odaia de fumat avea mobilă de culoare întunecată și pereții îmbrăcați în lemn. Senatorul deschise mașinal scrinul cu țigări, dar îl închise imediat, se duse la masa de joc și ridică, distrat, capacul unui mic sipet de stejar, în care se găseau cărți de joc, cîteva caietele și alte mărunțișuri asemănătoare. Trecu printre degete cîteva fise de os, făcîndu-le să zornăie, apoi trînti capacul la loc și plecă mai departe.

Alături de fumoar se afla o încăpere strîmtă cu o ferestruică vopsită în multe culori. Era goală, nu se aflau acolo decît cîteva „servante", ușoare, vîrîte una într-alta, iar deasupra lor, o lădiță cu lichior. De aici se intra în sala mare, care, cu enorma podea pardosită, cu cele patru ferestre ce dădeau spre grădină,

înalte, drapate cu perdele de un roşu-vişiniu, se întindea de asemenea pe toată lăţimea casei. Era mobilată cu cîteva canapele joase, grele, de aceeaşi culoare roşie ca şi draperiile şi cu un rînd de scaune cu spetează înaltă ce se înşiruiau austere de-a lungul pereţilor. Era şi un cămin acolo şi, îndărătul gratiilor, imitaţiile din cărbuni din benzi de hîrtii lucitoare, roşii-aurii, păreau că ard aievea. Pe placa de marmură din faţa oglinzii se înălţau două vase chinezeşti de proporţii uriaşe.

Acum tot şirul de odăi era luminat din loc în loc de flăcăruile de gaz aerian, ca la sfîrşitul unei petreceri, cînd pleacă şi ultimii invitaţi. Senatorul străbătu sala în toată lungimea ei, apoi se opri la fereastra ce se afla faţă-n faţă cu încăperea cea strîmtă şi privi afară, în grădină.

Luna plutea mică în înaltul cerului, printre norii scămoşi, şi, în tăcerea nopţii, apa havuzului susura sub crengile aplecate ale nucului. Thomas privi dincolo de havuz, spre pavilionul ce închidea perspectiva, spre mica terasă albă, strălucitoare cu cele două obeliscuri, spre potecile prunduite, simetrice, spre straturile de flori proaspăt săpate şi spre peluzele trase cu compasul… dar toată această simetrie graţioasă şi neclintită, departe de a-l linişti, îl irita şi îl rănea. Apucă clanţa ferestrei, îşi lăsă fruntea pe mînă şi începu să-şi depene din nou gîndurile chinuitoare.

Unde o să-l ducă toate acestea? Îşi aminti de observaţia ce-i scăpase adineauri, cînd stătea de vorbă cu sora sa, şi de care lui însuşi îi fusese ciudă, găsind-o, de-ndată ce o rostise, cît se poate de nepotrivită. Vorbise de contele Strelitz, de nobilimea rurală şi-şi exprimase limpede şi lămurit părerea că oricine trebuie să recunoască superioritatea socială a producătorului asupra intermediarului. Era o părere judicioasă? O, Doamne, ce infinit de puţină însemnătate avea dacă era judicioasă sau nu! Dar, de la bun început, era oare *el* chemat să formuleze o asemenea idee, să o cîntărească, să şi-o pună? Putea să şi-l închipuie pe tatăl ori pe bunicul său, sau pe oricare dintre concetăţenii lui preocupat de astfel de gînduri, exprimîndu-le chiar? Un bărbat care se dedică trup şi suflet, fără şovăială, profesiunii sale, nu cunoaşte şi nu preţuieşte decît această profesiune şi nu vrea să ştie de nimic altceva…

Deodată simţi că sîngele i se urcă fierbinte la cap şi o altă amintire, mai îndepărtată, îl făcu să roşească. Se vedea plimbîndu-se cu fratele său Christian prin grădina din Mengstrasse, cufundaţi în discuţie, într-una dintre acele explicaţii aprinse, profund regretabile… În felul lui lipsit de discreţie şi compromiţător, Christian făcuse, în auzul mai multor persoane, o declaraţie deşănţată, pentru care, furios, indignat, iritat la culme, el, Thomas, îi ceruse socoteală. „În fond, spusese Christian, în fond orice negustor e un şarlatan…” Ei bine, în esenţă, cuvintele acestea insipide şi netrebnice erau oare atît de îndepărtate de acelea pe care el însuşi îşi îngăduise să le rostească în faţa sorăsii? El protestase indignat aprins de furie… dar ce spusese mica şi vicleana Tony? „Cine se supără…”

– Nu! zise brusc, cu glas tare, senatorul.

Şi ridicîndu-şi capul cu violenţă, dădu drumul clanţei, făcu un pas hotărît

înapoi şi adăugă, tot atît de tare:

– S-a isprăvit!

Apoi tuşi uşor pentru a scăpa de neplăcuta senzaţie pe care i-o lăsase propria-i voce răsunînd în singurătate, se întoarse şi începu să se plimbe, cu paşi repezi, cu capul aplecat, cu mîinile la spate, de-a lungul şirului de odăi.

– S-a isprăvit! repetă. Trebuia să se termine o dată! Îmi pierd vremea cu nimicuri, mă scufund în mocirlă, mă prostesc mai tare decît Christian!…

O, era nespus de mulţumit că nu mai avea nici o incertitudine în ce-l privea! Nu mai depindea decît de el să-şi îndrepte situaţia! Cu forţa!… Să vedem… să vedem ce-i cu oferta domnului von Maiboom. Recolta… Recolta de la Pöppenrade, în picioare…

– Am s-o fac! şopti pătimaş, scuturîndu-şi chiar o mînă cu degetul arătător întins. Am s-o fac!

Nu era oare ceea ce într-adevăr se numeşte o lovitură? Un bun prilej de a dubla, vorbind pe şleau şi cu niţică exagerare, un capital de, să zicem, patruzeci de mii de mărci? Da, era o indicaţie, un semn ce-l îndemna să se ridice! Era vorba de un început, de o primă lovitură, şi primejdia acţiunii nu făcea decît să justifice şi mai mult faptul că lăsa la o parte orice scrupul moral. Dacă reuşeşte, se va reface încă o dată, va îndrăzni iarăşi, va şti să prindă din nou norocul şi puterea cu mlădioase resorturi sufleteşti…

Nu, din nenorocire pentru ei, domnii Strunck şi Hagenström vor pierde această ocazie! Nu de alta, dar există în oraş o firmă care, în cazul de faţă, în urma legăturilor personale, se bucură de întîietate!… Într-adevăr, amănuntele de ordin personal aveau o importanţă hotărîtoare. Nu era vorba doar de o afacere obişnuită, pe care o lichidezi rece, conform uzanţelor curente. Pornită prin intermediul Antoniei, ea avea mai degrabă caracterul unei chestiuni mai mult sau mai puţin particulare şi trebuia manevrată cu discreţie şi amabilitate. A, nu, orice s-ar spune, Hermann Hagenström nu era omul indicat pentru aşa ceva… Ca negustor, Thomas înţelegea să se folosească de conjunctură, şi mai tîrziu, la vînzare, va şti să se folosească, desigur, din nou de ea! Pe de altă parte, însă, el îi făcea moşierului strîmtorat un serviciu pe care, dată fiind prietenia Antoniei cu doamna von Maiboom, numai el era chemat să-l ducă la bun sfîrşit. Îi va scrie deci… îi va scrie chiar astă seară, şi nu pe hîrtie comercială, cu antetul firmei, ci pe hîrtie de scrisoare particulară, pe care e tipărit doar *Senatorul Buddenbrook*. Îi va scrie cu toată consideraţia, întrebîndu-l dacă o vizită într-una dintre zilele următoare, n-ar fi inoportună. Era, oricum, o problemă delicată. Un teren cam lunecos pe care trebuia să se mişte cu oarecare graţie… Cu atît mai potrivit pentru el.

Mergea cu paşi din ce în ce mai iuţi, dar respiraţia îi era tot mai adîncă. Se aşeză o clipă, sări iar în picioare şi-şi reluă plimbarea de-a lungul tuturor odăilor. Cîntări încă o dată totul, se gîndi la domnul Marcus, la Hermann Hagenström, la Christian şi la Tony. Vedea holdele pîrguite, aurii, de la Pöppenrade, legănîndu-se în vînt, îşi închipui avîntul general al firmei ce va urma acestei lovituri, respinse cu mînie toate îndoielile şi, scuturînd din mînă,

spuse încă o dată:

– Am s-o fac.

Doamna Permaneder deschise uşa sufrageriei şi îi strigă: „Noapte bună", iar Thomas îi răspunse fără să-şi dea seama. Gerda, de la care Christian îşi luase rămas bun în faţa porţii, intră şi, în ochii ei ciudaţi, foarte apropiaţi, lucea acea lumină enigmatică pe care, de obicei, o aprindea muzica. Senatorul se opri maşinal în faţa ei, o întrebă tot atît de maşinal de virtuozul spaniol şi de desfăşurarea concertului, apoi o asigură că vrea să se culce şi el, de îndată.

Dar nu se duse la culcare, ci îşi reluă plimbarea prin odăi. Se gîndea la sacii plini cu grîu, cu secară, cu orz, cu ovăz, care vor umple magaziile „Leul", „Balena", „Stejarul" şi „Teiul" la preţul – o, deloc necuviincios – ce avea de gînd să-l ofere; pe la miezul nopţii coborî încet în birou şi, la lumînarea domnului Marcus, îi scrise pe nerăsuflate domnului von Maiboom la Pöppenrade, o scrisoare pe care, recitind-o cu capul greu şi înfierbîntat, o găsi cea mai bună, cea mai cu tact dintre cîte întocmise în viaţa lui.

Asta se întîmpla în noaptea de 26 spre 27 mai. În ziua următoare, Tom îi declară Antoniei, pe un ton uşor şi glumeţ, că cercetînd problema pe toate feţele a ajuns la concluzia că nu-l poate refuza pe domnul von Maiboom, aruncîndu-l în braţele întîiului borfaş. La 30 ale lunii întreprinse o călătorie la Rostock iar de acolo, cu o trăsură, se duse la moşia domnului von Maiboom.

În zilele următoare se simţi într-o dispoziţie excelentă, mersul îi redeveni elastic şi sigur, înfăţişarea de o îndatoritoare amabilitate. O necăjea pe Klothilde, rîdea din toată inima de giumbuşlucurile lui Christian, glumea cu Tony, duminică se jucă o oră întreagă cu Hanno pe balconul de la etajul al doilea, ajutîndu-i să urce nişte saci minusculi într-o mică magazie de culoarea cărămizilor, în timp ce imita strigătele prelungi şi monotone ale muncitorilor… iar în şedinţa din 3 iunie a adunării cetăţeneşti rosti în legătură cu subiectul cel mai plicticos din lume – o problemă fiscală oarecare – o cuvîntare atît de inspirată şi de spirituală, încît i se dădu dreptate în toate chestiunile, iar consulul Hagenström, care se ridicase împotriva lui, se făcu pur şi simplu de rîs.

V

Fie din neatenţie, fie intenţionat, senatorul fu cît pe ce să treacă peste un fapt care, graţie doamnei Permaneder, cea mai credincioasă şi devotată păstrătoare a hîrtiilor familiale, ajunse la cunoştinţa tuturor: anume că documentele socoteau drept dată a întemeierii casei ziua de 7 iulie 1768 şi că se apropia a suta aniversare a acestei zile.

Se părea chiar că Thomas fusese neplăcut impresionat cînd, cu o voce emoţionată, Tony îi adusese aminte de această zi. Starea lui de înviorare nu se dovedise de durată. În foarte scurtă vreme el devenise din nou un om tăcut, poate chiar mai tăcut decît înainte. I se întîmpla să părăsească biroul în toiul lucrului pentru a se plimba prin grădină singur, cuprins de neliniște, oprindu-

se din cînd în cînd, ca ţintuit în loc, în timp ce, oftînd, îşi acoperea ochii cu mîna. Nu vorbea, nu se destăinuia nimănui… Şi cui i s-ar fi putut destăinui? Cînd Thomas îi pomenise în treacăt de afacerea de la Pöppenrade, domnul Marcus, pentru întîia dată în viaţa lui, îşi ieşise din fire – o, a fost un spectacol uluitor! – declinîndu-şi orice răspundere şi refuzînd orice participare. În faţa surorii sale, însă, senatorul se trădă într-o joi seara, pe stradă, în momentul cînd Tony îşi lua rămas bun de la el, făcînd o aluzie la recoltă. El îi strînse mîna nervos, adăugind în grabă, cu glas înăbuşit: „A, Tony, ce n-aş da să mă văd scăpat de ea!" Apoi făcu stînga-mprejur şi plecă brusc, lăsînd-o pe doamna Antonie nedumerită, încremenită… Era parcă o explozie de deznădejde în strîngerea lui nervoasă de mînă şi stăruia în această şoaptă atîta spaimă înăbuşită cine ştie de cînd… Dar cînd, cu cel dintîi prilej, Tony încercă să revină asupra acestei afaceri, el se învălui într-o tăcere şi mai închisă, ruşinat de slăbiciunea de care se lăsase tîrît o clipă, plin de amărăciune pentru că nu avea destulă tărie să-şi ia faţă de el însuşi răspunderea tranzacţiei întreprinse… Apoi spuse greoi, posomorît:

– Ah, draga mea, aş dori să putem ignora pur şi simplu toată povestea asta!

– S-o ignorăm, Tom? Cu neputinţă! De neînchipuit! Crezi că poţi trece sub tăcere un fapt ca acesta? Crezi că oraşul întreg ar putea uita însemnătatea acestei zile?

– Eu nu zic că ar putea, eu zic numai că aş prefera s-o putem sărbători în tăcere. E frumos, nici vorbă, să serbezi trecutul, cînd eşti plin de speranţă în privinţa prezentului şi a viitorului… E plăcut să-ţi aduci aminte de strămoşi cînd te ştii una cu ei şi cînd ai conştiinţa liniştită că în toate împrejurările ai acţionat în spiritul lor. Şi jubileul acesta… Dacă ar veni într-un moment mai potrivit… Pe scurt, nu-mi prea arde acum de serbări.

– Nu trebuie să vorbeşti aşa, Tom. De altfel nu aşa ai înţeles nici tu lucrurile şi ştii prea bine că ar fi o ruşine, da, o adevărată ruşine să laşi ca jubileul de o sută de ani al casei *Johann Buddenbrook* să treacă în tăcere. Eşti puţin nervos, asta-i tot, şi eu ştiu de ce… deşi, în fond n-ai nici un motiv… Dar cînd va sosi ziua, vei fi tot aşa de mişcat şi de bucuros ca noi toţi…

Tony avea dreptate, ziua nu putea fi trecută cu vederea. Nu peste mult în *Anzeigen* apăru o notiţă preliminară care anunţa pentru ziua jubileului o recapitulare mai amănunţită a istoriei vechii şi renumitei case comerciale – şi poate că nici n-ar prea fi fost nevoie de aşa ceva pentru a atrage atenţia onorabilei bresle a negustorilor. Cît privea familia, Justus Kröger fu întîiul care, joia următoare, aduse vorba despre apropiata aniversare şi doamna Permaneder avu grijă ca, îndată după desert, respectabila mapă de piele cu documentele familiei să fie aşezată cu solemnitatea cuvenită, pe masă şi ca, drept preludiu al serbării, rudele să se ocupe cît mai amănunţit cu datele cunoscute din viaţa răposatului Johann Buddenbrook, stră-străbunicul lui Hanno, fondatorul firmei. Cînd a avut friguri cu spuzeală şi cînd vărsat, cînd a căzut din al treilea pod pe lojniţă şi cînd a avut fierbinţeală atît de mare că vorbea aiurea; toate acestea Tony le citea cu o seriozitate religioasă. Dar nu se

mulțumi cu atît; se întoarse pînă-n secolul al XVI-lea, pînă la cel mai vechi Buddenbrook cunoscut, care fusese consilier în Graben și pînă la croitorul din Rostock căruia „îi mergea de minune" – aceste cuvinte erau subliniate – și care avusese o puzderie de copii vii și morți…

– Ce om minunat! exclamă Tony, apoi se apucă să citească scrisori vechi, îngălbenite și poeme ocazionale…

Domnul Wenzel fu, firește, întîiul care în ziua de 7 iulie îșI prezentă felicitările.

– Da, domnule senator, o sută de ani… spunea, în timp ce briciul și cureaua îi jucau sprinten în mîinile roșii… și pot să zic că jumătate, sau aproape jumătate din acest răstimp am fost bărbierul onoratei dumneavoastră familii. La cîte nu ți-e dat să iei parte cînd dimineața de dimineață ești întîiul om cu care șeful stă de vorbă… Domnul consul, răposatul, tot dimineața era mai vorbăreț și atunci se întîmpla să mă întrebe: „Ei, Wenzel, făcea, ce părere ai despre secară? S-o vînd, sau crezi că se mai urcă?…"

– Păi da, Wenzel, nici eu nu-mi pot închipui toată istoria asta fără dumneata. Meseria dumitale are, după cum ți-am mai spus de atîtea ori, ceva foarte atrăgător. Dimineața, cînd ți-ai terminat raita, dumneata ești mai documentat decît noi, căci pînă atunci aproape toți șefii caselor mari au trecut pe sub briciul dumitale și știi în ce apă se scaldă fiecare, așa că fiecare în parte are de ce te invidia, fiindcă experiența dumitale e foarte interesantă, Wenzel.

– E oarecare adevăr în asta, domnule senator, dar în ce privește dispoziția dumneavoastră personală, dacă îmi dați voie să vă spun… astăzi sînteți din nou nițel cam palid…

– Așa? Da, am dureri de cap și în măsura în care omul poate prevedea ceva, ele nu-mi vor trece cu una cu două, deoarece azi cred că voi fi solicitat din toate părțile.

– Și eu cred la fel, domnule senator. Simpatia e mare, e chiar foarte mare. Uitați-vă pe urmă nițel afară, domnule senator. O mulțime de steaguri. Și jos, față-n față cu Fischergrube, *Wullenwewer* și *Friedericke Oeverdieck* au arborat toate steagurile…

– Păi atunci dă-i zor, Wenzel, dă-i zor că n-am timp de pierdut.

În ziua aceea, senatorul nu-și puse mai întîi haina de birou, ci îmbrăcă de la început niște pantaloni de culoare deschisă și o redingotă neagră, de sub care se vedea jiletca albă de pichet. Era de așteptat că va avea vizite înainte de amiază. Senatorul aruncă o ultimă privire în oglinda de pe masa de toaletă, își trecu încă o dată fierul de frezat prin vîrfurile lungi ale mustăților, apoi, cu un oftat scurt, se îndreptă spre ieșire. Dansul începea. O, de ar trece cît mai repede ziua aceasta! O să aibă măcar o clipă de singurătate, o să-și poată destinde mușchii feței o singură clipă? Să primești toată ziua, să întîmpini cu tact și demnitate felicitările a vreo sută de oameni, găsind pentru fiecare cu dibăcie și cu un simț sigur al nuanțelor, cuvîntul potrivit, respectuos, serios, prietenos, ironic, glumeț, îngăduitor, cordial… după împrejurări… și să asiști de după-

amiază pînă noaptea tîrziu la un dineu între bărbaţi în pivniţele Primăriei…

Nu era adevărat că avea dureri de cap. Era numai obosit şi de-ndată ce destinderea nervilor pe care o simţea dimineaţa se risipi, el fu din nou copleşit de această mîhnire nelămurită… De ce minţise? Nu avea, oarecum, conştiinţa în permanenţă încărcată din pricina acestei proaste stări? De ce? De ce?… Dar nu mai era timp să se gîndească la toate acestea.

Cînd intră în sufragerie, Gerda îi ieşi înainte plină de vioiciune. Şi ea era îmbrăcată de primire. Purta o fustă dreaptă de stofă scoţiană, o bluză albă şi un bolero de mătase subţire ce se asorta cu roşul închis al părului ei greu. Îşi arătă zîmbitoare dinţii laţi, simetrici care erau şi mai albi decît frumoasa ei faţă; şi chiar ochii ei căprui, apropiaţi şi enigmatici, cu umbre viorii, zîmbeau astăzi.

– De ceasuri întregi sînt în picioare, aşa că îţi închipui cît de entuziaste sînt felicitările mele.

– Ce vorbeşti? Te impresionează cei o sută de ani?

– Cît se poate de profund… dar se prea poate să nu am această impresie decît din pricina atmosferei de sărbătoare… Ce zi! Ia te uită de pildă aici, spuse, arătînd spre masa pe care se afla micul dejun, împodobită cu flori de grădină, e opera domnişoarei Jungmann… De altfel te înşeli dacă crezi că în momentul acesta ai putea să-ţi iei ceaiul. În salon te aşteaptă membrii mai importanţi ai familiei, pentru a-ţi oferi un dar la care, în oarecare măsură, am contribuit şi eu… Ascultă, Thomas, acesta nu e, firește decît începutul şirului de vizite ce se vor desfăşura. Un timp am să rezist, dar către amiază o să mă retrag, ţi-o spun de pe acum. Cu toate că barometrul a coborît niţel, cerul e încă de un albastru neruşinat. Nimic de zis, se potriveşte de minune cu steagurile – căci tot oraşul e împodobit – dar are să fie o căldură îngrozitoare. Acum să trecem dincolo; micul dejun o să mai aştepte. Trebuia să te scoli mai devreme. Din pricina asta prima emoţie a zilei ai s-o înghiţi pe inima goală…

Doamna consul, Christian, Klothilde, Ida Jungmann, doamna Permaneder şi Hanno se aflau în salon. Tony şi Hanno ţineau drept în sus, nu fără efort, darul familiei, un panou mare, comemorativ… Doamna consul îl îmbrăţişă, adînc mişcată, pe fiul ei cel mai mare.

– Dragul meu copil, e o zi frumoasă… O zi frumoasă, repetă. Nu trebuie să încetăm niciodată de a-l lăuda în inimile noastre pe Domnul pentru toate darurile… darurile…

Plîngea.

O undă de slăbiciune îl cuprinse pe senator în timpul acestei îmbrăţişări. Era ca şi cum în adîncul fiinţei lui ceva s-ar fi desfăcut, l-ar fi părăsit. Buzele-i tremurau. Simţea un fel de lîncedă nevoie de a rămîne în braţele mamei sale, la pieptul ei, învăluit în parfumul delicat ce se ridica din mătasea moale a rochiei, cu ochii închişi, să nu mai vadă nimic, să nu mai trebuiască să vorbească nimic… O sărută, apoi se îndreptă din şale pentru a-i întinde mîna fratelui său, care i-o strînse cu acea expresie pe jumătate distrată, pe jumătate încurcată, pe care o avea la ocazii solemne. Klothilde îi spuse cîteva cuvinte tărăgănate şi prietenoase. Cît despre domnişoara Jungmann, aceasta se mulţumi să se

încline adînc, în timp ce mîna ei se juca cu lanțul de argint ce cobora pe sînu-i neted.

– Vino-ncoace, Tom, spuse, cu glas tremurat doamna Permaneder. Nu-l mai putem ține, Hanno și cu mine.

Susținea aproape singură panoul, deoarece brațele lui Hanno nu prea aveau putere, și cu fața ei însuflețită, dar încordată peste măsură, Tony părea întruparea unei martire în extaz. Ochii-i erau umezi, obrajii aprinși, iar vîrful limbii și-l juca pe buza de sus cu o expresie pe jumătate disperată, pe jumătate strengărească…

– Da, iată vin! spuse senatorul. Dar asta ce-i? Lăsați-l jos, o să-l proptim de ceva.

Așează panoul la perete, lîngă pian și, înconjurat de ai săi, se opri în fața lui.

Rama grea de nuc sculptat cuprindea un carton așezat sub sticlă, reprezentînd portretele celor patru proprietari ai firmei *Johan Buddenbrook*. Sub fiecare, cu litere de aur, numele și anul. Era acolo, copiat după un tablou vechi în ulei, portretul lui Johann Buddenbrook, fondatorul, un domn bătrîn, înalt și grav, cu buzele strînse, care privea sever și hotărît pe deasupra jaboului. Urma fața rotundă și jovială a lui Johann Buddenbrook prietenul lui Jean Jacques Hoffstede. Lîngă el, cu bărbia vîrîtă în gulerul tare și înalt, cu gura mare și încrețită, cu nasul proeminent și foarte coroiat, consulul Johann Buddenbrook își ațintea ochii plini de profunzime, parcă în extaz divin asupra privitorului; și în sfîrșit, era acolo însuși Thomas Buddenbrook, la o vîrstă ceva mai tînără… Printre portrete șerpuia o ghirlandă stilizată de spice de aur, sub care, cu cifre tot de aur și alăturate semnificativ, străluceau datele: 1768–1868. Iar deasupra întregului tablou, scrisă cu caractere înalte, gotice, cu caligrafia aceluia care o transmisese urmașilor săi, se putea citi maxima: „Fiule, ziua să-ți vezi cu drag de negoț, dar să-l faci într-așa fel încît să nu-ți tulbure somnul, noaptea".

Cu mîinile la spate, senatorul contemplă îndelung tabloul:

– Da, da, spuse deodată, cu un accent puțin ironic, o noapte de odihnă netulburată e un lucru bun…

Apoi, întorcîndu-se către toți cei de față, rosti grav, deși cam grăbit: Vă mulțumesc din inimă, dragii mei!

– E un dar frumos și plin de semnificații!… Ce credeți, unde să-l atîrnăm? În cabinetul meu?

– Da, Tom, în cabinetul tău, deasupra mesei de scris, răspunse doamna Permaneder, îmbrățișîndu-și fratele; apoi trăgîndu-l spre balcon, îi arătă strada.

Sub cerul de vară de un albastru adînc, steagurile în două culori fluturau pe toate casele din Fischergrube și din Breite Strasse, pînă în port, unde în cinstea armatorului lor, vasele *Wullenwewer* și *Friederike Oeverdieck* erau împodobite cu flamuri de sus pînă jos.

– Așa e tot orașul! spuse doamna Permaneder și glasul îi tremura. Am dat o raită pe străzi, Tom. Și familia Hagenström și-a împodobit casa cu steaguri. Hah, n-aveau încotro… Să fi poftit!… Le spărgeam ferestrele!

Tom zîmbi, iar ea îl trase înapoi în odaie, în fața mesei.

– Şi aici sînt telegramele, Tom… primele numai, cele personale, firește, de la membrii familiei care sînt departe. Telegramele prietenilor de afaceri sosesc la birou…

Deschiseră cîteva depeşe: de la rudele din Hamburg, de la cei din Frankfurt, de la domnul Arnoldsen şi familia sa din Amsterdam, de la Jürgen Kröger din Wismar… Deodată, doamna Permaneder roşi pînă în albul ochilor.

– În felul lui e un om bun, spuse, întinzîndu-i fratelui său o telegramă pe care o deschisese ea.

Telegrama era semnată: *Permaneder.*

– Dar vremea trece, spuse senatorul, deschizînd capacul ceasului său de buzunar… Aş vrea să iau un ceai. Vreți să-mi țineți de urît? În curînd casa va fi un adevărat furnicar…

La un semn al Idei Jungmann, nevastă-sa îl reținu.

– Un moment, Thomas… ştii, Hanno trebuie să plece îndată la meditație… Ar vrea să-ți recite nişte versuri… Vino încoace, Hanno… Şi acum ca şi cum nimeni n-ar fi de față, fără emoție!

Chiar în timpul vacanței – căci în iulie şcoala era în vacanță de vară – micul Johann trebuia să ia lecții particulare de aritmetică, pentru a putea ține pas cu clasa lui şi la această materie. Undeva în suburbia Sfînta Gertrude, într-o odaie încinsă de căldură, unde nu mirosea tocmai bine, un om cu barba roşie şi unghiile murdare îl aştepta pentru a repeta cu el afurisita de tablă a înmulțirii. Mai întîi, însă, trebuia să-i spună lui papà o poezie pe care, ajutat de Ida, o învățase cu atîta grijă în balconul de la etajul al doilea…

În haina lui de marinar danez, cu guler lat, de pînză, cu plastron alb şi cu o cravată mare de matelot țîşnind de sub guler, Hanno stătea rezemat de pian, cu picioruşele lui subțiri încrucişate, cu capul şi trupul înclinate puțin într-o parte, într-o atitudine plină de sfioasă şi inconştientă grație. Fusese tuns în urmă cu două sau trei săptămîni, fiindcă la şcoală nu numai colegii, ci şi învățătorii făceau haz de părul lui prea lung. Dar din creştetul capului buclele îi porneau totuşi dese şi mătăsoase, coborînd pe tîmple şi spre fruntea delicată. Îşi ținea pleoapele aproape închise, aşa încît genele-i lungi şi castanii cădeau pe umbra albăstruie ce-i încercuia ochii, iar buzele strînse păreau uşor schimonosite.

Ştia bine ce avea să se întîmple; o să-i vină să plîngă şi n-o să poată termina poezia aceasta care îți strîngea inima, ca duminica, la biserica Sfintei Marii, cînd domnul Pfühl, organistul, cîntă la orgă într-un anumit fel pătrunzător şi solemn… Va plînge ca totdeauna cînd i se cerea să se producă, sau cînd cineva îl examina, punîndu-i la încercare însuşirile şi prezența de spirit, cum îi plăcea lui papà s-o facă. Dacă măcar mama n-ar fi vorbit despre emoție! Cuvîntul acesta trebuia să fie o încurajare, firește, dar ea a dat greş şi Hanno simțea acest lucru. Toți stăteau şi se uitau la el. Şi toți se temeau şi aşteptau să-l vadă plîngînd… Era oare cu putință să nu plîngă? Îşi ridică genele căutînd ochii Idei care sucea întruna lanțul de la ceas şi cu obişnuita ei bunăvoință amestecată cu asprime, îl încuraja, dînd din cap. Îl cuprinse o dorință nețărmurită de a se ghemui la pieptul ei, de a se lăsa dus de acolo, de a nu mai auzi nimic decît glasul ei adînc, molcomitor: „Liniştește-te, Hanno, puiule, nu trebuie să reciți

nimic!”

– Ei bine, fiul meu, s-auzim! spuse scurt, senatorul.

Se aşezase într-un fotoliu lîngă masă şi aştepta. Nu zîmbea deloc, cum nu zîmbea niciodată cu asemenea prilejuri. Grav, ridicîndu-şi o sprînceană, el măsura cu o privire scrutătoare, ba chiar rece, făptura micului Johann.

Hanno se îndreptă din şale. Îşi trecu mîna peste lemnul lustruit al pianului, îşi roti privirea sfioasă peste cei de faţă şi, încurajat puţin de blîndeţea ce radia din ochii bunicuţei şi ai mătuşii Tony, începu cu glasul stins, uşor răguşit: *Cîntecul de duminică al păstorului…* de Uhland.

– A, nu, drăguţule, nu aşa! strigă senatorul. Nu se stă lipit de pian, cu mîinile încrucişate pe burtă… Atitudine nestingherită! Vorbă nestingherită! Asta-i prima condiţie. Treci colea între draperiile de la uşă! Şi acum capul sus… iar braţele lasă-le să atîrne libere!…

Hanno se postă în pragul uşii ce se deschidea spre odaia de toate zilele şi îşi lăsă braţele în jos. Ascultător, el îşi înălţă capul, dar genele şi le coborî atît de adînc încît ochii nu i se mai vedeau deloc. De pe acum, pesemne, ei înotau în lacrimi.

– „Aceasta-i ziua Domnului”, rosti el încet de tot.

Cu atît mai tare răsună glasul tatălui său care-l întrerupse:

– O recitare începe printr-o înclinare în faţa auditorilor, fiul meu! Şi trebuie să vorbeşti mai tare! Încă o dată, te rog! *Duminica păstorului…*

Era o cruzime din partea lui şi senatorul ştia foarte bine că prin această cruzime el îi răpeşte copilului ultimul pic de ţinută şi de putere de rezistenţă. Dar tocmai asta era: băiatul să nu se lase despuiat, să nu se zăpăcească! Să aibă tărie şi bărbăţie…

– *Duminica păstorului!…* repetă neînduplecat şi încurajator.

Dar cu Hanno se isprăvise. Capul îi căzuse pe piept, iar mînuţa dreaptă, care îi ieşea palidă, cu artere albăstrui, din mîneca albastră de marinar, foarte strîmtă jos şi împodobită cu o ancoră brodată, frămînta convulsiv brocartul draperiei.

– „Sînt singur în întinsa cîmpie…” atît mai putu rosti şi cu asta termină definitiv.

Atmosfera poeziei îl doborî. O copleşitoare compătimire faţă de sine însuşi îi tăie cu desăvîrşire vocea şi lacrimile-i izvorîră nestăvilite de sub gene. Îl apucă deodată nostalgia unor nopţi în care, puţin bolnav, zăcea în pat cu dureri de gît şi cu o uşoară febră… şi Ida venea să-i dea de băut şi să-i pună – cu cît drag! – o nouă compresă pe frunte… Se aplecă într-o parte, îşi lăsă capul pe mîna cu care se ţinea de draperie şi se porni pe un plîns cu suspine…

– Ei bine, asta nu e nici o plăcere, spuse senatorul aspru şi mînios, ridicîndu-se din fotoliu. De ce plîngi? De plîns e doar faptul că nici într-o zi ca asta nu eşti în stare să-ţi aduni forţele ca să-mi faci o bucurie. Ce eşti tu? O fetiţă? Ce o să se aleagă de capul tău dacă ai să continui tot aşa? Ai de gînd să izbucneşti în lacrimi ori de cîte ori va trebui să le vorbeşti oamenilor?

„Niciodată, își zicea în disperarea lui Hanno, n-am să le vorbesc oamenilor."

– Gîndește-te bine pînă după-masă la ce ți-am spus, încheie senatorul; și în timp ce Ida Jungmann, în genunchi lîngă odorul ei, îi zvînta lacrimile, cînd dojenindu-l, cînd mîngîindu-l cu gingășie, el trecu în sufragerie.

Își luă în grabă micul dejun. În timpul acesta maică-sa, Tony, Klothilde și Christian plecară. Împreună cu Krögerii, cu familia Weinschenk și cu cucoanele Buddenbrook, ei aveau să prînzească aici, la Gerda, cu toții, în timp ce senatorul, vrînd-nevrînd, trebuia să asiste la banchetul din pivnițele Primăriei; nu avea însă de gînd să zăbovească prea mult și spera ca seara să-și poată regăsi familia în casa lui.

Așezat la masa împodobită cu ghirlande de flori, el sorbi ceaiul fierbinte din farfurioară, mîncă la repezeală un ou și pe scări trase cîteva fumuri din țigară. Grobleben, cu șalul de lînă la gît chiar în acest anotimp călduros, cu o cizmă trasă pe brațul stîng, cu peria de ghete în mîna dreaptă și cu un strop lunguieț în vîrful nasului, intră în vestibulul cel mare, venind prin coridorul dinspre grădină și înaintă în întîmpinarea patronului său pînă în dreptul scării principale, unde stătea țeapăn ursul cafeniu, ținînd în labe tava pentru cărțile de vizită.

– Hei, domnule senator, o sută de ani… și cîn' stai și te gîndești că unii-s putrezi de bogați și alții n-au după ce bea apă…

– Bine, Grobleben, foarte bine!

Și senatorul strecură o monedă în mîna înarmată cu peria de ghete, apoi străbătu vestibulul și biroul de primire din imediata apropiere. În biroul principal el fu întîmpinat de casier, un bărbat deșirat, cu ochi credincioși, care în fraze îngrijite îi transmise urările întregului personal. Senatorul îi mulțumi lapidar și se așeză la locul lui lîngă fereastră. Dar abia apucă să arunce o privire asupra ziarelor rînduite pe masă și să deschidă corespondența, că cineva și bătu la ușa ce dădea spre coridorul din față și un grup de vizitatori veniți să-l felicite își făcu apariția.

Era o delegație a muncitorilor de la antrepozite, șase oameni, care intrară cu mers greoi, cu picioarele rășchirate, cu colțurile gurii lăsate în jos, răsucindu-și șepcile în mîini cu o expresie de nespusă sinceritate. Purtătorul lor de cuvînt scuipă pe parchet zeama brună de mahorcă, își smuci nădragii și vorbi cu glasul sugrumat de emoție de cei „o sută de ani bătuți pe muchie" și de „alte multe sute ce o să vină de aci-înainte…" Senatorul îi lăsă să întrevadă o considerabilă urcare de salariu pentru săptămîna în curs, apoi își luă ziua bună de la ei.

Veniră apoi funcționarii de la fisc, pentru a-l felicita, în numele administrației, pe șeful lor. La ieșire, în ușă, ei se întîlniră, cu un grup de marinari care, conduși de doi timonieri, fuseseră delegați de echipajele celor două vase, *Wullenwewer* și *Friederike Oeverdieck,* ancorate pentru moment în port. Și veni o delegație a hamalilor, cu bluze negre, cu pantaloni prinși sub genunchi și cu joben pe cap. Din cînd în cînd se anunța cîte un cetățean răzleț. Astfel apăru croitorul Stuht din Glockengiesserstrasse, îmbrăcat într-o

redingotă neagră peste cămaşa de lînă. Cutare sau cutare vecin, printre ei şi Iwersen, proprietarul florăriei, veni de asemenea să-l felicite. Un factor poştal bătrîn, cu barba albă, cu cercei în urechi, cu ochi urduroşi, un tip original cu care, cînd era bine dispus, senatorul avea obiceiul să intre în vorbă pe stradă şi pe care nu-l scotea din „domnule diriginte de poştă", strigă chiar din uşă:

– Nu pentru *asta,* dom'le senator, nu pentru *asta* am venit… Ştiu eu bine, toată lumea spune că aici e ceva de căpătat, dar eu n-am venit pentru *asta!*

Totuşi omul primi bucuros moneda ce i se dădu… Defilarea nu se isprăvea. La ora zece şi jumătate, jupîneasa anunţă că în salon doamna senator primeşte primii vizitatori.

Thomas Buddenbrook părăsi biroul şi urcă în grabă scara principală. Sus, lîngă uşa salonului, zăbovi o jumătate de minut în faţa oglinzii, îşi îndreptă cravata şi aspiră o clipă mireasma de apă de colonie din batistă. Era palid, deşi tot trupul îi era asudat; mîinile şi picioarele însă-i rămaseră reci. Vizitele din birou îl sleiseră aproape… Oftă adînc şi intră pentru a saluta, în încăperea scăldată în soare, pe consulul Huneus, angrosist de lemne, om cu o avere de cinci milioane, pe soţia lui, pe fata lor şi pe soţul acesteia, domnul senator doctor Giesecke. Domnii şi doamnele veniseră cu toţii de la Travemünde unde îşi petreceau luna iulie împreună cu cele mai multe dintre familiile de seamă şi nu-şi întrerupseseră cura de băi decît pentru a cinsti cu prezenţa lor jubileul casei Buddenbrook.

Nu trecură nici trei minute de cînd şedeau împreună în fotoliile curbate, de culoare deschisă, cînd în prag apăru consulul Oeverdieck, fiul răposatului primar, cu nevastă-sa, născută Kistenmaker. Şi cînd consulul Huneus îşi luă rămas bun, el se pomeni faţă-n faţă cu fratele lui care avea un milion mai puţin, dar în schimb era senator.

Acum începu cu adevărat hora. Uşa mare, albă, împodobită cu amoraşi cîntînd, sculptaţi în relief, nu se închidea decît pentru o clipă, două şi lăsa să se vadă, fără întrerupere, vestibulul inundat de lumina ce cădea din tavan ca şi scara principală pe care musafirii urcau şi coborau neîncetat. Cum, însă, salonul era încăpător şi grupurile ce se închegau stăteau locului, prinse în discuţie, numărul celor ce soseau era mult mai mare decît al celor ce plecau. În curînd, oaspeţii nu se mai mărginiră doar la salon, ci scutind-o pe fata din casă de a tot închide şi deschide uşa, care fu dată la perete, se adunară pîlcuri-pîlcuri şi pe coridorul cu parchet pe jos. Zumzet de voci feminine, răspunzînd glasurilor duduitoare de bărbaţi, strîngeri de mîini, reverenţe, glume şi rîsete zgomotoase, mulţumite, ridicîndu-se printre coloanele ce susţin scările pînă la tavanul înalt, de sticlă, pînă la „luminatorul" ce le răsfrînge în ecouri. Senatorul Buddenbrook primeşte, cînd în capul scărilor, cînd înăuntru, pe pragul balconului, felicitările murmurate grav şi formal, sau rostite cu dezinvoltură şi cordialitate. Primarul, doctorul Langhals, un om distins, scund, cu bărbia rasă ce-i dispare sub legătura albă de la gît, cu cotlete scurte şi cărunte şi cu o privire obosită de diplomat, e primit cu respect unanim. Consulul Kistenmaker, negustorul de vinuri, împreună cu soţia sa, născută Möllendorpf, ca şi fratele şi asociatul său Stephan, discipolul şi prietenul cel mai credincios al

senatorului Buddenbrook, cu soția sa, o fată de moșier cu o înfățișare extrem de sănătoasă, a sosit și el. Văduva răposatului senator Möllendorpf tronează în salon, drept în mijlocul canapelei; în timp ce copiii ei, domnul consul August Möllendorpf cu soția sa Julchen, născută Hagenström, intră tocmai în clipa aceasta, felicită și trec, salutînd în dreapta și în stînga, prin mulțime. Consulul Hermann Hagenström a găsit în rampa scărilor un sprijin pentru trupul său greoi și în timp ce nasul său turtit, culcat pe buza de sus, răsuflă cu oarecare greutate în barba roșcată, el stă de vorbă cu domnul senator doctor Cremer, șeful poliției, a cărui față, zîmbind cu o anumită șiretenie blîndă, e încadrată de niște favoriți castanii, presărați cu numeroase fire cărunte. Procurorul general Moritz Hagenström, a cărui frumoasă soție, născută Puttfarken, din Hamburg, e de asemenea de față, își arată zîmbind dinții stricați, colțuroși.

Bătrînul doctor Grabow poate fi văzut ținînd o clipă în mîinile sale dreapta senatorului Buddenbrook, dar arhitectul Voigt îi ia numaidecît locul. Pastorul Pringsheim, în veșminte laice, subliniindu-și demnitatea preoțească doar prin lungimea redingotei, urcă scările cu brațele deschise și cu fața pe de-a-ntregul transfigurată. Și Friederich Wilhelm Marcus e de față. Domnii care reprezintă o corporație, adunarea cetățenească, Senatul, Camera de Comerț, s-au prezentat în frac. E ora unsprezece și jumătate. S-a făcut o căldură înăbușitoare. De un sfert de ceas stăpîna casei s-a retras.

Deodată, de jos, de la intrarea principală, se aude un tropăit, un tîrșîit de pași ca și cum mai mulți inși ar fi intrat buluc în vestibul și în același timp răsună un glas gălăgios, umplînd toată casa… Lumea se repede la rampa scării, se înșiră de-a lungul coridorului, în fața ușilor ce dau spre salon, spre sufragerie, spre odaia de fumat, toți privesc în jos. Acolo în vestibul, o ceată de cincisprezece-douăzeci de inși, cu instrumente muzicale, se înșiră sub comanda unui domn cu perucă șatenă, cu barbă sură de marinar, și care vociferează arătîndu-și întreaga garnitură de dinți falși, lați și galbeni… Ce mai e și asta? Consulul Peter Döhlmann își face intrarea cu orchestra Teatrului Municipal! Iată-l urcînd scările în triumf, fluturînd în mînă un teanc de programe!

Și în această acustică imposibilă, disproporționată, în care sunetele se contopesc, acordurile se înghit reciproc și fără sens, în care totul e dominat de huruitul și grohăitul excesiv al trombonului pe care-l căznește un grăsun cu o mutră disperată, începe concertul în cinstea casei Buddenbrook, cu ocazia jubileului ei. Prima bucată e coralul *Cu toții Domnului să-i mulțumiți,* după care urmează imediat o parafrază a *Frumoasei Elena* de Offenbach, urmată la rîndul ei de un potpuriu de cîntece populare… E un program destul de cuprinzător.

Drăguță idee a avut Döhlmann! Lumea îl felicită și nimeni nu se mai gîndește să plece înainte de sfîrșitul concertului. Oamenii stau în picioare sau șed în salon și pe coridoare, ascultă și se întind la taifas.

Thomas se afla împreună cu Stephan Kistenmaker, cu doctorul Giesecke, senatorul, și cu arhitectul Voigt, mai la o parte, dincolo de scara principală, lîngă ușa exterioară a odăii de fumat, nu departe de scările ce duceau la etajul

al doilea. Stătea rezemat de perete, arunca din cînd în cînd cîte o vorbă în conversaţie şi privea tăcut, peste balustradă, în gol. Căldura se înteţise, se făcuse şi mai apăsătoare; nu mai părea exclus să plouă, căci judecînd după umbrele ce treceau pe deasupra luminatorului, cerul prinsese a se înnora. Da, umbrele erau atît de dese şi se fugăreau atît de repede, încît lumina tremurîndă, schimbătoare din casa scărilor începu să devină supărătoare pentru ochi. Strălucirea stucului aurit, a policandrului de alamă, a instrumentelor muzicale de tinichea se stingea acolo jos, pentru ca în clipa următoare să se aprindă din nou… O singură dată umbra zăbovi ceva mai îndelung şi în acest răstimp se auzi un pîrîit uşor; la intervale mai mari, de cinci, şase sau şapte ori, ceva dur izbi geamul luminatorului: cîteva boabe de grindină, fără îndoială. Apoi lumina soarelui inundă din nou toată casa, de sus pînă jos.

Există o stare de depresiune în care tot ceea ce în împrejurări normale abia ne supără, provocînd în acelaşi timp o sănătoasă reacţie a indignării noastre, ne doboară, ne umple de o mîhnire lîncedă, surdă şi tăcută… Printr-o asemenea stare sufletească trecea Thomas, amărît de purtarea micului Johann, întristat de sentimentele pe care întreaga solemnitate i le stîrnea şi încă şi mai mîhnit din pricina acelora pe care, cu cea mai mare bunăvoinţă, nu-i era cu putinţă să le încerce. Căutase în mai multe rînduri să se reculeagă, să-şi însenineze privirea şi să-şi spună că ziua aceasta e o zi frumoasă care în chip necesar trebuie să-l înalţe, să-l umple de bucurie. Dar cu toate că zgomotul instrumentelor, învălmăşeala de glasuri şi spectacolul mulţimii de oameni îi zguduiau nervii şi, împreună cu amintirea trecutului şi a tatălui său, izbuteau adesea să-i dea oarecare emoţie, ceea ce predomina în el era impresia de ridicol şi de penibil ce se lega de toate acestea: de muzica ieftină, cu acustica deformată, de mulţimea banală ce trăncănea despre cursurile de la bursă şi despre dineuri… şi tocmai acest amestec de emoţie şi de dezgust îl cufundau într-o stare de surdă deznădejde.

La douăsprezece şi un sfert, cînd programul orchestrei de la Teatrul Municipal se apropia de sfîrşit, interveni un incident care nu tulbură întru nimic şi nu întrerupse deloc desfăşurarea serbării, dar care prin caracterul lui strict de afaceri, îl obligă pe amfitrion să-şi părăsească pentru cîteva minute musafirii. Într-un moment cînd orchestra tocmai făcuse o pauză, intimidat şi dezorientat de atîtea personalităţi, cel mai tînăr practicant de birou, un omuleţ pipernicit, urcă scara principală. Cu faţa aprinsă de ruşine, ascunzîndu-şi capul între umeri mai mult decît era nevoie, tînărul îşi bălăbănea exagerat unul dintre braţele foarte subţiri şi nefiresc de lungi – asta pentru a-şi da un aer de siguranţă şi nepăsare – în timp ce în cealaltă mînă ţinea o hîrtie împăturită, o telegramă. Practicantul urca şi privirea lui timidă zbura în zig-zag în căutarea şefului; îl descoperi tocmai în colţul opus şi se îndreptă spre el, strecurîndu-se, cu scuze murmurate în grabă, prin mulţimea care-i stătea în cale.

Sfiala lui era cu totul de prisos, deoarece nimeni nu-l băga în seamă. Fără să-l ia în seamă şi continuîndu-şi taifasul, cu o uşoară mişcare, invitaţii îi făcură loc şi ochii lor înregistrară doar în treacăt că, înclinîndu-se adînc, tînărul îi întinse telegrama senatorului Buddenbrook şi că acesta se îndepărtă numaidecît de

Kistenmaker, Giesecke şi Voigt, ca s-o citească. Chiar în ziua aceea, cînd marea majoritate a telegramelor cuprindeau numai felicitări, toate depeşele sosite în orele de birou trebuiau să i se prezinte imediat şi în orice împrejurare.

În josul treptelor ce duceau la etajul al doilea, coridorul făcea o cotitură şi de aici el înainta de-a lungul sălii mari pînă la scările de serviciu, de unde se deschidea o a doua intrare în această încăpere. Faţă-n faţă cu scara ce ducea la etajul al doilea, era fereastra pentru ascensorul care urca mîncărurile de la bucătărie şi alături de ea, lîngă perete, se afla o masă mai mare pe care jupîneasa curăţa de obicei argintăria. Aici se opri senatorul şi, întorcîndu-se cu spatele către practicantul cocoşat, desfăcu telegrama.

Brusc, ochii i se dilatară atît de tare, încît oricine l-ar fi văzut s-ar fi dat cu groază îndărăt, apoi, dintr-o singură mişcare scurtă, convulsivă, el aspiră aerul atît de repede încît într-o clipă gîtlejul i se uscă şi îl apucă tusea.

– E bine aşa, atît putu să rostească, dar din pricina zgomotului de la spatele său nu se putea înţelege ce spune. E bine aşa, repetă el, dar numai întîile două cuvinte fură rostite cu glas tare, cel din urmă fu doar şoptit.

Şi cum senatorul nu se mişcă, nu se întoarse şi nu schiţă nici cel mai vag gest, practicantul cocoşat se mai legănă o clipă, nesigur şi şovăind, cînd pe un picior, cînd pe celălalt, apoi executînd încă o dată plecăciunea lui bizară, coborî pe scările de serviciu.

Senatorul Buddenbrook rămase în picioare lîngă masă. Mîinile în care ţinea telegrama deschisă îi atîrnau inerte; cu gura mereu întredeschisă respira scurt, chinuit şi repede, şi în timp ce partea de sus a trupului i se mişca zbuciumată înainte şi înapoi, el clătina întruna din cap, absent, ca lovit de trăsnet.

– Puţină grindină… puţină grindină, repetă fără nici o noimă.

Apoi începu să respire mai adînc, mai liniştit, trupul îşi mai domoli zbuciumul; o expresie obosită, aproape frîntă îi învălui ochii pe jumătate închişi şi dînd grav din cap se întoarse într-o parte.

Deschise uşa sălii şi intră. Cu capul plecat, păşea încet pe parchetul ca oglinda al vastei încăperi şi în fund de tot, lîngă fereastră, se lăsă pe una dintre sofalele tapisate în roşu-închis aşezate în colţuri. Era linişte şi răcoare aici. Se auzea clipocitul havuzului din grădină, o muscă se izbi de geam bîzîind; zgomotul din odăile din faţă nu ajungea decît înăbuşit pînă acolo.

Îşi lăsă capul obosit pe pernă şi închise ochii.

– E bine aşa, e bine aşa, îngînă aproape şoptit; apoi răsuflînd împăcat, eliberat repetă: E foarte bine aşa.

Cu mîinile şi picioarele întinse, cu o expresie de linişte pe faţă, el se odihni cinci minute. Apoi îşi înălţă capul, împături telegrama, o vîrî în buzunarul dinăuntru al hainei şi sări în picioare pentru a se duce la musafirii lui.

Dar în aceeaşi clipă, cu un geamăt de dezgust, el se lăsă din nou pe pernă. Muzica… muzica începuse iarăşi cu un zgomot stupid ce voia să fie un galop; toba mare şi talgerele marcau un ritm cu care celelalte mase sonore, unele pripite, alte întîrziate, nu puteau ţine pas, într-un talmeş-balmeş de pîrîituri, de pocnete şi de ţiuituri de clopoţei, supărător şi îngrozitor de iritant în naiva lui spontaneitate, spintecat de stridenţele demente ale piculinei.

VI

– O, Bach, Sebastian Bach, preastimată doamnă! exclamă domnul Edmund Pfühl, organist la biserica Sfînta Maria, străbătînd foarte agitat salonul, în timp ce Gerda, zîmbind, cu capul proptit în palmă, şedea la pian, iar Hanno, numai ochi şi urechi, se cuibărise într-un fotoliu, cuprinzîndu-şi unul dintre genunchi cu amîndouă mîinile… Desigur… cum spuneţi şi dumneavoastră… el este acela prin care armonia a triumfat asupra contrapunctului… el a creat armonia modernă, desigur! Dar prin ce mijloace? Să vă spun prin ce mijloace? Prin dezvoltarea progresivă a stilului contrapunctic… O ştiţi tot atît de bine ca şi mine. Care a fost aşadar principiul generator al acestei dezvoltări? Armonia? O, nu! Nu, deloc! Ci contrapunctul, preastimată doamnă! Contrapunctul!… La ce ar fi dus, vă întreb, experienţele în sensul armoniei absolute? Vă previn… şi atîta vreme cît limba mă va asculta, mă voi ridica împotriva experienţelor exclusive de armonie!

În asemenea discuţii organistul se lăsa însufleţit de o ardoare nemaipomenită şi îi dădea curs liber, fiindcă se simţea acasă în acest salon. În fiecare miercuri după-masă, voinic, spătos, cu umerii cam ridicaţi, apărea în prag, îmbrăcat într-o redingotă cafenie ale cărei poale îi acopereau îndoitura genunchilor, apoi, în aşteptarea partenerei sale, deschidea cu drag pianul Bechstein, rînduia partiturile de vioară pe pupitrul sculptat şi ataca numaidecît un preludiu pe care-l executa uşor şi cu artă, în timp ce, plin de mulţumire, îşi înclina capul cînd pe un umăr, cînd pe celălalt.

O masă enormă de păr, un desiş uluitor de bucle mărunte, aspre, roşcate şi cărunte pe ici pe colo, dădeau acestui cap un aspect neobişnuit făcîndu-l să pară masiv şi greu, deşi el trona în voie pe gîtul lung, înzestrat cu un enorm măr al lui Adam, ce se ridica deasupra gulerului răsfrînt. Mustaţa stufoasă, neîngrijită, de aceeaşi culoare cu părul, îi ieşea cu mult mai în relief decît nasul, mic şi turtit. Pe sub ochii rotunzi, căprui şi sclipitori, a căror privire, cînd organistul cînta, părea că trece visătoare prin lucruri şi îşi găseşte repaus undeva dincolo de aparenţe, pielea puţin umflată făcea pungi… Faţa aceasta nu avea nimic semnificativ, în orice caz nu purta pecetea unei inteligenţe deosebit de puternice şi de vioaie. De cele mai multe ori pleoapele-i erau închise pe jumătate şi adeseori, chiar cînd buza de jos nu se dezlipea de cea de sus, bărbia îi atîrna lăbărţată, fără energie, ceea ce dădea gurii o expresie moale şi închisă, nătîngă şi necontrolată, ca a unui om pe care-l fură o dulce picoteală…

Dar această moliciune exterioară era într-un straniu contrast cu tăria şi demnitatea caracterului. Edmund Pfühl era un organist foarte apreciat şi-n alte părţi, iar faima erudiţiei lui în domeniul contrapunctului trecuse dincolo de zidurile oraşului natal. Cărticica tipărită de el despre muzica bisericească era recomandată ca studiu facultativ în două-trei conservatoare, iar fugile şi prelucrările lui corale se cîntau ici şi colo, unde, întru slăvirea Domnului, răsuna o orgă. Aceste compoziţii, ca şi fanteziile cu care cinstea duminicile în biserica Sfintei Marii, erau inatacabile, imaculate, pline de neînduplecata şi impunătoarea demnitate morală şi logică a unei teze severe. Ele erau străine de

orice frumusețe pământească și ceea ce exprimau nu avea nimic apropiat de sensibilitatea pur umană a unui profan. Ceea ce vorbea din ele, ceea ce triumfa victorios în ele, era tehnica devenită religie ascetică, știința înălțată la rangul de scop în sine, la sfințenie absolută. Edmund Pfühl avea o părere destul de proastă despre tot ce tinde spre agreabil și vorbea fără dragoste despre melodia frumoasă, asta e adevărat. Dar oricît ar părea de neînțeles, el nu era un om sec, un tip osificat. „Palestrina!" spunea, cu o expresie categorică ce-ți dădea fiori. Dar în clipa următoare, în timp ce executa la orgă un șir de fraze de o măiestrie arhaică, chipul lui nu mai era decît blîndețe, încîntare și reverie și, ca și cum ar fi văzut în plină acțiune ultima necesitate a tot ce se întîmplă, privirea lui se odihnea într-o sacră depărtare… privirea aceea de muzician ce pare vagă și goală, fiindcă zăbovește în împărăția unei gîndiri mai adînci, mai curate, mai pure decît aceea a conceptelor și ideilor pe care le formulăm prin cuvinte.

Mîinile lui erau mari, moi, în aparență fără oase, și acoperite de pistrui, și tot moale și cavernoasă (de parcă o bucățică i s-ar fi oprit în gît) îi era și vocea cu care o saluta pe Gerda Buddenbrook cînd ea dădea la o parte draperiile de la ușă și intra din odaia de toate zilele: „Sluga dumneavoastră, doamnă!"

În timp ce se ridica puțin de pe scaun și, înclinîndu-se, primea respectuos mîna ce i se întindea, cu stînga ataca un *la* viguros și clar, după care Gerda își apuca vioara și o acorda repede, cu o desăvîrșită siguranță a auzului.

– *Concertul în sol minor* de Bach, domnule Pfühl. Am impresia că întregul *adagio* merge încă destul de slab.

Și organistul începea să cînte. Dar abia răsunau primele acorduri și, de obicei, ușa dinspre coridor se deschidea încet, cu multă grijă: și călcînd cu băgare de seamă pe covor, micul Johann se strecura fără zgomot pînă la un fotoliu. Acolo se așeza, își cuprindea un genunchi cu amîndouă mîinile și pîndea concentrat atît sunetele muzicii cît și ceea ce se discuta.

– Ei, Hanno, puțină muzică, ai? întrebă, într-o pauză, Gerda, în timp ce privirea ochilor ei apropiați și umbriți, în care muzica aprinsese o strălucire umedă, alunecă spre băiat…

Hanno se ridică și înclinîndu-se în tăcere întinse mîna domnului Pfühl care îi mîngîe blînd și drăgăstos părul castaniu-deschis ce se mlădia atît de moale și de grațios în jurul frunții și al tîmplelor.

– Ascultă, ascultă, fiule! spunea el cu accent duios, și băiatul privea cam intimidat la omușorul enorm al organistului (care în timp ce acesta vorbea, urca mereu), apoi cu pași ușori și iuți se întorcea la locul său, ca și cum abia ar fi acceptat să audă continuarea muzicii și a conversației.

Executau o bucată din Haydn, cîteva pagini din Mozart, o sonată de Beethoven. Apoi, în timp ce, cu vioara la subsuoară, Gerda căuta alte note, se întîmplă ceva surprinzător: încet-încet, de la un *intermezzo* improvizat, domnul Pfühl, Edmund Pfühl, organistul de la biserica Sfînta Maria, aluneca spre un stil foarte straniu și în privirea lui pierdută în depărtări se ivea lumina unei bucurii sfioase… Sub degetele sale se înălța o melodie care creștea, înflorea, unduia domol la început, gata-gata să se stingă, apoi din ce în ce mai limpede și mai energic, cu o înțelegere desăvîrșită a contrapunctului, se

desprindea un motiv de marş vetust, grandios şi uimitor de pompos… Un crescendo, o împletire, o punte şi în final violina intervenea cu un fortissimo… Uvertura la *Maeştrii cîntăreţi* plutea în aer.

Gerda Buddenbrook era o pasionată admiratoare a muzicii noi. La domnul Pfühl însă, ea se izbise de o rezistenţă atît de furioasă şi de sălbatică, încît, la început, nu avea nici o nădejde de a-l putea cîştiga vreodată.

În ziua cînd îi puse pentru întîia dată pe pupitru un extras pentru pian din *Tristan şi Isolda* rugîndu-l să i-l cînte, după a douăzeci şi cincea măsură el sări de pe scaun şi, manifestîndu-şi un dezgust fără margini, începu să se plimbe cu repeziciune între pian şi balcon.

– Asta nu, doamna mea. Sînt sluga dumneavoastră cea mai devotată, dar asta n-am s-o cînt! Asta, credeţi-mă, nu e muzică! Toată viaţa am avut iluzia că mă pricep puţin la muzică. Dar asta nu e decît haos, demagogie, blasfemie, nebunie curată! Asta e răbufnire de fum înecat în parfum, cu zig-zaguri de fulger! Asta e sfîrşitul oricărei morale în artă! Nu o cînt, Doamne fereşte!

După aceste cuvinte se trînti din nou pe scaun şi în timp ce mărul lui Adam i se plimba în sus şi-n jos, el înghiţi în sec şi tuşi cavernos, apoi clămpăni alte douăzeci şi cinci de măsuri, şi în cele din urmă închise pianul, strigînd:

– Pfui! Nu, Dumnezeule care eşti în cer, asta e prea de tot! Iertaţi-mă, preastimată doamnă, vă vorbesc deschis… Dumneavoastră îmi daţi bani, îmi plătiţi de ani de zile serviciile… şi situaţia mea e destul de modestă. Dar sînt gata să-mi părăsesc slujba, să renunţ la ea, dacă dumneavoastră mă constrîngeţi la asemenea nelegiuiri!… Şi copilul care stă acolo pe scaun! A intrat tiptil-tiptil ca să asculte muzică! Vreţi să-i otrăviţi cu orice preţ sufletul?

Dar oricît de înspăimîntător ar fi gesticulat el, încet-încet, pas cu pas, prin obişnuinţă şi persuasiune, Gerda îl cîştigă de partea ei.

– Pfühl, spuse, fii drept şi cumpăneşte lucrurile în linişte. Felul lui neobişnuit de a mînui armoniile e ceea ce te tulbură pe dumneata… În comparaţie cu el, pe Beethoven îl găseşti pur, limpede şi firesc. Dar gîndeşte-te cum i-a scos din sărite Beethoven pe contemporanii săi de formaţie veche… şi chiar Bach… Dumnezeule, cînd mă gîndesc că a fost învinuit de lipsă de eufonie şi de claritate!… Dumneata vorbeşti de morală… dar ce înţelegi prin morală în artă? Dacă nu mă înşel, ea este antipodul oricărui hedonism. Ei bine, acest antipod îl găseşti aici. Tot aşa de bine ca şi la Bach. Mai măreţ, mai conştient, mai adîncit decît la Bach. Crede-mă, Pfühl, muzica aceasta e mai puţin străină fiinţei dumitale interioare decît îţi închipui.

– Scamatorie şi sofisme, mă iertaţi, mormăi domnul Pfühl.

Dar Gerda avea dreptate: în fond, muzica aceasta îi era mai puţin străină decît credea el la început. Cu *Tristan* e adevărat că nu s-a împăcat niciodată pe de-a-ntregul, deşi pînă la urmă, împlini cu multă pricepere rugămintea Gerdei de a transcrie pentru vioară şi pian *Moartea Isoldei.* Unele părţi din *Maeştrii cîntăreţi* fură acelea pentru care găsi întîile cuvinte elogioase… Şi acum o forţă de nestăvilit, dragostea pentru această artă începea să se trezească în el. N-o recunoştea, aproape că se înspăimînta de ea şi o nega, bombănind. Dar nu mai

era nevoie de stăruințele partenerei sale pentru ca, după ce-şi plătea tributul față de maeştrii vechi, să-şi complice felul de a cînta şi să treacă, cu acea expresie de fericire ruşinoasă şi aproape morocănoasă în priviri, la viața plină de mişcare a leit-motivelor. Dar după o astfel de experiență se întîmpla să se pornească o discuție asupra raporturilor dintre stilul acesta şi acela al tradiției severe. Şi într-o zi, domnul Pfühl declară că, deşi problema nu-l priveşte personal, se vede nevoit să adauge la cartea sa despre muzica bisericească un apendice tratînd despre „întrebuințarea modurilor vechi în muzica religioasă şi profană a lui Richard Wagner".

Hanno şedea liniştit, cu mînuțele încolăcite pe după genunchi şi, ca de obicei, îşi cotrobăia cu limba una dintre măsele, operație ce-i strîmba puțin gura. Cu ochii lui mari, ficşi, el urmărea pe maică-sa şi pe domnul Pfühl. Asculta cu atenție muzica şi discuțiile lor şi astfel s-a întîmplat că de la cei dintîi paşi pe care i-a făcut în viață, muzica i-a apărut ca un lucru de adîncă semnificație, de nespusă seriozitate şi importanță. Abia dacă înțelegea, pe ici pe colo, cîte un cuvînt din ce se vorbea, iar ceea ce se cînta trecea de asemenea de cele mai multe ori peste înțelegerea lui de copil. Şi dacă totuşi revenea mereu şi dacă ceasuri întregi rămînea la locul lui, nemişcat, fără să se plictisească, îndemnul îi venea din credință, din dragoste şi din venerație. Nu avea decît şapte ani cînd încercase pentru întîia dată, de capul lui, să repete la pian anumite îmbinări de sunete care îl impresionaseră. Maică-sa îl privea zîmbind, corecta acordurile pe care el le căuta cu o ardoare mută şi îi arăta de ce e nevoie tocmai de cutare sau de cutare sunet pentru ca dintr-un acord oarecare să se poată naşte unul nou. Şi urechea îi confirma justețea explicațiilor ei. După ce îl lăsase cîtva timp în voia lui, Gerda Buddenbrook hotărî că băiatul trebuie să înceapă lecțiile de pian.

– Cred că nu are predispoziții de solist, îi spuse domnului Pfühl, şi în fond îmi pare bine, pentru că şi asta îşi are părțile ei rele. Nu vorbesc de dependența solistului față de acompaniament, deşi în anumite împrejurări ea poate deveni foarte sensibilă, şi eu bunăoară, dacă n-ai fi dumneata… Dar mai e şi veşnica primejdie de a cădea în mrejele unei virtuozități mai mult sau mai puțin desăvîrşite… Toate astea, vezi dumneata, le ştiu bine. Eu sînt de părere, ți-o mărturisesc deschis, că pentru solist muzica nu începe decît în momentul în care el atinge un grad foarte înalt de perfecțiune tehnică. Concentrarea forțată asupra motivului principal, frazarea, formarea tonului, tot atîtea amănunte în cursul cărora polifonia nu atinge conştiința decît ca ceva foarte vag şi general, poate duce, foarte uşor, cînd e vorba de oameni mediocru dotați, la o atrofiere a simțului şi a memoriei pentru armonie, slăbire pe care, mai tîrziu, greu o mai poți îndrepta. Eu îmi iubesc vioara şi am ajuns cu ea destul de departe, dar în fond prețuiesc mai mult pianul… Atît aş mai vrea să spun: familiarizarea cu pianul, ca instrumentul cel mai indicat a rezuma cele mai diverse şi mai bogate plăsmuiri sonore, inegalabil mijloc de exprimare muzicală, reprezintă pentru mine o pătrundere mai intimă, mai limpede şi mai cuprinzătoare a muzicii. Ascultă-mă, Pfühl, aş vrea să te angajez de pe acum pentru fiul meu; fii aşa de

bun! Știu că mai sînt aici în oraș două-trei persoane – de sex feminin, cred – care dau lecții, dar ele nu sînt decît profesoare de pian, atît… Mă înțelegi?… E mult mai puțin important să fii dresat pentru un instrument decît să înțelegi puțin muzica. Nu-i așa?… În dumneata am încredere. Dumneata iei lucrurile mai serios. Și ai să vezi că o să ajungi la rezultate bune cu el. Are mîinile familiei Buddenbrook… În această familie toți pot cuprinde none și decime, deși pînă acum nici unul n-a făcut caz de asta, încheie rîzînd, iar domnul Pfühl se declară gata să-i dea lecții.

De atunci el venea și luni după-masă pentru a se ocupa de micul Johann, în timp ce Gerda ședea în odaia de toate zilele. Nu proceda după tipicul obișnuit, deoarece își dădea seama că față de rîvna mută și pasionată a copilului avea alte obligații decît aceea de a-l învăța să cînte puțin la pian. De-ndată ce trecuse de primele noțiuni elementare, el îl iniție, alegînd o formă ușor accesibilă, în teoria muzicii și îi arătă principiile fundamentale ale armoniei. Și Hanno înțelegea totul, fiindcă în fond dascălul lui nu făcea decît să confirme ceea ce el știa de mai înainte.

Pe cît se putea, domnul Pfühl ținea seama de impetuoasa dorință de înaintare a copilului. Însuflețit de dragoste și de grijă, el se gîndea mereu cum să ușureze povara de plumb a materiei ce îngreuiază zborul fanteziei și al talentului nerăbdător. Nu era prea sever și nu-i cerea o prea mare agilitate la game, în orice caz nu agilitatea reprezenta pentru el scopul acestor exerciții. Scopul pe care-l urmărea, și pe care îl și atinse în scurtă vreme, era mai degrabă o privire de ansamblu, clară, cuprinzătoare și pătrunzătoare asupra tuturor tonalităților, o cunoaștere intimă și generală a raporturilor și legăturilor lor de înrudire din care, în scurtă vreme, rezultă acea observare rapidă a nenumăratelor posibilități de combinație, acea stăpînire intuitivă a claviaturii ce duce la fantezii și improvizații… El prețuia cu o mișcătoare delicatețe cerințele spirituale ale acestui mic elev cu auzul răsfățat ce tindea spre stilul serios. Nu-i profana înclinația spre muzica profundă și solemnă cerîndu-i să exerseze banalități mărunte. Îl punea să cînte corale și nu-i scăpa nici un acord rezultat din unul anterior, fără a-i arăta legitimitatea acestui raport.

Cu o broderie sau o carte-n mînă, Gerda urmărea de dincolo de ușa cu draperii desfășurarea lecției.

– Dumneata întreci toate așteptările mele, îi spuse într-o zi domnului Pfühl, dar nu mergi oare prea departe? Nu înaintezi prea din cale-afară de repede? Metoda dumitale este, după cîte văd, prin excelență creatoare… Uneori Hanno face într-adevăr încercarea de a fantaza. Dar dacă nu e vrednic de metoda dumitale, dacă nu e destul de talentat pentru ea, atunci nu va învăța nimic…

– E vrednic, spuse domnul Pfühl, dînd din cap. Mă uit uneori în ochii lui… Sînt atîtea taine în ei! Dar gura și-o ține închisă. Odată, mai tîrziu, cînd viața poate i-o va închide și mai tare, va avea nevoie de un alt mijloc de exprimare…

Gerda se uita la organist, la acest om spătos cu o claie de păr roșcat, cu pungi pe sub ochi, cu mustățile burzuluite și cu omușorul proeminent, apoi îi întinse mîna și îi spuse:

– Mulțumesc, Pfühl. Dumneata îi vrei binele și nu putem ști încă tot ceea ce faci pentru el.

Și recunoștința lui Hanno față de acest profesor, devotamentul pentru îndrumările lui erau fără seamăn. Băiatul acesta care, cu toate orele de pregătire particulară, la școală stătea posomorît și fără nici o nădejde de a înțelege ceva, cu ochii pironiți pe tabla înmulțirii, la pian prindea tot ce-i explica domnul Pfühl. Înțelegea și își însușea, cum nu-ți însușești decît lucrurile care ți-au aparținut dintotdeauna. Iar Edmund Pfühl, în redingota lui cafenie, îi apărea ca un arhanghel puternic care în fiecare luni după-masă, îl lua în brațe pentru a-l smulge din toate mizeriile cotidiene și a-l conduce în împărăția melodioasă a unei seriozități blînde, dulci și pline de mîngîieri…

Uneori lecțiile se țineau în casa domnului Pfühl, o casă veche, spațioasă, cu creasta înaltă, cu o mulțime de coridoare și colțuri răcoroase, în care domnul Pfühl locuia singur, cu o menajeră bătrînă. Iar în unele duminici, micul Buddenbrook avea voie să asculte slujba de la biserica Sfînta Maria sus, lîngă orgă, și asta era, firește, cu totul altceva decît să stai jos, în naos, la rînd cu toată lumea. Sus, deasupra credincioșilor, și chiar deasupra pastorului Pringsheim în amvonul său, ședeau ei doi în vuietul puternicelor mase de sunete pe care le dezlănțuiau și le stăpîneau cu puteri unite, căci uneori, cu o fericită înflăcărare și mîndrie, Hanno avea voie să-i ajute maestrului la mînuirea registrelor. Dar cînd finalul corului era pe sfîrșite, cînd domnul Pfühl își ridica, rînd pe rînd, toate degetele de pe clape și numai sunetul fundamental și basul mai răsunau, gata să se stingă și ele, încet și solemn, și cînd în sfîrșit, după o pauză impresionantă și studiată, de sub acoperișul sonor al amvonului porneau să se reverse modulațiile pastorului Pringsheim, se întîmpla destul de des ca organistul să înceapă a-și bate pur și simplu joc de predică, să rîdă de franconiana stilizată a oratorului, de vocalele lui lungi, întunecate sau ascuțit accentuate, de suspinele lui, de bruștele schimbări ale feței, cînd sumbră, cînd iluminată. Rîdea și Hanno, încet, cu o adîncă veselie, căci fără să se privească, și fără să și-o spună, amîndoi erau, acolo sus, de părere că această predică este o trăncăneală destul de neroadă și că adevărata slujbă religioasă este ceea ce pastorul și credincioșii nu socotesc, fără îndoială, decît drept un supliment, menit să ridice evlavia: adică muzica.

Da, puțina înțelegere pe care o găsea acolo jos, în naos, în rîndurile acestor senatori, consuli și burghezi precum și în rîndurile familiilor lor, era un veșnic izvor de mîhnire pentru domnul Pfühl și tocmai de aceea era bucuros să-l vadă pe micul elev în preajma sa; cel puțin lui să-i spună, încet de tot, că ceea ce a cîntat chiar adineauri a fost ceva extraordinar de greu. Se arunca în cele mai stranii întreprinderi tehnice. Făcuse o „imitație inversă", compusese o melodie care citită de la început la sfîrșit sau de la sfîrșit la început era aceeași și clădise pe ea o întreagă fugă „în mișcare de rac". Cînd termină își lăsă, cu fața melancolică, mîinile pe genunchi.

– Nimeni nu bagă de seamă, spuse, clătinînd deznădăjduit din cap. Apoi, în timpul predicii, el îi șopti lui Hanno: A fost o imitație în „mișcare de rac",

Johann. Tu nu ştii încă ce-i asta… e imitaţia unei teme de la sfîrşit la început, de la ultima notă la întîia… ceva destul de greu. Mai tîrziu o să afli ce înseamnă în sensul clasic al cuvîntului imitaţie… N-am să te chinuiesc cu această desfăşurare în mişcare regresivă, n-o să te silesc s-o înveţi… Nu e neapărată nevoie s-o ştii. Dar nu-i crede niciodată pe cei ce nu vor să vadă în ea decît un joc fără valoare muzicală. Desfăşurarea în mişcare regresivă o găseşti la marii compozitori ai tuturor timpurilor. Numai muzicienii călduţi şi mediocri resping – din orgoliu – aceste exerciţii. Se cuvine însă a fi *smerit,* Johann, aşa să ştii.

La 15 aprilie 1869, la cea de a opta aniversare a sa, Hanno cîntă împreună cu maică-sa în faţa întregii familii, o mică fantezie compusă de el, un motiv simplu pe care el îl născocise şi fiindcă îl socotise interesant îl dezvoltase puţin. Firește că domnul Pfühl, căruia i-a arătat-o, i-a găsit cîteva cusururi.

– Ce-i finalul acesta teatral, Johann? Nu se potriveşte deloc cu restul. La început totul merge strună, dar cum ajungi aşa deodată de la si major la acest acord de quart şi de sext pe treapta a patra, cu terţă coborîtă, aş vrea să ştiu? Astea-s mofturi. Şi pe deasupra, îl mai cînţi şi în tremolo. Ăsta l-ai cules de undeva… Dar de unde?… A, da, îmi aduc aminte: prea ai tras cu urechea deunăzi cînd a trebuit să cînt ceva pentru maică-ta… Schimbă finalul, băiete, şi o să iasă un lucru curăţel de tot.

Dar tocmai la acest acord minor şi la acest final ţinea Hanno mai stăruitor şi acest lucru o amuză atît de mult pe maică-sa încît fantezia rămase aşa. Gerda luă vioara, cîntă împreună cu el tema principală, apoi în timp ce băiatul repeta doar fraza, ea broda variaţii pînă la sfîrşit, în pasaje de treizecidoimi. Suna măreţ de tot. De fericit ce era, Hanno o sărută. Şi în această formă fu executată bucata în ziua de 15 aprilie în faţa familiei.

În cinstea aniversării lui Hanno, bătrîna doamnă Buddenbrook, doamna Permaneder, Christian, Klothilde, doamna şi domnul consul Kröger, doamna şi domnul director Weinschenk, ca şi cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse şi domnişoara Weichbrodt luaseră masa, la ora patru, cu senatorul şi soţia lui. Acum erau în salon şi îi priveau cu atenţie pe Hanno care, în haina lui de marinar, şedea la pian, şi pe strania şi eleganta Gerda care, drept introducere execută o splendidă cantilenă în sol, apoi dezlănţui, cu o impecabilă virtuozitate, un val de cadenţe perlate şi spumoase. Firul de argint din mînerul arcuşului sclipea în lumina flăcărilor de gaz.

Palid de emoţie, Hanno nu mîncase la masă aproape nimic, iar acum se dăruia cu atîta ardoare creaţiei sale, care în două minute avea să ajungă vai! la sfîrşit, încît, în culmea extazului uita de tot ce-l înconjura. Această scurtă compoziţie melodică era de natură mai mult armonică decît ritmică şi contrastul dintre mijloacele muzicale primitive, elementare şi copilăreşti şi gravitatea, pasiunea, ba chiar rafinamentul cu care aceste mijloace erau accentuate şi puse în valoare, producea o impresie ciudată. Întinzîndu-şi capul înainte printr-o mişcare piezişă, Hanno sublinia în mod semnificativ fiecare trecere şi şezînd pe dunga taburetului, căuta să dea fiecărui nou acord o valoare

emotivă, estompîndu-l cu ajutorul pedalelor. De fapt, dacă micul Hanno urmărea un efect – fie şi numai pentru plăcerea lui personală – acesta vădea mai mult sensibilitate decît sentiment. Printr-o accentuare puternică şi prelungită, chiar şi cel mai simplu procedeu armonic se ridica la o semnificaţie misterioasă şi preţioasă. Înălţîndu-şi sprîncenele şi descriind cu partea de sus a trupului o mişcare de parcă plutea, Hanno dădea unui acord, unei noi modulaţii, unei intrări, prin introducerea bruscă a unei sonorităţi mate, un efect surprinzător şi plin de freamăt… Şi acum venea finalul – finalul acesta atît de drag, a cărui primitivă măreţie încorona totul. Uşor, scăldat în fluidul cristalin al viorii, acordul de mi minor vibra *pianissimo*… El creştea, se amplifica, se perpetua încet, încet. În forte Hanno îi adăugă un do diez disonant conducînd la tonalitatea fundamentală şi în timp ce vioara învăluia unduind şi tremurînd şi acest do, Hanno urcă disonanţa din toate puterile, pînă la *fortissimo*. Îşi refuza dezlegarea, o întîrzia, atît pentru el, cît şi pentru auditori. Ce o să fie cînd va sosi, această dezlegare, această eliberare şi scufundare încîntătoare în si major? O fericire fără seamăn, o bucurie de o nemărginită dulceaţă. Pace! Beatitudine! Împărăţia cerurilor!… Nu încă… nu încă! Încă o amînare de o clipă, o frîntură de zăbavă, de încordare, pînă cînd tensiunea va deveni de neîndurat, pentru ca satisfacţia să fie cu atît mai neprețuită… Să guşti încă o dată, pentru ultima oară, această dorinţă înverşunată, cotropitoare, această sete a întregii tale fiinţe, această extremă şi convulsivă încordare a voinţei, care îşi refuză totuşi împlinirea şi dezlegarea, ştiind că fericirea nu durează decît o clipă… Hanno se ridică încet, ochii i se dilatară, buzele închise îi tremurau, respira pe nas, gîfîind, zvîcnit… Dar acum voluptatea nu mai putea fi oprită. Ea se apropia, cobora asupra lui şi el nu i se mai împotrivi. Muşchii i se destinseră, capul i se lăsă istovit, lînced, pe umăr, ochii i se închiseră şi un zîmbet melancolic, aproape dureros, de nespusă beatitudine, îi tremura în jurul gurii, în timp ce estompat prin pedală, însoţit de şoaptele, de murmurul şi de unduirile viorii, vibrantul lui tremolo, acompaniat acum şi de bas, alunecă spre si major, urcă rapid pînă la fortissimo, apoi, cu un acord scurt şi fără ecou se stinse.

Era, firește, cu neputinţă ca muzica aceasta să aibă acelaşi efect asupra ascultătorilor ca şi asupra lui Hanno. Doamna Permaneder de pildă nu înţelesese o iotă din toată această bogată desfăşurare, dar văzuse zîmbetul copilului, mişcarea trupului său, înclinarea căpşorului pe care îl iubea cu atîta duioşie… şi acest spectacol o mişcase pînă în adîncul sufletului ei uşor impresionabil.

– Cum cîntă băiatul ăsta! exclamă ea aproape plîngînd şi alergînd la Hanno, îl strînse în braţe. Gerda, Tom, o să iasă un Mozart din el, un Meyerbeer, un… şi fiindcă nu-i venea în minte la iuţeală un al treilea nume de aceeaşi însemnătate, se mulţumi să-l acopere cu sărutări pe nepoţelul care şedea nemişcat, cu mîinile în poală, vlăguit, cu priviri absente.

– Destul, Tony, destul, spuse domol senatorul. Ce-i tot vîri în cap?…

VII

În adîncul inimii sale, Thomas Buddenbrook nu se împăca nici cu firea micului Johann, nici cu felul în care se dezvolta.

La timpul său, fără să-i pese că filistinii uluiți clatină din cap, el se însurase cu Gerda Arnoldsen, fiindcă se simțea destul de puternic și de liber pentru a manifesta, fără a dăuna întru nimic reputației sale de vrednic cetățean, un gust mai deosebit decît cel obișnuit. Dar copilul, moștenitorul așteptat zadarnic atîta vreme, care trupește poartă atîtea trăsături ale familiei tatălui său, va aparține în întregime mamei sale? Băiatul acesta pe care nădăjduise să-l vadă continuînd cu o mînă mai norocoasă, mai liberă, munca propriei sale vieți, să ajungă un străin, prin firea și simțămintele lui, de lumea în care e chemat să trăiască și să activeze, îndepărtîndu-se de ea și chiar de tatăl său?

Talentul de violonistă al Gerdei, în armonie cu ochii-i stranii pe care el îi iubea atît de mult, cu părul ei greu, roșu-întunecat, și cu întreaga-i înfățișare neobișnuită, însemna pentru Thomas un adaos fermecător la ființa ei atît de originală. Acum, însă, cînd vedea că pasiunea pentru muzică, străină de el, pune stăpînire și pe fiul său atît de timpuriu, ba chiar de la început, și atît de adînc, această pasiune devenea o forță potrivnică ce se ridica între el și acest copil din care speranțele lui voiau să scoată totuși un adevărat Buddenbrook, un bărbat puternic cu spirit practic, cu instinctele orientate spre lumea realităților, spre putere și cuceriri. Și în starea de iritare în care se găsea, i se părea că această forță dușmănoasă amenință să facă din el un străin în propria lui casă.

Nu era capabil să se apropie de muzica pe care o interpreta Gerda și prietenul ei, acest domn Pfühl, iar soția sa, exclusivistă și intolerantă în materie de artă, îi mai și îngreuia, cu o adevărată cruzime, această apropiere.

Niciodată n-ar fi crezut că esența muzicii e atît de străină de sufletul familiei lui, cum se vădea acum. Bunicului său îi plăcea să cînte din flaut și el însuși asculta bucuros melodiile drăguțe care exprimau cînd o grație ușoară, cînd o melancolie contemplativă sau un elan plin de voioșie. Dar dacă îl punea păcatul să-și arate gustul pentru vreo astfel de compoziție, putea fi sigur că Gerda avea să spună, dînd din umeri, cu un zîmbet de compătimire: „Se poate, dragul meu? Dar nu are nici o valoare muzicală…"

Thomas ura această „valoare muzicală", acest cuvînt de care nu putea lega altă idee decît aceea a unui orgoliu glacial. Și în prezența lui Hanno ceva îl îndemna să se revolte împotriva acestui orgoliu. Nu odată i se întîmplase, cu asemenea prilejuri, să izbucnească, să strige:

– A, draga mea, mi se pare destul de pretențios și lipsit de gust să-mi închizi mereu gura cu această „valoare muzicală".

Iar ea îi răspundea:

– Thomas, odată pentru totdeauna: din muzică, din esența ei artistică, n-ai să înțelegi niciodată nimic și cu toată inteligența ta, n-ai să pricepi niciodată că ea e mai mult decît o mică distracție de după-masă, o gîdilătură plăcută pentru urechi. Groaza de banalitate, care de altfel nu-ți lipsește, îți piere cînd e vorba

de muzică… şi ea este doar criteriul înţelegerii în materie de artă. Cît de străină îţi este muzica o poţi vedea şi din faptul că gustul tău muzical nu se acordă cu exigenţele şi vederile tale în alte domenii. Ce-ţi place ţie în muzică? Un anumit optimism fad, pe care dacă l-ai întîlni într-o carte, l-ai respinge indignat sau cu un rîs înciudat. Împlinirea grabnică a oricărei dorinţe abia stîrnite… Satisfacerea promptă şi complezentă a voinţei abia zgîndărite… Oare aşa merg lucrurile în lumea asta, ca într-o melodie plăcută?… Ce idealism răsuflat!

O, înţelegea ce spune, dar avea senzaţia că n-o poate urmări şi nu-i intra în cap de ce trebuie să fie lipsite de valoare, inexistente, melodiile care pe el îl înveseleau sau îl mişcau şi de ce trebuie să se bucure de cea mai înaltă preţuire muzicală nişte bucăţi care lui i se păreau aspre şi confuze? Se găsea în faţa unui templu din pragul căruia Gerda îl respingea cu un gest neîndurător… şi, plin de mîhnire, o vedea dispărînd acolo, cu copil cu tot.

Nu lăsa să transpară nimic din îngrijorarea cu care urmărea înstrăinarea ce părea să se adîncească între el şi fiul său, şi se ferea cu groază să arate că ar umbla după favoarea copilului. De altfel, în timpul zilei nu prea avea răgaz să stea de vorbă cu Hanno, iar la prînz se purta faţă de el cu o cordialitate amicală, care, însă, avea într-însa şi o nuanţă de severitate încurajatoare.

– Ei, prietene, zicea, bătîndu-l uşor pe ceafă, în timp ce se aşeza la masă lîngă el, faţă-n faţă cu nevastă-sa… cum merge? Ce am făcut pe ziua de azi? Am învăţat?… Şi am cîntat la pian? Foarte bine, foarte bine. Dar nu prea mult, fiindcă n-o să mai avem chef şi de celelalte şi mi-e că o s-o sfeclim de Paşti.

Nici un muşchi de pe faţă nu trăda îngrijorarea încordată cu care aştepta să vadă cum va primi Hanno cuvintele sale şi ce va răspunde, nimic nu trăda ceva din dureroasa strîngere a inimii, cînd din ochii lui căprui-aurii şi umbriţi, fiul său lăsa să alunece spre el o privire timidă, ce nu ajungea nici măcar pînă la faţa tatălui său, ca apoi să se aplece tăcut asupra farfuriei.

Ar fi fost o absurditate să se îngrijoreze de această neajutorare de copil. În timp ce erau împreună, într-o clipă de tăcere – cînd se schimbau farfuriile, de pildă – se simţea dator să se ocupe puţin de băiat, să-i pună cîteva întrebări, să-i trezească simţul practic pentru realităţi.

– Cîţi locuitori are oraşul? Ce străzi duc de la Trave pînă la oraşul de sus? Cum se cheamă magaziile întreprinderii noastre? Haide! Haide, curaj!

Dar Hanno tăcea. Nu din îndărătnicie faţă de tatăl său, nu pentru a-l supăra. Ridicate, însă, la rangul de obiecte de examen, populaţia oraşului, străzile şi chiar magaziile, care în împrejurări obişnuite îi erau nemărginit de indiferente, îi inspirau o aversiune deznădăjduită. Putea să fi fost oricît de vesel pînă atunci, putea chiar să fi stat de vorbă cu tatăl său, din clipa în care conversaţia lua, fie şi numai pe departe, caracterul unui mic examen, dispoziţia lui scădea sub zero şi puterea-i de rezistenţă se năruia total. Ochii i se împăienjeneau, gura lua o expresie de descurajare, şi ceea ce-l domina era o mare şi dureroasă părere de rău pentru imprudenţa tatălui său care trebuia doar să ştie că asemenea încercări nu duc la nici un rezultat, şi că în felul acesta strică tot prînzul, şi pe al său şi pe al celorlalţi. Cu ochii scăldaţi în lacrimi se uita în fundul farfuriei.

Ida îl ghiontea cu cotul şi îi şoptea… străzile, magaziile… dar vai, era zadarnic, cu totul zadarnic! Îl înţelegea greşit. Numele acestea Hanno le ştia, cel puţin în parte, foarte bine şi ar fi fost atît de uşor să mulţumească măcar pînă la un anumit punct dorinţele tatălui său, dacă, firește, s-ar fi putut, dacă nu l-ar fi împiedicat un simţămînt de o tristeţe nesfîrşită… O vorbă severă din partea tatălui său, un zăngănit al furculiţei ciocănite de suportul cuţitului îl făceau să tresară speriat. Arunca o privire maică-sii şi Idei şi încerca să vorbească, dar de la întîile silabe se îneca în suspine; nu mergea.

– Destul! striga mînios senatorul. Taci! Nu vreau să mai aud nimic! Nu mai am nevoie de nici un răspuns. Din partea mea poţi să rămîi mut şi prost toată viaţa!

Şi masa se isprăvea într-o tăcere posomorîtă.

Dar tocmai această slăbiciune visătoare, această totală lipsă de vioiciune şi energie era punctul pe care senatorul se sprijinea ori de cîte ori îşi manifesta îngrijorarea în legătură cu pasiunea fiului său pentru muzică.

Sănătatea lui Hanno fusese totdeauna şubredă. Mai ales dinţii îi pricinuiseră de la început fel de fel de supărări şi tulburări dureroase. Apariţia dinţilor de lapte cu febra şi convulsiile ce au însoţit-o era să-l coste viaţa, iar mai tîrziu gingiile erau mereu predispuse la inflamaţii şi abcese pe care, cînd erau coapte, mamzel Jungmann le deschidea cu un ac cu gămălie. Acum, în perioada cînd schimba dinţii, suferinţele erau şi mai mari. Îl chinuiau nişte dureri care erau mai presus de puterile sale. Avea nopţi întregi de insomnie, de gemete şi vaiete-nfundate, de febră istovitoare, fără altă pricină decît durerea însăşi. Dinţii lui, în aparenţă tot atît de albi şi de frumoşi ca ai maică-sii, erau extrem de moi şi de fragili, creşteau pieziş şi se stinghereau unul pe altul. Şi pentru remedierea acestor mizerii, micul Johann trebui să accepte ca un om îngrozitor să între în frageda lui viaţă: domnul Brecht, dentistul Brecht din Mühlenstrasse…

Numai pomenindu-se numele acestui om te gîndeai cu groază la trosnetul acela ce se aude în maxilar cînd, răsucind, trăgînd şi zdrobind oasele, doctorul scoate nişte rădăcini de măsele; de frică, inima lui Hanno se făcea cît un purice în zilele cînd faţă-n faţă cu credincioasa lui Ida, stătea ghemuit într-un fotoliu, în sala de aşteptare a domnului Brecht şi, aspirînd aerul cu miros pătrunzător din aceste încăperi, răsfoia gazetele ilustrate pînă cînd, cu un „poftiţi" pe cît de politicos pe atît de sinistru, dentistul apărea în uşa cabinetului…

Era în această sală de aşteptare ceva ce avea o putere de atracţie şi un farmec deosebit şi anume un papagal măreţ şi pestriţ, cu ochi mici şi veninoşi, care trona în mijlocul unei colivii de alamă, aşezate într-un colţ şi care, din motive necunoscute, se numea Josephus. Papagalul avea obiceiul să spună, cu un glas de baborniţă furioasă: „Luaţi loc, vă rog… o zegondă…" Şi cu toate că în împrejurările date această invitaţie suna ca o abjectă bătaie de joc, Hanno Buddenbrook simţea faţă de el un amestec de dragoste şi de groază. Un papagal… o pasăre mare şi pestriţă care se numea Josephus şi ştia să vorbească! Nu era ca şi cum ar fi scăpat dintr-o pădure fermecată, dintr-unul dintre acele basme de Grimm pe care Ida i le citea acasă?… Chiar acel „poftiţi" cu care

domnul Brecht deschidea uşa, Josephus îl repeta cît se poate de apăsat şi în felul acesta se întîmpla ciudăţenia că bolnavul intra în cabinet rîzînd şi tot aşa se aşeza în fotoliul mare, de o formă atît de puţin îmbietoare, ce stătea la fereastră, lîngă mecanismul cu pedală.

Cît despre domnul Brecht personal, el semăna leit cu Josephus, deoarece nasul i se încovoia deasupra mustăţii cărunte tot atît de osos şi coroiat ca şi ciocul papagalului. Dar răul cel mare, înspăimîntător chiar, era faptul că dădea dovadă de nervozitate, de slăbiciune în faţa chinurilor pe care meseria îl obliga să le provoace. „Domnişoară, trebuie să procedăm la extracţie", îi spunea Idei Jungmann şi pălea. Apoi cînd Hanno, fără vlagă, scăldat în sudori reci, cu ochii larg deschişi, fiindu-i cu neputinţă să protesteze sau să fugă, într-o stare sufletească ce nu se deosebea prin nimic de aceea a unui osîndit la moarte, îl vedea pe domnul Brecht apropiindu-se cu cleştele ascuns în mînecă, observa că fruntea pleşuvă a dentistului era acoperită de broboane de sudoare şi că gura de asemenea îi era schimonosită de frică… Şi cînd odioasa operaţie se sfîrşea, cînd palid, tremurînd, cu ochii înlăcrimaţi, cu faţa desfigurată, Hanno îşi scuipa sîngele din gură în chiuveta albastră de alături, domnul Brecht trebuia să se aşeze o clipă undeva într-un colţ, să-şi şteargă fruntea şi să bea nitică apă…

Micului Johann i se dădeau asigurări că omul acesta îi face mult bine şi că îl scuteşte de nenumărate alte dureri şi mai mari. Dar cînd Hanno punea în cumpănă chinurile provocate de domnul Brecht şi foloasele reale, palpabile pe care i le datora, cele dintîi cîntăreau mult mai greu pentru a nu socoti aceste vizite în Mühlenstrasse drept cele mai îngrozitoare dintre toate chinurile zadarnice. În vederea măselelor de minte ce urmau să-i iasă în viitor, doctorul trebui să-i scoată patru molari ce-i crescuseră, nu de mult, albi, frumoşi, şi erau încă pe de-a-ntregul sănătoşi. Şi pentru ca băiatul să nu se obosească peste măsură, operaţia dură patru săptămîni. Ce zile! Tortura aceasta prelungită în care teama de suferinţa viitoare apărea cînd extenuarea de pe urma celei anterioare nu trecuse încă, mergea prea departe. După extragerea ultimei măsele, Hanno zăcuse opt zile în şir şi asta numai din pricina epuizării.

De altfel, aceste suferinţe pricinuite de dinţi se repercutau nu numai asupra stării sale sufleteşti, ci şi asupra funcţiunilor unora dintre organe. Greutatea de a mesteca avea drept consecinţă repetate tulburări ale digestiei, ba chiar aceea de febră gastrică şi aceste indispoziţii ale stomacului erau în legătură cu pulsul care bătea cînd mai încet cînd mai repede şi cu senzaţii de ameţeală. Şi pe deasupra tuturor stăruia, fără semne de ameliorare, ba chiar agravîndu-se, curioasa boală pe care doctorul Grabow o numea *pavor nocturnus.* Nu trecea aproape nici o noapte fără ca micul Johann să nu sară, speriat, o dată, de două ori, şi, frîngîndu-şi mîinile, cu toate semnele unei spaime cu neputinţă de răbdat, să nu implore ajutor şi îndurare, ca şi cum ar fi fost încins de flăcări, ca şi cum cineva ar fi vrut să-l sugrume, ca şi cum ceva nespus de înfiorător l-ar pîndi… Dimineaţa nu-şi mai aducea aminte de nimic. Doctorul Grabow încerca să trateze boala cu zeamă de afine, administrată seara. Numai că asta

nu-i folosi cîtuşi de puţin.

Piedicile pe care le întîmpina dezvoltarea fizică a lui Hanno, suferinţele îndurate nu puteau să nu-i trezească acel simţământ grav al experienţei premature, care se numeşte înţelepciune precoce şi dacă, reţinută parcă de darul covîrşitor al bunului simţ, ea nu se manifesta prea des şi niciodată în mod supărător, această înţelepciune se arăta totuşi pe ici pe colo, sub forma unei superiorităţi melancolice.

– Ce mai faci Hanno? îl întreba cîteodată vreuna dintre rude, bunică-sa, sau una dintre cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse.

El îşi ţuguia uşor, resemnat, buzele şi dădea din umerii acoperiţi cu guler albastru de marinar. Atît era tot răspunsul.

– Te duci bucuros la şcoală?

– Nu, răspundea Hanno, liniştit şi sincer, ca omul care, preocupat de lucruri mult mai grave, nu-şi dă osteneala să mintă într-o chestiune atît de neînsemnată.

– Nu? O, dar trebuie să înveţi să scrii, să socoteşti, să citeşti…

– Şi aşa mai departe, încheia micul Johann.

Nu, nu se ducea bucuros la şcoală, la vechea şcoală, fostă şcoală de mănăstire, cu ganguri întortocheate, cu săli de clasă boltite, gotice. Absenţele din pricina bolii, totala-i neatenţie cînd gîndurile-i zăboveau la cine ştie ce combinaţii de armonii sau la minunile nedescifrate încă ale vreunei bucăţi executate de maică-sa şi de domnul Pfühl nu-l prea ajutau să înainteze pe calea ştiinţelor, iar institutorii şi pedagogii cu care avea de-a face în clasele primare şi a căror inferioritate socială, şi neglijenţă vestimentară la care se adăuga un soi de disconfort spiritual le simţea, îi inspirau pe lîngă teama de pedepse şi un dispreţ ascuns. Domnul Tietge, profesorul de aritmetică, un moşnegel în haină neagră şi soioasă, care activa în slujba acestui aşezămînt încă de pe vremea răposatului Marcellus Stengel şi care, suferind de un strabism convergent, încerca să-şi corecteze acest defect cu ajutorul unor ochelari cu sticle groase şi rotunde ca nişte ferestruici de vapor, domnul Tietge îi amintea micului Johann în fiecare oră ce silitor şi isteţ fusese tatăl său la aritmetică… Violentele accese de tuse îl sileau pe domnul Tietge să acopere în permanenţă podelele din preajma catedrei cu expectoraţiile sale.

Raporturile lui Hanno cu micii săi colegi erau, în general, reci şi superficiale, doar de unul singur îl lega, şi chiar din primele zile de şcoală, o prietenie strînsă. Era un copil de origine nobilă, dar cu o ţinută cu totul neîngrijită, contele Mölln, pe numele de botez Kai.

Era un băiat de statura lui Hanno, dar nu purta, ca acesta haine de marinar danez, ci un costum sărăcăcios, de culoare nedefinită. Pe ici pe colo îi lipsea cîte un nasture, iar în fundul pantalonilor purta un petic cît toate zilele. Mîinile lui invariabil cenuşii, ieşind din mînecile prea scurte, păreau îmbibate cu praf şi cu noroi, dar erau înguste şi de o extraordinară fineţe, cu degete lungi şi unghii ascuţite. Potrivit cu aceste mîini, capul, deşi neîngrijit, nepieptănat şi nu tocmai curat, era înzestrat de natură cu toate semnele unei rase pure şi nobile.

Părul blond-roşcat, cu o cărare aproximativă la mijloc, îi lăsa liberă fruntea de alabastru sub care străluceau, adînc şi ascuţit totodată, ochii de un albastru luminos. Pomeţii ieşiţi puţin şi nasul, îngust, uşor încovoiat, cu nările subţiri, ca şi gura cu buza de sus cam răsfrîntă, aveau de pe acum o expresie caracteristică.

Încă înainte de începutul anului şcolar, Hanno îl văzuse de vreo trei-patru ori pe micul conte, în treacăt numai şi asta în timpul plimbărilor pe care le făcea cu Ida dincolo de poarta oraşului, spre nord. Căci undeva pe acolo, afară, departe, aproape de întîiul sat, se afla o mică fermă, o proprietate minusculă, aproape fără nici o valoare, care nici măcar nume nu avea. Dacă te uitai într-acolo vedeai doar o grămadă de gunoi, un cîrd de păsări, un coteţ pentru cîine şi o biată clădire cît o colibă, cu acoperişul roşu, pleoştit pînă la pămînt. Acesta era conacul boieresc în care locuia tatăl lui Kai, contele Eberhard Mölln.

Contele acesta era un original care nu se prea arăta printre oameni. Creştea păsări şi cîini, cultiva zarzavaturi şi, izolîndu-se de lume, trăia retras la mica lui fermă. Înalt, chel, cu o enormă barbă cărunţă, ca vrăjitorul Rübezahl, veşnic cu o biciuşcă de călărie în mînă, deşi nu avea nici un cal, el purta o haină verde de dimie, cizme cu carîmbii răsfrînţi şi un monoclu înfipt sub sprîncenele-i stufoase. În afară de el şi de fiul său, nu mai exista de-a lungul şi de-a latul ţării nici un conte de Mölln. Diversele ramuri ale acestei familii, bogată, puternică şi falnică odinioară, se uscaseră rînd pe rînd, pieriseră, se istoviseră. Doar o mătuşă a micului Kai mai trăia pe undeva, dar tatăl lui nu era în corespondenţă cu ea. Sub un pseudonim fantezist, mătuşa publica romane în reviste de familie. Cît despre contele Eberhard, lumea îşi aducea aminte că, după ce se mutase la ferma lui, dincolo de poarta oraşului, pentru a scăpa de supărările pricinuite de solicitanţi, ofertanţi şi cerşetori, pusese la intrarea scundă, o placă pe care se putu citi următoarea inscripţie: *Aici locuieşte contele Mölln, absolut singur, n-are nevoie de nimic, nu cumpără nimic şi n-are nimic de dăruit.* Mai tîrziu, după ce inscripţia îşi făcuse efectul şi nimeni nu-l mai plictisea, contele o îndepărtă.

Orfan de mamă – contesa murise la naşterea lui, iar de gospodărie îngrijea o bătrînică oarecare – micul Kai crescuse aici, sălbatic ca un animal, printre găini şi cîini şi aici îl zărise Hanno Buddenbrook – de departe şi cu oarecare teamă – sărind ca un iepuraş de casă printre căpăţînile de varză, tăvălindu-se pe jos cu căţeii de-a valma, speriind orătăniile cu tumbele lui.

Îl revăzuse în clasă şi frica pe care i-o inspirase înfăţişarea de sălbatic a micului conte, persistase firească, la început. Dar nu peste mult, instinctul lui sigur îi îngăduise să străbată prin învelişul neîngrijit al colegului său şi atenţia i se oprise asupra frunţii albe, asupra gurii subţiri, asupra ochilor alungiţi, albaştri, luminoşi, care priveau în lume, cu un fel de mînioasă uimire şi dintre toţi camarazii pe acesta îl îndrăgise mai tare. Totuşi, era mult prea reţinut pentru a avea curajul să facă el primii paşi spre a lega o prietenie şi, fără iniţiativa oarecum brutală a micului Kai, cei doi băieţi ar fi continuat să se ignore reciproc, ca nişte străini. Mai mult, avîntul pasionat cu care Kai se

apropiase de el îl speriase la început pe micul Hanno. Flăcăiaşul neîngrijit pornise într-adevăr cu atîta foc, cu atîta bărbăţie viforoasă şi agresivă la cucerirea simpatiei molcomului şi elegantului Hanno, încît acesta nu-i putuse rezista deloc. E adevărat că la carte nu-i prea putea fi de vreun ajutor, căci firii lui neastîmpărate de hoinar, tabla înmulţirii îi inspira aceeaşi aversiune ca şi micului Buddenbrook, veşnic absent şi visător; în schimb îi dăruise tot ce avea: bile de sticlă, sfîrleze de lemn, ba chiar un pistol strîmb de tinichea, deşi acesta era lucrul cel mai de preţ pe care-l poseda… În recreaţii, plimbîndu-se cu el mînă-n mînă, Kai îi povestea despre casa lor, despre căţei şi despre găini, iar la amiază, cu toate că Ida, cu un pachetel de tartine-n mînă, îl aştepta pe băieţel la poarta şcolii ca să-l ia la plimbare, Kai îl însoţea cît mai departe cu putinţă. Cu acest prilej el află că acasă micului Buddenbrook i se zice Hanno, îşi însuşi numaidecît acest nume de dezmierdare şi niciodată nu-i mai spuse altfel prietenului său.

Într-o zi, Kai îşi exprimase dorinţa ca în loc să se ducă la plimbare în Mühlenwall, Hanno să meargă cu el la ferma tatălui său, pentru a vedea nişte cobai nou-născuţi şi în cele din urmă domnişoara Jungmann cedă rugăminţii celor doi băieţi. Făcură drumul pînă la ferma contelui, inspectară grămada de gunoi, grădina de zarzavaturi, cîinii, găinile, cobaii, iar mai tîrziu intrară şi în casă unde, într-o încăpere joasă şi lunguiaţă, dădură de contele Eberhard. Contele, adevărată întruchipare a însingurării îndărătnice, şedea la o masă ţărănească greoaie şi citea. Văzîndu-i, îi întrebă morocănos ce doresc…

Nimic n-a mai putut-o îndupleca pe Ida Jungmann să repete această vizită. Mai mult, ea declară odată pentru totdeauna că dacă cei doi băieţi vor să se vadă, să vină mai degrabă Kai la Hanno, şi astfel intră micul conte pentru întîia oară, cu sinceră admiraţie, dar fără nici o sfială, în fastuoasa casă părintească a prietenului său. De atunci el se înfiinţa din ce în ce mai des şi doar troienele de zăpadă îl puteau împiedica să facă după-masă, încă o dată drumul acesta lung, numai pentru a putea petrece cîteva ceasuri cu Hanno Buddenbrook.

Stăteau în spaţioasa odaie de copii de la etajul al doilea şi-şi făceau lecţiile. Aveau de rezolvat lungi probleme de aritmetică, care după ce ambele feţe ale tăbliţei se umpleau de adunări, scăderi, înmulţiri şi împărţiri, la sfîrşit, drept rezultat, urma să dea pur şi simplu zero, căci altfel însemna că pe undeva s-a strecurat o greşeală ce trebuia căutată şi iar căutată, pînă cînd mica bestie era descoperită şi distrusă; şi era un adevărat noroc cînd ea nu se ascundea pe la început, căci în cazul acesta aproape totul trebuia scris din nou. Mai aveau apoi de furcă cu gramatica germană; trebuiau să înveţe treptele comparaţiei, să scrie cît se poate de curat, în rînduri şi în coloane drepte consideraţii ca aceasta: „Cornul e transparent, sticla e mai transparentă, aerul e cel mai transparent". În sfîrşit, venea la rînd caietul de dictando, unde aveau să-şi bată capul cu fraze ca următoarea: *Unsere Hedwigist zwar sehr willig, aber den Kehricht auf dem Estrich fegt sie niemals ordentlich zusammen.*[2] Intenţia acestui exerciţiu plin de ispite şi de capcane era să-l facă pe şcolar să scrie pe *Hedwig, willig,* şi *fegt* cu *ch,* iar pe *Estrich* şi dacă se poate şi pe *Kehricht* cu *g* şi capcanele erau puse cu o

temeinică grijă, așa că băieții aveau ce corecta. Dar cînd isprăveau toate acestea, își adunau cărțile, se așezau pe pervazul ferestrei și o ascultau pe Ida care le citea.

Buna Ida le citea despre Katerlieschen, despre flăcăul care a plecat în lume ca să învețe ce-i frica, despre Rumpelstilzchen, Rapunzel și despre împăratul broaștelor, și glasul îi era adînc și răbdător iar ochii și-i ținea pe jumătate închiși, căci spunea aproape pe dinafară basmele pe care le citise de atîtea ori în viața ei, în timp ce cu degetul înmuiat întorcea mașinal foile.

Cu prilejul acestor distracții se întîmplă însă ceva ciudat: în micul Kai începu să se trezească și să se dezvolte îndemnul de a născoci ceva asemănător basmelor din carte, de a povesti el însuși ceva, și lucrul acesta era cu atît mai binevenit cu cît, cu timpul, toate basmele tipărite le știau pe de rost, iar Ida avea și ea nevoie de puțină odihnă din cînd în cînd. La început, istorisirile lui Kai erau scurte și simple, mai tîrziu însă ele deveniră mai îndrăznețe și mai complicate și interesul lor spori prin faptul că ele nu erau pe de-a-ntregul închipuite de el ci plecau de la un fapt real asupra căruia proiecta o lumină stranie și misterioasă… Hanno asculta cu o deosebită plăcere mai ales povestea hainului, dar neînchipuit de puternicului vrăjitor care-i chinuiește pe toți oamenii cu fel de fel de meșteșuguri drăcești și-l ține în captivitate pe un prinț frumos și plin de daruri, pe nume Josephus, prefăcut într-o pasăre pestriță. Dar iată că undeva în depărtare crește și se împlinește cel ales dintre toți, care în fruntea neînvinsei sale oști de cîini, găini și cobai va porni odată și odată, fără frică, la război, împotriva vrăjitorului și cu o lovitură de sabie îl va elibera pe prinț ca și întreaga lume, și în primul rînd pe Hanno Buddenbrook. Și atunci, descătușat și scăpat de vrajă, Josephus se va întoarce în împărăția sa, se va încorona și-i va ridica la demnități foarte înalte atît pe Hanno, cît și pe Kai…

Senatorul Buddenbrook, care trecea din cînd în cînd prin odaia copiilor și-i vedea împreună pe cei doi băieți, nu avea nimic împotriva acestei prietenii, căci nu era greu de observat că ei se influențau reciproc într-un chip fericit. Înrîurirea lui Hanno îl potolea, îi modera pornirile, îl înnobila de-a dreptul pe Kai, care-l iubea cu gingășie, îi admira albeața mîinilor și de dragul lui o lăsa pe domnișoara Ida să se ocupe de ale sale, cu perie și săpun. Și dacă la rîndul său micul Buddenbrook se alegea cu puțină exuberanță și vigoare de la micul conte, faptul nu putea decît să-l bucure pe senator, care își dădea bine seama că statornica tutelă feminină nu era tocmai indicată pentru a trezi și a dezvolta în fiul său calități bărbătești.

Trecuseră trei decenii de cînd buna Ida Jungmann servea în casa Buddenbrook și, firește, credința și devotamentul ei nu puteau fi plătite nici în aur. Îngrijise și crescuse cu abnegație generația precedentă: pe Hanno însă îl purta pe palme, îl învăluia din cap pînă-n picioare cu grija și afecțiunea ei, îl iubea pînă la idolatrie și mergea adeseori pînă la absurd în credința-i naivă și nezdruncinată că lui i se cuvenea un loc cu totul excepțional și privilegiat în lume. Cînd era vorba de un interes al lui Hanno, ea știa să fie de o îndrăzneală uluitoare și uneori chiar penibilă. Într-o cofetărie, de pildă, unde intra pentru

vreo cumpărătură, nu pierdea niciodată prilejul de a se întinde fără nici o jenă la talgerele de pe tejghea pentru a-i vîrî în gură o prăjitură, o bomboană, fără a o plăti, bineînțeles – îi făcea doar onoare negustorului. Iar în îngrămădeala din fața unei vitrine nu stătea o clipă la îndoială să ceară oamenilor, în dialectul ei din Prusia Orientală, cu amabilitate dar și cu hotărîre, să-i facă loc micului ei protejat. Mai mult, în ochii ei Hanno era o ființă atît de deosebită încît aproape nici un copil nu i se părea vrednic de a-i fi prieten. În privința micului Kai însă, afecțiunea reciprocă a celor doi copii se dovedi mai puternică decît neîncrederea ei; nu-i mai puțin adevărat că și numele lui o amețise puțin. Dar cînd se așeza cu Hanno pe o bancă, undeva, în Mühlenwall și se întîmpla să se apropie de ei și alți copii cu însoțitoarele lor, domnișoara Jungmann se ridica numaidecît și sub un pretext oarecare – că e tîrziu sau că trage – o lua din loc. După explicațiile pe care i le dădea ulterior, Hanno ar fi avut tot dreptul să creadă că toți băieții de seama lui aveau scrofule sau „sîngele stricat", și că numai el era sănătos. Firește că aceste principii ale Idei nu prea aveau darul de a întări curajul și încrederea băiețașului, din născare slabe.

Senatorul Buddenbrook nu cunoștea aceste amănunte, dar vedea că atît din fire, cît și în urma influențelor din afară, fiul său nu se dezvoltă, deocamdată, deloc în direcția dorită de el. Ei, dacă ar putea lua în propriile-i mîini educația copilului, dacă ar putea influența zilnic și chiar oră de oră formația lui spirituală! Dar nu avea timp pentru așa ceva și observa cu durere că încercările-i întîmplătoare sfîrșeau prin eșecuri lamentabile și făceau și mai reci, și mai distante raporturile dintre tată și fiu. În fața lui plutea o imagine după care ar fi dorit să-și modeleze fiul: aceea a străbunicului lui Hanno, așa cum îl cunoscuse el însuși cînd era copil – un cap limpede, o fire jovială, simplă, glumeață, un om puternic… Nu putea să devină și el tot așa? Era cu neputință? Și de ce?… Dar măcar muzica dacă ar fi putut s-o înlăture și s-o izgonească dintre preocupările copilului, căci ea îl înstrăina de viața practică, nu-i pria în mod sigur sănătății și-i absorbea toate forțele spirituale. Nu se apropia oare uneori întreaga lui ființă visătoare de limitele iresponsabilității?

Într-o după-amiază, Hanno coborî singur la etajul întîi, cu trei sferturi de oră înainte de masa ce se servea la patru. Făcuse exerciții la pian o bucată de vreme, și acum lenevea în odaia de toate zilele. Ședea pe canapea, într-o rînă, își lega și-și dezlega cravata de marinar, în timp ce privirile lui, fără să caute ceva anume, alunecară într-o parte și zăriră pe birouașul de nuc al maică-sii o mapă de piele, deschisă, mapa cu hîrtiile familiei. Își propti un cot în perna de la spate și bărbia în podul palmei și se uită cîtva timp de la distanță la acele file. Fără îndoială papă umblase la ele după gustarea de dimineață și le lăsase acolo cu gîndul de a reveni mai tîrziu. Unele erau vîrîte în mapă; foile detașate, împrăștiate pe masă erau acoperite de o riglă de metal, iar caietul voluminos cu muchia aurită, din hîrtie de mai multe feluri, stătea deschis.

Hanno alunecă atunci nepăsător de pe otomană și se îndreptă spre masă. Caietul era deschis la pagina unde mîna mai multor strămoși și la sfîrșit aceea a tatălui său înșirase arborele genealogic al întregii familii Buddenbrook, cu

acolade și rubrici, cu date precise. Cu un genunchi pe scaunul din fața biroului, cu buclele castanii, ușor ondulate, revărsate în palmă, Hanno privea manuscrisul puțin dintr-o parte, cu gravitate obosită dar critică și ușor disprețuitoare, dovedind o indiferență totală, în timp ce mîna cealaltă se juca cu tocul de aur și de abanos al maică-sii. Își plimba ochii peste toate aceste nume bărbătești și femeiești înșirate unul după altul și în coloane, unele cu un scris înflorit, de modă veche, ce se încheia în spirale vaste; pe liniile de cerneală pălite și gălbui sau groase și negre sclipeau încă firele aurii ale nisipului din călimară… La urmă de tot, sub numele părinților săi, el își citi propriul său nume, însemnat cu scrisul mărunt, aruncat repede pe hîrtie, al tatălui său: Justus, *Johann,* Kaspar, născ. în ziua de 15 aprilie 1861 – și asta îl înveseli oarecum – apoi se ridică puțin, își întinse alene mîinile după riglă și toc, potrivi rigla sub numele lui, își lăsă privirile să-i lunece încă o dată peste întregul furnicar genealogic și în sfîrșit, cu o expresie liniștită, cu o concentrare absentă, mecanic și ca prin vis, trase cu tocul de aur de la un capăt la altul al hîrtiei, o frumoasă linie dublă, cea de deasupra puțin mai groasă, așa cum trebuia să-și împodobească fiecare foaie din caietul de aritmetică… La urmă își înclină capul pe umăr, ca și cum ar fi vrut să-și examineze opera, apoi își întoarse fața în altă parte.

După-masă senatorul îl chemă la dînsul și, cu sprîncenele încruntate, se răsti la el:

– Ce-i asta? Cum a ajuns aici? Tu ai făcut-o?

Trebui să se gîndească o clipă dacă într-adevăr el o făcuse și în cele din urmă răspunse sfios și timid:

– Da…

– Ce înseamnă asta? Ce te-a apucat? Răspunde! Cum ți-a trăsnit prin cap una ca asta? strigă senatorul, lovindu-l peste față cu caietul ușor îndoit.

Micul Johann se dădu un pas înapoi și, ducîndu-și mîna la obraz, îngăimă:

– Credeam… credeam… că nu mai urmează nimic…

VIII

Joia, cînd înconjurată de statuile de pe tapete, înfățișînd zeități cu zîmbet liniștit, familia stătea la masă, se ivise de cîtva timp un nou și foarte serios subiect de conversație, o temă care aducea o expresie de rezervă rece pe fața cucoanelor Buddenbrook din Breite Strasse, iar în trăsăturile și gesturile doamnei Permaneder, dimpotrivă, o agitație extraordinară. Dîndu-și capul pe spate și întinzîndu-și brațele înainte sau ridicîndu-și-le spre cer, ea vorbea într-adevăr cu mînie, cu indignare, cu un sentiment de sinceră și profundă revoltă, trecea de la cazul particular în discuție la considerații cu caracter universal, vorbea despre răutatea omenească în general, și, întrerupte de tusea nervoasă și seacă ce i se trăgea de la boala de stomac, scotea pe un ton ascuțit, caracteristic clipelor de mînie, mici semnale de trompetă, pline de dezgust, ce sunau cam așa: „Trischke-plîngărețul…!" „Grünlich!…" „Permaneder…!" Noutatea o

reprezenta însă un semnal de luptă, slobozit cu un dispreț și cu o ură de nedescris: „Procurorul general…!”

Apoi cînd directorul Hugo Weinschenk, în întîrziere ca de obicei (căci omul era copleșit de treburi) intra în sală, balansîndu-și pumnii și legănîndu-se neobișnuit de vioi în redingota lui pe talie, pentru a se îndrepta spre locul său, în timp ce buza inferioară cu o expresie cam îndrăzneață atîrna sub mustața scurtă, conversația se împotmolea: o tăcere penibilă, apăsătoare se lăsa peste masă și numai senatorul izbutea să risipească într-un tîrziu mutenia generală, întrebîndu-l pe director cum mai stau lucrurile, cu un aer degajat, ca și cum ar fi fost vorba de o afacere oarecare. Și Hugo Weinschenk îi răspundea că lucrurile merg cît se poate de bine – nici n-ar putea merge altfel decît foarte bine – apoi începea să vorbească, senin și vesel, despre altceva. Era mult mai bine dispus decît altădată, își rotea privirea cu o anume libertate impetuoasă și întreba de mai multe ori, fără să i se răspundă, ce mai face vioara Gerdei Buddenbrook. În general vorbea întruna și cu multă vioiciune. Din nenorocire însă, cu felul lui sincer de a vorbi nu-și supraveghea totdeauna îndeajuns cuvintele și în clipele de excesivă voie bună povestea uneori niște istorii ce nu erau tocmai la locul lor. Într-una dintre anecdotele lui, de pildă, o doică era cea care primejduia sănătatea copilului ce i se dăduse în grijă, din pricina gazelor ei intestinale; într-o manieră pe care fără îndoială o socotea plină de haz, el îl imita pe doctorul de casă și striga: „Cine pute aici? Cine pute în halu’ ăsta?” Și nu băga de seamă decît tîrziu sau poate deloc că soția lui roșise pînă în albul ochilor, că bătrîna doamnă Buddenbrook, Thomas și Gerda încremeniseră, iar cucoanele Buddenbrook schimbau priviri tăioase, că pînă și Riekchen Severin, așezată la capătul de jos al mesei, îl privea cu o mutră jignită și cel mult bătrînul consul Kröger pufnea încet în rîs…

Ce era cu directorul Weinschenk? Acest bărbat serios, muncitor și solid, acest bărbat ce se ținea departe de orice fel de viață socială și, cu înfățișarea lui de om necioplit, nu cunoștea decît activitatea căreia i se dedicase cu un aprig simț al datoriei, era bănuit de a se fi făcut vinovat – și nu o *dată,* nu, ci de mai multe ori – de o gravă abatere. Mai mult, el era acuzat, acuzat în fața justiției, de a se fi dedat în repetate rînduri la o manevră care nu mai putea fi numită dubioasă, ci de-a dreptul necinstită, ba chiar criminală și un proces al cărui sfîrșit era cu neputință de prevăzut fusese pornit împotriva lui. Ce i se punea în seamă? În mai multe locuri izbucniseră incendii mari pentru care societatea urma să plătească bani grei victimelor față de care avea obligații contractuale. Dar directorul Weinschenk – pretindea actul de acuzare – îndată ce primea de la agenții săi informații prompte și confidențiale despre aceste dezastre, deci printr-o înșelătorie deliberată, făcea reasigurări la o altă societate, și astfel daunele treceau în cîrca acesteia. Acum dosarul era în mîinile procurorului general, ale procurorului general doctor Moritz Hagenström.

– Thomas, îi spuse într-o zi doamna consul, între patru ochi, fiului său, te rog… eu nu pricep nimic. Ce trebuie să cred despre istoria asta?

Și senatorul îi răspunse:

– De, mamă dragă… Ce să spun? Din nenorocire, mă îndoiesc că totul ar fi în perfectă regulă. Dar ca Weinschenk să fie chiar atît de vinovat cum pretind unii, mi se pare tot atît de puțin probabil. Există în viața comercială adeptă a unui stil mai modern ceva ce se numește uzanță… Această uzanță este o manevră, mă-nțelegi, care nu e cu totul fără cusur, nu se încadrează sută-n sută în legile scrise și unui profan îi poate părea chiar necinstită, dar printr-un acord tacit, în lumea oamenilor de afaceri se practică totuși în mod curent. O linie de demarcație între uzanță și ceea ce e mai grav decît uzanța e foarte greu de tras… În sfîrșit… Dacă Weinschenk a greșit, greșeala lui, după toate probabilitățile, nu e mai mare decît a multora dintre colegii săi care au scăpat cu fața curată. Cu toate astea… nu garantez deloc că rezultatul procesului va fi favorabil. Poate că într-un oraș mare ar fi achitat, dar aici unde predomină influența clicilor și motivele personale… Asta trebuia s-o cumpănească mai bine cînd și-a ales apărătorul. Noi nu avem aici în oraș nici un avocat mai de seamă, nici un cap eminent, cu talent oratoric deosebit și convingător, un vulpoi uns cu toate alifiile, versat în toate chichițele meseriei. În schimb domnii juriști de la noi sînt carne și unghie între ei, legați prin interese comune, prin prînzurile pe care și le oferă, chiar prin legături de rudenie, așa că trebuie să țină seamă unii de alții. După părerea mea, Weinschenk făcea mult mai bine dacă-și lua un avocat de aici. Dar ce a făcut? A găsit necesar – repet: necesar – și asta dă de gîndit pînă la urmă în ce privește liniștea conștiinței sale – să-și angajeze un apărător din Berlin, pe doctorul Breslauer, un adevărat michiduță, un pișicher bun de gură, maestru în șiretlicuri juridice, căruia i-a mers faima de a fi scăpat din ghearele închisorii atîția și atîția faliți frauduloși. Pentru un onorariu foarte mare, omul acesta va susține procesul, fără îndoială cu o șiretenie tot atît de mare… Dar va folosi asta la ceva? Parcă-i văd pe cinstiții noștri juriști dînd din mîini și din picioare, zbîrlindu-se împotriva străinului, neadmițînd în ruptul capului să-l vadă triumfînd. Și firește, Curtea va asculta cu mult mai multă bunăvoință pledoaria doctorului Hagenström… Iar martorii… Nici chiar propriul său personal nu cred că s-ar grăbi să-i sară cu prea multă dragoste într-ajutor. Ceea ce noi, care-i sîntem binevoitori – și cred că și el – considerînd aici anumite asperități exterioare, nu i-au adus multe prietenii… Pe scurt, mamă, am presimțiri negre. Ar fi desigur foarte rău pentru Erika dacă s-ar întîmpla o nenorocire, dar mai mult m-ar durea inima de Tony. Vezi tu, are dreptate cînd spune că Hagenström a luat în mîini procesul cu adevărată satisfacție. Întîmplarea asta ne privește de aproape pe toți și o sentință infamantă ne-ar atinge pe toți, căci, oricum, Weinschenk face parte din familie și stă la masă cu noi. În ce mă privește, eu mă ridic deasupra acestor fapte. Știu ce am de făcut. În ochii lumii eu trebuie să fiu absolut străin față de proces, n-am voie să asist la dezbateri – deși Breslauer m-ar interesa – și pentru a nu mi se imputa că aș avea oarecare intenții de a-l influența, n-am voie să mă ocup în nici un fel de el. Dar Tony? Nu îndrăznesc să mă gîndesc ce ar însemna pentru ea o condamnare. N-ai decît să-i asculți protestele zgomotoase împotriva calomniei și a intrigilor invidioase… ca să simți teama

ce se ascunde în ele, teama de a nu pierde, după atîtea nenorociri, şi această ultimă situaţie onorabilă: căminul cinstit al fiicei sale… Şi să vezi că ea va proclama cu atît mai tare nevinovăţia lui Weinschenk, cu cît va fi mai constrînsă să se îndoiască de ea… Dar, cine ştie, omul se poate să fie şi nevinovat, desigur, cu totul nevinovat… Trebuie să aşteptăm, mamă, şi să ne purtăm cu tact cu el, şi cu Tony şi cu Erika. Dar eu nu presimt nimic bun.

Acestea erau împrejurările în care veni în anul acela Crăciunul şi, cu ajutorul calendarului cu foi detaşabile întocmit de Ida, care desenase şi un brad pe ultima pagină, micul Johann urmărea cu bătăi de inimă apropierea neasemuitei sărbători.

Semnele prevestitoare se înmulţeau… Chiar din prima zi a postului, în sufrageria din casa bunicii se zărea pe perete, în mărime naturală poza în culori al lui moş Ruprecht[3]. Într-o dimineaţă Hanno îşi găsi plapuma, covoraşul de la picioarele patului şi hainele presărate cu beteală foşnitoare de aur. Apoi, cîteva zile mai tîrziu, într-o după-amiază cînd în odaia de toate zilele papà, întins pe canapea frunzărea jurnalul, iar Hanno citea în *Frunze de palmier* de Gerok istoria vrăjitoarei din Endor, fu anunţată ca în toţi anii, dar cu acelaşi efect surprinzător, vizita „unui moşneag" care „întreabă de copii". Fu poftit în odaie, şi moşneagul intră cu paşi tîrşîiţi, purtînd un cojoc lung cu blana întoarsă, presărată cu pulbere de aur şi cu fulgi de zăpadă, ca şi căciula din cap. Faţa-i era brăzdată de dungi negre şi în enorma-i barbă albă, la fel ca în sprîncenele exagerat de stufoase, se împleteau de asemeni fire sclipitoare de aur. Ca în toţi anii, el vesti cu glas răsunător că *unul* dintre saci – cel de pe umărul stîng – e pentru copiii buni care ştiu rugăciunile, şi e plin de mere şi de nuci aurite, iar acea nuieluşă de pe umărul drept e pentru copiii răi… Acesta era moş Ruprecht. Adică, firește, nu chiar, chiar cel adevărat şi în fond poate că nu era decît bărbierul Wenzel în şuba întoarsă pe dos a lui papà; dar dacă din capul locului era cu putinţă să existe un moş Ruprecht, atunci *el* era! Şi zguduit de o sinceră emoţie, Hanno spuse şi anul acesta *Tatăl nostru,* întrerupt doar o dată sau de două ori de un suspin nervos şi aproape inconştient, după care i se dădu voie să-şi vîre mîna în sacul destinat copiilor buni, pe care de altfel moşneagul iarăşi uită să-l ia cu dînsul.

Sosi şi vacanţa şi trecu destul de bine clipa cînd papà citi mediile lui Hanno, care îi trebuiau înfăţişate, indiferent dacă era Crăciun… Sala cea mare era închisă deja de cîteva zile în chip misterios, la masă se servea marţipan şi turtă dulce, iar afară, în oraş, era Crăciun în toată legea. Ningea, se lăsase ger şi în aerul tăios şi limpede răsunau melodiile săltărețe sau melancolice ale flaşnetarilor italieni cu jachete de catifea şi cu mustăţi negre, care soseau de sărbători. În vitrine străluceau mărfurile de Crăciun, în jurul impunătoarei fîntîni gotice din Piaţă se instalaseră atracţiile multicolore ale iarmarocului de Crăciun. Şi oriunde te duceai, respirai, odată cu mireasma brazilor de vînzare, şi aroma sărbătorii însăşi.

În sfîrşit sosi seara de douăzeci şi trei decembrie şi odată cu ea împărţirea

darurilor, în holul de acasă, din Fischergrube, în cerc absolut intim. Era doar un început, o inaugurare, un preludiu, căci bunica nu renunța cu nici un chip la seara sfîntă a Ajunului, dispunînd de întreaga familie, așa că, în ziua de douăzeci și patru, spre sfîrșitul după-miezii, în salonul cu peisaje se întruni întreaga societate de la mesele de joi și, în afară de aceasta, Jürgen Kröger din Wismar și Therese Weichbrodt cu *madame* Kethelsen.

Îmbrăcată într-o rochie de mătase grea, cu dungi negre și cenușii, cu obrajii roșii și cu ochii aprinși, răspîndind un delicat parfum de paciuli, bătrîna doamnă își primea oaspeții ce soseau unul după altul și, în timp ce-i îmbrățișa în tăcere, brățările-i de aur zornăiau ușor. Cuprinsă de o nespusă agitație ea tremura, tăcută, în această seară.

– Dumnezeule, Doamne, dar tu ai febră, mamă, spuse senatorul, intrînd cu Gerda și cu Hanno… De ce? Totul o să meargă liniștit, ca de la sine.

Bătrîna doamnă însă îi sărută pe toți trei, și șopti:

– Spre mărirea lui Iisus… Și apoi scumpul meu Jean, Dumnezeu să-l ierte…

De fapt, programul pios, stabilit pentru această sărbătoare de răposatul consul, trebuia păstrat cu toată grija și simțămîntul răspunderii pentru desfășurarea demnă a serii, care se cerea să fie străbătută de atmosfera unei bucurii profunde, grave și pline de ardoare, o purta necontenit încoace și încolo, de la galeria cu coloane – unde copiii din corul bisericii Sfînta Maria începuseră să se adune – pînă la sufragerie – unde Riekchen Severin aruncă o ultimă privire asupra pomului și a mesei cu cadouri – iar de acolo afară pe coridor, unde, sfioși și stingheriți, cîțiva bătrînei își așteptau rîndul – erau „săracii casei" care își aveau și ei partea lor din darurile de Crăciun – și în sfîrșit din nou în salonul cu peisaje, condamnînd, cu o privire piezișă și mută, orice cuvînt sau zgomot de prisos. Era o tăcere atît de adîncă încît se putea desluși, venind din cine știe ce stradă troienită, melodia unei flașnete care se auzea, delicată și limpede, ca și sunetele unui ornic cu muzică. Fiindcă în odaie, deși se adunaseră vreo douăzeci de persoane – unii șezînd, alții stînd în picioare – era mai multă liniște decît într-o biserică și, după cum, cu foarte multă băgare de seamă senatorul îi șoptise la ureche unchiului său Justus, atmosfera aducea puțin a înmormîntare.

De altfel, nu se prea vedea primejdia vreunei zburdălnicii tinerești în stare să tulbure această atmosferă. Dintr-o singură privire oricine putea să observe cu ușurință că aproape toți membrii familiei adunați aici erau la vîrsta cînd viața se manifestă în forme cu un caracter de mult statornicit. Senatorul Thomas Buddenbrook a cărui paloare dezmințea expresia vioaie, energică și chiar hazlie a feței; nevastă-sa, Gerda, tolănită într-un fotoliu, nemișcată, cu chipul frumos, alb, ridicat spre tavan, cu ochii apropiați, plini de o stranie strălucire și încercuiți de umbre viorii, lăsîndu-se vrăjiți de sclipitoarele prisme de sticlă ale policandrului; sora senatorului, doamna Permaneder, Jürgen Kröger, vărul lor, funcționarul tăcut, simplu îmbrăcat; verișoarele Friederike, Henriette și Pfiffi, dintre care întîile două erau și mai slabe și mai deșirate, iar ultima părea și mai mică și mai grasă ca pîn-acum, avînd însă toate trei aceeași expresie: un zîmbet

ascuțit și răuvoitor, ațintit asupra tuturor ființelor și lucrurilor cu un scepticism universal și bîrfitor, ca și cum ar fi repetat necontenit: „Daa? Deocamdată dați-ne voie să ne îndoim…"; în sfîrșit sărmana, cenușia Klothilde, ale cărei gînduri mergeau, fără-ndoială, de-a dreptul spre cină: – toți erau trecuți de patruzeci de ani, iar stăpîna casei cu fratele ei Justus, și nevasta acestuia, precum și mica Therese Weichbrodt trecuseră binișor chiar de șaizeci; bătrîna doamnă consul Buddenbrook, născută Stüwing, ca și *madame* Kethelsen, cu desăvîrșire surdă, erau de asemenea septuagenare.

La drept vorbind, în floarea tinereții nu era decît Erika Weinschenk; dar cînd privirea ochilor săi albaștri – ochii domnului Grünlich – aluneca spre bărbatul ei, al cărui cap tuns, încărunțit pe la tîmple, cu mustățile înguste pleoștite peste colțurile gurii, se desprindea, acolo lîngă sofa, din peisajul idilic al tapiseriei, se putea vedea că un oftat tăcut, dar greu îi sălta sînii plini… Gînduri speriate și încîlcite o apăsau, fără îndoială: uzanțe, contabilitate, martori, procuror, apărător și judecător… Și poate că în toată odaia nu era un singur om căruia să nu-i fi trecut prin minte asemenea gînduri foarte puțin potrivite cu Crăciunul. Situația de inculpat a ginerelui doamnei Permaneder, conștiința familiei că se află în prezența unui membru al ei acuzat de o crimă împotriva legilor, a ordinii civice și a onoarei profesionale și pe care îl așteaptă, poate, rușinea și închisoarea, puneau întregii reuniuni o pecete pe de-a-ntregul monstruoasă și străină. O seară de Crăciun în familia Buddenbrook cu un acuzat în mijlocul ei! Doamna Permaneder se lăsă pe speteaza scaunului cu o maiestate mai severă, zîmbetul cucoanelor Buddenbrook din Breite Strasse avea o nuanță mai ascuțită ca de obicei…

Și copiii? Noua generație, puțin numeroasă, deocamdată, era oare sensibilă și ea la tragicul latent al acestei împrejurări atît de noi și de necunoscute? Cît privea pe mica Elisabeth, nimeni n-ar fi putut să-și facă o părere asupra sentimentelor ei. Îmbrăcată într-o rochiță în a cărei bogată garnitură de panglici de atlaz se putea recunoaște gustul doamnei Permaneder, fetița ședea pe brațul bonei și, ținîndu-și degetele mari înfundate în pumnii minusculi, își sugea limba, privea în gol cu ochii cam bulbucați și din cînd în cînd scotea cîte un scurt cîrîit după care dădaca o legăna puțin. Iar Hanno ședea liniștit pe un taburet, la picioarele maică-sii și privea, exact ca ea, drept în sus, la o prismă a policandrului…

Christian lipsea! Unde era Christian? Abia acum în ultimul moment, lumea remarcă absența lui. Mișcările doamnei Elisabeth, gestul caracteristic al mîinii purtate de la colțul gurii pînă la bucle, ca și cum ar fi vrut să-și îndrepte un fir de păr ce o luase razna, deveniră și mai înfrigurate… Dădu în grabă un ordin domnișoarei Severin și fata, trecînd prin fața coriștilor, străbătu sala cu coloane, înaintă pe coridor, printre săracii casei și bătu la ușa domnului Buddenbrook.

Îndată după asta, Christian își făcu apariția. Cu picioarele-i subțiri și crăcănate – șchiopăta puțin de cînd avusese reumatism articular – el intră cu un aer cît se poate de tihnit în salonul cu peisaje, frecîndu-și cu palma fruntea cheală.

– Tii, copii! spuse el, era cît pe-aci să uit!

– Era cît p-aci să… repetă maică-sa înmărmurită.

– Da, într-adevăr, aproape uitasem că azi e Crăciunul. Tocmai citeam o carte de călătorii prin America de Sud… Dumnezeule, Doamne, altfel de nopți de Crăciun am văzut eu în viața mea!… adăugă Christian şi era gata să înceapă povestea unui Ajun petrecut la Londra, într-un varieteu de mîna a cincea, cînd deodată îl pătrunse şi pe el liniștea de catedrală ce domnea în încăpere, aşa încît, încreţindu-şi nasul, se duse în vîrful picioarelor la locul lui.

Bucură-te, fiica Sionului, răsună corul copiilor şi ştrengarii care adineauri zburdau atît de zgomotos încît senatorul trebuise să se arate o clipă în uşă pentru a-i pune la respect, cîntau în aceste momente minunat de frumos. Aceste voci limpezi care secondate de altele, mai profunde, se înălţau pure, într-un vesel elan de preamărire, înălţau cu ele inimile tuturor, înmuiau zîmbetul fetelor bătrîne, îmbiau pe bătrîni să mediteze, să-şi prefire pe dinaintea ochilor tot trecutul, iar pe cei aflați în plină maturitate îi făceau să-şi uite o clipă toate grijile.

Hanno dădu drumul genunchiului pe care pînă atunci îl ținuse în mîinile încleştate. Era palid de tot, şedea cu gura deschisă şi, cu o expresie de parcă i-ar fi fost frig, se juca cu ciucurii taburetului cotrobăindu-şi totodată cu limba o măsea. Din cînd în cînd simțea nevoia să respire adînc, căci acum cînd cîntecul, acest cîntec *a capella,* curat ca un sunet de clopot, umplea atmosfera, inima i se strîngea de o fericire aproape dureroasă. Crăciun!… Prin crăpătura uşii cu două canaturi, înaltă, dată cu lac alb, închisă încă, se strecura mireasma de brad, şi dulcea aromă îi trezea imaginea minunilor de dincolo de uşă pe care an de an copilul le aştepta cu zvîcniri de inimă, ca pe o frumusețe nepămînteană, de neînțeles… Ce poate fi acolo pentru el? Ceea ce şi-a dorit, firește, fiindcă asta i se dă fără discuție, afară de cazul cînd i se arată negru pe alb că a dorit ceva cu neputință de realizat. Teatrul i-ar sări numaidecît în ochi şi i-ar arăta fără greş unde se află… teatrul de păpuşi dorit atît de fierbinte, care, subliniat cu multă grijă, figura în fruntea listei cu dorințe prezentată bunicii şi care, de la *Fidelio* încoace era aproape singura lui preocupare.

Da, drept despăgubire şi recompensă pentru o vizită la domnul Brecht, Hanno fusese dus nu demult, pentru întîia dată, la teatru, la Teatrul Municipal, unde, din rîndul întîi, alături de maică-sa, putuse urmări, cu răsuflarea tăiată, muzica şi peripețiile operei *Fidelio.* De atunci nu mai visa decît scene de operă şi prinsese o asemenea pasiune pentru teatru că abia mai putea dormi. Pe stradă, privea cu o nespusă invidie la oamenii care, la fel ca unchiul său Christian, erau cunoscuți ca obişnuiți ai teatrului: consulul Döhlmann, misitul Gosch… Cum putea cineva să suporte fericirea de a asista, ca dînşii, seară de seară la spectacol? O, dacă măcar o dată pe săptămînă, ar putea să arunce o privire în sală înainte de începerea reprezentației, să audă cum se acordă instrumentele, să vadă puțin cortina lăsată! Căci el iubea totul în teatru: mirosul de gaz, scaunele, muzicienii, cortina…

Cum o să fie teatrul lui? Mare? Mare, încăpător? Şi cortina? Va trebui făcută în ea neapărat şi cît mai curînd cu putință, o gaură mică, fiindcă şi cortina

Teatrului Municipal are o deschizătură rotundă prin care se poate vedea în sală… Oare bunica, sau mamzel Severin – fiindcă bunica nu se poate ocupa de toate – o fi găsit decorurile necesare pentru *Fidelio?* Chiar mîine o să se închidă într-o odaie şi o să dea singur, numai pentru el, o reprezentaţie… În gînd, îşi punea de pe acum figurile să cînte, căci pentru el muzica şi teatrul se contopiseră de la început…

Veseleşte-te cu glas înalt, Ierusalime! încheie corul de copii şi vocile care înaintaseră paralel într-o mişcare de fugă se contopiră, împăcate şi fericite, în ultima silabă. Acordul limpede se stinse vibrînd şi o linişte profundă se aşternu în sala coloanelor şi în salonul cu peisaje. Apăsaţi de liniştea ce-i învăluise, membrii familiei rămaseră cu ochii-n pămînt; numai privirile directorului Weinschenk rătăceau nepăsătoare şi îndrăzneţe, încoace şi-n-colo, în timp ce doamna Permaneder lăsa să se audă tusea ei seacă şi cu neputinţă de înăbuşit. Cu paşi rari, amfitrioana se îndreptă spre masă şi, înconjurată de ai săi, se aşeză pe canapeaua care nu mai era separată şi departe de masă, ca mai demult. Potrivi lampa şi luă în mînă *Biblia* cea mare, a cărei copertă enormă, cu muchia aurită, îngălbenise de vreme. Apoi îşi puse ochelarii, desfăcu cele două închizătoare de piele ale cărţii colosale, o deschise la pagina marcată printr-un semn, dînd astfel la iveală hîrtia groasă, aspră, gălbuie, cu litere uriaşe, bău o înghiţitură de apă şi începu să citească Evanghelia de Crăciun.

Citea cuvintele străvechi şi familiare, rar, cu un accent simplu ce mergea drept la inimă. În liniştea cucernică vocea ei se ridica limpede şi senină. „Şi oamenilor bună-nvoire!" spuse ea. Dar abia tăcu şi în sala coloanelor răsună pe trei voci, colindul *Noapte lină, noapte sfîntă!* Familia adunată în salonul cu peisaje se alătură şi ea cîntecului – nu fără oarecare precauţiune, însă, deoarece în majoritatea lor cei de faţă nu erau muzicali şi, pe ici pe colo, în ansamblu, se auzea cîte un ton mai profund, cu totul nelalocul lui… Dar aceasta nu scădea cîtuşi de puţin efectul cîntecului… Doamna Permaneder cînta cu buze tremurînde, căci nu este inimă pe care el să o mişte mai duios şi mai dureros decît inima unui om cu o existenţă frămîntată şi care în scurtul răgaz al unui ceas de sărbătoare priveşte cu luare-aminte în urmă… *Madame* Kethelsen plîngea încet şi amar, deşi nu auzea aproape nimic.

Apoi doamna consul se ridică şi luînd de mînă pe nepotul său Johann şi pe strănepoata sa Elisabeth, străbătu salonul; domnii şi doamnele mai în vîrstă porniră alături de ea, cei mai tineri îi urmară. În sala coloanelor, slugile şi săracii se înşiruiră şi ei în timp ce cu toţii intonară într-un singur glas *O, brad frumos!* iar în fruntea coloanei unchiul Christian îi făcea pe copii să rîdă, ridicîndu-şi picioarele ca o marionetă şi cîntînd, prosteşte, *O, Tannenbaum!* O, Tantebaum[4]. Cu ochii orbiţi de lumină, cu feţele scăldate-n zîmbet, cortegiul intră, prin uşa înaltă, larg deschisă, drept în rai.

Întreaga sală, plină de mireasma crengilor de brad, pîrlite de lumînări, strălucea şi scînteia în lumina nenumăratelor flăcări minuscule, şi în azurul ceresc al tapetelor cu albele statui de zei, vasta încăpere părea şi mai luminoasă. În potopul de lumină, flăcările mici ale lumînărilor pîlpîiau ca nişte stele îndepărtate, căci colo în fund, între două ferestre cu draperii de un roşu

întunecat, bradul impunător se înălța aproape pînă-n tavan, împodobit cu beteală de argint şi cu crini mari, albi, avînd un înger sclipitor în creştet, iar la picioare, reprodusă întocmai, ieslea de la Bethleem. Şi pe masa acoperită cu olandă albă care, încărcată cu daruri, se întindea lungă şi lată de la ferestre pînă aproape de uşă, se înşira un rînd de brazi mai mici, încărcați cu zaharicale, strălucind de asemenea în văpaia lumînărilor de ceară. Ardeau şi lămpile de gaz fixate în perete, în cele patru colțuri, secondate de lumînările groase din candelabrele aurite. Obiectele mai voluminoase, darurile care nu încăpeau pe masă, erau înşirate pe parchet. Cîteva mese mai mici, acoperite tot cu olandă albă, încărcate de asemenea cu daruri şi împodobite cu brăduleți scăldați în lumină, se aflau de o parte şi de alta a celor două uşi: aici erau cadourile pentru oamenii se serviciu şi pentru săracii casei.

Cîntînd, orbit de atîta lumină şi înstrăinat parcă în vechea şi familiara încăpere, cortegiul făcu ocolul sălii, defilă prin fața ieslei în care se afla un mic Iisus de ceară ce părea să-şi facă semnul crucii, şi după ce mîngîie cu privirea unul cîte unul, toate obiectele, se opri pe loc.

Hanno era cu desăvîrşire zăpăcit. De cînd intrase, ochii săi, în febrilă căutare, zăriseră numaidecît teatrul… un teatru care, aşa cum strălucea, la loc de cinste, în capul mesei, arăta atît de înalt şi de încăpător cum niciodată n-ar fi îndrăznit să şi-l închipuie. Dar darurile lui îşi schimbaseră locul în sală: erau aşezate la extremitatea opusă celei din anul trecut, astfel încît, în uimirea sa, Hanno se îndoia cu toată sinceritatea că fabulosul teatru ar fi pentru el. Unde mai pui că în fața teatrului, la picioarele scenei, pe podele se afla un obiect necunoscut, de mari dimensiuni ce nu figura pe lista dorințelor lui, o mobilă, o comodă sau aşa ceva… Era tot pentru el?

– Vino, dragul meu, şi uită-te aici, spuse doamna consul, ridicînd capacul. Ştiu că-ți place să cînți corale… domnul Pfühl o să-ți dea îndrumările necesare. Trebuie să apeşi mereu pedalele, cînd mai tare, cînd mai uşor… iar mîinile nu trebuie să le ridici, numai degetele trebuie să le schimbi, *peu à peu*…

Era un armoniu, un armoniu mic şi drăguț, din lemn cafeniu, lustruit, cu mînere de metal de cele două părți, cu pedale colorate şi cu un delicat taburet turnant. Hanno făcu un acord… un sunet dulce de orgă răsună şi toți îşi ridicară ochii de pe daruri… Hanno o îmbrățişă pe bunică-sa care îl strînse cu căldură la piept, apoi îi dădu drumul pentru a primi mulțumirile celorlalți.

Hanno se întoarse spre teatrul său. Armoniul era un vis copleşitor, dar pentru moment nu avea timp să se ocupe mai pe-ndelete de el. Era acea fericire prea plină în care omul, nesocotind amănuntul, atinge lucrurile doar în treacăt, încercînd mai întîi să cuprindă totul dintr-o privire… O, era acolo o cuşcă de sufleur, o cuşcă în formă de scoică, în spatele căreia cortina, roşie şi aurie, se întindea lată şi maiestuoasă. Pe scenă erau aşezate decorurile ultimului act din *Fidelio.* Sărmanii prizonieri îşi împreunau mîinile. Don Pizarro cu mînecile grozav de înfoiate stăruia în atitudinea-i înspăimîntătoare, în timp ce în fund, îmbrăcat în catifea neagră din creştet pînă-n tălpi, ministrul venea cu paşi grăbiți pentru a da o întorsătură fericită întregii întîmplări. Era într-adevăr ca la Teatrul Municipal, ba poate chiar mai frumos. În urechile lui Hanno răsuna

corul triumfal, finalul. Se așeză în fața armoniului, să cînte măcar un fragment din ceea ce-i mai rămăsese în minte… Dar se ridică din nou, pentru a lua în mînă cartea, cartea atît de mult dorită: *Mitologia greacă* cu scoarțe roșii, cu o Pallas Atena de aur pe copertă. Gustă din dulciurile așezate pe farfuria lui: bomboane, marțipan, turtă dulce, cercetă lucrurile mai mărunte, rechizite de scris, caiete de școală, și pentru o clipă uită totul de dragul unui toc în care era încrustat un bob de sticlă: ajungea să-l duci la ochi, pentru a vedea ca prin vrajă un vast peisaj elvețian.

Jupîneasa servi ceai și biscuiți și, în timp ce și-i înmuia în ceașcă, Hanno avu răgazul să se uite în jurul său. Unii stăteau în picioare lîngă masă, alții umblau încoace și-ncolo de-a lungul ei, sporovăind, rîzînd, arătîndu-și unul altuia darurile, admirîndu-și-le reciproc. Erau acolo obiecte din fel de fel de materiale: din porțelan, din nichel, din argint, din aur, din lemn, din mătase și postav. Copioase turte dulci, garnisite simetric cu migdale și cu zahăr ars, alternau în rînduri lungi pe masă cu felii masive de marțipan cu miezul încă umed de proaspete ce erau. Darurile confecționate sau împodobite de doamna Permaneder: un sac pentru lucru de mînă, un șervețel pentru pus sub ghiveciul cu flori, o perniță pentru picioare, aveau panglici late de atlaz.

Din cînd în cînd invitații se opreau în fața micului Johann, își treceau brațul pe după gulerul lui de marinar și-i priveau darurile cu uimirea ironic exagerată cu care se admiră de obicei comorile copiilor. Numai unchiul Christian nu avea nimic din trufia celor mari și cînd trecu cu pași tărăgănați prin fața lui Hanno, cu un inel cu briliante în deget, cadou de la maică-sa, el se bucură de teatrul de păpuși tot atît de mult ca nepotul său.

– Drace, da' știi că-i nostim? zise, ridicînd și coborînd cortina și dîndu-se un pas înapoi pentru a contempla scena. Tu ți l-ai dorit?… Va să zică tu ți l-ai dorit, spuse apoi deodată, după ce, cu o gravitate stranie și urmărindu-și gîndurile neliniștite, își plimbase un răstimp privirile încoace și-ncolo. De ce? Cum ți-a venit ideea asta? Ai fost vreodată la teatru?… La *Fidelio?* Da, e bine jucat… Și acum vrei să faci ceva la fel, ce? Să-l imiți, să dai tu însuți reprezentații de operă?… Atît de adînc te-a impresionat?… Ascultă-mă, puiule, îți dau un sfat: nu te preocupa prea mult de lucruri din astea… teatru și celelalte… Nu fac două parale, crede-mă, ți-o spun eu, unchiul tău. Și mie mi-au plăcut prea din cale afară toată viața și de aceea nici nu s-a ales mare lucru de mine. Am făcut greșeli serioase, să știi…

Îi explică nepotului său toate acestea grav și cu căldură, iar Hanno căta la el cu ochii plini de curiozitate. Dar după o scurtă pauză, în timpul căreia, privind teatrul, fața lui osoasă și scofîlcită se înviorase, Christian aduse o figurină în avanscenă și începu să cînte, tremolînd cu vocea-i scîrțîitoare, cavernoasă: „Ah, ce crimă înfiorătoare!" Apoi împinse taburetul armoniului în fața teatrului, se așeză pe el și începu să joace o operă, cîntînd, gesticulînd, executînd cu schimbul mișcările dirijorului și ale personajelor de pe scenă. La spatele lui se adunară mai mulți membri ai familiei; rîdeau, dădeau din cap, se amuzau. Hanno îl privea cu o sinceră plăcere. După un timp, însă, spre uimirea tuturor, Christian se întrerupse. Amuți; o seriozitate neliniștită îi umbri fața, își

trecu mîna peste țeastă și de-a lungul coastei stîngi, apoi se întoarse spre public, cu nasul încrețit, cu fața îngrijorată:

– Da, vedeți, iar am buclarisit-o. Și acum urmează pedeapsa. Cît ce-mi îngădui să fac o glumă, țac și răzbunarea! Nu e o simplă durere, știți, e un chin… un chin nelămurit, fiindcă aici toți nervii îmi sînt prea scurți. Sînt, pur și simplu, prea scurți…

Dar rudele luau aceste văicăreli tot așa de puțin în serios ca și giumbușlucurile lui și abia îi răspundeau. Se împrăștiară nepăsători. Christian mai rămase cîtva timp în fața teatrului, privindu-l în tăcere, îngîndurat, clipind nervos din ochi, apoi se ridică.

– Ei, petrecere frumoasă, piciule, îi spuse lui Hanno, mîngîindu-l pe păr. Dar cu măsură… și nu-ți uita treburile serioase pentru teatru, auzi? Eu am făcut multe greșeli… Dar acum mă duc la club… Trec un moment pe la club! le strigă el celor vîrstnici. Azi se sărbătorește și acolo Crăciunul. La revedere!

Și cu picioarele-i țepene și crăcănate trecu agale prin sala coloanelor, spre ieșire.

Toți prînziseră mai devreme decît de obicei și de aceea acum se serveau din plin cu ceai și biscuiți. Dar abia isprăviseră cu ceaiul, că mari castroane de cristal începură să circule, pline cu un fel de gelatină galbenă și granuloasă. Era o cremă de migdale, un amestec de ouă, de migdale răzuite și de apă de trandafiri. Avea un gust delicios, dar dădea niște crampe îngrozitoare celui care lua o linguriță mai mult decît trebuia. Cu toate acestea, și deși bătrîna doamnă Buddenbrook atrăsese atenția tuturor „să lase loc" și pentru cină, nimeni nu se îndura să renunțe. Klothilde încalte se întrecea pe sine. Tăcută și plină de recunoștință, înghițea cu lingura plină cremă de migdale de parcă-ar fi fost terci de hrișcă. Ca răcoritoare se servi, în pahare, cremă de vin apoi *plumcake* englezesc. Încet-încet, invitații se retraseră în salonul cu peisaje și se regrupară, fiecare cu farfuria sa, în jurul mesei.

Hanno rămase singur în sală, căci mica Elisabeth Weinschenk fusese dusă acasă, pe cînd lui, anul acesta, pentru întîia dată în viață, i se dădu voie să rămînă la cină în Mengstrasse. Slujnicele și săracii casei se retrăseseră cu darurile primite; Ida Jungmann stătea de vorbă în sala coloanelor cu Riekchen Severin, deși de obicei ca „guvernantă" ce era, păstra o distanță riguroasă față de aceasta. Lumînările de pe bradul cel mare arseseră cu totul și fuseseră stinse, astfel că ieslea rămăsese în întuneric; dar cîteva dintre lumînările de pe brazii cei mici ardeau încă, și ici-colo cîte o crenguță, ajungînd în raza flăcării, se pîrlea, sfîrîind, întărind mirosul ce domnea în sală. Orice adiere ce atingea pomii înfiora zorzoanele de aur atîrnate de crengi și un delicat freamăt metalic străbătea de fiecare dată încăperea. Era din nou destulă liniște ca să se poată auzi sunetele unei flașnete ce se strecura prin seara friguroasă din cine știe ce stradă îndepărtată.

Hanno gusta din toată inima aromele și sunetele de Crăciun. Cu capul proptit în podul palmei, el citea din cartea sa de mitologie, mînca mecanic, fiindcă așa se cuvenea, bomboane, marțipan, cremă de migdale și *plumcake* și îngrijorarea, neliniștea ce-i veneau de la stomacul prea încărcat, se amestecau

cu dulcea emoție a serii, topindu-se într-o fericire plină de melancolie. Citea despre luptele pe care Zeus a trebuit să le dea pentru a ajunge la domnie și din cînd în cînd trăgea o clipă cu urechea spre odaia de alături unde cei mari discutau cu multă seriozitate despre viitorul mătușii Klothilde. Dintre toți, de departe cea mai fericită în această seară era Klothilde. Primea felicitările și tachinările ce curgeau din toate părțile cu un zîmbet ce-i transfigura fața cenușie iar vocea i se frîngea de emoție și de bucurie. Fusese admisă în *Așezămîntul Sfîntul Ioan*. Senatorul obținuse pe sub mînă, în consiliul de administrație, admiterea ei, deși, într-ascuns, anumiți domni mîrîiau că-i nepotism. Se discuta despre această instituție lăudabilă, creată după modelul așezămintelor din Mecklenburg, Dobberthien și Ribnitz, pentru doamnele din nobilime, cu scopul de a asigura, la bătrînețe, o îngrijire decentă fetelor sărace din vechi și merituoase familii autohtone. Biata Klothilde era ajutată deci cu o rentă anuală, mică dar sigură, care creștea cu anii, iar pentru bătrînețe, cînd va ajunge în clasa cea mai înaltă, avea și perspectiva unei locuințe liniștite și curățele, chiar în cuprinsul așezămîntului…

Micul Johann zăbovi puțin printre cei mari, apoi se întoarse repede în sala de alături care acum, cînd nu mai strălucea atît de puternic și nu mai inspira prin splendoarea ei, atîta sfială și uimire ca la început, avea un farmec de altă natură. Era într-adevăr o plăcere cu totul deosebită pentru el să se plimbe în sus și-n jos, ca în clarobscurul unei scene, după terminarea reprezentației, să privească puțin pe după culise, să vadă de aproape crinii cu staminele de aur de pe bradul cel mare, să ia în mînă figurile de oameni și dobitoace din iesle, să descopere luminarea ce învăpăiase steaua transparentă de deasupra ieslei, să ridice fața de masă ce atîrna pînă jos și să dea de maldărele de cartoane și de hîrtie de împachetat, dosite pe dedesubt.

De altfel în salonul cu peisaje conversația luase o întorsătură din ce în ce mai puțin atrăgătoare. Încet, dar cu inevitabilă necesitate, ea se fixase asupra sumbrului subiect de care pînă acum, din respect pentru solemnitatea serii, nu se vorbise, dar care aproape nici o clipă nu încetase să-i preocupe pe toți: procesul directorului Weinschenk. Hugo Weinschenk însuși făcu o expunere, arătînd o vioiciune impetuoasă în gesturi și înfățișare. Dădea amănunte despre audierea martorilor, întreruptă din cauza sărbătorilor, condamnă cu vehemență parțialitatea mai mult decît vădită a președintelui, doctorul Philander, și critică cu o suverană ironie tonul de zeflemea pe care procurorul general, doctorul Hagenström, găsise de cuviință să-l întrebuințeze față de el și față de martorii apărării. De altfel, Breslauer spulberase cu mult spirit diversele depoziții împovărătoare și-l asigurase în chipul cel mai hotărît că deocamdată, nici nu putea fi vorba de condamnare. Din cînd în cînd, senatorul îi arunca, din politețe, cîte o întrebare, iar doamna Permaneder care ședea pe canapea, ținîndu-și umerii ridicați, murmura în răstimpuri groaznice imprecații la adresa lui Moritz Hagenström. Ceilalți însă tăceau. Tăceau atît de adînc, încît pînă la urmă și directorul încetă să mai vorbească. Și în timp ce, în sala de alături, pentru Hanno timpul trecea repede ca în paradis, în salonul cu peisaje se lăsă o liniște grea, chinuitoare, timorată, și această liniște mai stăruia încă și

pe la ora opt și jumătate cînd Christian se întoarse de la club, unde burlacii și libertinii își serbau Crăciunul. Un chiștoc stins de țigară îi atîrna între buze și obrajii săi slabi erau roșii. Trecu prin sala cu coloane și cînd intră în salon, spuse:

– Copii, sala e într-adevăr o minune: Weinschenk, de fapt trebuia să-l poftim azi și pe Breslauer aici. Așa ceva, sînt sigur, n-a văzut în viața lui.

Fără să spună un cuvînt, doamna consul îl săgetă cu o privire mustrătoare, piezișă. El îi răspunse cu o expresie inocentă, nedumerită și întrebătoare. La ora nouă, toată lumea se așeză la cină.

Ca în toți anii cu acest prilej, masa fu pusă în sala cu coloane. Doamna consul rosti cu evlavie tradiționala rugăciune:

Coboară Iisuse, în mijlocul nostru,
Binecuvîntează bucatele ce ne-ai dăruit…

la care adăugă, tot după obiceiul acestei seri, o scurtă cuvîntare, îndemnînd asistența să-și aducă aminte în primul rînd de toți aceia cărora în această sfîntă seară nu le merge atît de bine ca familiei Buddenbrook. Și, cînd trecură și de asta, se așezară cu conștiința împăcată la masa copioasă care începu îndată cu crap prăjit în unt topit și vin vechi de Rin.

Senatorul vîrî cîțiva solzi de pește în portmoneu pentru ca banii să nu-i sece tot anul. Christian însă observă cu melancolie că asta nu ajută la nimic, iar consulul Kröger se lipsi de asemenea măsuri de precauție; pe el oscilațiile de bursă n-aveau de ce să-l neliniștească, deoarece dăduse de mult de fundul sacului. Bătrînul se așezase cît mai departe cu putință de nevastă-sa, cu care de ani de zile abia mai schimba cîte o vorbă, fiindcă ea nu încetase să-i trimită într-ascuns bani fiului dezmoștenit, Jakob. Acesta ducea, la Londra, Paris sau prin America – numai ea știa exact pe unde – o viață de aventurier dezrădăcinat. Fruntea unchiului Justus se întunecă și se încreți cînd, la felul al doilea, conversația trecu la rudele absente și văzu că mama robită de slăbiciune își zvîntă ochii. Pomeniră de cei din Frankfurt, de cei din Hamburg, își aduseră aminte, fără rea-voință, și de pastorul Tiburtius din Riga și, în tainică tăcere, senatorul ciocni cu sora sa Tony chiar în sănătatea domnilor Grünlich și Permaneder care, într-un anume sens, țineau tot de familie.

Curcanul, umplut cu castane, stafide și mere, stîrni elogii unanime. Oaspeții îl comparau cu exemplarele din anii precedenți și găseau că acesta era cel mai mare din cîți văzuseră de vreme îndelungată. Se serviră cartofi prăjiți, două feluri de legume și două feluri de compot și în farfuriile pe care și le treceau unul altuia porțiile erau atît de mari că nu păreau o garnitură, un supliment, ci însăși mîncarea principală din care trebuiau să se sature toți. Se bău vin roșu de la firma Möllendorpf.

Micul Johann ședea între părinții săi și se lupta din greu cu o bucată de carne albă și cu niște tocătură. Nu mai putea ține pasul cu mătușa Thilda, era obosit, și nu se simțea prea bine. Dar era mîndru că stă cot la cot cu cei mari, că și pe șervetul *său,* artistic îndoit, fusese așezat unul dintre acei cozonăcei delicioși, cu lapte, presărați cu mac, că și în fața lui stăteau trei pahare pentru vin, pe cînd altădată bea din păhărelul de aur, dăruit la botez de unchiul Kröger… Dar

mai tîrziu, cînd unchiul Justus începu să toarne, în paharele cele mai mici, un vin grecesc, galben ca untdelemnul, şi bezelele cu îngheţată apărură pe masă, roşii, albe şi cafenii, îi reveni şi lui Hanno pofta de mîncare. Mîncă una roşie, deşi îi dădea o durere insuportabilă de dinţi, apoi jumătate dintr-una albă, şi în sfîrşit trebui să guste şi una dintre cele cafenii, umplute cu îngheţată de ciocolată, apoi ronţăi şi nişte pişcoturi, şi în timp ce sorbea din vinul dulce, îl asculta pe unchiul Christian care era în vervă.

Vorbea despre serbarea de la club, care după părerea lui fusese foarte nostimă.

– Sfinte Dumnezeule! spunea pe tonul cu care obişnuia să vorbească despre Johnny Thunderstorm, să-i fi văzut pe băieţi cum înghiţeau la punci suedez! Parc-ar fi băut apă.

– Ce ruşine! exclamă scurt doamna consul, coborîndu-şi privirea.

Dar lui Christian nici nu-i păsa. Ochii lui începură să cutreiere sala, gînduri şi amintiri se deşteptau în el cu atîta vioiciune de parcă alunecau, ca nişte umbre, pe faţa-i slabă.

– Cunoaşte vreunul dintre voi senzaţia pe care o ai după ce ai băut prea mult punci suedez? Nu la beţie mă gîndesc, ci la ceea ce vine a doua zi, la urmări… sînt ciudate şi dezgustătoare… Da, da ciudate şi dezgustătoare în acelaşi timp.

– Un motiv în plus să le descrii cît mai exact, spuse senatorul.

– *Assez,* Christian, nu ne interesează cîtuşi de puţin, interveni maică-sa.

Dar Christian parcă nici n-o auzi. În asemenea împrejurări – asta era o particularitate a lui – nici o mustrare nu-l atingea. Tăcu un moment, apoi deodată, ceea ce-l preocupa i se păru destul de copt pentru a fi adus şi altora la cunoştinţă.

– Umbli de colo pînă colo, te simţi prost, începu el, întorcîndu-se cu nasul încreţit către fratele său. Dureri de cap, stomacul nu ţi-e în regulă… ei da, astea se întîmplă şi în alte ocazii, dar acum te simţi *murdar* – şi cu faţa schimonosită Christian îşi frecă mîinile – te simţi murdar, nespălat pe tot corpul. Te speli pe mîini, dar nu-ţi foloseşte la nimic, la pipăit le simţi tot umede şi jegoase, iar unghiile au ceva unsuros… Faci o baie… dar degeaba. Tot trupul ţi se pare lipicios şi soios. Tot timpul te supără, te irită, ţi-e scîrbă de tine însuţi… Cunoşti senzaţia aceasta, Thomas, o cunoşti?

– Da, da, răspunse senatorul, schiţînd un gest de fereală.

Dar cu acea stranie lipsă de tact pe care anii i-o agravau şi care îl împiedica să vadă cît de neplăcute sînt asemenea explicaţii pentru întreaga lume de la masă şi cît de nelalocul lor erau, mai ales în această ambianţă şi în această seară, Christian continuă să descrie starea penibilă ce urmează după un consum excesiv de punci suedez, şi nu încetă decît în clipa cînd socoti că epuizase caracterizarea ei.

Înainte de a se trece la unt şi la brînzeturi, gazda luă încă o dată cuvîntul, adresîndu-se familiei.

– Chiar dacă de-a lungul anilor, spuse ea, nu toate lucrurile au luat întorsătura pe care, în mărginirea şi lipsa noastră de înţelepciune, am fi dorit-o, binecuvîntarea de care am fost învredniciţi e destul de vădită pentru a ne

umple inimile de recunoştinţă. Tocmai alternanţa norocului cu asprele încercări ne arată că Dumnezeu nu şi-a luat niciodată mîna de pe familia noastră, ci i-a îndrumat şi îi îndrumă soarta după adînca şi înţeleapta Lui hotărîre; nimeni să nu se încumete să scruteze cu nerăbdare această hotărîre. Şi acum cu inima plină de nădejde, uniţi în cuget, să ridicăm paharul pentru prosperitatea familiei, pentru viitorul ei, acel viitor care va trăi şi atunci cînd bătrînii şi cei mai în vîrstă dintre cei de faţă se vor odihni de mult în pămîntul rece… În sănătatea copiilor, cărora le aparţine de drept această sărbătoare…

Şi cum fetiţa directorului Weinschenk nu mai era de faţă, în timp ce bătrînii mai închinau şi între ei cîte un pahar, micul Hanno trebui să facă singur ocolul mesei ciocnind cu toată lumea, de la bunică pînă la domnişoara Severin. Cînd ajunse la tatăl lui, senatorul, apropiindu-şi paharul de acela al fiului său, îi ridică cu blîndeţe bărbia, pentru a-l privi în ochi… Dar nu-i întîlni căutătura, căci genele lungi, castanii-aurii coborîseră adînc, adînc, pînă la delicatele cearcăne albăstrii.

Therese Weichbrodt însă îi cuprinse capul cu amîndouă mîinile şi plescăind uşor din buze îl sărută pe amîndoi obrajii spunîndu-i cu un accent atît de inimos încît, desigur, nici bunul Dumnezeu nu putea să-i reziste:

– Fii fericit, copil *bon!*

O oră mai tîrziu, Hanno se afla în patul lui care acum era aşezat în antecamera ce dădea spre coridorul de la etajul al doilea şi din stînga se învecina cu cabinetul de toaletă al senatorului. Zăcea pe spate, fiindcă stomacul lui nu se împăca deloc cu tot ce fusese nevoit să primească de-a lungul serii şi privea cu ochi neliniştiţi la buna Ida care, în camizol, venea din odaia ei cu un pahar de apă şi-l agita în aer. Băiatul înghiţi dintr-o dată bicarbonatul de sodiu, făcu o strîmbătură şi se lăsă din nou pe spate.

– Cred că acum trebuie să vomit de-a binelea, Ida.

– Fugi, de-acolo, Hanno, puiule… Stai liniştit pe spate, asta e. Dar vezi? Cine ţi-a făcut semn de mai multe ori? Şi cine n-a vrut să asculte? Băieţelul…

– Da, da, poate că n-o să fie nimic… Cînd o să sosească lucrurile, Ida?

– Mîine dimineaţă, puiule.

– Dar o să le aducă aici? Vreau să le am numaidecît!

– Bine, bine, micuţule, dar mai întîi să tragi un somn zdravăn.

Îl sărută, stinse lumina şi plecă.

Hanno era singur şi în timp ce, întins în linişte, se lăsă în voia acţiunii salutare a sodiului, în faţa ochilor închişi se aprinse din nou strălucirea sălii cu daruri. Îşi vedea din nou teatrul, armoniul, cartea de mitologie şi de undeva, de departe, se auzea corul de băieţi cîntînd: *Veseleşte-te cu glas înalt, Ierusalime!* Totul scînteia. Capul îi vuia de o febră mocnită şi inima, pe care stomacul răzvrătit o cam strîmtora şi o neliniştea, bătea rar, tare şi neregulat. Rămase multă vreme în această stare în care indispoziţia, agitaţia, senzaţia de apăsare, oboseala şi fericirea se amestecau şi nu-l lăsau să adoarmă.

Mîine avea să fie a treia seară de Crăciun, împărţirea darurilor la Therese Weichbrodt, şi Hanno se bucura de pe acum ca de un mic divertisment burlesc. Therese Weichbrodt îşi desfiinţase cu un an în urmă pensionul, aşa că acum,

madame Kethelsen, la etaj, şi ea, la parter, locuiau singure în casa micuţă din Mühlenbrink. Supărările pricinuite de trupul ei pipernicit şi fragil sporeau an de an şi de aceea Sesemi Weichbrodt acceptase cu o desăvîrşită blîndeţe şi cu o creştinească resemnare gîndul că în curînd va fi chemată în altă lume. Şi tot din acest motiv, de cîţiva ani fiecare Crăciun îl prăznuia cu conştiinţa că e ultimul din viaţa ei şi căuta să dea serbării desfăşurate în odăiţa ei îngrozitor de încălzită, tot fastul pe care slabele-i puteri i-l îngăduiau. Cum nu prea avea posibilitatea să cheltuiască prea mult, dăruia în fiecare an o nouă parte din modestele ei lucruşoare şi îngrămădea sub pomul de Crăciun tot ce nu-i era de neapărată trebuinţă: bibelouri, tampoane, pernuţe pentru ace, vaze de sticlă şi rămăşiţe din biblioteca ei, cărţi vechi, de format bizar, şi neobişnuit legate, *Jurnalul intim al unui observator de sine, Poeziile alemane* ale lui Hebel, *Parabolele* lui Krummacher… Hanno căpătase în anii trecuţi o ediţie din *Pensées* de Blaise Pascal, cu litere atît de mărunte încît nu se putea citi fără lupă.

Bischof-ul curgea valuri şi turta dulce, pe care Sesemi o făcea cu ghimber, era nespus de gustoasă. Niciodată însă seara aceasta nu putea trece – şi asta din pricina evlaviei cutremurate cu care domnişoara Weichbrodt îşi serba „ultimul" Crăciun – fără să se producă o surpriză, un accident, o mică nenorocire, stîrnind rîsul musafirilor şi exaltînd şi mai mult ardoarea mută a gazdei. O cană cu *bischof* se răsturna şi lichidul roşu, dulce şi aromat inunda totul… Sau, ieşind din suportul de lemn, pomul împodobit se prăbuşea tocmai în momentul cînd oaspeţii intrau solemn în odaia cu daruri… În clipa în care era să adoarmă, Hanno îşi aduse aminte de catastrofa din anul trecut. Se întîmplase tocmai cînd trebuia să înceapă împărţirea cadourilor. Therese Weichbrodt citise capitolul de Crăciun – cu atîta expresivitate încît toate vocalele îşi schimbaseră locul – şi se retrăsese din mijlocul invitaţilor spre uşă, pentru a le ţine o mică alocuţiune. Stătea pe prag, mică, cocoşată, încrucişîndu-şi pe pieptul de copil mîinile bătrînicioase; panglicile de mătase verde ale bonetei îi cădeau pe umerii firavi, iar peste capul ei, deasupra uşii, într-un cadru luminos, înconjurat cu crengi de brad, străluceau cuvintele: „Mărire întru Cel de Sus lui Dumnezeu!" Sesemi vorbi despre bunătatea Domnului, aminti că acesta este ultimul ei Crăciun şi încheie cu cuvintele apostolului, îmbiindu-i pe toţi să se bucure. Participa cu atîta intensitate la acest îndemn, încît, din creştet pînă-n tălpi, tot trupu-i mic tremura de emoţie.

– Bucuraţi-vă! spunea, înclinîndu-şi capul într-o parte şi scuturîndu-l cu vehemenţă. Şi iarăşi vă zic, bucuraţi-vă!

În clipa aceasta, însă, deasupra ei, pufăind, trosnind şi pîrîind, cadrul luminos luă foc, încît, pentru a scăpa de ploaia de scîntei ce se revărsa asupră-i, domnişoara Weichbrodt dînd, de spaimă un ţipăt uşor, trebui să facă un salt de o agilitate pe cît de nebănuită, pe atît de plină de pitoresc.

Hanno îşi aminti de acest salt al bătrînei domnişoare şi, timp de cîteva minute, cuprins de-o veselie nervoasă, rîse încet, înfundat în pernă.

IX

Doamna Permaneder trecea pe Breite Strasse. Era foarte grăbită. Avea ceva dezordonat în ținută: capul și umerii ei abia dacă mai indicau demnitatea maiestuoasă care altădată îi înconjura făptura cînd trecea pe stradă. Încolțită, hăituită, în graba-i mare abia mai salvase ceva din această ținută, ca un rege învins care-și adună rămășițele trupelor, căutînd să scape prin fugă…

Vai, nu arăta deloc bine! Buza-i superioară, acea buză ușor ieșită în afară și arcuită care-i dădea pe vremuri o expresie atît de drăgălașă, acum tremura, ochii-i erau dilatați de spaimă și, clipind exaltați, parcă se repezeau și ei înainte… Părul, în vădită neorînduială, îi ieșea de sub pălăria înaltă, prinsă sub bărbie, iar fața avea acea culoare galbenă, spălăcită, pe care o căpăta ori de cîte ori boala de stomac i se înrăutățea.

Da, o ducea rău cu stomacul în timpul din urmă. La reuniunile de joi întreaga familie putea să constate că boala ei se înrăutățește. Oricîtă silință își dădeau toți ai casei să evite punctul nevralgic, conversația naufragia la procesul lui Hugo Weinschenk și chiar doamna Permaneder era aceea care îndrepta discuția fără putință de împotrivire în această direcție. Apoi într-o stare de groaznică agitație, începea să întrebe, conjurînd pe Dumnezeu și tot universul, cerea să i se răspundă cum era cu putință ca procurorul general Moritz Hagenström să doarmă liniștit noaptea? Așa ceva ea nu înțelege și niciodată n-o să-i poată intra în cap… și cu fiecare cuvînt neliniștea ei creștea.

– Mulțumesc, nu mi-e foame, spunea, împingînd la o parte toate mîncărurile, apoi, ridicîndu-și umerii și dîndu-și capul pe spate, se retrăgea solitară în citadela indignării ei.

Nu bea decît bere, bere rece bavareză, cu care se deprinsese de pe vremea căsniciei ei müncheneze. Și asta fără să mănînce nimic. Firește că nervii stomacului gol, răzvrătiți, se răzbunau amarnic și, înainte de terminarea prînzului, Tony era nevoită să se ridice de la masă, să coboare în grădină sau în curte, unde sprijinită de Ida Jungmann sau de Riekchen Severin se zbătea în cele mai teribile spasme. Dădea afară tot ce avea în stomac, apoi crampele și convulsiile chinuitoare continuau minute întregi; nemaiavînd ce elimina, se istovea în eforturi dureroase și îndelungate.

Era cam pe la ora trei după-amiază, o după-amiază de ianuarie, cu vînt și cu ploaie. Ajungînd în colțul ce dădea spre Fischergrube, doamna Permaneder coti; apoi coborî cu pași grăbiți pe strada povîrnită și se mistui în casa fratelui său. Bătu la ușă, cu sufletul la gură, trecu din vestibul în birou, își repezi privirea peste pupitre spre senatorul care ședea la locul lui lîngă fereastră și făcu o mișcare din cap atît de rugătoare încît Thomas Buddenbrook lăsă numaidecît condeiul din mînă și se grăbi s-o întîmpine.

– Ei? întrebă, ridicîndu-și o sprînceană.

– O clipă, Thomas… ceva urgent… nu suferă nici o amînare.

Senatorul îi deschise ușa capitonată spre biroul său particular și, după ce intrară amîndoi, o închise în urma lui, apoi își privi întrebător sora.

– Tom, spuse ea, cu voce șovăitoare, frîngîndu-și mîinile în manșonul de

blană, trebuie să-i dai… să-i avansezi provizoriu… trebuie să depui cauțiunea, trebuie, te rog… Noi nu avem… De unde am putea scoate noi douăzeci şi cinci de mii de mărci? O să ți-i restituim în întregime… ah, foarte curînd… înțelegi… s-a întîmplat că… pe scurt, procesul a ajuns la punctul că Hagenström a cerut imediata arestare sau o cauțiune de douăzeci şi cinci de mii de mărci. Şi Weinschenk îți dă cuvîntul de onoare că nu se mişcă de aici, rămîne pe loc…

– Va să zică, pîn-aici au ajuns lucrurile, spuse senatorul, clătinînd din cap.

– Da pîn-aici le-au împins nemernicii, mizerabilii!…

Şi cu un scîncet de mînie neputincioasă, doamna Permaneder, se lăsă în jos pe scaunul îmbrăcat în muşama, ce se afla lîngă ea.

– Şi o să meargă mai departe, Tom, o să meargă pînă la capăt.

– Tony, spuse Thomas, în timp ce se aşează pieziş în fața biroului de mahon, îşi puse un picior peste celălalt şi-şi sprijini capul în palmă, spune-mi sincer: mai crezi în nevinovăția lui?

Ea suspină de cîteva ori, apoi răspunse încet, cu deznădejde:

– Ah, nu, Tom… Cum aş mai putea crede? Tocmai eu, care am trecut prin atîtea necazuri? De la început n-am prea crezut, oricît m-am silit. Viața, vezi tu, te face să crezi anevoie în nevinovăția cuiva… A, nu, de mult mă îndoiesc că are conştiința curată. Cît m-a chinuit această îndoială! Şi Erika însăşi… şi ea şi-a pierdut încrederea în el… mi-a mărturisit-o plîngînd: şi-a pierdut-o prin purtarea lui în casă. Noi am tăcut, fireşte… dar omul era din ce în ce mai brutal… Şi pe deasupra îi cerea Erikăi tot mai stăruitor să fie veselă, să-i împrăştie grijile; spărgea farfuriile cînd o vedea serioasă. Tu nu ştii cum era cînd se închidea seara, tîrziu, în birou şi stătea ceasuri întregi cu dosarele în față… şi cînd îi băteam la uşă îl auzeam cum sare de la loc şi începe să strige: „Cine-i, ce-i?…"

Tăcură un răstimp.

– Dar să zicem că e vinovat! Să zicem că a greşit! începu din nou doamna Permaneder, iar vocea îi crescu în intensitate. N-a făcut-o pentru buzunarul lui, ci pentru *Societatea de asigurări…* şi pe urmă, Doamne Dumnezeule, mai sînt în viața asta considerente de care trebuie să ții seama, Tom. Oricum, a intrat în familia noastră… de bine, de rău, e dintre ai noştri… Unul dintre ai noştri în închisoare!… Dumnezeule care eşti în cer! Nu se poate!

El dădu din umeri.

– Dai din umeri, Tom… Va să zică eşti dispus să înghiți, să rabzi ca această lepădătură neruşinată să se obrăznicească, să-şi încoroneze opera? Dar ceva tot trebuie făcut?… Nu se poate să fie condamnat!… Doar eşti mîna dreaptă a primarului… Doamne, n-ar putea să-l grațieze de îndată Senatul?… Îți mărturisesc că înainte tocmai de a veni încoace, mă gîndeam să trec pe la Cremer, să-l rog cum oi şti, să intervină, să se ocupe el de treaba asta… E şeful poliției.

– Vai draga mea, ce prostii!

– Prostii, Tom? Şi Erika! Şi copilul? spuse Tony ridicînd spre el cu un gest de implorare manşonul în care îşi ținea amîndouă mîinile.

Tăcu un moment, își lăsă brațele în jos, gura i se lăbărță, bărbia i se boți și începu să tremure, și în timp ce două boabe mari de lacrimi izvorîră de sub pleoapele-i coborîte, adăugă aproape șoptit:

– Și eu?…

– O, Tony, curaj! rosti senatorul și mișcat, înduioșat, văzînd-o atît de neajutorată, își apropie scaunul de al ei, pentru a o mîngîia pe păr cu un gest de consolare. Nu se știe niciodată ce va fi. Încă nu e condamnat. Totul se poate îndrepta. Acum, întîi și întîi am să depun cauțiunea; fireşte că nu zic nu. Pe urmă Breslauer e un pișicher…

Doamna Permaneder scutură din cap, plîngînd:

– Nu, Tom, n-o să se îndrepte nimic, nu cred deloc. Or să-l condamne, or să-l închidă și atunci or să vină vremuri grele pentru Erika, pentru copil și pentru mine. Dota ei s-a dus, a înghițit-o trusoul, mobila, tablourile… și la vînzare abia mai iei un sfert din costul lor… Iar leafa am cheltuit-o în întregime în fiecare lună… Weinschenk n-a pus nimic deoparte. O să ne mutăm iarăși la mama, dacă ne-o primi, pînă cînd Weinschenk are să fie din nou liber… Și atunci va fi aproape și mai rău. Ce o să ne facem, și el și noi? O să stăm mult și bine pe pietre, spuse ea suspinînd.

– Pe pietre?

– Ei da, asta e o vorbă așa… o figură de stil… O, nu, n-o să se mai îndrepte nimic. Prea s-au abătut multe asupra mea… Nu știu prin ce le-am meritat… dar nu mai pot spera! Iar Erika o să aibă aceeași soartă pe care am avut-o și eu de pe urma lui Grünlich și a lui Permaneder… Dar acum poți cîntări și tu, poți să judeci din ce vezi cu ochii tăi, cum se întîmplă, cum vine nenorocul, cum te izbește în moalele capului! Sînt eu de vină, Tom? Te întreb: am avut eu vreo vină? repetă, dînd din cap și întrebînd deznădăjduită, cu ochii mari plini de lacrimi. Tot ce am încercat a ieșit pe dos, totul s-a terminat printr-o nenorocire… Și intențiile mele au fost atît de bune, Dumnezeu mă știe!… Am dorit din toată inima să ajung și eu ceva în viață, să mă bucur și eu de puțină cinstire… Acum și asta s-a năruit. Așa a trebuit să sfîrșească… și această ultimă…

Și, sprijindu-se de brațul fratelui său care o cuprinsese încercînd să-i molcomească durerea, Tony își plîngea viața năruită, în care și ultimele raze de speranță se stinseseră.

O săptămînă mai tîrziu, directorul Hugo Weinschenk fu condamnat la trei ani și jumătate închisoare și încarcerat imediat.

La ședința în care se susținuseră pledoariile fusese o afluență extraordinară și avocatul Breslauer din Berlin vorbise cum n-a mai vorbit om pe lume. Săptămîni de-a rîndul misitul Sigismund Gosch umblă clocotind de entuziasm pentru această ironie, acest patos, această forță emotivă, iar la club, Christian Buddenbrook, care asistase și el la proces, se așeză îndărătul unei mese, adună în față, în chip de dosar, un maldăr de gazete, și produse o copie perfectă a apărătorului.

– De altfel, declară el acasă, nu există carieră mai frumoasă decît aceea de

avocat, da, asta ar fi fost într-adevăr pentru mine…

Chiar procurorul general, doctorul Hagenström care, se ştie, era un spirit ales, recunoştea în intimitate că pledoaria lui Breslauer fusese o adevărată delectare. Dar talentul celebrului avocat nu-i împiedicase pe oamenii de lege din oraş să-l bată pe umăr şi să-i aducă la cunoştinţă, cu toată bonomia, că nu se lasă traşi pe sfoară…

Apoi, după încheierea vînzărilor impuse de dispariţia directorului, în oraş lumea începu să-l uite pe Hugo Weinschenk. La mesele de joi, însă, cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse, începură să facă mărturisiri: din prima clipă, de cum l-au zărit, ele şi-au dat seama după ochii acestui om că e ceva îndoielnic în legătură cu el, că trebuia să aibă un caracter plin de pete şi că nu va sfîrşi bine. Dar nişte considerente pe care acum regretă că le-au nesocotit le-au îndemnat să treacă sub tăcere aceste triste observaţii.

1 *Qui si sana* înseamnă în limba italiană „aici te vindeci". Inscripţia era la modă pe vremuri pentru hoteluri, hanuri etc.

2 Hedwiga noastră, cu toate că are foarte multă bunăvoinţă, nu mătură niciodată bine gunoiul de pe duşumea (germ.).

3 Corespunde Sfîntului Nicolae.

4 Joc de cuvinte: Tannenbaum – brad; Tantebaum – copacul mătuşii.

Partea a noua

Lui Paul Ehrenberg, bravului pictor în amintirea serilor noastre muzical-literare de la München

I

Urmîndu-i pe cei doi domni, dintre care unul era bătrînul doctor Grabow, celălalt tînărul doctor Langhals – un membru al familiei Langhals – care practica medicina de vreun an în oraş, senatorul Buddenbrook ieşi din odaia maică-sii, trecu în sufrageria mică şi închise uşa.

– Vă rog o clipă, domnii mei, spuse, apoi îi conduse pe scări în sus, de-a lungul coridorului şi prin galeria coloanelor, în salonul cu peisaje, unde, din pricina timpului umed şi rece de toamnă, se făcea foc de pe acum. Înţelegeţi încordarea în care mă zbat… luaţi loc, vă rog! Şi liniştiţi-mă, dacă e cu putinţă.

– La naiba, scumpul meu senator! răspunse doctorul Grabow, care cu bărbia vîrîtă în cravată, se aşeză comod în fotoliu, ţinîndu-şi cu amîndouă mîinile borul pălăriei sprijinit de pîntec, în timp ce doctorul Langhals, un domn brunet, scund, cu barbişon ascuţit, cu părul ca peria, cu ochi frumoşi şi cu o expresie de om vanitos, îşi puse jobenul alături de el, pe covor, apoi prinse a-şi examina mîinile extrem de mici, acoperite cu păr negru… Fireşte că deocamdată n-avem absolut nici un motiv de serioasă îngrijorare. Mă rog… o bolnavă cu puterea de rezistenţă de care dă dovadă venerata noastră doamnă Buddenbrook… Pe legea mea, ca medic al casei, care am îngrijit-o atîţia ani de zile, cunosc această rezistenţă. Pentru vîrsta domniei sale e într-adevăr uimitoare… vă asigur…

– Da, tocmai asta: pentru vîrsta ei, spuse neliniştit senatorul răsucindu-şi sfîrcul mustăţii lungi.

– N-o să vă spun, fireşte, că scumpa dumneavoastră mamă o să poată să-şi reia mîine plimbările, continuă cu blîndeţe doctorul Grabow. Fără îndoială că bolnava nu v-a făcut nici dumneavoastră această impresie, scumpul meu senator. Nu se poate nega, evident, că în ultimele douăzeci şi patru de ore, catarul a luat o întorsătură supărătoare. Frisoanele de aseară nu mi-au prea plăcut şi azi bolnava simte într-adevăr înţepături în coastă şi oarecare greutăţi la respiraţie. De asemenea, se constată şi puţină temperatură – o, neînsemnată, dar oricum, temperatură. Scurt, scumpul meu senator, trebuie să ne împăcăm cu faptul dezagreabil că plămînul e atins puţin…

– Aşadar aprindere la plămîni? întrebă senatorul, uitîndu-se cînd la un doctor cînd la celălalt…

– Da, *pneumonia,* spuse doctorul Langhals, înclinîndu-se grav şi corect.

– În orice caz o uşoară congestie a plămînului drept, adăugă medicul de casă,

pe care ne vom sili s-o localizăm cu multă grijă.

– Va să zică tot există motive serioase de îngrijorare.

Senatorul şedea nemişcat pe scaun şi se uita ţintă în ochii interlocutorului.

– De îngrijorare?… O, trebuie să avem, cum spuneam, grija de a îngrădi procesul de îmbolnăvire, de a calma tusea, de a coborî febra… ei, chinina o să-şi facă datoria… Şi încă ceva, scumpul meu senator… Să nu ne pierdem capul dacă ar apărea anumite simptome, nu-i aşa? Dacă, să zicem, greutatea de respiraţie ar creşte puţin, dacă, în cursul nopţii s-ar ivi, poate, puţin delir sau, mîine dimineaţă, puţină expectoraţie… ştiţi saliva aceea ruginie… chiar dacă ar fi şi un firicel de sînge în ea… asta e ceva absolut logic, absolut normal, în perfectă regulă. Pregătiţi-o, vă rog, în acest sens şi pe scumpa şi stimata doamnă Permaneder, care o îngrijeşte cu atîta devotament pe bolnava noastră… *À propos,* dînsa cum o mai duce? Am uitat cu totul să mă interesez cum s-a descurcat cu stomacul în ultimele zile?…

– Ca de obicei. Nu ştiu să se fi ivit nimic nou. Grija pentru sănătatea ei a trecut oarecum, cum e şi firesc, pe planul al doilea.

– Se înţelege… De altfel, în legătură cu asta aş avea o idee. Sora dumneavoastră are nevoie de odihnă, mai ales noaptea, şi domnişoara Severin, singură, n-ar prea putea dovedi. Ce-aţi zice de o infirmieră, scumpe domnule senator? Avem în oraşul nostru pe devotatele surori cenuşii pentru care interveniţi totdeauna cu atîta bunăvoinţă… Superioara ar fi fericită să vă poată face un serviciu.

– Credeţi că e necesar?

– Vă fac o propunere. E atît de plăcut… Surorile sînt de nepreţuit. Experienţa şi chibzuinţa lor au o influenţă atît de liniştitoare asupra bolnavilor… mai ales cînd e vorba de boli de acest gen care, cum spuneam adineauri, prezintă o serie de simptome puţin cam îngrijorătoare… Aşadar, repet: sînge rece, scumpul meu senator, nu-i aşa? De altfel, vom mai vedea… vom mai vedea… O să mai trecem pe aici şi diseară…

– Cu siguranţă, rosti doctorul Langhals, luîndu-şi pălăria şi ridicîndu-se deodată cu colegul său mai în vîrstă.

Dar senatorul rămase şezînd, nu terminase încă, mai avea o întrebare de pus, voia să mai facă o verificare…

– Domnii mei, încă o vorbă… Fratele meu Christian e un om nervos, cu alte cuvinte nu e prea tare… Ce mă sfătuiţi? Să-i aduc la cunoştinţă îmbolnăvirea mamei? Să-i sugerez poate… să se întoarcă?

– Fratele dumneavoastră nu e în oraş?

– Nu, e la Hamburg. În trecere. Pentru afaceri, după cîte ştiu…

Doctorul Grabow aruncă o privire colegului său, apoi scuturã, rîzînd, mîna senatorului şi spuse:

– Păi atunci să-l lăsăm să-şi vadă liniştit de treburi. De ce să-l speriem fără rost? Dacă ar interveni o schimbare de asemenea natură încît prezenţa lui să fie de dorit, pentru liniştirea bolnavei, să zicem, pentru a-i ridica moralul… ei, mai e încă vreme… mai e…

În timp ce treceau prin galeria cu coloane şi de-a lungul coridorului, şi apoi

cînd se opriră o clipă în vestibulul din faţa scării, domnii vorbiră despre alte lucruri, despre politică, despre zguduirile şi răsturnările produse de războiul ce abia se terminase…

– Ei, acuşi o să vină timpuri bune, ce ziceţi domnule senator? Bani în ţară… Şi avînt, înviorare pretutindeni…

Senatorul aprobă cu jumătate de gură. El confirmă că izbucnirea războiului dăduse mare avînt comerţului de grîne aduse din Rusia şi aminti de importul de ovăz care, pe vremea aceea, datorită trebuinţelor armatei, luase proporţii uriaşe. Profitul, însă, fusese repartizat foarte inegal…

Medicii plecară şi senatorul Buddenbrook se întoarse, deoarece voia să treacă încă o dată prin odaia bolnavei. Reflectă la cele spuse de Grabow… Era atîta rezervă în cuvintele lui… Se simţea că omul se fereşte de orice afirmaţie hotărîtă. Singura vorbă fără echivoc fusese „aprindere la plămîni" care nu inspirase deloc mai multă încredere prin faptul că doctorul Langhals o tradusese în limbaj ştiinţific. Aprindere la plămîni la vîrsta ei… Însuşi faptul că erau doi doctori care intrau şi ieşeau dădea un aspect neliniştitor situaţiei. Grabow rîndui însă totul simplu şi elegant, încît aproape că nu se observă nimic.

Mai curînd sau mai tîrziu – spunea – el are să se retragă şi cum tînărul Langhals e chemat să-i preia clientela, dînsul, Grabow, n-are decît să se bucure dacă poate să meargă din cînd în cînd împreună cu acesta pentru a-l introduce în unele case.

Cînd senatorul intră în dormitorul aproape întunecat, înfăţişarea lui era veselă şi ţinuta plină de energie. Era atît de deprins să-şi ascundă grijile şi oboseala sub o aparenţă de siguranţă şi superioritate, încît în clipa în care deschise uşa, această mască i se aşternu aproape de la sine pe faţă, neavînd nevoie decît de un foarte scurt efort de voinţă.

Doamna Permaneder şedea lîngă patul cu baldachin, ale cărui perdele erau date deoparte, şi o ţinea de mînă pe maică-sa; bătrîna, sprijinită de perne, îşi întoarse capul spre cel ce intra, privindu-l drept în faţă, cu ochii ei albaştri, iscoditori. Era o căutătură plină de calmă stăpînire de sine, o căutătură pătrunzătoare, de care nu te puteai feri şi, fiindcă venea cam pieziş, părea că stă la pîndă. Făcînd abstracţie de paloarea pielii, accentuată prin cele cîteva pete de roşeaţă febrilă, pe faţa ei nu se citea nici oboseală, nici slăbiciune. Bătrîna doamnă urmărea totul foarte atentă, mai atentă chiar decît cei din jur, căci la urma urmei aici era în primul rînd vorba de ea. I se părea suspectă această boală şi nu era deloc dispusă să se culce pe o ureche, să lase lucrurile la voia întîmplării.

– Ce au spus, Thomas? întrebă cu o voce atît de vioaie şi de hotărîtă, încît imediat o apucă o tuse violentă pe care încercă s-o înăbuşe, strîngînd buzele, dar care izbucni totuşi, silind-o să-şi apese cu mîna coasta dreaptă.

– Au spus, răspunse senatorul, mîngîindu-i mîna, după ce accesul trecu, au spus că în cîteva zile buna noastră mamă va fi din nou în picioare. Ceea ce te împiedică încă este tusea asta stupidă, ştii, care, firește, a atins puţin şi plămînii… Nu e chiar congestie pulmonară, adăugă, observînd că privirea

bolnavei devine şi mai ascuţită… deşi nici asta n-ar fi cine ştie ce catastrofă… a, s-au văzut şi lucruri mai rele! Pe scurt, plămînul e uşor aprins, spun cei doi, şi probabil că au dreptate… Dar unde-i mamzel Severin?

– La farmacie, răspunse doamna Permaneder.

– Ei, vedeţi, e din nou la farmacie şi tu, Tony, cazi din picioare de obosită ce eşti. Nu, aşa nu mai merge. Chiar dacă n-ar fi decît pentru cîteva zile… avem nevoie de o infirmieră, nu credeţi şi voi? Aşteptaţi, am s-o întreb numaidecît pe superioara surorilor cenuşii dacă nu cumva are vreuna disponibilă…

– Thomas, spuse bolnava cu vocea scăzută, pentru a evita un nou acces de tuse, crede-mă, stîrneşti scandal protejîndu-le mereu pe surorile catolice în dauna celor protestante. Le-ai dat adevărate privilegii unora şi nu faci nimic pentru celelalte. Pot să-ţi spun că nu demult părintele Pringsheim mi s-a plîns de asta fără înconjur…

– De, ce pot să-i fac? Sînt convins că surorile cenuşii sînt mai credincioase, mai devotate, mai capabile de sacrificiu decît cele protestante. Protestantele astea nu-s de soi. Numai la măritiş le stă capul… Scurt şi cuprinzător: sînt interesate, egoiste, vulgare… Catolicele-s mai desprinse de lume, sînt sigur de asta, sînt mai aproape de cer. Şi tocmai fiindcă-mi sînt obligate, trebuie să le preferăm. Ce ne-am fi făcut fără sora Leandra cînd lui Hanno îi ieşeau dinţii şi avea durerile acelea cumplite? Numai de-ar fi liberă…

Şi sora Leandra sosi. Îşi aşeză liniştită tăşcuţa, pelerina şi boneta cenuşie, pe care o purta peste corneta albă, şi cu vorbe şi gesturi blînde şi prietenoase, se apucă de treabă, în timp ce mătăniile atîrnate de cingătoare zornăiau uşor. Zi şi noapte o îngrijea pe bolnava răsfăţată şi nu totdeauna răbdătoare, apoi tăcută şi aproape ruşinată de slăbiciunea omenească ce o învingea şi pe dînsa, se retrăgea, lăsînd o altă soră în loc, se odihnea puţin acasă la ea şi se întorcea din nou.

Căci bătrîna doamnă Buddenbrook avea nevoie de îngrijire permanentă. Cu cît starea i se agrava, cu atîta toate gîndurile, tot interesul i se concentra mai aprig asupra bolii pe care o observa cu spaimă, cu o ură fătişă şi naivă. Ea, femeia de lume de odinioară, stăpînită de un gust liniştit, firesc şi constant pentru viaţa de huzur şi pentru viaţă în general, îşi umpluse ultimii ani cu acte de milostenie şi opere de binefacere… De ce? Poate nu numai din pietate pentru memoria defunctului ei soţ, ci şi din dorinţa instinctivă şi inconştientă de a împăca cerul cu robusta ei vitalitate şi de a obţine de la el, cu toate că era atît de ataşată de viaţă, o moarte blîndă. Şi iată că nu putea să moară liniştită. Cu toate loviturile dureroase de care avusese parte, statura îi rămăsese dreaptă şi privirea limpede. Îi plăcea să mănînce bine, să se îmbrace distins şi bogat, să nu observe momentele neplăcute din preajma ei, să le atenueze, şi era bucuroasă să-şi atribuie o parte din marea consideraţie pe care fiul său mai vîrstnic şi-o cîştigase pretutindeni în oraş. Această boală, această congestie pulmonară îi atacase pe neaşteptate trupul încă viguros, fără ca opera distructivă să fi fost înlesnită prin vreo cît de mică pregătire sufletească… prin acea acţiune subterană a suferinţei care ne înstrăinează, încet şi dureros, de viaţa însăşi, sau cel puţin de împrejurările în care ne-am bucurat de ea, şi

trezește în noi dorul dulce de un sfîrșit, de alte condiții sau de pace… Nu, bătrîna doamnă simțea că deși dusese o viață creștinească în ultimii ani nu era încă pregătită cu adevărat de moarte și o apuca groaza la gîndul nelămurit că această boală ar putea fi ultima, și că în cele din urmă, ea îi va zdrobi samavolnic, cu o grabă înfiorătoare, întreaga rezistență, torturîndu-i trupul, silind-o să capituleze.

Se ruga mult, dar în clipele de luciditate îșI supraveghea parcă și mai îndărătnic starea sănătății, îșI pipăia pulsul, îșI lua temperatura, se căznea să combată tusea… Pulsul însă era neregulat, febra, după ce scădea cîte puțin, se urca și mai tare, aruncînd-o din friguri violente în fierbințeală și delir, tusea, însoțită de dureri interne și expectorații cu sînge, devenea mai puternică și îi era teamă să nu se sufoce. Și totul se întîmpla din pricină că acum nu mai era atacat doar un lob al plămînului drept, ci întregul plămîn, ba după toate semnele și în plămînul stîng începură să se ivească simptomele procesului pe care, privindu-și unghiile, doctorul Langhals îl numea „hepatizare" și asupra căruia doctorul Grabow prefera să nu mai dea nici o explicație. Febra o mistuia neîntrerupt pe bolnavă. Stomacul începu să nu mai funcționeze. Fără putință de împotrivire, încet și tenace, boala îi măcina puterile.

Ea o combătea, înghițind cu aviditate – cînd era în stare – hrana concentrată ce i se dădea, respectînd cu și mai multă grijă decît infirmierele orele cînd trebuia să ia medicamentele. Toate acestea o preocupau atît de mult încît, mai stătea de vorbă aproape numai cu doctorii și singure, conversațiile cu ei o interesau probabil cu adevărat. Vizitele îngăduite la început – prietene, participante la „serile Ierusalimului", doamne bătrîne din societate, soții de pastori – le primea cu apatie sau cu amabilitate distrată și le încheia repede. Membrii familiei erau grozav de afectați din pricina indiferenței ce le-o arăta bătrîna doamnă: era parcă un fel de dispreț în această indiferență, parcă bolnava le-ar fi spus: „Tot nu puteți să-mi ajutați". Chiar pe micul Hanno, care intrase la ea într-un moment cînd bolnava se simțea mai bine, îl mîngîie doar fugitiv pe obraz, apoi se întoarse cu fața la perete. Era ca și cum ar fi vrut să le spună „Copii, voi sînteți foarte drăguți, dar eu… eu, poate am să mor!" În schimb pe cei doi doctori îi primea cu însuflețire și căldură, pentru a se sfătui îndelung cu ei…

Într-o zi apărură bătrînele domnișoare Gerhardt, descendentele lui Paul Gerhardt, cu mantilele lor, cu pălăriile lor ca niște farfurii și cu cîte un săculeț de merinde-n mînă; se întorceau din vizitele lor pe la săraci și nu li se putea refuza s-o vadă pe prietena bolnavă. Fură lăsate singure cu doamna consul și numai Dumnezeu știe ce-i spuseseră, așezate lîngă patul ei. Dar la plecare ochii și trăsăturile lor radiau de o fericire și mai senină și mai blîndă și mai misterioasă decît înainte, iar în odaia ei bătrîna doamnă Buddenbrook zăcea, cu aceleași priviri, cu aceeași expresie a feței, în desăvîrșită liniște, perfect împăcată, mai împăcată ca oricînd, respira greu și rar și slăbiciunea i se accentua în mod vădit. Doamna Permaneder, mormăind o vorbă tare la adresa domnișoarelor Gerhardt, îi chemă numaidecît pe doctori și abia apărură cei doi domni în cadrul ușii, că o desăvîrșită schimbare, o schimbare uluitoare se

produse în starea ei. Se trezi, începu să se mişte, aproape se ridică. Vederea celor doi medici mai mult sau mai puţin competenţi o readuseseră într-o clipă pământului. Îşi întinse mîinile, amîndouă mîinile, spre ei şi începu:

– Bine aţi venit, domnii mei! Iată care-i situaţia astăzi, în timpul zilei.

Dar de mult sosise vremea în care dubla congestie pulmonară nu mai putea fi ascunsă.

– Da, scumpe domnule senator, spuse atunci doctorul Grabow, apucîndu-l de mînă pe Thomas Buddenbrook… N-am putut-o stăvili. Acum sînt prinşi amîndoi plămînii, o ştiţi tot atît de bine ca şi mine, nu vă ascund adevărul… Asta, fie că bolnavul are douăzeci, fie că are şaptezeci de ani, lucrurile trebuiau luate la fel de serios şi de aceea, dacă azi m-aţi mai întreba ce să faceţi, să-i scrieţi sau nu fratelui dumneavoastră Christian, să-i trimiteţi poate chiar o telegramă, n-aş zice nu, nu m-aş încumeta să vă opresc… Cum îi merge de altfel? E un om cu haz, totdeauna mi-a plăcut mult… Dar pentru numele lui Dumnezeu, nu trageţi concluzii exagerate din cuvintele mele, scumpul meu senator! Nu e nici un pericol iminent… Aş! E chiar o prostie din partea mea să pronunţ asemenea cuvinte. Dar oricum, în împrejurări ca aceasta, totdeauna trebuie să te gîndeşti din vreme şi la eventualităţi ce nu pot fi prevăzute… De venerata dumneavoastră mamă, ca pacientă, sîntem, firește, extraordinar de mulţumiţi. Ne ajută din răsputeri, nu se lasă în voia soartei… Nu, fără complimente, ca pacientă e incomparabilă. Iată de ce vă spun, scumpul meu senator, să sperăm. Să sperăm că totul va merge foarte bine.

Dar vine o clipă dincolo de care speranţele rudelor încep să pară artificiale şi nesincere. O schimbare s-a petrecut în fiinţa bolnavului, în purtarea lui apare ceva străin de personalitatea pe care a avut-o în viaţă. Anumite cuvinte ciudate îi ies din gură, cuvinte la care nu ştim ce să răspundem, căci ele parcă îi taie drumul de întoarcere şi-l cheamă spre moarte. Şi oricît de scump ne-ar fi, nu putem dori ca după toate acestea să se ridice şi să umble. Şi dacă totuşi ar face-o, ar răspîndi groază în jurul lui, asemenea unui om care s-ar scula din sicriu…

Înfricoşătoarele simptome ale începutului de descompunere se arătau, în timp ce, încordate printr-o voinţă tenace, organele mai funcţionau. Trecuseră săptămîni de zile de cînd, prinsă de un simplu catar, bătrîna doamnă Buddenbrook fusese nevoită să şadă în pat, şi de atîta zăcut i se făcuseră nişte răni ce nu se mai închideau, ajungînd într-o stare înspăimîntătoare. Nu mai dormea întîi fiindcă durerile, tusea şi respiraţia grea o împiedicau, dar şi pentru că ea însăşi se împotrivea somnului şi se opintea să rămînă trează. Nu-şi pierdea cunoştinţa decît pentru cîteva minute, din pricina febrei, dar chiar într-o stare de deplină luciditate, vorbea tare cu persoane moarte de mult. Într-o după-amiază, pe cînd se lăsa amurgul, spuse deodată, cu voce tare, înfricată, dar plină de căldură:

– Da, scumpul meu Jean, vin!

Şi spontaneitatea acestui răspuns crease o iluzie atît de puternică încît mai tîrziu cei din jur crezură că au auzit şi glasul consulului mort, care o chemase.

Christian sosi de la Hamburg unde fusese pentru nişte afaceri, după cît se spunea. Nu zăbovi, de altfel, decît puţin în odaia bolnavei; ieşi, frecîndu-şi

fruntea, cu ochii rătăcind de colo-colo şi repetînd întruna:

– E îngrozitor… îngrozitor… Nu mai pot…

Apăru şi pastorul Pringsheim, o măsură cu o privire rece pe sora Leandra şi se rugă cu vocea-i modulată, la căpătîiul bolnavei.

Urmă apoi ameliorarea de scurtă durată, ultima pîlpîire, scăderea temperaturii, o amăgitoare revenire a puterilor, o încetare a durerilor, cîteva cuvinte clare şi pline de speranţă care aduc lacrimi de bucurie în ochii celor adunaţi în jurul bolnavului…

– Copii, rămîne cu noi, o să vedeţi, nu ne părăseşte totuşi! spuse Thomas Buddenbrook. O să serbăm Crăciunul cu ea şi n-o s-o lăsăm să se agite ca altă dată…

Dar chiar în noaptea următoare, la puţină vreme după ce se duseseră la culcare, Gerda şi bărbatul ei fură chemaţi din partea doamnei Permaneder în Mengstrasse, bolnava fiind în agonie. Afară cernea o ploaie rece şi mărunţă pe care vîntul o vînzolea şi o izbea cu răpăieli în geamuri.

Cînd senatorul şi nevastă-sa intrară în odaia luminată de două candelabre aşezate pe masă, îi găsiră acolo pe cei doi medici. Şi Christian fusese chemat din camera lui şi şedea într-un colţ, întors, fără să privească spre patul cu baldachin, cu fruntea adînc cufundată în palme. Era aşteptat fratele bolnavei, consulul Justus Kröger, care fusese de asemenea încunoştinţat. Doamna Permaneder şi Erika Weinschenk stăteau la picioarele patului, plîngînd încet, cu suspine. Sora Leandra şi domnişoara Severin, nemaiavînd nimic de făcut, priveau pline de întristare faţa muribundei.

Sprijinită de multe perne, doamna Elisabeth Buddenbrook zăcea pe spate, şi mîinile ei, mîinile acelea frumoase, cu venele de un albastru pal, acum atît de slabe, atît de topite, mîngîiau cu mişcări nervoase şi neîncetate, cu o grabă fremătătoare, plapuma. Capul ei, acoperit cu o bonetă de noapte, se întorcea necontenit într-un ritm înfiorător, dintr-o parte într-alta. Gura, cu buzele parcă întoarse înăuntru, i se deschidea şi se închidea plescăind la fiecare încercare chinuită de respiraţie iar căutătura ochilor înfundaţi în cap rătăcea de colo pînă colo, cerşind parcă un ajutor, oprindu-se din cînd în cînd cu o zguduitoare expresie de invidie asupra vreuneia dintre persoanele prezente care erau îmbrăcate, respirau în voie, aveau viaţa-n faţă, dar nu puteau să facă pentru ea altceva decît să-şi arate dragostea, ţinîndu-şi privirile aţintite asupră-i. Şi noaptea înainta mereu, fără să intervină vreo schimbare.

– Cît mai poate dura? întrebă în şoaptă Thomas Buddenbrook, trăgîndu-l pe bătrînul doctor Grabow spre fundul odăii, în timp ce doctorul Langhals îi făcea bolnavei o injecţie.

Doamna Permaneder veni şi ea spre dînşii, ţinîndu-şi batista la gură.

– Nu se poate şti deloc, scumpe domnule senator, răspunse doctorul Grabow. Respectata dumneavoastră mamă îşi poate găsi pacea în cinci minute şi poate trăi încă ore întregi… Nu pot să vă spun nimic. E vorba de ceea ce se cheamă apoplexie pulmonară… un edem…

– Ştiu, spuse doamna Permaneder, dînd din cap, în timp ce lacrimile îi şiroiau pe obraji. E ceva frecvent la congestiile pulmonare… Un lichid apos

care se adună în alveole şi cînd situaţia se înrăutăţeşte, bolnavul nu mai poate respira… da, ştiu…

Cu mîinile împreunate, senatorul îşi întoarse privirile spre pat.

– Ce groaznic trebuie să sufere! şopti el.

– Nu! spuse doctorul, tot aşa de încet, dar cu o extraordinară autoritate, şi faţa-i prelungă, blîndă, se încreţi… E o iluzie, crede-mă, iubite prieten, o iluzie! Conştiinţa ei abia mai pîlpîie… Ceea ce vezi dumneata nu sînt, în cea mai mare parte, decît reflexe… crede-mă…

– Să dea Dumnezeu, răspunse Thomas.

Dar şi un copil ar fi putut citi în ochii muribundei că era pe deplin conştientă, că simţea tot.

Cei de faţă îşi reluară locurile… Consulul Kröger sosise şi el şi şedea, cu ochii roşii, lîngă pat, încovoiat peste mînerul bastonului.

Agitaţia bolnavei se înteţise. O nelinişte teribilă, o tristeţe şi o spaimă nespusă, un simţămînt implacabil de părăsire şi de neputinţă trebuie să fi pătruns din creştet pînă-n tălpi acest trup ajuns în pragul morţii. Ochii ei, bieţii ochi rugători, tînguitori, căutînd ceva cu deznădejde, cu o expresie sfîşietoare, se închideau uneori, cînd îşi răsucea capul horcăind, sau se dilatau atît de tare încît vinişoarele pupilei se iveau roşii, ca sîngele. Şi sincopa tot nu venea!

Îndată după ora trei, Christian se ridică.

– Nu mai pot, spuse şi se îndreptă spre uşă, şchiopătînd, sprijinindu-se de mobilele pe care le găsea în cale.

Erika Weinschenk şi mamzel Severin aţipiseră pe scaune, înmuiate pesemne de gemetele monotone, şi feţele lor înfloreau trandafirii în somn. Pe la orele patru starea bolnavei se înrăutăţi şi mai mult. Sprijinind-o de la spate, îi şterseră fruntea asudată. Respiraţia ameninţa să înceteze de tot şi spaima creştea.

– Ceva… să pot dormi…! reuşi să îngîne. Orice…!

Dar nimeni nu voia, cu nici un preţ, să-i dea ceva să doarmă. Deodată bolnava începu iar să răspundă, cum mai făcuse odată, la ceva ce nimeni nu auzea:

– Da, Jean, nu mai e mult… Şi îndată după aceea: Da, dragă Clara, vin!…

Apoi lupta începu din nou… Era o luptă cu moartea? Nu, acum ea se lupta cu viaţa pentru moarte.

– Da, vreau, gîfîi… dar nu pot… Ceva ca să pot adormi!… Domnilor, fie-vă milă!… Ceva să pot adormi…!

La auzul acestui „fie-vă milă", doamna Permaneder izbucni într-un hohot de plîns, iar Thomas gemu înăbuşit, îngropîndu-şi un moment faţa în palme. Dar medicii îşi cunoşteau datoria. În orice împrejurare această viaţă trebuie păstrată pentru familie, pînă la ultima limită posibilă, pe cînd un narcotic ar însemna, moartea imediată, săvîrşită fără putinţă de împotrivire. Rostul medicului nu este acela de a aduce moartea, ci de a păstra, cu orice preţ viaţa. Pentru asta mai pledau şi anumite temeiuri religioase şi morale despre care

auziseră îndeajuns la universitate, chiar dacă în clipa de față nu le erau prezente în minte… Dimpotrivă, ei întăreau inima bolnavei prin diferite mijloace și administrîndu-i un vomitiv, izbutiră să-i provoace de cîteva ori o ușurare trecătoare.

La ora cinci lupta ajunsese la culmi înfricoșătoare. Muribunda ridicîndu-se în spasme, cu ochii larg deschiși, își agita brațele, căutînd parcă un punct de sprijin sau niște mîini ce se îndreptau spre dînsa și răspundea întruna în dreapta și-n stînga unor chemări pe care numai ea le auzea și care păreau tot mai numeroase și mai stăruitoare. Era ca și cum nu numai soțul mort și fiica ei, ci și părinții, socrii și multe alte rude care muriseră mai demult ar fi fost prezente undeva. Rostea nume de botez despre care nimeni din odaie n-ar fi putut spune pe loc cărora dintre morți le aparțineau.

– Da, striga răsucindu-se cînd spre dreapta, cînd spre stînga… Vin… îndată… Chiar în clipa asta… Da… Nu pot… Un calmant, domnilor…

La ora cinci și jumătate urmă un moment de acalmie. Apoi, deodată, fața ei îmbătrînită, descompusă de suferință, tresări, o bucurie neașteptată, amestecată cu spaimă, trecu peste ea, o gingășie adîncă, înfiorată, înfricoșată; muribunda își întinse fulgerător brațele, și cu o izbucnire atît de nemijlocită, încît toți simțeau că între ceea ce auzise și răspunsul ei nu trecuse nici o clipă, ea strigă tare, cu o expresie de ascultare necondiționată, de supunere nemărginită și de devotament plin de teamă și de dragoste:

– Iată-mă!… Și expiră.

Toți se cutremurară. Ce a fost asta? Cine a chemat-o de l-a urmat numaidecît?

Cineva dădu la o parte perdelele de la fereastră și stinse lumînările, în timp ce, cu fața-i plină de blîndețe, doctorul Grabow închise ochii moartei.

Toți erau zgribuliți în dimineața lividă de toamnă care năpădise deodată în odaie. Sora Leandra acoperi cu o pînză oglinda toaletei.

II

Prin ușa deschisă se vedea camera mortuară unde doamna Permaneder se afla adîncită în rugăciune. Era singură și stătea în genunchi, aproape de pat, cu poalele rochiei de doliu așternute în jurul ei pe podele, odihnindu-și mîinile strîns împreunate pe un scaun și murmurînd cu capul plecat… Îi auzi foarte bine pe fratele și pe cumnata ei intrînd în sufrageria mică și oprindu-se involuntar în mijlocul încăperii pentru a-i da răgaz să-și termine rugăciunea. Totuși, ea nu se prea grăbi; drept încheiere tuși sec de cîteva ori, apoi își adună încet și solemn faldurile rochiei, se ridică și fără nici o urmă de tulburare, într-o ținută de perfectă demnitate, ieși în întîmpinarea rudelor.

– Thomas, rosti dînsa, nu fără oarecare asprime, în ce o privește pe această Severin, mi se pare că mama, fie iertată, a hrănit o năpîrcă la sîn.

– Cum așa?

– Mă apucă furiile cînd mă gîndesc la ea. Nu m-aș mira să-mi ies din sărite…

Cum îndrăzneşte femeia asta să învenineze cu atîta obrăznicie durerea acestor zile?

– Dar ce s-a întîmplat?

– Mai întîi este de o lăcomie revoltătoare. Deschide dulapul, scoate rochiile de mătase ale mamei, le îngrămădeşte pe braţ şi vrea s-o şteargă. „Riekchen, îi spun, unde vrei să te duci?" „Pe astea doamna consul mi le-a făgăduit mie", zice: „Dragă Severin", îi spun, şi pe un ton cît se poate de potolit încerc să-i arăt că procedeul ei e cam pripit. Crezi că foloseşte la ceva? Aş!… Ia nu numai rochiile de mătase, ci şi un maldăr de rufe şi pleacă. Ce puteam să fac? Să mă iau la bătaie cu ea?… Şi nu e singura… Şi fetele… Coşuri întregi de haine şi de albituri dispar din casă… Personalul îşi împarte sub ochii mei lucrurile, căci cheile sînt la această Severin. „Domnişoară Severin, îi zic, te rog să-mi dai cheile." Ce crezi că-mi răspunde? Îmi spune de la obraz, fără pic de ruşine, că n-am a mă amesteca în treburile ei, nu e în serviciul meu, nu eu am angajat-o, aşa că are să păstreze cheile pînă va pleca!

– Cheile de la argintărie sînt la tine? Bine. Nu-ţi bate capul cu restul. Asemenea lucruri sînt inevitabile cînd se destramă o gospodărie în care conducerea şi aşa cam pierduse frîiele în timpul din urmă. Nu vreau să fac scandal. Rufăria e veche şi uzată… De altfel, o să vedem ce a mai rămas. Ai listele? Aici pe masă? Bine. O să vedem îndată.

Intrară în odaia de dormit pentru a se opri o clipă tăcuţi lîngă pat, după ce doamna Antonie ridicase vălul alb de pe faţa moartei. Bătrîna doamnă era îmbrăcată în rochia de mătase în care, după-amiază, urma să fie aşezată pe catafalc, în sala cea mare. Trecuseră douăzeci şi opt de ceasuri de cînd se stinsese. Fiindcă nu mai avea proteza, gura şi obrajii i se surpaseră bătrîneşte, iar bărbia i se ridicase ascuţită şi colţuroasă. Privind pleoapele închise pe veci, căzute în fundul capului, toţi trei făceau un dureros efort pentru a recunoaşte în această faţă pe aceea mamei lor. Dar boneta pe care bătrîna doamnă o purta duminica ascundea, ca şi în timpul vieţii, peruca de culoare castanie-roşcată, cu părul lins, cu cărare la mijloc, de care domnişoarele Buddenbrook din Breite Strasse făceau atîta haz… Pe plapumă erau presărate flori…

– Au şi sosit cele mai splendide coroane, spuse doamna Permaneder încet. Toate familiile… ah, toată lumea!… Am pus să le aşeze sus pe coridor. Trebuie să le vedeţi şi voi mai tîrziu, Gerda şi Tom. E atît de dureros şi atît de frumos. Panglici de atlaz, uite atît de late…

– Şi cu sala ce se aude? întrebă senatorul.

– O să se termine îndată, Tom. E aproape gata. Tapiţerul Jacobs şi-a dat toată osteneala. Adineauri au adus… spuse ea înghiţind în sec, şi sicriul. Dar dezbrăcaţi-vă, dragii mei, continuă Tony, întinzînd la loc, cu toată grija, vălul alb. Aici e frig, dar în sufrageria mică s-a făcut puţin foc… Dă-mi voie să te ajut, Gerda; cu o pelerină atît de frumoasă trebuie să fii foarte atentă… Îmi dai voie să te sărut? Ştii, eu te iubesc, chiar dacă tu m-ai detestat totdeauna… Nu, n-o să-ţi stric pieptănătura, scoţîndu-ţi pălăria… Părul tău e minunat! Aşa păr avea şi mama în tinereţea ei. N-a fost niciodată atît de splendidă ca tine, e

adevărat, dar am apucat încă vremea cînd era o apariție într-adevăr frumoasă. Şi acum… N-are dreptate Grobleben al vostru cînd spune că praf şi pulbere se alege din noi toți? O fi el un om simplu, dar… Da, Tom, astea-s listele mai importante.

Se întoarseră în odaia alăturată şi se aşezară în jurul mesei rotunde, în timp ce senatorul luă în mînă hîrtiile pe care erau însemnate obiectele ce urmau a fi împărțite între moştenitorii cei mai apropiați… Doamna Permaneder nu-şi lua ochii de pe fața fratelui său, o urmărea cu o expresie agitată, încordată. Era preocupată de ceva, de o întrebare grea şi de neînlăturat spre care se îndreptau, îngrijorate, toate gîndurile ei şi care trebuia discutată chiar în această oră…

– Sînt de părere, începu senatorul, să ne ținem de principiul obişnuit după care darurile se întorc la cel ce le-a făcut, aşa că…

Nevastă-sa îl întrerupse:

– Iartă-mă, Thomas, mi se pare… Christian… unde e Christian?

– Adevărat, Doamne, Dumnezeule, Christian! strigă doamna Permaneder. Am uitat de el!

– Într-adevăr, spuse senatorul, lăsînd hîrtiile din mînă. Nu l-ați chemat?

Doamna Permaneder se îndreptă spre şnurul clopoțelului. Dar în aceeaşi clipă, Christian în persoană deschise uşa şi intră. Păşi destul de repede, închise uşa nu tocmai fără zgomot şi se opri cu sprîncenele încruntate, plimbîndu-şi în dreapta şi în stînga ochii mici, rotunzi, înfundați în cap, fără a privi pe cineva, deschizîndu-şi şi închizîndu-şi cu o mişcare neliniştită gura acoperită de mustața-i roşcată şi stufoasă… Părea agitat, pus pe harță.

– Am auzit că sînteți aici, spuse scurt. Dacă v-ați adunat pentru a discuta despre lucrurile rămase, trebuia să fiu înştiințat şi eu.

– Tocmai era să te chemăm, răspunse indiferent senatorul. Ia loc.

Dar ochii lui se opriră asupra butonilor albi de la cămaşa lui Christian. El, Thomas, era într-o ținută de doliu impecabilă, cu cravata neagră, lată la gît, iar la plastronul care apărea orbitor de alb în chenarul hainei negre, avea butoni negri în locul butonilor de aur pe care-i purta de obicei. Christian observă privirea, căci în timp ce-şi trase un scaun şi se aşeză, îşi duse mîna la piept şi spuse:

– Ştiu că port butoni albi. N-am apucat încă să-mi cumpăr de cei negri sau, mai degrabă, nu m-am gîndit. În ultimii ani nu o dată am fost nevoit să mă împrumut cu cîte cinci şilingi pentru a-mi cumpăra praf de dinți şi să mă culc la lumina unui chibrit… şi nu ştiu dacă numai eu am fost de vină. De altfel butonii negri nu sînt lucrul de căpetenie în lume. Nu sînt formalist. Niciodată n-am pus preț pe asta.

Gerda îl privea rîzînd încet. Senatorul observă:

– Această ultimă afirmație n-ai s-o mai poți susține multă vreme, dragul meu.

– Da? Poate că tu ştii mai bine decît mine, Thomas. Eu doar atîta spun că nu dau doi bani pe asemenea lucruri. Am văzut prea multă lume, am trăit printre oameni prea diferiți, cu moravuri prea diferite pentru a… De altfel nu mai sînt

un copil, ridică el brusc tonul, am patruzeci şi trei de ani, sînt stăpîn pe viaţa mea, şi nu-i dau voie nimănui să se amestece în treburile mele personale.

– Mi se pare că ai ceva pe inimă, prietene, rosti mirat, senatorul. Cît priveşte butonii, dacă nu mă înşel, n-am spus o vorbă despre ei. N-ai decît să te îmbraci de doliu, cum pofteşti; dar să nu crezi că ieftina ta lipsă de prejudecăţi mă impresionează.

– Nici nu ţin deloc să te impresionez…

– Tom… Christian… interveni doamna Permaneder. Doar n-o să ne luăm la harţă… astăzi… şi aici, cînd alături… Continuă Thomas, darurile se întorc deci la cel ce le-a făcut? Asta aşa trebuie să fie.

Şi Thomas continuă. Începu cu obiectele de dimensiuni mai mari şi reţinu pentru el acelea care puteau să-i fie de folos în casa lui: candelabrele din sufragerie, sipetul mare, sculptat, din vestibul. Doamna Permaneder participa la această treabă cu un zel extraordinar şi în clipa în care se ivea cea mai mică îndoială asupra viitorului proprietar al vreunui obiect, ea spunea cu un accent inimitabil: „Ei bine, sînt gata să-l iau asupra mea…" avînd aerul că pentru spiritul ei de sacrificiu toată lumea trebuie să-i fie recunoscătoare. Obţinu pentru ea, pentru fata ei şi pentru nepoţică majoritatea covîrşitoare a mobilierului.

Christian căpătă cîteva piese: o pendulă *empire* şi armoniul şi părea mulţumit. Dar cînd veniră la rînd argintăria, rufăria şi diversele servicii de masă, spre uimirea tuturor, el începu să manifeste o rîvnă ce semăna a cupiditate.

– Şi eu? Şi eu? întreba. Vă rog să nu mă uitaţi chiar de tot…

– Dar cine te uită?… Am trecut pe numele tău… priveşte aici… un serviciu complet de ceai cu tavă de argint. Serviciul aurit de duminică cred că sînteţi de acord că numai noi îl putem folosi şi…

– Pe cel de toate zilele, cel cu cepe, sînt gata să-l primesc eu, spuse doamna Permaneder.

– Şi eu? strigă Christian cu acea indignare care îl apuca uneori, făcîndu-şi faţa şi mai scofîlcită, dîndu-i o expresie atît de stranie… Vreau să am şi eu partea mea de tacîmuri. Cîte linguri şi furculiţe-mi daţi? După cîte văd, mai nimic!…

– Ia ascultă, la ce-ţi trebuie ţie lucrurile astea? N-ai ce face cu ele. Nu înţeleg… E mai bine ca asemenea obiecte să rămînă în folosinţa familiei.

– Şi dacă le-aş cere numai aşa, ca amintire de la mama… ripostă cu îndărătnicie Christian.

– Dragă prietene, răspunse cam nerăbdător senatorul… n-am chef de glume… dar judecînd după cele ce spui, îmi vine să cred că în amintirea mamei ai de gînd să pui la vedere, pe comodă, un castron de supă. Să nu-ţi închipui cumva că vrem să te înşelăm pentru că primeşti mai puţine lucruri. Vei fi compensat, sub altă formă. Tot astfel şi cu albiturile.

– Nu vreau bani; vreau albituri, veselă.

– Dar la ce, pentru numele lui Dumnezeu?

Răspunsul pe care îl dădu Christian stîrni reacții diferite. Gerda se întoarse brusc spre el și îl măsură cu o expresie enigmatică, senatorul își smulse ochelarii de pe nas și îl privi țintă în față, iar doamna Permaneder își împreună chiar mîinile. Căci Christian spuse:

– Ei, într-un cuvînt, mai curînd sau mai tîrziu, am de gînd să mă însor.

Făcu această mărturisire cu vocea destul de scăzută, pripit, cu un gest scurt, parcă ar fi vrut să i-o arunce fratelui său, peste masă, apoi se rezemă de speteaza fotoliului și cu un aer morocănos, jignit oarecum și surprinzător de distrat, începu să-și plimbe privirile încoace și încolo. Urmă o pauză mai lungă. În sfîrșit senatorul spuse:

– Trebuie să recunoști că planurile acestea vin cam tîrziu, Christian… presupunînd firește că sînt serioase și realizabile, nu ca acelea despre care ai avut nesăbuința de a-i vorbi o dată, mai demult și răposatei noastre mame…

– Intențiile mele au rămas aceleași, spuse Christian, fără a-și schimba expresia, fără a se uita nici de data aceasta la cineva…

– Ei bine, dar asta e nemaipomenit! Să fi așteptat moartea mamei pentru ca…

– Da, am avut atîta considerație… Tu pari a înclina să crezi, Thomas, că ai monopolizat pentru tine singur tot tactul și toată delicatețea din lume.

– Nu știu ce te îndreptățește să vorbești astfel. De altfel trebuie să mă închin în fața acestei imense dovezi de considerație. La o zi după moartea mamei ai nerușinarea să-ți dai pe față neascultarea față de ea…

– Fiindcă a venit vorba. Pe urmă, lucrul principal e că acum pasul pe care vreau să-l fac n-are cum s-o mai supere pe mama. Azi tot atît de puțin ca peste un an… Pe Dumnezeul meu, Thomas, mama nu avea neapărat dreptate, decît cel mult din punctul ei de vedere, de care eu am ținut seama atîta vreme cît dînsa a fost în viață. A fost o femeie bătrînă, din alte vremuri, vedea altfel lucrurile.

– Ei, te rog să iei cunoștință că în problema pe care o discutăm îmi însușesc pe de-a-ntregul acest fel de a vedea.

– De asta puțin îmi pasă.

– O să-ți pese, prietene.

Christian cătă spre el.

– Nu! strigă. Nu pot. Dacă-ți spun că nu pot!… Știu și eu ce am de făcut. Nu mai sînt copil.

– Eh, acest „nu mai sînt copil" e ceva cu totul exterior la tine. Habar n-ai ce trebuie să faci.

– Ba da!… În primul rînd procedez ca un om de onoare. Nu te gîndești cum stau lucrurile, Thomas! Tony și Gerda… fiind de față… nu putem intra în amănunte, dar ți-am spus că am obligații! Ultimul copil, mica Gisela…

– Nu știu și nici nu vreau să știu de nici o mică Gisela! Sînt convins că ești dus de nas. În orice caz, față de o persoană ca aceea la care te gîndești, n-ai altă datorie decît cea legală pe care poți să ți-o îndeplinești și mai departe, cum ai făcut și pîn-acum…

– O persoană, Thomas? O persoană? Te înşeli! Aline…

– Taci! strigă, cu voce tunătoare, senatorul Buddenbrook.

Cei doi fraţi se priveau ţintă peste masă. Thomas era palid şi tremura de mînie. Christian îşi holba peste măsură ochii mici, rotunzi, înfundaţi în cap, pleoapele i se inflamară brusc, gura îi rămase căscată de indignare, încît obrajii slabi păreau scobiţi. Iar sub ochi i se iviră două pete roşii… Gerda îi privea, cînd pe unul, cînd pe celălalt, cu o faţă puţin ironică, iar Tony îşi frîngea mîinile implorîndu-i:

– Dar Tom… dar Christian… Şi mama care zace alături!…

– Ţi-ai pierdut orice ruşine, continuă senatorul, în asemenea măsură încît eşti în stare, sau mai degrabă nu ţi-e greu deloc să rosteşti acest nume chiar aici în aceste împrejurări. Lipsa ta de tact are ceva anormal, ceva morbid…

– Nu văd de ce n-aş putea pronunţa numele Alinei.

Christian era iritat peste măsură şi Gerda îl privea cu atenţie crescîndă.

– Îl pronunţ dinadins, ca să-l auzi, Thomas, şi mă gîndesc să mă însor cu ea. Căci mi-e dor de un cămin, de linişte şi de pace… şi îţi interzic – acesta e cuvîntul pe care-l căutam – îţi interzic să te amesteci în treburile mele! Sînt liber, sînt stăpîn pe viaţa mea!

– Eşti un smintit! Asta eşti! În ziua în care se va deschide testamentul, vei vedea în ce măsură eşti stăpîn pe viaţa ta. S-au luat măsuri – mă înţelegi? – ca să nu-ţi risipeşti moştenirea rămasă de la mama, cum ai risipit cu anticipaţie treizeci de mii de mărci. Eu însumi am să administrez rămăşiţele averii tale şi niciodată n-o să primeşti în mînă mai mult decît banii pe o lună; asta ţi-o jur…

– Ei, atunci tu trebuie să ştii mai bine decît oricine cine i-a inspirat mamei aceste măsuri. Totuşi mă mir că mama n-a apelat la un om care mi-e mai apropiat şi are sentimente mai frăţeşti faţă de mine…

Christian îşi ieşise cu totul din fire şi începu să spună nişte lucruri pe care niciodată nu le-ar fi rostit cu glas tare. Se aplecase deasupra mesei, bătea întruna darabana cu arătătorul îndoit şi cu mustaţa zbîrlită, cu ochii înroşiţi, se uita ţintă în sus, la fratele său care în schimb stătea în picioare, drept şi palid, şi-l măsura cu pleoapele pe jumătate închise.

– În inima ta nu este decît răceală, rea-voinţă şi dispreţ pentru mine, continuă Christian cu o voce găunoasă şi croncănitoare în acelaşi timp. De cînd ţin minte, n-ai revărsat decît răceală asupra mea încît tot timpul mi-era frig în prezenţa ta… Da, expresia e poate ciudată, dar asta e ceea ce simt… Mă respingi… Numai uitîndu-te la mine mă respingi şi doar din an în Paşti mă mai învredniceşti de cîte o privire. Cine-ţi dă acest drept? Doar nici tu nu eşti decît un om şi ai şi tu slăbiciunile tale! Pentru părinţii noştri totdeauna tu ai fost copilul cel bun. Dar dacă într-adevăr eşti atît de apropiat de ei, mult mai apropiat decît mine, trebuie să-ţi însuşeşti ceva din mentalitatea lor creştinească şi dacă dragostea de frate ţi-e cu desăvîrşire străină, s-ar cuveni să ai măcar o urmă de iubire creştinească. Dar eşti atît de nesimţitor încît nici măcar nu m-ai vizitat… o singură dată n-ai pus piciorul în spital, cînd zăceam la Hamburg, bolnav de reumatism articular…

– Am griji mai serioase decît bolile tale. De altfel şi sănătatea mea…

– Nu, Thomas, sănătatea ta e de invidiat! N-ai sta aici şi n-ai fi cine eşti, dacă n-ai fi cremene în comparaţie cu mine.

– Sînt poate mai bolnav decît tine…

– Mai bolnav? Tu?… Ei bine, asta e prea-prea!… Tony, Gerda! Auziţi? Zice că-i mai bolnav decît mine. Ce? Te pomeneşti că *tu* ai fost pe moarte de reumatism articular, la Hamburg! Nu cumva *tu* ai de îndurat, în tot trupul, după cea mai mică abatere de la regim, chinuri ce nu se pot descrie? Nu cumva *tu* ai toţi nervii prea scurţi de partea stîngă? Autorităţile medicale mi-au declarat că acesta e cazul cu mine! Ţi s-a întîmplat vreodată să intri pe înserat în odaia ta şi să vezi pe canapea un om care dă din cap, cu toate că nu există?!…

– Christian! izbucni îngrozită doamna Permaneder. Ce vorbeşti?… Dumnezeule Sfinte, pe ce vă certaţi, în fond? Ca şi cum ar fi o glorie să fii mai bolnav decît altul. Păi dacă *ar fi aşa,* din nenorocire şi eu şi Gerda am avea o vorbă de spus… Şi mama zace alături…!

– Şi tu nu-nţelegi omule, strigă pătimaş Thomas Buddenbrook, că toate aceste necazuri sînt urmări şi produse ale viciilor tale, ale trîndăviei, ale maniei tale de autoconservare? Munceşte! Nu-ţi mai dădăci şi cocoli toate mofturile şi nu mai flecări despre ele!… Dacă vei înnebuni, şi ţi-o spun verde că nu e imposibil, n-o să pot vărsa o singură lacrimă pentru tine, căci va fi din vina ta, numai din vina ta…

– Nu, tu n-o să verşi o lacrimă, chiar cînd am să mor.

– N-avea nici o grijă că n-ai să mori, spuse cu dispreţ senatorul.

– N-am să mor? Bun, aşadar n-am să mor. Ei, o să vedem care dintre noi doi o să dea mai repede ortul popii… „Munceşte!" Dar dacă nu pot! Dacă nu pot să muncesc statornic, Dumnezeule care eşti în cer! Nu pot să fac timp mai îndelungat acelaşi lucru, asta mă doboară. Dacă tu ai putut şi mai poţi, bucură-te, dar nu-i judeca pe alţii, fiindcă nu e meritul tău… Unuia Dumnezeu îi dă putere, altuia nu… Dar aşa eşti tu, Thomas, continuă, încovoindu-se deasupra mesei, cu faţa tot mai schimonosită, bătînd din ce în ce mai vehement în tăblie. Eşti plin de trufie… aşteaptă, nu asta am vrut să-ţi spun, nu asta e ce am să-ţi reproşez… Dar nu ştiu cu ce să încep, şi ceea ce-ţi voi putea spune nu e decît a mia parte… ah, una la un milion din ceea ce am pe inimă împotriva ta! Ţi-ai cucerit un loc în viaţă, o poziţie respectabilă şi de pe această poziţie înaltă respingi, rece şi conştient, tot ce te-ar putea tulbura, fie şi numai pentru o clipă, tot ce ţi-ar putea clătina echilibrul. Căci nu este pe lume ceva mai important pentru tine decît acest echilibru. Ei bine, nu e cel mai important, Thomas, în faţa lui Dumnezeu nu acesta e lucrul de căpetenie. Eşti un egoist, Thomas, da, asta eşti! Un egoist! Şi cînd mă dojeneşti, cînd îţi ieşi din sărite şi mă dobori, tot te mai iubesc. Dar ce e mai rău e tăcerea ta, răul cel mare e cînd după vreo vorbă pe care o aruncă cineva, tu amuţeşti deodată, te retragi, distins şi inaccesibil, declinîndu-ţi orice răspundere, lăsîndu-ţi interlocutorul copleşit de ruşine… Nu cunoşti mila, Thomas, nici dragostea, nici smerenia…

– Ah, strigă el brusc, agitîndu-şi mîinile pe la ceafă, apoi repezindu-şi-le înainte, de parcă ar fi vrut să-i îndepărteze pe toţi din jurul său, ce sătul sînt de toate acestea, de tot tactul şi echilibrul tău, de toată finețea ta, de toată această ținută şi demnitate!… Sătul pînă-n gît!…

Şi acest din urmă strigăt era atît de autentic, atît de sincer, izbucni cu atîta silă şi dezgust, încît avu într-adevăr ceva doborîtor, iar Thomas se încovoie puțin, tăcu un răstimp, privind în gol, cu o expresie de oboseală.

– Am devenit ceea ce sînt, spuse el în sfîrşit, şi vocea lui vibra mişcată, fiindcă n-am vrut să ajung ca tine. Dacă te-am evitat instinctiv, a fost pentru că trebuia să mă feresc de tine, pentru că tot felul tău de a fi e o primejdie pentru mine… Acesta e adevărul.

Tăcu o clipă, apoi continuă pe un ton mai sec, mai hotărît.

– De altfel prea ne-am îndepărtat de la subiect. Tu mi-ai ținut un discurs despre caracterul meu… un discurs cam încurcat, dar care poate să aibă un sîmbure de adevăr. Te gîndeşti la însurătoare şi aş vrea să te conving cu tot dinadinsul că planul tău, aşa cum ți l-ai schițat, e irealizabil. În primul rînd, rentele pe care ți le voi putea plăti n-o să reprezinte o sumă prea încurajatoare…

– Aline a pus ceva deoparte.

Senatorul înghiți în sec şi se stăpîni.

– Hm… a pus deoparte. Te gîndeşti va să zică să amesteci moştenirea rămasă de la mama cu economiile acestei dame…

– Da. Mi-e dor de un cămin, de cineva căruia să-i fie milă de mine cînd sînt bolnav. Şi pe urmă ne şi potrivim în toate privințele. Amîndoi cam într-o dungă…

– Şi ai intenția de a adopta sau chiar de… a legitima copiii născuți pîn-acum?

– Bineînțeles.

– Astfel încît după moarte, averea ta să treacă în posesiunea acestora?…

La aceste cuvinte ale senatorului, doamna Permaneder îi puse mîna pe braț şi îi şopti rugătoare:

– Thomas, mama zace alături…

– Firește, răspunse Christian. Aşa se cuvine.

– Ei bine, toate acestea *n-ai* să la faci! strigă senatorul, sărind în picioare.

Christian se ridică de asemenea, trecu îndărătul scaunului pe care îl apucă cu o mînă, îşi propti bărbia în piept, uitîndu-se pe jumătate intimidat, pe jumătate indignat la fratele său.

– N-ai să le faci… repetă Thomas Buddenbrook aproape scos din minți de mînie, palid, tremurînd, cu mişcări convulsive. Atîta vreme cît voi trăi, acest lucru nu se va întîmpla… asta ți-o jur!… Ia seama la ce-ți spun… fereşte-te!… S-au pierdut destui bani prin nenoroc, prin prostie şi infamie ca să mai îndrăzneşti să arunci un sfert din averea mamei în poalele acestei muieri şi a bastarzilor ei!… Şi asta după ce Tiburtius ne-a şterpelit de asemenea un sfert… Înțelege odată, omule, că ai abătut destulă ruşine pe capul familiei; nu mai e nevoie să ne mai aduci şi o curtezană drept cumnată şi să dai numele nostru

copiilor ei. Ți-o interzic, auzi! Ți-o interzic! strigă cu o voce de răsună odaia, iar doamna Permaneder se ghemui plîngînd într-un colț al divanului. Și te sfătuiesc să nu îndrăznești să treci peste această oprelişte! Pîn-acum m-am mulțumit să te disprețuiesc, să nu te bag în seamă, dar dacă mă provoci, dacă împingi lucrurile prea departe, o să vedem cine-i mai tare. Ți-o spun: ia seama! Nu mai țin socoteală de nimic! O să am grijă să fii declarat iresponsabil, să fii ținut închis. Te distrug, te distrug! Ai înțeles?

– Iar eu îți spun… începu Christian…

Și totul degeneră într-o ceartă incoerentă, zadarnică, lamentabilă, fără un obiect propriu-zis, neavînd alt scop decît acela de a se jigni reciproc, de a se răni pînă la sînge. Christian se legă din nou de caracterul fratelui său, căutînd în trecutul îndepărtat trăsături izolate, anecdote penibile ce trebuiau să dovedească egoismul lui Thomas și pe care el, Christian, nu le putuse uita, ci dimpotrivă, le rumegase îndelung și le îmbibase cu amărăciune. Iar senatorul îi riposta cu vorbe exagerate de dispreț și amenințare pe care după zece minute le regreta. Gerda, cu capul proptit ușor în mînă îi privea pe amîndoi cu ochii învăluriți parcă, și cu o expresie de neputință de nedefinit, iar doamna Permaneder, disperată, repeta întruna:

– Și mama zace alături… Și mama zace alături.

Christian, care în timpul ultimelor replici străbătuse în sus și-n jos odaia, părăsi în sfîrșit cîmpul de luptă.

– Bine! O să vedem! strigă el cu mustățile zbîrlite, cu ochii roșii, cu haina descheiată, cu batista atîrnînd în mîna-i ce se bălăbănea, și înfierbîntat și scos din sărite, ieși trîntind ușa.

În liniștea neașteptată senatorul mai stătu o clipă, drept, cu ochii ațintiți asupra ușii pe unde dispăruse fratele său. Apoi se așeză, fără vorbă, luă iar, cu gesturi mărunte, hîrtiile în mînă, rezolvă, în cîteva cuvinte seci, ce mai rămăsese de rezolvat și în sfîrșit se rezemă pe spate, își răsuci sfîrcurile mustăților și se cufundă în gînduri.

Cum mai bătea, plină de teamă, inima doamnei Permaneder! Întrebarea, marea întrebare nu mai putea fi amînată, trebuia pusă în discuție și Thomas trebuia să răspundă într-un fel… dar vai, în starea în care se găsea va putea oare să-și spună cuvîntul pietatea și blîndețea?

– Și… Tom, începu ea, cu ochii pironiți mai întîi în poală, apoi făcînd o timidă încercare de a-i citi în ochi… Mobila… Desigur, te-ai gîndit la toate acestea… Lucrurile noastre, înțeleg ale Erikăi, ale micuței și ale mele… rămîn aici… cu noi… scurt… casa, ce se întîmplă cu casa? întrebă frîngîndu-și într-ascuns mîinile.

Senatorul nu răspunse imediat, ci continuă să-și răsucească mustățile, pierdut în sumbre reflecții. Apoi respiră adînc și se ridică:

– Casa?… Ne aparține, firește, tuturor, ție, lui Christian și mie… ba, e comic, dar așa este, și pastorului Tiburtius, căci și Clara a moștenit o parte din ea. Eu singur nu pot lua nici o hotărîre, am nevoie de consimțămîntul vostru. Dar, bineînțeles, va trebui s-o vindem cît mai curînd cu putință, încheie el dînd din

umeri.

Totuşi, o umbră fugară îi trecu peste faţă, ca şi cum s-ar fi înspăimîntat de propriile-i vorbe.

Capul doamnei Permaneder se înclină adînc şi mîinile încleştate una de alta i se destinseră simţind o moleşeală în toate încheieturile.

– Consimţămîntul nostru! repetă, după o tăcere scurtă, cu tristeţe şi chiar cu oarecare amărăciune. Dumnezeule, Doamne, tu ştii bine, Tom, că vei face cum vei crede tu mai bine şi că noi ăştialalţi n-o să-ţi putem refuza pînă la urmă consimţămîntul!… Dar dacă ne îngădui să spunem şi noi un cuvînt… să te rugăm… continuă aproape fără glas, şi buza de sus începu să-i tremure… Casa! Casa mamei! Casa părintească în care am fost atît de fericiţi! S-o vindem!…

Senatorul ridică iar din umeri.

– Crede-mă, draga mea, că tot ce ai putea să-mi spui mă mişcă tot atît de mult ca şi pe tine… Dar acestea nu sînt argumente, ci sentimente. Ce avem de făcut e limpede. Avem această proprietate, mare… Ce să facem cu ea? De ani şi ani de zile, de la moartea tatei chiar, clădirile din spate se părăginesc. În sala de biliard s-a cuibărit o întreagă familie de pisici şi dacă te apropii cîţiva paşi, eşti în primejdie să te trezeşti cu podelele rupte sub picioare… Da, dacă n-aş avea casa din Fischergrube… Dar o am… Ei, ce să fac cu ea? S-o vînd mai degrabă pe *aceea?* Judecă singură… Şi cui? Aş pierde cel puţin jumătate din banii pe care i-am vîrît în ea. Ah, Tony, avem destule proprietăţi, avem chiar prea multe. Antrepozitele şi două case mari! Valoarea acestor imobile abia dacă mai e proporţională cu aceea a capitalului rulant! Nu, draga mea, trebuie vîndută, vîndută.

Dar doamna Permaneder nu auzea nimic. Şedea adîncită în gînduri, gîrbovită, şi se uita în gol cu ochii umezi.

– Casa noastră! murmură… Îmi aduc aminte de ziua inaugurării… Eram *atîtica* pe vremea aceea. Toată familia era de faţă. Şi unchiul Hoffstede ne-a spus o poezie… E acolo în mapă… O ştiu pe dinafară… *Venus Anadyomene*… Salonul cu peisaje! Sufrageria! Lumea străină!…

– Da, Tony, aşa se vor fi gîndit şi oamenii care au fost nevoiţi să părăsească această casă, cînd a cumpărat-o bunicul, îşi pierduseră averea, au trebuit să plece, au murit, s-au prăpădit. Totul are un soroc. Să ne bucurăm şi să mulţumim lui Dumnezeu că n-am ajuns încă unde erau alde Ratenkamp şi că putem pleca de aici în condiţii mai bune decît ei.

Un suspin îi întrerupse cuvintele, un suspin prelung şi dureros. Doamna Permaneder se lăsă cu totul în voia durerii şi nici nu se gîndi să-şi zvînte lacrimile ce-i curgeau pe obraji. Şedea aplecată înainte, frîntă şi nici nu băga de seamă cînd un strop cald îi cădea pe mîna ce se odihnea fără vlagă în poală.

– Tom, zise ea, dînd un uşor şi mişcător accent de energie glasului înăbuşit de lacrimi, tu nu ştii ce simt în această clipă, nu ştii. Sora ta n-a avut noroc în viaţa aceasta care i-a jucat o festă atît de urîtă. Toate nenorocirile imaginabile s-au abătut asupra mea… nu ştiu de ce a trebuit să le îndur. Dar pe toate le-am primit, fără a-mi pierde curajul, Tom, şi pe aceea cu Grünlich, şi pe aceea cu

Permaneder, şi pe aceea cu Weinschenk. Căci ori de cîte ori Dumnezeu mă încerca şi mă trezeam cu viaţa zdrobită în bucăţi, ştiam că nu sînt încă definitiv pierdută. Ştiam un loc sigur, un liman ca să zic aşa, unde eram acasă, la adăpost, unde mă puteam refugia, scăpînd de toate neplăcerile vieţii… Chiar acum, cînd totul s-a sfîrşit şi cînd Weinschenk a fost aruncat în închisoare… „Mamă, am zis, putem să ne mutăm la tine?" „Da, dragele mele, veniţi"… Cînd eram mici şi ne jucam de-a războiul, Tom, totdeauna era un „adăpost", un colţ ferit unde te puteai refugia cînd ajungeai în primejdie, la strîmtoare, unde nimeni nu avea voie să te atingă şi unde te puteai odihni în pace. Casa mamei, casa aceasta a fost „adăpostul meu" în viaţă, Tom… Şi acum… şi acum… s-o vindem…

Se lăsă pe speteaza scaunului, îşi ascunse faţa în batistă şi plînse amar.

Thomas îi luă mîna şi o ţinu în palmele sale.

– Ştiu Tony, le ştiu pe toate! Dar hai să ne revenim un pic, ce zici? Buna noastră mamă s-a dus… şi n-o mai putem readuce în viaţă. Atunci ce-i de făcut? Să păstrăm casa drept capital mort? N-are nici un sens… Eu sînt în măsură s-o ştiu, nu-i aşa? Să facem o casă de raport din ea?… E penibil să te gîndeşti că va fi locuită de oameni străini, şi tot e mai bine să nu-i vezi zi de zi, ci să închiriezi pentru tine şi ai tăi o casă mică şi drăguţă, sau un etaj, undeva, să zicem dincolo de poarta oraşului… Sau ai prefera să stai aici la grămadă cu o mulţime de locatari?… Şi pe urmă tot îţi rămîne familia, Gerda şi cu mine, verişoarele din Breite Strasse, Krögerii şi domnişoara Weichbrodt… fără a vorbi de Klothilde, deşi nu mai ştiu dacă-i mai convine societatea noastră… De cînd a intrat la mănăstire, se cam lasă rugată…

Tony scoase un oftat care semăna a rîs, apoi îşi întoarse faţa şi îşi apăsă batista şi mai tare pe ochi, îmbufnată, ca un copil a cărui durere încerci s-o abaţi printr-o glumă. În sfîrşit, îşi descoperi cu un gest hotărît obrazul, se îndreptă de şale, îşi dădu capul pe spate, ca totdeauna cînd era vorba să dea dovadă de caracter şi demnitate, încercînd totuşi să-şi proptească bărbia în piept.

– Da, Tom, zise ea şi clipind din ochii-i plînşi, se uită cu o expresie de seriozitate şi reculegere pe fereastră, vreau să fiu şi eu cuminte… iată că sînt. Trebuie să mă ierţi… şi tu, Gerda… că am plîns. I se poate întîmpla oricui… e o slăbiciune… Dar e numai exterioară, credeţi-mă. Ştiţi foarte bine că, de fapt, sînt o femeie călită în viaţă… Da, Tom, ce mi-ai pus despre capitalul mort e limpede, am şi eu atîta cap. Nu pot decît să repet: fă cum crezi că e bine. Trebuie să gîndeşti şi să acţionezi pentru noi, căci Gerda şi cu mine sîntem femei, iar Christian… ei, Dumnezeu să-l aibă în pază!… Nu putem să-ţi ţinem piept, fiindcă ceea ce ţi-am putea aduce împotrivă nu sînt argumente, ci sentimente, asta e limpede ca bună ziua. Şi cui ai s-o vinzi, Tom? Crezi că o să se facă repede?

– De, draga mea, dacă aş şti… În orice caz… încă azi-dimineaţă am schimbat cîteva vorbe cu bătrînul misit Gosch care n-avea nimic împotrivă să se ocupe de această treabă…

– Asta ar fi bine, da, foarte bine. Sigismund Gosch are şi el slăbiciunile lui, bineînţeles… Ideea aceea cu traducerile din spanioleşte de care am auzit – nu mai ştiu cum îi zice poetului – e destul de ciudată, trebuie să recunoşti şi tu, Tom. Dar a fost prieten şi cu tata şi e un om absolut cinstit. Şi are inimă, e cunoscut ca om de inimă. Va înţelege că aici nu e vorba de un tîrg oarecare, de o casă ca oricare alta… Cît crezi că o să-i ceri, Tom? O sută de mii de mărci pe puţin, nu? Cel puţin o sută de mii, mai spuse, cu mîna pe clanţă, cînd Thomas şi Gerda o apucaseră deja pe scări.

Apoi, rămasă singură, se opri în mijlocul odăii, îşi împreună mîinile cu palmele întoarse în jos, privi în jur cu ochi mari, neajutoraţi. Capul ei, acoperit cu o boneţică de dantelă neagră, pe care şi-l clătina uşor, necontenit, se înclină, îngîndurat, tot mai adînc, tot mai adînc pe umăr.

III

Micul Johann trebuia să-şi ia rămas bun de la rămăşiţele pămînteşti ale bunicii; tatăl său hotărîse astfel şi băiatul nu îndrăzni să scoată o vorbă de împotrivire, deşi îi era frică. A doua zi după greaua agonie a doamnei consul, senatorul, adresîndu-se nevesti-sii, la masă, şi după cîte se părea anume în prezenţa fiului său, condamnă în cîteva cuvinte aspre purtarea unchiului Christian, care, tocmai cînd bolnava se simţea mai rău, se strecurase din odaie şi se dusese la culcare.

– Din pricina nervilor, Thomas, răspunse Gerda.

Dar senatorul îi replică aproape sever, aruncînd spre Hanno o privire care desigur nu-i scăpă copilului, că aici nu încape nici o scuză. Răposata a suferit atît de mult, încît oricui trebuia să-i fie ruşine să stea la căpătîiul ei fără să simtă pic de durere, sau să fugă ca un laş în faţa suferinţei neînsemnate, provocate la vederea agoniei ei. Din aceste cuvinte, Hanno trase concluzia că nu e recomandabil să aducă nici un fel de obiecţie în ce priveşte vizita pe care avea s-o facă la sicriul deschis.

Ca şi cu prilejul cortegiului din noaptea de Crăciun, vasta încăpere i se păru străină cînd, în ajunul înmormîntării, păşi acolo împreună cu tatăl său şi cu mama sa, venind dinspre galeria cu coloane. Drept în faţă, pe fondul verde-închis al plantelor în ghiveci, aşezate în semicerc şi alternînd cu sfeşnice înalte de argint, se ridica, albă şi strălucitoare pe piedestalul negru, copia statuii *Christos binecuvîntînd* de Thorwaldsen, care îşi avea locul obişnuit afară pe coridor. Pretutindeni de-a lungul pereţilor, draperiile de crep negru unduiau ori de cîte ori trecea o adiere; ele acopereau albastrul-deschis al tapetului şi zîmbetele albelor statui de zei care fuseseră de faţă la atîtea ospeţe fără griji date în această sală. Şi, înconjurat de rudele sale îmbrăcate în negru din creştet pînă-n tălpi, cu o bandă lată de doliu la mîneca bluzei de marinar, micul Johann stătea în picioare lîngă catafalc, ameţit de miresmele nenumăratelor jerbe şi coroane de flori printre care, uşor de tot şi perceptibil numai în răstimpuri, se amesteca un alt miros, necunoscut şi totuşi straniu de familiar.

Stătea şi se uita la făptura nemişcată ce zăcea întinsă, între atlazuri albe, severă şi solemnă.

Aceasta nu era bunica. Era boneta ei de sărbătoare cu panglici albe de mătase şi cărarea brun-roşcată pe dedesubt. Dar acest nas ascuţit, aceste buze surpate, această bărbie ieşită înainte, aceste mîini galbene, străvezii, împreunate pe piept, a căror răceală şi rigiditate parcă se simţea, nu erau ale ei. Era o străină, o păpuşă de ceară şi ideea de a o înălţa şi de a o omagia în felul acesta avea ceva înfiorător. Şi Hanno se uită spre salonul cu peisaje, ca şi cum în clipa următoare acolo ar trebui să apară adevărata bunică… Dar ea nu venea. Era moartă. Moartea o prefăcuse pentru vecie în această figură de ceară cu buzele şi cu pleoapele atît de neînduplecat, atît de sever închise…

Hanno stătea proptit în călcîiul stîng şi cu genunchiul drept puţin îndoit, aşa încît i se legăna uşor în vîrful degetelor. Cu o mînă îşi prinsese nodul de marinar de la piept, cealaltă-i atîrna inertă. Îşi ţinea înclinat într-o parte capul cu părul castaniu-deschis, ce cădea buclat peste tîmple, iar pe sub sprîncenele-i încruntate, ochii lui căprui cu reflexe aurii, împresuraţi de umbre albastre, priveau la faţa cadavrului clipind, cu o expresie de repulsie şi de curiozitate. Respira încet şi cu ezitări, fiindcă la fiecare respiraţie aştepta mirosul, mirosul acela străin şi totuşi atît de familiar pe care nici valurile de miresme ale florilor nu izbuteau să-l înăbuşe de tot. Şi cînd venea, cînd Hanno îl simţea, sprîncenele i se încruntau şi mai tare şi buzele începeau să-i tremure… În cele din urmă oftă, dar oftatul acesta semăna atît de mult cu un plîns fără lacrimi, încît doamna Permaneder se aplecă asupra lui, îl sărută şi îl duse de acolo.

Şi după ce, în salonul cu peisaje, senatorul şi soţia lui, împreună cu doamna Permaneder şi Erika Weinschenk, primiseră timp de cîteva ceasuri condoleanţele întregului oraş, Elisabeth Buddenbrook, născută Kröger, fu redată pămîntului. Sosiseră la această înmormîntare rudele de departe din Frankfurt şi din Hamburg şi, în casa din Mengstrasse, ele găsiseră pentru ultima dată o primire ospitalieră. Mulţimea îndoliată umpluse sala cea mare, salonul cu peisaje, galeria cu coloane şi coridoarele, cînd, între lumînările aprinse, stînd drept şi maiestuos la căpătîiul sicriului, cu faţa rasă ce se ridica dintre horbotele late şi creţe de la gît şi se îndrepta spre cer – avînd o expresie care oscila între fanatism sumbru şi transfigurare suavă – şi cu mîinile împreunate sub bărbie, pastorul Pringsheim de la biserica Sfînta Maria îşi rosti cuvîntarea funebră.

El preamări în fraze cînd sonore, cînd şoptite, calităţile defunctei, distincţia şi smerenia, veselia şi pietatea, generozitatea şi blîndeţea ei. Aminti de „serile Ierusalimului" şi de „şcoala de duminică", trecu încă o dată prin strălucirea dialecticii sale întreaga viaţă lungă, bogată şi fericită a răposatei… şi fiindcă cuvîntul „sfîrşit" avea neapărată nevoie de un epitet, el vorbi la urmă de sfîrşitul ei blînd.

Doamna Permaneder ştia prea bine ce-şi datorează în această oră sieşi şi întregii adunări, în materie de demnitate şi de ţinută care să-i facă cinste. Împreună cu fiica sa Erika şi cu nepoata sa Elisabeth, ea ocupase locul cel mai

important, în imediata apropiere a pastorului, la căpătîiul sicriului acoperit cu coroane, în timp ce Thomas, Gerda, Christian, Klothilde şi micul Johann, ca şi bătrînul consul Kröger, care şedea pe un scaun, trebuiau să se mulţumească să asiste la ceremonie în locuri mai puţin privilegiate, într-un rînd cu rudele de gradul al doilea. Dreaptă ca un brad, cu umerii ridicaţi puţin, ea stătea acolo strîngînd în mîinile-i împreunate o batistă cu margine neagră, şi era atît de mîndră de rolul principal pe care-l avea la această solemnitate încît uneori durerea devenea un fapt secundar, era chiar uitată. Ochii, pe care şi-i ţinea mai mult plecaţi, ştiind că tot oraşul o priveşte cu atenţie, nu se puteau împotrivi totuşi să nu se plimbe uneori pe deasupra mulţimii în mijlocul căreia ei o descoperiseră şi pe Julchen Möllendorpf, născută Hagenström, şi pe soţul acesteia… Da, da, trebuiră să vină cu toţii: familiile Möllendorpf şi Kistenmaker, Langhals şi Oeverdieck! Înainte ca Tony Buddenbrook să părăsească bătrîna casă părintească, ei fură nevoiţi să se adune încă o dată aici, pentru a-i exprima, în ciuda lui Grünlich, în ciuda lui Permaneder şi în ciuda lui Hugo Weinschenk, respectuoasele lor condoleanţe!…

Şi cu discursul lui funebru, pastorul Pringsheim scormonea înainte rana deschisă din pricina morţii, îi arăta fiecăruia, înadins, ce a pierdut, se pricepea să stoarcă lacrimi şi din ochii care de la sine n-ar fi plîns, şi oamenii mişcaţi îi erau recunoscători. Cînd aduse vorba de „serile Ierusalimului", bătrînele prietene ale răposatei începură să suspine toate, cu excepţia doamnei Kethelsen, care nu auzea nimic şi privea drept în faţă cu expresia absentă a surzilor şi, firește, cu excepţia surorilor Gerhardt, descendentele lui Paul Gerhardt, care stăteau într-un colţ, ţinîndu-se de mînă, cu ochii senini, fiindcă se bucurau de moartea prietenei lor, şi, dacă n-o pizmuiau, era numai fiindcă pizma şi gelozia erau străine de inima lor.

Cît despre domnişoara Weichbrodt, ea îşi sufla fără-ncetare nasul, cu o mişcare scurtă şi energică. Doamnele Buddenbrook din Breite Strasse însă nu plîngeau. Aşa ceva nu le era în obicei. Chipurile lor, mai puţin ascuţite decît de obicei, exprimau totuşi o blîndă satisfacţie, dovedindu-se că moartea e dreaptă şi nepărtinitoare…

Apoi după ce se stinse ultimul „amin" al pastorului Pringsheim, fără zgomot, dar cu mişcări atît de iuţi încît pelerinele negre li se umflau în spate, cu tricornuri negre pe cap, cei patru ciocli intrară şi puseră mîna pe coşciug. Erau patru figuri de lachei, cunoscute de toată lumea, oameni de serviciu angajaţi cu ziua care la toate dineurile din societatea bună purtau castroanele grele şi pe coridoare trăgeau cîte o duşcă din carafele de vin roşu, marca Möllendorpf. Dar şi la înmormîntările de clasa întîi şi a doua erau cît se poate de necesari şi în aceste treburi aveau o dibăcie deosebită. Ştiau foarte bine că momentul în care sicriul e scos pentru vecie din mijlocul celor vii şi dus de mîini străine, trebuie depăşit cu îndemînare. Din două-trei mişcări sprintene, tăcute şi energice, ei ridicară greutatea de pe catafalc, o săltară pe umeri şi înainte ca lumea să-şi dea limpede seama de grozăvia clipei, sicriul acoperit cu flori luneca departe, fără zăbavă, deşi în cadenţă măsurată, dispărînd printre

coloanele galeriei.

Cucoanele se înghesuiau cu grijă în jurul doamnei Permaneder şi a fiicei sale, pentru a le strînge mîna; cu ochii plecaţi, ele murmurau exact ce se murmură în asemenea împrejurări, în timp ce domnii se pregăteau să coboare la trăsuri…

Apoi… în şir lung şi negru, cortegiul nesfîrşit străbătu străzile cenuşii şi umede, ieşi prin poarta oraşului, trecu de-a lungul aleii desfrunzite, înfiorate de ploaia subţire şi rece, pînă la cimitir. Aici, în timp ce un marş funebru răsuna îndărătul unui tufiş pe jumătate despuiat, lumea petrecu sicriul pe jos, de-a lungul potecilor desfundate, pînă la marginea crîngului, unde cavoul familiei Buddenbrook îşi înălţa stela gotică cu o mare cruce de gresie în vîrf… Lespedea de piatră de pe criptă, cu herbul familiei sculptat în basorelief, se afla alături de cavoul negru, împrejmuit de verdeaţă umedă.

Acolo jos, locul fusese pregătit pentru noul-venit. Sub supravegherea senatorului, se făcuse puţină ordine în zilele din urmă şi rămăşiţele vechilor Buddenbrook fuseseră date mai la o parte. Acum, în timp ce muzica se stingea, sicriul plutea pe funiile cioclilor, deasupra adîncimii cu pereţii ziditi, aluneca în jos cu bubuituri înăbuşite şi pastorul Pringsheim, care îşi pusese manşetele de lînă, începu din nou să cuvînteze. Vocea lui studiată răsuna limpede, mişcătoare şi plină de evlavie deasupra gropii deschise ca şi deasupra capetelor domnilor de faţă, capete ce stăteau plecate sau înclinate cu melancolie, şi glasul pastorului se pierdea în aerul răcoros şi liniştit de toamnă. În sfîrşit, se aplecă deasupra mormîntului, o chemă pe moartă cu numele ei întreg şi o binecuvîntă cu semnul crucii. Cînd încetă să vorbească, şi, cînd cu mănuşi negre în mîini, toţi domnii îşi ridicară jobenele în dreptul feţei pentru a se ruga în tăcere, soarele se ivi sărăcăcios de după nori. Nu mai ploua şi, întrerupt de plescăitul stropilor ce cădeau rar din copaci şi din tufe, se auzea pe ici pe colo, ca o părere, delicat şi întrebător, cîte un ciripit de păsări.

Apoi toată lumea se puse în mişcare pentru a strînge încă o dată mîna fiilor şi fratelui defunctei.

În pardesiul său de stofă groasă, de culoare închisă, înrourat de stropii argintii de ploaie, Thomas Buddenbrook primea această defilare stînd între fratele său Christian şi unchiul său Justus. Începuse să se îngraşe în timpul din urmă, singurul semn al vîrstei ce se vădea în exteriorul lui îngrijit cu meticulozitate. Obrajii, cu mustăţile lungi şi ascuţite, i se rotunjeau, dar erau albicioşi, palizi, fără viaţă şi fără sînge în ei. Ochii săi, uşor înroşiţi, priveau cu o politeţe fără vlagă în faţa fiecărui domn căruia îi strîngea o clipă mîna.

IV

Opt zile mai tîrziu, un moşneag mărunţel, ras complet, cu părul alb ca zăpada, adus adînc pe frunte şi pe tîmple, şedea în cabinetul particular al senatorului Buddenbrook, în fotoliul tapisat cu piele de lîngă masa de scris. Adus de spate ca un cocoşat, omul se proptea cu amîndouă mîinile în mînerul

alb al bastonului, odihnindu-şi bărbia ascuţită în palme; cu buzele strînse într-o expresie maliţioasă, cu colţurile gurii lăsate în jos, el ridica spre senator o privire atît de respingătoare, de o perfidie atît de veninoasă, încît părea de neînţeles că acesta nu prefera să evite societatea unui astfel de individ. Dar Thomas Buddenbrook, tolănit în fotoliu, nu arăta nici un semn de nelinişte şi-i vorbea acestei apariţii viclene şi demonice ca unui cetăţean inofensiv… Între şeful firmei *Johann Buddenbrook* şi misitul Sigismund Gosch discuţia se purta asupra preţului de vînzare al imobilului din Mengstrasse.

Asta cerea timp îndelungat, căci oferta de 28 000 de taleri a domnului Gosch îi părea excesiv de modestă senatorului; în schimb misitul se jura pe toate puterile iadului că ar fi o curată nebunie să adauge chiar şi numai un bănuţ la această sumă. Thomas Buddenbrook vorbea despre poziţia centrală a proprietăţii, despre întinderea ei neobişnuită, dar domnul Gosch îi ţinu, cu glas înăbuşit, îndîrjit şi şuierat printre dinţi, cu buzele schimonosite şi cu gesturi înfiorătoare, un discurs despre răspunderea zdrobitoare pe care şi-o lua asupra lui, o prelegere care prin energia ei pătrunzătoare putea fi numită un poem…

… Hah, cui, cînd şi pentru ce sumă îi va putea el vinde iar această casă? De cîte ori, în rostogolirea veacurilor, se interesează cineva de un astfel de imobil? Poate oare să-i făgăduiască preastimatul său prieten şi protector că mîine, cu trenul de Büchen, va sosi un nabab din India anume pentru a se instala în casa Buddenbrook? El, Sigismund Gosch, va rămîne cu casa pe cap, da, cu casa pe cap, şi atunci va fi un om doborît la pămînt, nimicit definitiv, care nu va mai avea timp să se ridice, căci ceasul i-a trecut, groapa lui e săpată, săpată… Şi cum această întorsătură îi plăcu, mai adăugă ceva despre lemurii cu mers legănat şi despre bulgării de pămînt ce cad cu bubuituri surde pe sicriu.

Dar senatorul nu se dădu bătut. El îi vorbi despre excelentele posibilităţi de a împărţi terenul în mai multe loturi, stărui asupra răspunderii pe care o are faţă de fraţii săi şi rămase neclintit la preţul de 30 000 de taleri, ca apoi să asculte cu un amestec de nervozitate şi de plăcere o nouă replică viguroasă a domnului Gosch. Două ceasuri, dacă nu mai bine, ţinu discuţia aceasta în timpul căreia domnul Gosch avu ocazia să-şi desfăşoare tot registrul rolurilor lui de caracter. Juca oarecum un joc dublu, făcea pe sceleratul ipocrit:

– Hai să cădem de acord, domnule senator, tînărul meu protector… optzeci şi patru de mii de mărci… e oferta unui bătrîn cinstit! spuse cu o voce suavă, înclinîndu-şi capul într-o parte, strîmbîndu-şi faţa devastată de grimase într-un zîmbet de sinceră ingenuitate şi întinzîndu-i mîna mare, albă, cu degete lungi şi tremurătoare.

Atît numai că totul era minciună şi trădare! Un copil ar fi putut să vadă ce este dincolo de această mască ipocrită sub care rînjea atît de sinistru profunda ticăloşie a acestui om…

În sfîrşit, Thomas Buddenbrook declară că are nevoie de oarecare răgaz pentru a se mai gîndi; în orice caz, trebuie să stea de vorbă şi cu fraţii săi înainte de a accepta suma de 28 000 de taleri, ceea ce nu prea crede că se va întîmpla. Deocamdată abătu discuţia pe un teren neutru, interesîndu-se de

succesele comerciale ale domnului Gosch, de sănătatea lui.

Domnului Gosch îi mergea rău; cu un gest larg şi frumos el respinse presupunerea că ar face parte dintre fericiţi. Bătrîneţea, blestemata de bătrîneţe se apropia, sosise chiar, groapa lui, cum mai spusese, era săpată. Seara, abia îşi mai putea duce la gură paharul de grog, fără a vărsa jumătate din el, atît de tare îi tremura, din imboldul diavolului, braţul… Şi orice blestem era zadarnic… Voinţa nu mai triumfa… Ei, dar oricum avea o viaţă în spate, o viaţă nu tocmai săracă. A privit cu ochii treji această lume. Revoluţii, războaie au trecut înviforate prin faţa lui şi valurile lor au brăzdat, aşa-zicînd şi inima lui… Ah, la naiba, alte vremuri erau acelea cînd în ziua istoricei adunări cetăţeneşti, alături de tatăl senatorului, consulul Johann Buddenbrook, el, Sigismund Gosch, înfruntase asaltul plebei înfuriate!… Cea mai groaznică grozăvie!… Nu, viaţa lui n-a fost săracă, nici viaţa lui interioară n-a fost goală de tot. La naiba, simţise puteri în el, şi cum e puterea e şi idealul – spune Feuerbach. Şi încă în prezent, chiar în prezent… sufletul lui nu era sărăcit, inima îi rămăsese tînără, nu încetase şi nu va înceta niciodată de a fi la înălţimea unor evenimente grandioase, de a-şi îmbrăţişa cu credinţă şi căldură idealurile… Şi le va duce cu dînsul şi în mormînt, asta-i sigur! Dar oare idealurile sînt făcute pentru a fi atinse şi realizate? Nicidecum! La stele nu rîvnim, dar speranţa… O, speranţa, nu împlinirea, ci speranţa e lucrul cel mai de preţ în viaţă! *L'Espérance, toute trompeuse qu'elle est, c'est au moins à nous mener à la fin de la vie par un chemin agréable.* Asta a spus-o La Rochefoucauld, şi nu-i aşa că a spus-o frumos?… Firește, preastimatul său prieten şi protector n-are nevoie să ştie asemenea lucruri! Omul pe care valurile vieţii reale îl ridică pe crestele lor şi a cărui frunte e sărutată de noroc nu trebuie să aibă în minte astfel de lucruri. Dar cel care visează singuratic, părăsit în pîntecul întunericului, acela are nevoie de aşa ceva!…

– Sînteţi un om fericit, spuse deodată, punîndu-şi mîna pe genunchiul senatorului şi ridicîndu-şi spre el ochii umezi… O, ba da, nu protestaţi, că păcătuiţi. Sînteţi un om fericit. Ţineţi norocul în braţe! Aţi ieşit în lume şi l-aţi cucerit cu braţe puternice!… cu mîini puternice! se corectă el, neputînd suferi repetiţia la un interval aşa de mic a cuvîntului „braţe".

Apoi tăcu şi, fără să asculte un singur cuvînt din răspunsul evaziv şi resemnat al senatorului, continuă să-l privească drept în faţă, sumbru şi visător. Pe neaşteptate se ridică:

– Dar noi stăm la taifas, deşi s-ar zice că ne-am întîlnit pentru a încheia o afacere. Timpul e scump, să nu-l pierdem în tergiversări! Ascultaţi-mă… Fiindcă e vorba de *dumneavoastră…* mă înţelegeţi? Fiindcă…

Părea că domnul Gosch se va pierde din nou în visări frumoase, dar omul se reculese şi strigă, cu un gest larg, plin de elan şi de entuziasm.

– Douăzeci şi nouă de mii de taleri… optzeci şi şapte de mii de mărci pentru casa mamei dumneavoastră! Bine?

Şi senatorul Buddenbrook căzu de acord.

Precum era de prevăzut, doamna Permaneder găsi că preţul acesta era ridicol

de mic. Dacă, ținînd seama de amintirile care o legau de această casă, cineva i-ar fi numărat pe masă un milion, ea ar fi găsit că așa se cuvenea pur și simplu să se întîmple și nimic mai mult. Cu toate acestea se obișnui repede cu suma pe care i-o comunicase fratele său, mai ales că gîndurile și năzuințele ei erau acaparate de planuri de viitor.

Se bucura din toată inima de mobila multă și de calitate care-i revenise și cu toate că deocamdată nimeni nu se gîndea s-o alunge din casa părintească, alerga de zor în toate părțile să găsească și să închirieze o nouă locuință pentru ea și pentru ai săi. Despărțirea va fi grea, fără îndoială… și cînd se gîndea la aceasta ochii i se umpleau de lacrimi. Pe de altă parte însă perspectiva schimbării și a înnoirii îșI avea totuși farmecul ei… Nu era oare ca și cum și-ar fi întemeiat un al patrulea cămin? Din nou vizita apartamente, din nou se sfătuia cu tapițerul Jacobs, din nou se tîrguia prin magazine pentru draperii și covoare de scară… Inima-i bătea într-adevăr, inima acestei femei bătrîne, călită de viață, bătea mai tare!

Astfel trecură săptămîni de zile, patru, cinci, chiar șase săptămîni. Căzu întîia zăpadă, sosi iarna, sobele duduiau și familia Buddenbrook se întreba mîhnită cum o să fie Crăciunul din acest an… Dar, pe neașteptate, ceva dramatic se întîmplă, ceva peste măsură de uluitor; lucrurile luară o întorsătură ce merita și reținu într-adevăr atenția generală. O întîmplare interveni, *căzu ca trăsnetul,* o făcu pe doamna Permaneder să se oprească din îndeletnicirile ei, să încremenească pe loc.

– Thomas, spuse ea, oare eu am înnebunit sau Gosch, aiurează? Nu se poate să fie adevărat! E prea *absurd,* prea de neînchipuit, prea…

Tăcu, ducîndu-și amîndouă mîinile la tîmple. Dar senatorul dădu din umeri.

– Fetițo dragă, nimic nu e încă hotărît, dar ideea, posibilitatea s-a ivit și dacă judeci puțin mai liniștit, ai să vezi că nu e nimic inimaginabil în ea. Te izbește puțin, recunosc; eu însumi m-am dat un pas înapoi cînd Gosch mi-a spus-o. Dar de neînchipuit! Ce-i stă în cale?

– Mai bine moartea pe loc, spuse Tony, apoi se așeză pe un scaun și nu se mai mișcă.

Ce se petrecea? Se găsise deja un cumpărător pentru casă sau cel puțin cineva care arăta interes pentru ea și care își exprimase dorința de a vizita mai amănunțit proprietatea de vînzare, în scopul de a continua negocierile. Și această persoană era domnul Hermann Hagenström, comerciant angrosist și consul regal al Portugaliei.

Cînd îi ajunsese la ureche primul zvon, doamna Permaneder paraliză de uimire, încremeni, ca lovită în moalele capului, fără să creadă, fără să fie în stare să înțeleagă în toată profunzimea ei această idee. Acum însă, cînd pe zi ce trecea zvonurile prindeau consistență, cînd se aștepta din zi în zi vizita consulului Hagenström în Mengstrasse, Tony se reculese, își veni în fire. Nu mai protesta, se răzvrătea. Găsea cuvintele de care avea nevoie, cuvinte arzătoare, tăioase, pe care le agita ca pe niște torțe incendiare sau topoare de război.

– Asta nu se va întîmplă, Thomas! Atîta vreme cît voi trăi eu, asta nu se va întîmplă. Şi cînd vinzi un cîine, te uiţi pe mîna cui ajunge. Şi casa mamei? Casa noastră! Salonul cu peisaje!…

– Şi eu te întreb, ce-i stă la urma urmei în cale?

– Ce-i stă în cale? Dumnezeule din ceruri, ce-i stă în cale? Munţi ar trebui să stea în calea acestui grăsan, Thomas! Munţi! Dar el nu-i vede! Nu se sinchiseşte de ei! N-are simţ pentru aşa ceva! Ce-i omul acesta? Vită?… Din timpuri străvechi alde Hagenström ne sînt duşmani… Hinrich bătrînul le făcea zile fripte tatei şi bunicului şi dacă pînă acum Hermann nu ţi-a putut face încă nici un rău mai mare, dacă nu ţi-a vîrît beţe-n roate, e că încă n-a avut ocazia… Cînd eram copil, l-am pălmuit în plină stradă – aveam motivele mele – şi soră-sa, încîntătoarea Julchen s-a răzbunat, zgîriindu-mă pe faţă, de era să mă facă de ruşine. Astea-s copilării, zici tu… Bine! Dar ei ne priveau batjocoritor, cu bucurie cînd ni se întîmplă cîte o nenorocire şi mai cu seamă eu eram aceea care le prilejuiam această plăcere… Aşa a vrut Dumnezeu… Şi cîtă pagubă ţi-a făcut consulul în afaceri şi cu cîtă neruşinare ţi-a luat-o înainte, asta tu trebuie s-o ştii mai bine decît oricine, Tom, nu eu am să te lămuresc în această privinţă. Şi cînd au văzut că pînă la urmă Erika tot a reuşit să se mărite bine, de veninoşi ce sînt nu s-au astîmpărat pînă nu l-au dărîmat şi l-au închis pe director prin manevrele fratelui lor, acest cotoi, acest diavol de procuror general… Şi acum vor să se obrăznicească… Nu le e ruşine să…

– Ascultă-mă, Tony: mai întîi nu mai avem nici un drept serios de a ne amesteca în această chestiune. Ne-am înţeles cu Gosch şi acum e rîndul lui să încheie afacerea cu cine vrea. Admit că aici e o anumită ironie a sorţii…

– Ironia sorţii! Da, Tom, ăsta e felul *tău* de a te exprima. Eu însă o numesc o ruşine, o lovitură de pumn în obraz, şi asta şi este!… Nu te gîndeşti ce ar însemna asta? Dar gîndeşte-te puţin, Tom. Ar însemna că familia Buddenbrook a ajuns la sapă de lemn, s-a isprăvit definitiv cu ei, bat în retragere şi în locul lor intră, cu surle şi tobe, familia Hagenström… Niciodată, Thomas, niciodată nu voi juca un rol în acest spectacol! Niciodată nu voi da o mînă de ajutor la o astfel de josnicie! Să poftească să vie, să îndrăznească să intre aici, să viziteze casa! Eu n-o să-l primesc, te rog să mă crezi! Am să mă retrag într-o odaie cu fiica mea şi cu nepoata mea, am să încui uşa şi am să refuz să-l primesc. Asta am să fac…

– Vei face ce vei găsi de cuviinţă, draga mea, dar mai înainte te vei gîndi, sper, dacă nu e mai cuminte să păstrezi cu grijă buna-cuviinţă socială. Crezi poate că consulul Hagenström s-ar simţi profund jignit de purtarea ta? Te înşeli foarte tare, copila mea. Nici nu s-ar bucura, nici nu s-ar supăra. S-ar mira doar, s-ar mira, rece, indiferent, şi atîta tot… Tu pleci de la presupunerea că el are faţă de tine şi faţă de noi aceleaşi sentimente pe care tu le nutreşti faţă de el. Eroare, Tony! El nu te urăşte deloc. De ce te-ar urî? El nu urăşte pe nimeni. Lucrurile-i merg în plin, are noroc cu carul şi o bunăvoinţă şi seninătate întrupată, crede-mă. Ţi-am spus de zeci de ori că pe stradă te-ar saluta cu cea mai mare amabilitate dacă te-ai putea stăpîni măcar o singură dată şi nu ţi-ai ridica nasul

cu un aer atît de agresiv şi de semeţ. El se miră, desigur, de purtarea ta, timp de două minute încearcă o senzaţie calmă, puţin ironică, de uimire, dar aceasta nu poate tulbura cîtuşi de puţin echilibrul unui om căruia nimeni nu-i poate aduce nici o învinuire… Şi tu de ce îl învinuieşti în fond? Dacă m-a depăşit cu mult în afaceri, dacă în treburile publice se ridică uneori cu succes împotriva mea, foarte frumos; înseamnă că e un comerciant mai vrednic şi un om politic mai capabil decît mine… N-ai nici un motiv să rîzi cu aerul acesta bizar şi furios. Dar pentru a ne întoarce la casă, de multă vreme ea nu mai are o însemnătate într-adevăr reală pentru familie, însemnătatea aceasta a trecut încetul cu-ncetul în întregime asupra casei mele… asta ţi-o spun ca să te consolez pentru orice eventualitate. Pe de altă parte, oricine poate vedea cum a ajuns consulul Hagenström la ideea acestei cumpărări. Oamenii s-au ridicat, familia lor creşte, s-au încuscrit cu Möllendorpf şi, cît priveşte banii şi vaza, sînt într-un rînd cu cele mai alese familii ale oraşului. Dar le lipseşte ceva, un semn exterior la care pînă acum, din înţelepciune şi lipsă de prejudecăţi, au renunţat… Consacrarea istorică, autenticitatea, ca să zic aşa… Se pare că acum le-a venit pofta de aşa ceva şi îşi fac rost de ele instalîndu-se într-o casă ca aceasta… Şi ţine minte ce-ţi spun: pe cît va putea, consulul va lăsa totul neschimbat, nu va reconstrui nimic, va păstra şi pe *Dominus providebit* deasupra porţii, deşi, să fim drepţi şi să recunoaştem: nu Domnul, ci el singur, consulul a dat un avînt atît de îmbucurător casei *Strunck & Hagenström*…

– Bravo, Tom! Ah, ce bine-mi face să te aud în sfîrşit spunînd o răutate la adresa lui! Căci la urma urmei asta-i tot ce vreau. Doamne, dacă aş avea capul tău, ce mi ţi l-aş juca! Dar tu stai aici…

– Ei, ca să vezi şi tu cîte parale merită capul meu…

– Stai, zic, aici, şi îmi vorbeşti de treaba asta cu o linişte pe care n-o înţeleg, îmi explici purtarea lui Hagenström!… Eh, poţi să-mi spui ce pofteşti, inima ta e la fel cu a mea, şi pur şi simplu nu cred că lucrul acesta te lasă atît de rece pe cît arăţi. Tu răspunzi la tînguirile mele… poate că vrei să te mîngîi pe tine însuţi…

– Te cam întreci cu gluma, Tony… Ceea ce „par" că fac e realitate… te rog! Restul nu priveşte pe nimeni.

– Spune-mi un singur lucru, Tom, te implor: Nu cumva e un vis febril?

– Perfect.

– Un coşmar?

– De ce nu?

– O comedie sinistră?

– Destul! Destul!

Şi consulul Hagenström apăru în Mengstrasse, împreună cu domnul Gosch. Cu pălăria-i de iezuit în mînă, adus de spate, aruncînd priviri perfide în jurul lui, misitul trecu prin faţa jupînesei care dusese înăuntru cărţile de vizită şi ţinea deschisă uşa cu geamuri, apoi intră şi el, după consul, în salonul cu peisaje…

Hermann Hagenström purta o blană groasă şi grea ce-i ajungea pînă la glezne; era descheiată în faţă, lăsînd să se vadă sub ea un costum de iarnă de

stofă englezească, fibroasă şi trainică, de culoare verde-gălbuie. Era un personaj de oraş mare, tipul impunător al omului de bursă. Se îngrăşase atît de mult încît nu numai bărbia ci întreaga parte de jos a feţei îi era dublă şi barba blondă, retezată scurt, nu izbutea să ascundă aceste valuri de grăsime, iar pielea capului, tunsă chilug, făcea cute groase la anumite mişcări ale frunţii şi sprîncenelor. Nasul i se aşternea mai turtit ca odinioară peste buza de sus şi răsufla anevoie în mustăţi; din cînd în cînd însă gura trebuia să-i sară în ajutor, deschizîndu-se pentru o respiraţie mai deplină. În asemenea clipe tot se mai auzea plescăitul uşor ce se producea prin faptul că limba nu se desprindea decît treptat de falca de sus şi de cerul gurii.

Doamna Permaneder păli cînd auzi acest zgomot cunoscut de demult. Pîinişoarele cu lămîie şi cu trufe şi pateuri de ficat de gîscă apărură în faţa ochilor ei sufleteşti şi erau cît pe ce să-i clatine un moment demnitatea împietrită a atitudinii… Cu o boneţică de doliu pe părul lins, pieptănat cu cărare, îmbrăcată într-o rochie neagră ce-i venea foarte bine şi a cărei fustă era acoperită de volane pînă sus, Tony şedea pe sofa, cu braţele încrucişate, cu umerii puţin ridicaţi şi chiar la intrarea celor doi domni, ea se adresă cu o remarcă indiferentă şi liniştită fratelui său, senatorul, care n-ar fi îndrăznit s-o lase singură în aceste împrejurări… Rămase şezînd, în timp ce senatorul înainta pînă în mijlocul odăii pentru a schimba un salut cordial cu misitul Gosch şi unul corect şi politicos cu consulul. Apoi se ridică şi ea, se înclină uşor, deodată în faţa ambilor vizitatori, şi fără să stăruie prea mult, repetă, cu gestul şi cu vorba, invitaţia fratelui, poftindu-i să ia loc. De altfel, de indiferentă ce voia să pară, îşi ţinea ochii aproape închişi.

În timp ce se aşezau şi în minutele următoare, consulul şi misitul vorbeau mereu, cînd unul, cînd celălalt. Domnul Gosch cu o smerenie respingător de falsă – şi orbul trebuia să vadă perfidia ce sta la pîndă îndărătul ei – se adresă gazdelor rugîndu-i să binevoiască a ierta supărarea, dar domnul consul Hagenström ar dori să treacă prin toate încăperile, căci, eventual, ar fi amator să cumpere casa… Cu o voce care doamnei Permaneder îi aminti iar de pîinişoarele cu lămîie, consulul repetă, în alţi termeni, acelaşi lucru. Da, într-adevăr, i-a venit această idee şi ideea s-a transformat repede într-o dorinţă pe care speră s-o poată realiza pentru el şi ai săi, presupunînd, bineînţeles, că domnul Gosch nu intenţionează să facă o afacere prea bună pe spinarea lor, ha, ha, ha!… Scurt, nu se îndoieşte că lucrurile se pot rezolva spre mulţumirea tuturor.

Avea în toată purtarea lui ceva degajat, lipsit de griji, jovial, de om de lume şi asta nu întîrzie s-o impresioneze pe doamna Permaneder, mai ales că, din curtoazie, i se adresa aproape totdeauna ei. Ba găsi de cuviinţă să-şi motiveze pe larg şi pe un ton oarecum de scuză intenţia de cumpărător.

– Spaţiu, mai mult spaţiu! spuse. Casa mea din Sandstrasse… N-o să mă credeţi, stimată doamnă şi dumneavoastră, domnule senator… e literalmente din ce în ce mai strîmtă pentru noi, uneori abia ne mai putem mişca în ea. De oaspeţi străini nu mai vorbesc… Doamne fereşte! Ajunge literalmente familia, Huneus, Möllendorpf, familia fratelui meu Moritz… şi stăm literalmente ca

sardelele… Ei bine, de ce?… nu-i aşa?

Vorbea pe un ton de uşoară indignare, cu o expresie şi cu gesturi care parcă voiau să însemne: „Veţi înţelege că n-am nici o nevoie să rabd mai departe această situaţie… Aş fi un prost… de vreme ce, Slavă Domnului, am posibilitatea s-o remediez…"

– Mă gîndeam să aştept, continuă el, mă gîndeam să aştept pînă cînd Zerline şi Bob vor avea nevoie de casă. Abia atunci aş fi vrut să le-o cedez pe a mea şi să caut una mai încăpătoare pentru mine, dar… se întrerupse, ştiţi că fiica mea Zerline şi Bob, băiatul cel mare al fratelui meu, procurorul sînt logodiţi de ani de zile… N-are rost să mai amînăm nunta multă vreme. Cel mult încă doi ani… Sînt tineri… cu atît mai bine! Scurt şi cuprinzător: de ce să-i aştept şi să scap prilejul favorabil ce mi se oferă în clipa de faţă? Nu văd literalmente nici un motiv rezonabil…

În odaie, domnea o înţelegere deplină. Conversaţia se opri un răstimp asupra acestei chestiuni de familie, asupra acestei apropiate căsătorii; şi cum căsătoriile fericite între veri primari erau un lucru destul de obişnuit în oraş, nimeni nu se scandaliza. Gazdele se interesară de planurile tinerilor, planuri care prevedeau chiar şi voiajul de nuntă. Totul era pus la punct… Tinerii aveau de gînd să plece pe Coasta de Azur, la Nisa şi aşa mai departe… „De ce nu? dacă asta le e dorinţa". Stăpînii casei întrebară şi de copiii mai mici şi consulul vorbi cu plăcere şi satisfacţie despre ei, dînd uşor din umeri. El avea cinci copii, fratele său Moritz, patru: băieţi şi fete… da, mulţumesc de întrebare, sănătoşi tun. „Şi de ce n-ar fi sănătoşi, nu-i aşa?" Într-un cuvînt, erau bine. Apoi începu să vorbească iar despre înghesuiala din casa lui.

– Ei da, aici e altceva! spuse. Asta am văzut-o încă din drum, venind încoace… Casa e o perlă, fără discuţie, o adevărată perlă, dacă, în faţa unor astfel de dimensiuni, comparaţia poate sta în picioare, ha, ha!… Chiar numai tapetele astea!… Vă mărturisesc, stimată doamnă, că în timp ce vă vorbesc, le admir necontenit. Şarmantă odaie, literalmente! Cînd mă gîndesc că aici v-a fost dat să trăiţi pînă acum…

– Cu unele întreruperi, da, răspunse doamna Permaneder cu acea voce ascuţită cu care vorbea uneori.

– Întreruperi, da, repetă, cu un zîmbet prevenitor, consulul.

Apoi aruncă o privire spre senatorul Buddenbrook şi spre domnul Gosch, şi cum cei doi domni erau cufundaţi în discuţie, el îşi apropie scaunul de canapea şi se aplecă spre doamna Permaneder, atît de tare, încît pufăitul greu, pe nări, o izbea drept în nas. Prea politicoasă pentru a se întoarce şi pentru a-i evita respiraţia, ea şedea ţeapănă, cît putea mai drept, şi privea pe sub pleoapele-i coborîte, în jos, spre el. Dar consulul habar n-avea de situaţia ei neplăcută şi forţată.

– Ce ziceţi, doamna mea?… spuse el. Mi se pare că noi am mai făcut cîndva, demult, nişte afaceri împreună. E adevărat că atunci… Doamne, despre ce era vorba? De nişte dulciuri, de zaharicale – nu?… Iar acum e vorba de o casă întreagă…

– Nu-mi aduc aminte, răspunse doamna Permaneder şi îşi înţepeni şi mai

tare gîtul, fiindcă domnul Hagenström îşi apropie şi mai necuviincios şi supărător mutra…

– Nu vă aduceţi aminte?

– Nu, vă spun cinstit, nu ştiu nimic de nici un fel de zaharicale, îmi amintesc vag doar de nişte chifle cu lămîie şi cu cîrnaţi… un fel de tartine destul de dezgustătoare… Nu mai ştiu dacă erau ale mele sau ale dumitale… Eram copii pe vremea aceea… Dar afacerea cu casa îl priveşte numai şi numai pe domnul Gosch…

Îi aruncă în grabă o privire recunoscătoare fratelui său care, văzînd-o atît de strîmtorată îi sări într-ajutor, îngăduindu-şi să-i întrebe pe domni dacă n-ar dori să facă deocamdată o plimbare prin toată casa. Aceştia primiră şi îşi luară rămas bun de la doamna Permaneder, dar numai provizoriu, sperînd că mai tîrziu o să mai aibă plăcerea… apoi, conduşi de senator, ieşiră amîndoi prin sufragerie. Senatorul Buddenbrook urcă şi coborî scările cu ei, le arătă odăile de la etajul al doilea, ca şi pe cele ce dădeau spre coridorul de la etajul întîi şi încăperile de la parter, ba chiar şi bucătăria şi pivniţa. În birouri renunţară să intre, deoarece vizita consulului coincidea cu orele de lucru ale *Societăţii de asigurări.* Schimbară cîteva cuvinte în legătură cu noul director despre care consulul Hagenström spuse de două ori la rînd că îl consideră un om într-adevăr cinstit, constatare la care senatorul nu-i răspunse nimic.

Străbătură apoi grădina desfrunzită, călcînd prin zăpada topită pe jumătate, aruncară o privire asupra „portalului" şi se întoarseră în curtea din faţă, lîngă spălătorie. De aici, prin gangul îngust, pietruit, mărginit de ziduri, trecură prin a doua curte (unde se înălţa stejarul), spre clădirile din fund. Aici nu întîlneai altceva decît bătrîneţe, decrepitudine şi neglijenţă. Smocuri de iarbă şi de muşchi creşteau pe lespezile din curte, scările casei erau pe de-a-ntregul dărăpănate şi vizitatorii nu izbutiră să tulbure decît pentru o clipă, doar cît deschiseră uşa, familia de pisici care trăia la largul ei, cuibărită în sala de biliard; de intrat însă nu intrară căci podelele erau nesigure.

Consulul Hagenström tăcea, vădit preocupat de socoteli şi planuri…

– Ei da, spunea mereu, cu un aer indiferent şi evaziv, vrînd parcă să arate că dacă va ajunge stăpîn aici, totul se va schimba.

Cu aceeaşi expresie se opri o clipă şi pe podina de lut bătucit de la parter, uitîndu-se spre podul gol.

– Ei da, repetă el, făcînd să se bălăbănească uşor odgonul gros cu împletitura destrămată pe ici pe colo care, cu un cîrlig de fier ruginit la capăt, atîrna de ani de zile nemişcat în mijlocul încăperii.

Apoi se răsuci pe călcîie.

– Ei, vă mulţumesc din inimă de osteneală, domnule senator; cred că am isprăvit, spuse el.

Nu mai scoase apoi aproape nici un cuvînt în timp ce, cu paşi repezi se întoarseră în clădirea din faţă şi nici mai tîrziu cînd, în salonul cu peisaje, fără a se mai aşeza, cei doi vizitatori îşi luară rămas bun de la doamna Permaneder, şi cînd în sfîrşit Thomas Buddenbrook îi conduse pe scări în jos pînă la peron. Dar îndată ce se despărţiră de senator şi ieşiră pe poartă, domnul consul

Hagenström se întoarse spre însoțitorul său, misitul, și era ușor de văzut că între cei doi începu o conversație foarte animată…

Senatorul urcă în salonul cu peisaje unde doamna Permaneder, fără să se rezeme de speteaza scaunului, ședea dreaptă, cu o expresie severă, la locul ei de lîngă fereastră, tricotînd cu două andrele lungi de lemn o hăinuță neagră de lînă pentru mica Elisabeth, nepoată-sa, și aruncînd din cînd în cînd cîte o privire prin „spion". Cu mîinile în buzunarele pantalonilor, Thomas se plimbă un timp în sus și-n jos prin odaie.

– Ei, bine, l-am lăsat în grija misitului, spuse apoi. Nu ne rămîne decît să așteptăm, să vedem ce o să iasă. Cred că o să cumpere tot; o să locuiască aici în față, iar terenul din spate o să-l valorifice într-un fel oarecare…

Tony se uită la el, nu-și schimbă poziția țeapănă și nici nu încetă să tricoteze; dimpotrivă, iuțeala cu care se mișcau acele spori considerabil.

– O, firește, o s-o cumpere, o să cumpere tot, spuse, cu obișnuita-i voce ascuțită. De ce n-ar cumpăra-o, nu-i așa? N-ar avea literalmente nici un sens să n-o facă.

Și cu sprîncenele ridicate, prin ochelarii, pe care în timpul în din urmă era nevoită să-i folosească la lucrul de mînă, dar pe care nu se pricepea deloc să și-i potrivească pe nas, ea urmărea cu o privire fixă și hotărîtă andrelele ce se învîrteau cu o iuțeală amețitoare, zdrăngănind ușor.

Sosi și Crăciunul, primul Crăciun fără doamna consul. Seara de 24 decembrie fu sărbătorită în casa senatorului, dar fără domnișoarele Buddenbrook din Breite Strasse și fără bătrînii Kröger, căci acum, de cînd încetaseră reuniunile săptămînale, Thomas Buddenbrook nu se arăta dispus să adune în casa lui pe toți participanții la serile de Crăciun ale maică-sii și să le pregătească daruri. Nu-i pofti la el decît pe doamna Permaneder cu Erika Weinschenk și cu mica Elisabeth, apoi pe Christian, pe Klothilde, pensionara mănăstirii, și pe domnișoara Weichbrodt, care nu renunța la obișnuita împărțire de daruri, cu nelipsitele accidente, în seara de 25 decembrie, în odăița ei încălzită peste măsură.

Lipsea ceata „săracilor casei" care altădată, în Mengstrasse, primeau încălțăminte și haine de lînă și nici corul de băieți nu mai fusese adus. În salon se cîntă doar *Noapte lină, noapte sfîntă.* După care Therese Weichbrodt citi din *Biblie* cît se poate de exact capitolul de Crăciun, înlocuind-o pe soția senatorului, căreia nu-i plăceau în mod deosebit toate acestea. Apoi, cîntînd cu jumătate de gură întîia strofă din *O, brad frumos,* lumea trecu prin șirul de odăi în marea sală.

N-aveau nici un motiv deosebit de a se veseli. Fețele erau departe de a radia de fericire și conversația nu era deloc însuflețită. Despre ce se putea vorbi? Nu prea se arătau semne îmbucurătoare la orizont. Își aduseră aminte de răposata mamă, vorbiră despre vînzarea casei, despre apartamentul luminos de la etaj, pe care doamna Permaneder îl închiriase într-o casă prietenoasă dincolo de Holstentor în fața parcului din Lindenplatz și de ceea ce avea să se întîmple cînd Hugo Weinschenk va fi din nou liber… În răstimpuri, micul Johann cînta

la pian cîte o bucată studiată cu domnul Pfühl, apoi o acompanie pe maică-sa, cu oarecare poticneli, dar cu o sonoritate frumoasă, într-o sonată de Mozart. Lumea îl lăudă, îl sărută, dar Ida Jungmann trebui să-l ducă devreme la culcare, fiindcă, din pricina unei recente crize intestinale, în seara aceea era foarte palid şi părea obosit.

Chiar Christian, care de cînd cu ciondăneala aceea din sufrageria mică nu mai scosese o vorbă despre proiectul lui de căsătorie şi continua să aibă cu fratele său aceleaşi relaţii, puţin onorabile pentru dînsul, nu era deloc vorbăreţ şi n-avea nici un chef de glume. Plimbîndu-şi ochii de jur împrejur, el încercă în treacăt să trezească în cei de faţă puţin interes pentru „chinul" din coasta-i stîngă şi plecă devreme la club de unde nu se întoarse decît pentru tradiţionala cină… Cînd se văzură scăpaţi de această seară de Crăciun, soţii Buddenbrook se simţiră aproape fericiţi.

Pe la începutul anului '72, gospodăria răposatei doamne Buddenbrook fu desfiinţată. Servitorimea se împrăştie şi doamna Permaneder mulţumi lui Dumnezeu că, luînd cu ea rochiile de mătase şi albiturile pe care pusese mîna, plecă şi domnişoara Severin care îi contestase pînă atunci, într-un mod absolut insuportabil, autoritatea. Apoi mai multe camioane se opriră în Mengstrasse şi în curînd vechea casă fu golită. Sipetul cel mare, sculptat, candelabrele aurite şi celelalte lucruri ce-i reveniseră senatorului şi nevestei sale fură transportate în Fischergrube. Christian se mută cu lucrurile sale într-o locuinţă de trei camere în apropierea clubului, iar mica familie Permaneder-Weinschenk se instală la etajul însorit şi nu fără oarecare pretenţii de distincţie din Lindenplatz. Era o locuinţă mică şi elegantă: pe uşa de la etaj, o placă sclipitoare de aramă purta următoarea inscripţie cu litere graţioase: *Văduva. A. Permaneder-Buddenbrook.*

De abia se goli casa din Mengstrasse că la faţa locului apăru de îndată o ceată de muncitori, care se apucă să dea jos zidurile clădirilor din fund; praful de mortar vechi, întuneca aerul… Imobilul trecuse definitiv în proprietatea consulului Hagenström. Se pare că omul îşi făcuse o adevărată ambiţie din a-l cumpăra căci supralicită numaidecît oferta pe care domnul Sigismund Gosch o primise din Bremen şi acum, că era stăpînul casei, el se apucă s-o pună în valoare cu acea ingeniozitate pe care lumea i-o admira de mult. Chiar în primăvară se mută cu familia în clădirea din faţă, lăsînd totul, pe cît se putea, în vechea stare, limitîndu-se la mici reparaţii ocazionale şi la cîteva schimbări imediate cerate de spiritul vremii; astfel de pildă fură îndepărtate şnururile cu clopoţel, în locul lor instalîndu-se în toată casa sonerii electrice… Dar clădirea din spate dispăruse de pe faţa pămîntului şi una nouă răsări în locul ei, o construcţie cochetă, aerisită, cu faţada spre Bäckergrube, cu localuri spaţioase pentru depozite şi magazine.

Doamna Permaneder îi jurase de mai multe ori fratelui său că de aci înainte nici o putere de pe pămînt n-o s-o facă să arunce măcar o privire asupra casei părinteşti. Dar fu cu neputinţă să-şi ţină acest legămînt, fiindcă uneori era nevoită să treacă prin faţa magazinelor şi vitrinelor noii clădiri, închiriate repede şi cît se poate de bine, sau pe dinaintea venerabilei faţade a clădirii principale unde acum sub *Dominus providebit* se putea citi numele consulului

Hermann Hagenström. În asemenea clipe, în plină stradă, şi oricîtă lume ar fi văzut-o, doamna Permaneder-Buddenbrook izbucnea pur şi simplu în hohote de plîns. Îşi dădea capul pe spate ca o pasăre ce se pregăteşte să cînte, îşi ducea batista la ochi şi scotea un geamăt repetat, amestec de protest şi de tînguire, apoi, fără să-i pese de trecători sau de rugămințile fiicei sale, se lăsa în voia lacrimilor.

Era tot acelaşi plîns nesocotit, liniştitor, de copil, care îi rămăsese credincios în toate furtunile şi naufragiile vieții.

Partea a zecea

I

În ceasurile-i de tristețe, Thomas Buddenbrook se întreba adeseori ce mai reprezintă el în definitiv, ce-l mai îndreptățește să se creadă cît de cît superior oricăruia dintre concetățenii săi modest înzestrați, mic-burghezi mărginiți și cumsecade. Vigoarea avîntului plin de imaginație, idealismul vesel al tinereții se dusese. Pentru a putea munci jucîndu-te, pentru a te putea juca muncind, năzuind, cu ambiții pe jumătate serioase, pe jumătate glumețe, spre ținte cărora nu le acorzi decît o valoare metaforică – pentru astfel de compromisuri țesute din scepticism jovial și din spirituale jumătăți de măsuri, e nevoie de multă vioiciune, de umor și de voie bună. Și Thomas Buddenbrook se simțea nespus de obosit și de abătut.

Realizase tot ce se putea realiza și știa bine că a depășit de mult punctul culminant al vieții, dacă din capul locului – adăuga în sinea lui – se poate vorbi de un punct culminant într-o viață atît de mediocră și de meschină.

În ceea ce privește afacerile, părerea generală era că averea lui fusese considerabil redusă și că firma se afla în declin. Și totuși, dacă se ținea seama de moștenirea rămasă de la maică-sa, de partea ce-i revenea din casa părintească din Mengstrasse, și de proprietățile funciare pe care le avea, era încă un om de peste șase sute de mii de mărci. Dar capitalul zăcea mort de ani și ani de zile, și negustoria cărpănoasă, de care senatorul se plînsese pe vremea afacerii cu recolta de la Pöppenrade, nu numai că nu se îndreptă, ci dimpotrivă, se înrăutăți după lovitura pe care o primise atunci. Și într-un timp cînd totul era animat, pus în mișcare de bucuria victoriei, și cînd, în urma aderării orașului la uniunea vamală, mici dughene erau în stare să se transforme în cîțiva ani în case comerciale cu mare vază, firma *Johann Buddenbrook* stagna, nefiind în stare să tragă vreun folos din cuceririle epocii și întrebat de mersul afacerilor, șeful ei răspundea cu un gest obosit și evaziv: „Eh, nu-i nici o bucurie…" Un concurent mai activ, prieten apropiat al familiei Hagenström, declară într-o bună zi că la bursă, Thomas Buddenbrook nu mai are, în fond, decît un rol decorativ și această glumă ce însemna o aluzie la exteriorul îngrijit al senatorului stîrnise valuri de rîsete admirative, fiind socotită un succes magistral al abilității dialectice.

Dar dacă activitatea lui Thomas Buddenbrook în interesul străvechii firme, pe care altădată o slujise cu atîta entuziasm, era paralizată de loviturile suferite și de oboseala sufletească, la rîndul lor năzuințele sale de ascensiune în viața publică a orașului se izbeau de limite exterioare de netrecut. De ani de zile, de pe timpul chemării lui în Senat, el obținuse și aici tot ce se putea obține. Nu-i

mai rămînea decît să păstreze pozițiile pe care le ocupa, să îndeplinească funcțiile pe care le deținea, dar nu mai avea nimic de cucerit. Numai prezentul era al lui, realitatea măruntă; viitorul însă, planurile ambițioase, nu. E adevărat că în treburile orașului el știuse să-și asigure o putere mai cuprinzătoare decît oricine în locul lui și chiar dușmanii săi cu greu ar fi putut tăgădui că el era „mîna dreaptă" a primarului. Dar primar nu putea ajunge Thomas Buddenbrook, căci era comerciant și nu cărturar; nu absolvise nici măcar liceul, nu era jurist și mai cu seamă nu avea formație academică. Și el, care de cînd se știa își consacra ceasurile de răgaz lecturilor istorice și literare, care ca spirit, inteligență, cultură și purtări, se simțea superior tuturor celor din jurul său, nu-și putea ascunde ciuda că lipsa de calificare reglementară îl împiedica să ajungă în vîrful ierarhiei în micul stat unde îi fusese dat să se nască.

– Ce proști am fost, îi spuse într-o zi prietenului și admiratorului său Stephan Kistenmaker, dar se gîndea doar la el, că ne-am vîrît așa de timpuriu în birouri, în loc să ne fi terminat studiile!

Și Stephan Kistenmaker îi răspunse:

– Da, ai perfectă dreptate!… Dar la ce bun? mă întreb.

Acum senatorul lucra de cele mai multe ori singur la marea masă de mahon din biroul său particular; întîi fiindcă acolo nu-l vedea nimeni șezînd cu capul îngropat în palme, cu ochii închiși, pierdut în gînduri, dar mai ales fiindcă pedanteria exasperantă cu care asociatul său, domnul Friederich Wilhelm Marcus, își rînduia tot timpul ustensilele de scris și își răsucea mustățile, îl alungase de la locul lui pe care-l ocupa lîngă fereastră, în biroul principal.

Minuțiozitatea chibzuită a bătrînului Marcus devenise de-a lungul anilor o adevărată manie plină de ciudățenii; dar ceea ce o făcea cumplit de iritantă și supărătoare în ultimul timp era că, spre groaza lui, senatorul surprindea adesea la el însuși ceva asemănător. Da, și în el, căruia pe vremuri îi era groază de orice tipicărie, se dezvoltase un fel de pedanterie, chiar dacă aceasta provenea dintr-o altfel de conformație și dintr-o altă stare sufletească.

Se simțea gol pe dinăuntru și nu vedea nici un plan care să-l stimuleze, nici o treabă care să-l atragă și căreia să i se închine cu bucurie și satisfacție. Dar impulsul lui spre acțiune, incapacitatea creierului său de a se odihni, activitatea lui fără răgaz, care fusese totdeauna ceva fundamental, deosebit de pofta de muncă, firească și statornică, a strămoșilor lui, avînd mai degrabă un caracter artificial, de tensiune a nervilor și servindu-i, în fond, drept narcotic, ca și țigările ruseți mici și tari pe care le fuma necontenit… această trepidație nu-l părăsea niciodată, iar el o stăpînea mai puțin ca oricînd, încît cu timpul ea îl subjugă, devenind o adevărată tortură, risipindu-se într-o mulțime de nimicuri. Era hărțuit de cinci sute de mărunțișuri fără importanță, privind, în majoritatea lor, numai aspectul său exterior și întreținerea casei și pe care, plictisit, le amîna, nefiind în stare să le țină laolaltă în minte și să le strunească – și asta tocmai fiindcă îi cereau mult prea mult timp și bătaie de cap.

Ceea ce în oraș lumea numea „vanitatea" lui crescu într-atîta încît chiar senatorului începuse de mult să-i fie rușine de ea, fără a fi însă în stare să se lase de deprinderile ce i se dezvoltaseră în acest sens. Din clipa în care, după o

noapte petrecută într-un somn nu neliniştit, ci înăbuşit şi obositor, îşi îmbrăca halatul şi trecea în odaia de toaletă unde era aşteptat de domnul Wenzel, bătrînul bărbier – era ora nouă şi altădată se scula mult mai devreme – îi trebuia un ceas şi jumătate în cap pînă îşi făcea toaleta şi se hotăra să-şi înceapă ziua, adică să coboare la etajul întîi pentru a-şi lua ceaiul. Îşi făcea toaleta cu atîta minuţiozitate şi în acelaşi timp după un tipic atît de sever şi de invariabil – începînd cu duşul rece din camera de baie pînă la sfîrşit, cînd ultimul fir de praf era îndepărtat de pe haină şi vîrfurile mustăţilor treceau pentru ultima dată prin fierul de frezat – încît derularea zilnică a acestor nenumărate operaţii mărunte îl exaspera. Totuşi n-ar fi fost în stare să părăsească odaia de toaletă cu conştiinţa că a neglijat vreuna dintre ele sau că a făcut ceva numai de mîntuială. I-ar fi fost teamă că va pierde senzaţia de prospeţime, de calm şi de puritate care după un singur ceas oricum se risipea şi era niciodată îndestulător înnoită.

Făcea economii la toate, atît cît era posibil fără a ajunge în gura lumii – în afară de garderobă, pe care nu şi-o comanda decît la cel mai elegant croitor din Hamburg şi pentru întreţinerea şi întregirea căreia nu cruţa nici o cheltuială. O uşă ce părea că dă într-o altă odaie închidea firida vastă, zidită în peretele cabinetului de toaletă; acolo, întinse pe cuiere de lemn atîrnate în cîrlige, se înşirau în rînduri lungi jachetele, smochingurile, redingotele, fracurile, pentru toate anotimpurile, pentru solemnităţile de toate gradele, ce aveau loc în societate, în timp ce pantalonii puşi cu grijă pe dungă erau îngrămădiţi pe spetezele mai multor scaune. Iar comoda cu oglinda uriaşă, pe a cărei placă se înşirau piepteni, perii, fel de fel de preparate pentru îngrijirea părului şi a mustăţilor, adăpostea tot felul de albituri de corp, care, fiind mereu schimbate, se uzau repede şi trebuiau completate întruna…

Zăbovea timp îndelungat în acest cabinet nu numai dimineaţa, ci şi cînd se pregătea să plece la o masă, la o şedinţă a Senatului, la o întrunire publică, pe scurt, ori de cîte ori era vorba să se arate şi să se mişte între oameni, ba chiar şi înainte de mesele zilnice de acasă, la care erau de faţă, în afară de el, doar nevastă-sa, micul Johann şi Ida Jungmann. Şi cînd ieşea, albiturile proaspete de pe corp, eleganţa impecabilă şi discretă a costumului, faţa spălată cu grijă, parfumul briantinei de pe mustăţi, aroma răcoroasă şi astringentă a apei de gură îi dădeau acea senzaţie de satisfacţie şi de prezenţă de spirit cu care, după ce şi-a pus la punct masca, un actor intră în scenă… Într-adevăr, existenţa lui Thomas Buddenbrook nu mai era decît aceea a unui actor, dar a unui actor care îşi petrece toată viaţa, pînă la cele mai neînsemnate amănunte cotidiene, jucînd un singur rol, un rol care, cu excepţia rarelor şi scurtelor ceasuri de singurătate şi destindere, îi ocupă şi-i macină toate forţele… La asta îl împinsese totala lipsă de interes sincer şi arzător care l-ar fi solicitat în vreun fel, împuţinarea şi risipa care-i cuprindeau sufletul, pustiul dinlăuntru, mereu mai adînc, pe care îl simţea aproape neîncetat asemeni unei mîhniri nelămurite şi apăsătoare. Toate acestea, conjugate cu un sentiment neînduplecat al datoriei şi cu hotărîrea tenace de a se prezenta în orice împrejurare cu demnitate, de a-şi ascunde cu orice preţ şubrezenia interioară, de a salva „aparenţele", îi

făcuseră viața atît de artificială, atît de controlată și atît de încătușată, încît fiecare cuvînt, fiecare mișcare, cea mai măruntă acțiune pe care o întreprindea în public deveneau o comedie obositoare, măcinîndu-i puterile.

Particularități stranii ieșiră la iveală, trebuințe ciudate pe care el însuși le observa cu mirare și silă. Spre deosebire de oamenii care nu țin să joace nici un rol, ci preferă să stea la o parte, contemplînd lucrurile în liniște, neobservați de nimeni, inaccesibili privirilor străine, lui Thomas Buddenbrook nu-i plăcea să aibă soarele în spate, să se știe în umbră și să-i vadă pe alții în plină lumină. Dimpotrivă el era mai bucuros să-și simtă ochii pe jumătate orbiți de lumină, avînd în față lumea (adică publicul) pe care trebuia s-o impresioneze cînd ca amabil om de societate, sau ca negustor activ și șef reprezentant al unei case, cînd ca orator, nevăzînd în acest public decît o masă amorfă cufundată în umbră!… Numai asta îi dădea sentimentul distanțării și al siguranței, beția aceea oarbă a jocului de a se „produce", prin care își vîna succesele. Da, tocmai acest extaz al acțiunii era în starea în care, cu timpul, se simțea cel mai bine. Cînd se ridica de la masă cu paharul de vin în mînă și cu o mimică amabilă, cu gesturi plăcute, cu abile întorsături de frază rostea un toast izbutit ce dezlănțuia veselia și aprobarea tuturor, cu toată paloarea lui, el putea să pară încă același Thomas Buddenbrook de odinioară. Mult mai greu îi era să-și păstreze stăpînirea de sine în ceasurile de tăcere și inactivitate. Atunci oboseala și dezgustul îl împresurau, îi tulburau privirea, îi topeau puterea de a-și domina mușchii feței și ținuta fizică. Nu mai avea decît o singură dorință: de a se lăsa în voia acestei pale disperări, de a se retrage tiptil-tiptil, de a ajunge acasă și de a-și așeza capul pe o pernă răcoroasă.

Doamna Permaneder cinase la fratele ei, dar singură, căci fiica ei, de asemenea invitată, îl vizitase după-masă pe bărbatul său la închisoare și se simțea obosită și indispusă, ca totdeauna în asemenea zile, preferînd de aceea să rămînă acasă.

La masă, doamna Antonie vorbise despre Hugo Weinschenk care părea să se afle într-o stare sufletească nespus de tristă; apoi se puse întrebarea cînd s-ar putea adresa Senatului, cu oarecare sorți de izbîndă, o cerere de grațiere. În sfîrșit, cele trei rude se așezară în odaia de toate zilele, în jurul mesei rotunde, sub lampa mare, cu gaz. Gerda Buddenbrook și cumnata sa ședeau față-n față îndeletnicindu-se cu lucrul de mînă. Soția senatorului își ținea fața albă și frumoasă aplecată deasupra unei broderii de mătase și în bătaia luminii părul ei greu părea că arde întunecat, în timp ce doamna Permaneder, purtînd ochelarii pieziș și fără noimă pe nas, fixa cu gesturi grijulii o fundă de atlaz latră și uimitor de roșie pe un coșuleț galben – desigur un dar pentru ziua vreunei cunoștințe. Senatorul ședea mai la o parte, picior peste picior, într-un fotoliu larg și confortabil, cu spateaza înclinată, și-și citea gazeta, trăgînd din cînd în cînd cîte o gură de fum din țigara rusească și dîndu-i apoi drumul prin mustață, sub forma unui val subțire, cenușiu…

Era o seară caldă de duminică, în toiul verii. Prin fereastra înaltă, deschisă, aerul încropit, puțin umed, năvălea în odaie. De la masă, printre norii ce

treceau alene peste crestele cenuşii ale caselor din faţă, se vedeau stelele. Peste drum, în mica florărie a lui Iwersen era încă lumină. Mai departe, în susul străzii liniştite, cineva – pesemne vreun argat al cărăuşului Dankwart – cînta la armonică, cu nenumărate note false. Din cînd în cînd, din drum se auzea gălăgie: o ceată de mateloţi trecea cîntînd şi fumînd; ieşiseră braţ la braţ dintr-o cîrciumă deocheată din port şi se îndreptau, aghezmuiţi, spre una şi mai deocheată. Glasurile aspre şi bocăniturile paşilor legănaţi se pierdură într-o ulicioară.

Senatorul puse ziarul pe masă, îşi vîrî *pince-nez*-ul în buzunarul vestei şi îşi trecu mîna peste frunte şi peste ochi.

– Slabă, foarte slabă gazeta asta! spuse el. De cîte ori o citesc, îmi aduc aminte de vorbele bunicului despre mîncărurile searbede şi fără consistenţă: parcă ai înghiţi aer, stînd la geam, cu limba scoasă… O dai gata în trei minute de plictiseală. Pur şi simplu n-ai ce alege din ea…

– Doamne sfinte, asta poţi s-o spui într-adevăr cu inima liniştită, Tom, confirmă doamna Permaneder lăsînd lucrul şi privind pe deasupra ochelarilor la fratele ei… Ce să alegi? Am spus-o totdeauna, de cînd eram doar o fetişcană proastă: această *Städtische Anzeigen* e o fiţuică jalnică! O citesc şi eu, bineînţeles, fiindcă de cele mai multe ori n-am altceva la îndemînă, dar că angrosistul şi consulul cutare se pregăteşte să-şi serbeze nunta de argint, eu una nu găsesc a fi ceva zguduitor. Ar trebui să citim alte ziare, *Königsberger Zeitung* a lui Hartung, de pildă, sau *Rheinische Zeitung*. De acolo s-ar putea…

Se întrerupse. Luă ziarul în mînă, îl deschise din nou şi, în timp ce vorbea, privirile îi alunecară cu dispreţ peste coloane. Dar deodată ochii i se opriră asupra unui articolaş, o notiţă scurtă de patru-cinci rînduri… Amuţi, apucă ochelarii cu o mînă şi în timp ce căsca încet gura, citi pînă la capăt ştirea, apoi scoase două ţipete de spaimă, lipindu-şi palmele de obraji şi îndepărtîndu-şi coatele de trup.

– Imposibil… Nu se poate!… Nu, Gerda… Tom, cum ţi-a putut scăpa?… E îngrozitor… Săraca Armgard! I-a fost dat să treacă şi prin asta…

Gerda îşi ridicase capul, iar Thomas se întorsese speriat spre soră-sa. Grozav de emoţionată, cu glas tremurat, dînd un accent de fatalitate fiecărui cuvînt, doamna Permaneder citi ştirea sosită de la Rostock, în care se spunea că moşierul Ralf von Maiboom s-a sinucis în noaptea precedentă în camera sa de lucru, la conacul de la Pöppenrade, trăgîndu-şi un foc de revolver. „Se pare că greutăţi de ordin pecuniar l-au împins la acest act. Domnul von Maiboom lasă în urma lui o soţie şi trei copii." Astfel se încheia ştirea. Apoi Tony lăsă gazeta în poală, se rezemă de speteaza fotoliului, privind tăcută, zăpăcită, cu ochii plini de jale, la fratele său şi la cumnată-sa.

Dar Thomas Buddenbrook n-o mai privea. Îşi întorsese privirile încă pe cînd ea citea, îndreptîndu-şi-le, printre draperiile de la uşă, spre întunericul din salon.

– Cu un revolver? întrebă după o tăcere de vreo două minute, şi, după o nouă pauză, rosti, rar, încet şi sarcastic: Firește, firește, un cavaler ca el…

Apoi se cufundă din nou în gînduri. Iuţeala cu care îşi răsucea între degete

un sfîrc de mustață contrasta ciudat cu privirea lui fixă, pierdută, fără țintă.

Nu asculta lamentațiile doamnei Permaneder care se întreba mereu ce o să se aleagă de prietena ei Armgard, și de asemenea, nu băgă de seamă că Gerda, fără a-și întoarce capul spre el, își ațintise asupra lui ochii căprui, apropiați, cu colțurile cernite de umbre viorii, iscodindu-l stăruitor.

II

Thomas Buddenbrook nu putea să privească niciodată spre viitorul micului Johann cu aceeași melancolie lipsită de vlagă cu care își aștepta restul propriei sale vieți. Îl împiedica simțul său de familie, interesul, moștenit și cultivat prin educație, îndreptat spre trecut și spre viitor deopotrivă, acest interes plin de pietate pentru istoria intimă a casei sale. Și așteptarea plină de dragoste sau de curiozitate cu care prietenii și cunoștințele din oraș, sora sa și chiar cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse îl înconjurau pe Hanno îi influențau gîndurile. Își spunea cu satisfacție că oricît de epuizat și de deznădăjduit se simțea în legătură cu sine, tot era în stare, cînd era vorba de micul său moștenitor, să-și făurească cu însuflețire visuri de viitor, de activitate, de muncă practică neprecupețită, de succese și cîștig, de putere, de bogăție și onoruri… Mai mult, la acest unic gînd viața lui rece și artificială se umplea de griji calde și sincere, de temeri și nădejdi.

Cum ar fi, Doamne, dacă la bătrînețe i-ar fi dat să vadă dintr-un colț liniștit întoarcerea zilelor bune de odinioară, de pe vremea străbunicului lui Hanno? Era oare o speranță atît de absurdă? Simțea un dușman în muzică, dar poate că în realitate nu era un lucru chiar atît de serios… Adevărat că înclinația băiatului pentru improvizații dovedea un talent puțin obișnuit, dar la lecțiile sistematice cu domnul Pfühl, Hanno nu făcea în nici un caz progrese deosebite. Dragostea pentru muzică se datora, fără discuție, influenței materne și nu era de mirare că în primii ani ai copilăriei această influență trăsese greu în cumpănă. Dar se apropia clipa cînd și tatălui i se dă prilejul să-și influențeze la rîndul său copilul, să-l atragă puțin de partea lui, să neutralizeze prin impulsiuni virile înrîuririle feminine de pîn-acum. Și senatorul era hotărît să nu piardă nici unul dintre aceste prilejuri.

Hanno avea acum unsprezece ani și, la Paști, la fel ca prietenul său, micul conte Mölln, fusese promovat cu chiu, cu vai și cu două corijențe – la aritmetică și la geografie – în clasa a patra. Era lucru hotărît că va urma secția reală, de vreme ce se înțelegea de la sine că va fi comerciant și într-o zi avea să preia conducerea firmei. Cînd tatăl său îl întreba dacă crede că o să-i placă viitoarea profesiune, Hanno răspundea: „da”… un *da* simplu, puțin timid și nimic altceva. Prin întrebări stăruitoare, senatorul încerca să obțină un răspuns ceva mai viu și mai amănunțit, dar de cele mai multe ori încercările lui se dovedeau zadarnice.

Dacă senatorul Buddenbrook ar fi avut doi băieți, pe cel mai mic l-ar fi lăsat neapărat să absolve liceul clasic și să studieze mai departe. Dar firma avea

nevoie de un succesor şi, în afară de asta, credea că-i face micuţului un bine, scutindu-l de inutila bătaie de cap cu limba greacă. Socotea că programul secţiei reale era mai uşor şi că Hanno cu mintea lui cam înceată, cu firea-i visătoare şi distrată şi cu constituţia firavă din pricina căreia lipsea prea adeseori de la lecţii, avea să progreseze mai repede şi mai onorabil la această secţie, fără eforturi peste puterile lui. Şi dacă era vorba ca într-o zi micul Johann Buddenbrook să-şi facă datoria răspunzînd nădejdilor pe care ai lui şi le puneau în el, trebuiau luate, înainte de toate, măsurile potrivite pentru întărirea şi dezvoltarea constituţiei lui nu tocmai robuste, cruţîndu-l, pe de o parte, iar pe de alta, îngrijindu-l şi călindu-l raţional…

Cu părul lui castaniu, pieptănat acum cu cărare într-o parte şi adus de-a curmezişul de pe fruntea albă spre creştet, dar păstrîndu-şi tendinţa de a coborî în bucle moi spre tîmple, cu genele lungi şi castanii şi cu ochii căprui cu reflexe aurii, Johann Buddenbrook avea totdeauna, în ciuda costumului său de marinar danez, un aer puţin străin, în curtea liceului şi pe stradă, printre colegii lui albinoşi, tipuri de scandinavi cu luciri de oţel în ochii albaştri. Crescuse binişor în timpul din urmă, dar picioarele lui îmbrăcate în ciorapi negri şi braţele ascunse în mînecile albastre înfoiate şi tighelite erau subţiri şi moi ca ale unei fetiţe, iar în colţurile ochilor tot mai stăruiau, ca la maică-sa, umbrele viorii. Ochii aceştia aveau o căutătură nespus de timidă mai ales cînd priveau într-o parte, ca şi cum s-ar fi ferit de ceva, în timp ce gura lui rămînea tot închisă, cu aceeaşi expresie de melancolie sau în timp ce Hanno îşi cotrobăia cu vîrful limbii un dinte suspect, strîmbîndu-şi uşor buzele, cu faţa înfiorată, de parcă i-ar fi fost frig…

După părerea doctorului Langhals, care preluase întreaga clientelă a bătrînului Grabow şi era medicul de casă al familiei Buddenbrook, debilitatea lui Hanno şi paloarea lui aveau o pricină cît se poate de întemeiată: organismul băieţaşului nu producea, din nefericire în număr îndestulător atît de importantele globule roşii. Dar exista un mijloc de a combate această insuficienţă, un remediu pe care doctorul Langhals îl prescria în doze mari: untura de peşte, buna, galbena, grasa şi consistenta untură de peşte din care, într-o lingură de porţelan, Hanno trebuia să ia de două ori pe zi; şi, din ordinul categoric al senatorului, Ida Jungmann supraveghea cu o severitate plină de afecţiune executarea neabătută a prescripţiei. E adevărat că la început micuţul vomita după fiecare lingură şi se părea că stomacul lui n-o să poată găzdui niciodată bunătatea de untură de peşte, dar cu timpul se obişnui cu ea şi dacă îndată după ce o înghiţea, mesteca o bucată de pîine de secară, oprindu-şi răsuflarea, izbutea să-şi potolească puţin greaţa.

Toate celelalte supărări proveneau din această lipsă de globule roşii, erau „simptome secundare", cum spunea doctorul Langhals, examinîndu-şi unghiile. Dar şi aceste simptome secundare trebuie combătute fără preget. Pentru tratamentul dinţilor, pentru plombarea şi, în caz de nevoie, extragerea lor, omul indicat era domnul Brecht, care locuia cu al său Josephus în Mühlenstrasse, iar pentru o digestie normală, se găsea destul ulei de ricin pe lume, ulei bun, gros, sclipind ca argintul şi care, luat cu lingura de supă,

aluneca pe gît ca o salamandră vîscoasă, iar gustul şi mirosul i-l simţea trei zile în gură, orice făcea, oriunde se ducea… Ah, de ce erau toate lucrurile astea atît de fioros de greţoase? O singură dată – Hanno zăcea foarte bolnav şi inima lui îşi permitea nişte bătăi deosebit de neregulate – doctorul Langhals se hotărî, nu fără oarecare nervozitate, să-i prescrie o doctorie care-i făcu plăcere micului Johann şi îi aduse o neasemuită liniştire: erau pilule de arsenic. Mai tîrziu, Hanno vorbea adeseori de aceste pilule mici, dulci şi binefăcătoare, pe care le dorea nespus. Dar nu i se mai dădură niciodată.

Untura de peşte şi uleiul de ricin erau lucruri bune, fără îndoială, dar doctorul Langhals era întru totul de acord cu senatorul că ele singure nu ajung să facă din micul Johann un om viguros şi rezistent, dacă nu pune el însuşi osul cît de cît. Iată de pildă exerciţiile de gimnastică de sub conducerea profesorului de sport, domnul Fritsche, ce aveau loc săptămînal, în timpul verii, în „Burgfeld" şi dădeau tot atîtea ocazii tineretului masculin al oraşului să-şi manifeste şi să-şi dezvolte curajul, forţa, abilitatea şi prezenţa de spirit. Dar spre mînia tatălui său, Hanno nu arăta decît aversiune faţă de asemenea distracţii sănătoase, o aversiune mută, rezervată, aproape orgolioasă… De ce fugea de orice contact cu camarazii săi de şcoală şi de vîrstă, în mijlocul cărora avea să trăiască şi să activeze mai tîrziu? De ce stătea tot timpul bot în bot numai cu micul şi mai mult sau mai puţin nespălatul Kai, un copil bun, nimic de zis, dar cu o viaţă cam dubioasă şi care nu părea a-i oferi o prietenie de nădejde pentru viitor? Într-un fel sau altul, un băiat trebuie să ştie să-şi cîştige de la început încrederea şi respectul acelora care cresc laolaltă cu el şi de a căror preţuire va avea nevoie toată viaţa. Iată-i pe cei doi băieţi ai consulului Hagenström: unul de paisprezece, celălalt de doisprezece ani, doi vlăjgani voinici, vînjoşi, zburdalnici, care organizau prin crîngurile din împrejurimi, adevărate dueluri cu pumnii, erau cei mai tari la gimnastică în toată şcoala, înotau ca focile, fumau şi erau gata de toate blestemăţiile. Erau temuţi, iubiţi şi respectaţi. În schimb, verii lor, cei doi băieţi ai doctorului Moritz Hagenström, procurorul, copii de constituţie mai delicată şi cu purtări mai blînde, excelau în domeniul intelectual, erau elevi model, ambiţioşi, supuşi, liniştiţi, harnici, ca nişte albine, exultînd de atenţie, aproape mistuiţi de dorinţa de a fi cei dintîi în clasă, de a obţine certificatele cele mai bune. Le obţineau şi se bucurau de stima colegilor lor mai proşti şi mai leneşi. Dar ce puteau crede camarazii lui – de profesori nici să nu mai vorbim – despre Hanno, un elev cît se poate de mediocru şi pe deasupra şi un molîu care se ferea sfios de tot ce-i cerea un pic de curaj, de efort, de agilitate şi de îndrăzneală? Şi cînd, trecînd spre camera lui de toaletă, senatorul Buddenbrook, ajungea în dreptul balconului de la etajul al doilea, din camera de la mijloc, care era a lui Hanno, băiatul fiind prea mare pentru a mai putea dormi într-o odaie cu Ida, el auzea sunetele armoniului sau glasul înăbuşit şi misterios al lui Kai care spunea o poveste…

Cît despre Kai, acesta evita „exerciţiile de gimnastică" fiindcă ura disciplina şi ordinea severă ce trebuiau respectate în astfel de împrejurări.

– Nu, Hanno, nu mă duc. Tu poate da?… Dracu' să-i ia! Tot ce ţi-ar face

plăcere e interzis.

Expresii ca „dracu' să-i ia", Kai le învățase de la tatăl său. La rîndul său, Hanno răspundea:

– Dacă o *singură* zi măcar domnul Fritsche ar putea să miroase a altceva decît a sudoare și bere, am putea sta de vorbă… Ei, să lăsăm asta, Kai; povestește mai departe. Ce a mai fost cu inelul pe care l-ai scos din mlaștină? Mai era mult pînă la capăt…

– Bine, spuse Kai, dar cînd o să-ți fac semn, trebuie să cînți la pian.

Și băiatul continuă povestea.

Cică nu de mult, într-o noapte cu zăduf, nimerindu-se într-un ținut străin, necunoscut, alunecase pe o pantă alunecoasă care se întrezărea în sclipirea unor lumini rătăcitoare și nesfîrșite la picioarele căreia dăduse de o mlaștină cu apă neagră. Clăbuci argintii se ridicau necontenit, cu un gîlgîit sec, la suprafața apei. Dar unul dintre ei, care reapărea mereu aproape de țărm, avea forma unui inel cînd plesnea. După îndelungate și primejdioase încercări, Kai izbuti să pună mîna pe el… și ce să vezi? Inelul lucios și solid nu mai plesni și Kai și-l potrivi în deget. Și întrucît îi atribuise, pe drept cuvînt, puteri miraculoase, Kai reuși cu ajutorul lui să urce din nou panta lunecoasă și prăpăstioasă și nu departe de rîpă zări prin ceața roșiatică un castel negru, cufundat într-o tăcere de cimitir și păzit cu o strășnicie de neînchipuit. Intră în castel și, tot cu ajutorul inelului, izbuti să facă tot felul de isprăvi memorabile, desfăcînd farmecele și eliberînd ființele vrăjite…

În momentele cele mai palpitante ale povestirii Hanno executa la armoniu fermecătoare șiruri de acorduri… Și cînd nu aveau de făcut față unor greutăți scenice de neînvins, povestirile erau reprezentate, cu acompaniament de muzică, și la teatrul de păpuși… La „exercițiile de gimnastică" însă Hanno nu se ducea decît la ordinul sever și categoric al tatălui său și însoțit de micul Kai. Așa era și cu patinajul, iarna și băile vara, în josul rîului, la stabilimentul de scînduri al domnului Asmussen…

– Băi! Înot! spunea doctorul Langhals. Tînărul trebuie să se scalde, să înoate!

Și senatorul era întru totul de acord. Dar ceea ce îl făcea pe Hanno să fugă de băi, ca și de patinaj și de gimnastică, cînd putea, era mai ales faptul că cei doi băieți ai consulului Hagenström, care excelau în aceste exerciții, puseseră ochii pe el, și, cu toate că locuiau în casa bunicii lui, nu scăpau nici un prilej să-l umilească și să-l chinuie prin brutalitatea lor. La „exercițiile de gimnastică" îl ciupeau și-și băteau joc de el, la patinoar îl îmbrînceau în zăpada murdară, la piscină tăbărau în apă asupra lui cu urlete amenințătoare… Hanno nici măcar nu încerca să fugă. De altfel nu i-ar fi folosit la nimic. Stătea cu brațele lui de fetiță, înmuiat pînă-n brîu în apa destul de tulbure, la suprafața căreia înotau ici-colo fire verzui de așa-zisa mătase a broaștei și se uita încruntat, cu buzele ușor schimonosite, cu ochii întunecați, lăsați în jos, la cei doi băieți ce se apropiau, siguri de pradă, în salturi lungi, împroșcînd prin apă. Erau numai mușchi cei doi Hagenström. Îl înșfăcau, îl vîrau cu capul la fund, făcîndu-l să înghită cu nemiluita apă murdară. Multă vreme după ce se ridica, Hanno se

răsucea într-o parte și într-alta, zbătîndu-se după aer… O singură dată fu și el puțin răzbunat, într-o după-amiază, tocmai cînd cei doi Hagenström îl țineau cu capul sub apă, unul dintre ei scoase deodată un țipăt de furie și de durere și își ridică piciorul cărnos din care sîngele curgea în picături mari. Alături de el însă se ivi contele Kai Mölln, care, el știa cum, își făcuse rost de taxa de intrare, înotase nevăzut, pe sub apă, pînă acolo și îl mușcase pe tînărul Hagenström, înfigîndu-și toți dinții în pulpa lui, ca un cățel turbat. Ochii albaștri îi scînteiau pe sub părul roșcat, ud și lipit de frunte… Vai, scump a plătit micul conte această faptă a sa; a ieșit jumulit rău de tot din bazin. Dar și mușchiulosul fiu al consulului Hagenström s-a întors acasă șchiopătînd serios…

Hrană substanțială, exerciții fizice de toate felurile; pe acestea se întemeiau ostenelile pline de grijă ale senatorului Buddenbrook, în ce-l privea pe fiul său. Dar tot atît de mult se străduia să-l influențeze și sub raport spiritual, să-i pună în față imagini vii din lumea practică pentru care era menit.

Începu să-l introducă puțin cîte puțin în împărăția viitoarei lui activități, îl lua cu dînsul cînd avea treabă jos în port, și-l ținea lîngă el cînd stătea de vorbă pe chei cu docherii, într-un amestec de daneză și *plattdeutsch,* cînd discuta cu gestionarii în comptoarele mici și întunecoase ale antrepozitelor, sau cînd dădea ordine oamenilor, care, cu strigăte cavernoase și prelungi, aruncau saci de grîu în hambare… De pe vremea cînd era copil încă, Thomas Buddenbrook nu zăbovea nicăieri mai bucuros decît în această mică și atît de interesantă lume a portului, printre șlepuri, șoproane și magazii, unde mirosea a unt, a pește, a apă, a catran și a fierărie unsă cu ulei. Și cum de la sine fiul său nu manifesta nici o plăcere și nici o simpatie pentru această lume, nu-i rămînea decît să i le stîrnească el însuși…

– Ia să vedem cum se numesc vapoarele care fac cursa Copenhaga?…

– Naiada… Halmstadt… Friederike Oeverdieck…

– Eh, bine că știi măcar atît, dragul tatii, e și asta *ceva.* Cu timpul o să le înveți și pe celelalte… Da, dintre oamenii ăștia care ridică sacii, mulți au aceleași nume ca și tine, dragul meu, fiindcă au fost botezați după bunicul tău. Iar între copiii lor se găsește adeseori numele meu… și al măicăi-tii… Li se dăruiește în fiecare an cîte ceva… Ei, prin fața acestui antrepozit vom trece fără să stăm de vorbă cu oamenii, n-avem ce le spune; e un concurent…

– Vrei să vii cu mine, Hanno? îl întrebă altă dată. Se lansează un nou vapor, care aparține societății noastre de navigație, și eu am să-l botez… Îți face plăcere?

Și Hanno afirmă că-i face plăcere. Plecă cu tatăl său, îi ascultă discursul de inaugurare, îl văzu izbind o butelie de șampanie de probă și urmări cu ochi indiferenți vaporul alunecînd pe panta unsă cu săpun verde în apa mării ce tălăzuia înspumată.

În anumite zile ale anului, la Florii, cînd lumea se împărtășea sau în ziua de Anul Nou, senatorul Buddenbrook se urca în trăsură și pornea să facă vizite în casele față de care avea obligații sociale. Și fiindcă în asemenea ocazii nevastă-sa, sub pretextul nervozității sau al migrenelor, prefera să stea acasă, îi cerea lui

Hanno să-l însoțească. Și Hanno declara că și aceste vizite îi fac plăcere. Se urca în trăsură cu tatăl său și stătea tăcut lîngă el în saloane, urmărindu-i cu priviri liniștite atitudinile atît de firești și pline de tact, atît de diferite și îngrijit nuanțate față de oameni. Observa că în momentul plecării din casa domnului locotenent colonel von Rinnligen, comandantul pieței, cînd acesta ținu să accentueze cît se simte de onorat de vizita senatorului, domnul Buddenbrook îi puse o clipă mîna pe umăr cu un gest amabil de surpriză nemăsurată, în schimb, în altă parte, aceeași remarcă o primi calm și serios, pentru ca în a treia casă să o abată printr-o ripostă plină de complimente ironic exagerate… Și toate acestea cu o abilitate verbală și a gesturilor pe care o desfășura cu o vădită plăcere, anume pentru a cîștiga admirația lui Hanno și în nădejdea că acesta va ști să tragă învățătura cuvenită din ea.

Dar micul Johann vedea mai mult decît trebuia și ochii lui, ochii aceia timizi, căprui-aurii și încercănați de umbre albastre, observau prea bine totul. El nu vedea numai amabilitatea plină de siguranță prin care tatăl său îi impresiona pe cei din jur, ci observa – cu o stranie și chinuitoare perspicacitate – și cît de îngrozitor de greu e să *realizezi* această amabilitate, cum, după fiecare vizită, tatăl său devenea mai tăcut, mai palid, cum se ghemuia în colțul trăsurii, cu ochii închiși, cu pleoapele roșii. Și inima i se umplea de groază cînd vedea că în pragul casei următoare peste aceeași față se așternea o mască, un curent trecea deodată prin mișcările aceluiași trup obosit, înviorîndu-le… Felul de a se prezenta, conversația, purtarea oamenilor, raporturile dintre ei îi apăreau micului Johann nu ca expresia naivă, firească, pe jumătate inconștientă a unor interese practice, comune mai multor indivizi și pe care orice om încearcă să le impună și altora, ci ca un fel de scop în sine, ca un efort conștient și artificial care nu-i cere omului o participare sinceră, simplă și intimă, ci o virtuozitate înspăimîntător de grea și de istovitoare pentru ținuta fizică și morală. Și la gîndul că odată și odată el va trebui să apară în adunări publice și prin cuvinte și gesturi alese să facă față mulțimii, asaltat de priviri de pretutindeni, Hanno își închidea ochii cu un fior de groază și de repulsie…

Ah, nu la un astfel de efect se gîndise Thomas Buddenbrook cînd își pusese nădejde în influența propriei sale personalități asupra lui Hanno. Ceea ce visa să trezească în el era mai degrabă curajul, îndrăzneala necruțătoare, un simț simplu al vieții practice: spre acestea se îndreptau toate gîndurile lui.

– Mi se pare că-ți place traiul bun, dragul meu, îi spunea, cînd la sfîrșitul mesei Hanno mai cerea o porție de desert sau o jumătate de ceașcă de cafea… Păi în cazul ăsta trebuie să ajungi un negustor iscusit și să cîștigi parale multe! Vrei să ajungi un negustor iscusit?

Iar micul Johann răspundea:

– Da.

Uneori, cînd familia era invitată la masă în casa senatorului și, după vechiul obicei, mătușa Antonie și unchiul Christian făceau haz pe socoteala bietei Klothilde, vorbindu-i pe tonul ei tărăgănat și umil-prietenos, se întîmpla ca, sub influența vinului roșu neobișnuit de tare, și Hanno să-și însușească pentru

o clipă acest ton, adresîndu-i mătuşă-sii cine ştie ce vorbă în doi peri. În asemenea cazuri, Thomas Buddenbrook izbucnea în rîs: rîdea zgomotos, din toată inima, încurajator, aproape cu recunoştinţă, ca un om care a avut parte de o satisfacţie neaşteptat de îmbucurătoare. Ba îi ajuta chiar fiului său, alăturîndu-se tachinărilor lui, deşi de ani de zile renunţase să-i mai vorbească rudei sărace pe tonul acesta. Era atît de ieftin, atît de uşor să-şi arate superioritatea faţă de sărmana Klothilde, mărginită, umilă şi veşnic flămîndă, încît jocul, deşi cu totul inofensiv, i se părea josnic, încerca să i se împotrivească acestui simţămînt, cu acea rezistenţă deznădăjduită pe care în viaţa practică trebuia să o opună zi de zi firii sale scrupuloase, ori de cîte ori se vedea incapabil să înţeleagă, să se împace cu ideea că e cu putinţă să cunoşti o situaţie, s-o judeci pe toate feţele şi s-o exploatezi totuşi fără nici un sentiment de ruşine… Dar, îşi zicea, a exploata fără ruşine o situaţie ce ţi se oferă, înseamnă destoinicie.

O, cît era de vesel şi de fericit senatorul, cum i se umplea sufletul de speranţe încîntătoare la cel mai mic semn de iscusinţă în a se descurca în viaţă pe care îl dădea micul Johann!

III

De cîţiva ani familia Buddenbrook renunţase la călătoriile lungi de vară, care altădată le erau atît de obişnuite. Şi chiar în primăvara trecută cînd soţia senatorului îşi realizase dorinţa de a-l vizita pe bătrînul ei tată la Amsterdam şi de a mai cînta cu el, după atîta vreme, cîteva duete la vioară, Thomas îşi dăduse asentimentul în termeni destul de laconici. În schimb, Gerda, micul Johann şi domnişoara Jungmann se mutau în fiecare vară, pentru durata vacanţei, la staţiunea balneară Travemünde şi asta mai ales din pricina sănătăţii lui Hanno…

Vacanţă de vară la mare! Există pe lume un om în stare să priceapă ce fericire înseamnă asta? După apăsătoarea monotonie plină de griji a nenumăratelor zile de şcoală ce treceau atît de încet, patru săptămîni de singurătate paşnică, fără necazuri, plină de miros de alge, de clipocit de valuri line… Patru săptămîni, un răstimp necuprins la început, de nemăsurat! E cu neputinţă să crezi în sfîrşitul lui, e o grosolănie, o blasfemie să vorbeşti de sfîrşit. Niciodată micul Johann n-a înţeles cum i-a putut da prin gînd cutărui sau cutărui profesor să rostească, la încheierea cursurilor, fraze ca aceasta: „De aici, vom continua după vacanţă, apoi vom trece la capitolul cutare sau cutare…” După vacanţă! Şi culmea era că în haina lui de camgarn lucios, omul acela absurd părea chiar să se bucure de vorbele rostite. După vacanţă! Ce idee mai era şi asta! Tot ce te aştepta dincolo de aceste patru săptămîni era atît de fabulos de îndepărtat, pierdut în cenuşiul depărtării!

Ce plăcere în prima dimineaţă, după ce în ajun ai trecut de bine de rău peste hopul cel mare – prezentarea certificatului – şi după ce ai făcut drumul pînă aici în trăsura încărcată cu bagaje; să te trezeşti în una dintre cele două case în

stil elveţian, legate printr-un foişor îngust, aşezate în acelaşi rînd cu cofetăria şi cu clădirea principală a cazinoului! Un simţămînt nedesluşit de fericire se răspîndi în toată fiinţa lui Hanno, îi strînse inima… Tresări din somn… deschise ochii şi cu o privire lacomă şi fericită, îmbrăţişă mobila în stil vechi francon din odăiţa curată… O clipă de zăpăceală voluptuoasă, somnoroasă – apoi îşi dădu seama că se găseşte la Travemünde, pentru patru săptămîni nesfîrşite la Travemünde! Nu se mişca; stătea întins pe spate în patul îngust, de lemn galben, cu albituri nespus de subţiri şi moi de vechi ce erau, îşi închidea din cînd în cînd ochii şi simţea cum, respirînd încet şi profund, pieptul îi tremura de fericire şi de nelinişte.

Odaia era inundată de lumina gălbuie ce se strecura prin storurile vărgate, pe cînd în toată casa domnea încă o linişte adîncă şi Ida Jungmann, ca şi maică-sa, dormeau. Nici un zvon. Nu se auzea decît zgomotul paşnic şi uniform din parc, unde omul de serviciu grebla aleile prunduite, şi zumzetul unei muşte care, închisă între stor şi fereastră, se izbea mereu de geam iar umbra ei se vedea fulgerînd în zig-zaguri lungi prin pînza vărgată… Linişte. Zgomotul singuratic al greblei şi acest bîzîit monoton! Şi în curînd această pace abia însufleţită îl umplu pe micul Johann de sentimentul nespus de dulce al acelei izolări liniştite, îngrijite şi distinse din staţiunile balneare, izolare care-i era nespus de dragă. Nu, slavă Domnului, aici nu pătrundea nici unul dintre purtătorii hainelor lucioase de camgarn, reprezentanţii pe pămînt ai regulii de trei şi ai gramaticii; nu le dădea mîna, deoarece aici la mare, viaţa era destul de scumpă…

Cuprins de o bucurie subită, Hanno sări din pat şi alergă desculţ la fereastră. Ridică storul, deschise un canat al ferestrei, scoţînd cîrligul vopsit cu lac alb, şi se uită după gîza ce zbura îndepărtîndu-se pe deasupra aleii şi a straturilor cu trandafiri. Pavilionul cu muzică împrejmuit în semicerc de tufari stătea încă gol şi tăcut, faţă-n faţă cu clădirea hotelului. „Cîmpul farului", numit astfel după farul ce se ridica undeva la dreapta, se întindea sub cerul alburiu, aburit, pînă acolo unde pajiştea cu iarbă măruntă, alternînd cu petice de pămînt pleşuv, se pierdea în desişul plantelor marine, înalte şi aspre, pînă la fîşia de nisip pe care se zăreau şirurile micilor pavilioane particulare din lemn şi coşurile de nuiele, aşezate cu faţa spre mare. Acolo, în lumina calmă a dimineţii, zăcea marea, brăzdată de dungi verzi şi albastre, netede sau încreţite şi printre geamandurile roşii, aşezate pentru a indica linia de plutire, se apropia un vapor dinspre Copenhaga, fără să fie nevoie să ştii dacă se numeşte „Naiada" sau „Friedericke Oeverdieck". Şi Hanno Buddenbrook aspiră din nou, adînc, însufleţit de un extaz liniştit, boarea aromată pe care i-o trimitea marea şi o salută cu o privire mută, plină de recunoştinţă şi de dragoste.

Apoi începea ziua, întîia dintre cele biete douăzeci şi opt de zile, care în primele clipe par o eternitate de fericire, dar care, după trecerea celor dintîi, fug cu o iuţeală atît de exasperantă… Micul dejun se servea pe balcon sau sub castanul bătrîn din faţa terenului de joc al copiilor unde atîrna scrînciobul acela mare. Şi totul, mirosul feţei de masă spălată în grabă, pe care o aşternea

chelnerul, şervețelele de hîrtie de mătase, pîinea cu gust neobişnuit, faptul că ouăle nu se mîncau, ca acasă, cu linguriţa de os, ci cu linguriţe obişnuite de ceai şi din pahare de metal, totul îl încînta pe micul Johann.

Şi ceea ce urma se desfăşura atît de liber şi de uşor, încît viaţa de dulce tihnă şi de minunat răsfăţ trecea netulburată şi fără griji: înainte de masă, la plajă, în vreme ce sus, orchestra cazinoului îşi executa programul de dimineaţă, ceasuri pe care le petrecea tolănit la picioarele gheretei de răchită, acel joc delicat şi visător cu nisipul moale care nu murdăreşte, libertatea ochilor de a colinda fără oboseală şi fără durere zările, de a se pierde în nemărginirea verde şi albastră de unde, nestingherită şi fără piedici, cu vuiet lin, o boare proaspătă şi tare, încărcată de prodigioase miresme sălbatice năvăleşte spre ţărm, fermecînd auzul, provocînd o dulce ameţeală, o stare de toropeală înăbuşită, în care conştiinţa timpului, a spaţiului şi a oricărei limite se stinge încet şi fericit… Apoi băile, mult mai plăcute aici decît la stabilimentul domnului Asmussen, căci aici nu exista „mătasea broaştei", şi apa verzuie şi cristalină spumega pînă departe, cînd o răscoleai; în locul podelelor de scînduri, pline de mîl, un nisip cu ondulaţii moi îţi mîngîia tălpile, iar băieţii consulului Hagenström erau departe, foarte departe, în Norvegia sau în Tirol. Consulului îi plăcea să facă în timpul verii, cîte o călătorie de mai lungă durată – şi de ce nu, la urma urmei, nu-i aşa?… O plimbare, ca să te mai dezmorţeşti, de-a lungul plajei, pînă la „Stînca pescăruşilor" sau la „Templul mării", o gustare luată în gheretă şi iată apropiindu-se clipa cînd vizitatorii staţiunii se urcau în odăile lor, spre a se odihni un ceas înainte de a se îmbrăca pentru *table d'hôte.* Masa la pensiune era veselă, staţiunea prosperă, marea sală a cazinoului se umplea de lume: prieteni ai familiei Buddenbrook, oaspeţi din Hamburg ba chiar din Anglia şi Rusia. La o mescioară gătită festiv un domn îmbrăcat în negru distribuia supa dintr-un castron argintiu. Se serveau patru feluri şi toate erau mai gustoase, mai aromate, şi în orice caz prezentate mai solemn decît acasă. În mai multe locuri, în jurul mesei lungi, se bea şampanie. Adeseori soseau din oraş anumiţi domni care nu se lăsau înrobiţi toată săptămîna de ocupaţia lor, care doreau să petreacă şi, după-masă, să învîrtească nitel ruleta: consulul Peter Döhlmann care venea fără fiica sa, şi, cu voce răsunătoare, povestea, în *plattdeutsch,* istorii atît de piperate încît cucoanele din Hamburg se înecau de rîs şi îl rugau să înceteze o clipă, doctorul Cremer, senatorul, vechiul şef al poliţiei, unchiul Christian şi prietenul său din şcoală, senatorul Giesecke, care venea de asemenea, fără familie şi plătea peste tot pentru Christian Buddenbrook… Mai tîrziu, cînd în sunetele muzicii, cei mari îşi sorbeau cafeaua sub umbrarul de pînză al cofetăriei, Hanno şedea neobosit pe un scaun în faţa chioşcului şi asculta, asculta… Nici după-amiază nu erai lăsat să te plictiseşti. În parc era o baracă de tir, iar la dreapta caselor în stil elveţian se înşirau grajdurile cu cai, măgari şi vaci, unde la ora gustării puteai să bei lapte muls proaspăt, spumos şi aromat. Puteai să faci de asemenea o plimbare prin orăşel, de-a lungul cheiului, iar de aici puteai trece cu barca la „Priwal", unde se găsea chihlimbar. Şi tot astfel Hanno putea să facă o partidă de crochet pe terenul de joc al copiilor sau

s-o roage pe Ida Jungmann să-i citească ceva pe o bancă de pe colina împădurită din spatele hotelului, unde atîrna clopotul mare ce chema lumea la masă… Dar dintre toate, lucrul cel mai cuminte i se părea să se întoarcă mereu la mare, să stea pînă-n amurg, cu fața spre orizontul larg, la capătul digului, făcînd semne cu batista vapoarelor mari ce-i treceau pe dinainte, ascultînd clipocitul ușor al valurilor mărunte ce se sfărîmau la poalele stîncilor. De jur împrejur toată întinderea era plină de acest vuiet blînd și măreț care-i vorbea cu bunătate micului Johann și îl îndemna să-și închidă ochii în această pace nemărginită. Și deodată Ida Jungmann spunea:

– Vino, Hanno, puiule, trebuie să plecăm… e timpul să cinăm, îți bagi boala-n oase dacă adormi aici…

Ce liniștită și împăcată îi era inima, ce regulat și sănătos îi bătea, ori de cîte ori se întorcea de la mare! Și, după cina cu lapte sau cu bere tare de malț pe care o lua în odaia lui – maică-sa cina mai tîrziu, pe veranda cazinoului cu o societate mai numeroasă – abia se așeza în patul cu cearșafuri subțiate de vechi ce erau că și adormea, fără febră și tresăriri de spaimă, în bătăile liniștite și pline ale inimii împăcate și în ritmul înăbușit al concertului de seară.

Duminică, asemenea altor cîțiva domni reținuți în oraș de treburi în timpul săptămînii, senatorul venea să-i vadă pe ai săi și rămînea pînă luni dimineață. Dar cu toate că în aceste zile se servea înghețată și șampanie la masă, cu toate că se organizau excursii călare pe măgari sau cu bărci în largul mării, micului Johann nu-i prea plăceau aceste duminici. Liniștea și izolarea stațiunii erau tulburate. O mulțime de orășeni, care se potriveau ca nuca-n perete în acest peisaj („muște efemere din burghezia înstărită" cum îi numea, cu dispreț plin de indulgență, Ida Jungmann), populau după-amiază parcul și plaja, sorbeau cafele, ascultau muzică, făceau baie, și Hanno ar fi preferat să aștepte închis în odaia lui scurgerea acestui puhoi de intruși, spilcuiți și zgomotoși… Era vesel cînd luni totul se întorcea în făgașul obișnuit, cînd nu mai erau prezenți nici ochii tatălui său, acești ochi pe care nu-i văzuse timp de șase zile și care – asta o simțea bine – toată duminica stătuseră ațintiți, critic și iscoditor, asupra lui…

Trecuseră paisprezece zile și Hanno își spunea, și o repeta cui voia să-l asculte, că mai are în fața lui un răstimp lung cît o vacanță de Sfîntul Mihai. Înșelătoare mîngîiere! Căci de-ndată ce ajungea la jumătatea ei, vacanța începea să coboare repede la vale, spre sfîrșit, și cobora atît de înspăimîntător de repede încît Hanno ar fi vrut să se agațe de fiecare ceas ca să-l oprească pe loc, să prelungească fiecare gură de aer marin pentru a nu risipi, nesocotit, fericirea.

Dar timpul se scurgea, fără putință de împotrivire, ba cu ploi, ba cu zile însorite, cu vînt dinspre mare și dinspre uscat, cu arșiță liniștită, dogoritoare și cu furtuni zgomotoase ce nu puteau trece dincoace de ape și păreau că nu vor să se mai sfîrșească. Erau zile în care vîntul de nord-est umplea tot golful cu talazuri negre-verzui ce acopereau plaja cu alge, scoici și meduze, și amenințau și pavilioanele. Marea răscolită și tulbure spumega în lung și-n lat. Valuri mari și puternice se rostogoleau spre țărm într-o liniște neînduplecată și

înspăimîntătoare, se înclinau maiestuoase, închipuind o boltă verde întunecată cu luciri metalice, apoi mugind, trosnind, bubuind şi şuierînd, se prăbuşeau pe plajă… În alte zile vîntul de vest gonea apele de la ţărm, astfel că fundul mării, cu unduiri gingaşe, rămînea descoperit pînă departe şi pretutindeni apăreau bancuri goale de nisip, în timp ce turna cu găleata, iar cerul, pămîntul şi apa se contopeau şi vijelia se repezea în pînza de ploaie, o izbea de geamuri, încît nu stropi ci adevărate pîraie se scurgeau în jos pe sticlă, făcînd-o opacă. În aceste zile Hanno zăbovea mai mult în salonul cazinoului, la pianină, deşi la instrumentul cam hodorogit de valsurile şi polcile atîtor reuniuni nu se putea improviza la fel de frumos ca la pianul mare de acasă. Totuşi, tonul ei stins şi croncănitor putea să dea efecte de-a dreptul amuzante… Apoi urmau altfel de zile: visătoare, azurii, fără nici o adiere de vînt, încinse de căldură, în care muştele albastre şedeau în aer nemişcate, bîzîind peste „Cîmpul farului" şi marea cu sclipiri de oglindă zăcea mută, încremenită, fără suflare. Şi cînd nu mai rămîneau decît trei zile, Hanno îşi spunea şi explica tuturor că mai are încă în faţă un răstimp cît întreaga vacanţă de Rusalii. Dar oricît de incontestabilă era această socoteală, nici el nu mai credea în ea şi în inima lui recunoscuse de mult că tot a avut dreptate omul cu haina lucioasă de camgarn: cele patru săptămîni se isprăvesc, lecţiile vor fi reluate de la punctul unde au fost întrerupte şi se va trece la capitolul cutare sau cutare…

Trăsura încărcată cu bagaje se afla în faţa hotelului. Ziua plecării sosise. Hanno îşi luase rămas bun de la mare şi de la plajă în zorii zilei; acum, le spunea adio chelnerilor care îşi încasau bacşişurile, chioşcului de muzică, aleilor cu trandafiri şi întregii vacanţe de vară. Apoi, însoţită de plecăciunile personalului, trăsura se urni.

Străbătură aleea ce ducea la orăşel şi o apucară pe chei înainte… Hanno îşi înfundase capul în colţul trăsurii şi se uita pe geam, peste capul Idei Jungmann, care, osoasă, cu ochi vioi, cu părul alb, şedea pe scăunelul din spate în faţa lui. Cerul de dimineaţă era acoperit în faţa lui de o ceaţă albă şi Trave se încreţea în valuri mărunte ce o luau la fugă, gonite de vînt. Stropi de ploaie împroşcau din cînd în cînd în geam. La capătul cheiului, cîţiva oameni şedeau în faţa casei cîrpindu-şi plasele; copii desculţi se apropiau alergînd şi se uitau curioşi la trăsură. *Ei* rămîneau aici.

Cînd cupeul trecu şi de ultimele case, Hanno se plecă pe geam pentru a mai vedea o dată farul; apoi se lăsă pe spate şi îşi închise ochii. „La anul venim iar aici, Hanno, puiule", spuse Ida Jungmann cu voce adîncă, mîngîietoare. Atît îi trebui băiatului! Bărbia începu să-i tremure şi de sub genele-i lungi, începură să şiroiască lacrimile.

Aerul mării îi îmbrăcase faţa şi mîinile într-o culoare arămie, dar dacă prin această vilegiatură cineva a urmărit să-l călească, să-l facă mai energic, mai vioi, mai rezistent, s-a înşelat cumplit. Hanno însuşi simţea adînc acest trist adevăr. Cele patru săptămîni de adoraţie a mării, de pace şi de izolare nu izbutiseră decît să-i înmoaie şi să-i răsfeţe şi mai mult inima, făcînd-o şi mai visătoare şi mai sensibilă. Acum era şi mai puţin capabil de a-şi ţine firea în

fața regulii de trei a domnului Tietge și de a rezista descurajării totale cînd se gîndea la sumedenia de date istorice și de reguli gramaticale ce trebuiau învățate pe dinafară, la cărțile trîntite de pămînt cu disperată ușurință, la somnul adînc în care se refugia pentru a uita de tot, la teama ce-l cuprindea dimineața și înainte de lecții, la catastrofele posibile, la dușmănia băieților Hagenström, la exigențele tatălui său.

Mai tîrziu însă călătoria aceasta matinală însoțită de ciripitul păsărilor, de-a lungul făgașelor pline de apă ale șoselei, îl mai învioră puțin. Se gîndi la revederea cu Kai, la domnul Pfühl și la orele de muzică, la pian și la armoniul lui. De altfel, a doua zi, era duminică și prima zi de școală luni, nu era încă primejdioasă. Ah, simțea încă puțin nisip de pe plajă în ghetele cu butoni… o să-l roage pe bătrînul Grobleben să-l lase acolo pentru totdeauna… Eh, n-are decît să înceapă din nou totul, să vină și hainele de camgarn și băieții Hagenström și celelalte. Ce-i al lui rămîne al lui. Cînd totul se va năpusti asupră-i, el își va aminti de mare și de parcul cazinoului, și pentru a se simți tare și invulnerabil față de tot ce-i stătea împotrivă, va fi de ajuns să se gîndească o clipă la șopotul valurilor mici ce veneau dinspre larg, din depărtările ațipite în tainică aromeală, și se frîngeau de dig, murmurînd în tăcerea serii…

Trecură apa cu bacul, străbătură aleea din Israelsdorf, tăiară prin Jerusalemberg și Burgfeld, apoi trăsura ajunse la poarta orașului – în dreapta căreia se înălțau zidurile închisorii unde stătea unchiul Weinschenk – înaintă uruind pe Burgstrasse și peste Koberg, lăsă în urmă Breite Strasse și, frînînd, coborî panta severă, pe Fischergrube… În sfîrșit, se ivi fațada roșie cu balcon și cariatide albe și cînd intrară din strada încălzită de soarele amiezii în răcoarea vestibulului de piatră, din birou le ieși în întîmpinare, cu condeiul în mînă, senatorul…

Și încet-încet, cu lacrimi tăinuite, micul Johann învață din nou să se lipsească de mare, să tresară îngrijorat, să se plictisească îngrozitor, să se aștepte mereu la un atac din partea celor doi Hagenström, să se consoleze cu Kai, cu domnul Pfühl și cu muzica.

Cu cel dintîi prilej, cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse și mătușa Klothilde îl întrebară cum îi place școala, după vacanță. Clipeau din ochi, glumeț, tachinîndu-l cu acel aer de superioritate care părea plin de înțelegere pentru situația lui, cu acel ciudat orgoliu al adulților care tratează cu ironie și superficial tot ce e în legătură cu viața copiilor. Și Hanno ținu piept acestor întrebări.

La trei sau patru zile după întoarcerea în oraș, doctorul Langhals veni în Fischergrube să constate efectul băilor. După o consfătuire mai lungă cu soția senatorului, Hanno fu chemat pentru ca, dezbrăcat pe jumătate, să fie supus unui examen minuțios cu privire la *status praesens,* cum spunea doctorul Langhals în timp ce-și cerceta unghiile. Medicul pipăi firava musculatură a lui Hanno, îi măsură lățimea pieptului, îi luă pulsul, îi cercetă toate funcțiunile vitale și, la sfîrșit, cu ajutorul unei seringi îi luă din brațul slăbuț un strop de

sînge pentru a-l analiza acasă. Nu prea părea mulțumit de starea generală a băiatului.

– Văd că ne-am prăjit binișor, spuse îmbrățișîndu-l pe Hanno care stătea în picioare în fața lui, apoi punîndu-și mîna mică, acoperită cu puf negru, pe umărul băiatului, își întoarse capul spre doamna Buddenbrook și Ida. Dar ce înseamnă aerul acesta melancolic?

– I-e dor de mare, observă Gerda Buddenbrook.

– I-auzi… Va să zică îți place așa de mult să stai la mare? întrebă doctorul Langhals, ațintindu-și asupra micului Johann ochii plini de vanitate…

Hanno păli. Ce însemna întrebarea aceasta la care, vădit, doctorul aștepta un răspuns? O speranță nebună, fantastică, începu să mijească în el, răsărind din convingerea exaltată că în ciuda tuturor hainelor de camgarn din lume, în fața lui Dumnezeu nimic nu e cu neputință.

– Da… rosti băiatul, ridicîndu-și spre doctor ochii larg deschiși.

Dar doctorul Langhals nu se gîndise la nimic deosebit cînd îi pusese această întrebare.

– Ei, efectul băilor și al aerului o să se vadă mai tîrziu… mai tîrziu, spuse el, bătîndu-l pe umăr și îndepărtîndu-l puțin.

Apoi, făcînd un semn din cap doamnei Buddenbrook și Idei – semnul de superioritate binevoitor și încurajator al medicului care-și cunoaște meseria și ale cărui cuvinte sînt așteptate cu înfrigurare – se ridică de pe scaun: consultația se terminase…

Mătușa Antonie era ființa la care Hanno găsea cea mai binevoitoare înțelegere pentru dorul lui de mare, această rană ce se cicatriza atît de încet și care îl ardea sîngerînd din nou, la cea mai mică atingere aspră a vieții de toate zilele. Tony îi asculta cu vădită plăcere poveștile despre viața de la Travemünde și se alătura din toată inima elogiilor pasionate pe care el i le aducea.

– Da, Hanno, zicea ea, ce-i drept e drept, e o adevărată minune să stai la Travemünde! Pînă la moarte, știi, pînă la moarte o să-mi aduc cu plăcere aminte de cele cîteva săptămîni pe care le-am petrecut acolo într-o vară cînd eram o fetișcană tînără și prostuță. Îmi erau dragi oamenii la care stăteam și mi se pare că și ei țineau la mine, că eram o zăpăcită nostimă pe vremea aceea – acum că-s femeie bătrînă pot s-o spun – aproape toată ziua zburdam de voie bună. Erau niște oameni cumsecade, te rog să mă crezi, cinstiți, buni și drepți și pe deasupra deștepți, instruiți și entuziaști cum n-am mai întîlnit în viață. Da, îmi plăcea grozav la ei. Am dobîndit acolo multe cunoștințe și un fel de a privi lumea care, știi, mi-a servit pentru toată viața. Și dacă nu interveneau alte lucruri, tot felul de întîmplări – știi cum e viața… aș fi profitat, proasta de mine, și mai mult. Vrei să știi ce neroadă eram pe vremea aceea? Voiam să scot stelele colorate din meduze. Într-o zi am adus acasă, în batistă, o grămadă de meduze. Le-am așezat frumos pe balcon, la soare, ca să se evapore… Îmi făceam socoteala că stelele o să rămînă. Ei bine, cînd m-am dus să văd ce-au devenit, n-am mai găsit decît o pată mare de apă. Avea doar un miros slab de alge putrede…

IV

Pe la începutul anului 1873, Senatul dădu urmare cererii de grațiere a lui Hugo Weinschenk și-l puse în libertate pe fostul director, cu o jumătate de an înainte de ispășirea pedepsei. Dacă ar fi fost sinceră, doamna Permaneder ar fi trebuit să admită că acest eveniment nu-i făcea o deosebită plăcere și că ar fi preferat ca nimic din cele de acum să nu se schimbe. Trăia liniștită, cu fiica sa și cu nepoata sa, în Lindenplatz, întreținea relații cu rudele din Fischergrube și cu prietena ei de pension, Armgard von Maiboom, născută von Schilling, care, de la moartea soțului său, locuia în oraș. Știa de mult că în afara zidurilor orașului natal n-ar găsi nicăieri un loc unde să se stabilească, mai potrivit și mai demn de ea, și cu amintirile ei din München, cu stomacul ei din ce în ce mai delicat și mai iritabil, cu nevoia tot mai accentuată de odihnă, nu simțea nici o înclinație să se mute la bătrînețe în vreun oraș mai mare al țării recent unite, și cu atît mai puțin în străinătate.

– Draga mea, îi spuse fie-sii, trebuie să-ți pun o întrebare, o întrebare serioasă… Îți mai iubești încă soțul din toată inima, nu-i așa? Dar îl mai iubești atît de mult încît să-l urmezi, împreună cu fetița ta, oriunde s-ar duce? Căci, din nenorocire, aici nu poate rămîne.

Și cum doamna Erika Weinschenk, născută Grünlich, cu ochii-n lacrimi ce puteau însemna orice, îi răspunse, mînată de același simț al datoriei cu care într-o situație analogă Tony însăși îi răspunsese, în vila de la Hamburg, tatălui ei, problema despărțirii se punea în mod iminent…

Ziua în care, într-o trăsură închisă, doamna Permaneder își luase ginerele de la închisoare, fu aproape tot atît de înfiorătoare ca aceea în care fusese arestat. Tony îl aduse în locuința din Lindenplatz; directorul, după ce își salutase, zăpăcit și încurcat, nevasta și fetița, rămăsese acolo, în odaia anume pregătită pentru el, fumînd de dimineața pînă seara. Nu îndrăznea să iasă pe stradă și de cele mai multe ori nu lua nici masa împreună cu familia. Încărunțise de-a binelea și se speria și de umbra lui.

Viața din închisoare nu-i șubrezise sănătatea fizică, fiindcă Hugo Weinschenk avusese de totdeauna o constituție robustă, dar altfel situația lui devenise cît se poate de tristă. Era îngrozitor să vezi în ce hal degradarea civilă, condamnarea de către o instanță judecătorească și cei trei ani de închisoare îl zdrobiseră din punct de vedere moral pe omul acesta care, foarte probabil, nu făcuse altceva decît ceea ce făceau zilnic, cu sînge rece, cei mai mulți dintre colegii săi și care, dacă n-ar fi fost prins asupra faptului, ar fi continuat fără îndoială să-și vadă de treabă cu fruntea sus și cu conștiința perfect liniștită. În fața tribunalului susținuse cu cea mai profundă convingere – și experții confirmaseră spusele lui – că manevra îndrăzneață pe care o întreprinsese spre binele și folosul *Societății de asigurări* și al lui propriu era socotită drept o uzanță în lumea afacerilor. Dar juriștii, niște domni care după părerea lui nu se pricepeau deloc la aceste lucruri, care trăiau după cu totul alte noțiuni și aveau o concepție de viață cu totul diferită, îl condamnaseră pentru fraudă și această sentință, sprijinită de autoritatea statului, izbutise să-i zdruncine respectul de

sine în asemenea măsură încît nu mai cuteza să privească pe nimeni în față. Mersul lui elastic, felul său îndrăzneț de a se legăna din șolduri în redingota strînsă pe talie, de a-și balansa neîncetat pumnii strînși și de a-și roti ochii, remarcabila dezinvoltură cu care-și debita întrebările și anecdotele de la înălțimea ignoranței și inculturii lui, totul dispăruse! Dispăruse într-atîta încît ai lui se înfiorau de atîta deprimare, lașitate și posomorîtă lipsă de demnitate.

După ce opt sau zece zile se ocupase exclusiv cu fumatul, domnul Hugo Weinschenk începu să citească ziare și să scrie scrisori. Pe urmă, după alte opt sau zece zile, declară în termeni vagi că o nouă situație pare a i se oferi la Londra, dar că deocamdată are de gînd să plece singur acolo, pentru a stabili personal totul și numai după ce lucrurile vor fi puse la punct, le va chema și pe nevastă-sa și pe fetiță la el.

Plecă la gară, în trăsură închisă, însoțit de Erika, și porni la drum, fără a-și mai fi văzut vreuna dintre celelalte rude.

Cîteva zile mai tîrziu, sosi o scrisoare, trimisă încă din Hamburg, adresată nevesti-sii, prin care o încunoștința că e hotărît să nu le ia cu dînsul nici pe ea, nici pe fetiță, ba chiar să nu le dea nici de știre despre el atîta timp cît nu va putea să le ofere o existență demnă de ele. Acesta a fost ultimul semn de viață de la Hugo Weinschenk. De atunci nimeni n-a mai auzit o vorbă despre el. Cu toate că, mai tîrziu, doamna Permaneder, versată în lucruri de acest gen, plină de energie și prudență, a lansat mai multe apeluri pe urmele ginerelui său cu scopul de a da, cum spunea ea cu o mină importantă, un temei deplin procesului de divorț, ce avea să fie intentat pentru părăsire intenționată de domiciliu, nimeni n-a mai dat de urma lui. Și astfel, Erika Weinschenk cu mica Elisabeth a rămas și pe mai departe la maică-sa, în apartamentul luminos din Lindenplatz.

V

Căsătoria din care se născuse Johann n-a încetat niciodată să fie pentru oraș un subiect atrăgător de discuții. Întocmai cum fiecare dintre cei doi soți avea ceva extravagant și enigmatic în ființa lui, tot astfel și căsnicia lor purta o pecete a neobișnuitului, a problematicului. A arunca o privire îndărătul culiselor și a cerceta mai în amănunțime raporturile dintre cei doi soți, trecînd dincolo de faptele concrete, destul de sărăcăcioase, avute la dispoziție: iată o încercare dificilă, dar promițătoare… Și în saloane sau în dormitoare, la cluburi și cazinouri, ba chiar și la bursă, oamenii vorbeau despre Gerda și Thomas Buddenbrook, cu atît mai mult cu cît știau mai puțin despre ei.

Cum de se nimeriseră împreună acești doi oameni și care erau relațiile dintre ei? Lumea își aducea aminte de brusca hotărîre pe care Thomas Buddenbrook o luase cu optsprezece ani în urmă, la vîrsta de treizeci de ani. „Ea sau nici una", acestea fuseseră cuvintele lui. Și cu Gerda trebuie să se fi petrecut același lucru, de vreme ce la Amsterdam, pînă la vîrsta de douăzeci și șapte de ani refuzase o serie de pretendenți, iar pe Thomas îl acceptase numaidecît. „Așadar o

căsătorie din dragoste", își ziceau oamenii în gîndul lor, căci oricît de greu le venea, trebuiau să admită că cele trei sute de mii ale Gerdei, jucaseră doar un rol secundar în această chestiune. Pe de altă parte însă, de la început chiar, lumea abia dacă observase vreo urmă de dragoste între ei, vreun semn din ceea ce se numește de obicei dragoste. Într-adevăr, de la început nu se putea constata decît politețe în raporturile lor, o politețe corectă, respectuoasă, cu totul neobișnuită între soți, dar care părea să izvorască în chip neînțeles, nu din distanță și răceală sufletească, ci dintr-o formă foarte ciudată de încredere și înțelegere mută și adîncă, dintr-o atenție și îngăduință statornică și reciprocă. Anii nu schimbară întru nimic aceste raporturi. Singura schimbare pe care o aduseră consta în faptul că deosebirea lor de vîrstă, atît de neînsemnată după numărul anilor, începu să bată la ochi…

Privindu-i, lumea vedea un bărbat îmbătrînit, cam corpolent, și alături de el, o femeie tînără. Găsea că Thomas Buddenbrook arăta cam dărîmat – da, acesta era singurul cuvînt ce i se potrivea, cu toată vanitatea cam comică cu care se dichisea – în timp ce Gerda abia dacă se schimbase în aceşti optsprezece ani. Părea că se conservase așa-zicînd în răceala nervoasă în care trăia și pe care o revărsa în juru-i. Părul ei roșu-întunecat nu pierduse nimic din strălucire, fața ei albă și frumoasă își păstrase intacte proporțiile, iar statura-i zveltă și înaltă avea aceeași distincție. Ochii ei căprui, cam mici și foarte apropiați, erau și acum împresurați de umbre viorii… Lumea nu avea încredere în acești ochi. Aveau o privire ciudată și oamenii nu izbuteau să citească în ei. Cu firea ei rece, izolată, închisă, rezervată și distinsă, femeia aceasta, care doar în muzică părea să pună puțină viață și căldură, stîrnea o vagă suspiciune. Oamenii își dezgropau bietele lor cunoștințe prăfuite despre sufletul omenesc pentru a le întoarce împotriva soției senatorului Buddenbrook: „Apa lină surpă malul", „ferește-te de omul ascuns". Și fiindcă totuși doreau să se apropie cît de cît de miezul enigmei, să afle, și mai cu seamă să înțeleagă măcar cîte ceva din ea, modesta lor imaginație găsi o explicație: nu se poate ca frumoasa Gerda să nu-și înșele puțin bărbățelul bătrîior.

Își sporiră atenția și nu trecu multă vreme pînă să cadă de acord că în relațiile ei cu domnul sublocotenent von Throta, Gerda Buddenbrook trece, cu indulgență vorbind, limita cuviinței.

René Maria von Throta, de fel din Renania, era sublocotenent într-unul dintre batalioanele de infanterie ce-și avea garnizoana în oraș. Îi venea bine gulerul roșu fiindcă se potrivea cu părul negru pe care-l purta cu cărare într-o parte, adus de pe fruntea albă și îngrămădit spre dreapta într-o coamă înaltă, deasă și buclată. Dar cu toate că era înalt și voinic, întreaga-i înfățișare, toate mișcările, tot felul lui de a vorbi și de a păstra tăcerea lăsau o impresie cît se poate de puțin ostășească. Îi plăcea să-și treacă mîna printre butonii tunicii descheiate pe jumătate sau să șadă cu fața sprijinită de dosul palmei. Se înclina fără nici o rigiditate, călcîiele și le lipea fără zgomot, iar uniforma ce-i îmbrăca trupul musculos o purta tot atît de neglijent și de capricios ca pe un costum civil oarecare. Pînă și mustățile-i subțiri de adolescent ce coborau oblic spre

colţurile gurii şi care, firește, nu puteau fi nici ascuțite nici răsucite, subliniau această impresie generală de absență a unui caracter războinic. Cel mai remarcabil lucru însă în toată ființa lui erau ochii: doi ochi mari, de o strălucire extraordinară, atît de negri că păreau nişte abisuri învăpăiate, fără fund, şi a căror privire se aşternea visătoare, cu o gravă strălucire, pe feţele oamenilor, pe lucruri…

Nu încăpea îndoială că intrase împotriva voinței lui, sau cel puțin fără nici o plăcere, în armată, deoarece, cu toată vigoarea-i fizică, nu arăta nici un fel de destoinicie în serviciu şi nu era iubit de camarazi, la ale căror preocupări şi distracții de ofițeri tineri, întorşi nu de mult dintr-o campanie victorioasă, lua prea puțin parte. Trecea drept un original puțin simpatic şi extravagant, iubitor de plimbări solitare, căruia nu-i plăceau nici caii, nici vînătoarea, nici jocul de cărți, nici femeile, era absorbit trup şi suflet de muzică, cînta la mai multe instrumente şi cu ochii învăpăiați, în ținuta-i foarte puțin militară, neglijentă şi teatrală totodată, apărea la toate concertele şi reprezentațiile de operă, în timp ce pentru club şi cazinou nu dovedea decît dispreț.

Se achita de bine de rău de corvoada vizitelor absolut necesare în familiile cele mai de seamă, dar refuza aproape toate invitațiile şi la drept vorbind nu frecventa decît casa Buddenbrook… pe aceasta însă prea des – zicea lumea – şi de aceeaşi părere era şi senatorul…

Nimeni nu bănuia ce se petrece în sufletul lui Thomas Buddenbrook, nimeni nu trebuia să bănuiască şi tocmai aceasta era greutatea cea mare: să ascundă întregii lumi, mîhnirea, ura, neputința lui. Oamenii începură a-l găsi puțin ridicol, deşi poate l-ar fi compătimit şi şi-ar fi înăbuşit asemenea aprecieri dacă ar fi bănuit într-o măsură cît de mică susceptibilitatea şi spaima cu care se ferea de acest ridicol, cum îl vedea apropiindu-se din depărtare, cum îl presimțise înainte ca lor să le fi trecut prin minte. Chiar vanitatea lui, această „vanitate" atît de ironic comentată izvorîse în bună parte din această teamă. Observase cel dintîi, mîhnit şi bănuitor, disproporția tot mai accentuată între propriul său exterior şi inalterabila frumusețe a Gerdei pe care anii o lăsaseră neatinsă, iar acum, de cînd domnul von Throta intrase în casa lui, trebuia să-şi înăbuşe şi să-şi ascundă, cu puterile ce-i rămăseseră, sentimentul de îngrijorare. Era constrîns, pentru că trădîndu-şi această îngrijorare, şi-ar fi făcut numele de rîs.

Gerda Buddenbrook şi tînărul şi originalul ofițer se întîlniseră, bineînțeles, pe tărîmul muzicii. Domnul von Throta cînta la pian, la vioară, la violoncel, la violă şi la flaut – la toate foarte bine – şi adesea senatorul lua cunoştință de vizita lui prin ordonanța care, cu cutia violoncelului în spinare, trecea pe sub geamurile cu perdele verzi ale biroului, apoi dispărea în casă… Thomas Buddenbrook şedea la masa lui şi aştepta să-l vadă intrînd în casă şi pe prietenul nevesti-sii, să audă în salon armoniile care se înălțau în cîntece, plînsete sau în strigăte de o supraomenească bucurie, ca nişte mîini unite, întinse spasmodic spre cer, apoi, după clipe de extaz vag şi rătăcitor, se prăbuşeau, istovite, în suspine, se scufundau în noapte şi tăcere. O, mai bine ar fi continuat să se rostogolească vuind, să plîngă, să chiotească, învălmăşindu-se

ca nişte valuri înspumate, într-o dezlănţuire supranaturală! Răul cel mai mare, adevărata tortură era tăcerea ce urma şi care se prelungea atît de mult acolo în salon, o tăcere prea adîncă, prea încremenită pentru a nu deştepta fiori. Nici un pas nu zguduia tavanul, nici un scaun nu se mişca; era o linişte impură, perfidă, tăcută, tainică… Iar Thomas Buddenbrook şedea la masa lui, atît de chinuit, încît uneori gemea încet.

De ce se temea? Încă o dată oamenii îl văzuseră pe domnul von Throta intrînd, şi la rîndul lui parcă şi el vedea cu ochii lor acest tablou; pe el însuşi, bărbatul îmbătrînit, dărîmat, posac, şezînd la birou, lîngă fereastră, în timp ce sus, în tovărăşia curtezanului ei, frumoasa lui soţie face muzică – şi nu numai muzică… Da, aşa vedeau oamenii lucrurile, asta o ştia prea bine. Dar tot atît de bine ştia că în fond termenul de „curtezan" nu i se potrivea domnului von Throta. O, ar fi fost aproape fericit să-i poată da acest calificativ, să-l poată considera cu dispreţ drept un tinerel fluşturatic, ignorant şi vulgar care îşi varsă prisosul de îngîmfare în puţină artă, cucerind inimile femeilor. Făcu tot ce-i stătu în putinţă pentru a-l pecetlui astfel. În acest unic scop încercă să trezească în propriul său suflet instinctele părinţilor săi: rezerva şi neîncrederea comerciantului aşezat şi econom faţă de casta de războinici aventurieri, uşuratici, fără scrupule în afaceri. În gînd, ca şi în conversaţie, îl numea pe domnul von Throta, cu un ton dispreţuitor, numai „sublocotenentul". În acelaşi timp însă îşi dădea foarte bine seama că această titulatură era cea mai puţin potrivită pentru a exprima personalitatea tînărului.

De ce se temea Thomas Buddenbrook? De nimic… de nimic ce ar fi putut fi definit. O, dacă ar fi trebuit să se apere de o primejdie palpabilă, simplă şi brutală! Îi invidia pe oamenii din afară care puteau să-şi facă o imagine atît de simplistă asupra situaţiei. El însă şedea aici, cu capul îngropat în palme, şi în timp ce se chinuia trăgînd cu urechea, ştia foarte bine că termenii de „înşelare" şi „adulter" nu erau potriviţi pentru a denumi efuziunile melodice şi tăcerile profunde ce se succedau acolo sus.

Uneori cînd privea afară la crestele sure ale caselor şi la cetăţenii care treceau grăbiţi pe stradă, sau ochii îi zăboveau pe placa dăruită cu prilejul jubileului şi care atîrna pe peretele din faţă, cînd privea la portretele părinţilor şi se gîndea la istoria familiei, îşi zicea că totul s-a sfîrşit şi că nu mai lipsea decît ceea ce se întîmplă acum. Da, atît mai lipsea: să-şi vadă terfelită propria lui persoană, să-şi vadă numele, viaţa familială ajunse în gura lumii. Asta punea vîrf la toate… Dar gîndul acesta îi făcea aproape bine, căci îi părea simplu, inteligibil şi sănătos, putînd fi conceput şi formulat, era deci mai uşor de îndurat decît să-şi frămînte întruna mintea cu enigma ruşinoasă, cu scandalul misterios ce se urzea deasupra capului său…

Nu mai putea răbda, dădu la o parte scaunul, părăsi biroul şi urcă la etaj. Unde să intre? În salon, ca să-l salute pe domnul von Throta, invitîndu-l la cină pentru a primi, ca de atîtea ori un refuz? Într-adevăr, ceea ce i se părea cu totul intolerabil era faptul că sublocotenentul evita categoric, refuza aproape toate invitaţiile oficiale şi nu ţinea să păstreze decît relaţiile personale şi nestînjenite

cu Gerda… Să aştepte? Să aştepte undeva, poate în fumoar, pînă cînd ofiţerul avea să plece şi atunci să intre la Gerda, să aibă o explicaţie cu ea, să-i ceară socoteală? Dar Gerdei nu i se putea cere socoteală, o explicaţie cu ea n-ar fi avut nici un rost. Socoteală? Pentru ce? Legătura dintre ei era întemeiată pe înţelegere, consideraţie şi tăcere. Ce nevoie avea să se facă de rîs şi în faţa ei? Dacă s-ar arăta gelos ar însemna să dea dreptate oamenilor din afară, să facă public scandalul, să-l trîmbiţeze în lume… Şi, în fond, era el gelos? Pe cine? De ce? A, departe de aşa ceva. Un simţămînt atît de puternic e în stare să dezlănţuie acţiuni, acte nechibzuite, nebuneşti, poate, dar hotărîte şi eliberatoare. O, nu, nu simţea decît o teamă măruntă, o teamă chinuitoare de tot ce se petrecea în jurul lui, o teamă ce-l încolţea neîncetat…

Urcă în cabinetul de toaletă pentru a-şi freca fruntea cu apă de Colonia, apoi coborî din nou la etajul întîi, hotărît să curme cu orice preţ tăcerea din salon. Dar în clipa în care puse mîna pe clanţa neagră şi aurită a uşii albe, muzica izbucni din nou într-un vuiet furtunos şi el se retrase.

Coborî pe scările de serviciu la parter, trecu prin antecameră şi prin coridorul rece şi ieşi în grădină, apoi se întoarse; se opri o clipă în faţa ursului împăiat din antecameră, îşi găsi de lucru la bazinul cu peştişori aurii de la picioarele scărilor principale, incapabil să se liniştească, pîndind, trăgînd cu urechea, ruşinat şi îngrozit, umilit şi pradă fricii de scandalul tăinuit sau public…

Odată, într-o situaţie asemănătoare, stătea cu coatele rezemate de balustrada de la etajul al doilea, privind în jos prin casa scărilor scăldată în lumină, unde totul era cufundat în tăcere. Micul Johann ieşi din odaia lui, coborî scările balconului şi trecu de-a lungul coridorului, căutînd-o pentru cine ştie ce treabă pe Ida. Strecurîndu-se pe lîngă zid, cu o carte în mînă, el voia să treacă pe lîngă tatăl său, fără a-şi ridica ochii, salutîndu-l încet, dar senatorul îl opri:

– Ei, Hanno, ce faci aici?

– Lucrez, papà, mă duceam la Ida să-mi prepar traducerea.

– Şi merge, merge? Ce lecţii ai?

Tot cu ochii în pămînt, dar repede şi cu vădite eforturi de a vorbi corect, limpede şi cu prezenţă de spirit, Hanno răspunse înghiţind în sec:

– Avem de pregătit din Cornelius Nepos, de transcris o problemă de aritmetică comercială, gramatica franceză, rîurile din America de Nord… de corectat compoziţia germană…

Tăcu, nenorocit că nu spusese „şi" la urmă şi că nu-şi coborîse cu hotărîre vocea; cum nu mai avea alte lecţii de înşirat, răspunsul lui ieşise şi de data aceasta abrupt, lipsit de încheiere.

– *Altceva* nu avem, adăugă cît putu de hotărît, fără a-şi ridica însă ochii.

Dar tatăl său nu părea a observa. Ţinea în mîinile sale mîna liberă a lui Hanno, jucîndu-se cu ea, distrat, nereţinînd parcă nimic din cele spuse; îi mîngîia lung, în neştire, încheieturile delicate, şi tăcea.

Şi deodată Hanno auzi deasupra capului său ceva ce nu avea de fapt nici o legătură cu cele spuse, o voce stinsă, tremurînd de teamă, aproape rugătoare,

pe care n-o mai auzise niciodată şi care era vocea tatălui său:

– Vezi, Hanno, sînt două ceasuri de cînd sublocotenentul stă cu mama…

Şi iată că, la auzul acestor cuvinte, micul Johann îşi ridică ochii căprui-aurii, aţintindu-i ca niciodată, mari, limpezi şi plini de iubire asupra feţei tatălui său, această faţă cu pleoapele roşii sub sprîncenele de un blond albicios, cu obrajii albi, cam buhăiţi din care se profilau sever, mustăţile lungi şi ascuţite. Dumnezeu ştie cît o fi înţeles băiatul din toată povestea. Dar un lucru era sigur, îl simţeau amîndoi, şi anume că în aceste secunde, în timp ce se priveau adînc, ochi în ochi, toată distanţa şi răceala, toată constrîngerea şi neînţelegerea dintre ei dispăruseră, şi că întocmai ca acum, Thomas Buddenbrook se putea bizui oricînd pe încrederea şi devotamentul fiului său, în orice împrejurare în care era vorba nu de energie, de destoinicie şi de prospeţime lucidă, ci de teamă şi de suferinţă.

Dar senatorul nu ţinu seamă de această întîmplare, îşi interzicea chiar de a se gîndi la ea. Mai sever ca oricînd, el îi cerea lui Hanno exerciţii practice în vederea viitoarei lui activităţi, îi punea la încercare aptitudinile intelectuale, stăruia pentru a obţine de la el declaraţii hotărîte în ce priveşte înclinaţiile pentru profesiunea ce-l aştepta şi îl irita cel mai mic semn de împotrivire sau de oboseală… Căci la vîrsta de patruzeci şi opt de ani, Thomas Buddenbrook îşi socotea zilele numărare şi se gîndea din ce în ce mai des la moartea apropiată.

Cu sănătatea o ducea tot mai prost. Lipsa de poftă de mîncare şi insomniile, ameţelile şi frigurile, la care fusese predispus dintotdeauna, îl siliră în repetate rînduri să-l consulte pe doctorul Langhals. Dar nu izbutea să urmeze prescripţiile medicului. Voinţa sa, slăbită prin anii de inactivitate agitată şi chinuită, nu-l ajuta. Se deprinsese să doarmă dimineaţa pînă tîrziu, deşi în fiecare seară lua hotărîrea furioasă de a se scula devreme, pentru a face înainte de ceai plimbarea prescrisă. O făcu de două-trei ori… Şi aşa mergea cu toate. Necontenita încordare a voinţei care nu-i aducea în schimb nici un succes, nici o satisfacţie, ci îi măcina doar respectul de sine, îl umplea de deznădejde. Nici prin gînd nu-i trecea să-şi interzică micile ţigări ruseşti, foarte tari, cu aromă ameţitoare, pe care le fuma zilnic cu duiumul, încă din tinereţe. I-o spuse fără înconjur doctorului Langhals, privindu-l drept în faţă:

– Vezi, doctore, dumneata eşti obligat să-mi interzici fumatul… Obligaţie foarte uşoară, foarte plăcută, într-adevăr. A urma, însă, prescripţia e altă treabă; asta mă priveşte pe mine şi nimeni nu te opreşte să mă supraveghezi… Să colaborăm pentru binele sănătăţii mele; bun, dar rolurile nu sînt împărţite cum trebuie. Partea mea e prea grea în această privinţă. Nu rîde, te rog… Nu glumesc… Sîntem atît de îngrozitor de singuri… Iată, eu fumez… Îmi dai voie să-ţi ofer o ţigară?

Şi îi întinse tabachera de argint…

Puterile îi scădeau; singurul lucru ce sporea în el era convingerea că toate acestea n-or să mai dureze mult, că sfîrşitul lui era aproape. Închipuiri, presimţiri stranii îl încercau. De cîteva ori, la masă, avu impresia că nu mai stă

împreună cu ai săi, ci îi privește vag, dintr-o zare îndepărtată… Am să mor, își zise el și îl chemă din nou pe Hanno pentru a-i vorbi încă o dată cu toată stăruința:

– S-ar putea să plec din mijlocul vostru mai repede decît am crede, dragul tatii! Tu o să trebuiască să-mi iei locul. Și eu am fost de timpuriu chemat la datorie… Înțelege odată că nepăsarea ta mă chinuie! Ești hotărît? Da… veșnicul da… Ei bine, ăsta nu e un răspuns, nu e deloc un răspuns. Eu te întreb dacă ești hotărît din toată inima, cu entuziasm și curaj… Crezi că ai destule parale și n-o să trebuiască să faci nimic? Ei bine, află că n-ai nimic, ceea ce ai e mai nimic și tu o să trebuiască să faci față prin propriile tale puteri! Dacă vrei să trăiești, și încă să trăiești bine, va trebui să muncești din greu, dîrz, mai dîrz chiar decît mine…

Dar asta nu era totul. Grija pentru viitorul fiului său și al casei sale nu era singura care-l muncea. Altceva, ceva nou se năpusti asupra lui, puse stăpînire pe el, biciuindu-i gîndurile obosite… De cînd sfîrșitul existenței sale pămîntești nu-i mai apărea ca o necesitate îndepărtată, teoretică și lipsită de însemnătate, ci ca un termen foarte apropiat și palpabil, pentru care trebuia să facă pregătiri imediate, Thomas Buddenbrook începu să mediteze, să-și sondeze propria ființă, să examineze raporturile sale cu moartea și cu problemele de dincolo… Și de la primele încercări, o nefastă lipsă de maturitate ieși la iveală: sufletește, Thomas Buddenbrook nu era pregătit de moarte.

Bigotismul, creștinismul biblic, exaltat, pe care tatăl său știa să-l unească cu un simț comercial foarte practic și pe care mai tîrziu și maică-sa și-l însușise, îi fuseseră totdeauna străine. De cînd se știa, el trata problema cauzelor prime și a celor ultime cu scepticismul monden al bunicului său. Dar fiind prea profund, prea spiritual, prea însetat de metafizică pentru a se mulțumi cu superficialitatea comodă a bătrînului, Johann Buddenbrook, problemele eternității și nemuririi le rezolva pe bază istorică, zicîndu-și că a trăit în strămoși și va supraviețui în urmași. Această idee nu numai că era în conformitate cu spiritul lui de familie, cu conștiința lui de patrician, cu respectul lui pios pentru istorie, dar el o susținuse și o întărise prin activitatea, ambiția și toată conduita sa. Și acum ieșea la iveală că sub privirea pătrunzătoare a morții apropiate, toată această concepție se năruia, era nimicită și nu se dovedea în stare să-i aducă nici măcar o oră de pace și de pregătire sufletească.

În anumite clipe ale vieții sale, Thomas Buddenbrook cochetase oarecum cu catolicismul în virtutea unei palide înclinații, totuși întreaga lui ființă era pătrunsă de simțămîntul de răspundere, grav, adînc, sever pînă la autotortură, și neînduplecat al protestantului adevărat și pasionat. Nu, în fața realităților supreme și ultime, nu există nici un ajutor din afară, nici o mijlocire sau dezlegare, nici o amăgire sau consolare! Muncind cu arzătoare stăruință, înainte de a fi prea tîrziu, în singurătate deplină, izolat, fiecare trebuie să dezlege prin propriile-i puteri această enigmă, ajungînd la pregătirea lucidă, sau stingîndu-se în deznădejde… Și Thomas Buddenbrook se întoarse

decepționat și fără de speranță de la unicul său fiu în care crezuse că va supraviețui puternic și întinerit și începu în grabă, cu teamă, să caute adevărul care trebuia să existe undeva pentru el…

Era prin miezul verii anului șaptezeci și patru. Nori dolofani, albi-argintii treceau pe cerul profund albastru, peste grațioasa simetrie a grădinii; în ramurile nucului păsările piscuiau cu glas întrebător, în mijlocul cercului de stînjenei violeți fîntîna arteziană murmura și mireasma de liliac se amesteca din nenorocire, cu boarea siropoasă pe care curentul cald de aer o aducea dinspre fabrica de zaharicale aflată în apropiere. Spre uimirea funcționarilor săi, senatorul părăsea adeseori în toiul muncii biroul pentru a coborî în grădină, unde se plimba cu mîinile la spate, grebla pietrișul, curăța fîntîna arteziană de nămol sau punea o proptea unei tulpini de trandafir… Fața lui cu sprîncenele blonde, dintre care una era puțin mai ridicată, părea gravă și atentă în timpul acestor îndeletniciri, dar gîndurile lui rătăceau prin depărtări înnegurate, urmîndu-și trudnic propriile cărări.

Uneori se așeza sus, pe terasa mică, în pavilionul acoperit cu totul de viță și fără să vadă ceva, se uita peste grădină, la calcanul roșu al casei sale. Aerul cald și blînd, și murmurul lin de jur împrejur parcă-i șoptea molcom, adormitor. Obosit de contemplarea vidului, de singurătate și tăcere, își închidea din cînd în cînd ochii, dar se reculegea numaidecît, alungînd pacea adormitoare… Trebuie să mă gîndesc, își spunea aproape cu glas tare. Trebuie să pun ordine în toate acestea, înainte de a fi prea tîrziu…

Aici, în acest pavilion, în acest fotoliu de trestie galbenă i s-a întîmplat să citească într-o zi, patru ceasuri în șir, cu o emoție crescîndă, dintr-o carte ce i-a căzut în mînă, mai din întîmplare, mai căutată dinadins… O găsise de dimineață după a doua gustare, căutînd, cu țigara-n gură, în odaia de fumat, într-un colț ascuns al bibliotecii, pitită în spatele volumelor impunătoare și își aduse aminte că o cumpărase de la librarul său cu ani în urmă, de ocazie, și fără să-i dea vreo importanță. Era un volum destul de compact, cu hîrtie subțire și gălbuie, prost tipărit, prost legat, cuprinzînd numai partea a doua a unui celebru sistem de metafizică[1]… Îl luase cu el în grădină și acum, absorbit cu totul, întorcea filă după filă.

O mulțumire necunoscută, fără margini și plină de recunoștință îi umplu sufletul. Simțea neasemuita satisfacție de a vedea o minte de o suverană superioritate punînd stăpînire pe viață, pe această viață atît de puternică, de crudă și de batjocoritoare, pentru a o subjuga și condamna… Era satisfacția omului încolțit de suferință dar care, din pudoare, sau socotindu-se vinovat, își ascundea constant suferința în fața vieții reci și aspre și care pe neașteptate, primea din partea unui spirit înalt și înțelept, îndreptățirea fundamentală și solemnă de a suferi din pricina acestei lumi – cea mai bună dintre toate lumile posibile – dovedită aici cu jucăușă ironie, cea mai rea dintre toate cîte se pot imagina.

Nu înțelegea tot; erau unele principii și postulate pe care nu și le putea lămuri și mintea lui, nedeprinsă cu asemenea lecturi, nu era în stare să urmărească

anumite raționamente. Dar tocmai alternanța de lumini și umbre, de incomprehensiune surdă, de presimțiri vagi și de pătrundere subită îi tăia răsuflarea, și ceasurile treceau fără ca el să-și ridice ochii de pe carte, fără să-și schimbe măcar poziția pe scaun.

La început sărise cîteva pagini și, înaintînd repede, dornic să ajungă, cu o grabă inconștientă parcă, la problema principală, la ceea ce era cu adevărat important, nu se oprise decît la anumite alineate care-l captivau. Dar în curînd dădu de un capitol mai întins pe care îl citi de la primul pînă la ultimul rînd, cu buzele strînse, cu sprîncenele încruntate, serios; pe față i se întipări o gravitate desăvîrșită, aproape mortuară, pe care parcă nici o zvîcnire a vieții dimprejur n-ar fi putut s-o clintească. Iar acest capitol purta titlul: *Despre moarte și raportul ei cu indestructibilitatea ființei noastre în sine.*

Nu mai avea decît cîteva rînduri de citit, cînd la orele patru, jupîneasa se apropie prin grădină și îl pofti la masă. Dădu din cap, citi ultimele fraze, închise cartea și privi în jurul său… Își simțea întreaga ființă luînd proporții uriașe, copleșită de o beție grea și întunecată; mintea-i era învăluită în ceață, amețită de ceva nespus de nou, ademenitor și plin de făgăduinți ce amintea mijirea plină de speranță a primei iubiri. Dar cînd, cu mîini reci și nesigure, închise cartea în sertarul mesei de grădină, capul îi era fierbinte, chinuit de o apăsare ciudată, de o încordare neliniștitoare, de parcă sta să-i plesnească, și nu putea să închege un gînd întreg.

„Ce a fost asta?" se întrebă în timp ce intră în casă, urcă scara principală și se așeză la masă, între ai săi… „Ce s-a întîmplat cu mine? Ce mesaj am auzit, ce mi s-a spus mie, Thomas Buddenbrook, consilier al acestui oraș, șeful firmei de cereale *Johann Buddenbrook?…* Mie mi-a fost destinat? E pe puterile mele? Nu știu ce a fost, știu numai atît că e prea mult, prea mult pentru capul meu de burghez…"

Rămase toată ziua copleșit de o toropeală grea, întunecată, amețitoare, fără gînduri. Apoi se făcu seară și, incapabil de a-și mai ține capul drept pe umeri, se culcă devreme. Dormi trei ceasuri, adînc, nemărginit de adînc, cum nu dormise niciodată în viața lui. Apoi se trezi brusc, săgetat de acea spaimă dulce pe care o încearcă cineva care se deșteaptă în singurătate, cu inima încolțită de dragoste.

Se știa singur în imensa odaie de dormit, fiindcă Gerda dormea acum în fosta cameră a Idei Jungmann care, pentru a fi mai aproape de micul Johann se mutase nu de mult într-una dintre cele trei odăițe ce dădeau spre balcon. Se afla în plină noapte căci perdelele de la cele două ferestre înalte erau ermetic închise.

Stătea întins pe spate în liniștea desăvîrșită, în zăpușeala apăsătoare, cu ochii pironiți în întuneric.

Și iată, *deodată* i se păru că întunericul se destramă, că peretele de catifea al nopții se despică, descoperind o perspectivă nemărginită de lumină profundă și eternă… *Voi trăi,* își spuse Thomas Buddenbrook aproape cu glas tare și simți că pieptul i se zguduie de plîns interior. Da, acesta este adevărul, voi trăi! Voi trăi… și a crede că această viață nu este viața mea e o amăgire, o eroare pe

care moartea o va rectifica. Acesta e, acesta e adevărul!… De ce? Şi la această întrebare noaptea se lăsă din nou în faţa lui. Din nou nu mai vedea, nu mai ştia, nu mai înţelegea nimic; se cufundă şi mai adînc în perne, orbit, istovit de raza de adevăr ce-i fusese dat s-o vadă.

Rămase liniştit, într-o aşteptare plină de fervoare, îi venea să se roage ca vedenia să se întoarcă, să-l lumineze din nou. Şi ea se întoarse. Stătea întins, cu mîinile împreunate, neîndrăznind să se mişte şi îi fu îngăduit s-o contemple…

Ce era moartea? Răspunsul la această întrebare nu-i apăru în cuvinte sărace şi pretenţioase: îl simţea în el, trăia în străfundurile fiinţei lui. Moartea era o fericire, atît de adîncă încît numai într-o clipă de har ca aceasta putea fi cuprinsă în întregimea ei. Era întoarcerea după o rătăcire nespus de chinuită, înlăturarea unei mari greşeli, eliberarea din cele mai odioase cătuşe şi îngrădiri, îndreptarea unui accident lamentabil.

Sfîrşit şi descompunere? E de trei ori de plîns oricine se sperie de aceste noţiuni ale neantului! Acest trup al lui… Această personalitate, această individualitate, acest *obstacol* greoi, îndărătnic, acest izvor de greşeli odioase care *îl împiedica de a fi altceva mai bun!*

Nu este oare o greşeală, o eroare orice om? Nu e condamnat la o închisoare dureroasă chiar din clipa naşterii? Închisoare! Închisoare! Gratii şi cătuşe pretutindeni! Prin zăbrelele individualităţii sale omul priveşte deznădăjduit la zidurile împrejurărilor exterioare, pînă în ziua cînd moartea vine şi-l cheamă să se întoarcă acasă, în libertate…

Individualitate!… Vai, tot ceea ce sîntem, tot ceea ce putem şi ce avem, ni se pare sărăcăcios, cenuşiu, neîndestulător şi plictisitor. Şi rîvnim – cu apriga dorinţă ce se transformă în iubire de teama de a nu deveni ură – tot ce nu sîntem tot ce nu putem şi nu avem.

Port în mine germenele, virtualitatea, posibilitatea facultăţilor şi activităţilor din lume… Unde aş fi putut ajunge, dacă n-aş fi aici? Cine, ce şi cum aş putea să fiu, dacă eu n-aş fi eu, dacă această aparenţă personală a mea nu m-ar îngrădi, nu mi-ar izola conştiinţa de conştiinţa tuturor acelora care nu sînt eu! Organism! Izbucnire oarbă, necugetată, regretabilă a voinţei lacome. Într-adevăr, e mai bine ca această voinţă să plutească liberă în noaptea de dincolo de spaţiu şi de timp decît să tînjească într-o temniţă luminată sărăcăcios de opaiţul pîlpîitor al intelectului.

Am sperat să supravieţuiesc în fiul meu? Într-o individualitate şi mai timorată, mai slăbănoagă, mai şovăitoare decît a mea? Rătăcire neghioabă, copilărească! Ce să fac cu fiul meu? N-am nevoie de nici un fiu!… Unde voi fi după moarte? Dar este atît de limpede şi luminos, atît de copleşitor şi de simplu! Voi fi în toţi aceia care au spus, spun şi vor spune *eu, dar mai ales în aceia care îl spun cu mai multă plenitudine, tărie şi bucurie…*

Creşte undeva în lume un băiat, reuşit, admirabil înzestrat, hărăzit să-şi dezvolte toate facultăţile, un băiat care se ridică drept şi netulburat, curat, crunt şi vesel, unul dintre acei oameni a căror vedere pe fericiţi îi face şi mai fericiţi, iar pe cei nefericiţi îi aruncă în braţele deznădejdii: – Acesta este fiul meu. *Acesta voi fi eu,* în curînd… în curînd… îndată ce moartea mă va fi

eliberat de biata iluzie că eu nu sînt el în aceeaşi măsură în care sînt eu însumi.

Am urît şi eu vreodată viaţa, această viaţă pură, cruntă şi puternică? Neghiobie, neînţelegere! Numai pe mine însumi m-am urît, şi asta fiindcă n-am fost în stare să îndur viaţa. Dar pe voi vă iubesc… vă iubesc pe toţi, voi fericiţilor, şi nu peste mult voi scăpa din închisoarea strîmtă care mă separă de voi, în curînd tot ce e iubire în mine, iubire pentru voi, se va elibera şi va fi cu voi, în voi… Cu voi şi în voi toţi!…

Plîngea: îşi înfundase capul în perne şi plîngea, cutremurat, înălţat parcă de beţia unei fericiri cu a cărei dureroasă dulceaţă nimic în lume nu se putea asemui. Aceasta era – totul la un loc – ceea ce încă de ieri după-masă îl umpluse de o ameţeală obscură, ceea ce se făcuse simţit în miez de noapte în inima lui şi îl trezise din somn, ca o dragoste înmugurită. Şi acum cînd îi era dat să înţeleagă şi să-şi lămurească aceste lucruri – nu prin cuvinte sau printr-o înlănţuire de cugetări, ci prin străfulgerări fericite de lumini interioare – era liber, dezlegat, scăpat de toate îngrădirile, de toate cătuşele naturale sau artificiale. Zidurile oraşului natal în care se închisese de bună voie, conştient, se dădeau la o parte, îngăduind privirii să cuprindă lumea, întreaga lume din care în anii tinereţii nu văzuse decît cîteva colţuri şi pe care moartea făgăduia să i-o dăruiască întreagă. Formele înşelătoare ale cunoaşterii, spaţiul, timpul şi deci şi istoria, grija de a supravieţui cu glorie, istoric, în urmaşi, teama de o disoluţie istorică, de o dezagregare finală – toate acestea încetară de a-i mai apăsa sufletul şi nu-l mai împiedicau de a înţelege necurmata eternitate. Nu există decît un prezent fără capăt şi acea forţă din el care iubea viaţa cu atîta dragoste stăruitoare, nostalgică, dureros de dulce, persoana lui nefiind decît o expresie neizbutită a acestei forţe. Şi această forţă va şti să-şi găsească oricînd drumul spre prezent.

Voi trăi! şopti în pernă şi plînse… dar în clipa următoare nu mai ştia de ce plîngea. Mintea i se opri în loc, luciditatea i se stinse şi deodată nu mai era decît întuneric şi tăcere în jurul lui. Dar revelaţia va reveni! se încurajă singur. N-a fost a mea?… Şi în timp ce simţea că somnul îl învăluie irezistibil ca o narcoză, se jură cu străşnicie că nu va lăsa niciodată să-i scape acest noroc, ci îşi va aduna toate forţele şi va învăţa, va citi, va studia pînă cînd îşi va însuşi solid şi inalienabil întreaga concepţie de viaţă din care au răsărit toate acestea.

Dar acest lucru era cu neputinţă şi chiar în dimineaţa următoare cînd se trezi, oarecum stingherit din pricina extravaganţelor spiritului la care se dedase în ajun, presimţea într-un fel că frumoasele-i proiecte sînt irealizabile.

Se sculă tîrziu şi trebui să participe numaidecît la dezbaterile unei adunări cetăţeneşti. Viaţa publică, socială şi de afaceri a acestui oraş comercial, de mărime mijlocie, cu străzi întortocheate şi case ţuguiate, îi solicita din nou spiritul şi puterea de muncă. Cu gîndul încă la minunata lectură pe care dorea mereu s-o reia, Thomas Buddenbrook începu totuşi să se întrebe dacă experienţele acestei nopţi înseamnă într-adevăr ceva de durată pentru el şi dacă acestea ar sta în picioare şi în momentul cînd moartea ar veni să-l ia. Instinctele lui burgheze se ridicau împotriva unei asemenea idei. Şi vanitatea se împotrivi: se temea de un rol bizar şi ridicol. Cum i-ar sta să se ocupe de

asemenea lucruri? S-ar potrivi cu el, senatorul Thomas Buddenbrook, şeful firmei *Johann Buddenbrook?…*

Niciodată n-a mai apucat să-şi arunce ochii pe cartea aceea ciudată ce ascundea atîtea comori şi cu atît mai puţin să-şi procure şi celelalte volume ale acestei opere. Meticulozitatea nervoasă, tot mai accentuată cu trecerea anilor, îi devora zilele. Hărţuit de cinci sute de mărunţişuri banale, neînsemnate, torturîndu-şi mintea să pună rînduială în ele, voinţa-i era prea slabă pentru a ajunge la o repartiţie raţională şi fructuoasă a timpului. Şi la vreo două săptămîni după memorabila după-amiază ajunse pînă acolo încît renunţă cu desăvîrşire la toate proiectele sale şi-i porunci servitoarei să aducă numaidecît cartea aceea care zăcea fără rost în sertarul mesei din grădină şi s-o aşeze la loc, în bibliotecă.

Aşa s-a întîmplat că Thomas Buddenbrook care îşi întinsese însetat mîinile spre adevărurile supreme şi ultime, se întoarse obosit la noţiunile şi imaginile a căror datină o deprinsese din copilărie. Umblînd de colo pînă colo, el îşi aducea aminte de Dumnezeu unul, Părintele neamului omenesc, care a trimis pe pămînt o parte din fiinţa sa ca să pătimească şi să sîngereze pentru noi, care va ţine judeţ în ziua cea de Apoi şi la picioarele căruia drepţii vor fi răsplătiţi de-a lungul veşniciei ce va începe din acea clipă, pentru tot ce au pătimit în această vale a plîngerii… Evoca toată această istorie, cam neclară şi cam absurdă, care în schimb nu cerea nici o înţelegere, ci numai credinţă docilă şi care, fixată în formule precise şi copilăreşti, îi va sta la-ndemînă cînd va bate ceasul ultimelor spaime… într-adevăr?

Vai, nici pe această cale nu găsi pacea. Ros de grija pentru reputaţia casei, pentru nevastă-sa, pentru fiul său, pentru numele ce-l purta, pentru familia sa, omul acesta uzat, care doar prin artificii şi cu oboseală îşi păstra eleganţa şi ţinuta trupească impecabilă, se chinuia zile întregi întrebîndu-se: cum stau lucrurile în realitate; oare sufletul ajunge în cer imediat după moarte, sau fericirea veşnică începe abia după învierea cărnii?… Şi unde stă sufletul în acest răstimp? I-a vorbit cineva despre aceste lucruri în şcoală, la biserică? Cum şi-a putut lua cineva răspunderea de a-i lăsa pe oameni într-o astfel de ignoranţă?… Era cît pe ce să se ducă la pastorul Pringsheim să-i ceară sfat şi mîngîiere. Dar în ultima clipă renunţă, de teama ridicolului.

În cele din urmă renunţă de a mai afla, lăsîndu-se în seama Domnului. Dar fiindcă încercarea de a pune ordine în treburile sale eterne ajunsese la o încheiere atît de puţin mulţumitoare, se hotărî să le rînduiască cu deplină conştiinciozitate cel puţin pe cele pămînteşti, desăvîrşind un proiect care-l preocupa de mult.

Într-o zi, după prînz, în odaia de toate zilele unde părinţii îşi luau cafeaua, micul Johann îl auzi pe tatăl său spunîndu-i Gerdei că îl aşteaptă pe avocatul… cutare pentru a-şi face, cu ajutorul lui, testamentul a cărui redactare nu o mai poate amîna mereu pentru o dată nehotărîtă. Mai tîrziu Hanno exersă la pian timp de un ceas. Dar cînd voi să treacă pe coridor, se întîlni cu tatăl său care urca scara principală cu un domn îmbrăcat într-un pardesiu lung, negru.

– Hanno! spuse scurt senatorul.

Şi micul Johann se opri, înghiţi în sec şi răspunse repede, cu voce scăzută:

– Da, papă…

– Am ceva important de lucru cu domnul, continuă tatăl său. O să stai, dacă nu te superi, aici, în faţa uşii, arătă spre uşa fumoarului, şi o să ai grijă ca nimeni, înţelegi? absolut nimeni să nu ne tulbure.

– Da, papă, răspunse micul Johann, apoi se proţăpi în faţa uşii ce se închise în urma celor doi domni.

Stătea acolo, ţinîndu-şi cu o mînă cravata de marinar de pe piept, cotrobăindu-şi cu vîrful limbii o măsea suspectă şi trăgînd cu urechea la glasurile grave şi înăbuşite ce se strecurau din odaie pînă la el. Capul, cu părul buclat, căzut pe tîmple, şi-l ţinea înclinat pe umăr şi sub sprîncenele încruntate ochii-i căprui-aurii, cu cearcăne viorii, priveau într-o parte, clipind, cu o expresie de dezgust şi de visare întru totul asemănătoare aceleia cu care, la catafalcul bunicii sale, inspirase parfumul florilor amestecat cu un alt miros, străin şi totuşi atît de familiar.

Veni Ida Jungmann şi spuse:

– Hanno, puiule, pe unde umbli? Ce-i fi căutînd pe aici?

Veni practicantul cocoşat din birou cu o telegramă în mînă şi întrebă de senator.

Şi de fiecare dată micul Johann îşi întindea orizontal, de-a curmezişul uşii, braţul îmbrăcat în mîneca albastră împodobită cu o ancoră, scutura din cap şi spunea, după o clipă de tăcere, încet şi neînduplecat:

– N-are voie nimeni să intre! Papă îşi face testamentul.

VI

Într-o zi de toamnă, jucîndu-şi ochii frumoşi într-o manieră aproape feminină, doctorul Langhals spuse:

– Nervii, domnule senator… numai nervii sînt de vină. Şi pe ici pe colo şi circulaţia lasă niţeluş de dorit. Îmi permiteţi să vă dau un sfat? Ar trebui să vă destindeţi puţin anul acesta! Cele cîteva duminici petrecute astă-vară la mare n-au putut face mare lucru, firește… Sîntem la sfîrşitul lui septembrie, la Travemünde e încă viaţă, staţiunea nu e cu desăvîrşire pustie. Duceţi-vă la Travemünde, domnule senator, şi mai faceţi niţică plajă. Două-trei săptămîni pot îndrepta multe…

Şi Thomas Buddenbrook se învoi: fie! Cînd ai săi aflară de hotărîrea luată, Christian se oferi să-l însoţească.

– Merg cu tine, Thomas, spuse simplu, dacă n-ai nimic împotrivă…

Şi cu toate că de fapt avea o sută de lucruri împotrivă, senatorul spuse din nou: „Fie!”

Adevărul e că Christian dispunea acum mai mult ca oricînd de timpul său, deoarece, din pricina sănătăţii zdruncinate, se văzuse nevoit să renunţe şi la ultima sa activitate de comerciant: reprezentanţa unei firme de şampanie şi coniac. Din fericire, fantoma omului care în amurg şedea la el pe sofa şi dădea

din cap nu-i mai apăruse. Dar „chinul" din coasta stîngă ce se ivea periodic, era dacă se poate, şi mai atroce şi el era însoţit de un întreg şir de alte beteşuguri pe care Christian le observa cu grijă şi, încreţindu-şi nasul, le descria cui se nimerea să-i iasă în cale. Adeseori, ca de altfel şi în trecut, mușchii faringelui refuzau să funcţioneze, încît omul rămînea cu îmbucătura în gît, privind în toate părţile cu ochii săi mici, rotunzi, înfundaţi în orbite. Şi tot ca altădată, era adeseori terorizat de teama nedefinită, dar invincibilă, că de la o clipă la alta limba, gîtlejul, extremităţile şi chiar facultăţile-i mintale ar putea fi lovite de paralizie. Nu era atins în nici o parte de paralizie, e adevărat, dar teama de această infirmitate nu era oare aproape mai rea? Povestea de-a fir-a-păr cum într-o zi, pregătindu-şi ceaiul, apropiase chibritul aprins nu de fierbător, ci de sticla cu spirt, care era destupată, astfel că nu numai el, ci şi ceilalţi locatari ai casei, ba poate şi cei din casele vecine ar fi putut să se prăpădească în chip năprasnic… Era prea-prea. Dar ceea ce povestea cu o minuţiozitate şi o insistenţă şi mai deosebită, făcînd adevărate eforturi pentru a putea fi înţeles cît mai deplin, era această anomalie monstruoasă pe care şi-o descoperise în timpul din urmă: în anumite zile, adică pe o anumită vreme, în anumite stări sufleteşti, nu putea să vadă o fereastră deschisă fără a fi apucat de dorinţa groaznică, prin nimic motivată, de a se arunca pe geam afară… Era un impuls sălbatic, pe care abia şi-l putea stăpîni, un fel de curaj nebun şi disperat! Într-o duminică, pe cînd familia lua masa în Fischergrube, el descrise cum a trebuit să-şi adune toate forţele sufleteşti pentru a se tîrî în patru labe pînă la fereastra deschisă, ca s-o închidă… Dar de data aceasta toată lumea începu să ţipe, nimeni nu voia să-l mai asculte.

Asemenea lucruri, şi altele de acelaşi fel, le constata cu o anumită satisfacţie sinistră. Ceea ce însă nu putea nici observa şi de care nici nu-şi putea da seama, lucrul de care era pur şi simplu inconştient şi tocmai din această pricină se agrava mereu, era ciudata lipsă de tact ce se accentua an de an. Avea prostul obicei de a spune în cerc familial nişte anecdote care cel mult la club se puteau povesti. Dar erau semne vădite că şi simţul pudorii fizice i se atrofia. Vrînd să-i arate cumnatei sale, Gerda, cu care era în raporturi de prietenie, ce solid sînt lucrate şosetele lui englezeşti şi să-i dovedească în acelaşi timp cît de tare a slăbit, nu se sfii să-şi ridice în faţa ei pînă peste genunchi, pantalonii largi, cadrilaţi…

– Uite cît am slăbit… Nu-i ciudat şi bătător la ochi? spuse mîhnit, încreţindu-şi nasul şi arătîndu-şi ţurloiul osos şi strîmb în izmana albă de lînă sub care genunchiul uscăţiv se contura jalnic…

Renunţase cum s-a mai spus, la orice activitate comercială, dar se căznea să-şi umple în vreun fel orele pe care nu le petrecea la club şi îi plăcea să accentueze că, în ciuda tuturor piedicilor, niciodată n-a încetat să lucreze. Îşi lărgea cunoştinţele în ce priveşte limbile străine şi, recent, se apucase să înveţe, de dragul ştiinţei, fără vreun scop practic, chineza, dedicîndu-i cu mult sîrg vreo două săptămîni. Pentru moment se ocupa de „întregirea" unui dicţionar englez-german ce i se părea incomplet. Dar fiindcă tot avea nevoie de puţină schimbare de aer şi fiindcă şi senatorului îi prindea bine puţină societate,

ocupația aceasta nu putea să-l țină în oraș…

Cei doi frați plecară așadar la mare. Sub ploaia ce răpăia pe coșul trăsurii, ei înaintau pe șoseaua numai bălțoace, fără a schimba aproape nici un cuvînt. Christian se uita în gol, cu privirile rătăcite, ca și cum ar fi ascultat un zvon suspect. Thomas ședea zgribulit, înfășurat în manta, cu ochii injectați și obosiți, cu mustățile lungi și ascuțite profilîndu-se țepene dincolo de obrajii-i albicioși. Ajunseră după-amiază în parcul cazinoului și roțile scîrțîiau pe pietrișul spălat de ploaie. Bătrînul misit Sigismund Gosch ședea pe veranda cu geamuri a clădirii principale și sorbea un grog cu rom. La sosirea lor se ridică, șuierînd printre dinți, apoi frații Buddenbrook se așezară și ei alături, să bea de asemenea ceva cald, în timp ce bagajele le erau urcate în odăi.

Domnul Gosch se afla acolo tot în calitate de vilegiaturist, ca și celelalte cîteva persoane – o familie de englezi, o olandeză solitară, un burlac din Hamburg – care la această oră trăgeau pesemne un pui de somn înainte de *table d'hôte,* deoarece o tăcere de cimitir domnea pretutindeni, întreruptă doar de plescăitul ploii. N-aveau decît! Domnul Gosch, în schimb, nu dormea niciodată ziua. Era fericit să poată ciupi cîteva ore de somn noaptea! Nu-i mergea bine deloc. Prin cura aceasta tardivă, încerca să combată tremurul mîinilor și al picioarelor… fir-ar să fie!… Abia mai putea să țină în mînă paharul cu grog și – mii de draci! – nu mai putea să scrie decît rar de tot, așa că traducerea operelor complete ale lui Lope de Vega înainta tîrîș-grăpiș. Era foarte deprimat și nici în blasfemii nu mai găsea nici o bucurie. „Ducă-se dracului!" devenise vorba lui favorită: o repeta mereu și adeseori fără noimă.

– Și senatorul? Ce are? Cît au de gînd să stea domnii la mare?

– Ah, doctorul Langhals m-a trimis aici din pricina nervilor, răspunse Thomas Buddenbrook. M-am supus, firește, cu toată vremea mizerabilă. Ce nu faci de frica doctorului! Mă simt într-adevăr destul de prost. O să rămîn pînă cînd o să mă întremez puțin.

– Da, de altfel și eu o duc foarte prost, intră în vorbă Christian, cu invidie și amărăciune, pentru că Thomas nu vorbise decît despre persoana sa.

Și era gata să treacă la istoria cu omul care dă din cap, cu sticla de spirt și cu fereastra deschisă, cînd fratele său se ridică și plecă să ia în primire camerele.

Ploaia nu mai contenea. Înmuiase pămîntul și dănțuia în stropi săltăreți pe marea întinsă care, biciuită de vîntul de sud-vest, se retrăgea de la țărm. Un văl cenușiu acoperea totul. Vapoarele treceau ca niște umbre fantomatice și se pierdeau în zarea spălăcită!

Vizitatorii străini nu se arătau decît la masă. Senatorul îmbrăcat în impermeabil, cu galoșii în picioare, pleca la plimbare cu misitul, iar Christian se înfunda în cofetărie și bea punci suedez în tovărășia domnișoarei de la bufet.

De două-trei ori pe săptămînă, în după-amiezele cînd soarele părea că se îndură să se arate, la *table d'hôte* apăreau cîțiva prieteni din oraș, bucuroși să se distreze fără familie: doctorul Giesecke, senatorul, colegul de școală al lui Christian, și consulul Peter Döhlmann care arăta foarte rău, fiindcă își distrusese stomacul prin consumul necumpătat de apă Hunyadi János. Apoi, îmbrăcați în pardesie, domnii se așezau sub umbrarul de pînză al cofetăriei,

față-n față cu pavilionul orchestrei, unde nu se mai cînta, își luau cafeaua, și își digerau cele cinci feluri de mîncare, stînd la taifas și privind spre parcul despuiat de toamnă.

Evenimentele din oraș, ultima inundație cînd apa pătrunsese în multe pivnițe, iar pe străzile așezate mai la vale se circula cu bărcile, focul ce mistuise un șopron în port, o alegere pentru Senat: iată ce se discuta… Cu o săptămînă în urmă fusese ales Alfred Lauritzen de la firma *Stürman & Lauritzen,* articole coloniale *en gros & en detail,* și senatorul Buddenbrook nu era de acord cu această alegere. Ședea înfășurat în mantaua lui largă cu pelerină, fuma și abia în punctul acesta al conversației găsi de cuviință să facă o remarcă, două. El nu și-a dat votul pentru domnul Lauritzen, spunea, de asta poate fi oricine sigur. Lauritzen e un om foarte onorabil și un excelent comerciant, în privința aceasta nu încape discuție, dar face parte din burghezia mijlocie, buna burghezie mijlocie. Tatăl său scotea încă cu propriile sale mîini heringii sărați din butoi și îi împacheta pentru slujnice… și acum, poftim, un negustor cu bucata, în Senat. Bunicul său, adică al lui Thomas Buddenbrook, se certase cu feciorul lui cel mai mare pentru că acesta se însurase cu o *prăvălie.* Așa era pe atunci.

– Dar nivelul scade, da, nivelul social al Senatului a început să coboare, Senatul se democratizează, dragă Giesecke, și asta nu e bine. Destoinicia în negoț nu e totul și după părerea mea ar trebui să avem pretenții ceva mai ridicate și de aici înainte. Îl vezi pe Alfred Lauritzen, cu picioarele lui mari, cu mutra lui de marinar, în Senat?… E supărător… nu știu de ce, dar e supărător. Ce vrei? E un lucru lipsit de stil, fără gust.

Dar senatorul Giesecke se simți cam atins. La urma urmei, nici el nu era decît fiul unui comandant de pompieri… Nu, meritul trebuie răsplătit. În definitiv de aceea sîntem republicani…

– De altfel ai face mai bine să fumezi mai puțin, Buddenbrook. Altfel nu te alegi cu nimic din aerul de mare.

– Ai dreptate, uite că mă opresc, spuse Thomas Buddenbrook, aruncînd mucul de țigară și închise ochii.

Ploaia se porni din nou, fără milă, învăluind orizontul, conversația înainta tărăgănat, alene. Cineva aduse vorba despre ultimul scandal din oraș, o falsificare de poliță, despre autorul ei, angrosistul Kassbaum de la firma *P. Philipp Kassbaum & Co.,* care în momentul de față era la răcoare. Domnii vorbeau fără patimă. Constatară că domnul Kassbaum făcuse o prostie și rîseră scurt, dînd din umeri. Senatorul Giesecke povesti că angrosistul își păstrase totuși umorul. La noul său domiciliu el ceruse numaidecît o oglindă de toaletă, căci așa ceva nu se găsea în celulă. „O să stau aici nu un an, doi, ci ani și ani – spusese omul – cum vreți să mă descurc fără oglindă?" Fusese, ca și Christian Buddenbrook și Andreas Giesecke, elev al răposatului Marcellus Stengel.

Fără a clipi măcar, domnii rîseră din nou, scurt, pe nas. Sigismund Gosch comandă un grog cu o intonație care parcă voia să spună: „La ce mai e bună și zdreanță asta de viață?…" Consulul Döhlmann se declară pentru o sticlă de *aquavit,* iar Christian se întoarse tot la punciul suedez pe care senatorul

Giesecke îl comandă pentru sine şi pentru el. Nu trecu multă vreme şi Thomas Buddenbrook începu să fumeze iar.

Şi oamenii continuau să vorbească pe acelaşi ton leneş, dispreţuitor, cu sceptică nepăsare, flegmatici, posomorîţi de atîta mîncare, de băutură şi de ploaie, despre afaceri, despre negoţul fiecăruia în parte. Dar nici această temă nu înviora pe nimeni.

– A, nu e nici o bucurie, spuse cu inima grea, dezgustat, Thomas Buddenbrook, rezemîndu-şi capul de speteaza scaunului.

– Şi dumneata, Döhlmann? întrebă senatorul Giesecke, căscînd. Te-ai dedat cu totul la rachiu, ai?

– Cum vrei să iasă fum dacă nu arde focul? răspunse consulul. Trec din an în Paşti pe la birou. Cînd ai părul scurt, te piepteni uşor.

– Şi toate afacerile grase sînt în mîinile firmei *Strunck & Hagenström,* remarcă cu melancolie misitul Gosch, proţăpindu-şi un cot pe masă şi proptindu-şi în palmă capul lui de bătrîn răutăcios.

– Nu poţi să mai împuţi o grămadă de gunoi împuţit, spuse consulul Döhlmann, folosind dinadins fraza vulgară al cărei cinism dezesperant trebuia să-i indispună pe toţi. Şi dumneata Buddenbrook, mai mişti ceva?

– Nu, răspunse Christian. Nu mai pot.

Şi cu pălăria trasă strîmb pe frunte, fără nici o introducere, îndemnat doar de atmosfera generală şi de nevoia de a o accentua, începu să vorbească despre biroul lui din Valparaiso şi despre Johnny Thunderstorm…

– Era o dogoare!… Dumnezeule!… Să lucrăm? *No, sir,* precum vedeţi, *sir!*… Şi toţi băieţii i-au suflat şefului cîte o gură de fum în obraz. Dumnezeule!…

Mimica, mişcările lui exprimau de minune lenea, insolentă şi provocatoare, de haimana simpatică. Fratele său stătea nemişcat.

Domnul Gosch încercă să-şi ducă grogul la gură, îl puse din nou pe masă, şuierînd, izbi cu pumnul în braţul recalcitrant, apoi apucă din nou paharul, îl ridică iar spre buzele-i subţiri, vărsă mai bine de jumătate din lichid şi restul îl dădu furios, dintr-o dată pe gît.

– Fugi de-acolo cu tremuriciul dumitale, Gosch! zise Döhlmann. Aş vrea să văd ce ai face dacă ai fi în locul meu. Afurisita asta de Hunyadi János… Aş crăpa dacă n-aş bea cîte un litru în fiecare zi, iar dacă beau, crap şi mai şi. Ştii dumneata ce înseamnă să nu-ţi poţi termina niciodată, nici măcar într-o singură zi, dejunul?… Vreau să spun: să simţi că te apasă în burtă?…

Şi dădu cîteva amănunte dezgustătoare în legătură cu starea sănătăţii sale. Christian îl ascultă cu interes înfiorat, cu nasul încreţit, şi drept răspuns îi servi o descriere succintă, dar substanţială a propriilor sale „chinuri".

Ploaia se înteţi din nou. Curgea îndesat, cu o precizie liniară şi vîjîitul ei implacabil, pustiu şi deznădăjduit umplea de monotonie tăcerea parcului.

– Ei da, viaţa e un putregai, spuse senatorul Giesecke care băuse foarte mult.

– Aş vrea să nu mai fiu pe lume, adăugă Christian.

– Dă-o dracului! încheie domnul Gosch.

– Iat-o şi pe Fiken Dahlbeck, zise senatorul Giesecke.

Era proprietara grajdului de vaci. Ducea un şiştar de lapte şi trecînd prin faţa

domnilor, le dădu binețe zîmbind. Să tot fi avut vreo patruzeci de ani; era trupeşă şi obraznică.

Senatorul Giesecke o privea cu ochi sălbatici.

– Ce sîni! exclamă el, iar consulul Döhlmann adăugă o glumă obscenă peste măsură, primită de ceilalți cu acelaşi rîs scurt, nazal şi disprețuitor.

Apoi fu chemat chelnerul care-i servise.

– Eu am dat gata o sticlă, Schröder, spuse Döhlmann. Ar fi cazul să facem socoteala. Că odată tot trebuie să plătim. Şi dumneata Christian? Ei, pentru dumneata o să plătească Giesecke.

Dar în clipa aceasta senatorul Buddenbrook prinse viață, înfăşurat în mantaua cu pelerină, cu mîinile pe genunchi, cu țigara în colțul gurii, stătuse tot timpul aproape absent, dar de data aceasta se ridică brusc şi spuse tăios:

– N-ai bani la tine, Christian? Atunci dă-mi voie să plătesc *eu* fleacul ăsta.

Îşi deschiseră umbrelele şi ieşiră de sub acoperişul de pînză, să se plimbe puțin.

Din cînd în cînd, doamna Permaneder venea să-şi vadă fratele. În asemenea zile făceau cîte o plimbare pînă la „Stînca pescăruşilor" sau la „Templul mării". Din nu se ştie ce pricini plimbările acestea stîrneau de fiecare dată în sufletul Antoniei Buddenbrook o dispoziție vag revoluționară şi plină de însuflețire. Ea proclama în repetate rînduri libertatea şi egalitatea tuturor oamenilor, respingea fără multă vorbă orice deosebire de clasă socială, rostea cuvinte aspre împotriva privilegiilor şi arbitrarului şi cerea ritos ca meritul să fie răsplătit cu dreptate. Apoi trecea la viața ei. Vorbea bine, şi-i făcea o adevărată plăcere fratelui său. De cînd se ştia pe lume, ființa aceasta fericită nu fusese nevoită să înghită nimic, nici să uite în tăcere cea mai mică jignire. Nu lăsa fără răspuns nici linguşirile, nici ofensele pe care i le aducea viața. Într-un torent de cuvinte banale, de o copilărească gravitate, care-i satisfăcea însă pe deplin nevoia de comunicare, ea îşi mărturisea toată fericirea, toate supărările. Stomacul ei nu era tocmai sănătos, dar inima-i era uşoară şi fericită, mai mult decît credea ea însăşi. N-o mistuiau cuvinte nerostite, n-o apăsau experiențe tăinuite. Şi de aceea nici trecutul nu era o povară pentru ea. Ştia că avusese o soartă agitată şi aspră, dar asta nu lăsase nici o urmă de melancolie şi oboseală în sufletul ei şi la drept vorbind nici nu credea în această soartă grea, dar fiindcă faptul era cunoscut de toată lumea, Antonie îl exploata, lăudîndu-se cu el, comentîndu-l cu un aer grozav de important… Se pomenea ocărînd, strigînd cu sfîntă indignare numele acelora care avuseseră un rol nefast în viața ei şi prin urmare şi în viața familiei Buddenbrook şi al căror număr crescuse considerabil cu timpul.

– Trieschke-plîngărețul! striga ea, Grünlich! Permaneder! Tiburtius! Weinschenk! Familia Hagenström! Procurorul general! Riekchen Severin! Ce pungaşi, Thomas! Dar nu-i nimic, Dumnezeu o să-i pedepsească odată şi odată. *Asta o* cred cu tărie.

Cînd ajunseră la „Templul mării", amurgul cobora; toamna era înaintată. Stăteau într-una dintre cabinele deschise spre golf, în care mirosea a lemn, ca în orice cabină de la băi şi ai cărei pereți negeluiți erau acoperiți de inscripții,

inițiale, inimi, versuri. Așezați unul lîngă altul, ei priveau dincolo de panta verde și umedă, dincolo de fîșia îngustă și pietroasă de plajă, la marea tulbure și agitată.

– Ce valuri mari… spuse Thomas Buddenbrook. Vin și se sfarmă, vin și se sfarmă, unele după altele, fără sfîrșit, și fără țintă, pustii și nebune. Și totuși ele te liniștesc și te mîngîie, ca tot ce e simplu și necesar. Mi-e tot mai dragă marea… Poate că altădată preferam munții numai fiindcă erau mai departe. Acum nu mai mi-e dor de ei. Cred că mi-ar fi frică și rușine în munți. Sînt prea semeți, prea capricioși și variați… e sigur că m-aș simți umilit în fața lor. Dar ce fel de oameni sînt aceia care preferă monotonia mării? Cred că sînt oameni care au observat prea îndelung și prea adînc cît de complicate sînt procesele lăuntrice pentru a nu cere înainte de toate cel puțin un lucru celor exterioare: simplitate… Faptul că la munte trebuie să urci voinicește, în timp ce la mare te odihnești tolănit pe plajă, este de cea mai mică însemnătate. Dar eu știu cîtă deosebire există între privirile ce admiră munții și acelea care contemplă marea. Ochii siguri, dîrji, fericiți și plini de spirit întreprinzător, de energie și de poftă de viață zboară din pisc în pisc, dar pentru a visa în fața acestei nemărginite întinderi de ape care își rostogolește valurile cu un fatalism mistic, năruitor, trebuie să ai o privire învăluită, deznădăjduită, atotștiutoare, care a coborît cîndva, undeva, în adîncuri de triste vîrtejuri… Sănătate și boală: asta-i deosebirea. Ne cățărăm răzbătători prin minunata diversitate a formelor accidentate, amețitor de înalte, prăpăstioase, pentru a ne pune la încercare forța vitală din care încă n-am irosit nimic. Dar cînd sîntem obosiți de vîrtejurile din propriul nostru suflet, vasta simplitate a lucrurilor din afară ne odihnește.

Doamna Permaneder tăcea, intimidată și neplăcut impresionată, cum tac oamenii de treabă cînd într-o societate cineva se apucă să vorbească despre cine știe ce probleme serioase și profunde. Lucrurile acestea nu se spun, se gîndi ea, cătînd cu hotărîre în depărtări, de teamă să nu întîlnească privirea fratelui său. Și ca și cum ar fi vrut să-i ceară, tacit, iertare, că îi e rușine pentru el, îl luă de braț.

VII

Venise iarna, trecuse și Crăciunul. Era în luna ianuarie, ianuarie 1875. Zăpada ce acoperea trotuarele ca o masă bătucită, amestecată cu nisip și cenușă, era adunată pe marginea caldarîmului în grămezi înalte ce deveneau tot mai cenușii, mai scobite și mai poroase, pe măsură ce aerul se încălzea. Pavajul era umed și murdar și de pe streșinile acoperișurilor țuguiate cădeau picuri. Dar deasupra caselor cerul de un albastru delicat se întindea imaculat și parcă miliarde de atomi de lumină sclipeau în azur, jucăușe ca niște cristale…

În centrul orașului lumea forfotea, fiindcă era sîmbătă seara, într-o zi de iarmaroc. Pe sub arcadele gotice ale Primăriei se întindeau tejghelele măcelarilor care cîntăreau marfa cu mîini pline de sînge. În piața propriu-zisă,

în jurul fîntînii, se vindea peşte. Cu mîinile vîrîte în manşoane jerpelite, precupeţe grase şedeau cu căldări de mangal la picioare, păzindu-şi prizonierii umezi şi reci şi invitînd zgomotos bucătăresele şi gospodinele, care treceau în sus şi în jos, să se oprească, să cumpere. Nimeni n-avea de ce se teme că va fi înşelat, oricine putea fi sigur că marfa e proaspătă, fiindcă aproape toţi peştii erau încă vii. Şi erau nişte peşti cărnoşi şi graşi de-ţi era mai mare dragul!… Unii o duceau chiar bine. Înotau, cam strîmtoraţi ce-i drept, dar voioşi totuşi, în găleţile cu apă şi nu-i supăra nimeni. Alţii însă zăceau pe scînduri cu ochii holbaţi înspăimîntător, mişcînd din bronhii, încăpăţînîndu-se să-şi prelungească viaţa chinuită, izbind vîrtos şi disperat din coadă, pînă cînd o mînă îi înşfăca şi un cuţit ascuţit şi însîngerat le tăia gîtlejul, hîrşîind. Ţipari lungi şi graşi se răsuceau, se încolăceau transformîndu-se în figuri fantastice. Crapi negri din Marea Baltică mişunau în nişte putini adînci. Uneori cîte o plătică mai voinicoasă se contracta spasmodic şi înnebunită de groază sărea de pe scîndură pe caldarîmul lunecos, plin de gunoaie, încît stăpîna ei trebuia să alerge după ea şi s-o readucă la datorie, dojenind-o aspru…

În Breite Strasse, pe la amiază, circulaţia era foarte vie. Şcolari cu ghiozdanele în spinare veneau în cete, umpleau atmosfera cu rîsetele şi sporovăială lor şi se băteau cu zăpada topită pe jumătate. Practicanţi de la întreprinderi comerciale, din familii bune, cu chipie de marinari danezi, sau îmbrăcaţi elegant după moda englezească, treceau demni cu servieta la subsuoară, mîndri de a fi scăpat de liceul real. Cetăţeni serioşi, cu barba sură, cu merite excepţionale, cu o expresie care vădea neclintite sentimente naţional-liberale, bocăneau cu bastoanele pe trotuar, privind cu atenţie la faţada Primăriei, îmbrăcată în plăci lucioase smălţuite, şi la cele două santinele de la intrarea principală. Căci Senatul era în şedinţă. Cei doi infanterişti, îmbrăcaţi în mantale, cu arma pe umăr, măsurau cu paşi cadenţaţi distanţa reglementară, călcînd nepăsători prin zăpada murdară, topită. Se întîlneau la mijloc, în faţa intrării, se priveau ochi în ochi, schimbau o vorbă, două, apoi se despărţeau, urmîndu-şi fiecare drumul în direcţii opuse. Cînd se apropia vreun ofiţer cu gulerul mantalei ridicat şi cu mîinile în buzunar, urmărind vreo duduie şi în acelaşi timp lăsîndu-se admirat de tinerele doamne de bună condiţie, cei doi soldaţi se postau în faţa gheretelor, îşi controlau din cap pînă în picioare ţinuta şi prezentau arma pentru onor… Mai trebuia să treacă multă vreme pînă vor putea da onorul senatorilor, la ieşire. Şedinţa a început de trei sferturi de oră. S-ar putea să fie schimbaţi pînă atunci…

Dar deodată unul dintre cei doi soldaţi auzi din interiorul clădirii un şuierat surd, discret şi în aceeaşi clipă văzu lucind în poartă fracul roşu al aprodului Uhlefeldt care apăru foarte grăbit în prag cu tricorn pe cap şi sabie de gală la şold.

– Atenţie! spuse el cu vocea scăzută, apoi se retrase tot atît de zorit, în timp ce dinăuntru se şi auzeau paşi apropiindu-se şi coborînd lespezile răsunătoare…

Cu grumajii înţepeniţi, umflîndu-şi pieptul, infanteriştii făcură front, îşi lipiră călcîiele, îşi lăsară arma la picior, apoi o prezentară pentru onor, cu cîteva

mişcări rapide şi precise. Printre ei trecu, destul de grăbit, ridicîndu-şi jobenul, un domn de statură abia mijlocie, cu obrajii albicioşi, cu mustăţile ascuţite, foarte lungi, şi care-şi ţinea puţin ridicată una dintre sprîncenele blonde. Senatorul Thomas Buddenbrook părăsea azi Primăria cu mult înainte de închiderea şedinţei.

O apucă spre dreapta, deci nu spre casă. Într-o ţinută corectă, de o curăţenie şi o eleganţă impecabile, cu mersul caracteristic cam săltăreţ, senatorul înainta pe Breite Strasse, nevoit să salute mereu în dreapta şi în stînga. Purta mănuşi de piele albă şi îşi ţinea sub braţul stîng bastonul cu mîner de argint. De sub reverele groase ale blănii i se vedea cravata albă de frac. Dar faţa lui îngrijită trăda o noapte de insomnie. Mai mulţi trecători observară că ochii-i înroşiţi i se umplură deodată de lacrimi şi că omul îşi ţinea buzele închise într-un fel cu totul ciudat şi prudent, schimonosindu-le. Uneori înghiţea, ca şi cum gura i-ar fi fost plină de un lichid şi din jocul muşchilor ce-i îmbrăcau obrajii şi tîmplele, se vedea că îşi încleştează maxilarele.

– Ce-i asta, Buddenbrook, o ştergi de la şedinţă? Asta e ceva nou! îl apostrofă la intrarea în Mühlenstrasse cineva pe care el nu-l văzuse.

Era Stephan Kistenmaker, răsărit ca din pămînt, prietenul şi admiratorul lui Thomas, care, în privinţa problemelor de interes public, îşi însuşea toate opiniile lui Buddenbrook. Avea o barbă retezată rotund, ce-i încărunţea, sprîncenele grozav de stufoase şi un nas lung, poros. Cu cîţiva ani în urmă, după ce cîştigase o grămadă de parale, se retrăsese din comerţul cu vin, pe care acum îl ducea mai departe pe cont propriu, fratele său, Eduard. De atunci trăia din rente, dar cum în fond îi era puţin ruşine de această situaţie, îşi dădea veşnic aerul unui om copleşit de treburi. „Mă istovesc, spunea, trecîndu-şi mîna prin părul cărunt, ondulat cu fierul. Dar ce rost avem pe pămînt decît să ne istovim?" Stătea ceasuri întregi la bursă, gesticulînd cu importanţă, fără a avea nici o treabă acolo. Deţinea o serie întreagă de funcţiuni neînsemnate. Recent fusese ales director al băilor comunale. Era deopotrivă de zelos ca jurat, ca misit, ca executor testamentar şi îşi ştergea întruna fruntea de sudoare…

– Şedinţa e în toi, Buddenbrook, spuse din nou, şi tu pleci la plimbare?

– A, tu eşti? întrebă cu voce scăzută senatorul, mişcîndu-şi în silă buzele… Minute-n şir nu văd nimic. Am nişte dureri nebune…

– Dureri? Ce fel?

– Măselele… de ieri. Toată noaptea n-am închis un ochi… N-am fost încă la doctor, fiindcă înainte de masă am avut de lucru la birou şi n-am vrut să lipsesc nici de la şedinţă. Dar nu mai pot şi acum mă duc la Brecht…

– Unde te doare?

– Aici la stînga, jos. O molară… Găunoasă, fireşte… E insuportabil… La revedere, Kistenmaker! Înţelegi că sînt grăbit…

– Şi crezi că eu *nu?* Nu-mi văd capul de treburi… La revedere! Grabnică însănătoşire! Scoate-o! Afară cu ea numaidecît! E cel mai bun lucru…

Thomas Buddenbrook îşi continuă drumul, strîngîndu-şi fălcile, deşi asta îi făcea şi mai rău. Era o durere violentă arzătoare, ascuţită, o tortură perfidă care plecînd de la măseaua bolnavă îi prinsese toată partea stîngă a maxilarului

inferior. Inflamația izbea cu ciocănele de foc. Fața i se aprinsese de febră și îi dădură lacrimi în ochi. Noaptea de insomnie îi zdruncinase nervii îngrozitor. Mai adineauri trebuise să facă un adevărat efort pentru a putea vorbi, căci vocea era cît pe ce să i se stingă.

În Mühlenstrasse el intră într-o casă vopsită în ulei de culoare brun-gălbuie și urcă la etajul întîi unde pe o placă de metal se putea citi inscripția *Brecht, dentist.* Nici n-o văzu pe jupîneasa care-i deschisese. Pe coridor plutea o boare caldă de biftec și de conopidă. Apoi deodată aspiră aerul cu miros pătrunzător al sălii de așteptare unde fusese introdus.

– Luați loc… o zegondă… cîrîi un glas de babă.

Era Josephus care din colivia-i sclipitoare așezată în fundul încăperii îl măsura pieziș și răutăcios, cu ochii lui mici și veninoși.

Senatorul se așeză la masa rotundă și încercă să se distreze cu glumele dintr-o colecție din *Fliegende Blätter,* apoi închise cu scîrbă volumul, își apăsă pe obraz mînerul rece de argint al bastonului, își închise ochii care-i ardeau și gemu. În odaie era liniște, numai Josephus mușca din gratiile coliviei, făcîndu-le să trosnească și să scîrțîie. Domnul Brecht se simțea obligat să-i lase pe clienți să aștepte, chiar cînd nu era ocupat.

Thomas Buddenbrook se ridică brusc și bău un pahar cu apă din carafa așezată pe o mescioară; lichidul avea miros și gust de cloroform. Apoi deschise ușa dinspre coridor și îi strigă pe un ton iritat domnului Brecht să facă bine să se grăbească puțin, dacă nu e reținut de ceva absolut urgent. Are dureri mari.

În ușa cabinetului apărură numaidecît mustățile cărunte, nasul coroiat și fruntea pleșuvă a dentistului.

– Poftim! spuse domnul Brecht.

– Poftim! cîrîi și Josephus.

Senatorul intră, fără să rîdă. E un caz grav, se gîndi domnul Brecht, pălind…

Străbătură cu pași grăbiți încăperea luminoasă, îndreptîndu-se spre scaunul mare, mobil, cu perniță pentru cap și brațe îmbrăcate în pluș verde, care stătea în fața uneia dintre cele două ferestre. În timp ce se așeza, Thomas Buddenbrook îi explică dentistului pe scurt despre ce este vorba, apoi își lăsă capul pe spate și închise ochii.

Domnul Brecht manevră puțin scaunul, apoi, cu ajutorul unei oglinjoare și al unui bețișor de metal, se apucă să examineze dintele. Mîna-i mirosea a săpun de migdale, răsuflarea a biftec și conopidă.

– Trebuie să procedăm la extracție, spuse după un răstimp, pălind și mai tare.

– Procedați, procedați, răspunse senatorul strîngînd și mai puternic din pleoape.

Urmă o pauză. Domnul Brecht prepara ceva în fața unui dulap și își căuta instrumentele. Apoi se întoarse din nou la pacient.

– Am să vă fac un mic badijonaj, spuse el.

Și imediat trecu la executarea acestei hotărîri, ungînd gingia din plin, cu un lichid ce mirosea pătrunzător.

Apoi cu glas domol și blînd îl rugă pe pacient să nu se miște și să-și deschidă gura larg de tot. În sfîrșit, se apucă de lucru.

Thomas Buddenbrook se încleştă cu amîndouă mîinile de braţele de pluş ale scaunului. Abia simţi atingerea cleştelui care-i apucă măseaua, dar judecînd după pîrîitul din gură şi după presiunea crescîndă, tot mai dureroasă şi mai sălbatică, ce-i cuprinsese capul întreg, înţelese că lucrurile îşi urmează cursul. Ce o vrea Dumnezeu, se gîndi. Trebuie să trec şi hopul ăsta. Chinul creşte, creşte la nesfîrşit, e insuportabil, o adevărată catastrofă, devine o durere nebună, inumană, ce-ţi spintecă creierii şi te face să urli… Dar după aceea am scăpat; n-am încotro, trebuie să aştept şi să rabd.

Totul dură vreo două-trei secunde. Thomas Buddenbrook simţea în tot trupul sforţarea dentistului care, tremurînd, îl trase puţin de pe scaun, apoi auzi un zgomot uşor, ca un ţiuit, ieşind din gîtlejul domnului Brecht… Urmă o izbitură înfiorătoare, o zguduitură, de parcă şi-ar fi frînt gîtul, însoţită de un trosnet şi de un pocnet scurt. Deschise repede ochii… Apăsarea dispăruse, dar capul îi vuia, durerea sfredelea cu înverşunare maxilarul inflamat ce fusese chinuit cu atîta brutalitate. Simţea lămurit că aceasta nu era adevărata rezolvare a problemei, cea urmărită de ei, ci o catastrofă prematură, care nu făcea altceva decît să înrăutăţească situaţia… Domnul Brecht se trăsese înapoi. Palid ca un mort, rezemîndu-se de dulapul cu instrumente, el spuse:

– Coroana… Bănuiam.

Cum gingia îi era o rană, Thomas Buddenbrook scuipă puţin sînge în talerul albastru de lîngă el. Apoi, pe jumătate inconştient, întrebă:

– Ce bănuiaţi? Ce-i cu coroana?

– S-a rupt coroana, domnule senator… Mă temeam eu… Dintele e putred de tot… Dar era de datoria mea să fac o încercare…

– Şi acum?

– Lăsaţi-vă în seama mea, domnule senator…

– Ce e de făcut?

– Trebuie scoase rădăcinile. Cu ajutorul unei pîrghii… Sînt patru…

– Patru? Va să zică e nevoie de patru şedinţe şi de patru extracţii?

– Din păcate.

– Ei, pentru astăzi, ajunge! spuse senatorul şi deşi vru să se ridice degrabă, continua să şadă, lăsîndu-şi capul pe spate. Dragul meu, nu cere mai mult decît poate îndura omul, spuse. Nu mă prea simt în puteri… Pentru azi, am terminat, în orice caz… vrei să fii bun să deschizi o clipă fereastra?

Domnul Brecht făcu ce i se ceruse, apoi răspunse:

– M-aş bucura nespus, domnule senator, dacă aţi putea trece pe la mine mîine sau poimîine, la orice oră, şi am amîna operaţia pînă atunci. Mărturisesc că eu însumi… Acum o să-mi permit să vă mai fac o spălătură şi un badijonaj pentru a vă potoli provizoriu durerile…

Făcu o spălătură şi badijonajul, apoi senatorul plecă. Domnul Brecht, cu faţa albă ca cearşaful, îl însoţi pînă la uşă, dînd compătimitor din umeri; în această mişcare îşi consumă ultimele resturi de putere…

– O zegondă… poftim! strigă Josephus în timp ce domnii treceau prin sala de aşteptare, şi continuă să strige şi cînd Thomas Buddenbrook cobora scările.

Cu ajutorul unei pîrghii… da, da, asta va fi mîine. Şi acum? Să ajungă acasă,

să se culce, să încerce să doarmă. Durerea nevralgică parcă amorțise, nu mai simțea în gură decît o arsură înăbușită, grea. Acasă deci… Trecea încet pe străzi, răspunzînd mecanic la saluturile ce i se adresau, cu ochii îngînduraţi, nesiguri, ca şi cum s-ar fi întrebat ce-i cu el.

Ajunse în Fischergrube şi începu să coboare pe trotuarul din stînga. După douăzeci de paşi îl apucă greaţa. O să trebuiască să intru în localul de peste drum să iau un coniac, îşi zise el şi păşi pe caldarîm. Cînd ajunse în mijlocul străzii i se întîmplă următorul lucru: avu senzaţia precisă că o putere irezistibilă i-a înşfăcat creierii şi îi învîrteşte cu o iuţeală crescîndă, înspăimîntătoare, în cercuri concentrice, la început mari, apoi mai mici, din ce în ce mai mici, şi la urmă îi izbeşte fără milă de miezul de piatră dură al acestor spirale… cu o forţă nemăsurată, o forţă brutală şi înfiorătoare. Schiţă incomplet o mişcare de rotaţie şi se prăbuşi cu braţele întinse pe pavajul umed.

Cum strada era foarte povîrnită, partea de sus a trupului îi ajunse mult mai la vale decît picioarele. Căzuse cu faţa în jos şi în curînd începu să se întindă sub el o băltoacă de sînge. Pălăria i se rostogoli departe de caldarîm. Blana era stropită de noroi şi zăpadă topită. Mîinile-i cu mănuşi albe zăceau întinse în băltoacă.

Aşa a zăcut şi aşa a rămas pînă cînd au venit cîţiva oameni şi l-au întors pe spate.

VIII

Doamna Permaneder urca scara principală, ridicîndu-şi cu o mînă rochia lungă, şi cu cealaltă ţinîndu-şi lipit de obraz manşonul mare, cafeniu. Mai mult se precipita şi se poticnea decît urca, pălăria înaltă, legată sub bărbie îi era aşezată strîmb pe cap, obrajii-i ardeau şi buza-i superioară puţin proeminentă era îmbrobonită de sudoare. Deşi nu se întîlnise cu nimeni, vorbea întruna în timp ce înainta grăbită şi din cînd în cînd, din şoaptele ei se desprindea brusc cîte un cuvînt căruia teama îi dădea glas…

– Nu e nimic… zicea. Nu e nimic grav… Bunul Dumnezeu nu poate îngădui aşa ceva… El ştie ce face, *asta* e credinţa mea neclintită… Nu e, de bună seamă, nimic… Ah, Doamne, am să mă rog zi şi noapte…

Vorbind în neştire şi spunînd de frică lucruri pur şi simplu fără noimă, se năpusti pe scara etajului al doilea, de-a lungul coridorului…

Uşa antecamerei era deschisă şi cumnată-sa îi ieşi în întîmpinare.

Faţa palidă şi frumoasă a Gerdei Buddenbrook era schimonosită de groază şi dezgust şi ochii-i apropiaţi, căprui, împrejmuiţi de umbre viorii, priveau clipind cu mînie, tulburaţi, scîrbiţi. Cînd o recunoscu pe doamna Permaneder, îi făcu repede semn cu braţele întinse şi o îmbrăţişă, lăsîndu-şi capul pe umărul ei.

– Gerda, Gerda, ce este? strigă doamna Permaneder. Ce s-a întîmplat?… Ce înseamnă asta?… A căzut cum spune lumea?… Şi-a pierdut cunoştinţa?… Ce-i cu el?… Bunul Dumnezeu nu va îngădui cea mai mare nenorocire… Spune-mi

repede, ai milă…

Dar nu obținu numaidecît un răspuns. Simțea numai că Gerda se înfioară din cap pînă-n picioare. Apoi desluși un freamăt de șoapte prin preajma umărului…

– În ce stare era, murmură Gerda, cînd l-au adus. O viață întreagă nimeni n-a văzut un fir de praf pe hainele lui. E o batjocură, o infamie, să sfîrșească *astfel!…*

Se auzi un zgomot înăbușit. Ușa cabinetului de toaletă se deschise și în pervazul ei se ivi Ida Jungmann, cu șorț alb, cu o farfurie în mînă. Și ea avea ochii roșii. Zărind-o pe doamna Permaneder, se dădu la o parte, cu capul înclinat, pentru a-i face loc. Bărbia-i tremura zbîrcită.

Perdelele mari, înflorate, se unduiră din pricina curentului de aer cînd Tony, urmată de cumnată-sa, intră în odaia de culcare. Un val de miros de acid fenic, de eter și de alte medicamente se revărsă spre ele. În patul lat de mahon, sub plapuma roșie, Thomas Buddenbrook, îmbrăcat într-o cămașă de noapte brodată, zăcea pe spate. Ochii lui pe jumătate deschiși erau stinși și dați peste cap, pe sub mustățile răvășite buzele se mișcau bîiguind și din cînd în cînd sunete guturale îi ieșeau din gîtlej. Tînărul doctor Langhals se aplecă asupra lui, îi ridică de pe față un pansament însîngerat și înmuie un altul într-o cupă mică ce stătea pe noptieră. Apoi își puse urechea pe pieptul bolnavului și îi pipăi pulsul. La picioarele patului, pe un taburet, ședea micul Johann, își răsucea cravata de marinar și asculta cu o expresie visătoare sunetele pe care le scotea tatăl său. Hainele năclăite zăceau undeva pe un scaun.

Doamna Permaneder se ghemui lîngă pat, apucă mîna rece și grea a fratelui său și se uită țintă la fața lui… Începea să înțeleagă că, indiferent dacă știe sau nu ce face, Dumnezeu ține cu tot dinadinsul să se întîmple „ce-i mai rău".

– Tom! se jeluia ea. Nu mă mai cunoști? Cum te simți? Vrei să ne părăsești? Nu, nu-i așa? Ah, *asta nu* se poate, nu se poate…!

Nu urmă nimic ce ar fi putut semăna cu un răspuns. Tony își ridică ochii spre doctorul Langhals, implorîndu-i ajutorul. Acesta stătea în picioare și își ținea plecați frumoșii săi ochi; fața lui exprima, nu fără oarecare înfumurare, voința însăși a bunului Dumnezeu.

Ida Jungmann intră din nou, să ajute unde mai era nevoie. Bătrînul doctor Grabow cu fața lungă și blîndă veni și el, strînse mîna tuturor, apoi se uită, dînd din cap, la bolnav; și făcu exact ceea ce făcuse doctorul Langhals… Știrea se răspîndise cu iuțeala vîntului în tot orașul. Jos, la intrare se suna întruna și întrebările despre starea senatorului pătrundeau pînă în dormitor. „Neschimbată, neschimbată"… toată lumea primea același răspuns.

Cei doi doctori erau de părere că pentru noapte trebuie adusă neapărat o soră de caritate. Fu chemată sora Leandra. Și ea veni. Cînd intră, fața ei nu lăsa să se vadă nici urmă de mirare sau de spaimă. Și de data aceasta, ea își așeză la o parte, în liniște, taşca de piele, boneta și pelerina și cu mișcări blînde și afectuoase se apucă de treabă.

Micul Johann șezu ceasuri întregi pe taburet, înregistrînd tot și ascultînd sunetele guturale. De fapt trebuia să se ducă la meditația de aritmetică, dar își

dădea seama că în fața evenimentelor ce se petreceau aici, trebuia să amuțească și omul în haine de camgarn. Și la pregătirea lecțiilor se gîndi doar în treacăt și cu ironie… Uneori, cînd doamna Permaneder venea la el și îl îmbrățișa, lui Hanno îi dădeau lacrimile, dar în cea mai mare parte a timpului clipea cu ochii uscați, îngîndurat, cu o expresie de dezgust și respira neregulat și prevăzător, ca și cum ar fi așteptat mirosul acela străin și totuși atît de familiar…

Pe la orele patru, doamna Permaneder luă o hotărîre. Îl rugă pe doctorul Langhals să o urmeze în odaia de alături, îl privi ținîndu-și brațele încrucișate, dîndu-și capul pe spate și încercînd în același timp să-și proptească bărbia în piept.

– Domnule doctor, spuse ea, un lucru vă stă în putere și eu acest lucru vi-l cer. Spuneți-mi adevărul curat! Sînt o femeie călită de viață… Am învățat să pot privi în față adevărul, credeți-mă!… Fratele meu va mai fi în viață mîine? Vă rog să-mi vorbiți deschis.

Doctorul Langhals își întoarse privirea, își cercetă cu atenție unghiile și începu să-i vorbească despre slăbiciunea omenească, despre imposibilitatea de a ști dacă fratele doamnei Permaneder va apuca ziua de mîine sau va fi chemat la Cer în clipa următoare…

– Atunci îmi dau seama ce am de făcut, zise ea. Și ieșind din odaie, trimise pe cineva să-l cheme pe pastorul Pringsheim.

Preotul sosi în ținuta de toate zilele, fără dantele la gît, dar în talar lung, o măsură cu o privire glacială pe sora Leandra și se așeză lîngă pat, pe scaunul pe care cineva îl împinsese spre el. Îl rugă pe bolnav să-l recunoască și să-l asculte puțin și fiindcă această încercare nu dădea roade, se adresă direct lui Dumnezeu, invocîndu-L în dialect franconian stilizat, vorbindu-i cu voce bine modulată, în cuvinte cînd șoptite, cînd puternic accentuate, în timp ce pe fața lui fanatismul sumbru alterna cu extazul suav… Sunetul „r" îl pronunța într-un mod foarte personal, rostogolindu-l, atît de unsuros și de neted prin cerul gurii încît, ascultîndu-l, micul Johann avea impresia limpede că înainte de a pleca de acasă, sfinția sa a băut o cafea și a mîncat chifle cu unt.

Spunea că el și cei de față nu se mai roagă pentru viața acestui om scump și iubit, deoarece cu toții văd că hotărîrea sfîntă a Domnului este de a-l chema la dînsul. Nu mai imploră deci decît darul unui sfîrșit lin… Apoi rosti, cu accente impresionante două rugăciuni obișnuite în asemenea împrejurări și se ridică. Strînse mîna Gerdei Buddenbrook și a doamnei Permaneder, cuprinse cu amîndouă mîinile capul micului Johann, privi un minut, tremurînd de emoție dureroasă și de simpatie, la genele acelea coborîte, o salută pe Ida Jungmann; o măsură cu aceeași privire rece pe sora Leandra și se retrase.

Doctorul Langhals plecase acasă pentru un scurt răstimp. Cînd se întoarse, găsi totul în vechea stare. Schimbă numai cîteva cuvinte cu îngrijitoarea și plecă din nou. Doctorul Grabow mai făcu de asemenea o scurtă vizită, se uită blînd în dreapta și în stînga și plecă și el. Cu ochii stinși, Thomas Buddenbrook continua să-și miște buzele și să scoată sunete guturale. Se însera. Afară o dungă roșie se ivi pe cerul amurgit de iarnă, strecurîndu-se pe fereastră; ea lumină blînd hainele stropite de noroi, care atîrnau pe un scaun, într-un colț.

La orele cinci, doamnei Permaneder îi veni o idee nechibzuită. Şezînd lîngă pat, faţă-n faţă cu cumnată-sa, deodată îşi împreună mîinile şi cu o voce foarte tare şi ascuţită începu să recite un imn…

„Pune capăt, o Doamne", spunea ea şi toţi o ascultau încremeniţi, „pune capăt, o Doamne, durerii, întăreşte-i mîinile şi picioarele pînă la moarte." Dar se ruga cu atîta fervoare încît nu se gîndea decît la cuvîntul pe care-l rostea şi nu-şi dădea deloc seama că nu ştie strofa pînă la capăt şi că după al treilea vers se va poticni în mod jalnic. Şi se poticni într-adevăr, se opri brusc cu aceeaşi voce înaltă, înlocuind încheierea printr-o ţinută şi mai demnă ca de obicei. În odaie toţi rămaseră în aşteptare, crispaţi, fiindcă se simţeau stingheriţi. Micul Johann îşi drese vocea, atît de zgomotos, încît părea că geme. Apoi în liniştea ce se lăsase nu se mai auzi nimic decît horcăitul muribundului.

Li se luă parcă o greutate de pe suflet cînd jupîneasa îi anunţă că în odaia de alături s-a adus ceva de mîncare. Dar abia apucară să guste din supă în dormitorul Gerdei că în uşă se şi ivi sora Leandra şi făcu un semn plin de blîndeţe.

Senatorul murea. Suspină, uşor, de două-trei ori, apoi amuţi şi încetă să-şi mai mişte buzele. Aceasta fu singura schimbare ce se putu observa; ochii lui muriseră mai de mult.

Doctorul Langhals care sosi cîteva minute mai tîrziu, puse stetoscopul negru pe pieptul mortului, ascultă îndelung, apoi, după un examen conştiincios, spuse:

– Da, s-a sfîrşit.

Şi cu inelarul mîinii sale palide şi blînde, sora Leandra închise cu grijă pleoapele mortului.

Atunci doamna Permaneder căzu în genunchi în faţa patului, îşi îngropă capul în plapumă şi izbucni în hohote de plîns, dezlănţuindu-se fără reţinere, fără nici un efort de a-şi înăbuşi sau de a-şi stăpîni durerea, într-una dintre acele izbucniri înviorătoare ce veneau în ajutorul naturii ei privilegiate… Se ridică de acolo cu obrajii scăldaţi în lacrimi, dar liniştită, întărită şi într-un desăvîrşit echilibru sufletesc, în stare să se gîndească numaidecît la anunţurile mortuare ce trebuiau comandate fără întîrziere, o cantitate uriaşă de anunţuri, tipărite cît mai distins cu putinţă…

Apăru şi Christian la orizont. Se întîmplase să fie la club cînd aflase ştirea despre prăbuşirea fratelui său şi pornise numaidecît spre casă. Dar temîndu-se de o privelişte îngrozitoare, făcuse o plimbare lungă dincolo de poarta oraşului, aşa că nu putuse fi găsit nicăieri. În sfîrşit, sosi totuşi şi află încă din vestibul că fratele său era mort.

– Nu se poate! spuse el şi urcă scările şchiopătînd şi cu privirile rătăcite.

Apoi se opri între sora şi cumnata sa, în faţa patului. Stătea acolo cu craniul chel, cu obrajii scofîlciţi, cu mustăţile pleoştite, cu nasul uriaş şi coroiat, cu picioarele subţiri şi strîmbe, adus de spate, aproape ca un semn de întrebare şi ochii lui mici, înfundaţi în cap, priveau faţa lui Thomas atît de tăcută şi rece, atît de distantă şi fără de cusur, atît de inaccesibilă oricărei judecăţi omeneşti… Cu colţurile gurii lăsate-n jos, Thomas Buddenbrook avea o expresie aproape

dispreţuitoare. El, căruia Christian îi reproşase că n-ar vărsa o lacrimă la moartea lui, el era mort, se stinsese simplu, fără să spună o vorbă, se retrăsese în tăcerea lui cu distincţie şi neatins, lăsîndu-i pe ceilalţi, fără milă, în ruşine, cum făcuse de atîtea ori în viaţă! A făcut bine sau rău cînd n-a arătat decît dispreţ rece pentru chinurile lui Christian, pentru omul care dădea din cap, pentru sticla de spirt, pentru fereastra deschisă? Întrebarea nu-şi mai avea rost, îşi pierduse sensul, de vreme ce, cu o parţialitate capricioasă şi cu neputinţă de prevăzut, moartea pe el l-a însemnat şi l-a justificat, pe el l-a ales şi l-a primit, pe el l-a înălţat, spre el a îndreptat, cu imperioasă voinţă, interesul sfios al tuturor, în timp ce pe Christian l-a dispreţuit şi va continua să-l înlănţuie cu mii de şicane şi mizerii ce nu inspiră nimănui respect. Niciodată Thomas Buddenbrook nu-i impusese fratelui său mai mult respect ca în această oră. Succesul hotărăşte. Numai moartea îi poate îndupleca pe alţii să se închine în faţa suferinţelor noastre, numai prin ea suferinţele cele mai meschine devin demne de respect. Tu ai avut dreptate, mă plec în faţa ta, se gîndi Christian, şi cu o mişcare grabnică şi stîngace căzu în genunchi şi sărută mîna rece, întinsă pe plapumă. Apoi se dădu îndărăt şi cu priviri rătăcite începu să se plimbe prin odaie.

Sosiră şi alţii să-l vadă: bătrînii Kröger, cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse, bătrînul domn Marcus. Veni şi sărmana Klothilde; se opri slabă, cenuşie, lîngă pat şi cu o faţă apatică îşi împreună mîinile îmbrăcate în mănuşi de aţă.

– Să nu credeţi, Tony şi Gerda, spuse cu un ton infinit de tărăgănat şi plîngăreţ, că mi-e rece inima fiindcă nu plîng. Nu mai am lacrimi.

Era atît de iremediabil de prăfuită şi uscată, încît toată lumea o crezu pe cuvînt…

La urmă toţi cedară locul unei femei, o făptură antipatică şi bătrînă, ce molfăia din gura-i fără dinţi şi care sosise pentru a spăla şi îmbrăca împreună cu sora Leandra, mortul.

Seara, la o oră înaintată, sub lampa mare de gaz, în jurul mesei rotunde din odaia de toate zilele, Gerda Buddenbrook, doamna Permaneder, Christian şi micul Johann lucrau încă de zor. Făceau lista acelora cărora trebuia să li se trimită anunţuri mortuare şi scriau adresele pe plicuri. Tocurile scîrţîiau. Din cînd în cînd cineva avea o idee şi adăuga un nume nou pe listă… Şi Hanno trebuia să dea o mînă de ajutor; avea un scris frumos şi treaba nu suferea amînare.

În casă şi pe stradă domnea o tăcere adîncă. Rar se auzeau paşii vreunui trecător, apoi zgomotul lor se stingea în depărtare. Lampa de gaz pufăia încet, cineva murmura un nume, hîrtia foşnea. Din cînd în cînd se uitau toţi unii la alţii şi-şi aminteau ce se întîmplase.

Doamna Permaneder scria febril. Dar din cinci în cinci minute, calculat parcă, ea punea condeiul jos, îşi ridica mîinile împreunate la înălţimea gurii şi izbucnea în tînguieli.

– Nu înţeleg! striga ea, arătînd tocmai prin aceste cuvinte că începea să

înțeleagă ce s-a întîmplat. Dar acum totul s-a sfîrșit! izbucnea ea pe neașteptate, în culmea disperării, și hohotind o cuprindea pe cumnată-sa de gît cu amîndouă brațele.

Apoi, înviorată, își vedea mai departe de treabă.

Cu Christian lucrurile stăteau ca și cu biata Klothilde. Nu vărsase nici un strop de lacrimi și se rușina puțin de acest lucru. Sentimentul de a se fi compromis covîrșea în el orice alt sentiment, în afară de aceasta, continua preocupare pentru propria-i stare și nenumăratele-i ciudățenii îi istovise și îi tocise sensibilitatea. Uneori se ridica, își trecea mîna peste fruntea pleșuvă și spunea cu glas înăbușit:

– Da, e îngrozitor de trist!

Și-o spunea sieși, și-o reproșa cu vehemență și își căznea ochii să se umezească puțin…

Deodată se întîmplă ceva ce-i tulbură pe toți. Micul Johann izbucni în rîs. Dăduse, în timp ce scria, de un nume ce suna curios, irezistibil. Îl repetă în sinea lui, sforăind pe nas, se aplecă înainte, se scutură, sughiță și nu se mai putu stăpîni. La început s-ar fi putut crede că plînge, dar nu era așa. Cei mari îl priveau zăpăciți; nu le venea să creadă. Apoi maică-sa îl trimise la culcare…

IX

„Dintr-o măsea… Dintr-o măsea i s-a tras moartea senatorului Buddenbrook", așa se vorbea prin oraș. „Dar la dracu', nu se moare dintr-atîta! A avut dureri, domnul Brecht i-a rupt coroana și după aceasta omul s-a prăbușit pur și simplu în mijlocul străzii. Cînd s-a mai pomenit așa ceva?…"

Dar ce importanță mai aveau toate acestea? Îl privea… Înainte de toate trebuiau trimise coroane mari și scumpe, coroane care să le facă cinste expeditorilor, care vor fi menționate în ziare, din care să se vadă că vin din partea unor prieteni loiali și solvabili. Și ele soseau valuri-valuri din toate părțile: de la corporații, din partea familiilor, a unor persoane particulare; coroane de lauri, de flori cu miros puternic, coroane de argint cu panglici negre sau în culorile orașului, cu dedicații imprimate în negru sau cu litere de aur. Și ramuri de palmieri, ramuri uriașe de palmieri…

Toate florăriile făcură afaceri strălucite, iar florăria Iwersen din fața casei Buddenbrook nu era ultima dintre ele. Doamna Iwersen sunase de mai multe ori la intrare aducînd jerbe de flori de diverse forme din partea senatorului cutare, de la consulul X, sau Y, de la cutare sau cutare asociație de funcționari… Odată ea întrebă dacă nu cumva ar putea să intre și să-l vadă o clipă pe senator? „Firește că poate" i se răspunse și condusă de Ida Jungmann ea urcă scara principală, plimbîndu-și ochii în tăcere prin splendidul vestibul.

Umbla greu deoarece, ca de obicei, era însărcinată, înfățișarea ei căpătase de-a lungul anilor un aspect ceva mai comun, dar ochii negri, migdalați și pometii malaezi erau încîntători și se vedea bine că trebuie să fi fost extraordinar de frumoasă. Fu introdusă în salon, căci acolo era așezat Thomas Buddenbrook pe

catafalc.

În mijlocul încăperii vaste şi luminoase din care fusese scoasă mobila, el zăcea între pernele de mătase albă din sicriu, îmbrăcat în mătase albă şi acoperit cu mătase albă, în parfumul puternic, amețitor de chiparoase, micşunele şi sute de alte flori. La căpătîi, într-un semicerc de sfeşnice de argint, pe un postament îmbrăcat în crep, se ridica statuia lui *Christos binecuvîntînd,* de Thorwaldsen. Jerbele, coroanele, coşurile cu flori, buchetele se înşirau de-a lungul pereților, pe parchet, pe învelitoarea sicriului; ramuri de palmieri sprijinite de catafalc se aplecau peste picioarele mortului. Faţa acestuia era jupuită pe alocuri şi mai ales nasul prezenta urme de contuziuni. Dar părul îi era frezat ca în viaţă şi mustăţile, pe care bătrînul Wenzel i le întinsese pentru ultima dată cu fierul, treceau, lungi şi ţepene, dincolo de obrajii-i albi. Capul îi era întors puţin într-o parte şi în mîinile-i împreunate ţinea o cruce de fildeş.

Doamna Iwersen se oprise aproape în prag şi de acolo se uită, clipind din ochi, la catafalc. Abia cînd doamna Permaneder, îmbrăcată în negru din cap pînă în picioare şi vorbind gutural de atîta plîns, ieşi din odaia de toate zilele şi apăru între draperiile uşii, invitînd-o cu blîndeţe să se apropie, ea îndrăzni să înainteze cîţiva paşi pe podelele de parchet. Stătea cu mîinile împreunate pe pîntecele-i proeminent şi se uita cu ochii negri, migdalaţi, la plante, la sfeşnice, la panglici, la toată mătăsăria albă şi la faţa lui Thomas Buddenbrook. Ar fi fost greu de definit expresia trăsăturilor ei palide şi şterse de femeie însărcinată. La urmă, spuse „da…", suspină o dată, o singură dată, foarte scurt şi înăbuşit, şi se întoarse spre ieşire.

Doamnei Permaneder îi plăceau astfel de vizite. Nu se mişca din casă şi înregistra cu un zel neobosit omagiile pe care lumea se înghesuia să le aducă rămăşiţelor pămînteşti ale fratelui ei. Cu vocea ei ascuţită, caracteristică, Antonie citea şi recitea articolele din ziare, care, ca pe vremea jubileului firmei, preamăreau meritele decedatului şi deplîngeau pierderea unei asemenea personalităţi de neînlocuit. Din odaia de fiecare zi, ea urmărea toate vizitele de condoleanţe pe care Gerda le primea în salon. Şi aceste vizite nu se mai sfîrşeau, nu li se mai ţinea socoteala. Tony se sfătui cu diverse persoane în legătură cu înmormîntarea care trebuia să se desfăşoare cu o pompă nemaiauzită. Organiză scene de despărţire. Se îngriji ca personalul din birouri să vină sus, pentru a-i spune un cuvînt de adio şefului lor. Urmară la rînd docherii. Oamenii intrară tîrşîindu-şi picioarele enorme pe parchet, pleoştindu-şi colţurile gurii cu un aer grozav de cumsecade şi duhnind a rachiu, a mahorcă şi a muncă fizică. Se uitară ce se uitară la catafalcul somptuos, miraţi, frămîntîndu-şi şepcile în mîini, apoi de la o vreme se plictisiră. În sfîrşit, unul îşi luă inima-n dinţi, se urni din loc şi după el toată ceata ieşi cu aceiaşi paşi tîrşîiţi… Doamna Permaneder era încîntată. Ea afirma că-i văzuse pe mulţi vărsînd lacrimi în bărbile aspre. Acesta era pur şi simplu un neadevăr. Aşa ceva nu se întîmplase. Dar dacă ea aşa văzuse şi dacă asta o făcea fericită!…

Şi ziua înmormîntării sosi. Sicriul de metal fu închis ermetic şi acoperit cu flori, în candelabre ardeau lumînările şi casa se umplu de lume. Înconjurat de

membrii familiei îndoliate, cei din oraş şi cei veniţi din alte părţi, pastorul Pringsheim stătea drept şi maiestuos la căpătîiul sicriului; în mijlocul horbotei late de la gît, capul lui expresiv se odihnea ca pe o farfurie.

Un lacheu foarte stilat şi îndemînatic, ceva intermediar între om de serviciu şi maestru de ceremonii, luase asupră-şi conducerea formalităţilor solemnităţii. Cu jobenul în mînă, el coborî precipitat dar cu paşi uşori scara principală şi cu o voce şoptită dar pătrunzătoare, anunţă în vestibulul care tocmai în clipa aceea fusese inundat de funcţionari de la fisc, de hamali în bluze, cu pantaloni pînă la genunchi şi cu joben:

– Odăile sînt pline, dar pe coridor mai este puţin loc…

Apoi totul se linişti. Pastorul Pringsheim începu să vorbească şi vocea lui artistică se revărsa în armonii răsunătoare peste întreaga casă. Şi în timp ce aici sus, lîngă statuia lui Christos, el îşi frîngea mîinile apoi şi le întindea pentru a da binecuvîntarea, jos, în faţa casei, sub cerul alburiu, de iarnă, staţiona dricul cu patru cai şi în urma lui un şir nesfîrşit de trăsuri, de-a lungul străzii, în jos, pînă la rîu. Iar în faţa porţii o companie de soldaţi stătea aliniată pe două rînduri cu arma la picior, sub comanda sublocotenentului von Throta care, cu sabia în mînă, se uita cu ochii strălucitori în sus, la balcon… În ferestrele de primprejur şi pe trotuare o mulţime de oameni îşi întindeau gîtul.

În sfîrşit în vestibul se stîrni o mişcare, sublocotenentul dădu cu glas domol comanda, soldaţii prezentară armele ropotind, domnul von Throta îşi coborî sabia şi sicriul apăru. Purtat de patru bărbaţi în mantale negre, cu tricornuri pe cap, el fu scos pe poartă cu mişcări legănate şi prudente. Vîntul împrăştia mirosul de flori peste capetele curioşilor, zbîrlea panaşul negru din vîrful dricului, se juca în coamele tuturor cailor aliniaţi pînă la rîu şi flutura vălurile negre de pe pălăriile rîndaşilor şi ale vizitiului. Fulgi rari de zăpadă căzeau răzleţi descriind curbe lungi prin aer.

Caii înhămaţi la carul mortuar, drapaţi în negru pînă la pămînt, încît nu li se vedeau decît ochii neliniştiţi, se urniră încet, mînaţi de patru slujitori în negru, compania de soldaţi porni în urma dricului şi una după alta începură să defileze şi celelalte trăsuri. În cea dintîi luară loc Christian Buddenbrook şi pastorul. Micul Johann însoţit de o rudă din Hamburg cu înfăţişare de om bine hrănit, se aşeză în a doua. Şi încet-încet, nesfîrşit de lung, trist şi solemn, cortegiul funebru al lui Thomas Buddenbrook înainta şerpuind, în timp ce vîntul biciuia steagurile în bernă de pe toate casele… Funcţionarii şi hamalii mergeau pe jos.

Sicriul urmat de mulţimea de îndoliaţi, trecu pe aleile cimitirului, prin faţa crucilor, statuilor, capelelor funerare şi a golaşelor sălcii plîngătoare şi se apropie de cavoul familiei Buddenbrook. Compania de onoare sosită mai înainte prezentă din nou armele. Din spatele unui tufiş răsună, în cadenţe grave şi înăbuşite, un marş funebru.

Şi din nou fu ridicată lespedea cea mare cu herbul familiei sculptat în relief şi din nou, la marginea crîngului despuiat, notabilităţile oraşului înconjurară groapa zidită în care acum Thomas Buddenbrook era cel care cobora la strămoşii lui. Erau acolo oameni bogaţi, de merit, stînd cu capetele plecate sau

înclinate melancolic într-o parte şi printre ei se puteau distinge, datorită mănuşilor şi cravatelor albe, consilierii municipali. Iar de jur împrejur, pînă departe, se înghesuiau funcţionarii, hamalii, copiştii, docherii.

Muzica încetă. Pastorul Pringsheim rosti o cuvîntare. Şi cînd ultimele lui cuvinte se pierdură în aerul rece, toată lumea se pregăti să strîngă încă o dată mîna fratelui şi fiului celui dispărut.

Defilarea a durat mult. Christian Buddenbrook primea condoleanţele cu acel aer pe jumătate distrat, pe jumătate stingherit pe care-l avea la ocazii solemne. Îmbrăcat în haină groasă de marinar, cu nasturi de aur, micul Johann stătea alături de el; nu se uita la nimeni, ochii umbriţi de cearcăne viorii şi-i ţinea pironiţi în pămînt şi capul îi era înclinat într-o parte, ferindu-se de vînt cu o grimasă îndurerată.

1 Se referă la lucrarea *Lumea ca voinţă şi reprezentare* de Arthur Schopenhauer (1788–1860).

Partea a unsprezecea

Prietenului meu Otto Grantoff

I

Se întîmplă uneori să ne gîndim la cineva, să ne întrebăm ce o mai fi făcînd şi deodată să ne aducem aminte că omul nostru nu se mai plimbă pe străzi, glasul lui nu mai răsună în concertul general al glasurilor omeneşti, că a dispărut pur şi simplu de pe scenă pentru totdeauna şi odihneşte undeva dincolo de poarta oraşului, sub pămînt.

Doamna consul Buddenbrook, născută Stüwing, văduva unchiului Gotthold, se stinse. Şi ei, care odinioară fusese pricina unei discordii atît de violente în familie, îi fu dat să primească coroana morţii care împacă şi transfigurează, iar cele trei fiice ale ei, Friederike, Henriette şi Pfiffi se simţeau în drept să întîmpine cu aere jignite condoleanţele rudelor, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Vedeţi, persecuţiile voastre au vîrît-o în mormînt”… cu toate că soţia consulului atinsese o vîrstă venerabilă.

Madame Kethelsen se odihnea de asemenea în pace. În ultimii ani ai vieţii pătimise mult din pricina podagrei. În schimb, plecase din viaţă blînd, în simplitatea credinţei sale de copil, invidiată de sora ei mai învăţată, încă în luptă cu micile-i ispite raţionaliste, şi care, deşi din zi în zi mai gheboasă şi mai pirpirie, prin constituţia ei mai tenace, era legată de acest pămînt păcătos.

Plecă şi Peter Döhlmann din rîndul celor vii. După ce îşi prăpădise toată averea cu aperitive, îl dădu gata apa Hunyadi János. Îi lăsă fetei sale o rentă anuală de două sute de mărci şi carităţii publice grija de a o adăposti, ţinînd seama de numele Döhlmann, în mănăstirea Sfîntului Ioan.

Justus Kröger decedase de asemenea, şi asta era foarte rău, fiindcă acum nimeni nu mai putea s-o împiedice pe nevastă-sa, femeie slabă de înger, să-şi vîndă ultimele piese din argintărie pentru a-i trimite bani denaturatului de Jakob care-şi ducea viaţa de haimana în cine ştie ce colţ al lumii.

Cît despre Christian Buddenbrook, pe el în zadar l-ar fi căutat cineva în oraş. Nu mai era acolo. Exact la un an după moartea fratelui său, senatorul, el se mutase la Hamburg unde se cununase în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor cu o femeie cu care de mult avea relaţii strînse, domnişoara Aline Puvogel. Nimeni nu-l putuse opri. E adevărat că partea ce-i mai rămăsese din moştenirea maternă – din ale cărei dobînzi, de altfel, jumătate luase de mult calea Hamburgului – era administrată de domnul Stephan Kistenmaker, însărcinat cu aceasta prin testamentul defunctului său prieten; dar în alte privinţe Christian era liber să facă ce voia… Îndată ce se auzi de căsătoria lui, doamna Permaneder îi trimise doamnei Aline Buddenbrook la Hamburg o

lungă şi extraordinar de ostilă scrisoare care începea cu *Madame* şi declara, în termeni otrăviţi deşi cu multă grijă, că doamna Permaneder nu-i va recunoaşte niciodată ca rude, nici pe cea căreia i se adresează scrisoarea, nici pe copiii ei.

Domnul Kistenmaker era executorul testamentar, curatorul averii Buddenbrook şi tutorele micului Johann. Îşi făcea un punct de onoare din aceste îndatoriri, care îi permiteau să desfăşoare o activitate deosebit de importantă pentru el; iar la bursă, îi dădeau dreptul să-şi treacă mîna prin păr, cu aerul unui om ce nu-şi vedea capul de treburi, şi să asigure pe toată lumea că se macină de atîta muncă… Nu uita să se răsplătească însă pentru ostenelile sale, încasînd cu exemplară punctualitate doi la sută din toate veniturile. Altminteri nu avea mîna prea norocoasă în afaceri şi în curînd îşi atrase nemulţumirea Gerdei Buddenbrook.

Situaţia era de asemenea natură că trebuia lichidat totul, firma trebuia să dispară şi anume în termen de un an; aceasta fusese ultima hotărîre a senatorului. Doamna Permaneder se arăta extrem de emoţionată din această pricină.

– Şi Johann, micul Johann, Hanno? întreba ea…

Faptul că fratele ei trecuse peste fiul său, singurul său urmaş, că nu dorise să păstreze firma pentru el, o dezamăgi şi o îndurera adînc. Plîngea ceasuri întregi la gîndul că vor trebui să se despartă de venerabila firmă; de acest giuvaer transmis de-a lungul a patru generaţii, curmîndu-i istoria cînd exista totuşi un moştenitor legal. Dar în cele din urmă se mîngîie gîndindu-se că sfîrşitul firmei nu însemna numaidecît sfîrşitul familiei şi că nepotul ei va avea să înceapă o operă tînără şi nouă, îndeplinindu-şi misiunea înaltă de a păstra strălucirea şi răsunetul numelui strămoşesc şi de a ridica familia la o nouă înflorire. Nu degeaba semăna atît de tare cu străbunicul lui…

Lichidarea începu, aşadar, sub conducerea domnului Kistenmaker şi a bătrînului domn Marcus şi mergea cît se poate de jalnic. Sorocul fixat era prea apropiat, el trebuia respectat cu rigoare, timpul zorea. Afacerile în curs fură expediate în grabă şi în mod dezavantajos. Vînzările pripite, dezastruoase se ţineau lanţ. Antrepozitul, magaziile fură prefăcute în bani lichizi cu pierderi mari. Şi ceea ce scăpa de zelul exagerat al domnului Kistenmaker desăvîrşea prin zăbava lui bătrînul Marcus, despre care se povestea în oraş că iarna, înainte de a părăsi casa, îşi încălzea la sobă nu numai paltonul şi pălăria, ci şi bastonul. Cînd se ivea o conjunctură favorabilă, era sigur că bătrînul scăpa ocazia… Pe scurt, pierderile se îngrămădeau. Thomas Buddenbrook lăsase o avere care pe hîrtie se cifra la şase sute cincizeci de mii de mărci. La un an de la deschiderea testamentului se văzu că nici pe departe nu putea fi vorba de această sumă…

Zvonuri necontrolate şi exagerate circulau în legătură cu lichidarea nefavorabilă, alimentate şi de vestea că Gerda Buddenbrook se gîndeşte să vîndă casa cea mare. Se povesteau lucruri de necrezut despre pricinile care cică o sileau să facă acest pas, despre scăderea considerabilă a averii Buddenbrook. Aşa s-a întîmplat că, încet-încet, prin oraş a început să se răspîndească o stare de spirit pe care văduva senatorului avea s-o resimtă pînă şi în propria ei

gospodărie, în primele zile cu mirare şi uimire, apoi cu indignare din ce în ce mai mare… Într-o zi, îi povesti cumnatei sale că mai mulţi meseriaşi şi furnizori i-au cerut cu o necuviincioasă stăruinţă să le achite cîteva facturi mai importante. Doamna Permaneder o ascultă un răstimp încremenită, apoi izbucni într-un hohot groaznic de rîs… iar Gerda Buddenbrook era atît de indignată încît declară că e aproape hotărîtă să părăsească oraşul cu micul Johann, să se stabilească la Amsterdam, în casa tatălui ei, cu care va cînta din nou duete la vioară… Dar această idee stîrni o împotrivire atît de furtunoasă şi de îngrozită din partea doamnei Permaneder încît pentru moment Gerda trebui să renunţe la ea.

Cum era de prevăzut, doamna Permaneder protesta şi împotriva planului de a scoate la vînzare casa ridicată de fratele ei. Lamentîndu-se cu glas tare, vorbea de proasta impresie pe care această vînzare ar stîrni-o şi prevedea plîngînd că pentru numele familiei ei va însemna o nouă ştirbire a prestigiului. Dar pînă la urmă trebui să admită că n-ar fi practic ca Gerda să ocupe şi să întreţină în continuare casa vastă şi splendidă care fusese o fantezie costisitoare a lui Thomas Buddenbrook şi cumnata sa avea dreptate cînd se gîndea la o vilă mică şi confortabilă, împrejmuită de verdeaţă, dincolo de poarta oraşului…

Pentru domnul Gosch, misitul Sigismund Gosch, sosi o zi măreaţă. Un eveniment extraordinar îi lumina bătrîneţea, un eveniment care timp de cîteva ceasuri îl făcu să nu mai tremure. Avea fericirea să se vadă în salonul Gerdei Buddenbrook, să stea în faţa ei într-un fotoliu, discutînd între patru ochi preţul casei. Cu părul alb ca zăpada, adus din toate părţile în faţă, cu bărbia împinsă sinistru înainte, el o privea ţintă de jos în sus, şi reuşi să pară într-adevăr cocoşat. Vocea îi şuiera, ceea ce nu-l împiedica să vorbească rece, la obiect şi nimic nu-i trăda zbuciumul sufletesc. Se obligă să preia casa, întinse mîna şi oferi, cu un zîmbet viclean, optzeci şi cinci de mii de mărci. Preţul părea acceptabil, fiindcă o pierdere la această vînzare era inevitabilă. Dar trebuia ascultată şi părerea domnului Kistenmaker, aşa că Gerda Buddenbrook fu nevoită să renunţe la domnul Gosch fără a încheia o înţelegere cu el. Şi iată că domnul Kistenmaker nu se arătă dispus să permită nici un fel de amestec în activitatea lui. Dispreţui oferta lui Gosch, rîse de ea şi se jură că se poate lua o sumă mult mai mare. Şi se jură atît de mult încît pînă la urmă se văzu constrîns s-o cedeze, ca să isprăvească odată, pentru şaptezeci şi cinci de mii de mărci unui holtei tomnatic care, întorcîndu-se din călătorii prin ţări îndepărtate, avea de gînd să se stabilească în oraş…

Tot domnul Kistenmaker se îngriji şi de cumpărarea casei noi, o vilă mică, drăguţă, poate puţin cam prea scumpă, dar care, situată dincolo de poarta oraşului, într-o alee de castani bătrîni şi înconjurată de o grădină de flori şi de zarzavaturi era aşa cum şi-o dorise Gerda Buddenbrook… Acolo se mută văduva senatorului în toamna anului ’76, cu fiul ei, cu slugile şi cu o parte din mobilier; restul a trebuit să fie lăsat pe loc şi, cu toate tînguielile doamnei Permaneder, a trecut în proprietatea burlacului bătrîn.

Şi au mai urmat şi alte schimbări! Mamzel Jungmann, Ida Jungmann, care se afla de patruzeci de ani în casa Buddenbrook, a renunţat la slujbă şi s-a întors

în țara ei de baștină, Prusia Occidentală, pentru a-și petrece printre rudele de acolo amurgul vieții.

La drept vorbind ea fu concediată de văduva senatorului. După ce crescuse vechea generație, buna Ida își îndreptase numaidecît toată grija și atenția asupra micului Johann, căruia putea să-i citească basmele lui Grimm sau să-i povestească despre unchiul ei mort de sughiț. Dar acum micul Johann nu mai era mic, ci un băiat de cincisprezece ani, căruia, cu toate că avea o constituție firavă, ea nu-i mai era de mare folos… Iar cu mama băiatului se găsea de vreme îndelungată în relații destul de neplăcute. Pe această femeie, care intrase în familie mult mai tîrziu decît ea, Ida n-o considerase niciodată ca făcînd parte dintre ai casei și de un rang cu ei. Pe de altă parte, în anii din urmă, cu înfumurarea obișnuită a slugilor bătrîne, ea începuse să-și atribuie drepturi exagerate. Stîrnea indignare, dîndu-și o importanță prea mare și făcîndu-se vinovată de fel de fel de abuzuri în treburile gospodăriei… Situația deveni insuportabilă, scene violente avură loc și cu toate că doamna Permaneder interveni pentru ea cu aceeași elocvență cu care pledase pentru casele familiei și pentru mobilă, bătrîna Ida fu concediată.

Plînse amar cînd sosi ceasul să-și ia rămas bun de la micul Johann. El o îmbrățișă, apoi își încrucișă mîinile la spate, se propti într-un picior, în timp ce cu vîrful celuilalt abia atingea pămîntul și o privi cum se îndepărta, cu aceeași căutătură meditativă, introspectivă, pe care ochii lui căprui-aurii, încercuiți de umbre viorii, o avuseseră și lîngă sicriul bunicii sale, la moartea tatălui său, în timpul lichidării celor două gospodării mari și în alte cîteva momente asemănătoare, de natură mai puțin exterioară… În mintea lui plecarea bătrînei Ida se lega în chip logic de celelalte faze ale procesului de fărîmițare, de istovire, de încheiere și descompunere la care asistase. Nu se mai mira de ele; lucru ciudat, niciodată nu se mirase. Uneori, cînd își înălța capul cu bucle castanii, strîmbînd puțin din buze, și nările-i fine și sensibile începeau să vibreze, părea că adulmecă atent atmosfera, așteptînd mirosul acela straniu și familiar pe care, la catafalcul bunicii, nu fuseseră în stare să-l înăbușe toate parfumurile de flori…

De cîte ori venea s-o vadă pe cumnată-sa, doamna Permaneder îl lua pe nepoțel lîngă ea pentru a-i vorbi despre trecut și despre acel viitor pentru care neamul Buddenbrook va avea întîi să mulțumească milei Domnului și apoi lui, micului Johann. Cu cît prezentul era mai sumbru, cu atît mai pasionată se întorcea la vremurile de odinioară, arătînd ce viață distinsă era în casa părinților și bunicilor ei, cum călătorea de-a lungul și de-a latul țării bunicul lui Hanno, în trăsură cu patru cai… Într-o zi o apucară crampe violente de stomac, fiindcă Friederike, Henriette și Pfiffi Buddenbrook afirmaseră în unanimitate că familia Hagenström reprezintă crema societății…

Știrile despre Christian erau întristătoare. Căsnicia nu părea să aibă o influență bună asupra sănătății lui. Maniile și halucinațiile sinistre se repetaseră în forme agravate; la îndemnul nevesti-sii și al unui doctor se internase într-o casă de sănătate. Nu era mulțumit acolo, scria scrisori pline de lamentații rudelor, exprimîndu-și dorința fierbinte de a scăpa de acest

sanatoriu unde se pare că era tratat foarte sever. Dar nu-i dădură drumul şi poate că era mai bine aşa. În orice caz, această situaţie îi îngăduia nevesti-sii să-şi continue viaţa independentă, fără precauţiuni şi piedici, păstrînd însă idealele foloase practice pe care le datora căsătoriei.

II

Mecanismul deşteptătorului se dezlănţui punctual şi îşi făcu conştiincios datoria, zbîrnîind crunt. Era un zgomot răguşit, dogit, un uruit mai mult decît un sunet de clopoţel – ceasul avea o vechime respectabilă şi era destul de hodorogit – dar ţinu mult, înfiorător de mult, deoarece seara fusese întors vîrtos.

Hanno Buddenbrook se cutremură pînă-n adîncul inimii. Ca în fiecare dimineaţă cînd pe noptieră lîngă urechea lui, izbucnea acest vacarm, hain şi credincios totodată, se înfiora pînă în rărunchi de furie, de jale şi de disperare. Dar în manifestările sale exterioare rămase absolut liniştit, nu-şi schimbă poziţia în pat, doar ochii şi-i deschise brusc, trezit din cine ştie ce vis tulbure de dimineaţă.

În odaia îngheţată era întuneric beznă; Hanno nu putea distinge nimic şi nu vedea nici arătătoarele ceasului. Dar ştia că era ora şase, căci ieri seara îl potrivise pentru această oră… Ieri… ieri… În timp ce, întins pe spate, nemişcat, cu nervii încordaţi, se căznea să ia o hotărîre, să aprindă lumina, să se smulgă din pat, rînd pe rînd îi reveneau în conştiinţă toate amănuntele zilei de ieri…

Fusese duminică şi după ce domnul Brecht îl chinuise îngrozitor cîteva zile la rînd, drept recompensă maică-sa îi îngăduise s-o însoţească la Teatrul Municipal unde se reprezenta *Lohengrin*. Bucuria pe care o aştepta de la această seară îi umpluse întreaga săptămînă. Jalnic era numai faptul că înainte de astfel de sărbători se îngrămădeau totdeauna nenumărate necazuri ce-i întunecau pînă-n ultimul moment perspectiva liberă şi fericită. Dar sîmbătă orele de curs se încheiară în sfîrşit şi cu zbîrnîitu-i dureros, burghiul dentistului lucrase pentru ultima dată în gura lui… Înlăturase totul din cale-i, înfrînsese toate piedicile, căci printr-o subită hotărîre amînase pregătirea lecţiilor pînă după reprezentaţia de duminică seara. Ce înseamnă ziua de luni? E aşa de sigur că va veni vreodată? Cine crede în ziua de luni, cînd duminică seara urmează să asculte *Lohengrin*… Luni se va scula dis-de-dmineaţă şi va isprăvi toate neroziile astea – gata! Apoi umblase nestingherit de colo pînă colo, cu inima plină de bucurie, cîntase visător la pian, uitînd de toate necazurile.

Şi fericirea deveni realitate. Se revărsă asupra lui cu toate binecuvîntările şi deliciile ei, cu tainică înfiorare şi cutremur, cu suspine adînci, neaşteptate, cu întreaga-i beţie imensă şi nepotolită… E drept că în uvertură, viorile de proastă calitate o luaseră puţin razna şi că barca ce aducea un om burduhănos, înfumurat, cu barba roşcată, se apropia cam hurducat, iar în loja vecină se afla

chiar tutorele lui, domnul Stephan Kistenmaker, care bombănea întruna că distracțiile de felul acesta îl fac pe tînăr să devină şi mai împrăştiat şi îl abat de la îndeplinirea datoriilor. Dar suava şi luminoasa splendoare pe care o asculta îl ridica deasupra tuturor mizeriilor…

Se sfîrşi însă şi asta. Fericirea răsunătoare, radioasă, amuți, se stinse. Hanno se afla din nou acasă, cu capul înfierbîntat, în odaia lui, şi îşi dădu seama că abia cîteva ceasuri de somn, acolo în patul lui, îl mai despart de cenuşiul monotoniei de fiecare zi. Apoi deodată se pomeni copleşit de totala descurajare ale cărei asalturi le cunoştea aşa de bine. Simți din nou ce dureroasă e frumusețea, în ce abisuri de ruşine şi de nostalgii deznădăjduite ne prăvale, distrugîndu-ne în acelaşi timp şi curajul şi aptitudinile pentru viața obişnuită. Grea ca un munte, disperarea aceasta îl apăsa atît de înspăimîntător, încît din nou Hanno îşi zise că ceea ce îl copleşeşte trebuie să fie mai mult decît necazurile personale: e o povară pe care sufletul lui o poartă din naştere şi care odată şi odată îl va strivi, înăbuşindu-l…

Apoi potrivi deşteptătorul şi adormi, se cufundă într-un somn adînc, de moarte, ca un om care ar dori să nu se mai trezească niciodată. Şi iată că sosise şi ziua de luni, era ora şase şi el nu pregătise nici o lecție.

Se ridică în capul oaselor şi aprinse lumînarea de pe noptieră. Dar fiindcă în aerul îngheţat brațele şi umerii începură numaidecît să-i dîrdîie de frig, se lăsă repede la loc şi îşi trase plapuma pe cap.

Arătătorul indica şase şi zece minute… Ah, acum nu mai avea sens să se scoale, să lucreze; era prea mult, avea de învățat aproape pentru fiecare oră. Nu făcea să se mai apuce de treabă. Oricum, momentul fixat a trecut… Ieri i se năzărise că azi îi va veni rîndul şi la latină şi la chimie, dar era oare atît de sigur? S-ar putea întîmpla, nici vorbă, e probabil chiar, după toate prevederile omeneşti. Din Ovidiu, acum în urmă au fost examinați cei de la sfîrşitul catalogului şi, pe cît se pare, azi vor fi întrebați din nou cei de la început, de la litera *A* şi *B*. Dar nici asta nu era absolut sigur, nu era cu totul şi cu totul precis! Existau şi excepții la regulă! Ce nu face uneori întîmplarea, Dumnezeule!… Şi tot cumpănind aceste ipoteze înşelătoare şi trase de păr, gîndurile i se încîlciră şi Hanno adormi din nou.

Odăița de licean, rece şi golaşă, cu o gravură după Madona Sixtină atîrnînd deasupra patului, cu o masă ce se putea lungi, cu o etajeră de cărți, ticsită şi în neorînduială, cu un pupitru de mahon ce se sprijinea pe nişte picioare țepene, cu armoniul şi cu lavoarul strîmt, zăcea mută în umbra pîlpîitoare a lumînării. Flori de gheață răsăriseră pe fereastra al cărei stor nu fusese lăsat pentru ca lumina zilei să poată pătrunde mai devreme în odaie. Şi Hanno Buddenbrook dormea cu fața îngropată în pernă. Dormea cu gura întredeschisă, cu genele coborîte adînc, cu pleoapele strîns închise, dăruindu-se cu o expresie de dureroasă fervoare somnului, şi păru-i moale, castaniu şi buclat îi acoperea tîmplele. Flăcăruia lumînării de pe noptieră îşi pierdea încet-încet strălucirea roz-gălbuie, căci prin crusta de gheață de pe fereastră lumina spălăcită a dimineții pătrundea rece şi cenuşie în odaie.

La ora şapte se trezi din nou, speriat. Trecuse, aşadar, şi această ultimă

păsuire. Trebuia să se scoale, să ia în cîrcă ziua ce începea – nimic nu-l putea scuti de aceasta. Doar o scurtă oră îl mai despărțea de începutul orelor de școală… Timpul zorea, de prepararea lecțiilor nici vorbă nu putea fi. Totuși, mai rămase culcat plin de amărăciune, de jale și de ciudă din pricina acestei brutale silnicii care îl constrîngea să părăsească patul cald, cu noaptea în cap, pe gerul acesta și să plece pentru a înfrunta toate relele și primejdiile printre niște oameni severi și răuvoitori. „Ah, încă două minute, două biete minute, nu-i așa?" își întrebă cu efuziuni de gingășie, perna. Apoi, într-un acces de revoltă, își acordă cinci minute pline pentru a-și închide încă puțin ochii, deschizînd în răstimpuri cîte unul și ațintindu-l deznădăjduit asupra arătătorului care, tîmp, neștiutor și corect, își urma drumul înainte…

La șapte și zece se smulse din pat și începu să alerge în sus și-n jos prin odaie cu o grabă nemaipomenită. Lumînarea ardea înainte, deoarece singură lumina zilei era încă neîndestulătoare. Topind o floare de gheață cu răsuflarea, văzu că afară era negură deasă.

Îi era frig peste măsură. Din cînd în cînd un fior dureros îl zguduia din cap pînă-n picioare. Vîrfurile degetelor îi ardeau și erau atît de umflate încît nu și le putea freca cu peria de unghii, în timp ce se spăla pe piept, scăpă buretele din mîna aproape vlăguită și stătu o clipă țeapăn, neputincios, slobozind aburi ca un mînz asudat.

În sfîrșit, reuși să se vadă gata; se opri gîfîind cu ochii tulburi, în fața mesei, își apucă ghiozdanul, își adună cu disperare resturile de puteri sufletești pentru a-și pune înăuntru cărțile de care avea nevoie la lecțiile din acea zi. Se uită încordat în gol, murmurînd îngrijorat: „… Religie… latină… chimie…" și vîrî în ghiozdan terfeloagele zdrențuite, pătate de cerneală…

Da, se făcuse înăltuț micul Johann. Era trecut de cincisprezece ani și nu mai purta uniformă de marinar danez, ci un costum cafeniu-deschis și o cravată albastră cu picățele albe. La jiletcă i se vedea lanțul subțire și lung de aur, moștenire de la străbunicul său, iar în inelarul mîinii drepte, cam lată dar cu degete fine, inelul strămoșesc cu sigiliu de piatră verde care acum era tot al lui… Își îmbrăcă scurta groasă de lînă, își puse pălăria pe cap, înșfăcă ghiozdanul, stinse lumînarea, coborî valvîrtej scările și, trecînd pe lîngă ursul împăiat, intră pe dreapta, în sufrageria de la parter.

Domnișoara Clementine, noua cameristă a maică-sii, o fată slabă cu cîrlionți pe frunte, cu nas ascuțit și ochi miopi, îl aștepta, trebăluind în jurul mesei.

– Cît o fi ceasul? întrebă Hanno printre dinți, deși știa foarte bine.

– Opt fără un sfert, răspunse fata, arătînd ornicul de pe perete, cu mîna-i slabă și roșie, care te făcea s-o crezi bolnavă de gută. Da, da, trebuie să te grăbești, Hanno…

Apoi îi puse în față ceașca aburindă, împinse spre el coșulețul cu pîine, untul, sarea și paharul pentru ouă.

Hanno nu mai spuse nimic, luă o chiflă și, în picioare, cu pălăria pe cap, cu ghiozdanul subsuoară, începu să soarbă din cana cu cacao. Din pricina lichidului fierbinte începu să-l doară cumplit măseaua pe care tocmai atunci i-o trata domnul Brecht… Lăsă jumătate din cacao pe masă, de ou nici nu se

atinse, mormăi ceva cu gura strîmbă în chip de salut şi ieşi grăbit.

Era ceasul opt fără zece minute cînd străbătu grădina din faţa casei, lăsînd în urmă mica vilă roşie, şi o apucă grăbit spre dreapta… Mai avea abia zece, nouă, opt minute. Şi drumul era lung. Şi prin ceaţă abia îşi putea da seama pînă unde a ajuns. Aspira, apoi arunca afară, cu toată puterea pieptului său îngust, această negură groasă, rece ca gheaţa. Îşi tampona cu limba măseaua care-i zvîcnea încă fierbinte, din pricina picului de cacao băut, şi se opintea nebuneşte pe picioare. Era leoarcă de sudoare şi totuşi simţea că-i îngheaţă toate încheieturile. Începu să-l înţepe în coaste. Cele cîteva înghiţituri de la micul dejun se răzvrăteau în stomacul lui din pricina acestei alergături matinale; îi venea rău şi inima lui nu mai era decît un boţ ce tremura şi fîlfîia fără temei, tăindu-i răsuflarea.

Poarta oraşului, poarta abia – şi era opt fără patru minute! Răzbătea cu greu de-a lungul străzilor, scăldat în sudori reci, chinuit, îngreţoşat, nenorocit, uitîndu-se în toate părţile să vadă dacă nu cumva se mai arată vreun elev… Nu, nu mai venea nimeni. Toţi ajunseseră la destinaţie şi chiar atunci bătea ceasul opt. Prin ceaţă, clopotele se auzeau răsunînd din toate turnurile, şi, pentru a slăvi clipa, cele de la Sfînta Maria intonară chiar imnul „Acum cu toţii să mulţumim Domnului”… Cîntau cu desăvîrşire fals, cum constată Hanno, nebun de disperare, habar n-aveau de ritm şi erau prost acordate, foarte prost… Dar parcă asta mai avea vreo însemnătate… Nu, nici una! El, însă era în întîrziere, nu încăpea îndoială. Ceasul şcolii mergea puţin în urmă, dar el tot tîrziu avea să sosească asta era sigur. Se uita în ochii oamenilor care treceau pe lîngă el. Se duceau la birouri, la treburi, nu se grăbeau deloc, nimic nu-i ameninţa. Unii răspundeau privirii lui jalnice şi invidioase, îi măsurau figura descompusă şi zîmbeau. Zîmbetul acesta îl scotea din sărite. Ce gîndesc indivizii aceştia în sinea lor, cum apreciază, ei care n-au de ce se teme, situaţia lui? Îi venea să le strige în faţă: „Domnilor, zîmbetul dumneavoastră e pur şi simplu o grosolănie. Aţi putea să vă gîndiţi că n-ar fi nimic mai de dorit decît să mă prăbuşesc mort în faţa porţii închise…”

Sunetul prelung şi strident al clopoţelului, semnalînd începutul serviciului divin de luni dimineaţa, îi izbi auzul cînd mai erau doar douăzeci de paşi pînă la zidul lung de cărămidă roşie, întrerupt de două porţi de fier, ce separa curtea din faţă de stradă. Nemaiavînd nici un strop de vlagă pentru a-şi lungi paşii sau a alerga, îşi precipită bustul înainte; vrînd-nevrînd, picioarele îl împiedicară să cadă în nas prin faptul că bălăbănindu-se, poticnindu-se şi ele, se îndreptau tot înainte. Astfel ajunse la întîia poartă, tocmai în clipa cînd glasul clopoţelului se stinse.

Domnul Schlemel, portarul, un om mic de statură, cu o faţă de muncitor şi cu barbă aspră, se pregătea să închidă poarta.

– Ei… zise el şi-l lăsă pe elevul Buddenbrook să se strecoare…

Poate că a scăpat, poate… Totul era să se furişeze neobservat în clasă, să aştepte acolo, ascuns, sfîrşitul serviciului divin, ce se ţinea în sala de gimnastică, şi să se poarte ca şi cum totul ar fi în perfectă ordine. Şi gîfîind din

greu, sleit de oboseală, înțepenit în sudoarea rece, se tîrî de-a lungul curții, pavate cu cărămizi roșii, și printr-una dintre ușile frumoase, cu geamuri colorate, intră în clădire…

Totul era nou, curat și frumos în acest institut. Se ținuse seamă de exigențele timpului și zidurile cenușii, mîncate de vreme, ale școlii mănăstirești de odinioară, în care părinții generației actuale învățaseră carte, fuseseră rase de pe fața pămîntului pentru a face loc unor clădiri noi, aerisite și somptuoase. Stilul ansamblului fusese păstrat și, deasupra coridoarelor și gangurilor, bolțile gotice se arcuiau solemn. Dar în privința luminatului, încălzitului, dimensiunilor și luminozității claselor, în privința cancelariilor pentru profesori, a dotării din sălile de chimie, fizică și desen, domnea cel mai modern și mai deplin confort…

Istovit, Hanno Buddenbrook mergea tupilîndu-se pe lîngă zid și se uita de jur împrejur… Nu, slavă Domnului, nu-l văzuse nimeni. Din coridoare îndepărtate se auzea tumultul pîlcurilor de elevi și profesori care se înghesuiau spre sala de gimnastică, unde se duceau să ia puțină hrană sufletească pentru o săptămînă de muncă. Aici în față totul era liniștit, tăcut și pe scara largă, acoperită cu linoleum, drumul era liber. Cu băgare de seamă, în vîrful picioarelor, ținîndu-și răsuflarea, ascultînd cu încordare, Hanno se furișă sus. Clasa lui, a cincea reală, era la etajul întîi, în fața scărilor. Ușa era deschisă. Se opri în capul treptelor și aplecîndu-se înainte, cercetă cu priviri scrutătoare lungul coridor unde, la dreapta și la stînga, se înșirau ușile claselor, cu inscripții pe plăci de porțelan. Apoi făcu trei pași repezi, fără zgomot și ajunse în clasa lui.

Sala era goală. Storurile celor trei ferestre largi nu erau încă ridicate și în tăcerea mare lămpile de gaz ce atîrnau în tavan zîzîiau ușor. Abajururi verzi răspîndeau lumina peste cele trei rînduri de bănci de lemn de culoare deschisă, cu cîte două locuri, în fața cărora se ridica, întunecată, doctă și distantă, catedra, cu o tablă neagră în spate. Partea de jos a pereților era îmbrăcată în lemn de culoare galbenă, iar mai sus, suprafețele libere, văruite, erau acoperite de cîteva hărți geografice. O altă tablă neagră se rezema într-un suport de lemn, lîngă catedră.

Hanno se duse la locul său, care se găsea aproximativ în mijlocul încăperii, își vîrî ghiozdanul în pupitru, se trînti pe banca tare, își puse brațele pe capacul înclinat al pupitrului și își culcă fruntea pe ele. Un simțămînt de nespusă fericire îl furnica. Urîtă și odioasă era sala aceasta pustie și rigidă și toată dimineața amenințătoare care-i stătea în față îl apăsa cu miile-i de primejdii, dar deocamdată era în siguranță, la adăpost, și putea să aștepte ce va urma. De altfel, prima lecție, religia, cu domnul Ballerstedt, era destul de inofensivă… După vibrația limbii de hîrtie, sus, în fața bortei rotunde din perete, se vedea cum intră căldura valuri-valuri în sală; flăcările lămpilor de gaz încălzeau și ele aerul. Ah, te puteai întinde, îți puteai dezmorți și dezgheța ciolanele înțepenite de frigul umed. O căldură plăcută dar nesănătoasă i se urcă la cap, îi vuia în urechi, îi împăienjenea ochii…

Deodată auzi în spatele său un zgomot. Tresări şi se întoarse brusc… şi iată că dindărătul ultimei bănci se iviră umerii lui Kai, contele Mölln. Domnişorul se tîrî printre bănci, ieşi de-a buşilea din ascunzătoare, se ridică în picioare, îşi lovi repede şi uşor palmele pentru a scutura praful de pe ele şi se apropie cu faţa radioasă de Hanno Buddenbrook.

– A, tu erai, Hanno? Şi eu care m-am pitit *acolo* în fund cînd ai intrat, crezînd că eşti una dintre podoabele corpului didactic.

Vocea lui se frîngea cînd vorbea; se simţea că e în schimbare, ceea ce nu era încă deloc cazul prietenului său. Crescuse tot atît de înalt ca şi Hanno, dar altminteri rămăsese tot cel vechi. Purta şi acum un costum de culoare nedefinită, cu nasturii lipsă pe ici pe colo, iar fundul pantalonilor nu era decît un petic imens. Mîinile nici acum nu-i străluceau de curăţenie, dar erau înguste şi aveau o formă de o rară noblеţe, cu degete lungi şi fine, cu unghii ascuţite. Iar părul blond-roşcat, la mijloc, cu o cărare nedefinită, îi cădea la fel pe fruntea imaculată de alabastru, sub care ochii de un albastru luminos scînteiau adînci şi pătrunzători… Contrastul între îmbrăcămintea, extrem de neîngrijită, şi nobila puritate a feţei cu osatura delicată, cu nasul uşor încovoiat şi cu buza de sus răsfrîntă puţin, ieşea şi mai tare în relief.

– Ei bine, Kai, spuse, cu o strîmbătură amară Hanno, pipăindu-şi cu o mînă regiunea inimii, cum poţi să mă sperii în halul ăsta?… Cum ai ajuns aici? De ce te-ai ascuns? Ai întîrziat şi tu?

– Aş!… răspunse Kai. Sînt de mult aici… Luni dimineaţa arzi de nerăbdare să te vezi la şcoală, cum o ştii prea bine şi tu, dragă… Nu, eu am rămas aici de-al dracului. „Profundul" era de serviciu şi nu s-a dat în lături să mîne personal poporul la rugăciune. Am făcut în aşa fel ca să rămîn mereu la spatele lui… Oricum se învîrtea şi se uita în dreapta şi în stînga misticul, eu mă aţineam după el, pînă cînd a plecat şi astfel am putut să rămîn aici… Dar tu? întrebă compătimitor şi cu o mişcare gingaşă se aşeză lîngă Hanno pe bancă… tu ai alergat, nu glumă. Săracul de tine! Parcă te-a hăituit cineva. Uite că şi părul ţi s-a lipit de tîmple…

Luă o riglă de pe pupitru şi răscoli serios, cu grijă, părul micului Johann.

– Nu te-ai putut scula?… Tii, abia acum bag de seamă că stau pe locul lui Adolf Todtenhaupt, se întrerupse el şi privi în toate părţile, apoi continuă, pe locul sfinţit al „primului"! Ei, poate că pentru o singură dată n-o să se lase cu bucluc… Va să zică nu te-ai putut trezi?

Hanno îşi culcase faţa din nou pe braţele încrucişate.

– Am fost la teatru aseară, spuse, după un oftat greu.

– Da, adevărat; uitasem!… A fost aşa de frumos?

Kai nu primi nici un răspuns.

– Oricum, bine-ţi merge, continuă convingător, ar trebui să te gîndeşti la asta, Hanno. Vezi tu, eu încă n-am fost niciodată la teatru şi n-am nici cea mai vagă perspectivă de a mă duce mulţi ani de zile de aci-nainte.

– Numai de n-ar fi mizeria asta de a doua zi, rosti Hanno cu glas înăbuşit.

– Da, asta o cunosc şi eu.

Kai se aplecă să ridice pălăria şi paltonul prietenului său care zăceau lîngă bancă, pe podele; le adună de pe jos şi le duse, încet, afară pe coridor.

– Păi, atunci n-oi fi ştiind mare lucru din *Metamorfoze,* spuse la întoarcere.

– Nu prea, răspunse Hanno.

– Dar poate că te-ai pregătit pentru extemporalul de geografie.

– Nu m-am pregătit deloc şi nu ştiu nimic.

– Deci nici la chimie şi nici la engleză! *All right!* Sîntem fraţi de cruce şi camarazi de arme!

Kai simţea o vădită mulţumire.

– Sînt exact în aceeaşi situaţie, explică vesel. Sîmbătă n-am lucrat, fiindcă a doua zi era duminică. Iar duminică n-am lucrat din pietate… Eh, prostii… n-am tocit, în primul rînd pentru că aveam ceva mai bun de făcut, firește, spuse cu gravitate subită, roşind uşor. Da, s-ar putea să fie cam albastru azi, Hanno.

– Dacă mai iau o notă proastă, spuse micul Johann, rămîn corigent, şi la latină o iau cu siguranţă, dacă mă întreabă. E la rînd litera *B,* Kai. Nu văd ce ar fi de făcut.

– Să vedem, să vedem! „Da, Cezar va pleca. Primejdii pururi/ În spate doar m-ameninţară. Fruntea/ De le-arătai, pieriră fără urmă…"

Dar Kai se opri fără să sfîrşească ce avea de declamat. Şi el era foarte prost dispus. Se duse la catedră, se aşeză în fotoliu şi, cu faţa întunecată, începu să se legene în el. Hanno Buddenbrook rămăsese tot cu fruntea culcată pe braţele încrucişate. Stătură astfel cîteva minute, faţă-n faţă.

Deodată, de undeva din depărtare, se auzi un vuiet surd, ce se transformă repede în bubuit, şi după o jumătate de minut porni să se reverse ameninţător spre ei…

– Poporul, spuse cu amărăciune Kai. Dumnezeule, ce repede au isprăvit! Nici măcar cu zece minute nu s-a scurtat ora.

Coborî de la catedră şi se duse la uşă pentru a se amesteca printre cei care aveau să intre. Hanno îşi ridică doar o clipă capul, strîmbă din gură, dar nu se clinti din loc.

Se apropiau cu paşi tîrşîiţi, tropăind; un tumult de glasuri, unele bărbăteşti, altele subţiri sau în schimbare, tălăzui în sus pe scări, potopi coridorul şi năvăli şi în această sală, care într-o clipă se umplu de viaţă, de mişcare şi de gălăgie. Erau camarazii lui Hanno şi ai lui Kai din a cincea reală, vreo douăzeci şi cinci la număr. Intrînd, băieţii se îndreptau agale spre locurile lor, unii cu mîinile în buzunarele pantalonilor, alţii bălăbănindu-şi braţele. Se aşezară în bănci şi fiecare îşi deschise *Biblia.* Erau acolo unele fizionomii plăcute, şi altele suspecte, unele cu înfăţişare zdravănă, sănătoasă, şi altele dubioase, vlăjgani înalţi şi robuşti care voiau să se facă negustori sau chiar marinari şi nu se mai sinchiseau de nimic altceva, şi mici ambiţioşi, prea precoci pentru vîrsta lor, excelînd la materiile ce trebuiau învăţate pe dinafară. Dar Adolf Todtenhaupt, „primul", ştia tot. Nu i se întîmplase niciodată să nu poată răspunde. Asta o datora parte hărniciei lui liniştite şi pasionate, parte faptului că profesorii se fereau să-l întrebe ceva ce l-ar fi putut încurca. I-ar fi durut, s-ar fi ruşinat, li s-

ar fi zdruncinat credința în perfecțiunea umană, dacă l-ar fi văzut că nu poate să facă față… Adolf Todtenhaupt avea un craniu plin de ciudate proeminențe pe care părul lui blond ședea lipit și neted ca oglinda, ochi cenușii cu cearcăne negre și mîini lungi și brune ce-i ieșeau din mînecile prea scurte ale surtucului periat cu grijă. Se așeză lîngă Hanno Buddenbrook, zîmbi blînd, cu o undă de perfidie și-i spuse bună dimineața, respectînd jargonul la modă, care înghesuia cuvintele într-o singură silabă plină de îndrăzneală și neglijență. Apoi, în timp ce în jurul lui băieții trăncăneau cu glas înăbușit, își repetau lecțiile, căscau și rîdeau, el începu să lucreze la jurnalul de clasă, tăcut, ținînd condeiul, cu o neasemuită corectitudine, în degetele-i lungi și întinse!

După două minute se auziră pași pe coridor, în băncile din față băieții se ridicară fără grabă, cîțiva mai în fund le urmară exemplul, ceilalți însă nu se lăsară tulburați în ocupațiile lor și abia luară la cunoștință că domnul profesor titular Ballerstedt a intrat în clasă, și-a atîrnat pălăria în cuierul de pe ușă și s-a urcat la catedră.

Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu o burticică simpatică, cu o chelie cît o lună plină, cu o barbă roșcată, tușinată, cu obrajii trandafirii și cu o expresie de onctuoasă și tihnită senzualitate impregnată buzelor lui umede. Își scoase notesul și începu să-l răsfoiască în tăcere, dar, fiindcă în clasă liniștea lăsa mult de dorit, își ridică repede capul, își întinse brațul peste pupitru și, în timp ce fața i se umflă devenind atît de purpurie încît, prin comparație, barba părea galbenă spălăcită, schiță cîteva mișcări slabe cu pumnul moale și alb, frămîntîndu-și o jumătate de minut buzele convulsiv și zadarnic, pentru a nu se auzi pînă la urmă decît un fel de geamăt, un „eh!" scurt și icnit… Apoi, după ce un răstimp mai căută și alte cuvinte de dojană, își cercetă din nou notesul, se dezumflă și se potoli. Acesta era felul de a fi al domnului profesor Ballerstedt.

În tinerețe, voise să se facă predicator, dar fiindcă era puțin gîngav și-i cam plăcea traiul bun, se hotărî mai degrabă pentru învățămînt. Era holtei, avea ceva avere, purta un mic briliant în deget și se prăpădea după mîncarea și băutura bună. Era profesorul care nu avea decît relații de serviciu cu colegii lui, în restul timpului preferind societatea veselă a comercianților neînsurați și chiar aceea a ofițerilor din garnizoană, mînca, la amiază și seara, în cel mai bun restaurant și era membru al „clubului". Cînd se întîmpla să întîlnească elevi mai mari prin oraș, noaptea pe la orele două, trei, se umfla, reușea să mormăie ceva în chip de „bună dimineața" și socotea treaba încheiată pentru ambele părți… Hanno Buddenbrook n-avea de ce se teme de el și aproape niciodată nu era interogat. Profesorul se întîlnise mult prea des și în situații mult prea omenești cu unchiul Christian, așa că nu i-ar fi făcut nici o plăcere să aibă conflicte oficiale cu nepotul…

– Eh… spuse încă o dată, rotindu-și privirea prin clasă, agitîndu-și din nou pumnul cel cu briliant în deget, pe care-l ținea strîns. Apoi, consultîndu-și notesul, spuse: Perlemann. Rezumatul.

Undeva în clasă, Perlemann se ridică. Abia se vedea că stă în picioare. Era unul dintre micii ambițioși.

– Rezumat, spuse încet şi cuviincios, întinzîndu-şi cu un zîmbet îngrijorat gîtul. Cartea lui Iov are trei părţi. Prima, starea lui Iov înainte de a fi primit crucea, adică încercările Domnului: capitolul I, versetele 1–6; a doua: crucea însăşi şi ceea ce s-a întîmplat în legătură cu ea; capitolul…

– Foarte bine, Perlemann, îl întrerupse domnul Ballerstedt, impresionat de atîta bunăvoinţă timidă, şi-i puse o notă bună în notes. Heinricy, continuă.

Heinricy era unul dintre ştrengarii deşiraţi care nu se sinchiseau de nimeni şi de nimic. Îşi vîrî în buzunarul pantalonilor briceagul solid cu care meşterise ceva, se ridică zgomotos, îşi lăsă în jos buza inferioară şi tuşi de cîteva ori, dregîndu-şi glasul aspru şi gros de bărbat. Toţi erau nemulţumiţi că după blîndul Perlemann tocmai el fusese strigat. În încăperea încropită, sub flăcările de gaz cu zîzîit uşor, băieţii visau toropiţi de căldură, picotind. Toţi erau obosiţi de duminică, toţi se smulseseră oftînd din patul cald, clănţănind din dinţi, în ceaţa rece a dimineţii. Tuturor le-ar fi plăcut să-l audă pe micul Perlemann murmurînd mai departe pînă la sfîrşitul orei. Cu Heinricy avea să fie scandal, asta-i sigur.

– Am lipsit cînd s-a explicat asta, spuse elevul cu o intonaţie grosolană.

Domnul Ballerstedt se umflă, îşi clătină pumnul moale, îşi mototoli buzele şi se uită fix, cu sprîncenele ridicate la faţa tînărului Heinricy. Capul roşu-purpuriu îi tremura ca urmare a bătăliei ce se dădea în sinea-i şi care avu ca rezultat un „eh!…" prin care înfrînse vraja şi cîştigă partida.

– Cu dumneata nu-i nimic de făcut, continuă uşor şi volubil. Mereu găseşti o scuză. Dacă ai fi fost bolnav data trecută, puteai foarte bine să afli pînă acum ce lecţie aveţi pentru azi şi dacă partea întîi tratează despre starea dinainte de cruce, iar a doua despre crucea însăşi, puteai să socoteşti pe degete că partea a treia se ocupă de situaţia de *după* aceste încercări mai sus-amintite. Dar ceea ce-ţi lipseşte dumitale este tragerea de inimă şi nu numai că eşti un om slab, dar eşti mereu gata să-ţi scuzi şi să-ţi aperi slăbiciunea. Dar ia bine aminte, Heinricy, că atîta vreme cît persişti în această atitudine, nu-i nici o nădejde de ridicare şi de îndreptare în situaţia dumitale. Stai jos! Wasservogel, continuă!

Heinricy, nesimţit şi îndărătnic, se aşeză scîrţîind şi rîcîind podeaua cu picioarele, îi şopti vecinului său o măgărie şi îşi scoase din nou briceagul cu plăsele solide. În locul lui se ridică elevul Wasservogel, un tînăr cu ochii injectaţi, cu nasul cîrn, cu urechile clăpăuge şi cu unghiile roase pînă la rădăcină. Termină cu glas piţigăiat rezumatul şi începu să vorbească despre Iov, bărbatul din ţara Uţ, şi despre cele întîmplate cu el. Aşezase *Vechiul Testament* la spatele colegului care se afla în banca din faţă şi citea în el cu mutra cea mai nevinovată din lume, meditativ şi concentrat, apoi, fixînd un punct din perete, începu să vorbească bolborosind, înecîndu-se de tuse, traducînd într-o biată germană modernă textul la care trăsese cu ochiul… Avea în el ceva cît se poate de respingător, dar domnul Ballerstedt îl lăudă grozav pentru silinţa lui. Lui Wasservogel îi mergea bine, fiindcă cei mai mulţi dintre profesori îl lăudau cu plăcere şi mai mult decît merita – şi asta pentru a-i arăta şi lui şi lor înşişi şi celorlalţi că ei nu se lasă impresionaţi de urîţenia lui şi nu se abat de la calea

dreptății…

Şi lecția de religie continuă. Diverşi băieţandri fură strigaţi ca să spună ce ştiu despre Iov, bărbatul din ţara Uţ: Gottlieb Kassbaum, fiul năpăstuitului angrosist Kassbaum, luă, cu toată nenorocirea din familia lui, o notă foarte bună, fiindcă ştiu să spună exact că Iov a avut şapte mii de oi, trei mii de cămile, cinci sute de perechi de boi, cinci sute de măgari şi nenumăraţi slujitori.

Apoi li se dădu voie elevilor să-şi deschidă *Bibliile* – cele mai multe erau deschise de mai înainte – şi continuară lectura. Cînd venea un pasaj care după părerea domnului Ballerstedt avea nevoie de lămuriri, profesorul se umfla, rostea un „ei"… şi după pregătirile obişnuite ţinea o mică prelegere presărată cu consideraţiuni morale de ordin general asupra punctului discutat. Nimeni nu-l asculta. În clasă domneau pacea şi somnolenţa. Din pricina lămpilor de gaz şi a caloriferului care ardea întruna, se făcuse destul de cald şi aerul era acum viciat de respiraţia şi exalaţia celor douăzeci şi cinci de trupuri. Căldura, susurul blînd al flăcărilor şi glasul monoton al celui care citea învăluiau creierele plictisite, legănîndu-le într-o vagă reverie. Kai, contele von Mölln, îşi pusese în faţă, alături de *Biblie* şi *Povestirile extraordinare* ale lui Edgar Allan Poe şi citea din ele cu capul proptit în mîna-i aristocratică, dar nu tocmai curată. Hanno Buddenbrook stătea rezemat pe spate, zdrobit şi cu gura moale, cu ochii fierbinţi şi umezi, se uita la cartea lui Iov ale cărei litere şi rînduri se contopeau într-un furnicar negru. Uneori, cînd îşi aducea aminte de motivul Graalului de pildă sau de marşul nupţial, îşi cobora încet pleoapele şi simţea că-l zguduie un suspin lăuntric. Şi în inima lui se ruga: „Doamne, dacă s-ar putea ca ora asta paşnică şi fără primejdii să nu se mai sfîrşească niciodată…"

Se sfîrşi, totuşi, după rînduiala lucrurilor, şi sunetul ascuţit şi strident al clopoţelului ce ţiuia şi răsuna de-a lungul coridorului, în mîna supraveghetorului, smulse cele douăzeci şi cinci de capete din picoteala visătoare.

– Pînă aici, spuse domnul Ballerstedt şi ceru condica pentru a certifica cu propria-i iscălitură că în această oră el şi-a făcut datoria.

Hanno Buddenbrook îşi închise *Biblia* şi se întinse tremurînd, căscînd nervos. Dar cînd îşi lăsă braţele în jos şi îşi destinse membrele, trebui să ia repede o gură mai zdravănă de aer pentru a da un impuls mai viu inimii care amorţise o clipă, şovăind să-şi facă datoria. Urma ora de latină… Aruncă o privire piezişă şi rugătoare spre Kai care parcă nici nu luase cunoştinţă că a sunat şi şedea mai departe nemişcat la locul său, adîncit în lectura-i particulară, apoi scoase din ghiozdan un Ovidiu, legat în carton cu vine marmorate, şi îl deschise la versurile ce trebuiau învăţate pe dinafară pentru ziua aceea… Nu, nu avea nici o nădejde să se mai poată familiariza cît de cît cu aceste rînduri negre, pline de însemnări făcute cu creionul, ce se înşirau într-o coloană dreaptă, numerotate din cinci în cinci şi îl priveau întunecate, dezolant de străine. Abia dacă reuşea să prindă înţelesul lor, necum să poată recita măcar unul pe dinafară. Iar din cele ce urmau şi pe care trebuia să le prepare

pentru azi nu era în stare să descifreze nici măcar un crîmpei de frază.

– Ce înseamnă *deciderant, patula Jovis arbore, glandes?* întrebă el cu voce deznădăjduită, întorcîndu-se spre Adolf Todtenhaupt care scria alături de el în jurnalul clasei. Asta e curată prostie! Făcută anume ca să te sîcîie…

– Cum? spuse Todtenhaupt şi continuă să scrie… „Ghinda din copacul lui Jupiter"… Adică stejarul… Nici eu nu prea ştiu…

– Suflă-mi puţin, Todtenhaupt, dacă-mi vine rîndul! îl rugă Hanno, dînd la o parte cartea.

Apoi, înregistrînd cu o privire întunecată atitudinea „primului", care clătina din cap neatent şi evaziv, se trase la o parte pînă la capătul băncii şi se ridică.

Situaţia se schimbase. Domnul Ballerstedt părăsise clasa şi în locul lui, la catedră, stătea, drept şi sever, un omuleţ uscăţiv şi pirpiriu, cu barba albă şi rară; din gulerul răsfrînt gîtul i se înălţa roşu şi subţire; într-una dintre mînuţele acoperite de păr alb îşi ţinea jobenul întors cu fundul în jos. Elevii îl botezaseră „păianjenul", în realitate se numea profesorul Hückopp. Fiindcă pentru această recreaţie el era însărcinat cu supravegherea coridorului, trebuia să inspecteze şi clasele…

– Stingeţi lămpile! Ridicaţi storurile! Deschideţi ferestrele! spuse el, căznindu-se să dea cît mai multă autoritate glăsciorului său şi agitîndu-şi braţul în aer cu o energie plină de stîngăcie, parc-ar fi învîrtit o manivelă… Şi coborîţi cu toţii, afară, la aer, mii de bombe!

Lămpile se stinseră, storurile se ridicară, lumina palidă a zilei inundă sala şi aerul rece şi ceţos năvăli prin ferestrele larg deschise, în timp ce realiştii dintr-a cincea treceau prin faţa profesorului Hückopp, bulucindu-se spre ieşire. Numai „primul" avea voie să rămînă în clasă.

Hanno şi Kai se întîlniră la uşă, coborîră împreună scările largi şi străbătură tot împreună şi vestibulul frumos. Tăceau amîndoi. Hanno avea o mutră jalnică, iar Kai era cufundat în gînduri. Ajungînd în curtea mare, începură să se plimbe în sus şi-n jos, prin mulţimea de camarazi de diferite vîrste, care se foiau gălăgioşi pe dalele roşii şi umede.

Un domn cu barbişon blond, tînăr încă, supraveghea curtea. Era „profesorul distins". Se numea doctorul Goldener şi ţinea un internat pentru băieţii de moşieri bogaţi şi nobili din Holstein şi Mecklenburg. Sub influenţa vlăstarelor boiereşti ce i se încredinţau, el îşi îngrijea exteriorul într-o manieră cu totul neobişnuită printre colegii lui. Purta cravate colorate de mătase, jachetă de filfizon, pantaloni în culori delicate, fixaţi cu curele sub talpă şi batiste parfumate, cu margine colorată. Se trăgea dintr-o familie de oameni modeşti şi la drept vorbind eleganţa aceasta nu i se prea potrivea. Picioarele-i mari şi puternice, de pildă, aveau un aspect destul de ridicol în pantofii ascuţiţi şi cu butoni. Dar, lucru de neînţeles, era mîndru de mîinile-i butucănoase şi roşii pe care şi le freca întruna şi le încleşta, şi nu înceta să şi le contemple cu drag. Îi plăcea să-şi poarte capul dat pe spate şi înclinat într-o parte şi avea obiceiul să clipească mereu din ochi, să-şi încreţească nasul şi să-şi ţină gura întredeschisă, făcînd o mutră de parcă s-ar fi pregătit să întrebe: „Ei, ce s-a întîmplat iar?"…

Dar era, firește, prea distins pentru a nu trece cu vederea, discret și fin, toate micile abateri ce se petreceau prin curte. Închidea ochii cînd cutare sau cutare elev își aducea cartea cu el, pentru a se mai pregăti puțin în ultimul moment, cînd pensionarii lui îi strecurau bani domnului Schlemiel, portarul, ca să le aducă prăjituri, cînd o mică încercare a puterilor între doi inși din a șasea degenera într-o păruială în toată legea în jurul căreia se forma numaidecît un cerc de „specialiști", sau cînd, colo în fundul curții, cineva care dăduse dovadă, într-un fel sau altul, de lipsă de camaraderie, de laşitate sau necinste, era înșfăcat de colegii lui care-l duceau pe sus la cișmea unde îl stropeau cu apă din cap pînă-n picioare, făcîndu-l de rușine…

Era o generație de treabă, dar cam necioplită, mulțimea aceasta gălăgioasă prin care Kai și Hanno se plimbau încoace și încolo. Crescută în atmosfera unei patrii războinice, victorioase și întinerite, ea cinstea mai presus de orice moravurile aspre și virile. Vorbea un jargon vulgar și energic în același timp, plin de termeni tehnici. Vrednicia la băutură și la fumat, forța fizică și îndemînarea sportivă erau foarte prețuite, viciile cele mai detestate fiind moliciunea și apucăturile de filfizon. Un băiat care era văzut cu gulerul paltonului ridicat putea să se aștepte că va nimeri cu capul sub robinet. Iar celui care se arăta pe stradă cu baston, i se aplica în sala de gimnastică, o degradantă și dureroasă corecțiune publică…

Discuția între Hanno și Kai se pierdea ca un lucru ciudat și străin în învălmășeala de glasuri ce umplea aerul rece și umed.

Prietenia aceasta era de multă vreme cunoscută în toată școala. Profesorii o tolerau cu rea-voință, atribuindu-i dedesubturi murdare și gînduri de răzvrătire, iar camarazii incapabili de a-i deslușI resorturile, o acceptau din obișnuință cu un fel de antipatie sfioasă și-i considerau pe cei doi prieteni drept niște *outlaws,* niște originali excentrici, lăsîndu-i în plata Domnului… De altfel, datorită caracterului său de o sălbatică independență, cunoscut de toți, Kai, conte von Mölln, se bucura de oarecare respect. Cît despre Hanno Buddenbrook, nici chiar lunganul de Heinricy, care-i cotonogea pe toți, nu se putea hotărî să ridice mîna asupra lui, oricît de filfizon și de laș părea: parcă se sfia de părul moale al lui Hanno, de fragilitatea întregii lui făpturi, de privirea-i tristă, timidă și rece…

– Mi-e frică, îi spuse Hanno lui Kai, oprindu-se lîngă zidul curții, rezemîndu-se de el și strîngîndu-și haina, în timp ce căsca înfrigurat… Mi-e o frică nebună, de mă dor toate încheieturile. Și spune și tu dacă domnul Mantelsack e omul de care să-ți fie frică în halul ăsta? Dacă m-aș vedea odată scăpat de scîrba asta de Ovidiu! Să știu că mi-a trecut nota proastă în catalog și m-a lăsat, totul ar fi în ordine. Că nu de *asta* mi-e frică! Mi-e frică de tărăboiul ce-are să urmeze…

Kai căzu pe gînduri.

– Acest Roderic Usher e cea mai minunată figură născocită vreodată de un scriitor! spuse repede, fără nici o introducere. Toată ora am citit… Dacă aș ajunge să scriu și eu odată o povestire atît de bună!…

Trebuie amintit că tînărul conte se îndeletnicea cu scrisul. La asta se referise şi de dimineaţă cînd spunea că are ceva mai bun de făcut decît temele pentru şcoală şi Hanno îl înţelesese foarte bine. De la înclinaţia de a spune poveşti pe care o manifestase de mic copil, el ajunsese la încercări literare şi nu demult terminase un poem, un fel de basm, o aventură de un fantastic fără margini în care totul ardea într-o strălucire sumbră, care se desfăşura printre metale şi văpăi misterioase, în atelierele tainice şi sacre ale pămîntului, dar şi în abisurile sufletului omenesc, în care forţele elementare ale naturii şi ale sufletului se amestecau, se suprapuneau, se transformau şi se limpezeau în chip straniu: totul scris în limbajul interiorizat, încărcat de semnificaţii, nostalgic şi uşor exaltat al unei pasiuni delicate…

Hanno cunoştea bine această poveste şi îi era tare dragă, dar acum nu era dispus să se ocupe de lucrările lui Kai sau de Edgar Poe. Căscă din nou, apoi oftă, fredonînd un motiv pe care-l găsise nu demult cîntînd la pian. Era un obicei al lui. Ofta des, respirînd adînc, simţind o nevoie urgentă de a stimula funcţionarea defectuoasă a inimii şi se obişnuise să dea drumul aerului din piept, pe o temă muzicală, pe un crîmpei de melodie proprie sau străină…

– Ia te uită, Atotputernicul! spuse Kai. A ieşit să se desfete în grădina lui.

– Frumoasă grădină! răspunse Hanno şi pufni în rîs.

Rîdea nervos şi nu se putea opri, îşi ţinea batista în faţa gurii şi privea pe deasupra ei la omul pe care Kai îl numea „Atotputernicul".

În curte apăru doctorul Wulicke, directorul şcolii, un om cît o prăjină, cu pălărie moale, neagră, pe cap, cu barbă scurtă, cu burtă proeminentă, purtînd nişte pantaloni mult prea scurţi şi o pereche de manşete în formă de pîlnie şi în permanenţă foarte murdare. Înainta cu repeziciune pe dalele de piatră cu o expresie de furie aproape dureroasă, cu braţul întins spre cişmea… Apa curgea! Cîţiva elevi alergau în faţa lui, precipitîndu-se pe-ntrecute să repare dezastrul, închizînd robinetul. Şi chiar după ce îl închiseseră, ei rămaseră pe loc multă vreme, uitîndu-se zăpăciţi cînd la robinet, cînd la directorul care se întorsese spre doctorul Goldener, sosit în pripă, cu faţa purpurie, şi îi vorbea cu glas adînc, înăbuşit şi agitat. Vorbea plesnind din buze, presărîndu-şi discursul cu mîrîituri nearticulate…

Acest director Wulicke era un om fioros. Îi urmase domnului bătrîn, jovial şi prietenos sub direcţia căruia îşi făcuseră studiile tatăl şi unchiul lui Hanno şi care murise pe la începutul anului 1871. Pe vremea aceea fusese numit doctorul Wulicke, pînă atunci profesor la un gimnaziu prusac, şi odată cu el un spirit nou îşi făcuse intrarea în vechea şcoală. Acolo unde odinioară cultura clasică fusese privită ca un scop în sine, senin, spre care se tindea liniştit, pendelete, cu un idealism plin de voie bună, noţiunile de autoritate, de datorie, de putere, de serviciu şi de carieră fură înălţate acum la cel mai înalt rang şi „imperativul categoric al filosofului nostru, Kant" era stindardul pe care directorul Wulicke îl desfăşura ameninţător în toate cuvîntările solemne. Şcoala deveni un stat în stat, în care rigoarea oficială prusacă domnea atît de puternic încît nu numai profesorii, ci şi elevii se simţeau funcţionari, nu se

gîndeau decît la avansare şi nu aveau altă ambiţie decît să fie bine notaţi de cei ce deţineau puterea… Puţin timp după instalarea noului director începuse şi transformarea şi reamenajarea institutului, după cele mai înaintate principii de igienă şi de estetică şi totul reuşise impecabil. Dar întrebarea era dacă nu cumva mai demult, cînd între aceste ziduri elevul găsea mai puţin confort modern, dar mai multă blîndeţe şi cordialitate, mai multă veselie, bunăvoinţă şi tihnă, dacă nu cumva şcoala era o instituţie mai simpatică şi mai binecuvîntată?

În ce-l priveşte pe directorul Wulicke personal, cu firea lui enigmatică, ambiguă, încăpăţînată şi geloasă, şi despre care nu ştiai niciodată ce gîndeşte, era înfricoşător ca Dumnezeul Vechiului Testament. Era fioros şi cînd zîmbea şi cînd se mînia. Autoritatea nemărginită pe care o deţinea îl făcea îngrozitor de capricios şi nu puteai şti niciodată ce vrea. Era în stare să glumească şi apoi să se aprindă de mînie dacă cineva rîdea. Nici una dintre creaturile ce tremurau de frică în faţa lui nu ştia cum să se poarte cu el. Nu le rămînea decît să-l venereze cu fruntea în ţărînă, încercînd să-l îmbuneze printr-o umilinţă nebună, ferindu-se de furia lui, care putea să-i doboare şi să-i zdrobească printr-un act de crîncenă justiţie.

Numele pe care Kai i-l dăduse nu era întrebuinţat decît de el însuşi şi de Hanno şi ei se fereau să-l rostească cu glas tare în faţa colegilor lor; le era groază de privirile lor reci, prosteşti, neînţelegătoare, pe care le cunoşteau atît de bine… Nu, Hanno şi Kai nu se înţelegeau în nici o privinţă cu colegii lor. Chiar această atitudine de împotrivire şi de răzbunare în care ceilalţi se complăceau, lor le era străină şi amîndoi disprețuiau poreclele obişnuite, fiindcă umorul pe care ele se căzneau să-l exprime nu le spunea nimic, nu le putea stîrni nici măcar un zîmbet. Era atît de ieftin, atît de mărginit şi nesărat să-l faci „păianjen" pe costelivul Hückopp şi „papagal" pe Ballerstedt, era o compensaţie atît de mizeră pentru tirania întregului aparat de stat! Nu, contele Kai Mölln era ceva mai caustic! Pentru uzul lui personal şi pentru Hanno, el introdusese obiceiul de a nu-i pomeni pe profesori decît cu numele lor adevărat, burghez, precedat totdeauna de cuvîntul „domnul". Domnul Ballerstedt, domnul Mantelsack, domnul Hückopp… Era în această manieră o răceală disprețuitoare şi ironică, o distanţă şi o superioritate usturătoare… Vorbeau de „corpul didactic" şi recreaţii întregi se distrau căutînd să şi-l închipuie ca pe o creatură ce există în carne şi oase, un soi de monstru hidos şi fantastic. În general, vorbeau despre „Institut" pe un ton ca şi cum ar fi fost vorba de un aşezămînt de genul aceluia în care îşi ducea zilele unchiul lui Hanno, Christian…

La vederea Atotputernicului, care, mîrîind sinistru şi arătînd spre hîrtiile unsuroase aruncate în toate părţile, continuă un răstimp să se răspîndească o teroare ce te făcea să păleşti, Kai se înveseli grozav. Îl apucă pe Hanno de braţ şi îl duse la poarta prin care intrau profesorii pentru ora următoare, apoi începu să se încline exagerat de adînc în faţa normaliştilor cu ochii roşii, supţi şi jerpeliţi ce treceau pe acolo, îndreptîndu-se spre elevii lor din clasa întîi şi a

doua, aflați în curtea din fund. Se frîngea de mijloc, își bălăbănea brațele și se uita de jos în sus, plin de respect, la bieții belferi. Dar cînd apăru bătrînul dascăl de aritmetică, domnul Tietge, galben, cocîrjat, scuipînd în dreapta și în stînga, ținînd la spate, cu o mînă tremurătoare, cîteva cărți și privind cruciș, înăuntru, într-un mod imposibil, Kai rosti cu o voce tunătoare: „Bună ziua, cadavrule!" Apoi cu o privire limpede și ageră se uită undeva, în aer…

Chiar în clipa aceea clopoțelul începu să sune ascuțit și din toate părțile elevii năvăliră spre intrări. Dar Hanno nu înceta să rîdă. Și rîdea atît de tare și pe scări, încît colegii lui de clasă care tropăiau în jurul lui și al lui Kai îl priveau rece, surprinși și chiar dezgustați de atîta nerozie…

În clasă se făcu liniște și toți se ridicară ca la comandă cînd profesorul doctor Mantelsack intră. Era dirigintele clasei și dirigintelui i se cuvenea un respect deosebit. Închise ușa în urma lui, aplecîndu-se puțin și își întinse gîtul ca să vadă dacă toată lumea stă în picioare, își atîrnă pălăria în cui, apoi cu pași repezi se îndreptă spre catedră, ridicîndu-și și coborîndu-și capul în ritm alert. Se urcă la locul său, se uită puțin pe fereastră, plimbîndu-și între gît și guler degetul arătător în care purta un inel gros cu sigiliu. Era un bărbat de statură mijlocie, cu părul rar și cărunt, cu barba creață, jupiteriană, cu ochii albaștri ca safirul, bulbucați și miopi, ce sclipeau îndărătul sticlelor tari ale ochelarilor. Purta un gheroc de stofă moale, cenușie, deschis în față, pe care îi plăcea să-l pipăie ușor la talie, cu degetele scurte ale mîini zbîrcite. Pantalonii îi erau prea scurți – ca de altfel ai tuturor profesorilor, cu excepția elegantului doctor Goldener – așa că i se vedeau carîmbii ghetelor extraordinar de largi și lustruite ca o placă de marmură.

Deodată își întoarse capul de la fereastră, scoase un oftat scurt și prietenos, plimbîndu-și privirea pe deasupra clasei mute și spuse:

– Da, da! și zîmbi prietenos cîtorva elevi.

Era vizibil bine dispus. Un freamăt de ușurare trecu prin încăpere. Atîtea lucruri se legau de buna sau reaua dispoziție a domnului Mantelsack, aproape totul depindea de ea, căci se știa că profesorul se lăsa în voia impresiilor inconștient și fără cea mai rudimentară privire critică asupra sa. Era de o nedreptate fabuloasă, nemărginit de naivă, și favorurile lui erau dulci și nestatornice ca Norocul însuși. Avea în permanență cîțiva favoriți, doi sau trei, pe care îi tutuia și îi chema pe numele mic. Aceștia o duceau ca în paradis. Puteau să spună ce le trăsnea prin minte, căci totul era bine primit și după oră doctorul Mantelsack se întreținea pe tonul cel mai omenos cu ei. Apoi într-o bună zi, de pildă, după vacanță, Dumnezeu știe de ce, favoritul se trezea prăbușit, nimicit, desființat, aruncat, și un alt elev era chemat pe numele de botez… În extemporale, greșelile acestor fericiți nu le sublinia decît cu o trăsătură ușoară și grațioasă, astfel încît lucrările lor, oricît de imperfecte ar fi fost, păstrau o înfățișare curățică. Caietele celorlalți însă le brăzda în toate sensurile cu condeiul gros și furibund, înecîndu-le în cerneală roșie, dîndu-le un aspect înspăimîntător de neîngrijit. Și cum nu număra greșelile, ci dădea notele după cantitatea de cerneală roșie întrebuințată, favoriții se alegeau cu

foloase considerabile. Procedînd astfel, doctorul Mantelsack, nu avea nici o intenție rea, era convins că totul e în ordine şi nici prin gînd nu-i trecea că ar putea fi acuzat de părtinire. Dar dacă cineva ar fi avut tristul curaj de a protesta, ar fi pierdut orice perspectivă de a fi tutuit şi chemat vreodată pe numele cel mic. Şi la această speranță nimeni nu renunța…

Acum doctorul Mantelsack stătea cu picioarele încrucişate şi-şi frunzărea notesul. Hanno Buddenbrook şedea aplecat înainte, frîngîndu-şi mîinile pe sub bancă. B, litera B era la rînd! Numele lui o să răsune îndată şi el o să se ridice şi n-o să ştie nici un rînd şi o să fie un scandal, o catastrofă zgomotoasă, înfiorătoare, oricît de bine dispus ar fi dirigintele… Clipele treceau ca o tortură prelungită. „Buddenbrook", o să spună acuşi-acuşi… „Buddenbrook"…

– Edgar! strigă doctorul Mantelsack şi îşi închise carnețelul, lăsîndu-şi degetul în el, apoi se urcă la catedră, ca şi cum totul ar fi fost în cea mai bună rînduială.

Ce? Ce a fost asta? Edgar… Păi ăsta e Lüders, grăsanul de colo, de lîngă fereastră. Litera L, care nici pe departe nu venea la rînd. Era cu putință aşa ceva? Doctorul Mantelsack era atît de bine dispus încît chema pur şi simplu un favorit şi nu se întreba cine ar trebui interogat în ziua aceea conform ordinii stabilite…

Voluminosul Lüders se ridică. Avea o mutră de mops şi ochi căprui, apatici. Stătea într-un loc excelent unde putea să citească comod toată lecția dar îi era lene să facă atîta lucru. Se simțea pesemne prea sigur în paradis, aşa că îi răspunse simplu:

– N-am putut să învăț ieri fiindcă m-a durut capul.

– Vai, să-mi faci tu mie una ca asta, Edgar… se întristă doctorul Mantelsack. Nu vrei să-mi spui versurile despre „epoca de aur"? Ce păcat, dragul meu! Te-a durut capul, zici? Dar dacă nu mă înşel, asta trebuia să mi-o spui la începutul orei, înainte de a te fi strigat… N-ai mai avut dureri de cap şi deunăzi? Ar trebui să faci ceva, Edgar, căci altfel te amenință pericolul să dai îndărăt… Timm, spune dumneata…

Lüders se aşeză. În momentul acesta toată lumea îl ura. Era limpede că buna dispoziție a dirigintelui se evaporase în mare parte şi că, poate, începînd chiar cu ora viitoare, Lüders va fi chemat pe numele de familie… Timm se ridică într-una dintre băncile mai din fund. Era un băiat blond cu înfățişare rustică, purta o haină de culoare cafeniu-deschis şi avea degete scurte şi groase. Îşi ținea gura căscată ca o pîlnie, cu o expresie ce arăta un zel stupid; potrivindu-şi la iuțeală cartea la versurile cu pricina, privi încordat în aer, apoi aplecîndu-şi capul începu să citească, tărăgănat, şovăitor şi monoton, ca un copil care silabiseşte abecedarul: *Aurea prima sala est aetos…*

Nu încăpea îndoială că în ziua aceea doctorul Mantelsack întreba prea fără nici o noimă şi nu-l interesa deloc să ştie cine nu fusese ascultat din timpuri imemoriale. Asupra lui Hanno nu mai plutea atît de neabătut amenințarea că va fi interogat: asta doar printr-o brodeală nenorocită se mai putea întîmpla. Schimbă o privire fericită cu Kai şi începu să se destindă şi să se odihnească

puțin…

Deodată Timm fu întrerupt în lectura sa. Fie că nu-l putea înțelege pe ce-l ce recita, fie că dorea pur și simplu să facă puțină mișcare, doctorul Mantelsack coborî de la catedră, străbătu alene clasa și cu Ovidiu în mînă se opri lîngă Timm, care, prin cîteva mișcări rapide și invizibile, dosise cartea și acum era complet dezarmat. Își mișca buzele în formă de pîlnie, se uita la diriginte cu ochii lui albaștri, cinstiți și tulburați și nu mai scoase o silabă.

– Ei, Timm, spuse doctorul Mantelsack. Nu mai merge? Așa, deodată?

Timm își duse mîna la cap, își roti ochii, începu să gîfîie și în sfîrșit spuse cu un zîmbet zăpăcit:

– Sînt așa de tulburat cînd stați lîngă mine, domnule doctor…

Zîmbi și doctorul Mantelsack, zîmbi măgulit și-i zise:

– Ei bine, reculege-te și continuă.

Apoi se întoarse agale la catedră.

Și Timm se reculese. Își puse din nou cartea în față și în timp ce o deschidea își roti privirea prin clasă, făcînd vădite eforturi pentru a se liniști, apoi își aplecă puțin capul: era pe făgașul cel bun.

– Sînt mulțumit, spuse dirigintele, cînd Timm termină. Te-ai pregătit serios, nu încape nici o îndoială. Un singur lucru îți lipsește, Timm: simțul ritmului. Dumneata știi ce este o legătură și totuși n-ai vorbit în hexametri adevărați. Am impresia că ai învățat tot pasajul ca pe o bucată de proză… Dar, cum se spune „strădalnicul neistovit își poate afla izbavă…" Stai jos…

Timm se așeză, mîndru și radios, iar doctorul Mantelsack îi puse o notă foarte bună. Dar amănuntul interesant era că în această clipă nu numai profesorul, ci și Timm însuși și toți colegii lui erau sincer convinși că Timm este într-adevăr un elev bun și sîrguincios care își merită pe deplin nota bună. Nici Hanno nu era în stare să se sustragă acestei impresii, deși simțea că ceva protestează cu tărie în el… Din nou aștepta cu încordare numele ce avea să răsune…

– Mumme! strigă doctorul Mantelsack. De la cap! *Aurea prima…*

Așadar Mumme! Slavă Domnului, Hanno era salvat! Căci era aproape cu neputință ca aceleași versuri să mai fie recitate și a treia oară, iar la prepararea lecției noi, litera B fusese nu demult la rînd…

Mumme se ridică. Era un băiat înalt, palid, cu mîini mari, tremurătoare și purta niște ochelari rotunzi, extraordinari de mari. Suferea de ochi și era atît de miop încît, stînd în picioare, nu putea citi din cartea deschisă în fața lui. Trebuia să învețe și învățase într-adevăr. Dar cum nu era deloc înzestrat de la natură, nenorocitul, și pe deasupra nici nu crezuse că o să fie întrebat în ziua aceea, nu știa totuși mare lucru și după întîile cuvinte amuți. Doctorul Mantelsack îl ajută, îl ajută și a doua oară, cu glasul mai aspru însă, și chiar a treia oară, pe un ton foarte iritat, dar cînd Mumme se împotmoli definitiv, dirigintele se înfurie de-a binelea.

– Absolut insuficient, Mumme! Stai jos! Faci o figură tristă… de asta poți fi sigur, cretinule! Și prost *și* leneș, asta e prea mult!

Mumme se prăbuşi. Parcă era nenorocirea întrupată. Şi în clipa aceasta nu era în toată clasa un singur om care să nu-l fi disprețuit. Din nou Hanno Buddenbrook simți că îl apucă scîrba, un fel de greață care îl strîngea de gît. În acelaşi timp observa cu o groaznică luciditate ce se petrece. Cu o mişcare vehementă, doctorul Mantelsack puse un semn de rău augur după numele lui Mumme şi începu să răsfoiască încruntat carnețelul. În furia lui se întoarse la ordinea obişnuită, căutînd cine e la rînd în ziua aceea; era clar! Şi în clipa cînd Hanno se simți copleşit de această evidență, îşi auzi strigat numele, ca într-un vis urît.

– Buddenbrook!

Doctorul Mantelsack spusese „Buddenbrook", cuvîntul vibra încă în aer şi totuşi Hanno nu credea. Urechile-i vuiau dar rămase nemişcat.

– *Domnule* Buddenbrook! spuse din nou doctorul Mantelsack, ţintuindu-l cu privirea ochilor lui albaştri şi bulbucați, ce sclipeau îndărătul ochelarilor puternici. Dacă binevoiți…

Bun, va să zică aşa a fost să fie. Aşa trebuia să se întîmple. Cu totul altfel de cum îşi închipuise el. Dar acum era totuna, de vreme ce totul era pierdut. Hanno se reculese. Oare o să se lase cu scandal şi cu urlete? Se ridică. Era tocmai gata să îngaime o scuză absurdă şi ridicolă, să spună că „a uitat" să învețe versurile, cînd deodată băgă de seamă că băiatul dinaintea lui îi ținea cartea deschisă în față.

Băiatul acesta era Hans Hermann Kilian, un tip oacheş, scund, cu părul unsuros şi umerii laţi. Voia să se facă ofițer şi era atît de pătruns de spiritul de camaraderie încît nu avea suflet să-l lase în încurcătură nici chiar pe Johann Buddenbrook, cu toate că nu-l putea suferi. Îi indică chiar cu degetul arătător rîndul de la care trebuia să înceapă…

Hanno îşi aţinti ochii pe rîndul arătat şi începu să citească. Recita cu voce şovăitoare, cu sprîncenele şi buzele contractate, despre vîrsta de aur care răsărise la începutul veacurilor şi respectase, fără răzbunări, din propria-i voință liberă, fără îndrumarea legilor, credința şi dreptul. „Nu era pedeapsă, nici teamă", spunea pe latineşte. „Nu se citeau cuvinte amenințătoare săpate în table de bronz, şi cetele rugătoare nu tremurau în fața judecătorului…" Citea cu fața chinuită, scîrbită, înadins greşit şi incoerent, nesocotind intenționat legăturile notate cu creionul în cartea lui Kilian, încălcînd măsurile, poticnindu-se mereu şi dînd impresia că nu poate înainta decît cu mare greutate, aşteptîndu-se din clipă în clipă ca profesorul să descopere totul şi să se năpustească asupra lui… Plăcerea hoțească de a citi pe furiş din cartea deschisă în fața lui îl furnica prin piele, dar în acelaşi timp îl şi dezgusta şi Hanno înşela în mod deliberat cît putea mai prost, numai pentru a face mai puțin odioasă înşelătoria. Apoi tăcu şi în liniştea ce urmă nu îndrăzni să-şi ridice ochii. Liniştea aceasta era înfiorătoare. Hanno era convins că doctorul Mantelsack văzuse tot şi buzele i se făcură albe. Dar în cele din urmă dirigintele scoase un oftat şi spuse:

– O, Buddenbrook, *si tacuisses*… Îmi iertați, sper, pentru o singură dată,

turuiala clasică… Ştii ce ai făcut dumneata? Ai tîrît frumuseţea în noroi, te-ai purtat ca un vandal, ca un barbar: o, desigur, nu eşti un favorit al muzelor, Buddenbrook: asta ţi-e scris pe faţă. Mă întreb dacă tot timpul ai tuşit sau ai recitat nişte versuri sublime şi înclin mai degrabă spre întîia presupunere. Timm a dovedit puţin simţ ritmic, dar în comparaţie cu dumneata, e un geniu, un rapsod… Stai jos, nefericitule. De învăţat ai învăţat, nici vorbă, şi nu pot să-ţi pun notă rea. Ai făcut tot ce ţi-a stat în putinţă… Dar ascultă, nu despre dumneata se spune că ai talent muzical şi cînţi la pian? Cum se poate?… Ei, e în regulă, stai jos, se pare că ai muncit; e în regulă.

Îi puse o notă mulţumitoare în carnet şi Hanno Buddenbrook se aşeză la locul său. Se întîmpla acelaşi lucru care se întîmplase adineauri cu rapsodul Timm. Hanno nu se putu împiedica de a se simţi sincer mişcat de lauda cuprinsă în cuvintele doctorului Mantelsack. În clipa aceasta credea şi el, cu toată seriozitatea, că e într-adevăr un elev puţin înzestrat dar harnic, care s-a achitat destul de onorabil şi simţea limpede că toţi colegii de clasă, inclusiv Hans Hermann Kilian, erau de aceeaşi părere. Din nou îl încercă senzaţia de greaţă, dar era prea istovit pentru a se putea gîndi la cele întîmplate. Închise ochii, palid, tremurînd şi se cufundă în letargie…

Iar doctorul Mantelsack continua lecţia. Trecu la versurile ce urmau a fi preparate în ziua aceea şi îl strigă pe Petersen. Petersen se ridică vioi, vesel şi plin de încredere, într-o atitudine curajoasă, războinică, gata să înfrunte orice primejdie. Dar se vede treaba, îi fu scris s-o păţească în ziua aceea! Da, ora aceasta nu putea trece fără o catastrofă, mult mai îngrozitoare decît aceea cu sărmanul Mumme, miopul…

Petersen traducea, aruncînd din cînd în cînd cîte o privire spre pagina de alături, unde, în fond n-avea ce căuta. Îşi trecea mîna peste foaia cu pricina şi sufla peste ea, ca şi cum ar fi vrut să alunge un fir de praf ce îl stingherea sau aşa ceva. Şi totuşi grozăvia se dezlănţui.

Într-adevăr, doctorul Mantelsack făcu brusc o mişcare violentă la care Petersen răspunse printr-o mişcare analogă. Şi în aceeaşi clipă dirigintele părăsi catedra, coborînd valvîrtej, şi se îndreptă cu paşi mari, furtunoşi spre Petersen.

– Dumneata ai o juxtă în carte, o traducere, spuse, oprindu-se lîngă el.

– O juxtă, eu?… nu… îngăimă Petersen.

Era un băiat drăguţ, cu o claie de păr blond deasupra frunţii, cu ochi albaştri, nespus de frumoşi, care acum tremurau de frică.

– N-ai nici o juxtă în carte?

– Nu, domnule profesor… domnule doctor… O juxtă? Vă rog să mă credeţi, n-am nici o juxtă. Vă înşelaţi… Nutriţi o bănuială neîntemeiată…

Petersen vorbea cum de fapt nu se vorbeşte de obicei. De speriat ce era întrebuinţa nişte expresii alese, căutate, cu intenţia de a-l îmbuna pe profesor.

– Eu nu înşel, spuse, strîmtorat peste măsură. Totdeauna am fost cinstit… toată viaţa mea.

Dar doctorul Mantelsack era prea sigur de tristul adevăr.

– Dă-mi cartea, spuse rece.

Petersen se cramponă de carte, o ridică în aer cu amîndouă mîinile, rugător, şi continuă să declame cu limba paralizată pe jumătate:

– Dar vă rog să mă credeţi, domnule profesor… domnule doctor… Nu e nimic în carte… N-am nici un fel de juxtă… N-am înşelat… Totdeauna am fost cinstit…

– Dă-mi cartea! repeta dirigintele, bătînd din picior.

Petersen se topi, faţa i se făcu pămîntie.

– Bine, spuse întinzîndu-i cartea. Poftim. Da, este o juxtă în carte! Uitaţi-vă aici… Dar nu m-am folosit de ea, strigă brusc, în aer.

Numai că doctorul Mantelsack nu dădu nici o atenţie acestei minciuni absurde, născută din deznădejde. Scoase juxta din carte, o privi cu nişte ochi de parc-ar fi ţinut în mînă o murdărie împuţită, o vîrî în buzunar şi cu un gest de dispreţ aruncă manualul pe banca lui Petersen.

– Condica! spuse cu voce surdă.

Adolf Todtenhaupt, serviabil, aduse condica şi Petersen se alese cu o mustrare pentru tentativă de înşelăciune, pedeapsă ce-l nimicea pentru multă vreme şi îl împiedica să promoveze la Paşti.

– Eşti ruşinea clasei, mai adăugă doctorul Mantelsack, apoi se întoarse la catedră.

Petersen se aşeză. Era condamnat. Oricine putea să-l vadă pe vecinul său de bancă dîndu-se puţin mai la o parte, ferindu-se de el. Toţi îl priveau cu un amestec de dezgust, de milă şi de groază. Era un om năruit, izolat, părăsit de toată lumea, fiindcă fusese prins asupra faptului. Nu exista decît o *singură* părere despre Petersen şi anume că era într-adevăr „ruşinea clasei". Întreaga clasă recunoscu şi acceptă căderea lui cu aceeaşi lipsă de împotrivire cu care recunoscuse şi acceptase succesele lui Timm şi Buddenbrook şi nenorocul bietului Mumme… Petersen însuşi făcea acelaşi lucru.

În clipa aceasta, dintre cei douăzeci şi cinci de tineri, toţi cîţi erau de constituţie sănătoasă, robuşti şi apţi pentru viaţa aceasta obişnuită, luau lucrurile cum erau în realitate, nu se simţeau întru nimic ofensaţi şi găseau că totul e firesc şi la locul lui. Dar erau doi ochi care se îndreptau într-o sumbră concentrare, spre un singur punct… Micul Johann stătea cu ochii pironiţi pe spatele lat al lui Hans Hermann Kilian şi ochii lui căprui-aurii, încercuiţi de umbre viorii erau plini de dezgust, de revoltă şi de spaimă… Iar doctorul Mantelsack îşi continua lecţia. Chemă un alt elev, la întîmplare, pe Adolf Todtenhaupt, căci pentru ziua aceea pierduse orice chef de a-i mai examina pe cei dubioşi. Apoi veni la rînd unul care era mediocru pregătit – nu ştia nici măcar ce însemna *patula Jovis arbore, glandes,* încît Buddenbrook trebui s-o spună în locul lui… O spuse cu glas încet, fără să-şi ridice ochii, fiindcă profesorul îl întrebase şi fu răsplătit printr-un semn din cap.

Şi cînd elevii încetară să se mai producă, lecţia îşi pierdu orice interes. Doctorul Mantelsack pusese pe unul dintre băieţii mai înzestraţi să traducă mai departe cum l-o tăia capul şi-l ascultă tot atît de puţin ca şi ceilalţi

douăzeci şi patru care începură să se pregătească pentru ora viitoare. Tot ce se întîmpla de acum înainte n-avea nici o însemnătate. Nimănui nu i se putea da o notă pentru asta şi cu atît mai puţin se putea aprecia zelul profesional… De altfel ora avea să se sfîrşească în curînd. Se şi sfîrşi: sună. Şi uite aşa a scăpat Hanno, obţinînd chiar un semn de aprobare din partea profesorului.

– Ei, spuse Kai, în timp ce trecea împreună cu colegii prin coridorul gotic spre sala de chimie, ce mai ai de zis, Hanno! Cînd vom vedea faţa lui Cezar… Ai avut un noroc nemaipomenit!

– Mi-e greaţă, Kai, răspunse micul Johann. N-am nevoie de astfel de noroc; îmi face rău.

Şi Kai ştia că în situaţia lui Hanno s-ar simţi la fel.

Sala de chimie era o încăpere boltită, cu băncile aşezate în amfiteatru, cu o masă lungă pentru experienţe şi două dulăpaşe cu geamuri pline cu sticluţe. În clasă, spre sfîrşitul orei, se făcuse cald şi aerul era foarte stricat: aici însă în urma experienţei din ora precedentă, el era saturat de hidrogen sulfurat şi mirosea peste măsură de urît. Kai deschise larg fereastra, şterpeli caietul în care Adolf Todtenhaupt îşi transcria lecţiile pe curat şi începu să copieze cu mare grabă lucrarea ce trebuia prezentată în ziua aceea. Hanno şi mai mulţi alţii făceau acelaşi lucru. Ocupaţia aceasta le luă toată recreaţia. În sfîrşit sună şi doctorul Marotzke intră.

Acesta era „profundul", cum îl numeau Kai şi Hanno. Era un om de statură mijlocie, brunet, cu faţa neobişnuit de galbenă, cu două umflături pe frunte, cu o barbă aspră şi unsuroasă şi cu părul la fel. Părea veşnic nedormit şi nespălat, asta însă nu era poate decît o părere. Preda ştiinţele naturale, dar specialitatea lui principală erau matematicile şi trecea drept un gînditor de seamă în acest domeniu. Îi plăcea să vorbească despre pasajele filosofice ale *Bibliei* şi uneori, în momente de bună dispoziţie şi de reverie, în faţa elevilor din ultimele clase binevoia să purceadă la interpretarea stranie a unor texte misterioase… Pe deasupra era ofiţer de rezervă şi încă plin de entuziasm. Funcţionar şi militar în acelaşi timp, el era foarte bine văzut de directorul Wulicke. Dintre toţi profesorii, doctorul Marotzke ţinea cel mai mult la disciplină. Trecea cu priviri critice, scrutătoare, prin faţa elevilor aliniaţi în front, înţepeniţi în poziţie de drepţi şi cerea răspunsuri scurte şi concise. Acest amestec de misticism şi de energie avea ceva respingător în el…

Elevii scoaseră caietele în care-şi scriau lecţiile pe curat, iar doctorul Marotzke trecea printre rînduri, ciocănind cu degetul fiecare caiet: cei care nu scriseseră nimic îi puneau în faţă alte caiete sau lucrări mai vechi, fără ca el să observe.

Apoi începu lecţia. Şi ca adineauri în legătură cu Ovidiu, cei douăzeci şi cinci de tineri trebuiau să-şi arate zelul faţă de clor, bor şi oxid de stronţiu. Hans Hermann Kilian fu lăudat fiindcă ştia că $BaSO_4$, adică sulfatul de bariu, se întrebuinţează în mod obişnuit la falsificări. De altfel, la această materie el era cel mai priceput deoarece se pregătea să se facă ofiţer. Hanno şi Kai nu ştiau nimic şi neştiinţa lor era rău notată în carneţelul doctorului Marotzke.

Şi cînd se isprăvi cu ascultarea, cu examinarea şi cu darea notelor, interesul pentru ora de chimie era ca şi epuizat de ambele părţi. Doctorul Marotzke făcu cîteva experienţe, produse cîteva pocnete şi nişte aburi coloraţi, dar toate acestea serveau pentru a umple restul orei. În sfîrşit, dictă titlul lecţiei următoare. Apoi se auzi sunetul clopoţelului: trecuse şi ora a treia.

Afară de Petersen, care o păţise, toţi erau mulţumiţi, fiindcă acum urma o lecţie veselă şi nimeni nu avea de ce să se teamă, o lecţie care promitea numai gălăgie şi rîsete. Era ora de engleză cu profesorul stagiar Modersohn, un tînăr filolog care făcea o probă de cîteva săptămîni la institut, sau, cum se exprima contele Kai Mölln, „un turneu în vederea unui angajament". Dar nu prea avea perspective de a fi angajat, deoarece la cursurile lui era în permanenţă un chiloman prea din cale-afară…

Unii rămăseseră în sala de chimie, alţii urcară în clasă; nimeni nu se simţea obligat să dîrdîie în curte, căci în această recreaţie, sus pe coridor era de serviciu domnul Modersohn, iar el nu îndrăznea să poftească pe nimeni să coboare. În afară de asta trebuiau făcute pregătirile necesare pentru primirea lui…

În clasă, gălăgia nu se potoli cîtuşi de puţin cînd clopoţelul sună, anunţînd ora a patra. Toţi trăncăneau şi rîdeau, bucurîndu-se de petrecerea ce avea să urmeze. Cu capul proptit în mîini, contele Mölln continua să se ocupe de Roderic Usher, iar Hanno şedea liniştit şi privea spectacolul. Unii imitau glasuri de animale. Un cucurigu sonor spinteca văzduhul, iar în fundul clasei Wasservogel grohăia exact ca un porc, fără să se poată observa că sunetele acestea erau produse de el. Pe tabla de pe perete se lăfăia un desen enorm făcut cu creta, o mutră pocită de chior, opera rapsodului Timm. Şi cînd intră în clasă, domnul Modersohn încercă în zadar să închidă uşa în urma lui; nu reuşi, cu toate eforturile disperate pe care le făcea, fiindcă cineva vîrîse în încheietura uşii un con gros de brad pe care Adolf Todtenhaupt trebui să-l îndepărteze…

Profesorul stagiar Modersohn era un omuleţ cu înfăţişare neînsemnată, care mergea împingîndu-şi pieziş înainte un umăr, avea o expresie acră, schimonosită şi cu o barbă neagră, foarte rară. În momentul acela era grozav de încurcat. Clipea întruna din ochii-i strălucitori, aspira aerul deschizîndu-şi gura, ca şi cum ar fi vrut să spună ceva, dar nu găsea cuvintele de care avea nevoie. Abia făcu trei paşi de la uşă şi călcă pe o plesnitoare, o plesnitoare de o calitate excepţională, care explodă cu un tunet de parcă omul ar fi călcat pe dinamită. Tresări speriat, apoi zîmbi perplex, încercă să se poarte ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, se postă în faţa rîndului de bănci din mijloc şi, încovoindu-se într-o parte, îşi propti podul palmei, ca de obicei, pe tăblia primei bănci. Dar elevii îi cunoşteau această poziţie favorită şi ungeau cu cerneală banca în locul acesta, aşa că domnul Modersohn îşi murdărea toată mîna mică şi stîngace. Se făcu a nu observa, îşi duse mîna umedă şi mîzgălită la spate, clipi din ochi şi spuse cu glas moale şi slab:

– Ordinea lasă de dorit în această clasă.

Hanno Buddenbrook îl iubea în clipa aceea şi îi privea nemişcat faţa

neajutorată, schimonosită. Dar grohăitul lui Wasservogel devenea tot mai puternic şi mai firesc, apoi deodată un pumn de mazăre se izbi de geam, sări înapoi şi se împrăştie pîrîind prin clasă.

– Bate piatra, spuse cineva cu voce tare şi distinctă şi domnul Modersohn părea să creadă, căci se retrase fără vorbă îndărătul catedrei şi ceru condica.

O ceru nu pentru a-l însemna pe vreunul, ci pentru că, deşi făcuse pînă acum cinci sau şase ore în această clasă, nu cunoştea încă decît doi-trei elevi şi era nevoit să citească numele lor la întîmplare din condică.

– Feddermann, zise, dacă eşti bun să spui poezia.

– Lipseşte! strigară mai multe voci pe tonuri diferite.

Şi în timpul acesta Feddermann şedea mare şi gras la locul său şi cu o neînchipuită îndemînare de ţintaş azvîrlea boabe de mazăre în toate părţile.

Domnul Modersohn clipi iar şi silabisi un nume nou:

– Wasservogel!

– Mort! strigă Petersen pe care îl apucase un fel de umor macabru.

Şi prin tîrşîituri de picioare, grohăituri, trosnituri şi rîsete batjocoritoare, toţi repetau că Wasservogel e mort.

Domnul Modersohn clipi din nou, se uită în jurul lui, strîmbă amar din gură, apoi privi iar în condică, arătînd cu mîna-i mică şi stîngace numele pe care voia să-l strige:

– Perleman, spuse fără prea multă nădejde.

– Din nenorocire a înnebunit, spuse, cu glas hotărît şi limpede contele Kai Mölln; şi un vuiet crescînd confirmă şi acest lucru.

Atunci domnul Modersohn se ridică şi în mijlocul vacarmului general, strigă:

– Buddenbrook, ai să faci o lucrare de pedeapsă. Dacă mai rîzi, voi fi nevoit să-ţi dau o mustrare.

Apoi se aşeză la loc. Într-adevăr, Buddenbrook rîsese. Gluma lui Kai îi provocase un rîs înăbuşit, dar violent şi nu se mai putea opri. O găsise foarte bună şi mai ales acel „din nenorocire" îl zguduia prin comicul lui. Dar cînd domnul Modersohn se răsti la el, se potoli şi se uită tăcut şi întunecat la profesor. În clipa aceasta vedea totul: fiecare firişor jalnic din barba-i rară ce-i lăsa pielea descoperită pe alocuri, ochii căprui, sclipitori şi deznădăjduiţi, toată făptura lui mizeră, dezolată; băgă de seamă că parcă poartă două perechi de manşete la mînuţele-i stîngace, deoarece la încheieturi mînecile cămăşii îi erau tot aşa de lungi şi de largi ca şi manşetele propriu-zise. Îl vedea şi pe dinăuntru pînă-n rărunchi. Hanno Buddenbrook era aproape singurul elev pe care domnul Modersohn îl cunoştea pe nume şi se folosea de această împrejurare pentru a-l chema mereu la ordine, pentru a-i dicta pedepse şi a-l tiraniza. Îl cunoştea pe elevul Buddenbrook numai fiindcă, prin purtarea-i liniştită, acesta se deosebea de ceilalţi. Şi profesorul profita de această blîndeţe pentru a-l face să simtă neîncetat autoritatea pe care nu îndrăznea să o afirme faţă de elevii gălăgioşi şi obraznici. Din pricina josniciei omeneşti, nu mai poţi fi nici milos, se gîndi Hanno. Eu mă abţin să vă chinuiesc şi să abuzez de bunătatea

dumneavoastră, domnule profesor stagiar Modersohn, fiindcă găsesc că asta e brutal, urît şi vulgar şi care este răspunsul dumneavoastră? Dar aşa este, aşa este şi aşa va fi totdeauna şi pretutindeni, se gîndi Hanno pe măsură ce simţea că un nou val de teamă şi de dezgust urcă în el. Şi, pe deasupra, de ce trebuie să citesc în dumneavoastră ca într-o carte, cu o luciditate care mă dezgustă?

În sfîrşit se găsi unul care nu era nici mort, nici nebun şi care binevoi să recite versurile englezeşti. Era vorba de poezia intitulată *The Monkey,* o cîrpăceală puerilă. Şi li se cerea acestor tineri, cărora le era în general dor de mare, de afaceri, de goana serioasă a vieţii, să înveţe pe dinafară versuri ca acestea:

Monkey little merry fellow,

Thou art nature's punchinello…

Poezia avea o mulţime de strofe şi elevul Kassbaum le citi liniştit din carte. Faţă de domnul Modersohn nu era nevoie de nici o osteneală. Şi gălăgia creştea mereu. Toate picioarele erau în mişcare, frecau podelele colbuite. Cocoşul cînta, porcul grohăia, boabele de mazăre zburau prin aer. Cei douăzeci şi cinci de băieţi erau îmbătaţi de nesupunere. Instinctele dezordonate ale celor şaisprezece, şaptesprezece ani se trezeau. Fiţuici cu cele mai obscene desene fluturau prin aer şi circulau prin clasă, stîrnind rîsete lacome…

Deodată toată clasa amuţi. Kassbaum se opri în mijlocul poeziei. Chiar domnul Modersohn se ridică ciulind urechile. Se petrecea ceva încîntător. Sunete delicate şi limpezi se înălţau din fundul clasei, răspîndindu-se dulce, semnificativ şi gingaş în liniştea neaşteptată. Cineva adusese un ceas cu muzicuţă şi în toiul lecţiei de engleză acesta începu să cînte melodia *Tu, tu singură eşti în inima mea.* Dar exact în momentul cînd graţioasa melodie se stingea, se întîmplă un lucru îngrozitor… ceva fioros, neaşteptat, se năpusti asupra celor de faţă, doborîndu-i la pămînt, paralizîndu-i.

Fără nici un semn prevestitor, uşa se deschise brusc, dată de perete, şi ceva înalt şi monstruos intră, mormăind din buze şi dintr-un singur pas pieziş fu în mijlocul clasei, în faţa băncilor… Era „Atotputernicul".

Domnul Modersohn se făcu cenuşiu la faţă, trase scaunul de la catedră, şi îl şterse cu batista. Băieţii săriră în picioare ca un singur om. Îşi lipiră coatele de coaste, se ridicară în vîrful picioarelor, îşi plecară capetele, îşi muşcară buzele, înnebuniţi de devoţiune. Domnea o tăcere adîncă. Cineva oftă din pricina încordării, apoi totul se cufundă din nou în tăcere.

Directorul Wulicke privi un răstimp coloanele care-l salutau, îşi ridică braţele cu manşetele murdare, în formă de pîlnie, apoi le lăsă în jos cu degetele răşchirate, asemenea unui om care atinge un acord plin pe clapele de pian.

– Staţi jos! spuse cu voce de contrabas.

Îi tutuia pe toţi. Elevii se prăbuşiră. Cu braţele tremurătoare, domnul Modersohn împinse scaunul mai aproape şi directorul se aşeză alături de catedră.

– Continuaţi, vă rog! rosti cu o intonaţie de parcă ar fi vrut să spună: „O să vedem noi şi vai de acela care…"

Era uşor de ghicit ce-l adusese aici. Profesorul trebuia să-i facă o probă a

talentului pedagogic, să-i arate ce a învățat cu el clasa a cincea reală în cele șase sau șapte ore de curs; în joc era existența și viitorul domnului Modersohn. Profesorul stagiar oferea o privelişte nespus de tristă cînd se urcă din nou la catedră și îi ceru unui elev să repete poezia *The Monkey.* Dar dacă pînă acum fuseseră examinați și cîntăriți numai elevii, acum, alături de ei, profesorul era supus aceluiași control… Și rezultatul fu dezastruos, vai, pentru ambele părți! Apariția directorului Wulicke fusese o surpriză și, afară de doi-trei nimeni nu era pregătit la engleză. Domnul Modersohn nu putea să-l asculte toată ora pe Adolf Todtenhaupt, care știa tot. Cum în prezența directorului nimeni nu mai putea citi din carte, treburile mergeau jalnic și cînd se trecu la lectura din *Ivanhoe,* doar tînărul conte Mölln fu în stare să traducă ceva, fiindcă pe el îl interesa în mod deosebit acest roman. Ceilalți se împleticeau printre cuvinte, tușind neajutorați. Fu interogat și Hanno Buddenbrook, dar se împotmoli de la primul rînd. Directorul scoase un sunet ciudat, ceva ce amintea coarda cea mai adîncă de contrabas, cînd e atinsă de arcuș. Domnul Modersohn își frămînta mîinile mici, stîngace și pătate de cerneală, repetînd plîngăreț:

– Și ce bine a mers în alte dăți! Ce bine a mers în alte dăți!

Suna de ieșire și el repeta încă aceeași frază, disperat, întorcîndu-se cînd spre elevi, cînd spre director. Dar Atotputernicul stătea în picioare, drept, înspăimîntător, cu brațele încrucișate în fața scaunului, cu privirea ațintită asupra clasei, dînd nemulțumit din cap… Apoi ceru condica și trecu încet cîte o notă rea (pentru lene) în dreptul fiecăruia dintre cei care răspunseră nesatisfăcător sau nu știuseră chiar nimic, șase sau șapte victime dintr-o lovitură. Domnul Modersohn nu putea fi notat în condică, dar el stătea mai prost decît toți ceilalți; era livid, zdrobit, desființat. Hanno Buddenbrook făcea de asemenea parte dintre cei prost notați.

– O să am eu grijă de cariera voastră, adăugă directorul Wulicke.

Apoi dispăru.

Sună, ora se terminase. Așa îi fusese dat. Așa se întîmplă totdeauna. Te temi de nu te ține locul și scapi cu fața curată, parcă printr-o ironie a sorții; nu te gîndești la nimica rău și din bun senin nenorocul te trăsnește. Promovarea lui Hanno la Paști era definitiv compromisă. Se ridică de la locul său și ieși din clasă cu ochii obosiți, pipăindu-și cu limba măseaua stricată.

Kai veni lîngă el și își petrecu brațul pe după umerii lui. Coborîră împreună, printre colegii lor agitați, care discutau despre neașteptatele întîmplări. Privindu-l cu afectuoasă îngrijorare îi spuse:

– Iartă-mă, Hanno, că am tradus adineauri, în loc să tac și să încasez și eu o notă proastă. A fost urît din partea mea…

– Dar eu n-am spus ce înseamnă *patula Jovis arbore glandes!* răspunse Hanno. Așa se întîmplă, Kai. Ce putem face noi? Liniștește-te; trebuie să ne resemnăm; n-avem încotro.

– Da, trebuie, într-adevăr… Așadar Atotputernicul vrea să-ți distrugă cariera. Păi atunci trebuie într-adevăr să te resemnezi; dacă asta e vrerea lui de nepătruns… Cariera!… Cuvînt scump! Ei, dar știu că și cariera domnului Modersohn s-a dus… Sărmanul! N-o să ajungă niciodată profesor titular. Da,

trebuie să ştii că există profesori suplinitori şi profesori titulari, dar nu există profesori pur şi simplu. Cum vine treaba asta nu e prea uşor de înţeles, fiindcă ea a fost născocită numai pentru oamenii cu totul maturi sau pentru aceia pe care viaţa i-a maturizat. S-ar putea spune că cineva este sau nu profesor: asta o înţeleg, dar profesor titular? Ei bine asta nu-mi intră în cap. Dar ia să încerci să te duci la Atotputernicul sau la domnul Marotzke şi să le explici aceste lucruri. Ce s-ar întîmpla? Ar lua-o drept o ofensă la adresa lor şi ţi-ar frînge gîtul pentru indisciplină, deşi ai dovedit că ai o părere mult mai înaltă despre profesiunea lor decît pot avea ei înşişi… Eh, să-i lăsăm în plata Domnului; haide, sînt nişte rinoceri cu toţii.

Se plimbau prin curte şi Hanno asculta cu plăcere tot ce-i povestea Kai pentru a-l face să uite nota rea.

– Vezi poarta asta? E deschisă. Şi dincolo de ea e strada. Ce ar fi să ieşim şi să ne plimbăm puţin pe trotuar? Sîntem în recreaţie şi mai avem încă şase minute; ne-am putea întoarce la timp. Dar vezi că nu se poate. Înţelegi asta? Uite poarta: e deschisă, nici urmă de zăbrele, nimic, nici o piedică, aici e pragul. Şi totuşi, nu-i cu putinţă, e o absurditate pînă şi gîndul că am putea ieşi, fie şi numai pentru o secundă… Bun, să nu ne mai gîndim la asta. Dar să luăm un alt exemplu. Ar fi absolut greşit să zicem că e aproximativ unsprezece şi jumătate. Nu, acum urmează ora de geografie; aceasta e realitatea adevărată. Ei bine, să-mi spună oricine: viaţă-i asta? Nu! E o caricatură a vieţii!… Ah, Doamne, Dumnezeule, cînd o să scăpăm din calda îmbrăţişare a şcolii?

– Ei, şi pe urmă? Lasă, Kai; atunci s-ar mai pune o problemă: de ce să ne apucăm? Aici cel puţin eşti în siguranţă. De cînd a murit tata, domnul Stephan Kistenmaker şi pastorul Pringsheim se simt obligaţi să mă întrebe zilnic ce vreau să mă fac. Habar n-am. Nu ştiu ce să le răspund. Nu văd ce s-ar putea alege de mine. Mi-e frică de tot…

– Ei, cum poţi vorbi cu atîta lipsă de curaj? Tu, cu muzica ta…

– La ce-mi foloseşte muzica mea, Kai? la nimic. Să colind lumea şi să cînt? Întîi că nu mi-ar da voie, şi al doilea nu voi şti niciodată destul pentru aşa ceva. Ce ştiu eu? Aproape nimic; să improvizez puţin cînd sînt singur. Şi pe urmă şi turneele îmi închipui că sînt îngrozitoare… Cu tine e altă socoteală, ai mai mult curaj. Tu umbli de colo pînă colo, rîzi de toţi şi de toate şi ai pentru oricine un răspuns. Vrei să scrii, să le povesteşti oamenilor lucruri frumoase şi interesante. Bun: asta e ceva. Şi ai să ajungi celebru, asta-i sigur; eşti atît de înzestrat! De unde vine asta? Eşti mai vesel decît mine. Uneori schimbăm priviri în clasă, ca adineauri, în ora domnului Mantelsack, cînd Petersen, singurul dintre toţi cîţi au citit după carte, s-a ales cu o mustrare. Gîndim acelaşi lucru, dar tu faci o strîmbătură şi eşti mîndru de asta… Eu nu pot. Pe mine toate acestea mă obosesc. Aş vrea să dorm, să nu mai ştiu nimic. Aş vrea să mor Kai… Nu, nu sînt bun de nimic. Nu sînt în stare să vreau nimic. Nu vreau nici măcar să ajung celebru. Mă tem şi de asta, ca de ceva nedrept. Nimic n-o să se aleagă de capul meu, fii sigur. Deunăzi, după lecţia de catehism, pastorul Pringsheim i-a spus cuiva că nu mai e nimic de făcut cu mine, fiindcă fac parte dintr-o familie îmbătrînită…

– A spus asta? întrebă Kai cu interes încordat.

– Da. Se gîndea la unchiul Christian care e internat într-o casă de sănătate, la Hamburg… Sigur că are dreptate. Ce bine ar fi să mă lase toți în pace. Le-aș fi recunoscător!… Am atîtea griji de toate felurile și toate mă apasă atît de greu! Să zicem că mă tai la un deget, sau am o altă rană… La alții se vindecă într-o săptămînă. Pe mine mă ține o lună de zile. Nu vrea să se închidă, se inflamează, face puroi și îmi dă dureri atroce… Nu demult, domnul Brecht îmi spunea că stau mizerabil cu măselele, aproape toate-s cariate și distruse, fără a vorbi de acelea pe care mi le-a scos. Asta e situația astăzi. Și cu ce o să rod cînd oi fi de treizeci, de patruzeci de ani? N-am nici o speranță…

– Bun, spuse Kai, grăbind pașii, acum povestește-mi ceva despre exercițiile tale la pian. Trebuie să știi că vreau să scriu ceva minunat, minunat de tot… Poate că am să încep chiar în ora de desen. Ai să cînți azi după masă?

Hanno tăcu o clipă. Tristețe, zăpăceală se învălmășeau în privirea lui fierbinte.

– Da, am să cînt, firește, deși ar fi mai bine să renunț. Ar fi mai bine să mă ocup numai de exercițiile și de sonatele mele și să mă opresc aici. Dar simt că voi cînta, nu sînt în stare să renunț, deși îmi face și mai rău.

– Mai rău?

Hanno tăcea.

– Știu la ce te gîndești cînd cînți, spuse Kai.

Apoi tăcură amîndoi.

Erau la o vîrstă ciudată. Kai roși pînă-n vîrful urechilor și își lăsă ochii în pămînt, fără a-și înclina și capul. Hanno păli. Era grozav de serios și ochii lui învăluriți priveau într-o parte.

Apoi domnul Schlemiel sună și ei urcară în clasă.

Urma ora de geografie și cu ea extemporalul, un extemporal foarte important despre ținutul Hessen-Nassau. În clasă intră un ins cu barba roșie și cu haina cafenie. Era palid la față și pe mîinile cu porii foarte deschiși nu creștea nici un fir de păr. Acesta era profesorul „duhliu", doctorul Mühsam. Avea uneori hemoptizii și vorbea totdeauna ironic, fiindcă se socotea deopotrivă de spiritual și de suferind. Acasă avea un fel de arhivă Heine, o colecție de hîrtii și obiecte privitoare la poetul revoltat și bolnav. Profesorul schiță pe tabla de pe perete hotarele ducatului Hessen-Nassau, apoi cu un zîmbet deopotrivă melancolic și ironic îi invită pe domnii elevi să arate în caietele lor particularitățile regiunii. Părea că vrea să-și bată joc atît de Hessen-Nassau cît și de elevi, deși era un extemporal foarte important și toți se temeau de el.

Hanno Buddenbrook nu știa nimic despre Hessen-Nassau sau aproape nimic. Ar fi vrut să se uite măcar cu coada ochiului la caietul lui Adolf Todtenhaupt, dar Heinrich Heine, care, cu toată ironia-i dureroasă de om superior, urmărea cu atenția cea mai încordată orice mișcare, observă numaidecît și îi spuse:

– Domnule Buddenbrook, mă ispitește gîndul să vă închid caietul, dar mă tem că asta ar fi o binefacere pentru dumneavoastră. Continuați, vă rog…

Această observație cuprindea două vorbe de duh. Prima era acel „domnule"

cu care profesorul Mühsam i se adresa lui Hanno, a doua aceea cu „binefacerea". Hanno Buddenbrook însă continuă să-şi muncească mai departe creierii în gol, aplecat asupra caietului şi la urmă întinse profesorului o foaie aproape goală, apoi părăsi clasa, împreună cu Kai.

Ziua era ca şi terminată. Ferice de cei care scăpaseră cu faţa curată, fără ca vreo notă rea să le apese conştiinţa! Aceştia puteau să se aşeze cu inima uşoară şi veselă în sala însorită a domnului Drägemüller şi să se apuce de desen…

Sala de desen era mare şi luminoasă. Pe rafturi se înşirau copii de gips după statui antice iar într-un dulap mare erau tot felul de butuci şi mobile de păpuşă, care serveau de asemenea ca modele pentru desen. Domnul Drägemüller era un bondoc cu barba retezată de jur împrejur şi purta o perucă linsă, castanie şi ieftină, care însă la ceafă îl dădea de gol, fiindu-i prea largă. Avea două peruci, una cu părul lung, alta cu părul mai scurt. Cînd îşi reteza barba, şi-o punea pe cea cu părul mai scurt… Mai avea şi alte ciudăţenii comice. În loc de creion spunea „creioană" şi răspîndea pe unde trecea o duhoare de ulei şi de spirt; unii pretindeau că bea petrol. Cele mai frumoase ore ale vieţii lui erau acelea în care, suplinind pe cineva, putea să predea alte materii decît desenul. În asemenea ocazii ţinea adevărate dizertaţii despre politica lui Bismarck, însoţindu-şi cuvintele de gesturi sugestive în formă de spirale ce evoluau de la nas pînă la umeri şi vorbea cu ură şi teamă despre social-democraţie, „Să strîngem rîndurile!" le spunea elevilor slabi, apucîndu-i de braţ. „Social-democraţia bate la uşă!" Avea ceva pripit, spasmodic în purtarea lui. Se aşeza lîngă cîte unul, trăsnindu-l cu duhoarea de spirt, îl ciocănea cu inelul pe frunte, aruncînd cuvinte izolate: „Perspectivă! Umbre! Creioană! Social-democraţie! Solidaritate!" apoi se îndepărta grăbit…

În această oră Kai lucra la noua lui operă literară, iar Hanno executa, în gînd, o uvertură pentru orchestră. Apoi lecţia luă sfîrşit, elevii îşi adunară lucrurile, poarta curţii se deschise şi toţi plecară spre casă.

Hanno şi Kai aveau acelaşi drum şi merseră împreună cu cărţile subsuoară, pînă la vila mică şi roşie de la marginea oraşului. De acolo, tînărul conte Mölln mai avea de mers, singur, o bucată bună pînă la casa părintească. Nici măcar palton nu purta.

Ceaţa de dimineaţă se prefăcuse în ninsoare. Fulgi mari şi moi cădeau prin aer, topindu-se repede în noroi. La poarta casei Buddenbrook se despărţiră, dar cînd Hanno ajunsese la jumătatea grădinii, Kai se mai întoarse o dată şi-şi petrecu braţul pe după gîtul lui.

– Nu deznădăjdui… Şi mai bine nu cînta azi, spuse încet.

Apoi făptura-i zveltă şi jerpelită dispăru în viscol.

Hanno îşi lăsă cărţile pe coridor, în talgerul pe care ursul îl ţinea întins şi trecu în odaia de toate zilele pentru a-i spune bună ziua mamei sale. Gerda şedea pe canapea şi citea o carte cu coperta galbenă. În timp ce băiatul păşea pe covor, doamna Buddenbrook îl privea cu ochii-i căprui, apropiaţi, cu umbre viorii pe la colţuri, şi cînd se opri în faţa ei, Gerda îi cuprinse obrajii cu amîndouă mîinile şi îl sărută pe frunte.

Apoi Hanno se urcă în odaia lui unde domnişoara Clementine îi pregătise o

mică gustare, se spălă și mîncă. După ce sfîrși cu gustarea, scoase din birou un pachețel din acele țigări rusești, mici și tari, ce nu-i mai erau nici lui necunoscute, și începu să fumeze. Mai tîrziu se așeză la armoniu și cîntă ceva foarte greu, foarte riguros: o fugă de Bach. În sfîrșit își încrucișă mîinile pe după cap și se uită pe fereastră la căderea mută și legănată a fulgilor de zăpadă. Altceva n-avea ce să vadă. Sub geamul lui nu se mai afla grădina grațioasă cu havuzul care șopotea. Perspectiva era retezată de calcanul cenușiu al vilei din vecini.

La ora patru se servi masa. Gerda Buddenbrook, micul Johann și domnișoara Clementine erau singuri. Mai tîrziu Hanno pregăti totul în salon pentru a cînta și se așeză la pian așteptînd-o pe maică-sa. Cîntară *Sonata opus 24* de Beethoven. În *adagio,* vioara cîntă divin; totuși Gerda îndepărtă nemulțumită instrumentul de sub bărbie, îl privi fără chef și spuse că nu e bine acordat. Nu mai voi să continue și se urcă sus pentru a se odihni.

Hanno rămase în salon. Se duse la ușa cu geamul ce dădea spre veranda îngustă și privi cîteva clipe grădina muiată de ploi. Deodată se dădu un pas înapoi, trase în fața ușii, cu o mișcare violentă, perdeaua de un galben-deschis, astfel că toată odaia se cufundă într-o penumbră palidă și se îndreptă cu emoție spre pian. Acolo se opri iar o clipă și ochii lui ațintiți vag asupra unui punct se întunecară încet, se învăluiră, se topiră… Se așeză pe scaun și începu să cînte una dintre fanteziile lui…

Plecă de la un motiv foarte simplu, un nimic, o frîntură de melodie inexistentă, o figură de o măsură și jumătate, și cînd o atacă pentru întîia oară, cu o forță pe care nimeni nu i-ar fi bănuit-o, în registrul grav, ca și cum ar fi vrut să o anunțe printr-un unison imperios de trîmbițe, drept element primordial și deznodămînt al celor ce vor urma, încă nu se putea ghici ce vrea să spună. Dar cînd o repetă în discant cu un timbru de argint vechi, armonizînd-o, ieși la iveală că, în esență, ea avea decît o unică dezlegare, fiind o nostalgică și dureroasă alunecare dintr-o tonalitate într-alta… o invenție săracă, de scurtă respirație, căreia însă fermitatea solemnă și plină de prețiozitate a prezentării și execuției îi împrumuta o valoare stranie, încărcată cu semnificații tainice. Urmă o serie de pasaje pline de mișcare, un neobosit du-te-vino de sincope care se căutau, rătăcind, sfîșiate de strigăte, de parcă un suflet s-ar fi zbătut, înspăimîntat de un glas pe care l-a auzit și care nu se îndură să-l înăbușe ci, dimpotrivă, îl repetă în alte și alte armonii, pline de întrebări, de suspine, de agonii, de dor și de făgăduințe. Și sincopele se întețeau, înghesuite, zăpăcite de triolete rapide. Dar strigătele de spaimă ce se amestecau printre ele luau forme tot mai precise, se închegau, deveneau o melodie și sosi momentul cînd ele izbutiră să domine totul, cu putere și smerenie, asemenea cîntecului fierbinte și rugător al unui cor de suflători. Tot ce fusese impetuozitate, agitație și divagație rătăcitoare amuți învins și acest coral plin de căință răsună ca o rugă copilărească, într-un ritm simplu și fără greș… El se sfîrși cu un fel de încheiere religioasă. Urmă o pauză și o clipă de liniște. Și iată că deodată, încet de tot, cu un timbru de argint vechi, reapăru motivul inițial, invenția aceea sărăcăcioasă, figura aceea neghioabă sau misterioasă, o dulce și

dureroasă alunecare dintr-o tonalitate într-alta. Apoi se iscă un tumult neînchipuit, o agitație sălbatică, dominată de accente ca de fanfară ce exprimau o hotărîre cruntă. Ce se întîmpla? Ce se pregătea? Parcă niște goarne ar fi sunat plecarea. Urmă apoi un moment de reculegere, de concentrare, ritmuri mai ferme se grupau și o frază nouă se înfiripa: o improvizație trufașă, un fel de cîntec vînătoresc, cutezător, furtunos. Dar cîntecul nu era vesel, în adîncul lui se ascundea o semeție disperată, chemările lui răsunau ca niște strigăte de spaimă și printre ele, armonii bizare și schimonosite, revenea mereu, chinuitor, rătăcitor și dulce, motivul, acel motiv inițial, enigmatic… Apoi începu o învălmășeală nestăvilită de întîmplări, al căror sens și natură erau indescifrabile, o revărsare de aventuri sonore, ritmice și armonice pe care Hanno nu mai era stăpîn, care se întruchipau de la sine sub degetele-i febrile, pe care el le trăia, fără să le fi cunoscut dinainte… Ședea puțin aplecat asupra clapelor, cu buzele întredeschise, cu privirea profundă pierdută în depărtări și părul castaniu îi acoperea în bucle moi tîmplele. Ce se întîmpla? Ce experiențe de viață se încercau aici? Biruia cineva obstacole îngrozitoare, răpunea balauri, se cățăra pe stînci, trecea de-a-notul rîuri, răzbea prin vîlvătăi de flăcări? Și ca un rîs strident sau ca o promisiune neînchipuit de dulce, șerpuia prin toate acestea motivul inițial, acea schiță fără importanță, acea alunecare dintr-o tonalitate într-alta… Și se părea că ea îndeamnă la noi și tot mai puternice eforturi; asalturi nebunești, în octave, îi urmau sfîrșindu-se în țipete, apoi începu un lent și necontenit crescendo, o năvală cromatică de nostalgii sălbatice, neînduplecate, întreruptă brusc de cîte un *pianissimo* neașteptat, înspăimîntător și aţîțător, ce ar fi putut da cuiva impresia că-i alunecă pămîntul de sub picioare sau se scufundă în vîrtejul dorințelor… Odată, parcă se auziră de departe, ca un avertisment domol, primele acorduri ale rugăciunii umile, pline de căință, dar în aceeași clipă asupra lor se năpustiră valuri de cacofonii ce se ciocneau, se rostogoleau înainte, se retrăgeau, se cățărau, se prăbușeau și se ridicau din nou, avîntîndu-se spre o țintă inefabilă, ce trebuia atinsă, atinsă chiar acum, în clipa aceasta de paroxism înfricoșat, cînd tortura setei a devenit neîndurătoare… Și ținta era aici, nu mai exista nici o oprelişte, convulsiile dorinței nu mai puteau fi prelungite, era aici și parcă o cortină s-ar fi despicat în două, porți înalte ar fi sărit din țîțîni, garduri de spini s-ar fi deschis, ziduri de flăcări s-ar fi prăbușit în cenușă… Dezlegarea, eliberarea, împlinirea, satisfacția deplină năvăli, și cu un chiot de bucurie totul se limpezi într-o armonie care, printr-un *ritardando* suav și nostalgic, trecu numaidecît într-alta… Era motivul inițial care răsuna! Și ceea ce începu acum fu o sărbătoare, un triumf, o orgie fără frîu a aceluiași motiv ce strălucea în toate nuanțele, se revărsa în toate octavele, plîngea, fremăta în tremolouri, cînta, chiuia, suspina și înainta victorios, gătit cu toate podoabele de vuiete, de clopoței, de perle și de spumă ale orchestrației… Era ceva brutal și stupid, dar în acelaşi timp și ceva religios, ascetic, un amestec de credință și de abnegație, în cultul fanatic al acestui nimic care se reducea la un crîmpei de melodie, la o scurtă și copilărească invenție armonică de o măsură și jumătate… Era ceva pervers în nesațul fără margini cu care ea fusese savurată și exploatată și un fel de

deznădejde cinică, un dor de voluptate şi de moarte, în lăcomia de a stoarce din ea ultima picătură de dulceaţă, de a o stoarce pînă la saturaţie şi dezgust, pînă cînd, în sfîrşit, în sfîrşit, în oboseala ce urmă după toate excesele, un arpegiu prelung şi încet trecu, murmurînd, în minor, urcă un ton, se rezolvă în major şi se stinse cu o melancolică zăbavă.

Hanno rămase o clipă nemişcat, cu bărbia în piept, cu mîinile în poală. Apoi se ridică şi închise pianul. Era foarte palid, nu mai avea pic de vlagă în genunchi şi ochii îi ardeau. Trecu în odaia de alături, se întinse pe canapea şi rămase multă vreme aşa, fără să se mişte.

Mai tîrziu, se servi cina, după care jucă cu maică-sa o partidă de şah pe care nici unul nu o cîştigă. Dar, deşi luase hotărîrea de a se scula dimineaţa la cinci şi jumătate pentru a-şi prepara cel puţin lecţiile mai importante, după miezul nopţii încă mai şedea în odaia lui, în faţa armoniului, cu lumînarea aprinsă, şi cînta, în gînd numai, fiindcă orice zgomot era interzis.

Aceasta era o zi din viaţa micului Johann.

III

Cu tifosul lucrurile se petrec astfel:

Omul se simte cuprins încet-încet de o indispoziţie sufletească ce se agravează repede şi se transformă într-o disperare neputincioasă. În acelaşi timp e copleşit de o oboseală fizică, ce se întinde nu numai asupra muşchilor şi tendoanelor, ci şi asupra tuturor organelor interne, mai ales asupra stomacului care refuză cu dezgust orice hrană. Simte mereu o mare nevoie de somn, dar în ciuda extremei oboseli, somnul e neliniştit, superficial, agitat şi nu înviorează. Creierii dor, parcă o ceaţă surdă îi învăluie, valuri de ameţeli îi cutreieră. O durere nedefinită se încuibă în toate încheieturile. Din cînd în cînd, fără nici un motiv deosebit, bolnavului îi curge sînge pe nas. Acesta este începutul.

Urmează apoi un acces de friguri care îl zgîlţîie din cap pînă-n picioare de-i clănţănesc toţi dinţii din gură: semn că a început febra care urcă de la început sus, sus de tot. Pe piept, pe pîntece, se ivesc pete roşii, izolate, de mărimea bobului de linte, ce dispar cînd le apeşi cu degetul, dar reapar numaidecît. Pulsul o ia razna, atingînd pînă la o sută de bătăi pe minut. Astfel trece, cu o temperatură de patruzeci de grade, întîia săptămînă.

În a doua, bolnavul scapă de durerile de cap şi din oase, în schimb ameţelile sînt cu mult mai aprige, iar în urechi se dezlănţuie un ţiuit şi un vuiet care-i înăbuşă aproape cu desăvîrşire auzul. Faţa ia o expresie năucă, gura rămîne deschisă, ochii se împăienjenesc, privirea lor e absentă. Conştiinţa se întunecă; bolnavul nu se poate smulge din starea de somnolenţă şi adesea se cufundă, fără să doarmă cu adevărat, într-o toropeală de plumb. În răstimpuri vorbeşte aiurea şi fanteziile lui zgomotoase, agitate, umplu odaia. Inerţia-i neputincioasă merge pînă la o necurăţenie dezgustătoare. O masă negricioasă i se aşază pe gingii, pe dinţi şi pe limbă, dînd un miros pestilenţial respiraţiei. Cu abdomenul umflat, cu picioarele răşchirate, el zace nemişcat pe spate, se

scufundă în saltea. Toate funcțiile organismului lucrează pripit, în goană și superficial, respirația ca și pulsul care, zvîcnind febril, atinge o sută douăzeci de bătăi pe minut. Pleoapele stau închise pe jumătate și obrajii nu mai sînt roșii de febră, ca la început, ci au luat o culoare albăstruie. Petele roșii de pe piept și de pe pîntece, de mărimea boabelor de linte, se înmulțesc. Temperatura se urcă pînă la patruzeci și unu de grade…

În săptămîna a treia de boală atinge punctul culminant. Delirul zgomotos a încetat și nimeni n-ar putea spune dacă sufletul bolnavului s-a cufundat în noaptea pustie sau dacă, străin și indiferent la starea trupului, zăbovește în visuri îndepărtate, adînci și liniștite, despre care nici un sunet, nici un semn nu ne dau vreo știre. Trupul zace într-o nesimțire fără margini. Aceasta e clipa hotărîtoare…

La anumiți indivizi diagnosticul e îngreunat prin împrejurări particulare. Să presupunem de pildă că simptomele inițiale ale bolii: indispoziția, lîncezeala, lipsa de poftă de mîncare, somnul neliniștit, durerile de cap au existat în bună parte încă din vremea cînd pacientul, nădejdea alor săi, era pe deplin sănătos și că aceste simptome chiar agravîndu-se deodată, abia dacă apar ca un fapt neobișnuit. Un doctor bun, cu solide cunoștințe, cum este, ca să dăm un exemplu, doctorul Langhals, frumușelul doctor Langhals cu mîinile mici și păroase, va fi totuși curînd în stare să spună lucrurilor pe nume, căci apariția fatalelor pete roșii pe piept și pe burtă îi dă certitudine deplină. Și, fără îndoială, el va ști ce măsuri să ia, ce remedii să aplice. Se va îngriji ca, pe cît se poate, bolnavul să aibă o odaie mare, des aerisită, a cărei temperatură să nu depășească șaptesprezece grade. Va cere o curățenie riguroasă și, prin deasa primenire a așternutului, va căuta să-l ferească pe bolnav, atîta timp cît se va putea – în unele cazuri acest lucru nu e posibil multă vreme – de acele răni ce se formează din pricina zăcutului pe spate. Va stărui ca întreaga cavitate a gurii să fie în permanență curățată cu ajutorul unor tampoane de pînză înmuiată în apă, iar cît privește medicamentele, se va servi de un amestec de iod și de iodură de potasiu, va prescrie chinină și antipirină, și, înainte de toate, fiindcă boala se răsfrînge cu putere asupra stomacului și intestinelor, va ordona un regim extrem de ușor, dar totodată extrem de întăritor. Va combate febra mistuitoare prin băi, prin băi complete, pe care bolnavul va trebui să le facă uneori din trei în trei ore, fără întrerupere, ziua-noaptea, și care vor trebui răcite încet, de la picioarele vanei. Și după fiecare baie i se va da bolnavului numaidecît un excitant întăritor, coniac sau chiar șampanie…

Dar toate aceste remedii doctorul le aplică la nimereală, într-o doară, cu gîndul că – cine știe? – s-ar putea să folosească la ceva, nefiind sigur însă dacă întrebuințarea lor are vreun sens, vreo valoare, vreun rost. Căci un lucru nu știe doctorul, o întrebare îl face să umble pe dibuite, orbecăind prin întuneric, un „sau-sau" îl ține în desăvîrșită nesiguranță pînă în săptămîna a treia, pînă la criză și la momentul hotărîtor. Nu știe anume dacă boala pe care el o numește „tifos" este, în cazul pe care îl are în față, doar un accident fără importanță, consecință neplăcută a unei infecții ce putea fi evitată și care trebuie combătută cu mijloacele științei, sau este pur și simplu, o formă a descompunerii, o față a

morții însăși care putea să apară tot atît de bine și sub altă mască și împotriva căreia nu există nici un leac.

Cu tifosul lucrurile se petrec astfel: în visurile îndepărtate iscate de fierbințeală, în rătăcirile învăpăiate ale bolnavului, chemarea vieții răsună cu glas limpede, încurajator. Puternic și proaspăt ajunge acest glas la sufletul care înaintează pe drumul străin și dogoritor ce duce spre tărîmul umbrelor, al răcoarei și al păcii. Călătorul tresare la auzul acestui glas luminos, vesel și puțin batjocoritor, care îl îndeamnă să se întoarcă și care vine din lumea pe care el a lăsat-o departe, departe în urma lui și a uitat-o de mult. Și dacă în clipa aceasta se stîrnește în el o mișcare, dacă îl încearcă remușcarea de a fi dezertat în chip laș de la datorie, un simțămînt de rușine, de energie înnoită, de curaj și de bucurie, de dragoste pentru tumultul batjocoritor, pestriț și brutal pe care l-a lăsat în urmă și de care își dă seama că e legat, oricît de departe ar fi ajuns pe drumul străin și dogoritor, el se va întoarce și va trăi. Dar dacă tremură de spaimă și de silă la auzul acestui glas al vieții, dacă la chemarea veselă și provocatoare a aducerii-aminte el clatină din cap, își duce mîinile la spate ca pentru a se apăra și aleargă înainte pe drumul ce i s-a deschis ca un refugiu… o, atunci e sigur că va muri…

IV

– Nu e bine, Gerda, nu e bine, spuse poate pentru a suta oară bătrîna domnișoară Weichbrodt, cu imputări mîhnite în glas.

Era seara și ședea în salonul fostei sale eleve, pe canapea, în cercul ce se închegase în jurul mesei rotunde din mijlocul odăii, cerc alcătuit din Gerda Buddenbrook, doamna Permaneder, fiica acesteia, Erika, biata Klothilde și cele trei doamne Buddenbrook din Breite Strasse. Panglicile verzi ale bonetei îi căzeau pe umerii de copil și unul dintre umeri trebuia să și-l ridice sus de tot pentru a putea gesticula cu brațul deasupra mesei; atît se făcuse de mică la vîrsta-i de șaptezeci și cinci de ani.

– Nu e bine, dă-mi voie să ți-o spun, nu faci bine, Gerda! repetă cu glas aprins și tremurător. Sînt cu un picior în groapă, nu mai am mult de trăit și tu vrei să mă… să ne părăsești, să te desparți pentru totdeauna de noi… să pleci… O, dacă ar fi vorba numai de o călătorie, de o vizită la Amsterdam… dar pentru totdeauna!…

Și își scutură capul bătrîn, de pasăre, cu ochii căprui, inteligenți și triști.

– E adevărat că ai pierdut mult…

– Nu, ea a pierdut totul, spuse doamna Permaneder. Să nu fim egoiste, Therese, Gerda vrea să plece și va pleca; aici nu mai are nimic de făcut. A venit cu Thomas, acum douăzeci și unu de ani și noi toți am iubit-o, cu toate că, poate, ea niciodată nu ne-a putut suferi… da, da, Gerda, așa este, nu protesta. Dar Thomas nu mai este și… nimeni nu mai este. Ce însemnăm noi pentru ea? Ne doare, firește, dar Dumnezeu să te aibă în Sfînta Sa pază pe drumul tău. Noi îți mulțumim că n-ai plecat mai demult, cînd Thomas a murit…

Era într-o seară de toamnă, după cină. Micul Johann (Justus, Johann, Kaspar), zăcea de vreo şase luni afară, la marginea crîngului, sub crucea de gresie, sub herbul familiei, însoţit din plin de binecuvîntările pastorului Pringsheim. În faţa casei, ploaia vîjîia printre copacii de pe alee pe jumătate desfrunziţi. Din cînd în cînd cîte o răbufnire de vînt izbea picurii în geamuri. Toate cele opt doamne erau îmbrăcate în negru.

Era o mică reuniune de despărţire. Familia îşi lua rămas bun de la Gerda Buddenbrook care se pregătea să părăsească oraşul, să se întoarcă la Amsterdam pentru a cînta, ca altădată, duete cu bătrînul ei tată. Nici o obligaţie n-o mai reţinea. Doamna Permaneder nu mai avea nimic de obiectat împotriva acestei hotărîri. Se resemnase, dar în sufletul ei era profund nenorocită. Dacă văduva senatorului ar fi rămas în oraş, dacă ea şi-ar fi păstrat rangul şi locul în societate şi dacă şi-ar fi lăsat averea pe loc, familiei tot i-ar mai fi rămas o umbră de prestigiu… dar fie ce o fi, doamna Antonie era hotărîtă să-şi poarte capul sus, atîta vreme cît va trăi pe pămînt şi vor fi oameni care s-o măsoare cu privirile. Bunicul ei, pe vremuri, cutreierase ţara în trăsură cu patru cai…

Cu toată viaţa agitată pe care o trăise, cu toată boala de stomac de care suferea, nimeni nu i-ar fi dat cincizeci de ani cîţi avea de fapt. Pe faţa-i obosită puţin, începuse să apară o boare de puf şi pe buza superioară a Antoniei Buddenbrook – puful creştea ceva mai abundent, dar în părul-i lins de sub boneta de doliu nu se zărea nici un fir alb.

Verişoara ei, sărmana Klothilde, accepta plecarea Gerdei cum trebuie acceptate lucrurile de pe lumea aceasta, cu indiferenţă şi blîndeţe. Adineauri, la cină se servise în linişte şi copios, iar acum şedea cenuşie şi costelivă, ca totdeauna, vorbind tărăgănat şi prietenos.

Erika Weinschenk, care împlinea treizeci şi unu de ani, nu era nici ea omul care să se agite din pricina plecării mătuşii sale. Trecuse prin situaţii mai grele şi se deprinsese de timpuriu să privească cu resemnare viaţa. În ochii ei obosiţi, de un albastru-lăptos – ochii domnului Grünlich – se citea acceptarea unei vieţi neizbutite şi în glasul ei calm şi uneori uşor tînguitor răsuna aceeaşi supunere.

Cît priveşte pe cele trei domnişoare Buddenbrook, fetele unchiului Gothold, ele aveau aceleaşi mutre ofensate pregătite parcă să facă observaţii. Pe măsură ce anii treceau, Friederike şi Henriette, cele mai vîrstnice, deveneau tot mai deşirate şi mai colţuroase, iar Pfiffi, cea mai tînără dintre ele, la cei cincizeci şi trei de ani ai ei, părea şi mai mică şi mai îndesată…

Fusese poftită şi bătrîna doamnă Kröger, văduva unchiului Justus, dar era suferindă şi, poate, nu avea nici o rochie ca lumea; cine putea şti?

Se vorbea de călătoria Gerdei, de trenul pe care avea de gînd să-l ia, de vînzarea vilei, cu mobilă cu tot; misitul Gosch se şi angajase să mijlocească lichidarea. Căci Gerda nu lua nimic cu ea: pleca aşa cum venise.

Apoi doamna Permaneder începu să vorbească despre viaţă, privind-o sub aspectul ei cel mai grav şi făcînd o serie de consideraţii asupra trecutului şi viitorului, deşi despre viitor nu prea avea ce spune.

– Da, după moartea mea, nu-mi pasă, poate să se mute şi Erika dacă vrea, dar eu una n-aş putea trăi în altă parte şi atîta timp cît voi fi din viaţă, să fim uniţi cei cîţiva care am rămas… O dată pe săptămînă o să veniţi la masă la mine… Şi o să citim din hîrtiile familiei.

Atinse mapa ce se afla în faţa ei.

– Da, Gerda, o preiau şi-ţi mulţumesc. Ne-am înţeles… Auzi, Thilda?… Deşi, la drept vorbind, ai putea să fii tot aşa de bine tu aceea care să ne invite, căci de fapt acum nu stai deloc mai rău decît noi. Ei da, asta e viaţa: ne zbatem, ne repezim, luptăm… iar tu ai stat frumuşel la o parte şi ai aşteptat cu răbdare. Dar tot proastă ai rămas, Thilda, nu te supăra…

– O, Tony! protestă Klothilde zîmbind.

– Îmi pare rău că nu pot să-mi iau rămas bun de la Christian, spuse Gerda şi astfel conversaţia se opri o clipă asupra lui Christian.

Nu se prea arătau semne că o să mai iasă vreodată din casa de sănătate unde se afla, deşi nu era nici pe departe atît de bolnav încît să nu poată circula liber prin lume. Dar neveste-sii îi convenea de minune situaţia, era în cîrdăşie cu doctorul – cum susţinea sus şi tare doamna Permaneder – şi după cîte se puteau prevedea, Christian avea să-şi sfîrşească zilele acolo.

Urmă o pauză. Apoi, încet, şovăind, discuţia se îndreptă spre evenimentele din ultimele luni şi cînd cineva rosti numele micului Johann, în odaie se făcu din nou tăcere, nu se mai auzea decît răpăiala tot mai înverşunată a ploii.

Ceva ca o taină grea plutea asupra ultimei boli a lui Hanno, care trebuie să fi avut parte de dureri nemaipomenit de crîncene. Nu îndrăzneau să se privească în timp ce vorbeau despre aceste lucruri, cu glas înăbuşit, prin aluzii şi frînturi de cuvinte. Apoi îşi aduseră aminte de ultimul episod… vizita micului conte zdrenţăros, care îşi făcuse drum aproape cu forţa pînă în odaia bolnavului… Hanno zîmbise cînd îi auzise vocea, deşi nu mai recunoştea pe nimeni, iar Kai îi sărutase neîncetat mîinile.

– I-a sărutat mîinile? întrebară domnişoarele Buddenbrook.

– Da, de mai multe ori.

Toate se gîndiră un răstimp la acest lucru. Deodată doamna Permaneder izbucni în lacrimi.

– L-am iubit atît de mult, suspină ea. Voi nu ştiţi cît l-am iubit… mai mult decît voi toate… da, iartă-mă, Gerda, tu eşti mama lui… Ah, a fost un înger…

– Abia acum e un înger, o corectă Sesemi.

– Hanno, micul meu Hanno, continuă doamna Permaneder, şi lacrimile curgeau şiroaie pe obrajii-i obosiţi, umbriţi de un puf uşor… Tom, tata, bunicul şi toţi ceilalţi, unde s-au dus? N-o să-i mai vedem niciodată. Ah, e atît de crud şi de trist!

– Există o revedere, zise Friederike Buddenbrook, cu ochii în gol, cu nasul în vînt, împreunîndu-şi mîinile în poală.

– Da, aşa se spune… Ah, sînt ceasuri cînd, Doamne iartă-mă, asta nu mai e o mîngîiere, Friederike, cînd te îndoieşti de dreptate, de bunătate… de tot! Vedeţi, viaţa zdrobeşte atîtea lucruri în noi, îşi bate joc de atîtea credinţe… O revedere. O, dacă ar fi adevărat…

Dar atunci Sesemi Weichbrodt se ridică lîngă masă, se înălță cît putu în vîrful picioarelor, își întinse gîtul, ciocăni în tăblia mesei, iar boneta îi tremură pe cap.

– *E adevărat!* spuse cu toată tăria, aruncînd în jurul ei priviri provocatoare.

Stătea dreaptă, victorioasă în lupta cinstită pe care o purtase o viață întreagă împotriva ispitelor rațiunii ei de dăscăliță, cocoșată, pirpirie, fremătînd de convingere, o mică profetească răzbunătoare și entuziastă.

Sfîrșit

OPERE XX

„Ceea ce n-aș fi îndrăznit să sper a fost ca interesul pentru această carte să depășească, obiectiv și subiectiv, granițele Germaniei, ca istoria «declinului unei familii» să-i vizeze și pe alții, ca burghezia europeană din Copenhaga sau Marsilia să se regăsească în ea, ca scriind – în formă și conținut – o carte foarte germană, să redau o bucată de istorie europeană."

Thomas Mann
Lübeckul ca formă de viață spirituală
5 iunie 1926

RAO
International
Publishing
Company